SVMMA PHILOSOPHIÆ D. THOMÆ AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI.

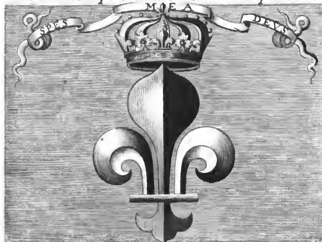
SVMMA PHILOSOPHIÆ
D. THOMÆ AQVINATIS
DOCTORIS ANGELICI.

EX VARIIS EIVS LIBRIS IN ORDINEM Cursus Philosophici accommodata.

Auctore R. P. COSMO ALAMANNIO *Mediolanensi Societatis IESV Theologo.*

HACTENVS IN GALLIIS DESIDERATA, NVNC DEMVM Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini Congregationis Gallicanæ opera & studio in vsum scholæ suæ Philosophicæ luci data, & Philosophia Morali ipsaque pro maiori parte Metaphysica recens adaucta.

In hoc toto opere vnus D. Thomas loquitur.

PARISIIS.

Apud CAROLVM ROVLLIARD, viâ Iacobæâ, sub signo Floris Lilij coronati.

M. DC. XL.

Cum Priuilegio, & Approbatione.

SANCTISSIMO

DOCTISSIMOQVE

PRÆDICATORVM ORDINI

COSMVS ALAMANNIVS

MEDIOLANENSIS

SOCIETATIS IESV THEOLOGVS.

MAGNVM opus omnino, & arduum aggressus sum, Religiosissimi Patres, & rem eximiæ sane laudis, sed perdifficilem conatus, non inficior. Plus etiam, quam pars virilis postulet, oneris, ac muneris suscepi, non nego. Eam subire prouinciam nō dubitaui, quam doctissimus quisque, cum laboris magnitudine, tum rei difficultate perterritus facile recusasset, verissimum est. Dicam tamen quod censeo, & latentem animi mei sensum sic aperiam, vt nihil vos effugiat. Non illius ego dicti memor, quod perelegans poëta cecinit, Audaces fortuna iuuat, timidosque repellit, sed eius, quod in doctorem gentium à Christo Domino electus, diuino afflatus numine pronuntiauit, Omnia possum in eo, qui me confortat: & summa voluntate sum arduum opus aggressus, & oneri grauissimo humeros licet impares subieci, & prouinciam vndique difficultatibus circum septam animo alacri, & læto suscepi. Quare quidquid boni fuerit tam in hac meorum operum, quasi quadā præcentione repertum, quam in ijs, quæ postea prælo cōmissa exibunt, & emanabunt in vulgus, totum erit Christo Domino, eius Sanctissimæ Matri Angelicoque Doctori tribuendum: totū, inquam, vni Deo bonorū omniū Auctori acceptum referendum, totum Deiparæ Virginis, & sanctissimi Doctoris precibus adscribendū. Verum quid illud tandem est rogabit aliquis vestrum, quod tamdiu à doctrinarum studiosis auidissime expectatum prodit in lucem, ingenio perfectum, & elaboratum industria. Non ego vos diutius morabor, rem paucis accipite. Quo tempore Mediolani, eorum mandato, quibus, vbi sapere cæpi, vitę meæ commisi rationes, Theologię tradendæ curriculo, Doctorem Sanctū Ducem secutus, versabar adeo me illi addictum, deditum, & obstrictum professus sum, vt ne latum quidem vnguem, vt vulgo dici solet, ab illius docti-

na discesserim, sed eius sententiam in quacúque proposita quæstione secutus, quidquid ille probaret, approbarim, è contrario reprobarim, quidquid ille reiiceret. Tantus hic meus erga Sanctissimum Doctorem amoris ardor, & obseruantiæ studium, & tanta in illius doctrinam animi mei propensio in nonnullis auditoribus effecit, vt me ad summam Philosophicam ex illius mente conscribendam sæpius hortarentur, vtilitatis inde plurimum & emolumēti ad omnes cum Philosophiæ, tum Theologiæ studiosos deriuaturum validis rationibus confirmarent, ad tale, tantumque munus obeundum me vnum à præpotenti Deo fictum, & factum: me vnum, præterea neminem, quod erat illorum in præceptorem singularis amoris, plus æquo illi tribuentis, indicium, aptum, natumque prædicarent. Aperte, & ingenue confiteor Religiosissimi Patres, nec vestris inseruiam auribus: ita illi mihi tum frequenti hortatione, cum blādo supplicique sermone suaserunt, vt facili negotio discipulorum amātissimo persuaserint: planius, & apertius dicam, non me languentem, & tardum, sed mea sponte currentem incitarunt. Statim igitur me accinxi operi, nullis peperci laboribus, nullisque vigiliis, nihil penitus intentatum reliqui, quominus in Opere tam graui pro dignitate sustinendo, quispiam à me vel curam, & sollicitudinem, vel studiū, & laborem exigeret. Ad summæ Theologicæ D. Thomæ Ordinem planè Angelicum in Philosophia conficienda, non voluntate modo proximè accedere, sed imitatione etiam consequi pro ingenij viribus contēdi: Doctrinam philosophicam eadem prorsus methodo, & ratione, qua ille Theologicam quæstionibus, & has articulis, quasi quibusdam terminis definiui; In horum singulis argumenta, quæ partem oppositam probant, primo loco posui: Deinde pro parte altera philosophi autoritatem adieci: postea rem vniuersam in articuli corpore, more, institutoque Sanctissimi Doctoris fusius explicatam variis rationibus ex eius doctrina collectis, ita confirmaui, vt non illius modo sensum, sed verba etiam ipsissima protulerim, quæ rei veritatem planius aperirent; certo enim mihi persuadebam futurum, vt, si ad summā illius Theologicam ista philosophica propius accederet, quando illā assequi, & exequare non poterat: si nimirum tam argumenta pro vtraque parte, contrariorúmq; refutationes, quam corpus ipsum articuli ad verbum ex variis D. Tho. locis ad paginæ oram notatis eruerem, & huic nō longe minor à viris doctis haberetur fides, & eidem etiam inde multo maior adiungeretur autoritas. Verum quid ego in hac prima meorum laborum parte præcipuè perfecerim, verius dicam, quid effecerim, vestrum omnium doctissimi patres expecto iudicium. Rebus in arduis, si minus assequi possumus, quod sequimur, tentasse saltem perhonorificum est, & commendatione dignum singulari. Etenim licet vltro concedā, & in hoc opere desiderari quam plurima, multa potuisse vel addi, vel detrahi, multa mutari, inchoata plurima, nulla ex parte perfecta; vniuersum opus forte vel mutilum esse, vel mancum: ad summam totum corpus imperfectum, ac rude relictum, non repugnem: vobis tamen Religiosissimi Patres pro viribus exhibui amoris saltem, & obseruantiæ meæ in vestrum Ordinem Sanctitatis, & doctrinæ fama celeberrimum, & in vestrum Sanctissimū Doctorem, Theologorum facilè Principem, non vulgare testimonium. Hoc vno contentus, si minus cæteris omnibus, ipse mihi certè satis, & cumulate facio. Durius illud extenuandū est, & emolliendū, diligentiusque, quod mihi contra quis iure, meritoque posset obiicere, refellendum. Qui serit arborē, vel quidem eiusmodi bene culto solo, non derelicto mandat, is iure suo fructus demetit, percipit, condit,

& vt sementem fecit, ita metit: At tu cur alienam messem ingressus, ad id muneris obeundum quod ab erudito, & docto viro ex Patribus Dominicanæ Familiæ expeti, & expectari debuerat, vltro te intulisti, non quæsitus intrusisti. Quam facile possit hæc argumentatio infirmari, quam facile repelli, vos ipsi decernite. Si cuipiam ex augustissima vestra familia hoc, vel muneris, vel oneris genus venisset in mentem, iure optimo illius humeros id expetiisset, & tamquam sibi debitos exegisset: Nemoque potuisset illud pro maiori dignitate sustinere: dicam apertius quod sentio, philosophicum hoc grauissimumque negotium nemo facilius, feliciusque transegisset. Ex eodem enim vbere lac doctrinæ sugens, & ex eodem sapientiæ fonte aquam hauriens multo vberius, veriusque philosophicas quæstiones ad Sanctissimi Præceptoris sensum, & eius sincerum, ac subtile iudicium explicabit, quam qui vel riuulos consectatur, vel aliunde doctrinam accepit, cuius nimirum aures Doctoris voce alieni familia personuerunt. Verum enim vero nihil huiusmodi vobis venit in mentem, nihil animis vestris occurrit, quod ad rem hanc pertinere videretur: de onere tam graui suscipiendo, & sustinendo, vos ipsos testes appello viuos, & præsentes, non modo non excogitastis, sed fortè ne cogitastis quidem. Sese mihi tam vtilis, & fructuosa cogitatio diuinitus opinor, obtulit; ita penitus insedit in animo, nullo vt euelli modo potuerit, sed ad sese illum non modo non inuitum, & repugnantem, sed planè gaudentem etiam rapuit, & libentem. Sed demus factum bene, vrgebit demum aliquis, quod tu homo è Societate IESV opus eximiæ vtilitatis, & laudis, si rem, qua de agitur, spectemus, confeceris, cur hanc potissimum Philosophicæ Summæ partem ex D. Thom. Doctrina desumptam amplissimo Dominicanę Familiæ nomini consecratam esse voluisti, & sub illius potissimum patrocinio diuulgatam. An vt doctissimorum Patrum ita gratiam ineas, beneuolentiamque concilies, vt quæ in illa minus digna reperiuntur, quę probentur, vt pote non apta, atque perfecta, non expleta omnibus suis numeris, & partibus, non improbentur, & quæ commendationem promerentur, & laudem magis emineant, & probentur magis. Dicam ingenue, nec ficte loquar, & simulate, næ ille diuinauit. Addo præterea, cuinam alij Religiosorum Hominum Familiæ primi laborum meorum fructus, quam illi suo iure debebantur, cui plures maturi, & cocti ex eadem arbore sapientiæ, vnde illi quia peracerbi, & crudi, vi quasi quadam auulsi sunt, ad communem omnium literatorum Hominum vtilitatem per se ipsi, ac sua sponte quotidie decidunt. Planius, & apertius dicam, non longe quærenda causa, cur primam partem Philosophicæ summæ E D. Thomæ Doctrina, tamquam surculum quendam ex arbore fructuosissima excisum, sub clarissimo Dominicanæ Familiæ nomine apparere voluerim, vt nimirum ex illius excellentis, & singularis doctrinæ splendore lucem aliquam dignitatis accipiat, eoque magis extet, & emineat illuminata, quo studiosius ab inuidis hominibus absconderetur oppressa: & quemadmodum pictores multa vident in vmbris, & in eminentia, quæ nos non videmus, ita quæ meorum operum partem alieno fulgore collucentem, & illustratam obscurant, non minus grata, & iucunda legentibus, quam quæ sunt eminentia videantur. Habetis opinor, Patres Religiosissimi cognitam, atque perspectam instituti operis, & vobis consecrati rationem, quid in illo desideretur, vt minus,

ingratum, & iniucundum videatur, omnino ſpernite, & pro nihilo putate. Hoc vnum, quod longe pluris in me vellem faceretis, quæſo diligenter attendite beneuolentiſſimum ſcilicet animum, & mirabiliter in veſtrum ampliſſimum, & clariſſimum ordinem propenſam voluntatem, & in veſtrum doctiſſimum, & Sanctiſſimum Patrem Theologorum Principem ſummum amorem, & obſeruantiam ſingularem. Si quid vero boni, id eſt, ſi quid fuerit docte, & erudite, ſi quid acute, & ſapienter dictum, vt primis extrema coniungam, totum Chriſto Domino bonorum omnium largitori tribuite, totum ab illo Matris Sanctiſſimæ, Sapientiſſimique Doctoris rogatu impetratum exiſtimate.

AD BENEVOLOS

AD BENEVOLOS LECTORES.

QVID vobis reliquum esse censetis doctrinarum studiosi, quod potissimum velim vos monitos esse ac plenius, & planius edoctos. Duo se se mihi offerunt inter alia, quæ minutius in frusta concidam, vt huius ac lenius in ora, vt ita dicam, animorum inserta magis extenuentur, & mollita mandantur, non vorentur. Vnum est, cur ego Philosophicam Summam non ita confecerim, vt mea sponte, nullis adminiculis, & vt dicitur meo marte illam expleuerim, sed alieno præsidio, opibus aliunde conquisitis, ad alterius ingenium, sensum, methodum, verba denique ipsa, & totidem illis a omnia reddiderim, quæ in alio doctore inueniuntur expressa. Alterum vero, cur summam Philosophicam ex D. Thomæ doctrina potissimum, non ex alterius nobilissimi, clarissimique Theologi, Scoti videlicet, Alberti Magni, vel cuiusuis alterius eiusdem generis hominum contextam, perfectamque in vulgus ediderim. Vt breuitati simul, & perspicuitati consulam primum id explicabo, quod priore loco in dicendi controuersiam, & disceptationem vocatum est; nec quæram eas rationes, quæ ex coniectura pendent, quæ disputationibus huc, & illuc trahuntur, & nullam adhibent persuadendi dignitatem, sed ex ipsius rei natura deductis, totam controuersiam dirimam, & meam explebo, concludamque sententiam: posteriore vero loco quæstionem alterã conquisita, & enodata, vt potero, cura diligenter exponam in sitã, & innatam esse cuique honoris, & gloriæ consequendæ cupiditatem, non nisi ex hominum numero eijciendus, & ex finibus humanæ naturæ exterminandus negare audebit, qui enim inficiari se hominem esse non potest, is fateri debet, quem vocamus hominẽ, si corpus illius attendas, à præpotenti numine fuisse erectum, & ad cæli, quasi cognationis, & domicilij pristini conspectum excitatum: si vero te ad animum cogitatione conuertas, eumdem ortum esse reperies ad diuini numinis cognitionem, cœlum intuendo capiendam; ad illam tanti operis fabricam, quæ construi à Deo, atque ædificari mundum fecit, contemplandam, & ad immensi huius ædificij fabricatorem, & architectum imitandum totius naturæ parentem Deum. Quod est dicere hominem tanquã mortale quoddam numen non nisi natum ad sublimia, excelsa, non nisi eximia laude, singulari commendatione, æternaque memoria digna cogitaturum, moliturum, perfecturum. His ita propositis, quid tũ modo dicet quispiam, non ex proprio, sed alieno marte Philosophicam summam minori laude, atque industriæ commendatione moliris, quam gloriam ex alienorum ruderum fabrica venaris. O peracutum hominem, qui paucis verbis negotium confectum putat, & ea sumit, quorum nihil omnino conficitur ex propositis, nihilque conceditur. Age, esto hoc, leuis est animi lucem, splendoremque fugientis laboribus susceptis, periculisque aditis quasi mercedem rerum gestarum gloriam non modo non desiderare, & augere, sed etiam aspernari, atque negligere. Esto itidem hoc, immortali me gloria dispolio, alium adorno, quid inde consequens efficitur, errarene me, quod opere contexendo gloriam mihi iure, meritoque debitam repu-

ẽ

diuerim, in aliumque transtulerim, an te multo longius falli, qui gloriæ nomine falso vtens non quomodo efficiatur ex propositis, atque concessis argumentationem, sententiamque concludis. Hoc potius facile, breuiterque demonstro. Vel nomine gloriæ veram, grauẽ, solidamque intelligis, quæ nimirum habet formam honestatis, & similitudinem, quæque est veræ virtutis fructus, vel inanem, falsam, popularem stultorum, & improborum hominum consensu excitatam. Si hanc intelligis, ne tu longe falleris, & toto, vt vulgo dicitur, aberras cælo. Hæc sempiternam turpitudinem infligit, non immortalis famæ splendore illustrat. Huius studio trahuntur homines perditi, delectatione, & vtilitate omnia, metientes, non viri probi, & sapientes ad honestatis formam, normamque virtutis omnia reuocãtes. Huic nos remittere nuntium, hanc nos repudiare funditus is, cuius autoritate, & exemplo vita nostra instituenda est, moresque conformandi, Christus Dominus facto imperauit, cum in amantissimi patris gloriam, quandiu vixit, cogitationes omnes, & omnia studia conuertit, docuit verbis, cum idem aperte, palamque summa hominum frequentia testificatus est non se suam in obeundo redemptionis humanæ munere gloriã quærere, sed illius à quo fuerat è cælo demissus in terras: Si vero de gloria locutus illam, quæ summa est, atque perfecta, significare voluisti, tantum abest, vt argumentando quidquam effeceris, & meam sententiam oppugnatam euerteris, vt pro illa propugnaueris acerrime, constantissime defenderis, & oppositum eius, quod tibi fuerat in animo propositum ad probandum, omnino concluseris. Etenim hanc me meis laboribus, atque vigiliis desiderare gloriã, hanc veluti mercedem animo constituisse, hac me denique vehementer optare à Christo Domino tamquam singulari eximioque præmio donari, paucis ostendo. Veram, solidam, perfectamque gloriam ex tribus potissimum constare Romanæ docuit eloquentiæ princeps, si diligit multitudo, si fidem habet, si cum admiratione quadam honore nos dignos putat. Hoc veluti nostræ argumentationis iacto fundamento, quid inde sit consequens, & necessario colligendum, diligenter attendite. Quando aliqua duo ita sunt inter se apta, atque connexa, vt vno posito, & aliud poni necesse sit, fieri minime potest, vt velit quis id, quod sumitur, & nolit illud, quod ei est consequens, & ex propositis efficitur: nam ratio connexi, cum superius concesseris, cogit & inferius concedere, quod vero tria prædicta, quibus veræ, solidæque, gloriæ natura definitur, sint hisce meis laboribus, atque conatibus implicita, & vinculis summæ coniunctionis, & quasi naturalibus colligata, non nisi captum oculis, & mente destitutum latere potest. Quod enim meam Philosophicam Summam non exigua Philosophorum, & Theologorum multitudo auidissime expectet, manifestam multitudinis dilectionem ostendit: manifesta vero dilectio magnam scriptori autoritatem affert, & fidem: quem enim summe diligimus, si cõsilia illi committimus, & vni res credimus vniuersas, multo maiorẽ eidem tribuemus autoritatẽ, fidemque adhibebimus longe certiorem. Quod vero qui religiosa familia, doctrinæ genere, viuendi ratione, institutoque alienus est, incredibili cupiditate ardeat, atque omni ope, atque opera nitatur, vt viri sanctitate, & doctrina celeberrimi nomen operibus in lucem editis illustret, ac prædicet, quis non vehementer suspiciat, admiretur, & obstupescat. Quid iam amplius expectatis beneuoli lectores. Hoc vnum addo, reliqua silentio præteribo, Vniquique nostrum, qui Christo seruatori nomina dedimus, nihil omnino honorificentius, nihil gloriosius accidere posse, quam de illo magnificentissime sentire, & loqui, quem Deus ipse singulari commendatione dignissimum iudicauit, quam efficere multa, pluraque conari, cum ad illius laudem amplificandam, & honore augendam, tum ad amplitudinem nominis ornandam, & illustrandam, quem Deus in terris veluti quendam minorem Deum ab omnibus religiose coli præcepit, & in cœli domicilio immortalibus bonis, & æternitate gloriæ cumulauit. Quid plura, tractatio Philosophiæ optimo, & amplissimo quoque dignissima est, verum si dirigatur ad omnium doctrinarum studiosos excitandos, inflammandos, magisque iuuandos, cura suscipitur & cogitatio

plenissimæ dignitatis, & gloriæ. Quid ex prædictis omnibus efficiatur, quid sit illis consequens, nemo est, qui non videat, nemo, qui non intelligat. Sit ergo firmum, fixum, & in perpetuum ratum, sine vlla temeritatis, & ignominiæ nota, sed honestissime, & laudatissime posse quemlibet libros in lucem emittere, vnde longe plus ad alium quempiam, quã ad scriptorem vtilitatis, honoris, & gloriæ deriuetur. Huius rei locupletissimos testes possem in medium afferre non paucos, sed vno contentus instar omnium profero Gabrielem Biel, virum illum eruditionis, atque doctrinæ præstãtia insignem, qui cum laudis eximiæ opus in Missæ canonẽ scripsisset, quia religiose, & sine ambitione cõmendari non poterat, vt cui merito, iureque optimo degebatur, æternum illi suorũ laborum præconiũ tribueretur, non aperte modo, & ingenue ad finem operis fatetur, sed etiam simpliciter, & candide lectores monet, palamque prædicat atque denuntiat se, quæcunque in illo digna commendatione posuit, & explicauit, ex suopte ingenio non ea fudisse, sed fere omnia ex Ioanne quodam suo præceptore viro doctissimo accepisse. Quod tanto viro non modo sine vllius ignominiæ nota, sed summa etiam cum laude licitum fuit, & id licere dicimus, quod vel legibus, vel more maiorum, institutoque conceditur, multo magis id mihi licitum erit, qui nec eruditionis magnitudine, nec doctrinæ præstantia sum cum illo vlla omnino ratione conferendus. Sed ad alteram quæstionem, si placet, & longe faciliorem veniamus; priori enim satis, superque factum vel aduersarius ipse non negabit. quæsitũ igitur est secundo, cur ex vnius D. Thomæ doctrina, non ex Scoti, vel Alberti, vel alius viri doctissimi Philosophicam summam confecerim. Ne diutius suspensa oratione mea expectatio vestra teneatur; Causa potissima, cur id fecerim, non est petẽda longius, nec altius eruenda, patet omnibus, & æque mihi prompta est, & cuicũque libuerit rem ipsam diligentius, accuratiusque perpendere. Cæteri doctores, quos laudaui, & physica disputãdi ratione multa explicarũt, & à more Philosophico fere omnia, quæ ad rationalem scientiam, qua de potissimum agimus in præsenti, spectant, in contrarias partes disputando, crassis occultata, & circumfusa tenebris ad veritatis lucem protulerunt: at doctor angelicus, licet egregie, præclareque, ac diuine theologica multis voluminibus ita persecutus sit, vt nemo illa plenius, & vberius disputarit, nemo eruditius, & doctius, nemo apertius, & planius explicarit, nemo denique facilius, atque fœlicius, & scientiæ peruestigatione, & differendi ratione comprehenderit Philosophica tamen non nisi leuiter attigit, & disperse, & quibus de quæstionibus Philosophi multa dicere solent, breuiter ab illo, strictimque dicuntur. Quare hoc vnum ad Sanctissimi præceptoris doctrinæ absolutionem, perfectionemque maxime desiderari videbatur, vt Philosophica materies in vnum congestã corpus, varijsque definita quæstionibus, & articulis ad rei veritatem in occulto latentem aperiendam, & illustrandã, more Philosophico rationibus in cõtrarias partes disputaretur, captionibusque discussis, certis conclusionibus, tanquam exitu, & determinatione orationis, tota disceptatio finiretur: sic enim fieret, vt is multo minore labore, ac studio, maiore vero vtilitate, & fructu theologiam Doctoris Angelici perciperet, qui doctrinam illius Philosophicam ex eodem omnino fonte hausisset. Ne suo iure dicã quod sentio, nec ad vllius loquar voluntatem, suo inquam iure, meritoque hoc muneris, & oneris à doctrinarum studiosis postulabat, & tamquã debitum exigebat sapientissimus, & sanctissimus doctor, vt tot ab illo exantlati labores, & tot exactæ vigiliæ in re Theologica præsertim augẽda, & illustrãda, ratione aliqua compensarẽtur, & eius laudi, honori, & gloriæ si qua fieri posset accessio, cumulus adderetur. Hoc vnum de doctissimo santissimoque Patre extremo loco dicam, quod, & omni me tempore ad illius doctrinæ studium mirabiliter incitauit, & ad Philosophicam summam contexendam licet non repugnantem, sed valde propensum impulit, & libentem; quodque deberet ad illam diligentissime peruolutandam eorum animos, qui grauiorum disciplinarum studijs maxime delectantur, vel flagrantissimos incenderet; si communi proborum, & doctorum virorum consensu sancti-

tatis, & doctrinæ præstansia primum inter scholasticos doctores, locum est consecutus; sancti tatis quidem, quod admirabili quadam animi despicientia honores, ac dignitates oblatas constantissime recusarit, quod virginei candoris amore captus blandas voluptatis illecebras inimicas rationi seuerissime contempseris; quod diuinæ charitatis incendio ardens omnes suos conasus, & impetus ad hæreses omnino profligandas, erroresque ex hominum animis radicitus euellendos contulerit; quod incælestium spirituū beatissimo cœtu, sapientissimo, sanctissimoque Ecclesiæ Doctori Augustino gloriæ splēdore parē extitere, virginei pudoris gloriā Episcopalis oneris meritum compensante diuinitus significatū fuisse historiarum monumensa tradiderint, vnde merito fuerit, & in sanctorum numero à Summo Pontifice cooptatus, & inter Scholasticos nemine repugnāte insigne, & gloriosum Sancti Doctoris nomen consecutus: Doctrinæ vero, quod illa doctissimorum virorum conspiratione, atque consensu, cum subtilitate, & perspicuitase, tum soliditate, & multiplicitate, omnium scholasticorum doctrinis longissime præcellat: quod Christi Domini fuerit testimonio comprobata, Deiparæ Virginis oraculo confirmata, & ab Innocensio summo Pontifice ita commendata, & laudata, vt quod de nullo Doctore, vel sanctitatis, vel doctrinæ gloria illustri, dictum, vel scriptum reperitur, dicere non dubitarit, huius sanctissimi præceptoris doctrinam plane diuinam, excepta canonicā, habere proprietatem verborum, modum dicendorum, veritatem sententiarum, & nullum ex ijs, qui eius doctrinam secuti sunt, vnquam à recto veritatis tramite declinasse, & quotquos eandem oppugnare conati sunt, semper fuisse de veritate suspectos. Ecquis erit ingenio ita hebeti ad intelligendum ac rudi, vt Philosophicis disciplinis erudiri vehementer exoptans non eas è scientiarum omnium fontibus vberrimis hauriat, sed doctrinarum sitientes riuulos consectetur. Ecquis itidem erit ita inops rationis, atque iudicij, vt me vel reprehensione dignum existimet, vel certe miretur, quod sapientissimi, sanctissimique Doctoris, cui se litterati omnes, & studijs, doctrinisque dediti plurimum debere confitentur, cuiusque me discipulum rudem, atque integrum profiteor, doctrinam Philosophicam à tenebris ad lucem vocarim, ad certam methodum, ordinemque redegerim, aditumque patentiorem, & faciliorem ad Philosophicas disciplinas capessendas cuilibet illarum studioso reddiderim, quin immortales potius præpotenti Deo gratias agat, habeatque perpetuas, quod ex eodem omnino fonte in posterum omnes grauiores disciplinæ copiosius, & abundantius haurientur. Hæc habui beneuoli lectores, quæ vos præmonerem, si tam ea vobis, quam quæ ex D. Thomæ doctrina plurium annorum spatio, & multis lucubrationibus, atque vigilijs meditatus sum, non indigna commendatione videbuntur, illa omnia Deo Domino, bonorum omnium autori tribuite, si non arridebunt, vt pote inchoata, & rudia, grati saltem animi non exiguam significationem, & summam, atque optimam probate voluntatem.

Atteſtatio Reuer. P. Fr. Franciſci Ghetij de Como Sac. Theologiæ Lectoris primi in conuentu S. Thomæ de Papia Ordinis Prædicatorum.

Tantum abeſt, vt Quæſtiones Logicales à Religioſiſſimo, ac præſtantiſſimo Viro Patre Coſmo Alamannio Societatis IESV, E D. Thomæ Doctrina decerptas, ingenti labore confectas, admirabili arte ordinatas contra regulas noui Indicis librorum aliquid contineant, quin potius ſubtiliſſimam Doctrinam, veram Philoſophiam, Peripateticam ſcientiam, Thomiſticam veritatem eas continere aſſero: in his acumen ingenii tanti Patris, maximus in noſtrum D. Voluntatis interpretem D. Thomam Aquinatem affectus, eximia in noſtram Dominicanam Religionem beneuolentia demonſtratur; Quapropter eas digniſſimas, vt prælo quam primum iterum ſubijciantur ad omnium, præſertim autem Thomiſtarum commodum, ac vtilitatem iudico. Dat. Papiæ die 4. Octob. 1623.

Ita eſt Fr. FRANCISCVS GHETIVS de Como Lector &c.

Die 3. Octobris 1623. Viſa ſupradicta atteſtatione. Imprimatur.

Fr. DEODATVS SEGHITIVS Inquiſitor Papiæ.

QVOMODO LEGENDAE SINT CITATIONES QVAE PASSIM in toto hoc libro compendioſe ſcribuntur in margine.

P. p. q. 26. a. 2. c. Ideſt prima parte ſummæ Theologicæ D. Thomæ quæſtione vigeſima ſexta articulo ſecundo, corpore. | op. 72. Ideſt opuſculo ſeptuageſimo ſecondo. | ver. q. 22. Ideſt de veritate quæſt. 22. p. 2. Ideſt prima ſecundæ. | 3 p. 28. 5 c. vel pp. 33. 5. vel p 2. 25. 3. vel 22. 72. 3. Ideſt, tertia parte quæſt. 28. a. 5. c. vel prima parte quæſt. 33 &c. | q. 22. a. 2. Ideſt quæſt. 22. huius partis ſommæ Philoſophicæ. | l. c. Ideſt loco citato. | q c. Ideſt quæſtione citata. | 4. d. 35. q p a p q. 2. arg. 2. vel ad 2. Ideſt in quarto libro ſententiarum diſtinctione 35. quæſtione prima articulo primo quæſtione ſecunda argumento ſecundo, vel ad ſecundum. | 3 c g. c. 38. rati. 4. Ideſt tertio contra gentiles, capite 38. ratione quarta. | aliquando reperietur q pro, 4. Ideſt quarto vel quarta, vta. q. ideſt articulo quarto: niſi forte. | q. ſit pro, p. quod imprimentis defectu inuerſum eſſet: & tunc ſignificaret, primo vel prima. | p. cæl. l. 3. Ideſt primo cœli lectione tertia. | 3. d. c. q. 2. a. p. quæſtiune. 3. in arg 2. ſed contr. Ideſt tertio libro ſent. diſtinctione citata, quæſt. 2. art. primo, quæſtiuncula tertia in argumento ſecundo ſed contra. | q 3. log. a. 2. Ideſt qoæſt. 3. logicæ ſeo r. partis ſummæ Philoſophiæ. | p. p. l. c. Ideſt prima parte loco citato. | in c. Ideſt in corpore. | p. p. ad 2. 22. ad 3. Ideſt prima parte ad ſecundum ſecunda ſecundæ ad tertium. qoæſtio vero & articulus quæreoda ſunt vel ſola quæſtio ſi citatur articulus, vel ſolus articulus ſi citatur quæſtio, ſupra vbi vltimo fuerit citata eadem ſummæ Theologicæ pars. | 2. eth. l. 5. q. 3. de pot, a. 9. c, 2. c. g. c. 72. rati. 6 p. meteor. l. 4 2. poſt. l. 7. p. p. q. 3. a. p. c. op 42. c. 8. quol 3. a. 9. c. in Math. c. 3. in Ioan. c. 2. l. 2. in Pſal. 17. Id eſt ſecundo ethicorum, lectione quinta quæſt. tertia de potentia artic. 9. corpore ſecundo contra gentiles. cap. 72. ratione ſexta primo meteororum lect. 4. ſecundo poſteriorum lect 17. prima parte quæſt. tertia artic. primo cor p. opuſculo 42. capite 8. quodlibeto tertio art. 9. c. in Mathæum capite 3. in Ioannem cap ſecundo lect 2. in Pſalmom decimum ſeptimum | tract. de for. q. 2. a. 2. c Ideſt tractatu de formis quæſt. 2. arti c 2. | Tab. aurea. vide materia n. 202. Ideſt lege tabolam auream Petri de Bergamo, & vide, materia, numero duecenteſimo ſecundo. | 22. q. 17. a. 2. 3 4. 5. Ideſt ſecunda ſecundæ qoæſt. 17. art. ſecundo, tertio, quarto, quinto. Cæterum ſi quæ ſint reſponſiones aut in corpore articulorum aut in ſolutione obiectionum ſuis non affixæ allegationibus in margine: non ſtatim credas è D. Thomæ libris non excerptas, ſed potius imprimentis defectu omiſſas. vt in ſecunda ſecundæ queſt. 34. artic. 3. in reſponſione ad quartum, nolla affigitur citatio in margine, quæ tamen reſponſio ex tertio cæli lectione tertia, tota deſumitur cum ipſa obiectione.

INDEX QVÆSTIONVM,

ET ARTICVLORVM QVÆ IN HAC

Prima Parte Summæ Philoſophicæ E D. Thomæ
Doctrina continentur.

QVÆSTIO I.

De Doctrina Logica qualis ſit, & ad quæ ſe extendat in ſex Articulos diuiſa.

RTICVLVS Primus Vtrum ad directionem actuum rationis ſit neceſſarium aliquam doctrinam haberi.

Art. 2. V. Hæc Doctrina ſit ſcientia.

Art. 3. V. Hæc Doctrina ſit vna ſcientia ſpecie.

Art. 4. V. Hæc Doctrina ſit ſcientia practica, vel ſpeculatiua

Art. 5. V. Hæc Doctrioa ſit ſimpliciter neceſſaria omnibus ſcientiis.

Art. 6. V. Ens rationis ſit ſubiectum huios Doctrinæ.

QVÆSTIO II.

De vniuerſalibus in ſeptem articulos diuiſa

Art. 1. V. Vniuerſalia ſint naturæ reales ſecundum ſe ſomptæ, an vero naturæ reales, vt ſunt in intellectu, ſeu naturæ intellectæ.

Art. 2. V. Vniuerſalia ſint tantum in intellectu, an etiam à parte rei.

Art. 3. V. Vniuerſalia ſecundum quod ſunt à parte rei ſint realiter in ſingularibus, an vero ſint realiter ab illis ſeparata.

Art. 4. V. Vniuerſale recte definiator à Philoſopho quod ſit vnum in multis.

Art. 5. V. Vniuerſale fiat per notitiam abſtractiuam, an vero per comparatiuam.

Art. 6. V. Vniuerſalia ſint tantom quinque.

Art. 7. V. Ratio vniuerſalis dicatur vniuoce, an vero analogice de quinque vniuerſalibus.

QVÆSTIO III.

De genere in ſeptem articulos diuiſa.

Art. 1. V. Generis definitio ſit recte tradita.

Art. 2. V. Genus contineat differentias.

Art. 3. V. Genus per ſe prædicetur de differentiis.

Art. 4. V. In compoſitis materialibus genus ſumatur a materia, & differentia à forma.

Art. 5. V. Genus faciat vnum per ſe cum differentia.

Art. 6. V. Genus realiter diſtinguatur à differentia.

Art. 7. V. Genus requirat plures ſpecies actu.

QVÆSTIO IV.

De ſpecie in tres artiulos diuiſa.

Art. 1. V. Recte à Porphirio definiatur ſpecies vniuerſale, quod prædicatur de plutibus differentibus numero in eo quodquid.

Art. 2. V. Species poſſit conſeruari in vno indiuiduo

Art. 3. V. Recte ſit a Porphyrio definitum indiuiduum, quod ſit id, quod de vno ſolo prædicatur.

QVÆSTIO V.

De differentia in tres articulos diuiſa.

Art. 1. V. Conuenienter diuidatur differentia in communem propriam, & propriiſſimam.

Art. 2. V. Recte ſit à Porphyrio aſſignata definitio differentiæ, quod ſit quę prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid

Art. 3. V. Differentia ſuperior intrinſece includatur in differentia inferiore.

QVÆSTIO VI.

De proprio in tres articulos diuiſa.

Art. 1. V. Recte definiatur à Porphyrio proprium, quod omni ſoli, & ſemper conuenit, & conuerſim de re prædicatur.

Art. 2. V. Subiectum ſit cauſa efficiens propriæ paſſionis.

Art. 3. V. Propria paſſio realiter diſtinguatur à ſuo ſubiecto.

QVÆSTIO VII.

De accidente in duos articulos diuiſa.

Art. 1. V. Definitio accidentis ſit recte tradita.

Art. 2. V. Omne accideos ſit proprium, ſeu habeat proprium ſubiectum quarto modo.

QVÆSTIO VIII.

De quibuſdam ſuppoſitis ad prædicamenta in octo articulos diuiſa.

Art. 1. V. Recte definiantur Aequiuoca.

Art. 2. V. Recte definiantur vniuoca.

Art. 3. V. Recte definiantur Analoga.

Art. 4. V. Recte definiantor Denomioatiua.

Art. 5. V. Nomen deoominatiuum principalius ſignificet formam quam ſubiectum.

Art. 6. V. Recte oa, quæ ſunt, diuidantur in quatuor membra.

Art. 7. V. Prior regola antepædicamentalis ſit vera.

Art. 8. V. Poſterior regula aoteprædicamentalis ſit vera.

QVÆSTIO IX.

De prædicamentis in communi in nouem articulos diuiſa.

Articulus 1. V. Tractatio prædicamentorum ad logicum pertineat.

Art. 2. V. Ens ſit genus ad decem prędicamenta.

Art. 3. V. Prædicamenta ſint decem

Art. 4. V. Prædicamenta inter ſe realiter diſtinguantur.

Art. 5. V. Deus ſit io aliquo genere, pota in prædicamento ſubſtantiæ.

Art. 6. V. Angeli ſint in prædicamento ſubſtantiæ.

Art. 7. V. Cæli ſiot in prædicamento ſobſtantiæ.

Art. 8. V. Partes ſubſtantiarum ſiue eſſentiales, ſiue integrales ſint in prædicamento ſubſtantiæ.

Art. 9. V. Accidentia ponaotor in prædicamentis in concreto, an in abſtracto.

QVÆSTIO X.

De prædicamento ſubſtantia in tres articulos diuiſa.

Articulus 1. V. Conuenienter diuidatur ſubſtantia in primam, & ſecundam.

Art. 2. V. Recte definiatur ſubſtantia ſecundum quod eſt genus ſummom.

Index Quæſtionum.

Index Quæstionum.

SVMMÆ PHILOSOPHICÆ E. D. THO. DOCT. ANGELICI DOCTRINA.

Auctore Reu. P. Cosmo Alamannio Mediolanensi Societatis IESV Theologo.

PARS PRIMA.

QVONIAM Philosophicæ veritatis Doctor non solum mediocriter in illa institutos, sed plane rudes etiam, & imperitos debet instruere, secundum illud Apostoli ad Rom.1. sapientibus, & insipientibus debitor sum; propositum nostræ intentionis in hoc opere est ea, quæ ad naturalem Philosophiam pertinent, eo modo tradere, qui magis incipientium eruditioni congruere videbitur. Cum igitur, vt recte monet Philosophus 2. met. t.15. absurdum sit simul quærere scientiam, & modum sciendi, & ad Logicam spectet hunc modum tradere, priore loco tractabimus ea, quæ sunt Logicæ considerationis, posteriore vero ea, quæ pertinent ad scientias naturales; & hæc omnia tentabimus diuini numinis auxilio freti, breuiter, ac dilucide prosequi, secundum quod materiæ difficultas patietur.

QVÆSTIO PRIMA.

De Doctrina Logicæ qualis sit, & ad quæ se extendat, in sex Articulos diuisa.

Vbi primo considerandum est, & inuestigandum de ipsa Logicæ doctrina, qualis sit, & ad quæ se extendat, vt intentio nostra sub certis limitibus comprehendatur.

CIRCA QVÆ QVÆRVNTVR SEX.

Primo, De necessitate huius Doctrinæ, per comparationem ad actus rationis.

2 *Vtrum sit scientia.*

3 *Vtrum sit vna, vel plures.*

4 *Vtrum sit practica, vel speculatiua.*

5 *Vtrum sit necessaria simpliciter omnibus scientiis.*

6 *Quod sit subiectum eius.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ad directionem actuum rationis sit necessarium aliquam doctrinam haberi.

Videtur quod non sit necessarium ad directionem actuum rationis aliquam doctrinam haberi. Quia sicut homines ordinantur in finem, ita & alia animalia, sed ad hoc, quod actus aliorum animalium ordinentur in finem, non requiritur vlla ars, vel doctrina, sed sufficit naturalis instinctus, ergo similiter ad directionem actuum rationis in finem, non requiritur particularis doctrina, sed sufficit instinctus naturæ intellectualis. p.post.l.p.

2 Præterea omnis doctrina est ad perfectionem, vel cipro l.a p. 183.

quantum ad intellectum, ficuti speculatina, vel quantum ad voluntatem, sicut practica; sed vtrumque completur per Philosophiam naturalem, & moralem; quia per demonstratiuas scientias perficitur intellectus in suis actibus, per morales vero voluntas in suis, ergo non est necessaria alia doctrina ad directionem actuum rationis.

-.de malo. a. 5 a:g.6.a d.14 q.1.2. 3.arg.1 p.poft.l p.p. a.51.a p. arg 2. p p q p 2.f. arg 2.q.p. prol art.p. arg p.

3 Præterea Ratio semper est recta, vt dicit Philosophus 3. de Anima t. 26. sed quod est rectum, non indiget per alud dirigi, ergo non est necessarius vllus habitus ad directionem actuum rationis.

4 Præterea Ratio non solum est directiua actuum aliarũ potentiarum, sed etiam suarum: sed natura non facit per duo, quod per vnum facere potest, ergo præter rationem non est necessarius vllus habitus ad directionem actuum rationis.

5 Præterea Doctrina non potest esse nisi de ente, nihil enim scitur, nisi verum, quod cum ente conuertitur, sed de omnibus entibus tractatur in Philosophicis disciplinis, ergo præter illas non debet dari doctrina, quæ versetur circa directionem actuum rationis.

p. ethic.l.p. 1 Sed contra est, quod consideratio rationis per habitum perficitur, vnde secundum diuersos ordines, quos propriè ratio considerat, erunt diuersi habitus, & doctrinæ; sed datur duplex ordo in actibus hominis, vnus, quem ratio considerando facit in operibus voluntatis, alter vero, quam ratio considerando facit in propriis actibus, ergo sicut ille exigit peculiarem habitum, & doctrinam, quæ est Philosophia moralis, ita iste requiret proprium habitum, qui dicitur scientia rationalis, seu Logica, cuius est considerare ordinem partium, & ordinem principiorum ad inuicem, & ad conclusiones.

p polit. l. p. p.perihet. l p.p.post.l.p 2 Præterea Omnium, quæ ratione cognosci possunt, necesse est aliquam doctrinam tradi ad perfectionem humanę sapientiæ, quæ Philosophiæ vocatur, sed directio actuum rationis iudicio rationis subiecta est, ergo necesse fuit ad complementum Philosophiæ, de directione actuum rationis doctrinam tradere, quæ logica nuncupatur.

p.post.l p. Respondeo Dicendum, quod necessaria est quædam doctrina, per quam homo dirigat actus rationis. Ad cuius manifestationem considerandum est, quod, quia hominum genus, sicut dicit Philosophus primo Metaphysicæ, arte, & ratione viuit, ad differentiam animalium, quæ quodam naturali instinctu ad suos actus aguntur, diuersæ artes illi deseruiunt ad proprios actus faciliter, & ordinate perficiendos; nihil enim aliud ars esse videtur, quam certa ordinatio rationis, qua per determinata media ad debitum finem actus humani perueniunt: Ratio autem non solum dirigere potest inferiorum partium actus, sed etiam actus sui directiua est, hoc enim est proprium intellectiuæ partis, vt in seipsa reflectatur; nam intellectus intelligit seipsum, & similiter ratio de suo actu ratiocinari potest. Sicut igitur ex hoc, quod ratio de actu manus ratiocinatur, inuenta est ars ædificatoria, vel fabrilis, per quas homo faciliter, & ordinate potest huiusmodi actus exercere, eadem ratione ars quædam necessaria est, quæ sit directiua ipsius actus rationis, per quam scilicet homo in ipso actu rationis ordinate, & faciliter, & sine errore procedat; & hæc est ars logica, idest rationalis scientia, quę non solum rationalis est ex hoc, quod est secundum rationem, quod est omnibus artibus commune, sed etiam ex hoc, quod est circa actum rationis, sicut circa propriam materiam: & ideo videtur esse ars artium, quia in actum rationis nos dirigit, à quo omnes artes procedunt.

p.2.q.p.2. a.6. Ad primum ergo dicendum, quod dupliciter aliquid sua actione, vel motu tendit in finem: Vno modo, sicut seipsum mouens ad finem. Alio modo, sicut motum ad finem; illa, quæ rationem habent, seipsa mouent in finem, vt homines, quia habent dominium suorum actuum per liberum arbitrium, quod est facultas voluntatis, & rationis, illa vero, quæ ratione carent, tendunt in finem per naturalem instinctum, quasi ab alio mota, non autem à seipsis, cum non cognoscant rationem finis, & ideo nihil in finem ordinare possunt, sed solum in finem ab alio ordinantur. Quoniam vero omnis actio ratione vtentis perficitur per habitum, nam per illum homo redditur promptus, & delectabiliter operatur actum suum, ideo, vt homo perfecte dirigere possit actus suos, eget aliquo habitu superaddito, quem vocamus sciẽtiam rationalem, seu logicam. Vel dic, quod sicut perfectum vitæ regimen est animalibus per memoriam, adiuncta assuefactione ex disciplina, vel quomodolibet aliter, ita perfectum hominis regimen est per rationem arte perfectam. (q. de charit. ar.p.c.p. pof l.p. — p met.l.p.)

Ad secundum Dicendum, quod actus rationis dupliciter considerari possunt, vel secundum ordinem realem, quem habent in se cum ad obiectum, tum ad potentiam, & hoc modo pertinẽt ad considerationem Philosophiæ naturalis, vel secundum ordinem, quem ratio cognoscendo facit in illis, & hoc modo spectant ad hanc doctrinam, seu ad considerationem logicam. (p. ethic.l.p.)

7.de malo a. 5.ad 6.q.p. deuirt.a.p.c Ad tertium dicendum, quod ratio semper recta dicitur, vel secundum quod se habet ad prima principia, circa quæ non errat, vel quia error non euenit ex proprietate rationis, sed ex eius defectu, quem supplet habitus, cum sit complementum potentiæ. Vel dic, quod Philosophus non dicit rationem semper esse rectam, sed intellectum, non est autem idem intellectus, quod ratio, hæc enim importat quendam discursum vnius in aliud, ille vero importat subitam apprehensionem alicuius rei, & ideo intellectus propriè est principiorum, quæ statim cognitioni se offerunt, ex quibus ratio conclusiones elicit, quæ per inquisitionem innotescunt. Vnde sicut in speculatiuis in intellectu principiorum non potest esse error, sed in deductione conclusionum ex principijs, ita etiam in operatiõis intellectus semper est rectus, sed ratio recta, & non recta.

p.pof.l.p. Ad quartum dicendum, quod ratio, cum sit potentia, dirigit suos actus secundum esse simpliciter, at logica, cum sit habitus superadditus, dirigit actus rationis secundum bene esse; per logicam enim homo faciliter, ordinate, & sine errore in intelligendo procedere potest, hoc enim distinguitur habitus à potentia, quod hæc est principium actus secundum esse simpliciter, ille vero est principium actus quo ad bene esse.

4. met.l.4. p.eth.l.p. Ad quintum dicendum quod philosophicæ disciplinæ, cum sint de reb. naturæ, versantur etiam circa operationes intellectus, vt sunt res naturæ; at logica versatur circa illas, in ipsis considerando intentiones intelligibiles, seu considerat operationes intellectus secundum ordinem, quem ratio considerando facit in illis, non secundum ordinem, quem habent in se ad obiecta, & ad potentiam, vt dictum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc doctrina sit scientia.

a met.l 5. op.70.q 9. arg.1.ad 5. Videtur, quod hæc doctrina non sit scientia. Quia Philosophus 2. met.t. 15. ait absurdum esse simul quærere scientiam, & modum sciendi: sed hæc doctrina, quam logicam vocamus, est modus sciendi, ergo non est scientia.

p. pof.l.33. 33.13. 2 Præterea, Secundum Philosophum primo Post. t.35. & 36. logice speculari est probabiliter speculari, at scientia speculatur, & procedit ex necessariis, vt

probat idem Philosophus primo post.t.15.ergo logica non est scientia.

1 & 6.met.l. p.11 met.l.7. & locis citandis in a.r.4.c.
3 Præterea, omnis scientia ex philosopho primo, & 6.met.c.p.& 11.met.sum 3.c.primo, vel est practica, vel specularius: sed logica neque est practica, nequa speculatina, sed adminiculatrix vtrique, vt dicitur primo met.c.1.& 2.ergo non est scientia.

4.met.l.4.1. post.l.10. op 70.q.6 a. p.c.
4 Præterea. Illa doctrina non est scientia, cuius partes non sunt scientiæ, sed partes logicæ, scilicet dialectica, & sophistica non sunt scientiæ: nam dialectica, vt dicitur primo top. c. 1 & 2. procedit ex probabilibus, & ex principiis extrinsecis; procedit enim ex intentionibus rationis, quæ sunt omninò extraneæ à natura rerum, vnde & à philosopho 4. met. t. 5. dicitur esse tentatiua de his, de quibus philosophia est sciens, sophistica vero procedit ex falsis, ergo hæc doctrina non est scientia.

2 post.l.vlt. p post.l.p.13. & 14.
5 Præterea. Non potest demonstrationis esse demonstratio, sicut nec scientiæ scientia, vt dicitur 2. post. in fine; sed hæc doctrina, cum versetur circa actus rationis, tamquam circa propriam materiam, maxime considerat de demonstratione, quæ à Philosopho 1.post.t.15.18.25.vocatur scientia demonstratiua, quia facit scire, ergo hæc doctrina non est scientia.

li.met.l.3.& 2. p post.l.10.
1 Sed contra est, quod philosophus partes huius doctrinæ, dialecticam scilicet, & sophisticam vocat scientias 11.met.c.3 vbi probat, quod accidentia entis, vt ens est, nulli scientiæ nisi metaphysicæ conueniunt, quia nec conueniunt naturali, nec dialecticæ, nec sophisticæ, & c.7. inter scientias solam sophisticam ait versari circa ens per accidens: & 1. post. t. 27. docet, quod omnes sciētiæ vtūtur comunibus principiis, sed diuerso modo, nam dialectica & metaphysica sunt de comunibus, hæc quidē, quia versatur circa ens, vt ens, tamquam circa subiectum; logica vero versatur circa entia rationis, quæ potest ratio negotiari circa res omnes.

p.& 2. post.l. 9.
2 Præterea, ea doctrina est scientia, in qua sunt demonstrationes per aliquam ex quatuor causis, tamquam per medium procedentes; demonstratio enim
p.post.l. p.4. 13.
est syllogismus faciens scire per quācunque causam ex quatuor, vt docet Philosophus 2 post. t. 11. sed in logica sunt multæ demonstrationes ex aliquibus causis ex quatuor, vt patet ex libro post. quorum in primo ex causa finali demonstrationis, quæ est scientia, probat Philosophus necessitatem illius, & ex definitione eiusdem per causam finalem, de eadem ostendit definitionem materialem, & in particulari demonstratiuè probat, quod demonstratio procedit ex necessariis, ergo.

4 met.l.4.p. post.l.p.&10. op 70 q 62. p.c.& locis citandis in fine art. 4.
Respondeo dicēdum, quod hæc doctrina est scientia. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod huius doctrinæ, seu logicæ partes tres sunt, dialectica, sophistica, & demonstratiua, quarum dialectica dupliciter potest considerari, vno modo secundum quod est docens, alio modo, secundum quod est vtens. Et quidem secundum quod est docens, habet considerationem de intentionibus rationis, instituens modum, quo per eas possit procedi ad conclusiones in singulis scientiis probabiliter ostendendas, & hoc demonstratiuè facit, & secundum hoc est scientia. Vtens vero est, secundum quod modo adiuncto vtitur ad concludendum aliquid probabiliter in singulis scientiis, & sic recedit à modo scientiæ: & similiter dicendum est de sophistica, quia prout est docens tradit per necessarias, & demonstratiuas rationes modum arguendi apparenter, secundum vero quod est vtens, deficit à processu veræ demonstrationis, & argumentationis, & sic non est scientia: sed in parte logicæ, quæ demonstratiua dicitur, solum doctrina pertinet ad logicam, vsus vero ad Philosophiam, & ad alias particulares sciētias, quæ sunt de rebus naturæ; & hoc ideo, quia vsus demonstratiuæ consistit in vtēdo principiis rerum, de quibus fit demonstratio, quæ ad scientias reales pertinent, non in vtendo logicis intentionibus; est tamen demonstratiua, secundum quod est docens, vere scientia, quia circa intentiones rationis versatur, demonstratiuè docendo quomodo fiant demōstratiuæ scientiæ, seu quomodo per illas procedi possit ad conclusiones in singulis scientiis demonstratiue ostēdendas, non autem procedendo ex illis ad aliquid ostendendum de rebus, quæ sunt subiecta aliarum scientiarum, vt facit dialectica, secundum quod est vtens, vt dictum est: nam cum tales intentiones rationis sint omnino extraneæ à natura rerū, scientia vero procedere debeat ex propriis rerum principiis, vt sic, non esset scientia, sicut ob hanc causam non est sciētia ipsa dialectica, secundum quod est vtens, & sic manifestum est, quod hæc doctrina est scientia.

Ad primum ergo dicendum, quod sensus Philosophi est, cum in addiscendo incipiendum sit ab eo, ex cuius cognitione cognitio sequentium dependet, primo loco addiscendam esse logicam, quia docet communem modum sciendi omnibus scientiis: sicut enim modus particularis sciendi in singulis scientiis ante illas tradendus est, ita & addiscenda prius est illa sciētia, quæ docet modum procedendi communem omnibus scientiis, quod non impedit, quo minus logica sit dicenda scientia, cum demonstratiue tradat talem modum, vt dictum est. l.c. in arg. l.c. in c.

Ad secundum dicendum, quod logice speculari est secūdum communia, sicut analytice speculari est speculari ex propriis, vt docet Philosophus ibidem, cum enim logica nō solum analyticam, sed etiam dialecticam contineat, ostendere aliquid logice est ostendere vniuersaliter, vel aliquid vniuersale, & cōmune vtrique parti, ostēdere autem aliquid analytice, est ostendere particulariter, & ex propriis scientiæ. p post.l 33. 35.

Ad tertium dicendum, quod philosophus l. c. diuisit scientias perfectas, quæ scilicet non sunt instrumenta aliarum, cuiusmodi est logica, vt ait Boetius, quod ex eo manifeste constat, quod Philosophus p.met.c.p. & 2.enumerat quatuor genera artium, & scientiarū, quarum alias dicit inuentas ad necessitatem vitæ, vt sunt scientiæ mechanicæ, alias ad introductionem ad alias scientias, vt sunt scientiæ logicales, alias ad voluptatem, sicut artes quæ sunt ordinatæ ad hominum delectationem, vt comicæ, tragicæ, & aliæ artes ludicræ, & alias demum speculatiuas, quæ non sunt propter prædicta repertæ, sed propter se ipsas. Vel dic, Philosophum loqui de scientiis realibus, non de rationalibus, cuiusmodi est logica. p.met.l p. & 3 op.70.q 5. a.p.ad 2 & q.6.a p.ad 3. 4.met l.4.p. perhier.& p. post.l.p.22. q.51.a.2.ad 3.

Ad quartum dicendum, quod Philosophus loquitur de dialectica secūdum quod est vtens, vt sic enim non est scientia, sicut nec sophistica vtens, vtraque tamen, vt diximus, est scientia, secundum quod est docens. 4 met l 4.& l.c in arg.

Ad quintum dicendum, quod sensus Philosophi est, quod sicut demonstratio non est ex necessitate demōstrationis principium, alioqui procederetur, in infinitum, ita cum demonstratio scientiam causet, naque scientia potest esse principium scientiæ, ita scilicet quod principia sciētiarum per scientiam cognoscantur. Vnde intellectus propriè versabitur circa principia, eritque principium scientiæ, scientia vero proprie versabitur circa conclusiones. Sic igitur, cum logica demonstratiuè ostendit modum communem sciendi in aliis scientiis, vt dictum est, erit scientia respectu conclusionum, quas deducit ex propriis principiis illatum, non autem respectu principiorum, ex quibus illas deducit. 2.post.l.vlt. l.c.it.in c.

ARTICVLVS III.

Vtrum hæc doctrina sit vna scientia specie.

p p q. p. a. 3 arg. 1. q. p. prol. sent. a. 1. arg. 1.

VIdetur, quod hæc doctrina non sit vna scientia specie. Quia secundum Philosophum p. post. t. 43. vna scientia est, quæ est vnius generis subiecti, sed operationes intellectus, & intentiones rationis, de quibus tractat hæc doctrina, non continentur sub vno genere subiecti, cum hæ sint entia rationis, illæ vero entia realia, ergo hæc doctrina non est vna scientia.

q. p. prol. sent. a. 1. arg. 3. art. præced. arg. sed contra op. 48 de subst. c. p.

2 Præterea, ea, quæ sunt ab opere nostro, & ea, quæ sunt ab opere naturæ, non reducuntur ad eandem scientiam, sed hæc doctrina determinat de his, quæ sunt ab opere nostro, agit enim de intentionibus rationis, quas negotiatur ratio circa res omnes, vt dictũ est, & de his, quæ sunt ab opere naturæ, agit enim de prædicamentis, quæ sunt entia naturæ, ergo hæc doctrina non est vna scientia.

arg. 1. & ad 3. p. post. l. p.

3 Præterea, in operatiuis ad diuersas virtutes pertinet inquirere, & determinare, ergo pari ratione in speculatiuis hæc pertinebunt ad diuersas scientias; sed inquirere pertinet ad dialecticam, determinare vero ad demonstratiuam, ergo dialectica, & demonstratiua sunt diuersæ scientiæ, & sic logica non erit vna scientia.

p. 2. s. 4. a. 4. arg. 1.

4 Præterea, illa doctrina non est vna scientia, sed multiplex, cuius generatio non simul perficitur, sed successiuè per plures actus; sed generatio huius doctrinæ non est simul, sed successiuè ex pluribus actibus, ergo hæc doctrina non est vna scientia, sed multiplex. Dices scientias, sicut & habitus, non multiplicari ex quacunque diuersitate actuum, nam sicut cum diuersitate actuum potest stare vnitas habitus, imo & potentiæ; ita poterit stare vnitas scientiæ.

a. d. 24. q. 2. a. 1. ad 5. p. 2. 54. a. 2. ad 2.

5 Sed contra, diuersitas actuum causata ex diuersitate medij, & principij ostendit diuersitatem scientiarum, sed actus, quibus generatur logica, procedunt ex variis mediis, quibus ad diuersas conclusiones peruenitur, ergo logica non est vna scientia.

p. perhier. l. p. p. post. l. p.

6 Præterea. Logicæ communiter assignantur tres partes, nimirum scientia prædicamentorum, scientia perhiermenias, & scientia nouæ logicæ, & hæc rursus diuiditur in tres partes, in resolutoriam, topicam, & sophisticam, sed vbi sunt plures partes alicuius doctrinæ, quarum quælibet est scientia, illa doctrina non est vna scientia, sed plures, ergo logica non est vna scientia.

p. d. 17 q. 2. ar. 3. ad 4. q. p. de virt. a. 9. ad 11 p. post. l. p. 4. met. l. 4. q. 1. prol. sent. a. 1. arg. sed contra op. 70. q. 5. a. p ad 2. q. 6. a. p ad 3. p me. l. p. & 3.

7 Præterea, de vna sola conclusione potest haberi scientia actu, & habitu, cum vna demonstratio faciat habitum scientiæ, sed ad logicam pertinent plurimæ conclusiones ad varias illius partes spectantes, vt patet, ergo logica non est vna scientia.

Sed contra, quæcunque conueniunt in vna ratione, possunt ad vnam scientiam pertinere, vnde etiam omnia in quantum conueniunt in ratione entis, pertinent ad metaphysicam; sed ea omnia, de quibus hæc doctrina tractat, conueniunt in vna ratione; non enim quæruntur ad cognoscendum propter seipsa, sed vt sunt adminiculum ad alias scientias, ergo hæc doctrina est vna scientia.

4. met. l. 4. op. 70. q. 6. a. p. c. a 2. q. 51. a. 2. ad 3. & art. 4. ad 2.

Respondeo. Dicendum quod hæc doctrina non est vna scientia specie; sed plures. Ad cuius manifestationem sciendum est, quod cum sint tres partes logicæ, vt dictum est, dialectica, sophistica, & demonstratiua, duobus modis possunt considerari, vno modo secundum quod sunt docentes, & hoc modo sunt plures scientiæ, quod potest esse manifestum ex tribus. Primo ex Philosopho, qui de illis loquitur tanquam de diuersis scientiis; nam 11. met. dicit, agere de iis, quæ accidunt enti, prout est ens, pertinere ad aliquam scientiam, neque tamen pertinere ad naturalem, neque ad dialecticam, neque ad sophisticam. Secundo ex communi modo, quo scientiæ inter se distingui solent; scientiæ namque diuersificantur ex obiectis formalibus, sunt autem maxime diuersa inter se obiecta prædictarum partium; versantur enim circa modos arguendi, quos demonstratiue docent, tamquam circa obiecta, qui modi sunt plane diuersi, vt patet; modus enim arguendi apparenter maximè distinguitur à modo arguendi probabiliter, & vterque à modo arguendi demonstratiue. Tertio ex proprio modo, quo distingui possunt prædictæ logicæ partes in ordine ad rationem speculatiuam. Cum enim scientia, sicut & virtus ordinetur ad actus, actus autem, quibus perficitur ratio speculatiua, sicut & practica, sint duo, & inquirere, & iudicare, oportet secundum differentiam actuum perficientium rationem speculatiuam, sicut & practicam, scientias, sicut, & virtutes esse diuersas, & maxime quando non est eadem ratio perfectionis, & bonitatis in huiusmodi actibus. Sicut ergo in practicis, quia inquirere, & determinare sunt omnino diuersa, (quod patet ex hoc quod ista aliquando ab inuicem separantur,) requirunt virtutes distinctas, eubuliam scilicet & synesim, ita cum eodem modo in speculabilibus prædicti actus diuersificentur, alia rationalis scientia debet esse dialectica, quæ ordinatur ad inquisitionem inuentiuam, & alia scientia demonstratiua, quæ est veritatis determinatiua, & iudicatiua: singulæ tamen partes, & scientiæ sunt vna simplex qualitas; nam quælibet est habitus, qui cum sit qualitas, debet esse forma simplex: cum vero sit perfectio intellectus, debet esse illi proportionatus, vt sicut intellectus vna potentia existens ad multa se extendit, secundum quod conueniunt in vno aliquo, idest in generali, quadam ratione obiecti, ita etiam habitus, & consequenter scientia, ad multa se extendat, secundum quod habent ordinem ad aliquod vnum puta ad vnam specialem rationem obiecti. Alio modo considerari possunt prædictæ partes logicæ secundum quod sunt vtentes, & hoc etiam modo inter se plane differunt, vt in vnam scientiam essentialiter conuenire non possint; cuius ratio est, quia dialectica secundum quod est vtens, non est scientia, sed opinio, vnde & à Philosopho 4. met. t. 5. dicitur tentatiua de his, de quibus philosophia est sciens, est tamen vna tantum dialectica, non plures, quia procedit ex communibus principiis, ex principiis scilicet rationum probabilium, quæ non diuersificantur iuxta diuersitatem rerum, quia communia sunt. Sophistica vero similiter non est scientia, imo nec opinio vera, sed falsa cognitio, cum deficiat à processu veræ argumentationis. Demonstratiua autem est scientia, non tamen pertinens ad logicam, sed ad alias particulares scientias, quæ sunt de rebus naturæ; & hoc ideo, quia vsus demonstratiuæ consistit in vtendo principiis rerum, de quibus fit demonstratio, quæ ad scientias reales pertinent, non in vtendo logicis intentionibus. Vnde non est demonstratiua vna tantum scientia, sicut est dialectica, sed multiplex, quia procedit ex principiis propriis, quæ diuersificantur secundum diuersitatem rerũ scibilium, & sic apparet, quod quædam partes logicæ habent ipsam scientiam, & doctrinam, & vsum, sicut dialectica, & sophistica, quædam autem doctrinam & non vsum sicut demonstratiua. Vnde manifestum est, quod scientiæ logicales plures sunt, non vna, & sic patet ad obiecta, quæ hoc probant, quæ tamen soluenda sunt, vt veritas magis pateat.

Ad primum ergo dicendum, quod operationes intellectus sunt materiale scientiarum logicalium,

[Right margin notes:] 11. met. l. 3. — p. 2. 14. a. 2. c. & ad p. — 2. 2. 51. a. c. & ad 3. a. 4. ad 2. 3. d. 33. q. 3. a p. q. a. c. 6. ethic. l. 9. p. 2. 57. 6. c. & ad 3. q. 5. de virt. art. p. c. — 2. 2. 54. a. 4. arg. sed contra & in c. — 4. met. l. 4. op. 70. q. 9. a. p. c. — p. 2. 57. a. 9. ad 3. 2. 2. 51. a. 4. ad 2. — 4. met. l. 4. — p. 2. 57. 9. ad 3. 2. 2. 51. a. 4. ad 2. 4. met. l. 4.

p.post.l.p. & 10.4.met.l. 4.p.ethi.l.p.
formale vero sunt intentiones rationis, quas intellectus considerando facit in ipsis, de illis constituendo tres arguendi modos inter se diuersos.

Ad secundum dicendum, quod cum logicus consideret res secundum quod sunt in ratione, atque
7.met. l.5. 17.op 42. c. 2.
adeo modum prædicandi, non autem rerum existentiam; è contra Philosophus consideret res secundum, quod sunt entia, atque adeo rerum existentiam, non prædicandi modum, diuerso modo prædicamenta spectant ad logicum, & ad Philosophum; nam ad illum spectant, prout secundum acceptionem intellectus subsunt intentioni vniuersalitatis, ad hunc verso secundum quod entia sunt. Vnde Philosophus 7. met. t. 46. negat substantias secundas dici de subiecto, quod tamen affirmatat in prædicamento substantiæ.

I, cit. in c.
Ad tertium patet ex dictis; hoc enim argumentum probat id, quod ostensum est, dislecticam, & demonstratiuam, secundum quod sunt docentes, esse scientias specie diuersas.

4 met l. 4. a1. 3. d 33. q. de virt. 6 et. l.c. in c. p.2.54 a.4. ad p.
Ad quartum dicendum, quod vel loquimur de scientiis logicalibus separatim sumptis, vel simul; si primum, quælibet est scientia, nec successiue generatur ex hoc, quod pars eius generatur post partem, sed ex eo, quod subiectum non statim consequitur dispositionem firmam, & difficile mobilem; & ex eo, quod incipit imperfecte esse in subiecto, & paulatim perficitur. Si secundum, logica non simul, sed successiue per plures, & diuersos actus generatur; præterquam quod sicut inuentio, & inquisitio ordinantur ad iudicium, & determinationem, ita & dialectica ad demonstratiuam.

4 met. l. 4. op. de fallac. c. 1.
Ad quintum dicendum, quod partes logicæ generantur ex actibus procedentibus ex diuersis medijs, & principijs. Aliud enim est principium modi arguendi sophisticè, quem demonstratiuè tradit sophistica, aliud modus arguendi dialecticè, & demonstratiuè, quos demonstratiue tradunt dialectica, & demonstratiua: procedit enim sophistica ex his, quæ videntur vera, & probabilia, & nō sunt, dialectica vero ex probabilibus, demōstratiua autem ex veris, & per se notis, & proprijs scientiæ, singulæ tamen illarum partium ea vno tātum actu generantur, nam cæteri actus
p.2.54.a.4. ad p. & 3.
consequentes non generant nouam scientiam, vel habitum, sed præcedentem perficiunt.

Ad sextum dicendum, quod contenta in prædica-
4.met.l.4.p. perher.l.p.
mentis lib. perher. & post. sub vna formalitate considerata, nimirum secundum quod deseruiunt ad demonstratiue instituendum modum arguendi scientifice, spectant ad scientiam demonstratiuam, sub alia vero, quatenus scilicet deseruiunt ad instituendum modum arguendi sophistice, vel probabiliter, pertinent ad scientiam sophisticam, vel dialecticam,
p.2.54.a.4. ad 3.
scientia enim sumit suam vnitatem ab obiecto formali, vt dictum est.

Ad septimum dicendum, quod ille qui in vna scientia logica acquirit per demonstrationem scientiam vnius conclusionis, habet quidem habitum, sed imperfecte; cum vero acquirit per aliquam demonstrationem scientiam alterius conclusionis, non aggeneratur in eo alius habitus, sed habitus, qui prius inerat, fit perfectior, vt pote ad plura se extendens, eo quod
2.2.q.52.a.2. ad 2. & 3.
conclusiones, & demonstrationes vnius scientiæ ordinatæ sunt, & vna deriuatur ex alia.

Ad argumenta 2. p. dicendum, quod sicut in operatiuis, quia inquirere, & iudicare licet conueniant in fine remoto, habent tamen diuersos fines proximos, requirunt diuersas virtutes, ita similiter in speculatiuis, ob eandem rationem, requirunt diuersas scientias.

ARTICVLVS IV.

Vtrum hæc doctrina sit scientia practica, vel speculatiua.

VIdetur, quod hæc doctrina sit scientia practica. Logica enim dicitur ars artium, eo quod nos dirigit in actu rationis, à quo omnes artes procedunt, sed ars, vt dicitur 6. Ethic. c. 3. & 4. est habitus practicus, ergo hæc doctrina est scientia practica.

2 Præterea scientia speculatiua, vt dicit Philoso- p.post.l. p.p. met.l p.6. eth.
phus primo met. c. 2. inuenta est propter ipsum scire, atque adeo sui gratia, cuius signum, inquit, est, quod acquisitis, & repertis omnibus artibus, quæ possunt esse ad vitæ necessitatem, vel delectationem, vel introductionem aliarum, speculatiuæ non sunt propter huiusmodi repertæ, sed propter seipsas; sed logica p.met.l.p &
non est inuenta propter scire, & propter seipsam, sed 3.
propter alias scientias, ergo non est scientia speculatiua

3 Præterea scientia præter cognitionem habens ali- 2.met l.2.
quod opus pro fine est practica: hoc enim distingui- op.70.q.5 a.
tur scientia practica à speculatiua, vt dicitur 2. met. t. p.ad 3.a.2.
3. Sed Logica præter cognitionem habet aliquod 47.a.2.ad 3.
opus pro fine, puta constructionem propositionum, p.2.q 57.a.5
& syllogismorum, ergo logica est scientia practica. ad 3.

4 Præterea, scientia speculatiua est tantum triplex, Physica, mathematica, & metaphysica, vt dicitur 6.
met. t. 2. Sed logica nulla illarum est, vt patet, ergo 6.met.l. 2.
non est scientia speculatiua, sed practica.

Sed contra est, quod Philosophus 2. met. t. 3. scien- 2 met l.p. 4.
tiam speculatiuam colligit ex fine, qui est cognitio met l 4.
veritatis, sed logicæ finis est cognitio veritatum, modi scilicet arguendi probabiliter, sophisticè, & demonstratiuè, nam demonstratiue tradit hos modos, vt dictum est, ergo.

Præterea omnis scientia, vt dicit Philosophus 2. 2.met.l 2.6.
met. t. 3. 6. met. t. p. & 2. vel est speculatiua, vel practi- met.l. p.11.
ca, sicut & omnis intellectus, ex eodem ibidem, & 3. met.l.7 3 de
de Anima t. 49. aut est practicus, aut speculatiuus, Aial.13,
quorum ille speculatur veritatem propter operationem, hic vero speculatur veritatem propter seipsam tantum: sed logica non est scientia practica, nam hæc secundum Philosophum 6 met. l. c. diuiditur in actiuam, cuius principium est in agente ipsa electio: idem enim est agibile, & eligibile, & factiuam, cuius principium est in faciente. Primo intellectus, qui primo artem inuenit. Secundo ars, quæ est habitus intelle-
ctus. Et tertio potentia aliqua exequens, sicut poten- 6 met.l.p.
tia motiua, per quam artifex exequitur conceptionem artis, neutra autem est logica, vt dictum est, ergo Logica est scientia speculatiua.

Respondeo dicendum, quod hæc doctrina neque p.met.l.p.&
est scientia speculatiua, neque practica, sed introdu- op.70.q 5.
ctoria, & adminiculatoria vtrique. Quod enim non a.p.ad 1 3 &
sit speculatiua, manifestum est primo, quia, vt dicit q.6.a.p ad 3.
Philosophus 1. met. c. 1. scientia speculatiua non est inuēta ad eruditionem, seu ad introductionem scientiarum, sed propter se ipsam, logica autem est inuenta propter eruditionem, & introductionem scientiarum. Secundo quia scientiæ speculatiuæ sunt de rebus, quarum cognitio quæritur propter se, res autem, de quibus est logica, non quæruntur ad cognoscendum propter seipsas, sed vt adminiculum quoddā ad alias scientias: vnde dicit Boet. in comentario super Porphyriū, quod logica non tā est sciētia, quā instru- 2.met.l. vlt.
mentum scientiæ. Tertiò quia, cum Logica, vt dicit 6 ethic.l.7.
Philosophus 2 met. t. 15. doceat modum communē sciendi omnibus scientiis speculatiuis, necesse est eam
esse priorem illis, atque adeo sub Philosophia spe- p.2.57.a.3.c.
culatiua non contineri tamquam eius partem: & ad 3.

præterquam quod scientiæ speculatiuæ, quia ad nullum omnino opus ordinantur, simpliciter scientiæ dicuntur, non autem artes, at logica dicitur ars. Quod vero non sit scientia practica, euidentius constat, tum ex eo, quod scientia practica est ad perfectionem [c. p. prol. sicut a. p. arg. 2.] quantum ad effectum progedentem in opus, sicut speculatiua est ad perfectionem, quantum ad intellectum; manifestum autem est per doctrinam logicæ perfici tantum intellectum, tum ex eo, quod illi desunt quatuor conditiones necessario requisitæ ad habitum, vel scientiam practicam: requiritur enim primo, vt dicit Philosophus 7. met. t. 3. vt habeat pro fine [2. met. l. 2 q. 14. de ver. a. 4 c.] opus: quod probatur, quia sicut intellectus practicus idem est, quod operatiuus, vnde sola extensio ad opus facit intellectum practicum; ita idem dicendum de habitu, & consequenter de scientia; & logica non habet opus propriè dictum, sed tantum habet aliquid [p. 2 q. 57. a. 3. ad 3.] per modum cuiusdam operis, vnde & ad habitum speculatiuum potius spectat, licet non sit scientia speculatiua proprie dicta. Secundo vt tale opus sit alterius potentiæ ab intellectu; vt enim dicit Philosophus 6. met. t. p. scientiæ practicæ, vel sunt actiuæ, vel [6. met. l. p.] factiuæ: agere autem licet sit operatio immanens, sicut & intelligere, non est tamen operatio intellectus, sed ab illa differt, vt docet Philosophus ibidem, [3. ethic. l. 3 6. Eth l. 2. p. eth l. 3.] cum ait actionem, quæ est principium actiuarum, idem esse, quod electionem, idemque esse agibile, & eligibile, electio autem actus voluntatis est, vt dicit Philosophus 3. & 6 eth. c. 2. præterea 2. phys. t. 49. idem confirmat negans cognitionem esse actionem, & p. Ethic. c. 3. finem scientiæ moralis dicit esse actionem, non autem cognitionem, certum autem est logicam non nisi circa operationes intellectus versari. [Tab. v. intel. 278. 281. 282. 283.] Tertio vt tale opus sit exterius, vel interius voluntatis [p. 2 17 a. p. c. & ad p.] procedens ad effectum externum; quod manifestum est tum ex philosopho l. c. distinguente actionem à cognitione ex eo, quod practicum, vel operatiuum, quod diuiditur contra speculatiuum, sumitur ab opere exteriori, ad quod non dicit ordinem habitus speculatiuus. Postremo requiritur vt scientia, vel habitus practicus sit immediatè regulatiuus illius operis; [ibidem a. 3. ad 3.] cuius ratio est, quia non quælibet relatio ad opus facit intellectum, & consequenter habitum, & scientiam practicam; nam aliqua speculatio potest esse alicui occasio remota aliquid operandi, sicut philosophus speculatur animam esse immortalem, & inde sicut à causa remota sumit occasionem aliquid operandi, sed oportet intellectum, & habitum practicum esse proximam regulam operis, vt pote quo consideratur ipsum operabile, & rationes operandi, & causæ operis; constat autem, quod logica non versatur, nec proximo regulat vllum opus externum, vel internum [a. p c. 2. 2 47. a. 2. ad 2. Caiet. ibid] procedens ad effectum externum, cum tota sit polita in directione actuum solius rationis, vt dictum est, illosque considerat quantum ad speciem suam, seu quatenus referuntur ad res, circa quas versantur, scilicet obiectum, enuntiabilia, præmissas, conclusiones, & similia, non autem quantum ad exercitium, seu quatenus referuntur ad hominem, qui speculari debet, & sunt voluntarij, quo tantum modo subiacent consilio, & prudentiæ. Quare superest, vt logica [Initio c.] sit scientia introductoria, & adminiculatoria scientiis omnibus, tam practicis, quam speculatiuis, vt sentit philosophus 1. met. c. 1. vt dictum est, & s. top. c. 9. vbi dicit tria esse problemata, alia propter electionem, & fugam, alia propter scientiam, alia neutro modo per se, sed propter adminiculantia vtrique, & subdit rationem, quia ipsa quidem per se non volumus cognoscere, [a 1. c. & ad p. p. eth. l. p. p. phys. p post p op] sed aliorum gratia, vt per illa aliud quippiam cognoscamus. Præterea confirmatur, quia cum doceat, vt dictum est, modum communem sciendi omnibus scientiis speculatiuis, & practicis, non debet contineri tamquam pars sub scientia, secundum quod diuiditur [70. q. 6. a p. c. 4. met. l. 4.] in speculatiuam, & practicam, sed secundum quod diuiditur in rationalem, naturalem, & moralem, vel certe in rationalem, & realem. Verum est tamen, quod, quia logica versatur circa opus interius intellectus, & demonstratiue tradit ea, de quibus agit, eaque [p. 2. 57. a. 2. ad 3. 4. met. l. 4. op. 70. q. 5. a. p. ad 2. 2. 2. 47. a. 2. ad 3 q. 51. a. 2. ad 3 q. 53. a. 4. c.] non quæruntur ad cognoscendum propter se ipsa, sed vt adminiculum quoddam ad alias scientias, ideo potest dici habitus speculatiuus, potius quam practicus, vel ars speculatiua, & sub Philosophia speculatiua contineri, non quasi principalis pars, sed quasi quoddam reductum ad eam, prout ministrat speculationi sua instrumenta, sylogismos scilicet, & definitiones, & alia huiusmodi, quibus in speculatiuis scientiis indigemus.

Ad primum ergo dicendum, quod etiam in ipsis [p. 2. 57. 3 c. & ad 3. 2. 2. 47. a. ad 3. op 70. q. 5. a p ad 3.] speculabilibus est aliquid per modum cuiusdam operis, puta constructio sylogismorum, aut orationis congruæ, aut opus numerandi, vel mensurandi; & ideo quicunque ad huiusmodi opera rationis habitus speculatiui ordinantur, dicuntur per quandam similitudinem artes, scilicet liberales, ad differentiam illarum artium, quæ ordinantur ad opera per corpus exercita, quæ sunt quodammodo seruiles, in quantum corpus seruiliter subditur animæ, & homo secundum animam est liber: illæ vero scientiæ, quæ ad nullum huiusmodi opus ordinantur, simpliciter scientiæ dicuntur, non autem artes.

Ad secundum dicendum, quod logica est sub Philosophia speculatiua reductiuè, nam est habitus potius speculatiuus, quam practicus, vt dictum est. [l. c. in fi. c.]

Ad tertium dicendum, quod constructio sylogismi non est proprio opus, quale est illud, quod spectat ad habitum practicum. [l. c. in c. & ad p.]

Ad quartum dicendum, quod logica non est propriè scientia speculatiua, sed tantum reductiuè, vnde & vocatur ars. [p 2. 57. 3. ad. 3. & l. c. in c.]

Ad primum secundæ partis iam dictum est.

Ad secundum dicendum, quod scientia, secundum quod diuiditur à philosopho in speculatiuam, & practicam, est realis, non rationalis, cuiusmodi est logica, atque adeo cuius subiectum est ens naturæ, non autem ens rationis, quod est subiectum logicæ. [l. c. in fi. c.]

ARTICVLVS V.

Vtrum hæc doctrina sit simpliciter necessaria omnibus scientiis.

VIdetur, quod hæc doctrina non sit simpliciter necessaria omnibus scientiis. Dicit enim philosophus 5. met. t. 1. quod in doctrinis inchoandum est, vnde quis facilius discat; sed dialectica est difficillima, cum sit de secundis intentionibus, ergo illa non est primo loco addiscenda, & consequenter nec necessaria ad omnes scientias. [5. met. l. p. op 70. q. 6. a. p ad 3.]

2 Præterea si logica est necessaria omnibus scientiis, maxime quia docet definire, diuidere, & argumentari; sed hæc omnia docet quælibet scientia in propria materia; tradit enim physicus proprias definitiones, similiter & mathematicus, & metaphysicus, ergo non est simpliciter necessaria omnibus scientiis. [p. post l p. 2. met. l vlt 6. met. l p.]

3 Præterea si logica est necessaria omnibus scientiis, ergo & sibi, nam, vt dictum est, & ipsa est scientia; sed non est necessaria sibi, alioqui daretur processus in infinitum, & esset logica ante logicam, ergo idem quod prius. [l. cit. in art. 2.]

4 Præterea habitus naturales non sunt simpliciter necessarij ad actus; sed hæc doctrina est quidam ha- [3. d. 23 q. p a. 2. l. c. 4. d. 4. q.]

p. ar. p. c. p. p. 83. c. p. 2. 49 a p. ct. 2. c. 3 ct. l. 12 a. d aut. l. q. 2. d 2 4 q a. 2. 4. ad 4.

bitus, nam per illam quis dum actu non considerat, potest considerare, quod est signum habitus, vt dicit Philosophus 3. Ethic. c. 5. & 2. de Anima t. 5. ergo hæc doctrina non est necessaria ad actus logicos, & proinde multo minus ad actus, & habitus omnium aliarum scientiarum.

p. mer l p. & 3. a. mer. l. 5.

Sed contra est, quod Philosophus primo met. c. p. dicit aliquas scientias esse inuentas ad introductionem scientiarum, easque necessarias esse ad eruditionem; at hæ nullæ aliæ sunt, quam scientiæ logicales, ergo sunt simpliciter necessariæ ad alias scientias, & 2. met. t. 15. dicit absurdum esse simul quærere scientiam, & modum sciendi, per modum autem sciendi intelligitur logica, vt dictum est, ergo logica est simpliciter necessaria omnibus scientiis, verbum enim absurdum, non quamcunque necessitatem, sed impossibilitatem comparādi quamcunque aliam scientiam ostendit, & necessitatem absolutam.

3. d. 31 q. 2 a. 4. c. p. pos l. p.

Respondeo dicendum, quod hæc doctrina est simpliciter necessaria omnibus scientiis. Cuius ratio duplex afferri potest, prior est ex actu proprio scientiæ, proprius enim actus scientiæ est cognoscere conclusiones, resoluendo eas ad prima principia per se nota, sicut qualitas habilitans hominem ad hunc actum est habitus scientiæ; at sola scientia demonstratiua, quæ est pars logicæ, docet modum resoluendi conclusiones in sua principia, vnde & dicitur analytica, id est resolutiua. Posterior est ex modo sciendi, & inquirendi veritatem, non enim potest haberi certa, & euidens cognitio veritatis rei, atque adeo scientia, nisi sciamus modum definiendi, diuidendi, & demonstrandi, per quem habetur talis cognitio, & scientia; vnde & Philosophus primo post. initio, ostendit necessitatem demonstratiui syllogismi, cuius scientia est logica, ex suo fine, qui est scientia, & 2. met. t. 15. dicit absurdum esse simul quærere modum sciendi, & scientiam: nam ille in communi necessario debet antecedere scientias in communi, sicut & particularis modus sciendi debet antecedere quamcunque scientiam in particulari; at sola logica est illa, quæ docet modum sciendi: Hinc enim est, quod plures Philosophi logicæ ignari in multos errores inciderunt, nam Pythagorici, vt dicit Philosophus p. met. t. 8. ob ignorantiam dialecticæ posuerunt vnum, & numerum præter res sensibiles, & alij ob eandem rationem ex eodem 4. met t. 8. tractarunt de principiis demonstrationis volentes ea demonstrare. Vnde merito congruus ordo scientias addiscendi à Philosophis est constitutus, vt primo pueri logicalibus instruantur, quia logica docet modum totius Philosophiæ, secundo in mathematicis, quæ nec experientia indigent, nec imaginationem transcendunt; tertio in naturalibus, quæ etsi non excedunt sensum, & imaginationem, requirunt tamen experientiam; 4. in moralibus, quæ requirunt experientiam, & animum à passionibus liberum; quinto in sapientialibus, & diuinis, quæ transcendunt imaginationem, & requirunt validum intellectum. Manifestum ergo est, quod logica est simpliciter necessaria omnibus scientiis.

(Margin: 2. met. l. 5 1. p. post. l. p. 4. me l. 4. op. 70. q 3. 5. a. p. ad e. — p. met. l. x. 4. 4. met. l. 5. — 6. Eth. l. 7. op. 70. 9. 5 2 p. ad 2.)

op. 70. 9. 6. a. p. ad 3 & 9. 3. a p. ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quod in addiscendo incipimus ab eo, quod est magis facile, nisi necessitas aliud requirat; quandoque enim necesse est in addiscendo non incipere ab eo, quod est facilius, sed ab eo, à cuius cognitione cognitio sequentium dependet, vt contingit in proposito; oportet enim in addiscendo incipere à logica, non quia ipsa sit facilior cæteris scientiis, habet enim maximam difficultatem, cum sit de secundo intellectis, sed quia aliæ scientiæ ab ipsa dependent, in quantum ipsa docet modum procedendi in omnibus scientiis: oportet enim scire primo modum scientiæ, deinde ipsam scientiam, vt dictum est ex Philosopho loco citato.

Ad secundum dicendum, quod logica docet modum communem definiendi, diuidendi & demonstrandi omnibus scientiis. In singulis autem scientiis traditur modus particularis definiendi, vt docet Philosophus 6. met. t. 2. qui tamen in se inuoluit communem modum, quem demonstratiuè docet logica, sicut vniuersale necessariò inuoluitur in particulari. Vel dic, quod logica demonstratiuè docet modum definiendi, & demonstrandi, sed ceteræ scientiæ vtuntur talibus modis, applicando illos ad proprias materias, ex qua applicatione etiam ipsi modi diuersificantur. (Margin: 2. met. l. vlt. 6. met. l. 4. — 4. met. l. 4.)

Ad tertium dicendum, quod, quia tam modus sciendi, quem tradit logica, quam res omnes, de quibus est logica, non quæruntur ad cognoscendum propter se ipsas, sed propter scientias, ideo logica non est proprie sibi necessaria, sed aliis scientiis: quia vero ipsa etiam est scientia, vt dictum est, ad illam sufficit lumen naturale intellectus, quo & cognoscit terminos principiorum, ex quibus deducit conclusiones de modo sciendi, quem demonstratiuè tradit, & quo per reflexionem cognoscit, vtrum modus sciendi, quo ipsa vtitur ad definiendum, & demonstrandum conueniat cum eodem modo, quem demonstratiuè docet, hoc enim est proprium partis intellectiuæ, vt in se ipsam reflectatur, nam intellectus intelligit se ipsum; vnde similiter de suo actu ratiocinari potest, atque ita cognoscere, vtrum verbi gratia actus, quo demonstrat aliquam passionem de demonstratione, sit talis, qualem requirit natura ipsius demonstrationis, de qua talem passionem demonstrat: hoc autem ipsum longè facilius facit intellectus per habitum logicæ, quæ actus rationis dirigit, vt dictum est. (Margin: 2. met. l. vit. 4. met. l. 4. op 70. q. 2. a. p ad. 2. & 5. — p. post. l. 1.)

Ad quartum dicendum, quod habitus naturaliter acquisiti non sunt quidem simpliciter necessarij ad proprios actus circa propriam materiam, aliqui tamen sunt simpliciter necessarij ad actus aliorum habituum, vt in proposito habitus logicæ necessario requiritur ad scientiam actualem, vel habitualem terum. Cuius ratio est, quia, vt dictum est ex philosopho, nemo potest scire, nisi sciat modum sciendi, scire autem talem modum formaliter tantum possumus per habitum logicæ; nam hoc scire inuoluit cognitionem plurium conclusionum logicarum, quæ non possunt simul esse in intellectu, & tamen simul esse debent, vel actualiter, vel virtualiter per habitum; quia ille scit aliquam conclusionem, qui potest illam resoluere in sua principia, tam ex parte materiæ, quam ex parte formæ, & ideo debet habere in se aliquam qualitatem, vel principium, per quod possit hoc facere; hoc autem effici non potest per actuales cognitiones conclusionum logicarum quo ad vtrumque, nam tales cognitiones prætereunt, quare necessario debet id fieri per habitum ab illis cognitionibus actualibus in intellectu relictum, quem dicimus habitum logicæ. (Margin: l. a. in arg. — 2. mer l. 5. — 3. d. 31. q. 1 a. 4. c. p. post. l. p. 4 met. l. 4.)

ARTICVLVS VI.

Vtrum ens rationis sit subiectum huius doctrinæ.

VIdetur quod subiectum huius doctrinæ non sit ens rationis. Dicit enim Philosophus 4. met. t. 4. quod dialectica de iis est, de quibus philosophia; sed hæc ex eodem ibidem versatur circa ens reale in communi, tamquam circa subiectum, ergo & dialectica, & consequenter eius subiectum non erit ens rationis. (Margin: 4. met. l. 2.)

2 Præterea per subiectum distinguitur scientia ab aliis scientiis, & habitibus: sed per ens rationis non distinguitur logica ab aliis habitibus, nam circa illud (Margin: q. 1. p. tol. feo. a. 4. c p. a. 57. 3. ad 3.)

2 anim. l. 1. & 6.

versantur Grammatica, Rethorica, & aliæ, ergo ens rationis oon est subiectum logicæ.

q. p. de pot. a. p. ad 1. 4. met. l. 4. op. 42. c. 4. q. 7. de pot. a. 6. c.

3 Præterea obiectum ast prius acto, & actus potentia, vt dicit Philosophus 2. de Animæ t. 33. & consequenter etiam habitu, & scientia; comparatur enim actualis cognitio ad scientiam sicut actus ad potentiam; sed ens rationis non est prius actu intellectus, sed quid posterius, cum illum consequatur, ergo ens rationis oon est subiectum, val obiectum logicæ.

q. 7. de pot. a 6. arg. 4 & q. p e p. arg. 10. & a. 10.

4. Præterea omnis intellectus, cui non respondet aliquid in re, est cassus, & vanus; sed intellectoi intelligentis ens rationis nihil respondet in re, ergo est cassus, & vanus: sed cognitio, quæ habetur per habitum logicæ, non est vana, & cassa, cum sit necessaria, vt dicit Philosophus p. met. c. 1. ad eruditionem, & introductionem scientiarum, ergo illi respondet aliquid reale, non rationis, & consequenter eius subiectum non est ens rationis.

3 de anim. l. 13. q. p. prol. sen. a. 4 arg. p. p. pol. l. p. p per hiet. l. 1. 4. met. l. 4 op 42. c. 4. p. poster l. 20. a. 3.

5 Præterea scientia est de obiecto reali, vt enim dicit Philosophus 3. de Anim. t. 38. scientiæ secantur sicut res, sed ens rationis non est obiectum reale, vt patet, ergo non potest esse obiectum logicæ.

6 Præterea omnis scientia debet intitulari, & denominari à suo subiecto; sed hæc doctrina dicitur scientia rationalis, ergo quia eius materia, & subiectum est actus rationis, non autem eos rationis.

Sed cootra est, quod Philosophus 4. met. t. 5. docet, quod circa ens in commuoi versantur Metaphysica, Dialectica, & Sophistica, quod ideo verum est, quia Metaphysica versatur circa ens reale, tamquam circa proprium subiectum, Dialectica vero, & sophistica, quæ sunt partes logicæ, vt dictũ est, circa ens rationis, quod æquiparatur à Philosopho enti reali, quia nihil est in rerum oatura, circa quod ratio non negotiatur.

11 met l. 3. & q. 7 de po. a. 6 c. & ad 4.

2 Præterea philosophus 11. met. t. 7. dicit, qood solus metaphysicus versatur circa accidentia entis, vt ens est: quia dialecticas, & sophista versantur quidem circa accidentia entis, sed non vt entis sunt; nam versantur circa intentiones, & rationes generum, & specierum, seu circa entia rationis, quæ accidunt entibus realibus.

21. q. p. 2. p. 6

3 Præterea obiectum madicinæ est sanitas, quia nihil considerat nisi in ordine ad illam: & quia illa est forma, quam inducit in corpus humanum: sicut similiter obiectum artis statuariæ est forma statuæ, qoam in eius materiam inducit, ergo similiter obiectum logicæ, quæ est ars directiua operationum intellectus, erit forma directionis, quam inducit in operationes intellectus: sed illa directio fit per entia rationis, per respectus scilicet, tum partium, tum principiorum aduuicem, & ad conclusiones, qui non possunt esse reales, cum tantum consequantur operationes intellectus, ergo.

p. eth. l. 14. met. l. 4.

Respondeo dicendum. Quod subiectum huius doctrinę est ens rationis, secundum quod est modus arguendi probabiliter, apparenter, & demonstratiuè. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod ens est duplex, naturæ & rationis, ens autem rationis dicitur propriè de illis intentionibus, quas ratio adinuenit in rebus consideratis, sicut sunt intentio generis, speciei, & similium, quę noo inueniuntur in rerum natura, sed consequuntur considerationem rationis, & huiusmodi ens rationis est propriè subiectum logicæ, quod manifestum esse potest primo ex ratione subiecti: subiectum anim habet ad scientiam ad minus tres comparationes, prima est, quod quæcunque sunt in scientia debēt contineri sub subiecto: secunda est, quod subiecti cognitio principaliter attenditur in scientia: tertia est, quod per sobiectum distinguitur scientia sb omnibus alijs scientijs, has autem comparationes habet ens rationis, vt est modus sciendi

p. post. l. 10. 4. met. l. 4. op. 42. c. 4. 9. 7. de pot a. 6. q. 11. c. op. 70. q. 1. a. 1. ad 2. & 3.

q. p. prol. sen. ten. a. 4. c.

ad logicam: nam secundum quod est docens, atque adeo scientia, est de secundis intentionibus demonstratiue modos instituens per illas arguendi probabiliter, apparenter, & demonstratiue, à quorum postremo quippa communi omnibus scientijs ipsa dicitur à Philosopho modus sciendi, & per illum distinguitur ab alijs scientijs, vt dictum est: secundo ex modis ipsis sciendi, quos logica demonstratiue probat, puta definitione, & demonstratione. Dupliciter enim potest definitio considerari secundum Auic. vel secundum id, qood significatur per definitionem, vel secundum intentionem definitionis: & priori quidem modo idem est definitio, quod definitum: nec quæ ponuntur in definitione, sunt partes rei significatæ per definitionem, sicot nec definiti, non enim homo dicitur ex animali, & rationali, sed esse animal rationale; posteriori vero modo definioo non est definitum, sed est ductiuum in cognitionem illius, & sic etiam definitio est composita ex pluribus intentionibus, qoarum nolla prædicatur de ipsa, nec è conuerso, quia intentio generis non est intentio definitionis, hoc autem non est nisi secundum intellectum, qui adinuenit has intentiones. Cum ergo ad logicum spectet tractare de definitione, vt est instrumentum sciẽdi ductiuum in cognitionem rerum, definitio, secundum quod ad logicam spectat, non nisi vt ens rationis ad illam spectabit; idemque dicendum est de demonstratione, cum eadem sit vtriusque ratio; tertio ex ratione, secundum quam prædicamenta spectant ad logicum. Cum enim eadem etiam à Metaphysico considerentur, sub alia ratione spectare debent ad logicum, atque ad Metaphysicum, ad hunc autem spectant secundum qood sunt entia naturæ, vt patet ex Philosopho 4. met. t. 5. 7. met. t. 46. 11. met. t. 7. coosiderat enim Philosophus naturas rerum, vt res sunt, ad illum vero secundum quod subsunt intentionibus rationis: considerat enim logicus res, vt sunt in ratione; quod manifeste patet ex diuersis, & contrariis prædicatis, quę substantiæ prędicamentali ab ab vtroque tribuuntur, quæ euidenter supponunt ad logicum prædicamenta spectare, non nisi, vt substant intentionibus rationis, atque adeo vt sunt entia rationis, ad Philosophum vero, vt sunt entia realia, secundæ namque substantiæ, quæ est primum prędicamentum, tribuit Philosophus metaphysici personam agens 7. met. t. 46. non dici de subiecto, in anta prędicamentis vero cap. 2. & in prædicamento substantiæ, vbi logicum agit, eidem tribuit oppositum, puta dici de subiecto; dici autem de de subiecto, quod est prædicari de infariori sub se contento, conuenit tantum substantiæ, vt subest intentioni vniuersalitatis, vt constat ea Philosopho in metaph. l. c. vbi cum dixisset, quod substantia dicitur, quę non de subiectu, statim subdit, vniuersale vero dicitur de subiecto, quod addidit, vt ostenderet substantiam absolutè sumptam, & secondum quod est ens naturę, quomodo pertinet ad considerationem metaphysici, non dici de subiecto, vt sic enim idem est, quod substantia prima, quæ neque in subiecto est, neque de subiecto dicitur; apud metaphysicum enim, qui rerum naturas, & existentiam considerat, idem est esse in subiacto, & dici de subiecto, secus vero apud logicum, qui modos prędicandi & res considerat, prout sunt intellectu; esse vero vniuersalem, seu intantionem vniuersalitatis esse rationem, cur substantiæ conueniat dici de subiecto, quomodo spectat ad logicum; prædicabile enim est passio vniuersalis, vt ait Philosophus in prædicamentis cap. de substantia. Quod ratione confirmari etiam potest, nam, quod substantia de subiecto dicatur, habet inquantum per actum rationis induit naturam accidentis, quatenus scilicet illi tribuit intellectus intentionem

2. met. l. 3.

op. 10. c. 2.

p d. 25. q. p. a p. ad 2.

4. met. l. 4. 7. met l. 13. & 17. 11. met. l. 3.

7. met l. 15. op. 42. c. 9.

7. met. l. 5.

op. 42. c. 9

rationis, quæ est accidens quoddam rationis, quod enim ratio nostra facit circa substantiam, accidēs est, & non substantia. Vnde Philosophus in prædic.c.de substantia dicit secundas substantias per quandā nominis similitudinem hoc aliquid significare, quod est proprium primæ substantiæ, sed secundum rei veritatem magis significare quale quid, in quantum per actum rationis transeunt in similitudinem accidentis, non amittendo substantiam propriam in rerum natura, sed accipiendo rationem vniformitatis, seu intentionem rationis, quæ est quædam qualitas rationis, per quam substantia fit vniuersalis, & consequenter prædicabilis de multis, ad quæ dicit vniformitatem. Preterea substantia secunda metaphysicè considerata multiplicatur ad multiplicationem subiectorum illam participantium, metaphysice enim tres homines sunt etiam tres substantiæ, logicè verò considerata non multiplicatur ad multiplicationem subiectorum, sed est quid vnum commune multis, plures enim homines sunt vnus homo, at multiplicari ad multiplicationem subiectorum conuenit substantię, secundum quod est ens naturæ: id enim est realiter identificari cum entibus naturæ, quæ sunt plura; non multiplicari vero, sed esse quid vnum multa respiciens, conuenit eidem tantum ratione intentionis rationis, nam conuenit illi ratione vniformitatis ad multa, quam accipit ab anima mediante intentione
op.42,c.6. & 7. rationis. Demum genus substantiæ logicæ consideratum est genus vniuocum ad substantias materiales, & immateriales, sed non est vniuocum vniuocatione naturæ rei, quam considerat metaphysicus, quia cum in substantia non sit accipere aliquā vnitatem ex parte ipsius rei, sicut est in gradu viuentis, & sentientis, quia non est aliqua eius definitio, quæ illam vnitatem ostendat, nam esse per se, im omnibus substantijs reperiatur, est definitio competens substantiæ, secundum quod diuiditur contra accidens, non autem vt est primum genus substantiæ, in illa remanet sola vnitas, quam facit intellectus mediante intentione rationis; nam eius actio non fundatur super aliquam rem quocunque modo vnam, sed super naturas penitus diuersas, quæ tamen ratione intentionis rationis sunt vna substantia, ergo erit vniuocum vniuocatione rationis, seu per intellectum, secundum intentionē rationis, ergo logica considerat substantiam, vt subest enti rationis. Vnde manifestum est, quod subiectum logicæ est ens rationis, cum eadem sit ratio partis, & totius logicæ.

4 met.l.4 p. post.l.20.op. 42.c.4. Ad primum ergo dicendum, quod subiectum logicæ ideo à Philosopho æquiparatur subiecto Philosophiæ, quod est ens naturæ, seu reale, quia se extendit ad omnia, de quibus ens naturæ prædicatur; Est enim ens rationis, quod consequitur considerationem rationis, sub quam omnia entia naturæ cadunt, nihil enim est in rerum natura, circa quod ratio non negotietur.

p post l.p. 4. met.l.4.p.2. l.37.a.3 ad 3. op.70.q 5. a.p.ad 3. Ad secundum dicendum, quod entia rationis spectant ad logicam, quatenus de illis demonstratiuè instituit modum arguendi scientificè, topicè, & sophisticè, seu gignendi scientiam, opinionem, & errorem; ad Rethoricam vero, pro vt de illis instituit modum gignēdi suspicionem, sicut ad poëticam, prout ex illis per modum repræsentationis instruitur modus gignendi existimationem, & ad grammaticam prout ex illis gignitur modus efficiendi orationem congruam.

p.2.& op. 70.l.6. Ad tertium dicendum, quod licet ens rationis logicum sit quid consequens operationem intellectus, consideratur enim in logica constructio syllogismi per modum cuiusdam operis, est tamen aliquo modo
2. de.Anim. l.5. prius & intellectu, & operatione ipsius, nam obiectum potentiæ actiuæ, cuiusmodi est intellectus respectu syllogismi construcți atque adeo respectu entis rationis secundum quod ad logicam spectat, comparatur ad ipsius operationem sicut finis, & hoc modo est prius illa, est tamen posterius in ratione effectus, & operati, secundum quam rationem distinguitur ab obiecto reali, respectu cuius, quia intellectus habet rationem potentiæ passiuæ, ideo obiectum est prius illo in genere causæ efficientis.

Ad quartum dicendum, quod considerationi logicæ respondet aliqua res, si non immediate, saltem mediate, & hoc sufficit ad hoc, vt consideratio logica q.p.de pot. a p ad 2. non sit vana, & cassa. Dupliciter enim respondet intellectui aliquid in re, Vno modo, immediate, quando scilicet intellectus concipit formam rei alicuius extra animam existentis, vt hominis, vel lapidis: Alio modo mediatè, quando aliquid sequitur actum intelligendi, & intellectus reflectens supra ipsum considerat illud; Vnde res aliqua respondet illi considerationi intellectus mediate, idest mediante intelligentia rei, v.g. intellectus intelligit naturam animalis in homine, equo, & alijs speciebus, & ex hoc sequitur, quod eam intelligit, vt genus; Huic intellectioni, qua intellectus intelligit genus, non respondet res aliqua extra immediate, quæ sit genus, sed intellectioni, ex qua consequitur ista intentio, respondet aliqua res, & similiter est de alijs entibus rationis logicis.

Ad quintum dicendum, quod res realis est obiectum scientiæ, vt distinguitur in practicam, & speculatiuam, seu in naturalem, & moralem, secus vero, si sumatur vt diuiditur in moralem, naturalem, & ra- a. p e. tionalem, cuiusmodi est logica, vt dictum est: sensus 3 de Anima, l.13. autem Philosophi est, quod sensus, & scientia diuiduntur in actum, & potentiam, sicut & res, ita vt sensus, & scientia in potentia respiciant sensibile, & scibile in potentia, sensus autem, & scientia in actu referantur ad sensibilia, & scibilia in actu.

Ad sextum dicendum, quod operationes intelle- p. eth l.1. ctus dupliciter possunt considerari, vel secundum ordinem, quem habent ex propria natura ad obiectum, 6.eth.l.3.p. & potentiam, & hoc modo cum considerentur se- polit.l.6.& cundum quod sunt entia naturæ, non spectant ad lo- 8.op.70 & gicam, sed ad Philosophum naturalem: vel secun- p.2.loc.cit. dum ordinem, quem intellectus considerando facit in illis, & hoc modo spectant ad logicum; hac enim ratione considerantur secundum quod subsunt entibus rationis. Vel dic, quod, cum logica, vt dictum est, sit ars artium, sicut in cæteris artibus, licet actio artificis, quæ per artem dirigitur, sit materia directionis artis, obiectum tamen artis non est talis actio, sed opus, quod ars considerat, efficit, & constituit, vt est respectu artis textilis tela, & statua respectu statuariæ, cum tamen earum materia sit lana, & æs, vt docet Philosophus 6.eth. ita in logica operatio intellectus est materia directionis, at subiectum illius est modus sciendi communis omnibus scientijs: hic enim est, quem logica considerat, instituit, & demonstratiuè probat, vt dictum est, & ab vtroque potest denominari scientia rationalis, & quod versetur circa actus rationis, tamquam circa propriam materiam directionis, & quod sit de intentionibus rationis, tamquam proprio obiecto, quod considerat, & construit per modum cuiusdam operis.

QVÆSTIO SECVNDA.

De vniuersalibus in communi.

Quoniam principalis intentio huius doctrinæ est dirigere omnes tres operationes

intellectus: ad huius doctrinæ expositionem intendentes, prędictarum operationum ordinem sequemur. Quare primo tractabimus de his, quę pertinent ad directionem primę, quæ à Philosopho determinantur in libris prædicamentorum; secundo, de his, quæ ad directionem secundæ, quæ determinantur in libris perihermenias; tertio, de his quæ ad directionem tertiæ, quæ determinantur in lib. priorum, & in consequentibus, in quibus agitur de syllogismo simpliciter; & de diuersis syllogismorum, & argumentationum speciebus, quibus ratio de vno procedit in aliud.

Consideratio autem de his, quæ pertinent ad directionem primæ operationis bipartita erit, primo namque agemus de vniuersalibus; secundo de prædicamentis, nam hæc, vt considerantur à logico, nihil aliud sunt, quam ordinatio vniuersalium, seu prædicabilium in ordine prædicamentali. Circa vniuersalia vero primo considerandum est de illis in communi, secundo de iisdem in particulari.

CIRCA I. QVÆRVNTVR SEPTEM.

Primum, Vtrum vniuersalia sint naturæ reales, secundum se sumptæ, an vero naturæ reales, vt sunt in intellectu, seu naturæ intellectæ.

2 Vtrum vniuersalia sint tantum in intellectu, an etiam à parte rei.

3 Vtrum vniuersalia secundum quod sunt à parte rei, sint realiter in singularibus, an vero sint realiter separata ab illis.

4 Vtrum vniuersale rectè definiatur à Philosopho, quod sit vnum in multis.

5 Vtrum vniuersale fiat per notitiam abstractiuam, an vero per comparatiuam.

6 Vtrum vniuersalia sint tantum quinque.

7 Vtrum ratio vniuersalis dicatur vniuocè, an vero analogice de quinque vniuersalibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vniuersalia sint naturæ reales secundum se sumptæ, an vero naturæ reales, vt sunt in intellectu, seu natura intellectæ.

2. post. l. vlt.

VIdetur, quod vniuersalia sint naturæ reales secundum se sumptæ, non autem naturę intellectæ, seu vt sunt in intellectu. Dicit enim Philosophus 2. post. cap. vlt. quod vniuersale est vnum præter multa, quod in illis omnibus vnum inest, & idem; sed natura realis secundum se sumpta est vna, & eadem inest omnibus singularibus, ergo natura secundum se est vniuersalis.

p perih. l. 10 op. 10 c. 2. & op. 41. c. 9.

2 Præterea illud est vniuersale, quod potest prædicari de multis, prædicabilitas enim ponitur p. perih. cap. 5. in definitione vniuersalis, sed posse prædicari de multis conuenit naturæ secundum se, non naturæ intellectę, prædicatur enim quod inest, non inest autem singularibus natura, vt in intellectu existens, seu natura intellecta, sed natura secundum se, ergo huic conuenit esse vniuersalem.

3 Præterea res diuiduntur in vniuersales, & singulares 1. perih. cap. 5. sed non diuiduntur res vt sunt in intellectu, sed secundum se sumptæ: sunt enim differentiæ rerum abstrahentium ab omni intellectu, ergo esse vniuersale competit naturæ secundum se, non naturæ intellectæ, vel vt in intellectu.

4 Præterea omnis scientia est de vniuersalibus, vt dicitur 1. post. t. 21. & 42. & 6. Eth. c. 6. Sed scientiæ sunt de naturis realibus secundum se, non de naturis, vt sunt in intellectu, ergo vniuersalia sunt naturæ reales secundum se sumptæ.

P perih. l. 2. 9. 5 & 4. de ver. a. 1. c. 9. 5. de pot. a. 3. p l. 4. c. g. c. 11. p g. 9. 55. ar. 2. c. p. post l. 16. & 42. 6. eth. l. 5. 4. c. g. c. 11. 3. de ani. l. 5. p. perih. l. 10. op. 9. q. 1. 5. iner. l. 5.

Sed contra est, quod Philosophus in diuisione, quam affert 1. perih. cap. 5. rerum in vniuersales, & singulares, illas diuidit secundum quod significantur per nomina, sed nomina non significant res nisi mediantibus conceptibus, ergo diuisio illa non est de naturis rerum secundum se sumptis, sed vt mediantibus conceptibus sunt in intellectu, seu quatenus sunt intellectæ.

q. 5. de pot. ar. 5. ad 16. quol. 8. a. p. c. 1. de ani. l. 11. op. 10. c. 2. op. 42. c. 7. & 9. op. 13. & 56. p. d. 19. q. 5. a. p. c. & alibi.

Respondeo dicendum, quod natura vniuersalis tripliciter considerari potest, primo absolute, & secundum se, seu vt abstrahit ab esse in intellectu, & in singularibus; secundo, prout est in singularibus, seu secundum esse, quod habet in illis; tertio vt est in intellectu, seu secundum esse, quod habet in illo. Vniuersale neque est natura absolute, & secundum se considerata, neque est natura vt est in singularibus, seu secundum esse, quod habet in illis, sed est natura prout est in intellectu, seu natura intellecta. Quod enim natura vniuersalis, seu natura, cui tribuitur immediata ab intellectu vniuersalitas, non sit natura secundum se, & absolute considerata, multipliciter probatur, & primo, quia quidquid conuenit naturæ reali secundum se, atque adeo homini, vt homo est, conuenit omnibus indiuiduis illius, atque adeo Petro, & Paulo, sed esse vniuersale, puta speciem, non conuenit indiuiduis hominis; falsum enim est, quod Petrus sit species, ergo esse speciem, vel vniuersale non conuenit naturæ secundum se, & absolute sumptæ, secundo quia naturæ secundum se, atque adeo homini, vt homo est, tantum conueniunt prædicata essentialia, sed esse vniuersale, puta esse speciem, vel genus non est prædicatum essentiale, vt per se manifestum est, ergo natura vniuersalis non est natura secundum se, vt abstrahit ab esse in intellectu, & esse à parte rei in singularibus; Tertio quia de ratione vniuersalis est vnitas, & communitas, neutrum autem conuenit homini, inquantum homo est, seu naturæ humanæ secundum se sumptæ, nam si vtrumque esset de intellectu hominis, vel naturæ humanæ secundum se sumptæ, in quocunque inueniretur natura humana, inueniretur vnitas, & communitas vniuersalis, inuenitur autem natura humana in Petro, & in singulis indiuiduis, in quibus nec inuenitur vnitas, quia natura humana in Petro, & Paulo non est vna, sed plures, & in singulis est vna numero; nec inuenitur communitas, quia quidquid est in Petro, & in singulis indiuiduis, est indiuiduatum, ergo esse vniuersale non competit naturæ secundum se, & absolute consideratæ. op. 10. 42. 55.

Quod vero neque id competat naturæ consideratæ secundum quod habet esse in singularibus, longe manifestius est, & patet ex dictis, quia ratio vniuersalis exigit vt sit vnum quid in multis; at natura vniuersalis in singularibus non habet vnum esse, sed multiplex, ergo naturæ, vt est in illis, op. 10. 42. 55.
non competit esse vniuersalem, restat ergo vt id cōpetat naturæ, vt habet esse in intellectu; seu naturę 56. & p.
intellectæ, quod præter inductionem factam confirmari potest primo, quia ratio vniuersalis conuenit perih. l. 2.

naturæ, vt habet esse abstractũ ab omnibus conditionibus indiuiduantibus, sed hunc habet natura vt est in intellectu, seu vt est intellecta; in illo enim habet rationem vniformem ad omnia singularia, tamquam similitudo quædam æqualiter inducens in omnium singularium cognitionem, quam non haberet, nisi haberet esse abstractum à conditionibus indiuiduantibus; secundo quia de ratione vniuersalis est vnitas, & cõmunitas, natura enim vniuersalis debet esse vna, & communis, est autem huiusmodi natura vt est in intellectu; est enim vna, quia est vna similitudo repræsentans omnia indiuidua, inquantum conueniunt, & eius ratio æqualiter, & vniformiter conuenit omnibus indiuiduis; est etiam communis, quia talis similitudo æqualiter ducit in cognitionem omniũ indiuiduorum, puta Petri, Pauli, & reliquorum, inquantum homines sunt, ergo dicendũ est, quod natura, cui immediate tribuitur ab intellectu vniuersalitas, non est natura secundum se considerata, neque natura vt est in singularibus, sed est natura, vt est in intellectu, seu natura intellecta.

in c.

Ad primum ergo dicendum, quod natura secundum se neque est vna, neque plures, cum illi tantum conueniant prædicata essentialia, inter quæ non est vnitas, vel pluralitas, vt dictum est. Vel dic, quod natura secundum se sumpta habet vnitatem essentiæ ex vnitate definitionis, & nominis deriuatam, vnitas vero numerica, generica, vel specifica consequuntur essentiam naturæ secundum duplex esse, quod habet, vnum in rebus, alterum in intellectu; numericam quidem secundum esse, quod habet in rebus, in quibus est numero multiplicata iuxta numerum rerum, genericam vero vel specificam secundum esse, quod habet in intellectu. Vel dic naturæ, vt est in intellectu, conuenire quod sit vnum præter multa, & vnum, & idem in multis; est enim quid vnum præter multa secundum considerationem intellectus, qui informatus specie intelligibili repræsentante rem materialem sine conditionibus indiuiduantibus format quandam intentionem ducentem in cognitionem plurium similium in tali natura; est vero vnum, & idem in multis secundum rationem scilicet speciei, vel generis, nam vt est in intellectu mediante intentione, dicit vniformem rationem ad plura, & vt est in singularibus extra animam, est aliquid respondens illi, sicut significatum signo.

op. 30. c. 2. op. 42. c. 7. & 15.

2. Post. l. vlt. p. c. g. c. 5. 2. de ani. l. 12. op. 42. c. 9. p d. 2. q. 1. a. 3. §. quantũ ad primum.

Ad secundum dicendum, quod licet natura animalis absolute sumpta sit prædicabilis, & conueniat illi prædicari, non tamen id illi conuenit vt prædicatum essentiale, sed accidentale; id enim, quod est genus, est animal, licet ratio per quam illi vtrumque conuenit, sit esse abstractum à conditionibus indiuiduantibus, quod habet, vt est in intellectu mediante conceptu: & ideo non sequitur, quod animal sit vniuersale, puta genus, inquantum absolute accipitur, & non inquantum est in anima; nam esse prædicabile per se conuenit animali, vt est in intellectu, per accidens vero eidem absolute sumpto; tribuitur enim ab intellectu essentiæ rei secundum se sumptæ, intentio vniuersalitatis, & prædicabilitatis, vt tamen habet esse in anima. Vnde sicut esse in anima, vel esse in singularibus accidit essentiæ, vel naturæ rei secundum se sumptæ, ita & accidit vniuersalitas, & prædicabilitas.

op. 30. c. 2. op. 42. c. 7. 1. de ani. l. 12. p. perih. l. 5.

Ad tertium dicendum, quod diuisio rerum in vniuersales, & singulares non cadit supra res, vt sunt extra animam sed vt sunt in anima mediantibus conceptibus immediate significatis per nomina, quorum conceptuum quia vnus significat vnum, alius plura, ideo res dicitur diuidi in vniuersalem, & singularem.

p. perih. l. 2. & 10.

Ad quartum dicendũ, quod scientia est de rebus intellectis, & de rebus simpliciter, seu de rebus, vt sunt in intellectu, & secundum se sumptis, nam per res, vt sunt in intellectu, venimus in cognitionem rerum secundum se, & quia hæ sunt fines illarum, ideo scientiæ dicuntur simpliciter esse de rebus.

q. 3. & 4. de ver. a. 2. c. 9. a. de pot. a. p. o. 4. c. g. c. 11. p. p. q. 85. ar. 7. c. quel. 5. q. 5. a. p. ad 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum vniuersalia sint tantum in intellectu, an etiam à parte rei.

Videtur, quod vniuersalia sint tantum in intellectu. Dicit enim Philosophus 2. post. c. vlt. quod omne vniuersale habet esse quiescens in anima; sed quod est tale, non habet esse extra animam in rebus, ergo vniuersale tantum est in intellectu.

2. post. l. vlt.

2. Præterea dicit Philosophus 7. met. t. 5. 10. met. t. 6. 2. post t. 27. quod vniuersale est commune multis, & vnum illis; sed nulla natura datur à parte rei, quæ sit communis, & vna in multis, quia quidquid est in re est singulare, vni soli communicabile, ergo vniuersale est tantum in intellectu.

op. 42. c. 5. 2. post. l. vlt. 7. met. l. 16. 10. met. l. 3. p. per her. l. 10.

3. Præterea natura est eatenus vniuersalis, quatenus est similitudo formata ab intellectu inducens illum in cognitionem indiuiduorum, quorum est similitudo, est enim singularis respectu intellectus, quatenus est vna numero forma recepta in intellectu: sicut si esset vna statua, quæ repræsentaret plures homines, illa haberet esse proprium, & singulare quatenus esset in tali materia, esset autem vniuersalis secundum quod esset commune repræsentatiuum plurium, sed nulla natura substantialis est à parte rei, quæ sit communis multis, & eadem sit subiectiue in intellectu, ergo natura vniuersalis est tantum in intellectu.

a d. 3. q. p. a. 2. ad 3. q. 12. a. 1. ad 5. p. d. 30. q. p. ar. 3. ad 3. op. 30. c. 2.

4. Præterea vniuersale est natura abstracta à conditionibus, & principijs indiuiduantibus, sed nulla natura existit à parte rei abstracta à conditionibus indiuiduantibus; sed hoc tantum conuenit illi, vt est in intellectu, ergo vniuersale non est à parte rei, sed tantum in intellectu.

op. 42. c. 5. p. p. 85. a. 2. ad 2. a. 1. ad p. & alibi.

5. Præterea si vniuersale est à parte rei, v. g. species hominis, vel talis species est humanitas Petri, vel humanitas Pauli, vel vtraque, sed nullum horum dici potest, nam quælibet humanitas est vna numero, & ambæ sunt duæ numero, ergo vniuersale est tantum in intellectu.

p. p. 85. a. 2. ad 2. p. perihe. l. 10.

Sed contra est, quod Philosophus p. periher. c. 5. diuidit res in singulares, & vniuersales, ergo vniuersale non tantum est in intellectu, sed etiam à parte rei.

p. perih. l. 10.

2. Præterea de homine secundum quod est vniuersale, prædicatur quod sit dignissima creaturarum, sed esse dignissimam creaturarum conuenit homini secundum quod est in singularibus, & à parte rei, nam quilibet homo singularis est dignior omnibus creaturis irrationalibus, ergo vniuersale est à parte rei.

Ibidem.

3. Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 33. quod obiectum præcedit actum; sed obiectum intellectus est vniuersale, vt dicitur p. phys. t. 49. ergo vniuersale est à parte rei præcedens actum intellectus, & ita non est tantum in intellectu.

3. de ani. l. 6. p. phy. l. 1. 11.

4. Præterea obiectum sensus est natura existens extra animam, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 59. & 60. sed sensus non solum percipit singulare, sed etiam vniuersale, vt docet Philosophus 2. post. c. vlt. ergo vniuersale est etiam à parte rei.

2. de ani. l. 12. 2. post. l. vlt. p. 2. 29. a. 6. c. p. p. 80. a. 2. ad 2.

5. Præterea fundamentum similitudinis inter duo est vnitas, vt dicit Philosophus 5. met. t. 20. sed datur à parte rei hæc similitudo, ergo dabitur hæc vnitas, sed hæc non est numerica, nam duo alba non sunt vnum numero album, ergo est specifica, & vniuersalis, & per consequens vniuersale est à parte rei.

5. met. l. 10. 2. post. l. vlt.

[2 de ani. l. 12. & alibi sæpe] Respondeo dicendũ, quod vniuersale dupliciter potest accipi. Vno modo pro natura v.g. animalis, prout subiacet intentioni vniuersalitatis. Alio modo pro natura animalis secundum se, sicut & album potest accipi dupliciter, vel id, cui accidit esse album, vel ipsummet secundum quod subest albedini; si priori modo accipiatur vniuersale, non significat substantiam, [op. 42. c. 9.] sed qualitatem, significat enim vniformitatem, per quam natura formaliter fit vniuersalis per actum rationis, quæ vniformitas non est nisi accidens; quia nostra ratio circa substantias nihil potest facere nisi accidens, & propter hanc vniformitatem rationis inuentam in intentione, quæ fit ab intellectu per remotionem à conditionibus indiuiduantibus, & omni diuersitate, est vnum in multis non multiplicatum ad multiplicationem illorum, & existens in plus, & [ibidem c. 5. & 9. 7 met. l. 13.] communius, quam subiectum, de quo prædicatur, & è contra multa sunt tale vnum puta plures homines vnus homo, & plura animalia vnum animal, & per consequens vniuersale sic sumptum non est à parte rei, vt dixerunt Platonici, qui posuerunt animal, & hominem in sua vniuersalitate esse substantias, quod Arist. 7. me.. reprobat, ostendens quod animal com- [2 de ani l. 11] mune non est aliqua substantia in rerum natura, sed tantum in intellectu, à quo hanc communitatem, & vniuersalitatem habet, quatenus vnam formam accipit in multis commonem abstrahendo illam ab omnibus conditionibus indiuiduantibus, si sit forma specifica, vel à differentiis, si sit generica, seu hanc sine illis, & illam sine suis principiis indiuiduantibus intelligendo, vt patet in simili in sensu; visus enim videt [ibid. & p.p. 85. a. 1. ad 3.] colorem pomi sine odore ipsius; quod si quæratur, vbi sit color, qui videtur sine odore, manifestum est, quod color, qui videtur, non est nisi in pomo, sed quod sit sine odore perceptus, hoc accidit ei ex parte visus, in quantum in visu est similitudo coloris, & non odoris; similiter & humanitas, quæ intelligitur, non est nisi in hoc, vel illo homine; sed quod humanitas, quæ intelligitur, apprehendatur sine conditionibus indiuiduantibus, ad quod sequitur intentio vniuersalitatis, accidit humanitati, secundum quod percipitur ab intellectu, in quo est similitudo naturæ speciei, & non indiuidualium principiorum. [op. 10. c. 2. op. 42. c 7. & 9.] Si vero accipiatur vniuersale posteriori modo, tripliciter potest considerari talis natura, primo abstrahendo ab omni esse, siue in intellectu, siue à parte rei in singolaribus, & hoc modo non competit naturæ, nisi id, quod illi conuenit secundum quod ipsum, nam homini inquantum homo est, tantum conuenit esse animal, & rationale, non autem vel esse album, vel esse in intellectu, vel esse in hoc, vel illo singulari, vel in anima; nam vt homo est, abstrahit à quolibet esse, ita tamen, quod non fiat præcisio alicuius eorum, & consequenter nec erit natura sic sumpta vna, vel plu- [1. perhie l. 10 op 42. c 7.] res, sed abstrahet ab vtroque, vnde non erit vniuersale formaliter, & actu, sed tantum fundamentaliter, & potentialiter proxime, quatenus vnitas vniuersalis, quam facit intellectus, fundatur immediatè, & proximè in vnitate reali naturæ sic sumptæ; secundo po- [7 de ani. l. 12.] test considerari natura secundum esse materiale, secundum quod est in singularibus, & naturæ sic sum- [p d. 29 q. 5. a. p c 2. d. 3 q. 2. a 2. ad p 2. de anim. l. 12. op. 55.] ptæ non aduenit intentio vniuersalitatis, quia vt sic per materiam indiuiduatur, & consequenter non est actu vniuersalis, sed tantum fundamentaliter, & potentialiter remotè, quatenus illa eadem natura, quæ est in singularibus coniuncta cum principiis indiuiduantibus, fit vniuersalis ab intellectu eam abstrahente ab illis, eique sic abstractæ tribuente intentionem vniuersalitatis; tertio potest considerari natura [2 de ani. l. 12.] secundum esse immateriale, secundum quod est in intellectu, & naturæ sic sumptæ aduenit vniuersalitas, vnde ipsa est formaliter, & actualiter vniuersalis nam illi aduenit vniuersalitas, secundum quod est ab intellectu abstracta, & considerata sine conditionibus indiuiduantibus. Cum autem in natura vniuersali formaliter sint duo, natura rei, & abstractio, & per consequens vniuersalitas, quæ abstractionem sequitur, ipsa natura, cui vniuersalitas accidit, non est nisi [p p 85 a. 2. ad 1. 2. 3 ad 4. & 2. de ani. l. 12. op. 30. 42.] in singularibus, sed hoc, quod est, intelligi, & abstrahi à conditionibus indiuiduantibus, & ipsa intentio vniuersalitatis, sunt in intellectu; vnde relinquitur, quod vniuersalia formaliter non sunt in rerum natura, sed tantum in anima, seu in consideratione intellectus abstrahentis communia à propriis; vniuersalia vero materialiter sumpta, seu ipsæ naturæ, quibus accidit intentio vniuersalitatis, sunt in rerum natura, licet non sint eo modo, cum quo debent esse ad hoc, vt illis ab intellectu attribuatur intentio vniuersalitatis; hæc enim accidit naturæ, quæ est à parte rei in singularibus, non tamen prout est in illis, sed prout est per intellectum à conditionibus indiuiduantibus abstracta, seu quatenus est in intellectu, non autem quatenus est in rebus numero multiplicata; propter hoc enim nomina significantia naturas ipsas prædicantur de indiuiduis, non autem nomina significantia intentiones, Petrus enim est homo, sed non est species, quamuis homo sit species.

Ad primum dicendum, quod argumentum procedit de vniuersali formaliter, & idem dicendum ad 2. 3. & 4.

[p perh. l 10. p p 85. a. 2. ad 2 3. de ani. l. 8.] Ad quintum dicendum, quod, cum vniuersale fiat non solum per abstractionem à pluribus indiuiduis, sed etiam ab vno, vt patet manifestè in natura solis, & lunæ, quæ fiunt vniuersales per hoc, quod intelliguntur sine principiis indiuiduantibus: si loquimur de vniuersali, sub quo continentur plura indiuidua, vel species, vt humanitas, vel animalitas, dici potest primo, quod humanitas, quæ est in quolibet, est vniuersalis; nam si per impossibile vnus homo tantum viueret, adhoc natura vnius hominis posset fieri vniuersalis ex eo, quod per intellectum consideraretur sine conditionibus indiuiduantibus: hanc autem potentiam non amisit per hoc, quod sunt plures homines in mundo: neque tamen inde sequitur, quod sint plures vniuersalitates vniuersales, nam humanitas, quæ est in Petro, est vniuersalis, secundum quod ab intellectu apprehenditur, & abstrahitur à conditionibus indiuiduantibus, vt dictum est, in qua cum non [p p. 85. a. 2. ad 2. q. de Anim. a. 2. ad 1. op. 30. c. 2 op. 42. c. 5. 7.] differat humanitas Petri, & humanitas Pauli, non sunt nisi vna humanitas vniuersalis, sicut & omnes homines sunt vnus homo, & tamen quilibet est homo. Vnde secundo dici potest, quod non solum singulæ humanitates, sed etiam omnes humanitates sunt vna humanitas vniuersalis, & quod omnes homines sunt vnus homo: nam in natura abstracta ab omni diuersitate, & diuisione materiali, seu ab omnibus conditionibus, & principiis indiuiduantibus vna [1. c. initio ad hoc argumentum.] humanitas non differt ab alia, & consequenter nec vnus homo ab alio. Si vero loquamur de vniuersali, sub quo vnum tantum indiuiduum continetur, tunc natura illius potest fieri vniuersalis per abstractionẽ à principiis materialibus, & indiuidualibus, vt dictum est.

Ad primum secundæ partis dicendum, quod Philosophus diuidit res, secundum quod referuntur ad [a prece. arg. sed q.] intellectum mediantibus conceptibus, non autem vt sunt à parte rei.

Ad secundum dicendum, quod de vniuersali aliquid enuntiatur quatuor modis: nam vniuersale po- [p. perh. l. 10.] test vno modo considerari quasi separatum à singularibus, siue per se subsistens, vt Plato posuit, siue secundum sententiam Philosophi secundum esse, quod habet in intellectu: & sic potest aliquid illi tribui dupliciter, quandoque enim tribuitur ei aliquid

sic

sic consideratę, quod pertinet ad solam operationem intellectus, vt si dicatur, quod homo est prædicabile de multis, siue vniuersale, siue species; huiusmodi enim intentiones format intellectus, attribuens eas naturæ intellectæ, secundum quod comparat ipsam ad res ipsas, quæ sunt extra animam; quandoque vero attribuitur id, quod non pertinet ad actum intellectus, sed ad esse, quod habet natura apprehensa in rebus, quæ sunt extra animam, vt cum dicitur, quod homo est dignissima creaturarum; hoc enim conuenit naturæ humanæ, etiam secundum quod est in singularibus, nam quilibet homo singularis dignior est omnibus creaturis irrationalibus, sed tamen omnes homines singulares non sunt vnus homo extra animam, sed solum in acceptione intellectus, & per hunc modum ei attribuitur prædicatum, vt vni rei. Alio autem modo attribuitur aliquid vniuersali, prout est in singularibus, & hoc etiam dupliciter, quandoque quidem ratione ipsius naturæ vniuersalis, vt cum tribuitur ei aliquid, quod ad essentiam eius pertinet, vel quod consequitur principia essentialia, vt cũ dicitur homo est animal, vel homo est risibilis; quandoque autem tribuitur ei aliquid ratione singularis, in quo inuenitur, vt cum dicitur homo ambulat. Neque hoc mirum est, quia etiam singulari tripliciter potest aliquid tribui, vno modo; secundum quod in apprehensionem cadit, vt cum dicitur sortes est singulare, vel prædicabilis de vno solo; quandoque autem ratione naturæ communis, vt cum dicitur sortes est animal; quandoque autem ratione sui ipsius, vt cum dicitur sortes ambulat.

3. de Anim. l. 7. & 8. Ad tertium dicendum, quod obiectum intellectus est vniuersale, non quidem formale, & actuale, sed materiale, & potentiale, puta natura, cui ab intellectu tribuitur intentio vniuersalitatis, seu quidditas rei à rebus ipsis sensibilibus secundum rationem separata; 2. de Anim. l. 1. p. p. 84. a. 7. ad p. 84. a. 1. c. p. met. l. 10. obiectum enim intellectus nostri non est aliquid extra res sensibiles realiter existens, vt Platonici ponebant, sed est aliquid in illis existens, licet intellectus alio modo quidditates rerum apprehendat, quã sint in rebus sensibilibus, quod potest fieri sine vlla falsitate; nihil enim prohibet duorum ad inuicem coniunctorum vnum intelligi absque eo, quod intelligatur aliud, sicut visus apprehendit colorem absque hoc, quod apprehendat odorem, licet non absque eo quod apprehendat magnitudinem, quæ est proprium subiectum coloris. Vnde & intellectus potest ali- 3. met. l. 9. quam formam intelligere absque indiuidualibus principijs, non tamen absque materia: ratio autem huius est, quia non oportet, quod aliquid eundem modum essendi habeat in rebus, per quam modum est in intellectu scientis, nam intellectus immaterialiter cognoscit materialia, & naturas singulares cognoscit vniuersaliter absque consideratione principiorum indiuidualium.

p. 2. q. 26. a. 6. c. & ad p. Ad quartum dicendum, quod de vniuersali dupliciter loqui possumus, vno modo secundum quod subest intentioni vniuersalitatis. Alio modo de natura, cui talis intentio tribuitur; si sumatur vniuersale priori modo, nulla potentia sensitiuæ partis potest in vniuersala ferri, quia vniuersale fit per abstractionẽ à materia indiuiduali, in qua radicatur omnis virtus sensitiua: Si vero sumatur posteriori modo, tripliciter potest dici potentia sensitiua ferri in vniuersale; primo quia potentia sensitiua, tam apprehensiua, quam appetitiua potest ferri in aliquid vniuersaliter: sic enim dicitur, quod obiectum visus est color secũdum genus, non quia visus cognoscat colorem vniuersalem, sed quia quod color sit cognoscibilis à visu, non conuenit illi in quantũ est hic color, sed in quantum est color simpliciter: similiter & appetitus sensitiuus potest per odiũ ferri in aliquid vniuersale, quia ex natura cõmuni aliquid aduersatur animali, & non solum ex eo, quod est particulare, sicut lupus oui. Secundo quatenus apprehendit aliquid, cui per abstractionem accidit vniuersalitas. Tertio quatenus cognoscit indiuidua vniuersalium, vt hunc hominem, hoc animal, & non tantum Calliam, vt Callias est, vt docet 2. post l. vlt. Philosophus 2. post. c. vlt. ex quibus deinde singularibus eliciuntur prima vniuersalia, quæ propterea dicuntur per viam inductionis fieri à sensu in anima.

p. p. q. 51. a. 7. c. 2. pos. l. vlt. In c. Ad quintum dicendum, quod relatio similitudinis inter duo alba, sicut & æqualitatis, vel inæqualitatis inter magnum, & paruum, dicitur fundari in vnitate, quia aliquid, puta quantitas, vel qualitas est in vtroque extremorum, in illis quidem actualiter multiplicata, sed potentialiter, & fundamentaliter vna, & formaliter talis tantum per intellectum, vt dictum est. Vel dic, quod relatio similitudinis, sicut & identitatis generis, vel specificæ, fundatur in op. 48. tr. p. c. 4. conformitate vnius ad plura, quæ conformitas est in pluribus, sed in vno tamquam in subiecto, in pluribus vero tamquam in terminis, & est relatio secundum dici, quæ est proximum fundamentum relationis secundum esse.

ARTICVLVS III.

Vtrum vniuersale, secundum quod est à parte rei, sit realiter in singularibus, an vero sit realiter separatum ab illis.

2. post. l. vlt. VIdetur, quod vniuersale sit realiter separatum à singularibus. Dicit enim Philosophus 2. post. cap. vlt. quod vniuersale est vnum præter multa; sed quod est tale, non est realiter in multis, ergo vniuersale non est realiter in singularibus, sed est separatum ab illis.

3. met. l. 9. 2 Præterea singularia sunt infinita; sed infinita non possunt cognosci, nisi reducantur ad aliquod vnum, quod est vniuersale, ergo scientia de singularibus non habetur, nisi in quantum sciuntur vniuersalia; sed scientia non est nisi verorum, & existentium, ergo vniuersalia sunt aliqua per se existentia præter singularia.

ibid. 3 Præterea si vniuersalia non sunt realiter aliquid præter singularia, sicut hæc sunt sensibilia, & non intelligibilia, ita & vniuersalia essent sensibilia, & non intelligibilia: sed hoc est falsum, nam de illis est scientia, quæ est de intelligibilibus, ergo vniuersalia sunt entia realiter separata à singularibus.

ibid. 4 Præterea omnia sensibilia corrumpuntur, & sunt in motu, sed vniuersalia sunt incorruptibilia, & immobilia, ergo vniuersalia non sunt realiter ipsa singularia. Sed dices, quod vniuersalia sunt incorruptibilia, quatenus sunt abstracta per intellectum à conditionibus indiuiduantibus.

q. 2. de ver. a. 6. arg. p. 5 Contra, abstractio formæ à materia non aufert à re singularitatem, nam etiam in mathematicis, quæ sunt abstracta, est considerare particulares lineas, sed intellectus noster intelligit vni- q. 1. de ver. a. p. arg. 13. & ad 15. uersales per abstractionem à materia singulari, ergo vniuersale erit coniunctum cum singularitate, & consequenter erit corruptibile: at hoc est falsum, sunt enim vniuersalia perpetua, & incorruptibilia, ergo vniuersalia sunt separata à singularibus.

p. met. l. 10. 3. met. l. 3. 6 Præterea, quando aliquid vnum prædicatur de multis non secundum prius, & posterius, est secundum rem separatum ab illis, nam illud est primum, quod omnia participant, nihil autem partici-

par se ipsum, sed vniuersalia specifica præsertim non prædicantur de mulris secundum prius, & posterius, ergo su nt separara ab illis.

Sed contra est, quod Philosophus p. 3. & 7. met. contra Platonem fuse probat impossibile esse vniuersalia esse realiter separata à singularibus.

p met.l.14. 3.met l. 9. 7.met.l 13. 3.met.l. 9. 7. met l.13.11. met l.1.p. perher.l.10. Respondeo dicendum, quod vniuersalia non sunt realiter separata à singularibus, vt voluit Plato, sed tantum secundum rationem abstrahentem communia à proprijs: cnius veritatis manifestatio ex tribus apparere potest: & primo quidem ex eo, quod ad nullum eorum, propter quæ ponuntur vniuersalia sic separata, sunt necessaria, non enim primò propter scientiam, quæ ab illis causatur; tum quia cognitio vnius cuiusque perficitur per cognitionem suæ p.met.l.17. substantiæ & non per cognitionem substantiæ separatæ; tum quia inde sequerentur multa ioconuenientia, vt quod non addiscenda essent rerum principia, quæ tamen addiscimus, nam nullus addiscit quæ præcognoscit, hæc autem vniuersalia separata, si sunt causæ scientiæ, debent habere scientias rerum omnium, cum sint rationes omnium scibilium. Deinde qood scientia esset nobis connaturalis, ita vt eius obliuisci non possemus, nam per huiusmodi vniuersalia, vt dicunt Platonici, hæc sensibilia naturam propriam adipiscuntur, & tamen secundum illos anima ex vnione ad corpus obliuiscitur scientiæ, quam naturaliter habet de omnibus. Præterea quod per huiusmodi vniuersalia non haberetur perfecta scientia rerum, nam per illa non cognoscuntur principia materialia; sed tantum formalia, nam ipsa secundum illos sunt formæ rerum. Postremò quod aliquis non habens aliquem sensum haberet scientiam de obiecto illius, vt cæcus de colore, nam scientia caosata ab huiusmodi vniuersalibus non est cum dependentia à sensu. Neque secundo conferunt ad hoc, vt sint exemplaria sensibilium; nam primo exem- p met.l.15. plar est, ad quod respiciens artifex facit aliquid illi simile, sed agens naturale, cum operatur, non respicit vllum exemplar alioqui sequeretur, quod nihil produceretur simile agenti proximo, sed tantum remoto, quod tamen est falsum. Deinde sicut se habet species ad indiuiduum, ita se habet genus ad speciem, quare si species est exemplar indiuiduorũ, & genus erit specierum, & consequenter species esset exemplar, & exemplata, quod videtur inconueniens. Neque tertio conferunt rebus seosibilious, sicut earũ substantiæ, & quod quid, tum quia impossibile est separari substantiam ab eo, cuius est; nam cuiuslibet rei 7.met.l 5.1 substantia est in eo, cuius est substantia, at vniuersalia separantur à singularibus; tum quia sequeretur, quod de rebus sensibilibus, quarum quodquid est separatum ab illis, neque scientia esset, quia scientia cuiusque rei in eo consistit quod sciatur quodquid erat esse illius; quare si hoc non inest illi, res illa noo scietur, neque illæ essent entia, quia nihil est ens, bonũ, & animal, cui non inest hoc, quod est eus, bonũ, & animal, ergo si quod quid est enns, boni, & animalis est separatum à re, quæ est eos, bonũ, & animal, illa res non erit ens, sicut nec bona, nec animal, si illa v. g. sit Socrates, vel Plato Neque postremò cõferunt ad illorum fieri, & esse, tamquam causæ essendi, & fiendi, primo quia posita causa ponitur effectus, sed existentibus speciebus non propter hoc fiunt indiuidua participantia species, nisi sit aliquod mouuum, quod moueat ad speciem; quod ex hoc patet, quia species semper eodem modo suot secuudum Platonem: Vnde si illis posiuis essent, vel fierent indiuidua patticipantia ipsas, sequeretur quod semper essent huiusmodi indiuidua, quod patet esse falsum: deinde quia sicut se habent artificialia ad causas artificiales, ita naturalia ad naturales, sed artificialia non fiunt ab illis substantijs separatis, sed tantum à suis causis proximis, ergo & similiter naturalia tantom fient à causis suis proximis, & non ab vllis se- 2 po l. 10 7. paratis. Secundo probatur ex impossibilitate posi- metl.16. tionis, nam primò vniuersale est quid commune multis, & vnum in multis, vt dicitur secundo post. t. 27. & 7. met. t. 58. sed ex eodem Philosopho ibidem 7.met.l.14. in metaph. id, qood est realiter separatum à multis, oon potest esse commune, & vnum in illis, vt patet, oam hæc duo oppoouutur, esse aliqoid in aliquod, & esse realiter separatum ab illo, ergo vniuersalia non sunt realiter separata à singularibus. Deinde vt argumentatur Philosophus 7. met. t. 51. si ponuntur vniuersalia separata realiter à singularibus, vt species hominis, vel leonis, constat quod est vnum genus in prædictis speciebus, vel ergo animal existens in homine, & leone est vnum, & idem numero, vel alterum est in homine, alterum in leone, & sic de cæteris speciebus. Si dicatur primum; quod necessariò dici debet, quia sicut species prædicatur secundum vnam rationem de indiuiduis, & propter hoc datur aliquis homo communis separatus ab indiuiduis, ita, cum & genus prædicetur vniuocè de speciebus, necesse est ipsum esse aliquid subsistens separatum à speciebus, sequontur duo inconuenientia; vnum est, quod, cum animal, seu genos sit io specie, sicut sustantiam significans, sic erit animal io equo, sicut Petrus in se ipso, qui est substantia sui ipsius, sic autem oon est possibile aliquod vnum esse in pluribus non separatim existentibus: non enim Petrus est nisi in se ipso, est enim in pluribus noo separatim existentibus, sicut in carnibus, & ossibus, quæ sunt partes Petri: quare & aoimal non erit vnum, & idem in pluribus speciebus, cum hæ sint separatæ, & diuisæ ioter se. Alterum est, qood cum species constet ex genere, & differentia, aut hoc est per hoc, quod genus participet differentiam, sicut subiectum participat accidens, & si hoc dicatur, sequitur vnum impossibile, quod nimirum, cum genus, quod prædicetur de diuersis speciebus, ponatur esse vna substantia, contraria simul insint ipsi animali, quod in se est vnum, & hoc ens demonstrabile: differentiæ enim, quibus diuiditur genus, sunt contrariæ: aut noo fit species ex genere, & differentia per modum participationis, & tunc non est assignare alium modum possibilem, & conuenientem: nam cæteri modi, puta per modum compositionis, sicut domus ex lapidibus, vel per copulationem, vt arca ex lignis conclauatis, vel per mixtionem, vt electuarium ex speciebus alteratis, sunt omnino inconuenientes, nam tunc non possent genus, & differentia prædicari de specie, sicut non possunt partes compositæ, vel copulatæ, vel mixtæ prædicari de suis totis. Si verò dicatur, quod non est vnum animal in omnibus speciebus, sequuntur alia inconuenientia, nimirum, quod infinita sint, quorom substantia est animal, est enim genus substantia specierum, qoæ sunt ferè infinitæ, inconueniens autem est, quod vnum cadat in substantiam infinitorum. Præterea quod substantia animalis sit multa, quia animal, quod est in vnaquaque specie, est substantia speciei, de qua prædicatur: noo enim prædicatur de specie, sicut de quodam à se dioerso in substantia, hoc autem inconueniens est: oam, cum animal sit genus, atque adeo quid commune, non potest esse multa, id enim est contra rationem communis, nam commune est, quod est vnum in multis. Tertio probatur ex falsitate fundameoti, quo nititur positio Platonis, ideo enim P.p.84 a.p.c posuit vniuersalia esse substantias realiter separatas à de sp.ar.3.

ad 6. p. met. l. 10. 5. met. l. 7. & 9. singularibus, quia cum existimaret omnem cognitionem per modum cuiusdam similitudinis esse, credidit quod forma cogniti ex necessitate sit in teipsa cognita eo modo, quo est in cognoscente; considerauit autem, quod forma rei intellectæ est in intellectu vniuersaliter, immaterialiter, & immobiliter, quod ex ipsa operatione intellectus apparet, qui intelligit vniuersaliter, & per modum cuiusdam necessitatis; modus enim actionis est secundum modum formæ agentis, & ideo existimauit, quod oporteret res intellectas hoc modo in se ipsis subsistere, scilicet immaterialiter, immobiliter, & vniuersaliter; hoc autem necessarium non est, quia etiam in ipsis sensibilibus videmus, quod forma alio modo est in vno sensibilium, quam in altero, puta cum in vno est albedo intensior, in altero remissior, & cum in vno est albedo cum dulcedine, in alio sine dulcedine; & per hunc etiam modum forma sensibilis alio modo est in re, quæ est extra animam, & alio modo in sensu, qui suscipit formas sensibilium absque materia, sicut colorem auri sine auro; & similiter intellectus species corporum, quæ sunt materiales, & mobiles recipit immaterialiter, & immobiliter, secundum modum suum, nam receptum est in reci- p. met. l. 10 piente per modum recipientis; & ideo licet intellectus intelligat res per hoc, quod est similis eis quantum ad speciem intelligibilem, per quam fit in actu; diuerso tamen modo species illa est in intellectu, atque in re ipsa intellecta: quod necesse est dicere, eo pp. 85. a. 1 ad 1. op. 43. c. 5. quod natura intellectus, & potentiæ cognositiuæ est est alia à natura rei intellectæ, & cognitæ. Vnde, licet id in re esse oporteat, quod intellectus intelligit, non tamen eodem modo, & per consequens quamuis intelligat vniuersalia præter particularia, non tamen oportet, quod vniuersalia sint præter particularia; & sic relinquitur, quod vniuersalia non sint separata realiter à singularibus, sed sola ratione apprehendente naturam, quæ est in singularibus, sine conditionibus indiuiduantibus, cum quibus est à parte rei con- a. post. l. vlt. iuncta.

Ad primum ergo dicendum, quod vniuersale dicitur à Philosopho vnum præter molta, non quidem secundum esse, sed secundum considerationem intellectus, qui considerat naturam aliquam puta homi- 5. met. l. 9. nis, non respiciendo ad sortem, vel Platonem.

Ad secundum dicendum, quod scientia non est nisi verorum, & existentium; non tamen oportet, quod vniuersalia realiter existant præter singularia; non enim oportet, quod eundem modum essendi habeant res in seipsis, quem habent in consideratione scientis; quæ enim in seipsis materialia sunt, cognoscit immaterialiter, & similiter naturas rerum, quæ singulariter in rebus existunt, cognoscit vniuersaliter, idest, pp. 79. a. 3. c. & a. 4. c. & ad 4. q. p. de ver. a. 5. ad 14. absque consideratione principiorum indiuidualium.

Ad tertium dicendum, quod de sensibilibus est scientia, hæc enim fiuot actu intelligibilia per hoc, quod abstrahuntur à conditionibus materialibus per intellectum agentem.

Ad quartum dicendum, quod vniuersale in rebus existẽs simpliciter dicitur corrumpi in hoc, & in illo: secundum se vero dicitur incorruptibile, non quia habeat aliquam formam incorruptibilem, sed quia ratione abstractionis à conditionibus materialibus, & indiuiduantibus, non conueniunt ei secundum se dispositiones materiales, quæ sunt causa corruptionis in indiuiduis.

Ad quintum dicendom, qood intellectus abstrahẽdo formam à conditionibus, & principiis indiuidualibus, licet non tollat singularitatem secundum rem, 5. met. l. q. de spir. cr. a. 9. ad 6. q. ver. a. 6. tollit tamen secundum coosiderationem, quia intellectus intelligit rem, quæ est in singularibus, non tamen pro vt est singularis; nam, vt dictum est, secundum alium modum res est à parte rei, & in intelle- op. 45. c. 9. ctu, nam hic est intelligibiliter, vniuersaliter, & abstracte, ibi vero singulariter, & concrete.

Ad sextum dicenduoi, quod cum vniuersalia prædicantur de inferioribus, vt genera de speciebos, & p. met. l. 15. species de indiuideis, quia ratione vniformitatis commonitar se habent ad omnia sub se contenta, prædicantur de illis vniuocè, non enim alia est ratio animalis, quando prædicatur de homine, & alia 3 met. l. 3. quando de equo, sed vna, & eadem est, sicut & nomen est idem; non tamen hæc inferiora eo modo dicuntur participantia vniuersalia, quomodo volebat Plato, ita vt homo separatus misceatur huic homini singulari, qui componitur ex materia, & natura speciei, quam participat, sicut si esset quoddam album separatum, & permisceretur albo, quod est in sobiecto: nam sic sequeretur, quod accidentia, & formæ possent esse sine substantiis, quod est falsum; vniuersalia namque cum in rebos sint singulariter, non distinguuntur realiter ab illis, sed tantum ratione considerante naturam, quæ est singulariter in rebus, 7. met. 3. vniuersaliter; & sic quando prædicantur de inferioribus, non prædicantur de illis per participationem, sed per essentiam; homo enim est animal essentialiter, non solum aliquid animalis participans.

ARTICVLVS IV.

Vtrum recte definiatur à Philosopho vniuersale, quod sit vnum in multis.

Videtur quod non rectè definiatur à Philoso- 7. met. 13. pho 2. post. t. 27. vnioersale, quod sit vnum in multis. Nam idem Philosophus 7. met. t. 45. definit vnioersale, quod sit aptum inesse multis, quod autem est tale, non semper est vnum in multis, vt patet in natura solis, ergo vniuersale non rectè definitur, quod sit vnum in multis.

2 Præterea genus est vniuersale, sed genus, vt di- 7. phys. l. 8. citur 7. phys. t. 31. non est vnum in multis, nam quæ non sont comparabilia, non habent vnam naturam, sicut habent ea, quæ sunt comparabilia, quę vero sunt vnius generis, non sunt comparabilia, ergo vniuersale non rectè definitum est.

3 Præterea vniuersale est natura realis; sed nul- 10. met. 9. l. a post. l. a. la datur natura realis, quæ sit vna in multis, non enim datur vna humanitas, quę sit in Petro, & Paulo, ergo vniuersale non est quid vnum in multis.

4 Prætarea substaotia est primum genus, atque op. 42. c. 5. & 7 adeo vniuersale, sed substantia non est quid vnum in multis, quia sub se comprehendit substantias materiales, & immateriales, quibus nihil est commune, nisi nomine tenus, ergo vniuersale non est vnum in multis.

5 Præterea omne prædicatum multiplicatur op. 45. c. 5. & 9. ad multiplicationem subiectorum: verum enim est dicere, quod homo, & equus sunt duo animalia. Et ratio est, quia multiplicato inferiori multiplicatur superius, sed vniuersale est quoddam prædicatum, quod dicitur de multis, ergo vniuersale multiplicatur ad multiplicationem subiectorum, de quibus prædicatur, & sic non erit voum in multis.

6 Prętetea natura diuina est vna in multis, in tribus p. d. 19. q. 4. a. 2. ad p. scilicet personis diuinis: sed natura diuina non est vniuersalis, ergo vniuersale non est vnum in multis.

Sed contra est, quod Philosophus 7. post. t. 27. de- 2. post. l. vlt. finit voioersale, quod est vnum in multis.

Respondeo dicenoum, quod vniuersale dicitur Op. 42. c. 5. 7. q. 15. 7. met. l. 13. & alibi. dupliciter. Voo modo ipsa natura, cui intellectus propter aliquid in ea inuentum, intentionem vniuersalitatis attribuit, & sic vniuersalia, quę rerum natura;

significant, prædicantur in quid, animal namque dicitur substantia illius, de quo prædicatur, & consequenter (Op. 55.) non est vnum in multis: cuius ratio est, quia natura prædicatorum semper multiplicatur multiplicatis subiectis; vnde quot sunt animalia, tot sunt substantiæ, & quot homines, tot animalia, neque est vniuersale actu, sed tantum potentia, quia potentiam habet talis natura, vt fiat vniuersalis per actionem intel- (10 met. l. 3. 2. post. l. vlt.) lectus. Alio modo dicitur vniuersale illa natura, vt sub est intentioni vniuersalitatis, et ab intellectu tributæ, quod est accipere vniuersale formaliter, & & hoc modo vniuersale est in multis. Quod patet, quia vniuersale necessario debet esse vnum, & plura; (2. post. l. vlt. p p q. 13. a. 9. c. a. 7. c. vid. Tab in cōcord. nu. 1197. & Cai. pp. q. 13 a. 7.) plura, in quantum in pluribus est, alioqui non posset prædicari de pluribus, vnum vero in cognitione, quod vnum non solum debet esse vnū præter multa, vt docet Philosophus contra Platonem. 10. met. t. 6. 2. post. t. 27 non quidem secundum esse, sed secundum considerationem intellectus: sed etiam vnum in multis secundum esse, & secundum rem, non quia debeat esse eadem numero humanitas omnium hominum, sed quod sit eadem secundum rationem speciei in multis, & realiter sit in illis humanitas, & non tantum in vno homine singulari, saltem secundum aptitudinem, nā vniuersales naturæ sunt in duplici differentia, aliæ enim plura habent indiuidua, in quibus realiter sunt; aliæ vero habent vnum tantum indiuiduum, & huiusmodi vniuersalia non sunt vnum quid actu in multis, sed tantum potentia, vel per non repugnantiam, & ideo Philosophus 7. met. ad huiusmodi naturas vni- (7. met. l. 13. p. perih. l. 10.) uersales respiciens vniuersale definit, quod est aptum natum esse in multis, & sic est manifestum, quomodo sit intelligenda definitio vniuersalis 2. post. & quam rectè sit tradita.

(7 met. & p perihe.) Ad primum ergo dicendum, quod loquitur Philosophus de vniuersali habente sub se vnum tantum indiuiduum.

(p. p. 66 a. 2. ad 2. 88. ar. 2. ad 4. 7 phys. l 7. & 8. op. 42. c. 4. 7. 13.) Ad secundum dicendum, quod duplex est vnitas alia logica, & hæc conuenit omnibus generibus; cum enim genus sit vniuersale, necessario debet illi competere vnitas vniuersalis, quæ est rationis, & logica: alia est physica, & naturalis, & hæc est duplex, vna sumpta ex vnitate subiecti, & potentię, & hæc est vnitas secundū quid, & competit omnibus generibus, quæ sumuntur ex eadē potentia, & materia, vt est vnitas generum sub substantia contentorū, excepta ipsa substantia, & corpore; neutrū enim cum sub se contineat corruptibilia, & incorruptibilia, in quibus est diuersus modus potētiæ, potest habere vnitatem naturalem, sed tantū rationis, & per consequens vtrumq; potest esse genus logicum, non autem naturale, & physicum, nam huius vnitas, vel diuersitas sumitur ex vnitate, vel diuersitate subiecti, & materiæ, quæ diuersæ rationis est in corporib. corruptibilib. & incorruptibilib. vt dicitur 10. met. t. 26. Altera vnitas sumitur ex vnitate formæ, & dicitur vnitas simpliciter, & hæc nulli generi cōuenit, sed tantū speciei; non. n. genus est vna natura, secus vero species; cuius ratio est, quia species sumitur à forma vltima, quæ simpliciter vna est in rerum natura; genus autem non sumitur à forma aliqua, quæ sit vna in rerum natura, sed secundum rationem tantum, non enim est aliqua forma, ex qua homo sit animal præter illam, ex qua homo est homo, nec est in homine, equo, vel leone aliqua anima communis, quæ constituat animal, præter illam animam, quæ constituit hominem, vel equum, secus autem est in specie, nā omnes homines, qui sunt vnius speciei, conueniūt in forma, quæ constituit speciem, quia quilibet habet animam rationalem, & sic genus est simpliciter vnū logicè, & tātum secundum quid physicè, species vero est vnū logicè, & physicè. Qua ergo, vt dicit Philosophus, forma, in qua fit comparatio, non solum debet habere vnitatem logicam, sed etiam physicam simpliciter, iden optimè is dixit, quod quæ sunt vnius generis, non sunt comparabilia. eo quod genus non est vna natura simpliciter; quæ vero sunt vnius speciei, sunt comparabilia, & quod species est vna natura, quod non tollit quominus genus, in quantum vniuersale, sit vnum in multis.

Ad tertium dicendum, quod vnitas vniuersalis non (Op. 56.) est realis, sed rationis, vt dicitur 10. met. t. p. non enim in diuersis singularibus est aliqua natura vna numero, quæ possit dici species, sed intellectus apprehendit (1. c. in c.) vt vnum id, in quo omnia inferiora conueniunt, & sic in apprehensione intellectus species fit indiuisibilis, quæ realiter est diuersa in diuersis indiuiduis. & idem dico de genere: animal enim non dicitur vniuersale, quia sit vna natura in homine, & equo, sed quia consideratur vniuersaliter: debet enim vniuersale esse vnum, & plura, vt dictum est, plura, inquantum est in pluribus, alioqui non posset de pluribus prædicari, vnum verò in cognitione: quia licet plura, vt plura, non constituant vnum intellectum: plura tamen secundum quod similia sunt, constituunt vnum intellectum, non enim potest intellectus distinguere inter similia, in quantum similia, & ideo intellectus apprehendens hominem, & equum, in quantum conueniunt in vna operatione sensitiua, vnico intellectu apprehendit, etsi in re sunt multa, nec talem vnitatem apponit illi multitudini, sed illi operationi, vel naturæ, in qua illa plura conueniunt.

Ad quartum dicendum, quod substantia est vna logice, sicut & cætera genera, quod sufficit ad rationem (op. 42 c. 4. 5. 7. q. 13. & l. cit. in c.) vniuersalis, & consequenter ad hoc, vt sit vnum in multis, differt tamen ab aliis generibus, excepto corpore, in vnitate physica: nam substantia non habet vnitatem physicam naturæ, super qua fundatur vnitas rationis, quomodo est vnitas vniuersalis, cum careat vna definitione, nam quæ communiter assignatur, quod sit ens per se, non est definitio substantiæ, vt est supremum genus, sed vt distinguitur ab accidente: nam conuenit etiam partibus substantiarum, de quibus tamen non prædicatur substantia, vt est summum genus, sed vnitas vniuersalis in substantia fundatur super diuersis naturis materialibus, & immaterialibus, conuenientibus tamen in aliquo modo, puta in esse per se: hoc enim est immediatum fundamentum vniformitatis ad plura, & vnitatis rationis in substantia, at cætera genera, vt viuens, & animal significant naturas, super quarum vnitatibus fundantur intentiones, quas intellectus illis attribuit: animal enim secundum se sumptum est natura quædam habens propriam vnitatem, vt patet ex illius vno nomine, & vna definitione, quæ est, quod sit substantia animata, sensibilis.

Ad quintum dicendum, quod cum animal prædi- (op. 42. c. 5. 7. & 9.) catur de homine, & equo, dupliciter potest accipi, vno modo, absolute, & secundum se, quomodo illi ex propria definitione, & nomine conuenit vnitas realis: Alio modo, vt est in intellectu abstractum à conditionibus indiuiduantibus, & ab omni differentia, quomodo illi conuenit vnitas alia per rationem, quæ est vnitas vniuersalis. Si priori modo sumatur, dicitur reale prædicatum, & sic non descendit cum sua vnitate ad ea, de quibus prædicatur, sed tantum cum illis, quæ sunt de intellectu ipsius, secundum se sumpti, vt esse substantiam, animatam, sensibilem: nam prædicata realia multiplicantur ad multiplicationem subiectorum: & ideo cum prædicatur de homine, & equo, homo, & equus, non dicuntur vnum animal, sed duo: nec est in plus, quam homo, & equus, sed idem est realiter, quod homo, & equus: sicut si prædicaretur de solo homine, non esset in plus quam homo. Si vero sumatur posteriori m[illegible]do,

dicitur prædicatum rationis, & non multiplicatur ad multiplicationem subiectorum, sed vnum existens respicit multa, & de singulis dicitur, & sic cum prædicatur de homine, & equo, homo, & equus, dicuntur vnum animal, non duo, sicut Petrus, & Paulus dicuntur vnus homo, non duo; & ratio huius est ex Philosopho 10. met. t.p. quia vnitas vniuersalis est vnitas apprehensionis, per quam intellectus apprehendit vt vnum id, in quo omnia inferiora conueniunt, vnde per apprehensionem intellectus genus fit indiuisibile; similiter & species, quæ tamen realiter sunt diuisa in diuersis speciebus, & indiuiduis.

p.d.19.q.4. ar.2.ad p & d.35.q.vnic. ar.5.c p.p.q 3.a.5.c.30. & 3 ad 1.q. de pot.a.4. ad 1.p.d.25.q.p.a.3.

Ad sextum dicendum, quod ad vniuersale non solum requiritur, quod sit vnum in multis, sed etiam vt natura, quæ est vniuersalis, secundum esse multiplicetur ad multiplicationem illorum, & in illa, sit differentia inter quiditatē, & esse quidditatis, & requiritur potentialitas, & contrahibilitas, ratione cuius particulare addit supra vniuersale, quæ non conueniunt naturæ diuinæ, quæ est vna numero in tribus personis, nullam habens potentialitatem, vel contrahibilitatem.

ARTICVLVS V.

Vtrum vniuersale fiat per notitiam comparatiuam.

7 met.l.13. op.56.

VIdetur quod vniuersale non fiat per notitiam, compararatiuam, sed per abstractiuam, dicit enim Philosophus 7. met.t. 45. quod vniuersale est, quod aptum natum est inesse multis; sed eo ipso quod natura abstracta est per intellectum à conditionibus indiuiduantibus, est apta inesse multis, est enim apta participari à pluribus differentijs, ergo vniuersale non fit per notitiam comparatiuam, sed per abstractiuam.

op.42.c.7. op.48.c. p.

2 Præterea natura abstracta per intellectum à conditionibus indiuiduantibus, & ab omni diuisione est vna per intellectum; sed hæc vnitas non est vnitas realis naturæ, nam hæc conuenit naturæ secundum se, ergo est vnitas vniuersalis, & per consequens vniuersale fit per notitiam abstractiuam.

op.10.c.2. op.42.c.5.& a.7.met.l.13

3 Præterea eatenus natura est vniuersalis, quatenus habet rationem vniformem ad omnia sub se contenta, & est forma quædam vna per intellectum communis pluribus; sed natura habet talem vniformitatem, & est vna forma communis multis, quatenus est abstracta ab omnibus conditionibus indiuidualibus: nam in ea sic considerata plura sunt indiuidua, & vnum, ergo natura eatenus est vniuersalis, quatenus est abstracta, & sic vniuersale fiet per abstractionem.

op.45.& 55. p.p 86.a.p.c. op.16.p pos. l.4.op.42.c. 15.

4 Præterea opposita oppositis rationibus constituuntur; sed natura fit singularis per materiam indiuidualem, hæc enim est singularitatis principium, ergo eadem fiet vniuersalis per abstractionem à tali materia, & consequenter per notitiam abstractiuam.

p.1.79.ar.3. c.86.2.p. arg.sed contra,& in c.

5 Præterea intellectus agens ad hoc requiritur, vt naturam sensibilem faciat actu intelligibilem, quæ erat ante tantum in potentia talis, debet enim illam facere proportionatum obiectum intellectus, quod est vniuersale, vt dicitur p.physicor. t.49. sed id facit intellectus agens, quatenus talem naturam spoliat à conditionibus indiuidualibus, ergo vniuersale fit per solam abstractionem.

op 48.c p. op 10.ca.2. p.d 30 q.1. a.3 ad 3.2.d. 12 q.1 a.5. ad 5.

6 Præterea eadem videtur ratio vniuersalis in repræsentando, seu speciei intelligibilis, & vniuersalis in prædicando, seu verbi, quod procedit ab intellectu vt informato tali specie; sed hæc eo ipso est vniuersalis, quod repræsentat hominem, non vt est hic, & nunc, sed vt abstractum à talibus conditionibus, ergo & illud erit tale per hoc, quod est abstractum à conditionibus materialibus.

op 48.c.p.p perih.l.10.

Sed contra est, quod vniuersale fit formaliter, quando formatur ab intellectu intentio vniuersalitatis, sed hanc format intellectus per hoc, quod naturam iam abstractam à conditionibus indiuidualibus tribuit huic, & illi indiuiduo, seu comparat ad plura indiuidua, quibus inest, ergo vniuersale fit per notitiam comparatiuam.

p.p 28 a. p.c.

2 Præterea vniuersale formaliter est relatio rationis superioris ad inferiora; sed hæc non habet aliud esse, quam in apprehensione intellectus conferentis vnum alteri, ergo vniuersale fit per notitiam collatiuam.

p.d.2.q.p.a. 3 § quantū ad primum p.p 85.a.2. ad a.2.de Anim.l.12.

3 Præterea ex hoc intellectus attribuit intentionem generis, atque adeo vniuersalitatis animali, quod intelligit animal vt in pluribus speciebus: sed non potest intellectus intelligere animal in pluribus speciebus per notitiam abstractiuam, nam per hanc tantum apprehendit naturam v.g. animalis sine conditionibus indiuiduantibus, atque adeo tantum intelligit vnum quid sine vlla diuisione, diuersitate, & pluralitate, ergo debet id intelligere per notitiam comparatiuam, & sic vniuersale fiet per hanc, & non per abstractiuam.

p.d.30.q.p. a.2.c.1 de Ani l.12.

4 Præterea intellectus nulli naturæ attribuit intentionem vniuersalitatis, nisi postquam ex omnibus acceptum est vnum, in quibus illa natura inuenitur: sed per intellectum accipitur vnum quid ex multis, quatenus abstrahitur natura à principijs indiuidualibus, per quæ vnum diuiditur in plura, ergo attribuere vniuersalitatem ipsi naturæ non fit per notitiam abstractiuam, sed per aliam supponentem hanc, quæ non est nisi comparatiua.

2.post.l.vlt. x.met.l.3. op.49 & l.c. arg. 3.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere ad faciendum vniuersale requiri duplicem notitiam, abstractiuam scilicet, & comparatiuam. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod ad rationem vniuersalis duo requiruntur, vt docet Philosophus 2. post. t. vlt. & x. met.t.6. quod sit vnum præter multa, seu de multis, & quod sit vnum in multis, requiritur enim primum, primò, quia sicut intelligitur natura singularis per hoc, quod intelligitur coniuncta cum principijs indiuidualibus, ita intelligitur vniuersalis per remotionem talium principiorum, opponuntur enim vniuersale, & singulare, intelligere autem naturam præter principia indiuiduantia, est intelligere illam, vt vnam præter multa: secundo quia vniuersale est id, in quo per intellectum intelliguntur plura esse similia, & conuenientia: hoc autem necessariò debet esse indiuisum, & proinde vnum: licet enim plura, vt plura, non possint constituere vnum intellectum, plura tamen, secundū quod similia sunt, & conuenientia, cōstituunt vnū intellectū; ita vt intellectus non possit distinguere inter illa, in quantum similia sunt: vnde fit, vt quando intellectus apprehendit hominem, & equum vt similes in operatione, vel natura sensitiua, necessariò debeat hæc natura apprehensa esse vna. Requiritur autem secundum, primò, quia vniuersale ita debet esse vnum præter multa, vt sit commune prædicatum de multis, vt dicit Philosophus x. met.t. 6. commune autem prædicatum de multis est vnū in illis: secundo quia vniuersale necessario debet cōcipi vt quid in inferioribus vel indiuiduis, quæ in superiori sunt vnū: propterea n. vniuersale, vt dictū est, & est vnū, & plura, plura inquantū est in plurib. quia alioqui nō posset prædicari de plurib. vnū vero in cognitione, quia illa plura cognita, secundum quod sunt similia, constituunt vnum intellectum; concipere autem vniuersale, vt quid in inferioribus est concipere vt vnum in multis. Efficitur autem vniuersale vnum præter multa, quatenus per intellectum abstrahitur ab omni diuersitate, diuisione, &

op.42.c.15.I. post.l.4.op. 16.a.de Ani l.12.op. 49. 10.met.l.3. op.49.& 56. 2.post.l.vlt. op.32.c.7. op. 49. 2. de Anim.

1 8 & 12. p p. 8 5 a p ad p. conditionibus indiuiduantibus, seu quatenus consideratur natura v.g. animalis sine specificis differentijs, & natura hominis sine materia indiuiduali, non respiciendo scilicet ad sortem, & Platonem. Cum enim hoc fieri non possit realiter, vt Platonici posuerunt, non enim datur homo realis, & naturalis nisi cum his carnibus, & ossibus, vt probat Philosophus 7. met. t. 28. relinquitur, quod id debeat fieri per intellectum; id autem facit intellectus, quatenus apprehendit naturam communem, non apprehendendo principia indiuiduantia, & sic requiritur notitia abstractiua. At vero efficitur vnum
op. 49. in multis, quatenus ab intellectu intelligitur vt in inferioribus, quæ in superiori sunt vnum; quod ma-
7. m. l. 16. x. met. l. 5. nifeste patet tum ex eo, quod vniuersale ita debet concipi vnum in multis, vt concipiatur, vt vnum commune illis, in quibus est vnum, vt contra Platonem argumentatur Philosophus 7. met. t. 57. 10. met. t. 6. Sed hoc non potest fieri per notitiam ab-
2. & 3. de Ani. loc. cit. stractiuam, nam tali conceptione debent concipi illa plura, in quibus vniuersale est vnum, & illud vnum cum ordine ad illa plura, nam illud est vnum commune illis pluribus; at per notitiam abstractiuam tantum cognoscitur natura non cognitis princi-
op. 42. c. 5. 7. q. 10. op. 30. c. 2. pijs indiuidualibus, per quæ constituuntur, & intelligerentur illa plura, quæ talem naturam participant; tum quia vnitas hæc vniuersalis nihil aliud est, quam vniformitas naturæ ad omnia contenta sub ipsa; hæc autem vniformitas est relatio rationis naturæ communis ad contenta sub illa; quare sicut
p. p. 28. a. p. c. q. 7. de pot. a. 11. c. p. perih. l. 10. q. 21. de ver. a. p. c. hæc fit, nec cognoscitur nisi per notitiam comparatiuam, quia tantum est in apprehensione rationis conferentis vnum alteri; ita nec vnitas vniuersalis, & per consequens nec ipsum vniuersale formaliter sumptum, seu vt vnum in multis fieri potest nisi per notitiam comparatiuam. Vnde manifestum est, quod ad vniuersale faciendum secundum suam completam rationem, requiritur notitia abstractiua, & comparatiua, vt probant argumenta secundæ partis.

ep. 56. Ad primum ergo dicendum, quod prædicta definitio est vniuersalis fundamentalis, non autem formalis; nam illa aptitudo nihil aliud est, quam non repugnantia ad essendum in pluribus, vltra quam requiritur aliquid aliud ad vniuersale formaliter, nimirum, vt intellectus intelligat hanc naturam, cui non repugnat esse in pluribus, esse positiue participabilem à pluribus differentijs specie, vel numero, nam sic illam intelligit sub intellectu generis, vel speciei, atque adeo sub intellectu vniuersalis: est au-
l. cit. in c. tem positiue participabilis à multis, quatenus est vnum in multis, est autem vnum in multis, secundum quod cognoscitur vnum in multis, cognoscitur vero, vt talis per relationem.

op. 41. c. 17 q. 10. op. 30. c. 2. Ad secundum dicendum, quod natura, vt est abstracta à conditionibus indiuidualibus, est vna per intellectum, non tamen hæc vnitas est vniuersalis completa, nam completur per relationem vniuersalitatis ab intellectu naturæ sic abstractæ tributam; est enim vnitas completa vniuersalis vnitas vniformitatis, quæ consistit in ordine, & relatione superioris ad inferiora.

op. 41. c. 10. op. 30. c. 2. & l. c. 10 c. 5. Ad tertium dicendum, quod natura per abstractionem habet vniformitatem incompletam, nam vt est abstracta est vnum quoddam de multis, completur autem, & perficitur hæc vniformitas per relationem superioris ad inferiora, quæ est relatio vniuersalitatis, à qua denominatur natura formaliter vniuersalis, & consequenter per notitiam comparatiuam, fit vniuersale formaliter.

p. d. 13 q. p. a. a. ad 4. a. 5. c. op. 48 c. 2. Ad quartum dicendum, quod singulare dupliciter sumitur, vno modo materialiter, & sic est res, cui conuenit intentio singularitatis, quæ res si sit substantia completa materialis, est compositum ex materia & forma, quæ est singularitatis principium; Altero modo formaliter, & sic cum sit nomen secundæ intentionis, sicut & vniuersale, præter naturam completam compositam ex materia & forma, & consequenter præter contractionem factam per principia indiuiduantia, dicit relationem singularitatis ad vniuersale, cui subest, quod præter abstractionem naturæ à conditionibus indiuiduantibus dicit secundam intentionem, seu relationem rationis, vniuersalitatis scilicet ad inferiora.

Ad quintum dicendum, quod intellectus agens re- l. c. in arg. & 3. de Ani. l. 8.
quiritur ad faciendum vniuersale fundamentaliter, quod est obiectum intellectus; hoc enim est, vt ait Philosophus 3. de Anim. t. 11. quidditas rei abstracta à conditionibus indiuiduantibus, cum quibus est realiter coniuncta; hæc autem est vniuersale fundamentaliter, vt dictum est.

Ad sextum dicendum, quod sicut species intentio- 2. d. 3. q. p. a. 2
nalis non est vniuersalis, secundum quod considera- 2 ad 3. op.
tur vt est in intellectu, sic enim est quid indetermina- 30. c. 2.
tum, sicut intellectus, sed quatenus comparatur ad res extra animam, quia est vna similitudo omnium, ita similiter species expressa, seu verbum mentis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Vniuersalia sint tantum quinque.

VIdetur quod vniuersalia sint plura, quam 10 met l 3. 5.
quinque. Dicit enim Philosophus 10. met. t. 6, met. l. 2.
quod ens est vniuersale, quia vniuersaliter prædicatur de rebus omnibus, & ideo contra Platonem negat ens posse esse substantiam rerum, vt ipse ponebat, quia nullum vniuersalium possibile est esse substantiam; sed ens non est genus, vt dicitur 3. met. t. 8. neque vllum ex alijs vniuersalibus, ergo erit sextum vniuersale.

2 Præterea definitio prædicatur de definito; non op. 48 tr. de
solum enim hoc nomen animal conuenit homini, & subst. c. p. 7.
boui, sed etiam eius definitio. Cum enim definitio met l 5.
prædicetur de definito, prædicabitur etiam de quocumque prædicatur definitum; similiter & indiui- p. p. q. 30. a. 4
duum vagum, & nomen persona, illud enim signifi- c. & ad 3.
cat aliquid commune pluribus, puta naturam communem cum determinato modo essendi, hoc vero significat quid commune secundum rationem omnibus tribus diuinis personis, si sumatur persona increata; sed nullum prædictorum est vllum ex quinque prædicabilibus, vt patet, ergo vniuersalia sunt plura.

3 Præterea genus, & species faciunt duo prædica- op 48. tr. p.
bilia, quia genus prædicatur de pluribus differentibus c. p. 2. 3.
specie in quid, species vero de pluribus differentibus numero; sed eodem modo se habent differentia generica, & specifica, ergo constituunt duo vniuersalia, & sic erunt plura, quam quinque.

Sed contra est, quia omne quod de pluribus vni- p. e. g. c. 35. q.
uoce prædicatur, vel est genus, vel species, vel 7. de pot. a. 9
differentia, vel proprium, vel accidens, sed vniuer- ad 6. op. 42.
sale est illud, quod vniuocè prædicatur de multis, vt c. p. p. eth. l.
dicit Philosophus p. eth. c. 6. p. post. t. 25. 4. met. t. 6. 6. p. post. l.
ergo &c. 19. 4. met. l. 4.

Videtur, quod vniuersalia sint pauciora, quam quin- p. post. l. 11.
que. Dicit enim Porphirius, quod proprium vni soli, & semper conuenit, adæquatur enim proprio subiecto, vt neque inueniatur extra illud, neque contra, sed vniuersale est illud, quod prædicatur de pluribus, vt di-
ctum est, ergo proprium non est vniuersale, & sic vni- l. c. 2. 4.
uersalia erunt pauciora, quam quinque.

1.c.in arg. sed q.

Præterea de ratione vniuersalis est prædicari vniuocè, vt dictum est; sed accidens non prædicatur vniuocè de suo subiecto, vt dicit Philosophus in prædicam. de substantia sed denominatiuè, ergo accidens non est vniuersale, & sic vniuersalia erunt pauciora, quam quinque.

p.met.l.10.

Præterea vniuersale est quoddam prædicatum, est enim quoddam commune multis de illis prædicabile, vt dictum est; sed omne prædicatum vel est substantia, vel accidens, nihil enim mediat inter illa, cum diuidat ens per affirmationem, & negationem, ergo vniuersalia sunt pauciora quam quinque.

de sp.cr.a. vl.c.

ibidem.

Sed contra est auctoritas Porphyrij asserentis vniuersalia esse tantum quinque.

op.10.c p. 10 met.l. 10. op 48 c. 4. de sp.cr.a. vlt.

Respondeo dicendum, quod vniuersalia sunt tantum quinque quod manifestum est ex duobus, primo ex proportione ad compositum substantiale, de quo proprie prædicatur; quidquid enim prædicatur vere de alio, debet dicere totum, nam impossibile est prædicari partem de toto, quia tamen totum potest denominari, & à toto, & ab vna parte, ideo prædicatum potest denominari [illegible], vel ab vna parte, vel ab vtraque simul, seu à toto, & propterea tot erunt prędicabilia, quot erunt in composito substantiali, secundum quæ poterit ipsum ab aliquo prædicato denominari, huiusmodi autem sunt quinque, scilicet materia, forma, compositum ex vtraque, propriæ passiones, quæ consequuntur principia essentialia, & accidentia, quæ consequuntur principia materialia, quare & quinque erunt vniuersalia, quorum vnum denominat compositum ab eo, quod est materiale in ipso, & dicitur genus, aliud vero denominat ipsum à principio formali, & dicitur differentia, ita enim se habet genus ad differentiam, sicut materia ad formam; quod verò denominat à materia, & forma simul dicitur species; quod ab accidentibus causatis ex principiis speciei dicitur proprium; quod demum ab accidentibus causatis ex principiis indiuidui, siue talia accidentia habeant causam permanentem in subiecto, vt sunt masculinum, & fœmininum, & alia huiusmodi, siue non habeant, vt sedere, stare, dicitur accidens. Secundo ex habitudine prædicati ad subiectũ, omnis enim habitudo prædicati ad subiectum, vel est substantialis, vel accidentalis, vel media inter vtramque partem, scilicet conueniens partim cum vna, partim cum altera, prædicatio autem substantialis efficit tria prædicabilia: nam quod prædicatur essentialiter de aliquo, vel prædicat totam essentiam illius, & est prædicabile, quod dicitur species, vel prædicat partẽ essentiæ, sed materialem, & est genus, vel partem formalem, & est differentia, prædicatio vero accidentalis constituit vnum prædicabile, quod est accidens, quod significat id, quod est præter essentiam, & non causatur ex illa; prædicatio vero media cõstituit aliud prædicabile, quod dicitur proprium, hoc enim conuenit cum prædicato substantiali in hoc, quod causatur ex principiis essentialibus speciei, cum accidentali vero, quia neque est essentia rei, neque pars essentiæ, sed [illegible] prętér ipsam. Vnde relinquitur, quod quin[illegible] tantum sunt prędicabilia, seu vniuersalia, genus, species, differentia, proprium, accidens; nam eadem res dicitur vniuersalis, quatenus illi attribuitur ab intellectu esse in multis, prędicabilis verò, quatenus illi tribuitur dici de multis.

q.de anima. a.14.ad 7.

de sp.cr a. vl.& ad 5. ap 30.c.p.

p.d 19.q.4. a.10.c.d 35. q.vn.a.5.c.

Ad primum ergo dicendum, quod ens non est vniuersale, quia omne vniuersale recipit additionem alicuius, per quod determinatur; at ens non recipit additionẽ vllius extraneę naturę per modum, quo differentia additur generi, vel accidens subiecto; nam intellectus entis includitur in omnibus quęcunque quis apprehendit; quęlibet enim natura est essentialiter ens; vnde etiam probat Philosophus 3. met. t. 8. quod ens non potest esse genus, quod est species vniuersalis.

p p 94.a. 2. c.q præteret. a.p.c.

op 48.initio 7.met. l.9.

Ad secundum dicendum, quod vniuersalia sunt termini simplices & incomplexi, at definitio, cum sit terminus habens partes, est oratio, & terminus complexus. Similiter & indiuiduum vagum est terminus complexus significans naturam communem cum determinato modo essendi. Persona vero non est vniuersale, nam vel sumitur hoc nomen, vt dicitur de Deo, & creaturis, & tunc est manifestum, quod non est genus, vel vniuersale respectu illorum, sed est quid commune analogum ad illa, nam per prius conuenit Deo, ratione rei significatę, quam creaturis, sed contra, ratione modi significandi, quod vniuoco non conuenit: pręterquam quod, cum Deus, & creatura in nullo genere generalissimo cõueniant, quia Deus in nullo genere est, nõ potest aliquid de illis vniuoce dici, quod requiritur ad rationẽ vniuersalis, vt dictũ est: vel sumitur vt dicitur tantũ de personis diuinis, & neque tunc est vniuersale, quia omne vniuersale est secũdũ aliud & aliud esse in suis inferioribus, genus enim & species, & quodlibet vniuersale prędicatur de pluribus secundũ esse differẽtibus, & ideo in inferioribus secũdum esse diuersificatur, vt dictum est, at in diuinis non est nisi vnum esse: si denium sumatur vt dicitur de personis humanis, neque etiam est vniuersale; tum quia hoc nomen personę est commune communitate rationis, sicut indiuiduum vagum, non sicut genus, vel species; tum quia nomina vniuersalium, vel significant intentiones, seu sunt nomina intentionis, vt genus, species, & similia, vel sunt nomina rei significantia naturam absolute, vt animal, homo; sed nomen persona, sicut & indiuiduum vagum neque sunt nomina intentionis, vt patet, neque sunt nomina rei significantia naturam absolute, quia sic idem significaretur nomine hominis, & personę humanę, quod est falsum, nam indiuiduũ vagum, vt aliquis homo significat naturam communem cum determinato modo essendi, qui competit singularibus; nomen autem personę significat subsistens distinctum in natura humana; denium, quia cum nomen persona sit substantiuum, oportet considerare ex forma significata ipsius vniuocationem, forma autem significata nomine personę non est natura absolutè, vt dictum est, sed incommunicabilitas, vel indiuidualitas subsistendi in natura: hęc autem indiuidualitas non potest esse vniuocè communis, nam hęc efficitur à principiis indiuidualibus, hęc enim in creatis, & sunt principium subsistendi, & distinguunt supposita naturę communis ab inuicem, principiis autem indiuidualibus nihil datur commune vniuocum, quod sit sicut genus & species, & consequenter vt vniuersale, nam de ratione vniuersalis est, vt prędicetur de pluribus secundum esse differentibus, & vt sit in pluribus: at principium indiuiduationis est id, per quod aliquid non potest esse in pluribus, vnde habet oppositam rationem ipsi vniuersali, & ob eandem rationem multo minus indiuiduum poterit esse vniuersale, cum illius ratio magis opposita sit rationi vniuersalis.

p.p.30.a.4 c.

p d 25.q.p.a 3.c.

p.c g-e.32. ra 6.

arg. sed contra in hoc art.p.d.11 q. vni.a.5.ad a. & 4 p p.10. a.4.c.& ad 3.

ar 4 ad 6.

q.9. de pot. a.4.c 1.p.30. a.4.c.

q.9.de pot. a.5.ad 13 a. 6.c.

q.de pot a a.ad 7 1.p. 77.a.2.c.

Ad tertium dicendum, quod prędicabilia distinguuntur secundum diuersum modum prædicandi, & significandi: & ideo quia genus, & species diuerso modo prædicantur, & significant totum illud, de quo prædicantur, nam genus prædicatur in quid incompletè, nam dicit quidem totum, quod dicit species, sed confuse, indeterminatè, indistinctè, species vero prædicatur in quid complete, quia dicit totum completè, determinatè, & distinctè: differentia verò tam specifica, quam subalterna eodem prorsus modo prędicantur in quale quid incompletè, & significant totum confuse, & indistincte ratione partis materialis, determinate vero, & distincte ratione partis formæ

op 30 c.1.10. met.l.10.op. 48.l c.in arg.op.48 c. 5.

lis, ideo genus, & species constituunt duo vniuersalia, differentia vero generica, & specifica tantum vnum.

p.post.l.u. Ad primum secundæ partis dicendum, quod proprium dupliciter considerari potest, vel respectu subiecti immediati, & sic est prædicatum vniuersale, quod definit Philosophus s.post. t. 11. quod de omni est, & per se, & secundum quod ipsum, vel respectu inferiorum, & sic est quartum vniuersale.

p.met.l.11. Ad secundum secundæ partis dicendum, quod prædicari vniuocè, scilicet secundum idem nomen, & secundum eandem rationem significatam per nomen, dupliciter contingit, vel per essentiam, vel per participationem, genus, & species prædicantur vniuocè secundum essentiam, quia ratio generis, & speciei est de essentia indiuiduorum, de quibus vniuocè prædicantur; accidens verò, & proprium prædicantur vniuoce per participationem, quia indiuidua, de quibus prædicantur, participant nomen, & rationem nominis; sed talis ratio non est de essentia illorum, sed est quid superadditum illis.

In e.art. Ad tertium dicendum, quod datur medium prædicatum inter substantiam, & accidens, & quod ad prædicatum substantiale, accidentale, & medium inter vtrumque reducuntur quinque vniuersalia.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ratio vniuersalis de quinque vniuersalibus dicatur vniuocè, an verò analogicè.

q 7 de pot. a 11. c op.55. in fine. Videtur quod ratio vniuersalis de quinque vniuersalibus dicatur vniuoce. Illa enim ratio est vniuoca, quæ eodem prorsus modo conuenit vniuocatis, sed ratio vniuersalitatis eodem modo conuenit quinque vniuersalibus; nam vniuersalitas est accidens conueniens rebus quinque vniuersalium secundum esse, quod habent in intellectu, quod esse est omnino eiusdem rationis in omnibus vniuersalibus, ergo vniuersale dicitur de quinque vniuersalibus vniuoce.

op.48. tr. 2. c. 1. pp.13.2. 10 c. p c.g c.13. ratione 6. op 42.c.7.& 9 & l.c.a.4. 2 Præterea quidquid prædicatur de aliquibus secundum vnum nomen, & vnam rationem, vniuoce illis conuenit; sed nomen vniuersalis, & eius definitio sic conueniunt quinque vniuersalibus, nam quodlibet illorum est vniuersale, & prædicatur de multis, vniuocè, & est vnum in multis, genus enim est vnum in speciebus, & species in indiuiduis, equus enim & homo dicuntur vnum animal esse, & omnes homines vnus homo, & sic de singulis, ergo vniuersale dicitur vniuoce de quinque vniuersalibus.

p.c.g c.32. ratione 6. q. 2. de ver. a 11. arg 7. a. præced. c. Sed contra est, quod nihil datur commune vniuocum substantiæ, & accidenti; sed inter vniuersalia quædam sunt de genere accidentium, vt proprium, & accidens, quædam verò significant substantiam, vt genus, species, & differentia, ergo vniuersale non est vniuocum quinque vniuersalibus.

l.c.a.1, & 4. Respondeo dicendum, quod vniuersale dupliciter sumi potest, vel pro natura subiecta intentioni, vel pro ipsa intentione vniuersalitatis; si accipiatur vniuersale primo modo, est quidem ens reale, non tamen est quid vniuocum quinque vniuersalibus, sed analogum; nihil enim datur commune vniuocum substantiæ, & accidenti, sub quibus illa continentur, vt dictum est, sed analogum, vt dicit Philosophus de Op.55. ente respectu vtriusque 4. met. t. 2. si verò accipiatur secundo modo, est ens rationis, & vniuoce prædicatur de quinque vniuersalibus, singulis enim conuenit esse vnum cognitione in pluribus, quæ est definitio vniuersalis, vt dictum est, & quod illa plura ratione illius sint quid vnum; neque talis ratio conuenit vni prius, quam alteri, nam æqualiter intellectus naturis vniuersalium, vt sunt in intellectu attribuit proprias intentiones, nam hæ non sunt de accidentibus conuenientibus naturis secundum suam absolutam considerationem, vel secundum esse, quod habent extra animam, sed sunt de accidentibus, quæ sequuntur naturas rerum secundum esse, quod habent in intellectu, & sic patet ad obiecta, nam prima duo probant vniuersale formaliter esse quid vniuocum quinque vniuersalibus, tertium verò probat vniuersale materialiter sumptum, non esse vniuocum, sed analogum iisdem, quod verum est.

art. præced. & 4. met l. p. — op. 42. c. 5. 7. 9. op 56. — op. 55. op 30. c. 2.

QVÆSTIO TERTIA.

De genere.

Deinde considerandum est de vniuersalibus in particulari: & primo de genere, secundo de specie, tertio de differentia, quarto de proprio, quinto de accidente.

Circa primum quæruntur septem.

1. *Vtrum generis definitio sit rectè tradita.*
2. *Vtrum genus contineat differentias.*
3. *Vtrum genus per se prædicetur de differentiis.*
4. *Vtrum in compositis materialibus genus sumatur à materia, & differentia à forma.*
5. *Vtrum genus faciat vnum per se cum differentia.*
6. *Vtrum genus distinguatur realiter à differentia.*
7. *Vtrum genus requirat plures species actu.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum generis definitio sit rectè tradita.

Videtur quod generis definitio non sit recte tradita, nimirum quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid. Dicit enim Philosophus 7. met. t. 14. quod sola species definitur; sed genus non est species, vt per se constat, ergo genus non est recte definitum. 7. met. t. 12.

2 Præterea genus sumi potest, vel pro intentione generalitatis, vel pro natura subiecta intentioni; sed neutrum definitur, non primum, quia id definitur, quod prædicatur, sed non prædicatur intentio de speciebus, non enim est verum dicere, quod homo, vel species, sit genus: neque secundum; quia prædicati non est passio naturæ, sed vniuersalis formaliter, quod est tale per intentionem, ergo genus non potest definiri. op. 30. c. 1. 2. de anim l. 1. Op 55. op. 42. c. 9.

3 Præterea definitio est ratio significans substantiam rei, & ideo est vna, sicut & illa, vt dicitur 7. met. t. 42. sed prædicari de pluribus non est substantia generis, sed eius passio, ponitur enim in prædicamentis c. de substantia tamquam passio secundarum substantiarum, ergo genus non est rectè definitum, quia non per essentialia. 7. met. l. 1. s. op. 42. c. 9.

4 Præterea genus est pars speciei, vt dicitur 5. met. t. 30. & veluti materia, vt dicitur 8. met. t. 15. sed pars non prædicatur de toto nec materia de composito, ergo genus non est recte definitum, quod prædicatur. 5. met. l. 21. 7. met l. 6. op. 42. c. 8.

5 Præterea secundæ substantiæ secundum rei veritatem, vt dicit Philosophus in lib. prædic. magis significant quale quid, quam hoc aliquid; vnde 9. met. t. 12. distinguit inter vniuersale, & subiectum, quod hoc significat hoc aliquid, non illud, & 7. met. t. 48. & 50. expresse ait nullum vniuersale significare hoc aliquid, sed quale quid; quod autem significat quale quid, non prædicatur in quid, sed in quale quid, op. 41. c. 9. q. met. l. 6. 7. met. l. 13.

ergo genus non est recte definitum, quod prædicatur in quid.

7.met l.8. 7.de pot.3. ad 6.op 41. c.9. quol.2. a.1.ad 3 q. p art.5.arg 3 p.d.11.q.2a. a.4.ad 2 p. perher.l.8. 3 Præterea ens non est genus, vt dicit Philosophus 3. met.t.10. sed ens prædicatur de pluribus differentibus specie in quid, ergo genus non bene definitur, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid. Sed dices, quod ens non prædicatur vniuoce, quod necessario requiritur ad rationem generis, vt dictum est de vniuersalibus. Contra, corpus est genus ad corpora cælestia, & sublunaria, similiter bonum, & malum sunt genera contrariorum, vt habetur in prædicam. sed nec corpus prædicatur vniuoce de corporibus cælestibus, & sublunaribus, quia corruptibili, & incorruptibili solo nomine potest aliquid esse commune; nec bonum, & malum prædicantur vniuoce, vt patet, ergo genus non est id, quod prædicatur vniuoce de pluribus differentibus specie.

op.41.c 5.p. d.35.q p. ar. 4.arg.1.2 d. 34 q p.ar.2. ad p.p.2. 18. a.2 c.5.met. l.12 & met.l. 4.op 48. tr. 1.c.p.a.d.14 3 p a11.2.ad 3.

Sed contra est, quod Philosophus 5. met.t.33. & 10. met.t.13. & p.top c. 4. & 4.top c.1.lo.p. & 2. definit genus, quod sit id, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo, quod quid: eodemque modo definitur à Porphyrio.

Respondeo dicendum, quod recte fuit à Philosopho, & Porphyrio descriptum genus. Ad cuius manifestationem sciendum, quod genus est quoddam vniuersale, & in substantiis est secunda substantia: vnde sicut hæc secundum rei veritatem, vt dicit Philosophus in prædicam. significat quale quid, seu intentionem vniuersalitatis, quæ est accidens quoddam per intellectum formatum, & attributum naturæ, ita & genus formaliter significat intentionem generitatis, quæ est relatio rationis ab intellectu attributa naturæ, comparando ipsam, vel ad res ad extra, vel ad res, vt sunt in intellectu, vnde non est nomen primæ intentionis, quod imponitur rei absolutæ, mediante conceptione, qua fertur intellectus super ipsam rem, vt est in se, vt homo, lapis, sed est nomen secundæ intentionis, quod imponitur rei, non secundum quod in se est, sed secundum quod est in intellectu, vt cum dicitur homo est species, animal est genus. Cum autem intellectus eidem rei possit plures intentiones attribuere, duas potissimum attribuit, nimirum esse vnum in pluribus, & dici de pluribus, quarum illa denominat naturam vniuersalem, hæc prædicabilem, & est veluti passio alterius. Sic enim Philosophus in lib. prædic. inter proprietates secundarum substantiarum ponit prædicari de pluribus; quia enim prædicari est quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis, vel diuidentis, habens fundamentum in re ipsa vnitatem eorum, quorum vnum de altero dicitur, ratio prædicabilis potest claudi in ratione huius intentionis, quæ est genus, quæ similiter per actum intellectus completur. Quoniam vero intellectus non cuilibet naturæ quamlibet intentionem attribuit, ideo sciendum, quod in qualibet re est considerare aliquid, in quo res illa habet conuenientiam, & conformitatem cum aliis rebus, & aliquid illi soli proprium, in quo scilicet habet difformitatem cum aliis; quæ tamen difformitas, vel conformitas, potest esse maior, vel minor, per comparationem ad diuersas res: v.g. fortes per essentiam suam, quæ est ex hac anima, & hoc corpore, conformatur Platoni, & huic equo, & huic plantæ; est enim per essentiam suam rationalis, sensitiuus, viuens, & in his tribus est conformis Platoni, huic autem equo in duobus, & huic plantæ in vno. Quia vero intellectus noster ea, quæ sunt in se coniuncta, potest distinguere, quado vnum eorum non cadit in rationem alterius, rationale autem in se consideratum non est de ratione sensibilis, nec sensibile de ratione viui, ideo hæc in forte separatim accipit per ordinem scilicet ad diuersa, & quando

p.peih.l.2.7. de pot.ar.11. c.pp q.18.a. p.c.11.de ver.a.p.c.

op.41.c.9. 12.

op 41.c.12.

op.48. tr p. c.p.

op 42.c.7 9. op.30.c.1.

p.peiher.l. 10.op.48.tr. p.c.1.

considerat in re illud, in quo conuenit cum aliis rebus, illi communi sic sumpto attribuit intentionem vniuersalitatis, & vocat illud vniuersale: quando vero considerat id, quod est proprium illius, in quantum est hæc res, illi attribuit intentionem singularitatis, & vocat illud singulare: quæ duæ intentiones licet à solo intellectu fiant, habent tamen fundamentum in re extra: nam intentioni singularitatis respondet extra illud, quod est proprium fortis, in quantum est hic homo, intentioni vero vniuersalitatis respondet illud, in quo conuenit cum aliis rebus, non tamen secundum materiam, sed secundum formam: nam sola conformitas secundum formam potest esse fundamentum intentionis generis: vt enim dicit Auicenna, duplex est forma, quædam, quæ est pars compositi, sicut anima: ex anima enim, & corpore componitur homo, quædam autem sequitur totum compositum, vt humanitas, quæ etiam est forma hominis, & isto modo sumpta forma dicitur quidditas, & est illud, quod intellectus intelligit de re; quando ergo intellectus intelligit prædictam formam, seu quidditatem, vt est determinata ad hanc materiam, puta humanitatem, vt est in hac materia signata, idest in his carnibus, & ossibus, tunc faciendo concretum, puta hunc hominem, intelligit singulare, & huic attribuit intentionem singularitatis, si verò dictam formam intelligit, non vt est determinata ad hanc materiam, quia omnis talis forma est de se plurificabilis ad hanc, & illam materiam, habenti talem formam attribuit intellectus intentionem vniuersalitatis, vnde homo est vniuersalis; & si ea, quæ in hac forma conueniunt, non habent in se difformitatem pertinentem ad dictam formam, sed solum sunt difformia per materiam signatam istius, vel illius, in quo dicta forma determinata est, illa solum dicuntur differre numero, & talis forma, in qua conueniunt in concreto sumpta, puta homo, est species: si vero ea, quæ conueniunt in aliqua forma plurificabili, sunt inter se difformia, non solum quantum ad materiam specificam, talia dicuntur differre specie, & talis forma, in qua conueniunt, in concreto sumpta, puta animal est genus. Et quia, vt dictum est, talis natura sumpta in concreto de pluribus formaliter differentibus, quæ sunt in diuersis speciebus, dici potest, hinc est, quod tali naturæ intentio prædicabilitatis attribui potest, ideoque dicitur, quod genus est id, quod prædicatur, idest, prædicabile de pluribus differentibus specie. Hoc autem, quod dictum est in concreto sumptum, intelligitur solum in prædicam. substantiæ, nam in aliis prædicamentis, & maxime in absolutis sumitur species, & genus in abstracto. Dicitur autem genus prædicari in eo, quod quid est, idest substantiue, secundum grammaticos, animal enim quod de homine, & equo prædicatur, substantiuum est, & non adiectiuum. Vnde manifestum est quod definitio generis recte tradita est.

op.48 l. c.4. d 44.q p a. p q.2 a 1 a.7 met.l.9.op. 30.c.p.

Ad primum ergo dicendum, quod genus potest definiri vt species, & ita definitur in propositio, definitur enim in quantum est species vniuersalis.

5.met l 4. & 8.7 met.l.11. op.48.tr p. c p.& 2.

Ad secundum dicendum, quod id definitur, quod prædicatur; conuenit autem prædicari tam naturæ absolutæ, quam generi, seu naturæ, vt subest intentioni vniuersalitatis. Verum quia tria significari possunt per hoc, quod est naturam prædicari de aliquo, nam primo significat dicere totum respectu illius, de quo prædicatur, & non partem, quia pars non prædicatur de toto: secundo significat referri, & comparari ad aliquid, non secundum rem, sed secundum intellectum, tertio significat per intellectum componi naturam cum subiecto, de quo prædicatur: si prædicari sumatur primo modo, conuenit naturæ, natura enim

op.3.c.2.op. 48.c.9.

21 de ver. a. p.c.p p 28 ar p.c.7.de pot.ar.11 c. p. perher. l. 10.

op.30.cap.2. op.43.1.p. c.2. animalis concrete sumpta dicit totum, quod dicit homo, alioqui nec prædicaretur de homine, cum pars non prædicetur de toto. Verum, quod animal non solum dicat totum, quod est homo, sed etiam totum, quod est equus, & leo, & ita fit in plus, quam homo, & equus, & non multiplicetur ad multiplicationem subiectorom, habet ratione relationis vniformitatis ad inferiora, & ideo si in definitione generis sumatur
op.43.c.9. prædicari hoc modo, conuenit naturæ, vt subest intentioni vniuersalitatis, & consequenter natura, vt sic, est illa, quæ definitur: si vero sumatur prædicari secundo modo, licet vt sic sit quoddam, quod com-
op.30.c.2. pletur per actum intellectus componentis, & diuidentis, habens fundamentum in re vnitatem eorum, quorum vnum de altero dicitur, vnde ratio prædicationis potest claudi in ratione huius intentionis, quæ est genus, quæ similiter per actum intellectus completur, nihilominus tamen illud, cui intellectus intentionem prædicationis attribuit, componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius substratum illius, significatum nomine v. g. animalis; & ideo quod definitur in definitione generis, est res, quę subest intentioni generis, nam hæc res vere refertur, & comparatur ad inferiora; præterquam quod in ar-
4 d.p.q.p.2. p q 5 d.p. tificialium definitionibus, quorum tota substantia est materia, hæc prædicatur in recto, & est id, quod definitur; sic autem se habet natura subiecta intentioni respectu generis, non tamen definitur res secundum se, sed vt subest intentioni vniuersalitatis, nam ani-
op.42.c.9. mal v. g. sine intentione vniuersalitatis acceptum proprie non est prædicabile, quia sic est prima substantia, quæ neque in subiecto est, neque de subiecto dicitur; vnde & à Philosopho in metaph. vbi substantiam considerat, vt est ens, dicitur, quod non dicitur
ibid.c.7.&1 9.7.met l 13 de subiecto, cuius oppositum dixerat in logica, quia ibi vt logicus considerauit substantiam, secundum quod per actionem intellectus subest rationi vniuersalitatis, cui conuenit, vt passio, prędicari de subiecto. Si demum sumatur prædicari tertio modo, cum per intellectum componantur ipsæ naturæ, quibus accidit intentio vniuersalitatis, secundum se sumptæ, non autem prout sunt in intellectu, cuius signum est, quod de indiuiduis, & inferioribus non prædicat intellectus nomina significantia intentiones, seu nomina secundæ intentionis, sed nomina communia significantia
op.30.c.2. naturas, seu nomina primæ intentionis: Socrates enim est homo, non autem est species, quamuis homo sit species; id, quod prædicatur, & per consequens quod definitur in definitione generis, erit na-
op.48. tr.p. c.2.op.42.c. 9. tura absolute considerata, ita tamen, vt non fiat præcisio eius, quod est esse in intellectu, vel in singularibus, hæc enim natura sic considerata est quæ prædicatur de inferioribus, vel indiuiduis.

7.met.l.9. op.42.c.8 1. met.l.1. Ad tertium dicendum, quod definitio generis est descriptio, & ideo non mirum si detur per passionem.

5.met.l.21.7. met.l 9. & 11.p p.77. 2. p ad p.p d.3. q 4 a 2.ad p.d.25.a.2. a 1a. Ad quartum dicendum, quod genus neque proprie est pars, neque materia speciei, sed ita dicitur, quia sumitur à parte materiali rei, nam alioqui dicit totum, quod dicit species, in cuius definitione ponitur; quod patet, quia de illa prædicatur, dicitur enim quod homo est animal, cum tamen nec pars de toto, nec materia de composito ex illa dicitur. Vel dic, quod duplex est pars, rei, seu integralis, & rationis, & quod illa non prædicatur de toto, hæc vero prædicatur.

7 met l.13. op.42 c.5.& 9. Ad quintum dicendum, quod vniuersale dupliciter sumi potest. Vno modo, pro natura, cui intellectus attribuit intentionem vniuersalitatis, & hoc modo significat substantiam rei, & prædicatur in quid, animal enim significat substantiam hominis, de quo prædicatur; alio modo, pro natura, vt substat intentioni vniuersalitatis, & hoc modo non significat substantiam rei, & consequenter nec prædicatur in quid, sed significat quale quid, quia qualitatem, idest vniformitatem rationis, per quam fit formaliter vniuersale, circa substantiam, quæ est proprie quid, determinat.

Ad sextum dicendum, quod ens non diuiditur, nec quol.2.2.1. c.5.met.l 2 2 l.c.in arg.
prædicatur vniuocè de decem prædicamentis, sed analogicè; at de ratione generis est vt vniuoce diuidatur, & prædicetur de suis speciebus; quia enim ratione vniformitatis communiter se habet ad omnia sub se contenta, ideo potest prædicari secundum vnum nomen, & vnam rationem, quod est vniuoce
prædicari, hoc autem implicite continetur in illis ver- 8.met.l.5.
bis descriptionis generis, differentibus specie, nam species se habet ex additione differentiarum ad genus; at decem prædicamenta non sic se habent ex additione ad ens, & ideo ens non ponitur in definitionibus rerum, vt genus, nam deberet se habere, vt mate-
ria ad differentias, per quarum additionem fieret res 5.met.l.9
illa, quæ definitur, puta substantia, quantitas, & deberet esse extra conceptum differentiarum, cum differentia non participet genus, cum tamen ens immediate inuoluatur in conceptu cuiuslibet rei, & diffe-
rentiæ; quod ei conuenit, quia est analogum, quod ali- p d.22.q.p.2. 3.ad 2.de ver.2. p.c. op 42.c. 2.
ter diuiditur, atque vniuocum, & æquiuocum; hoc enim diuiditur secundum res significatas, illud secundum differentias, & analogum secundum modos diuersos, in quibus imbibitur, licet expresse non significentur nomine illius analogi, vt est per se, & in alio, respectu entis.

Ad septimum dicendum, quod corpus, vt dicitur op.42.c.14. & 17.5.met.l. l.22.10.met.l 12.
de cœlesti, & sublunari, non est genus physicum, nec de illis dicitur vniuoce, vniuocatione, & vnitate physica, seu rei, quia hæc sumitur ab vnitate primi subiecti, seu materiæ, quæ diuersa est in vtroque corpore, est tamen vnum genus logicum, & de illis dicitur vniuoce, vniuocatione, & vnitate rationis, quæ sumitur ab vnitate intentionis, & rationis, quæ vna re-
peritur communis vtrique corpori. Ad illud de bono, 2.d.34.q.p.1 a.2.ad p.
& malo dicendum, quod genus dupliciter potest accipi, vno modo proprie, pro vt prædicatur de pluribus in eo, quod quid est, & sic neque bonum, neque malum sunt genera, quia sunt de transcendentibus, quia bonum, & ens conuertuntur. Altero, communiter, vt genus dicatur omne id, quod sua communitate multa ambit, & continet, & sic bonum, & malum dicuntur genera omnium contrariorum, quia, vt dicitur in 1. phys. t. 81. omnia contraria hoc modo se habent, quod vnum est nobilius, & alterum vilius, ita quod vilius priuationem in se includit, sicut nigrum in respectu ad album, & frigidum in respectu ad calidum, propter quod 2. de gen. t. 10. dicitur, quod frigus est priuatio caloris; & per hunc modum semper vnum contrariorum pertinet ad bonum, & alterum ad malum.

ARTICVLVS II.

Vtrum genus contineat differentias.

VIdetur quod genus non contineat differentias. Vt enim argumentatur Philosophus 7. met. t. 7.met.l 13.
47. si genus contineret differentias, idem simul participaret contraria, differentiæ enim contrariæ sunt, sed hoc est impossibile, ergo genus non continet differentias.

2 Præterea genus ita se habet ad differentiam, & op.10.c p 10 met.l 2.
speciem, sicut materia ad formam, & compositum; sicut enim materia diuiditur per formas, & cum forma constituit compositum, ita genus diuiditur per differentias, & cum differentia constituit speciem; sed ma-

teria non continet formam, vel compositum in se, ergo nec genus differentias.

op.30.c p. 3 Præterea genus non intelligitur in differentia, vt dicit Auic. sicut pars essentiæ illius, sed vt extra essentiam; at si genus contineret differentias, dicens totum, quod illæ dicunt, contineretur in intellectu differentiæ, sicut ex eo, quod continet speciem, dicens totum, quod illa dicit, continetur in intellectu speciei, ergo genus non continet differentias.

4 Præterea si genus continet differentias, vel illas p.phys.l.p.& q 5.met.l.21. continet in potentia, sicut materia formas, vel actu distincto, quomodo compositum substantiale continet carnem, & ossa; vel actu confuso, seu potestate, quomodo totum quantitatiuum continet partes; sed nullo ex his modis genus continet differentias; non primo, quia genus dicit totum, quod dicit species; at 5.met.l.7. 4. phys l.23. in specie est differentia, vt dicitur 5. met. t.22. & 4. phys. t.33. nam per illam constituitur, materia vero non dicit id, quod dicit forma, vt patet; neque secundo, quia compositum dicit determinatam materiam, & determinatam formam; at genus licet dicat determinatam materiam, non tamen determinatam for- op.30.c p.5. met.l.22. mam. Neque tertio, nam quantitas tota non est in vna suarum partium, genus autem est in qualibet specie totum, ergo genus non continet differentias.

5 Præterea si genus continet differentias, debet illas 11 met. l.1.2. met. l.2.2. physic l.5. continere aliquo genere causæ, sed non est fingere, in quo genere illas contineat, non enim formalis, nam potius differentia est forma generis; neque materialis, nam cum differentiæ sint in genere tamquam in toto, erunt ipsę potius causæ materiales, quam contra, neque efficientis, vel finis, vt patet, ergo.

6 Præterea differentia est, qua species abundat à op.48.tr p. c.4. genere, vt dicit Porph. c. de differentia; sed hoc esset falsum, si differentia contineretur in genere, ergo genus non continet differentias.

op.30.c p. 7 Præterea genus non alia ratione continet differentias, quam dicens totum, quod dicit species; sed genus non potest dicere totum, quod dicit species, quia alioqui sequeretur, quod diuersarum specierum, quarum vnum est genus, sit tantum vna essentia, quod est falsum, ergo.

Sed contra est, quod Philosophus 8. met. t.7. & 8.met.l.3. 4. post l.33. 8 probat, quod genus non dicit solam materiam, neque solam formam, sed formam in materia; hoc autem est continere differentias, quippe quæ sumuntur ex forma, & 2. post. t. 17. supponatur, inquit, tale esse genus, vt sit secundum potentiam in plus.

Præterea animal in quantum est genus est in plus, op 42.c.3. quam homo, & leo, de quibus prædicatur; sed esse in plus est dicere, & continere totum, quod dicit homo, & leo, & quæcumque alia species, ergo genus continet totum, quod dicunt species, & per consequens & differentias.

Respondeo dicendum, quod genus dicit totum, 11.met.l.p.8. met.l 2. op. 42.c.p.q 2. q.8.de pot. a.4.ad 3. quod dicit species, & consequenter continet differentias, non tamen quomodocumque illas continet, sed potestate tantum. Ad cuius manifestationem sciendum, quod species non tantum dicit formam, quæ opinio videtur Auerrois, & quorumdam, qui illum sequuntur, sed etiam materiam in communi, quod patet primo ex Philosopho, qui 6. met. t. 8. di- 7.met.l.9 q. 2 q.2.a. 4 c. cit, quod res naturales habent in sui definitione materiam sensibilem præter formam, & in hoc differunt à mathematicis; non potest autem dici, quod substantiæ naturales definiantur per id, quod non est de essentia earum, substantiæ enim non habent definitionem ex additione, sed sola accidentia; vnde relinquitur, quod materia sensibilis sit pars essentiæ substantiarum naturalium, non solum quantum ad indiuidua, sed etiam quantum ad species ipsas, secundo probatur à Philosopho, 8. met. t. 8. quia sequeretur, 8.met.l 3. op.30 c p.7. met.l.11. quod idem esset res sensibilis, & quod quid est eius, sicut idem est anima, & animæ esse; sed consequens est falsum, nam si est aliqua res, quæ sit composita ex materia, & forma, oportet, quod in illa re etiam sit aliquid præter naturam speciei, cum enim materia sit principium indiuiduationis, oportet, quod in quolibet composito ex materia, & forma, sint principia indiuiduationis, quæ sunt præter naturam speciei. Vnde huiusmodi res tota nō est sua quidditas, sed aliquid habet præter hoc: si qua vero res est, quæ sit forma tantum, non habet aliqua principia indiuiduantia præter naturam speciei, cum ipsa forma per se existens per se ipsam indiuiduetur: & ideo ista res nihil aliud est, quam quodquid est esse suum. Sic ergo di- 8 met.l.2.7. met.l.q. op. 42.c.p. cendum, quod nomen speciei significat compositum ex materia, & forma: quod si species dicit totum compositum, necesse est etiam dicere, quod genus, vt animal, & differentia, vt rationale dicant totum, quod dicit species, ita vt genus dicatur materia, & differentia forma, non quia proprie ita sit, sed quia genus sumitur ab eo, quod est materiale in re, & differentia ab eo, quod est formale, verbi gratia animal, quod est genus hominis, ita dicitur, quia significat aliquid habens naturam sensitiuam, quæ materialiter se habet ad naturam intellectiuam à qua sumitur rationale, quæ est differentia hominis, rationale autem significat aliquid habens naturam intellectiuam, ratio autem huius est manifesta, quia genus, & differentia prædicantur de specie, secus vero materia, & forma, non enim dicitur, quod homo sit caro, vel os, vel anima, dicitur autem quod sit animal, quod dici non posset, si genus non diceret, & non contineret totum, quod est species, sed tantum aliquid eius: & hinc est, quod genus continet potestate differentias, ex eo enim 7 met l.11. op.42.c p. q.2.a.11 met l p. animal, quod est genus, continet totum, quod species dicit, quia forma speciei, quæ est differentia, non est forma diuersa à forma generis, sed est forma generis cum determinatione. Animal enim est quod habet sensitiuam animam, homo vero, quod habet animam sensitiuam talem, idest cum ratione, omne autem determinatum implicite, & consequenter potestate continetur in indeterminato: & ideo cum additur differentia generi, non additur tanquam diuersa essentia à genere, & tamquam pars parti, nam sic differentia non continetur in genere: sed tamquam essentia implicite contenta in genere, & tamquam totum significatum, & determinatum, toti in determinato, & non significato, implicite in eo contentum: non enim animal est genus hominis, quia significat tantum rem quandam, quæ habet talem perfectionem, vt possit sentire, & moueri per principium in eo existens, cum præcisione alterius perfe- 2.met l.2. op.30.c.p.p. d.25 q.vn.a. p.ad 2. ctionis, nam sic non est genus, sed pars, sed quia significat quandam rem, ex cuius forma potest prouenire sensus, & motus, quæcunque sit illa forma: siue sit anima sensibilis tantum, siue sensibilis, & rationalis simul: & ita forma rationalis implicite continetur in forma animalis, sicut & forma viuentis in forma corporis, prout est genus, quia per corpus genus intelligimus habens formam, ex qua possint in eo designari tres dimensiones, siue ista forma sit sine anima, vt lapideitas, siue cum anima. Vnde manifestum est, quod genus implicite, seu potestate continet differentias.

Ad primum ergo dicendum, quod nil prohi- 7.met.l.4. bet, quod genus in se contineat differentias diuersas, sicut indeterminatum continet in se diuersa determinata, licet obiectio supponat quod differentia adueniat generi vt diuersa essentia ab eo existens, sicut aduenit album homini, quod est falsum,

2.met.l.4. & 2.op.10.c.p 7 met.l.9 & 12.

Ad secundum dicendum, quod genus licet habeat proportionem cum materiæ, & differentia cum forma, non tamen genus est materia, & differentia forma; aliter enim diuersificatur materia per formas, & genus per differentias, forma enim non est hoc ipsum, quod materia, sed facit compositionem cum illa; vnde materia non est ipsum compositum, sed aliquid eius, differentia verò non additur generi, quasi pars parti, sed quasi totum toti, nam genus est hoc ipsum, quod species, & non solum aliquid eius; nam si esset pars, non prædicaretur de illa, sicut non prædicatur materia; sed tamen quia totum potest denominari ab vna sola parte, vt si homo denominatur habens caput, vel manus, contingit compositum denominari ex materia, & forma: & quidem nomen, quo totum denominatur ab eo, quod est materiale in ipso, est nomen generis; nomen autem, quo denominatur à principio formali, est nomen differentiæ, sicut homo nominatur animal à natura sensitiua, rationalis verò ab intellectiua: sicut ergo habens manum conuenit toti, licet manus sit pars, ita genus, & differentia conueniunt toti, licet sumantur à partibus. si ergo consideretur in genere, & differentia id, à quo vtrumque sumitur, hoc modo genus se habet ad differentias, sicut materia ad formas; si verò considerentur secundum quod denominant totum, sic aliter se habent; nam licet sit commune vtrique quod sicut essentia materiæ diuiditur per formas, ita natura generis diuersificatur per differentias, differunt tamen, quod materia est in vtroque diuiso, non tamen est vtrumque eorum; genus autem vtrumque eorum est, quia materia nominat partem, genus autem totum; & ideo loquens Philosophus de genere, secundum quod differt à materia 10. met. t. 24. dicit quod genus est, quo ambo specie diuersa dicuntur vnum, & idem, & quod genus non solum debet esse commune duobus differentibus specie, ita vt vtrumque sit animal, sicut aliquid indiuisum est commune diuisis, sed hoc ipsum, quod est animal, debet esse vtrumque ita vt hoc animal sit equus, & hoc animal sit homo, & consequenter quod illud, quod pertinet ad naturam generis, specie differat in diuersis speciebus, & anima sensibilis in homine, & equo, quod non conuenit materiæ, quæ non est compositum, quod constituit, sed pars eius.

op.30 c.p. 10.met l.10.

Ad tertium dicendum, quod genus est extra essentiam differentiæ, si consideretur id, quod est de intellectu principali eius, & id, vnde sumitur genus; secus vero si consideretur genus, vt dicit totum, quod species, nam tunc differentia, non additur generi, vt pars parti, sed vt totum toti.

p phys.l.p. op 30.c.p

Ad quartum dicendum, quod, cum genus, quia est vniuersale, sit quoddam confusum, & indistinctum, vt dicitur primo phys. t. 4. indistinctè, & confusè continet suas partes, quidquid scilicet dicunt species, & differentiæ: confusum autem, & indistinctum medio modo se habet inter puram potentiam, & actum perfectum, vnde necesse est dicere, quod genus neque contineat actu completo species, & differentias, nec pura potentia, sed medio modo, potestate scilicet, seu confusè, & indistinctè: non quidem actu completo, quia, vt argumentatur Philosophus 11. met. t. p. differentia sumitur à forma, sicut genus à materia, sed forma non includitur in materia actu, ergo nec differentia in genere: & propter hoc dicitur differentia non participare genus, quia, cum dico rationale, significatur aliquid habens rationem, non est autem de ratione, & intellectu rationalis, quod sit animal: illud autem participatur, quod est de intellectu participantis. neque continetur differentia in genere in pura potentia, quomodo continetur forma in materia; nam quod sic continetur in aliquo, neque est pars illius, neque est hoc ipsum, quod est illud, sed additur illi tanquā pars parti, vt patet in forma respectu materiæ, sed differentia continetur in genere actu, sed confuso, & indistincto, & dicit totum, quod dicit species, & per consequens & totum, quod dicit genus, sed determinate, & distincte, alioqui non posset prædicari de specie, quia pars integralis non prædicatur de toto: sicut & genus, quia dicit totum, quod dicit species, & quod differentia, sed indeterminate, & indistincte, & implicite, potest prædicari de specie: vnde relinquitur, quod genus contineat differantias potestate seu simpliciter, & confusè, medio modo inter puram potentiam, & actum completum. Quod confirmari potest, quia eo modo vniuersale continet species, vt dicit Philosophus 1. phys. l. c. quo totum integrale suas partes, vt domus, & quomodo nomen definiti continet partes definitionis: sed partes totius integralis potestate continentur in toto, & similiter partes definitionis in definito, nam qui apprehendit domum, apprehendit partes, sed non distincte, cum nondum illas distinguat: similiter, & qui apprehendit nomen homo, concipit indistincte, & confuse partes definitionis, cum illas nondum distinguat, ergo similiter & differentiæ continebuntur in genere confuse, indistincte, & potestate, scilicet actu, quo ad entitatem, & potentia, quo ad distinctionem.

a met.l.2.31. met.l p ap. 42.c.p.q.10.

10.met.l.10. op 30.c.1.

8.met.l.2.12 met.l.1.op. 42.c.p.q. 10.

Ad quintum dicendum, quod dupliciter potest accipi genus, vno modo secundum id, quod principaliter significat, & à quo sumitur, & hoc modo comparatur ad differentias, sicut potentia ad actum & sicut materia ad formam: sumitur enim genus ab eo, quod est materiale in re, sicut differentia ab eo, quod est formale, & vt sic continet differentias in genere causæ materialis, quomodo etiam materia continet formas. Alio modo potest accipi genus, vt nominat totum, quod dicit species, & differentia, seu vt est totum confusum, & hoc modo genus, vt dicit Philosophus 2. phy. l. t. 35. continet differentias in genere causæ formalis, omnes enim partes comparantur ad totum, sicut imperfectum ad perfectum, quæ est comparatio materiæ ad formam, non autem in genere causæ materialis, quia vniuersalia non sunt materia, ex quibus componantur particularia, sed prædicant eorum substantiam.

10.met.l. 10. op.30.c. p p. p 55 a.3.ad 4.11. met.l.12

2.phys.l. 5 p. 2.18.a.3.ad 2.

5.met.l 4. op 30.c.1.

Ad sextum dicendum, quod species dicitur abundare à genere per differentiam, non quia hæc non contineatur in genere confuse, & indistincte, sed quia species abundat, idest excedit in suo significato etiam illud, quod explicite significat differentia.

op.48.1t p. c.4.

Ad septimum dicendum, quod licet genus significet totam essentiam speciei, non tamen sequitur, quod diuersarum specierum existentium sub eodem genere sit vna essentia, nam vnitas generis ex ipsa indeterminatione, & indifferentia procedit, non autem ita, quod illud quod significatur per genus, vna natura numero sit in diuersis speciebus, cui superueniat res alia, quæ sit differentia ipsum determinans, sicut forma determinat materiam, quæ est vna numero, sed quia genus significat aliquam formam, non tamen determinate hanc, vel illam, quam determinate differentia exprimit, quæ non est alia, quam illa, quæ indeterminate significabatur per genus: & ideo comm. dicit in 9. met. quod materia dicitur vna per remotionem omnium formarum, sed genus dicitur vnum per communitatem formæ significatæ. Vnde patet, quod per additionem differentiæ remota illa indeterminatione, quæ erat causa vnitatis generis, remanet species diuersa per essentiam.

ap.30.c.p.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrum genus per se prædicetur de differentiis.

Videtur quod genus per se prædicetur de differentiis Dicit enim Philosophus p. post. t 35. &
p.post.l.32.& 33 q.8 de pot a.2 arg. 6. 36. quod animal per se prædicatur de homine; sed quidquid per se prædicator de prædicato, prædicatur de subiecto, ergo animal per se prædicabitur de rationali, quod est differentia hominis.

8. de pot. arg. op. 30. c p. 2 Præterea. Quæcunque sunt idem, ita se habent, quod quidquid prædicatur de vno, prædicator etiam de altero: sed differentia dicit idem, quod species, alioqui non prædicaretur de illa, quia pars non prædicatur de toto, ergo cum animal per se prædicetur de homine, per se etiam prædicabitur de rationali, quod est differentia hominis.

p.post.l.32.32 33. 3 Præterea homo per se est animal, vt dictum est ex Philosopho: sed ob eandem rationem homo per se est rationalis, quia vtrumque est de definitione speciei, eique per se conueniens in primo modo, & præsertim differentia, ergo rationale per se erit animal, & sic genus per se prædicabitur de differentiis.

p post.l.13. & 31. 4 Præterea quidquid prædicatur de aliquo, vel prædicatur per se, vel per accidens, vt dicit Philosophus primo post. t. 15. & 34. sed genus non prædicatur de differentiis per accidens, nam dupliciter aliquid prædicatur per accidens secundum Philosophum ibidē, vel quando subiectum prædicatur de accidente, vel quando accidens prædicatur de subiecto, neutro autem modo genus per accidens prædicatur de differentia; neutrum enim est accidens, saltem in substan-
3. met l.8. tiis, & neutrum propriè est subiectum alterius, ergo genus per se prædicabitur de differentiis.

p.post.l.13. p c g c.42. p p.18.a 7. ad 1.2. de pot. ar. vlt. ad 5. 5 Præterea quæ prædicantur per accidens, non in sunt subiecto necessario, vt dicit Philosophus p post. t. 15 & per consequens subiectum potest esse sine illis; sed rationale non potest esse sine animali, nam quælibet differentia facit esse in actu genus, & complet eius essentiam, ergo genus per se prædicator de differentiis.

3 met. l. 8. 11. met. l. p. Sed contra est, quod Philosophus 3. met. t. 10. x. met. t. 12. 11. met. sum. p. c. p. 6 top. l. 58. dicit, quod impossibile est, quod genus prædicetur de differentiis sine speciebus.

3. met. l 8 11. met. l. p. op. 30 c. p q 3. de pot. a. 16. ad 4. Respondeo dicendum, quod genus per se sumptum non potest per se prædicari de differentiis, quod multipliciter potest esse manifestum, & primo quidem, quia quidquid per se prædicatur de aliquo, aut est de definitione illius, aut contra illud ponitur in definitione huius; sed neque genus ponitur in definitione differentiæ, quia differentia non participat genus, vt dicitur 4. top. c. 3. & 11. met. sum. p. c. p. nec differentia ponitur in definitione generis, non enim genus, vt dicit Auic. est de intellectu differentiæ, neque contra. Secundo, quia si genus per se prædicatur de differentiis, etiam ens posset esse genus, cum prædicetur de differentiis. Tertio quia genus, vt dicit Philosophus 10. met. t. 12. est quod prædicatur de pluribus differentibus specie, differentiæ autem non differunt specie, sed sunt se ipsis diuersæ, ergo genus non prædicatur per se de differentiis; prædicatur tamen per se de eo, quod habet differentiam, idest, de specie; & propterea dicit Philosophus 3. met. t. 10. quod ge-
q 12. de ver. a. 11. ad 5. nus non prędicatur de differētiis sine speciebus, quia prædicatur de illis, secundum quod sunt in specie; nihil enim prohibet aliquid per accidens inesse, & prædicari de altero secundum se sumpto, quod eidem per se inest, & prædicatur alio addito, sicut homini per accidens inest moueri, per se vero in quantum est currens: similiter ergo & animal per accidens prædicatur de rationali secundum se sumpto, per se vero secundum quod est homo.

Ad primum ergo dicendum, quod illa maxima verificatur in prædicalibus per se: prædicatur autem per se aliquid de aliquo, quod prædicatur de eo secun- 8. de pot. a. 2. ad 6.
dum propriam rationem, non autem secūdum identitatem rei: cum ergo dicitur rationale per se est homo, non est vera nisi secundum identitatem rei, non autem formaliter, nam vt dicit Philosophus 3. met. t. cit. impossibile est prædicari species de differentiis: 3. met. l. 8.
quod patet, quia cum differentia ponatur in definitione speciei, non posset species prædicari per se de differentia, nisi intelligatur, quod differentia esset subiectum speciei, sicut numerus est subiectum paris, in cuius definitione ponitur: hoc autem non sic se habet sed magis differentia est quædam forma speciei, quare non potest prædicari species de differentia, nisi forte per accidens.

Ad secundum dicendum, quod sicut dicit Philosophus 3. phys. t 21. non oportet, quod omnia eadem prædicentur quolibet modo de eisdem, sed solum de iisdem ratione: differentia autem, & species, licet sint idem re, non sunt tamen idem ratione, vt dictum est, & ideo non oportet, quod quidquid prædicator de vno, prædicetur de altero. 8 de pot. a. 2. ad 7. 3. phys l. 5. op. 30. c. 2.

Ad tertium dicendum, quod in argumento committitur fallacia accidentis, quæ est, quando id, quod conuenit vni, tribuitur alteri, quod non est idem omnino illi: cum enim species, & differentia non sint omnino idem, nam licet differentia sit de essentia speciei, non tamen definitio eadem est vtriusque, non enim sola constituit speciem, sed addita generi, non est necesse, quod quidquid verificatur de vno, verificetur de altero, nisi verificetur de illo, secundum quod est idem cum altero, secus vero, quando verificatur de illo, secundum quod est diuersum ab altero, vt est in proposito: nam cum animal non verificetur de homine, secundum quod est idem rationali, sed secundum quod differt ab illo, non enim homo in quantum rationalis est animal, nam de intellectu rationalis non est animal, non potest verificari de rationali simpliciter. op. de fallac. c. 18 & 19. 3. met. l. 8. 11. met l. p. op. 30. c. p. op. 42. c. p.

Ad quartum dicendum, quod rationale per accidens est animal, secundum quod per accidens prædicari, est, vt dicitur p. post. t 9. ita prædicari de re, vt neque sit de definitione illius, neque contra, vt est in proposito: nam vt dictum est, neque genus participat actu differentiam, nec differentia genus. Vel dic, quod per se dupliciter dicitur, vel vt opponitur ei, quod est per accidens, & sic non prædicatur genus de differentiis per accidens, vel vt opponitur ei, quod est per aliud, & hoc modo genus non prædicatur per se de differentiis, sed per aliud, nam vt dicit Philosophus 3. met. l. c. prædicatur de illis mediantibus speciebus. quol. 2. q. 2. a. 4. ad p. p. post. l. 9. & 33. & l. c. in c. p. c. g. c. 42. p. 1. 18. a. 7. ad 5.

Ad quintum dicendum, quod dupliciter loqui possumus de genere, vel quo ad esse, vel quo ad rationem: si loquamur de genere priori modo, differentia complet genus, nam facit esse genus in actu: sed in prædicatione per se non spectatur esse, sed ratio prædicati per ordinem ad rationem subiecti, nam prædicatum per se est illud, quod ponitur in definitione subiecti, vel contra, vt dicitur p. post. t. 15. & 19. Si verò loquamur de genere posteriori modo, cum animal, vt dictum est, non sit de intellectu rationalis, & per consequens genus non sit de conceptu differētiæ, optimè possumus intelligere differentiam absque eo, quod intelligamus genus, & propterea genus non inest necessariò differentiæ, nec contra.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in substantiis materialibus genus sumatur à materia, & differentia à forma, & in immaterialibus vtrumque sumatur ab eadem essentia.

7 met. l. 9.

VIdetur quod in substantiis materialibus genus non sumatur à materia, & differentia à forma. Dicit enim Philosophus 7. met. t. 34. quod materia non est pars speciei, nec pertinet ad speciem; sed genus, cum sit pars speciei, debet ab illo sumi, quod pertinet ad speciem, ergo genus non sumitur à materia.

7 met. l. 11. 2 Præterea ita se habet materia ad hominem, sicut æs ad circulum, dato; quod nullus circulus esset, nisi æneus, vt dicitur 7. met. t. 37. sed æs nullo modo est de ratione circuli, ergo nec materia de ratione hominis; sed genus debet sumi ab illo, quod est pars rei; atque adeo de intrinseca ratione illius, cum partes definitionis respondeant partibus rei, vt dicitur 7. met. t. 33. ergo genus non sumitur à materia.

op. 41. c. 5. de sp. cr. a. p. ad 14. 8. met. l. 2. 2. d. 5. q. p. a. 5. c. 2. d. 3. q. p. a. p. arg. p. & ad p. de sp. cr. a. p. ad 10. & 13. 3 Præterea genus, & differentia prædicantur de toto composito; sed materia, & forma non prædicantur de illo, cum sint eius partes integrales, ergo.

4 Præterea quidquid est in genere aliquo, participat rationem illius, sed ratio substantiæ, secundum quod est prædicamentum, non est quod sit composita ex materia, & forma, quia tunc substantia esset de consideratione naturalis, non autem metaphysici, ergo ratio generis substantiæ in materialibus non sumitur à materia.

2. d. 3. q. p. a. p. arg. 2. de sp. cr. a. p. arg. 4. 5 Præterea quæcunque sunt in genere aliquo participant vniformiter principia illius generis; sed substantiæ materiales, & immateriales sunt in eodem genere substantiæ, ergo participant vniformiter principia illius; sed principia substantiæ, vt dicitur de immaterialibus, non sunt materia, & forma, vt patet, ergo neque hæc erunt principia substantiæ, vt dicitur de materialibus, & sic genus substantiæ non sumetur in illis à materia.

op. 70. q. 4. a. 1. c. 6 Præterea materia est ignota, sed genus est principium cognoscendi, vt potè prima pars definitionis, ergo genus non sumitur à materia.

7 met. l. 9. Sed contra est quod Phil. dicit 7. met. t. 32. quod ita se habet definitio ad rem, sicut partes definitionis ad partes definiti; sed non alia ratione partes definitionis respondent partibus rei, quam quia vna pars definitionis, puta genus sumitur ab vna parte rei, & altera ab altera. ergo genus sumitur à materia, & differentia à forma.

2. d. 3. q. p. a. 6 ad p. 2 Præterea differentia, est nobilior genere; sed non nisi, quia differentia sumitur à parte nobiliore, ergo cum in composito forma sit nobilior materia, ab hac sumetur genus, ab illa differentia.

7. met. l. 9. q. 2. q. 3. a. 2. a. 3. 1 Videtur quod in substantiis immaterialibus genus, & differentia non sumatur ab eadem essentia. Dicit enim Philosophus 7. met. quod partes definitionis significant partes rei, sed in substantiis immaterialibus nulla est alia compositio, quam ex essentia, & esse, ergo genus, & differentia, quæ sunt partes definitionis, sumuntur in illis ex essentia, & esse, & non ab eadem essentia.

op. 42. c. 4. 2 Præterea genus sumitur ab eo, quod est in potentia, differentia vero à forma, seu ab actu; sed in substantiis immaterialibus essentia est vt potentia, esse vt actus, ergo genus, & differentia sumuntur ab his, non autem ab eadem essentia.

3 Præterea si genus, & differentia sumuntur ab eadem essentia, maxime quia genus sumitur ab essentia, quatenus est in potentia ad esse, differentia verò ab eadem, quatenus magis, vel minus accedit ad actum purum, & recedit à potentia; sed hoc dici non potest, nam maior, & minor perfectio non diuersificat speciem, ergo differentia in illis non potest sumi à perfectione maiore, vel minore. op. de ente c. 4.

4 Præterea genus diuiditur per duas oppositas differentias, vt dicitur 7. met. t. 42. sed gradus perfectionis sumpti ex maiore, vel minore recessu à potentialitate sunt plures in infinitum, ergo differentiæ in substantiis immaterialibus non sumuntur à gradibus perfectionis, & sic non ab eadem essentia, à qua sumitur genus, sumetur etiam differentia. 7 met. l. 12. op. 30. c. 4.

Sed contra est, quod substantiæ immateriales sunt simplices quidditates: sed in simplici quidditate non potest genus sumi ab vna parte quidditatis, & differentia ab alia, sed vtrumque sumitur ab eadem quidditate, ergo in substantiis immaterialibus genus, & differentia sumuntur ab eadem essentia. op. 30. c. 4.

Respondeo dicendum, quod genus, & differentia dupliciter possunt accipi, vno modo, secundum considerationem realem, prout considerantur à metaphysico, & naturali, & sic oportet, quod genus, & differentia super diuersis naturis saltem originaliter, & remote fundentur, & hoc modo nihil prohibet dicere, quod in substantiis immaterialibus non sint genus, & differentia, sed sint formæ tantum, & species simplices: & ideo dixit Auic. quod differentiam simplicem non habent nisi species, & naturæ compositæ ex materia, & forma. Alio modo secundum considerationem logicam, & sic non oportet, quod genus, & differentia fundentur super naturis diuersis, sed super vna, in qua possit considerari aliquid proprium, & aliquid commune, quæ scilicet habeat esse diuersum à quidditate: vt enim dicit Auic. in sua metaph. tr. 8. c. 4. omne id, quod habet esse aliud à sua quidditate, oportet, quod sit in genere, quia omne tale habet naturam determinatam per se, vnde comprehendi potest per actum rationis, cuius est intentiones generis, & differentiæ formare, quod non fieret, nisi in natura rei esse aliud esset à b essentia: propterea enim hoc non facit intellectus in Deo, quia in illo esse est ipsius quidditas, & hoc modo potest poni genus, & differentia in substantiis separatis, suntque in eodem prædicamento substantiæ, in quo & substantiæ materiales: nam cum habeant esse diuersum à quidditate, conuenit illis ratio prædicamenti substantiæ secundum Auic. quæ est, quod sit res habens quidditatem, cui debetur esse per se, non in alio, quod scilicet aliud est à quidditate: ex ipsa enim possibilitate quidditatis, seu ex potentia essentiæ cuiuslibet rei, quæ est in prædicamento substantiæ, quæ potentia importatur, cum dicitur habēs esse aliud ab essentia sua, sumitur ratio generis, ex cōplemento autem, & perfectione quidditatis, per quam appropinquat ad esse actus, sumitur ratio differētiæ: sed alio modo hoc est in substātiis cōpositis, & in simplicibus, potentialitas enim totius cōpositi in rebus materialibus est à materia, & ideo originaliter, & remote ab illo sumitur genus, perfectio vero, & cōplementum totius à forma, & ideo originaliter ab illa sumitur differentia, per formam enim compositum attingit esse actu, & propterea aliud, & aliud est in essentia substāriæ compositæ, vnde sumitur ratio generis, & ratio differentiæ. Verum quia materia, & forma secundum se

Right margin notes: q. de ani. art. 7. ad 17. p. p. 88. ar. 2. ad 4. p. d. 25. q. p. a. p. ad 2. op. 30. c. 4. — 2. d. 3. q. 1. art. p. ad p. & ar. 5. c. pp. l. c. op. 41. c. 5. — q. de ani. l. c. p. d. 19. pp. l. c. 2. c. g. c. 85. vbi ferat.

op. 42. c. 8. 1. d. 3. q. p. a. 1. c. de sp. cr. art. p. ad 24. 10 met l. 10. op. 10. c. p. op. 70. q. 4. a. 2. c.

sumptæ, quomodo dicũtur materia & forma partis cũ sint partes integrales totius cõpositi, non possunt prædicari de illo, ideo proxime, & immediate non sumitur ratio generis, & ratio differentiæ à materia, & forma secundũ se sumptis, sed ab eo, quod est materiale, & ab eo, quod est formale in composito, seu à materia, & forma totius, animal enim quod est genus hominis, & leonis, sumitur à materia, secundũ quod per formam recipit esse quoddam imperfectum, & materiale respectu esse specifici, quale est esse animalis respecto esse hominis, quod in homine datur ab eadem forma; rationale vero, quod est differentia hominis, sumitur a forma totius, scilicet ab anima, secundum quod simul cum materia dat esse specificum, & determinatum, quod est complementum, & perfectio prioris esse; differentia enim aduenienis generi non aduenit illi, vt pars parti, sed vt totum determinatum, & signatum toti indeterminato, & non signato; & hoc patet, si consideretur quomodo corpus sit pars, & genus corporis animati. & animatum differentia, semper enim inuenitur genus sumptum immediatè, & proximè a quodam toto, secundum quod induit rationem materialis, & differentia ab eo, quod est formale. quod tamen est totum, si enim nomine corporis significetur res huiusmodi, vt in ea possint designari tres dimensiones, sub hac conditione, vt superueniat illi alia perfectio, quæ compleat ipsam in ratione nobiliore, sicut est anima, sic corpus est pars animalis, & non illius genus, & sic non prædicatur de animali: si vero nomine corporis significetur res habens talem naturam ex quacunque forma ipsam perficiente, vt possint in ea designari tres dimensiones, tunc corpus est genus, & significabit totum; (quia quæcunque forma sumatur specialis, non erit extra hoc, per quod ratio corporis conditionabatur) sed tamen indistinctè, eo quod non determinatur, vtrum ex tali, vel tali forma dictam rationem habeat; sed cum dicitur animatum, designatur forma, per quam talem rationẽ recipit, quamuis etiam aliquid plus recipiat ab anima, quam rationẽ corporis.

a d. 3. q. p. art. 5. a.

p. d. 15. q. p. a. p. a. 1. op. 30. c. p. 7. m. l. 11.

s. d. 1. q. p. a. 5. c. 30. op. c. 4. op. 42. c. 5.

in simplicibus autem substantiis genus, & differentia non sumitur à diuersis partibus quidditatis cuiusaliquid sit potentialitas quædam, & aliud perfectio, cum in eis non sit nisi vna compositio essentiæ scilicet, & esse, sed vtrumque fundatur super vnum simplex, & per essentiam indiuisibile, quod quidem habet possibilitatem, secundum quod de se non habet esse, & inde sumitur ratio generis, complementum autem habet, prout est quædam similitudo diuini esse, seu quatenus magis, vel minus participat actum purum, & consequenter magis, vel minus recedit à potentialitate; quanto enim aliquid est propinquius actui puro & primo, tanto minus potentialitatis habet, & inde sumuntur specificæ differentiæ, quæ in eis multiplicantur iuxta multitudinem graduum complementi, seu propinquitatis in illis ad actum purum, & hinc patet quid probent obiecta.

7. met. l. 9.

Ad primum ergo dicẽdum, quod species dupliciter sumitur, vno modo, pro forma quomodo sumitur à Philosopho, & sic materia non pertinet ad speciem, nec est pars eius. Alio modo, pro vniuersali, vt cum hominem dicimus esse speciem, & hoc modo materia per se pertinet ad speciem.

7. met. l. 11.

Ad secundum dicendum, quod Philosophus l. c. dubitatiue loquitur, nam infra t. 39. dicit non esse simile id, quod dictum est, de ære respectu circuli, etiam dato, quod omnis circulus esset æneus, & de carnibus, & ossibus respectu hominis, quia circulus non est aliquod sensibile secundum suam rationem, potest enim intelligi sine materia sensibili; vnde æs, quod est materia sensibilis, non est pars speciei circuli; sed animal est quoddam sensibile, non enim potest definiri sine motu, vt patet p. de animal. t. 17. & ideo nequit definiri sine partibus corporalibus se habentibus aliquo modo determinato ad motum.

op. 70. q. 4. art. 2. c. de sp. cr. a. p. ad 24. op. 42. c. 3. p. d. 25. q. 1. ar. 6. ad. p. 28. d. 3. q. p. a. 5. c. x. met. l. 10. p. 1. 67. 5. ar. c. g. 8. de pot. ar. 4. ad 5. & 8.

Ad tertium dicendum. Quod genus, & differentia non sumuntur immediate, & proximè a materia, & forma, vt sunt materia, & forma partis, sed vt sunt materia, & forma totius, quomodo cum dicant totum compositum, de illo prædicari possunt, licet illud dicant modo diuerso, nam animal significat habens animam sensitiuam, rationale verò intellectiuam, quarum illa materialiter se habet ad hanc: cum enim compositum denominari possit ab vna sola parte, nomen ipsum denominans à parte materiali, seu ab eo, quod est materiale in ipso, dicitur genus, quod verò à principio formali, dicitur differentia, licet vtrumque significet totum, quod est species.

l. c. in arg. & p. d. 25. q. p. a. p. ad 1. pp. 85. a. 5. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod licet verum sit, quod de ratione substantiæ est, quod subsistat quasi per se ens, & quod non est de ratione substantiæ, quod hoc subsistens habeat quidditatem compositam ex materia, & forma, hæc tamen ratio in substantiis materialibus fluit ex materia, sicut ratio differentiæ ex forma, nam compositioni ex materia, & forma in rebus materialibus respondet compositio intellectus, qua totum vniuersale, puta genus, & differentiam prædicat de sua parte, & definitio compositi designat compositionem realem; at in substantiis separatis ratio substantiæ non sumitur à materia, vel forma, quibus carent, sed à quiddiтate illarum, secundum quod habent potentialitatem ad esse, & compositio, quæ est in definitione, non reducitur in aliquam compositionem rei, sed rationis.

a d. 3. q. p. a. 5. c. op. 42. c. 5. p. d. 25. q. 1. ar. 1. ad a. p. p. 50. a. 2. ad p.

l. c. in arg. q. de an. a. 7. ad 17. p. p. 50. a. 2. ad p. op. 30. c. 4. 1. c. g. c. 99. p. p. 88. a. 2. ad 4. op. 42. c. 5.

Ad quintum dicendom, quod genus substantiæ dupliciter potest considerari, vno modo, physice, & hoc modo eius principia sunt materia, & forma, alio modo logice & sic eius principia sunt actus, & potentia; commune, & proprium; res eadem indeterminate, & determinate concepta; quidditas, & esse inter se diuersa. Si ergo considerentur genus, & differentia priori modo, substantiæ separatæ non habent genus, & differentiam, & consequenter non sunt in prædicamento substantiæ. Si verò considerentur posteriori modo, habent genus, & differentiam, & sunt in genere substantiæ, sed tunc falsum est, quod principia substantiæ, vt est genus logicum commune omnibus, substantiis, sint materia, & forma.

op. 70. q. 4. ar. 2. c.

Ad sextum dicendom, quod genus, sicut & eius diuersitas, non sumitur à materia secundum se sumpta, nam sic est ignota, sed secundum quod est cognoscibilis: est autem cognoscibilis dupliciter, vno modo, per analogiam ad artificialia, vt dicit Philosophus p. phys. Alio modo per formam, per quam habet esse actu, vnumquodque enim cognoscitur, secundum quod est actu, non secundum quod est in potentia, vt dicitur 9. met. & priori modo sumuntur à materia x. summa genera, & diuersitas eorum inter se: à materia vero posteriori modo cognita sumuntur genus substantiæ, & alia genera sub illo contenta.

7. met. l. 9. 8. met. l. 2.

Ad septimum dicendum, quod partes definitionis dicuntur significare partes rei, quatenus à partibus rei sumuntur, non autem quia sint ipsæ partes rei, non enim animal est pars hominis, neque rationale, sed animal sumitur ab vna parte, & rationale ab alia, vt dictum est.

a.d.5.q.p.a. a.ad p. Ad octauum dicendum, quod differentia non est nobilior genere, sicut vna natura vel forma est nobilior altera, quia differentia nullam formam dicit, quæ implicite non contineatur in natura generis, vt dicit Auicen in metaph. tr. 5. cap. vlt. genus enim non significat partem essentiæ rei, sed totum, sed dicitur genere nobilior, sicut determinatum indeterminato, habere enim intellectum sic, vel sensum sic, est nobilius, quam habere intellectum, vel sensum simpliciter.

op.42.c.4. Ad nonum dicendum, quod in substantiis separatis licet essentia sit vt potentia, & esse vt actus, non tamen earum genus sumitur ab essentia, & differentia ab esse, quia essentia in angelo est aliud ab esse, illud autem, vnde sumitur differentia, non est aliud ab essentia rei constitutæ per differentiam, esse autem cuiuslibet rei citra primum ens accidens est, cum quid sit de essentia rei cadat in eius definitione, esse autem non pertineat ad definitionem rei, cum res definiri possit, etiam si esse non habeat. Vnde hæc propositio, fortes est, secundum commentatorem est de prædicato accidentali.

a.d.15.q.p. a.p ad 2. Vid. Soc. 12. met. q. 47. Ad decimum dicendum, quod in compositis materialibus composita definitio designat realem compositionem: at in simplicibus compositio definitionis non reducitur in aliquam compositionem rei, sed secundum rationem, quæ fundatur in veritate rei, vt cum dicitur Angelus est substãtia intellectualis creata, quodlibet horum nominum habet veram significationem in angelo, & significatum vnius non est significatum alterius, & tamen diuersitas significationum non fundatur super diuersitate rei, sed super eadem re diuersimode concepta; ratio enim generis in angelis sumitur ab eorum essentia, in quantum concipitur indeterminate, differentia verò ab eadem concepta determinate.

op.50.a.2. ad p. Ad vndecimum dicendum, quod gradus perfectionis in recipiendo eandem formam non diuersificat speciem, vt magis, & minus album in recipiendo albedinem eiusdem rationis, sed diuersi gradus in ipsis formis, vel naturis participatis, vt contingit in proposito, diuersificat speciem, sicut natura procedit per gradus de plantis ad animalia per quædam, quæ sunt media inter animalia, & plantas secundum Philosophum in 7. de animalibus.

op.32.c.4.

op.32.a.4. ad 3 q. de ani. ar. 7. ad 4. Vel dic quod magis, & minus, secundum quod causantur ex intensione, & remissione vnius formæ, non diuersificant speciem, sed secundum quod causantur ex formis diuersorum graduum, sicut si dicamus, quod ignis est perfectior aere; & hoc modo angeli diuersificantur secundum magis, & minus.

op.30.c.4. Ad duodecimum dicendum, quod non est necessarium, vt distinctio substantiarum intellectualium sit semper per duas differentias, quia hoc est impossibile in omnibus rebus accidere, vt dicit Philosophus in 11. de animalibus.

ARTICVLVS V.

Vtrum ex genere, & differentia fiat vnum per se.

7.met.l.12. Videtur quod ex genere, & differentia non fiat vnum per se. Dicit enim Philosophus 10. met. t. 41. quod ex duobus, quorum vnum non inest alteri, non fit vnum, album enim, quod non inest homini, & homo, non sunt idem secundum rem, sed genus, & differentia ex Philosopho ibidem ita se habent, nam differentia non inest generi, alioqui idem participaret contraria, differentiæ enim contrariæ sunt, ergo ex genere, & differentia non fit vnum.

2 Præterea ex subiecto, & accidente non fit vnum per se; sed differentia est accidens generis, quidquid enim non pertinet ad essentiam alicuius, est accidens illius; differentia autem est extra essentiam generis, vt dictum est, ergo ex genere, differentia non fit vnum per se. ibid. & 3 q. 2. a. 6 arg. 1 l. c. in a. 4.

3 Præterea quæcunque sunt vnum supposito, & multo magis essentia, vbicunque, & in quocunque est vnum, est aliud; sed genus alicubi reperitur, vbi non aliqua eius differentia, vt in homine reperitur animal, in quo non reperitur irrationale, quod est differentia animalis, ergo genus, & differentia nec sunt, nec faciunt vnum per se. 3. d. 22 q. p. a. 1 arg. 1. q. 8 de pot. a. 2. ar. 10.

4 Præterea si genus & differentia sunt vnum sequitur omnes species, quæ per differentias constituuntur, esse vnum cum genere, ac proinde vnam esse essentiam omnium specierum inter se: nam quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, sed hoc est impossibile, ergo genus, & differentia, nec sunt, nec faciunt vnum per se. op. 10. c. p. p. 2. 18. a. 3. arg. p.

Sed contra est, quod Phylosophus 1. pether. c. 4. & 7. met. t. 42. dicit, quod animal, & gressibile non sunt plura, sed vnum. p. pether l 8. 7. met. l. 12.

Respondeo dicendum, quod ex genere, & differentia fit vnum per se: quod manifestum esse potest ex multis, & primo ex significato vtrusque: illud enim, quod significant, est substantia rei, substantia autem est vnica. Secundo ex proportione generis, & differentiæ ad materiam, & formam: quia differentia aduenit generi non per accidens, sed per se, tamquam determinatiua ipsius per modum, quo materia determinatur per formam, nam a materia sumitur genus, à forma vero differentia, ex materia vero, & forma fit vnum per se, quare & fiet ex genere, & differentia. Tertio ex comparatione generis ad differentias: genus enim non est præter ea, quæ sunt species generis, non enim inuenitur animal, quod non sit homo, nec bos, nec aliquid huiusmodi: sed ex hoc animal non potest esse sine speciebus, quia formæ specierum, quæ sunt differentiæ, non sunt aliæ formæ à forma generis, sed sunt forma generis cum determinatione, ergo genus, & differentia sunt vnum, & constituunt vnum per se. Quarto ex similitudine, quæ est inter genus, & differentiam, & partes numeri: vt enim dicit Philosophus 8. met. t. 10. definitio, cuius partes sunt genus, & differentia, est sicut numerus: sed inter similitudines, quas Philosophus l. c. assert inter definitionem, & numerum, vna est, quod sicut numerus est vnum per se, quatenus vltima vnitas dat numero speciem, & vnitatem, est enim veluti forma cæterarum, ita definitio constans genere, & differentia est vnum, vnde genus, & differentia faciunt vnum per se, quia differentia habet rationem formæ, & genus materiæ. 7. met. l. 12. p. pether. l 7. 7. met. l. 12. op. 10. c. p. op. 42 c. 8. 8. met l. 3.

Ad primum ergo dicendum, quod genus facit vnum per se cum differentia, quia hæc non additur illi tamquam diuersa essentia, quomodo additur album homini, sed additur tamquam totum determinatum, & signatum toti indeterminato, & non signato, & consequenter tamquam essentia implicite contenta in genere, eo modo, quo determinatum est in indeterminato: vnde sicut nihil prohibet, quod indeterminatum in se contineat diuersa determinata, ita & genus poterit continere diuersas differentias. 7. met. l. 12. 10. met. l. 10. op. 10. c. p. op. 42. c. 8. l. c. in ar. 5.

Ad secundum dicendum, quod licet differentia sit extra conceptum generis, vt dictum est, quia tamen non significat diuersam essentiam ab essentia generis, quomodo significatur ab accidente respe- 7 met l 12. 10. met. l. 10. op. 30. & 42.

cto subiecti, eadem enim essentia concepta indeterminate fundat conceptum generis, concepta verò determinate fundat conceptum differentiæ, propterea ex genere, & differentia fit vnum per se, non autem ex subiecto, & accidente.

op 42 c 9. 10. met. l. 10. Ad tertium dicendum, quod natura generis, vt natura animalis, dupliciter potest considerari, vno modo secundum se, & sic cum eius vnitas non descendat ad inferiora, sed multiplicetur ad multiplicationem illorum, non est in plus, quam species, & differentia quælibet, vnde quot sunt naturæ specificæ, tot etiam sunt naturæ genericæ in ipsis speciebus, vt dicit Philosophus 10. met. t. 24. specie distinctæ. Alio modo potest considerari vt substat intentioni vniuersalitatis, & sic est in plus, quam quælibet differentia, & species; est enim id, quo plura animalia specie diuersa, vt dicitur t. citato, dicuntur vnum, & idem, & per consequens ab illo ad differentias, & species non conuertitur subsistendi consequentia. & ideo potest reperiri genus in aliquo cum vna differentia, & non cum alia. Vel dic, quod quæcunque sunt eadem re, & ratione, oporter quod in quocunque est vnum, sit aliud, non autem oportet hoc de iis, quæ sunt eadem re, sed non ratione, quomodo se habent genus, & differentia; nam licet eandem rem significent, conceptus tamen generis est extra conceptum differentiæ, & econtra, vt dictum est.

a. 1. ad. 7. Ad quintum dicendum, quod quamuis genus significet totam essentiam speciei, & per consequens id totum, quod significat differentia, non tamen oportet, vt diuersarum specierum, quarum est idem genus, sit vna essentia, vt dictum est.

op 30. c. p 10 met. l. 10. Vel dic, quod secundum Philosophum 2. phys. t. 21. argumentum illud tenet, quod quæcunque vni, & eidem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem, in his, quæ sunt idem re, & ratione; vnde ibidem t. 22. dicit, quod licet actio sit idem motui, similiter & passio, non tamen sequitur, quod actio, & passio sint idem, quia in actione importatur respectus vt à quo est in mobili, in passione verò, vt qui est ab alio; & similiter licet genus, & differentia significent eandem essentiam, quia non significant illam eodem modo, nam genus significat illam cum indeterminatione, differentia vero cum determinatione, ideo ex identitate generis, & differentiæ secundum rem, non sequitur identitas realis omnium differentiarum, & specierum inter se.

ARTICVLVS VI.

Vtrum genus, & differentia distinguantur inter se realiter, an sola ratione.

8 met. l. 3. q. 7. depot. ar 1 p. arg. 4. VIdetur quod genus realiter distinguatur à differentia. Dicit enim Philosophus 8. met. t. 9. quod oportet definitionem esse longam orationem, quia aliquid significat de aliquo, & hoc oportet vt materiam, illud vero vt formam: sed vbi est aliquid, & aliquid, est compositio, & per consequens distinctio realis, ergo genus, & differentia distinguuntur realiter.

8 de pot a 2 arg. 8 p. d 14 q. p a p. arg 2. 10. met. l. 10. 2 Præterea id, quod facit distinctionem in speciebus, non est idem cum eo, quod non distinguit, nam idem non potest distinguere, & non distinguere, cum affirmatio, & negatio, non verificentur de eodem; sed in specie differentia distinguit, genus vero non distinguit, cum sit id, vt dicitur 10. met. t. 24. quo ambo specie differentia dicuntur vnum, & idem, ergo genus, & differentia non sunt realiter idem.

3 Præterea eorum, quæ sunt realiter idem, vbi est vnum, est aliud, sed in vna specie est genus, & non est aliqua differentia generis, vt in equo, vbi est animal, quod est genus, non est rationale, quod est differentia animalis, ergo genus, & differentia realiter distinguuntur. Sed dices, quod sunt idem re, sed differunt ratione. 8 de poc art. 1. arg. 10. p. d. 31. q p. a. p. arg. 2.

4 Contra, aut ista ratio est in re, aut nihil, si nihil, ergo genus, & differentia sunt idem re, vnde sequitur, quod supra deducebamus, si est aliquid, ergo genus, & differentia etiam re distinguuntur, & non tantum ratione. p. d 33. arg 3.

5 Præterea si genus est realiter idem cum differentia, superfluè ponetur genus in definitione, & committetur nugatio, nam bis ponetur. semel in se, & semel in differentia, quod reprobat Philosophus 7. met. t. 43 cum ait nugationem committi in hac definitione, animal habens pedes bipes; sed non superflue ponitur genus in definitione, vt patet, & docet Philosophus ibidem, ergo genus, & differentia realiter distinguuntur. 7. met. l. 12.

6 Præterea si genus non distingueretur realiter à differentia, nullum esset discrimen inter genus analogum. & vniuocum; nam genus analogum est tale, quia secundum rem imbibitur, & est idem cum suo contrahente; at manifestum est distingui hæc duo genera, ergo non nisi quia genus vniuocum realiter distinguitur à differentia contrahente, secus vero genus analogum. p. d. 12. q p. a. 3. ad 2. q. p. de ver. a p2 c. op. 42. c. p. & 2.

1 Sed contra est, quod differentia prædicatur de genere, vt dicit Philosophus 8. met. t. 6 Sed quod prædicatur de aliquo, necessariò debet dicere totum illud, de quo prædicatur, nam pars non prædicatur de toto, ergo differentia dicit idem, quod genus, & consequenter non distinguitur ab illo realiter. 8. met. l. 2. 7. met. l. 12. op 42. c. 9.

2 Præterea dicit Philosophus 7. met. t. 42. quod genus non est præter species, sed ideo hoc est, quia formæ specierum, quæ sunt differentiæ, non sunt aliæ formæ realiter à forma generis, ergo genus, & differentia non distinguuntur realiter. 7. met. l. 12. op. 3. c. p. op. 42. c. 8.

3 Præterea genus facit vnum per se cum differentia: sed hoc ideo est, quia differentia non additur tamquam diuersa essentia ab essentia generis, sed tamquam eadem determinate concepta, ergo genus, & differentia non distinguuntur realiter. 7 met. l. 12. & met. l. 10. op. 30. c. p op. 42. c. 8 p. p. 50. 4. ad p.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere genus, & differentiam non distingui realiter, sed sola ratione: & quidem non distingui realiter, manifestum esse potest ex multis, & primo ex comparatione generis, & differentiæ ad definitionem, cuius sunt partes, quia licet vtrumque ponatur in definitione, vt tamen docet Philosophus 7. met. t. 43. definitio est ratio tantum ex differentia vltima, non ex genere: ideo autem definitio est ratio ex differentia, quia genus non est præter differentias, & differentia vltima continet cæteras superiores, vnde genus, & differentia non significant partes essentiæ, sed significant vnum, quod differentiam vltimam constituit. Secundo ex comparatione generis, & differentiæ ad speciem: quia quidquid prædicatur de aliquo, necessariò debet aliquo modo dicere totum illud, de quo prædicatur, quia nulla pars integralis dicitur de toto, genus autem, & differentia prædicantur de specie, quare & idem ambo debent dicere. Tertio ex diuersitate, quæ est inter genus, & differentiam ex vna parte, & materiam, & formam quibus illa assimilantur, & ex quibus desumuntur, ex altera: nam materia, & forma sunt partes reales, & ideo nec dicunt totum 7. met. l. 11. 7 met. l. 9. & 12. op 42. c. 8.

5.met.l.2. & 21.7.met l 9 & 12 8 met. l.2.10.met.l. 10.2.d.3 9.p. a 5.c. op.30. c.p.

compositum ,oec de illo prædicantur; sed genus, & differentia sont partes rationis, & ideo dicunt totum compositum, & de illo prædicatur. Quarto ex diuersitate modorum, quibus differentia aduenit generi, & accidens subiecto; accidens enim aduenit subiecto tamquam diuersa essentia ab essentia subiecti, & ideo uon potest facere vnum per se cum illo; at differentia aduenit generi, noo quasi diuersa essentia, & natura à genere, sed quasi aliquid in genere implicite, & indistincte contentum, & ideo potest cum genere facere vnom per se. Quinto ex ipsis rationibus generis, & differentiæ; quæ namque distinguuntur secundum diuersas rationes, vel intentiones Logicas consequentes modum intelligendi, non distinguuntur realiter, sed sola ratione, quia ratio vnum, & idem secundum diuersos modos apprehendere potest; ita vero distinguuntur genus, & differentia, quia enim anima rationalis verbi gratia virtute continet id, quod sensitiua habet, & adhuc amplius, post seorsum ratio considerare, quod pertinet ad virtutem sensitiuam, quasi quoddam imperfectum, & materiale. & quia hoc inuenitur commune homini, & aliis animalibus, ex hoc rationem generis format; id vero, in quo anima rationalis sensitiuam excedit, accipit quasi formale, & completum, & ex hoc format differentiam hominis; vnde sequitur genus, & differentiam non distingui inter se realiter, sed sola ratione, quod præter dicta, ex mox dicendis constare poterit.

7.met.l.12. op.12.c.8. op.10 c.p. pp.50 2.p.ad p.76.a.3.ad 4.

pp.76. a.3.c. & ad 4.

op.9.q. p.2. 3.p.d.2 q.p. a.1.& 3.7.de pot a 6 .c.p. d 33.q.p.a p. ad 3.

Sciendum enim est ad huius euidentiam, quod ratio cuiuslibet est, quam significat nomen eius, sicut ratio lapidis, quam significat eius oomen; nomina autem sunt signa intellectualium conceptuum; vnde ratio cuiusque rei significata per nomẽ est cooceptio intellectus, quam significat oomen, hæc autem conceptio intellectus est quidem in intellectu, sicut in subiecto, sed est in re, tamquam in repræsentato, & tamquam in causante veritatem in conceptione concipientis rem sicut est. Cum igitur intellectus rem aliquam comprehendit, vna conceptione rem illam perfecte repræsentat, quando vero non comprehendit, plures conceptiooes de illa format, quibus plures perfectiones repræsentantur, quæ sunt idem re, quia vna, & eadem res pluribus conceptionibus, licet in adæquatis, & imperfecte repræsentatur, sed differunt ratione propter diuersas cooceptiones de eadem re formatas, ortas tum ex imperfectione intellectus non potentis rem illam vnica conceptione comprehendere, tum ex modo cognoscendi nostri intellectus, qui perfectiones illas, quæ sunt in eadem re, cognoscit ex variis operationibus, & perfectionibus, quæ in diuersis, vel in eodem realiter distinguuntur. Quia ergo intellectus non potest vnico conceptu comprehendere essentiam hominis, diuidit illam in conceptionem alicuius communis, & indeterminati, & in conceptum alicuius proprij & determinati, & illud quidem commune, & indeterminatum, quod est in homine, puta animal, atque adeo genus hominis, concipit per hoc, quod videt illud etiam conuenire aliis animalibus præter hominem; rationale vero, quod est quid determinatum, & proprium, & differentia hominis, concipit per hoc, quod talem perfectionem in solo homine videt; quo fit, vt rationale, & animal, quæ sunt in homine genus, & differentia illius, sint motum plura ratione propter diuersos conceptos, sint autem omnino idem re, quia id omne, quod est io specie, concipitur concipiendo animal, & rationale, sed diuerso modo; nam totum, quod est in homine repræsentatur per conceptum animalis, sed indeterminate, & per conceptum differentiæ, sed determinate: nam quidquid est io specie, est etiam in genere, sed vt indeterminatum, & in differentia, sed vt determinatum. Vnde manifestum est genus, & differentiam sola ratione distingui.

p perih. l 10. op.10.c p. op 42.c,2.

op 30.c.p.5. met.1.9.8. met.l.3.

Ad primum ergo dicendum, quod definitio adiungit aliquid alteri, quorum vnum est vt materia, alterum vt forma, quia genus sumitur à materia, & differentia à forma in compositis substantialibus originaliter, & remotè, proximè vero genus sumitur ab eadem entitate, & forma cum indeterminatione, & communitate accepta, differentia vero sumitur ab illa cum determinatione.

8.de pot a. 2.ad 8.p d. 34.l.c. ad 2.

Ad secundum dicendum, quod illud, quod facit distinctionem, potest esse cum eo, quod nec distinguit, nec distinguitur, idem re, sed oon ratione. Vnde ad illam propositionem dicendum, quod de eodem secundum idem est impossibile aliquid idem affirmare, & negare, sed si in aliqoo distinguuntur, affirmationes, & negationes pertinentes ad illam distinctionem, de ipso verificari poterunt, quia omnis distinctio, siue rei, siue rationis fundatur super affirmatione, & negatione, vt patet in synonimis, tunica enim, & vestis rem eandem significant, tamen nomina sunt diuersa. Vnde affirmationes & negationes, quæ pertinent ad rem, non possunt verificari, vt dicatur tunica est alba, vestis non est alba. sed affirmationes, & negationes, quæ pertinent ad ipsa nomina, possunt verificari, vt dicatur indumentum est neutrius generis, vestis non est neutrius generis. Similiter ergo in proposito, cum genus, & differentia sint idem secundum rem, nihil, quod ad oaturam rei pertinet, quod prædicatur de genere, potest negari de differentia, vt dicatur, quod genus, puta animal, est natura creata, & limitata, & quod differentia non est natura creata, & limitata: sed quia ratione distinguuntur quidquid pertinet ad rationem illam, in qua distinguuntur, quod prædicatur de vno, potest de altero negari, vt dicatur, quod genus est quid commune, differentia non item, genus non distinguit, differentia distinguit, & sic de aliis.

op 30.c.p.10 met.l.10. p. per 9.l.10.

10 met l. 10.

Ad tertium dicendum, quod genus, vt dicitur 10.met.t. 24. ita debet esse vnum in speciebus diuersis, vt ipsummet in ipsis debeat specie differre, ita vt differentia faciens differre specie, sit diuersitas, quædam generis, idest ipsum diuersificet in ipsis speciebus, vt verbi gratia, anima sensibilis specie differt io homine, & leone, contra Platonem id negantem: & ita animal, quod est in homine, non est idem specie cum animali, quod est in equo. Vnde oon sequitur, quod vbicunque est animal, sit etiam quæcunque differentia, nam cum hæc diuersificet genus, hoc non remanet amplius vnum in re, cui debeant identificari omnes differentiæ. Vel dic, vt dictum est.

8 de pot a.2 ad 10.

ad 3.a.præced.

op q.9 p.2. 3.p 11. q.p 2. p ad 3.7. de pot.a.6.e.

Ad quartum dicendum, quod rationi generis, & rationi differentiæ, quæ sunt subiectiuè in intellectu, responder veritas rei, puta natura hominis, in qua prædictæ rationes proinde dicuntur esse tamquam in fundamenro veritatis quæ natura est vna re, sed plures ratione, cum possit represenrari per plures conceptiones.

op.30.c.p. op.42.c.10. 10.met l.10. p phys.l.p.7 met.l.12.

Ad quintum dicendum, quod genus dicit quidem totum, quod dicit differentia, sed confuse, indistincte, & indeterminate, & ideo præter genus debet poni in definitione differentia, nam definitio, vt dicit Philosophus p. phys. t. 5. debet distincte ponere principia definiti, quæ sunt genus, & differentia: propterea verò reprobatur à Philosopho illa definitio, animal habens pedes bipes, quia bis ponitur distincte, habere pedes.

p.d.12 q p.a 3 ad 1.q.p. de ver a p.c op.16.c p.u. met.l.p. Ad sextum dicendum, quod valde diuersa sunt inter se genus vniuocum, vt animal, & genus analogum, vt ens; nam si loquamur de vtroque secundum rationem, genus vniuocum diuiditur per differentias, quæ sunt extra conceptum generis, nam in suo conceptu non includunt genus, vnde illi adduntur quasi natura extranea; & genus analogum distinguitur secundum diuersos modos, in quibus essentialiter includitur, licet expresse non significentur nomine analogi quælibet enim natura est essentialiter ens.
q.1 de ver.a. 1.ad 3. Præterea pluralitas rationum generis, & differentiæ reducitur in diuersitatem rerum, puta in diuersitatem materiæ, & formæ, quia genus sumitur à materia, & differentia a forma; at ratio analogi, & ratio analogati, seu modi contrahentis analogum reducitur in aliquam pluralitatem, vel diuersitatem rerum, non enim ratio entis sumitur à materia, & ratio substantiæ à forma, sed ab eadem forma habet res, quod
8.met.l. vlt. sit ens, & substantia; vnde fit, vt propterea ponatur in defintione rei, sicut ponitur genus vniuocum. Si vero loquamur de vtroque genere secundum rem, secundum esse, quod habet à parte rei, licet in re tam ens, & modus illius, quam genus, & differentia, vt animal, & differentia sint realiter idem, est tamen in re fundamentum distinctionis inter genus, & differentiam, & nullum est fundamentum distinguendi analogum à modo contrahente ipsum; nam, vt dictum est, fundamentum distinctionis rationis inter genus, & differentiam est distinctio realis inter ma-
q 4 de ver.l. c 8 met.l. c. teriam, & formam, at fundamentum distinctionis inter ens, & modos eius, non est vlla distinctio realis; præter quam quod genus, & differentia formantur per hoc, quod intellectus concipit plura conuenientia in vna operatione seorsum, & differentia in alijs operationibus realiter inter se diuersis: at genus ana-
op.36. logum, & modus ipsius non sumuntur à diuersis operationibus, nam cum ens imbibatur in suis modis, omnis operatio emanans à modo, emanat etiam ab ente.

ARTICVLVS VII.

Vtrum genus requirat plures species actu.

p.post.l.12. VIdetur quod genos non requirat plures species actu; Dicit enim Philosophus p.post.t.11. quod sub aliquo magis vniuersali potest esse tantum vnum singulare, seu minus vniuersale, at enim contingere errorem in acceptione vniuersalis posterioristici, quando existente tantum vno singulari, seu minus vniuersali sub vniuersali superiore, passio magis vniuersalis demonstratur inesse minus vniuersali, tamquam proprio subiecto, vt si sensibile, quod inest animali per se primo, assignetur homini, tamquam proprio subiecto, sed minus vniuersale est species, magis vero vniuersale est genus, ergo genus non requirit plures species actu.

q. de pot.a 9 arg.vlt. p. p 16.a 7. arg.1.q.p.de ver.2 p.arg. 23 p.post.l. 12.p d.19 q. 4 a 2.c.p. perih.l 10. 2 Præterea vniuersale genericum est semper? sed non semper sunt actu inferiora in mundo, & non repugnat esse in mundo vnam tantum speciem animalis, puta hominem, ergo genus non requirit plures species actu.

3 Præterea species non exigit plura indiuidua actu, sed optime saluatur in vno, sed eadem est ratio generis, cum vtrumque sit vniuersale, ergo.

p.p.77.a. p. c.p.d 3 q. 4 a.2 ad p.de sp.cr a.11. ad 2. 4 Præter totum vniuersale tam secundum essentiam quam secundum virtutem adest cuilibet parti, ad differentiam totius integralis, quod non nisi in omnibus partibus simul inesse potest, licet adhuc impropriè; sed genus est totum vniuersale, ergo poterit secundum essentiam, & virtutem actu reperiri, & conseruari in vna tantum specie.

5 Præterea si genus requirit plures species actu, cum non sit maior ratio vnius, quam alterius, sequitur, quod actu existant omnes species possibiles quod est falsum, ergo dicendum est genus non requirere plures species actu.

Sed contra est, quod Philosophus p. de gen. t. 61. — p.de gen l. 22.2.cœli. l.4 7. met. l. 12.& 14.1. post.l.12. — & 2. cœli t 18. dicit, quod posito vno contrariorum debet poni & alterum; sed vt dicitur 7. met. t. 42. & 51. differentiæ, quibus constituuntur species, sunt contrariæ, ergo vna posita debet poni altera, & sic ad genus plures species actu requirentur.

2 Præterea dicit Philosophus 4. top. c. 3. quod — p.d.19.q.4. a. 2. — omnis generis necessariò sunt plores species; nam si non sint, manifestum est, quod non erit omnino genus, ergo genus necessariò requirit plures species actu.

Respondeo dicendum, quod dupliciter possumus — op.52.q.de pot.ar.4 ad 18 op 42. c 8.& 9. — loqui de genere, Vno modo, secundum rationem, & hoc modo dicendum est secundum Auicennam, quod intelligi, & concipi potest vniuersale, atque adeo genus, non solum existente vna tantum specie, sed etiam destructis omnibus speciebus, quia vniuersale non est illud, quod secundum rem, sed secundum intellectum prædicatur de multis. Si enim sumatur vniuersale, puta animal, sine intentione vniuersalitatis, propriè non est prædicabile, quia sic est prima substantia, quæ neque in subiecto est, neque de subiecto dicitur; potest autem intellectus aliquid de pluribus prædicare, etiam si nullum — p p 77.p. d 1.desp cr.1. c.10 arg 4. op.42.c.7. 9.op.30.c1 p.p.perihe. l.10. — illorum habeat esse in effectu. Alio modo potest considerari secundum rem, idest vt est natura quædam, & tunc dupliciter potest accipi, vno modo secundum suam essentiam, & virtutem, & sic cum totum vniuersale adsit secundum vtrumque cuilibet parti, secundum essentiam quidem, quia essentia v.g. animalis, quod est vniuersale, quæ est substantia animata sensibilis, tota descendit ad omnes, & ad singulas species, secundum virtutem verò, quia natura fit vniuersalis per hoc, quod abstrahitur à conditionibus indiuiduantibus, sic enim abstracta est communicabilis multis, poterit genus, quod est totum vniuersale, secundum suam essentiam, & virtutem saluari in vna tantum specie, & per consequens non requiret plures actu existentes. Alio modo potest accipi, vt subest intentioni vniuersalitatis, — op.42.c.9. — & sic necessariò exigit plures species, quia natura sic sumpta est in plus, quam quælibet pars, vnde a billa ad suas partes non conuertitur subsistendi consequentia, & per talem intentionem constituitur in ratione totius, & communis, quod necessario requirit plura inferiora, ad quæ referatur; quod verò ista plura sint actu, non — op.55. — id exigitur ex parte naturæ sic acceptæ, seu ex parte generis, vt est vniuersale, vt patet primo, quia sicut intentio vniuersalitatis, per quam natura redditur vniuersalis, seu in plus quam singulæ partes ipsius, vt dicit Auic. non conuenit illi nisi per intellectum, ita sufficit, quod illa plura, quæ respicit, per intellectum apprehendantur existere; secundo, quia propterea vniuersale definitur a Philosopho, quod aptum — p.perih l.10 7 met.l.13 p d 19.q 4 a 2 c p.post l. 12. — natum est prædicari de multis, non autem quod prædicatur de multis, quia non est de ratione vniuersalis quod actu sint plura, de quibus prædicetur; natura enim solis, vel lunæ specifica est, atque adeo vniuersalis, & tamen non habet nisi vnum singulare, de quo prædicetur; exigitur tamen vna saltem species actu ad hoc, vt genus habeat esse; nam genus non est præter species, vt dicit Philosophus 7. met. t. 43. non — 7.met.l.13. — enim inuenitur animal, quod nec sit homo, nec bos;

& ratio est, quia differentia constituens speciem dat esse generi, faciens illud esse in actu. Præterea aliquando [p.2.18.s.7. ad 3.p c.g c 42.] exiguntur plures species actu ex parte differentiarum constituentium inferiora contenta sub genere; nam cum natura generis descendat ad inferiora per differentias, licet non sit necessarium, vt [op 42, c 10.] dicit Philosophus 10. de animalibus semper genus diuidi per oppositas differentias, vt contingit in sub[p posl.22.1. cœli.l.4.]stantijs spiritualibus, & tunc non sit necesse plures species actu existere: vbi tamen fit diuisio per oppositas differentias, vt contingit in omnibus substantijs corruptibilibus, non est possibile inuenire genus, cuius vna tantum sit species, nam si vnum contrarium est in natura, oportet & alterum inueniri, vt dicitur 2. cœli t. 18. cuius ratio est, quia, vt dicit Philosophus ibidem, si sit aliquid contrariorum, necesse est, quod sit aliqua natura ei subiecta, vt patet p. phy. t. 52. est autem eadem materia contrariorum, vt ibidem ostenditur, & sic oportet, quod materia vnius contrarij habeat potentiam ad aliud contrarium, & sic quod possit esse in rerum natura. Vnde cum nihil sit frustra in natura, necesse est, quod si vnum contrarium est, quod & reliquum sit: & ideo si vna species [p posl.12.] inuenitur, inueniatur & alia.

[pp 105.a. 6.c 106.a.3. c.Tab.v. Deus op.4. n.] Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus loquitur ex suppositione, quæ tamen suppositio est impossibilis spectato naturæ ordine: nam cum Deus & natura nihil faciant frustra, quotiescunque datur in natura vna differentia, vel forma habens alteram sibi oppositam, & ponitur in subiecto capacitas, & potentia naturalis ad vtramque debet & altera dari, & per consequens duæ species actu existentes vnius generis; quamquam quia Deus potest facere præter ordinem naturæ, potest sub vno genere vnam tan[pp.16 a.7 ad a.p posl.10.]tum speciem creare.

Ad secundum dicendum, quod vniuersale non dicitur esse semper vel quia habeat in se, vnde se extendat ad omne tempus, nam hoc soli Deo competit, vel quia sit de ratione vniuersalis, vel eius, quod [5.de por.a. 11.ad vlt p. p.& p.pos. l.c.] est vniuersale, puta hominis, vel animalis esse semper, nam hoc esset intelligere perpetuitatem vniuersalis per viam affirmationis, vnde oporteret, quod quodlibet singulare hominis, vel animalis esset semper, quia in quolibet singulari reperitur ratio vniuersalis, quod est falsum: sed dicitur esse perpetuum, & semper quinque alijs modis: cum enim natura vniuersalis tripliciter possit considerari vel vt abstrahit à quolibet esse, vel vt habet esse in singularibus, vel vt habet esse in intellectu: si primo modo consideretur vniuersale, dicitur esse semper, per remotionem causæ determinantis ad aliquod tempus, non per positionem causæ perpetuitatis, quia nimirum vniuersale non habet in se quo determinetur ad aliquod tempus, sed abstrahit ab omni tempore, sicut & ab omni loco, quomodo materia prima dicitur vna per remotionem omnium formarum distinguentium, non autem quia habeat vnam formam, sicut homo est vnus ab vnitate vnius formæ, quod est intelligere perpetuitatem vniuersalis per viam nega[q.p de ver. ar.3.ad 13.]tionis, & abstractionis. Si verò consideretur secundo modo secundū quod scilicet habet esse in singularibus tribus modis dicitur vniuersale esse sēper, & perpetuū, primo, secundum Auic. ratione particulariū, quæ neque incæperūt, neque deficient, secundum tenentes æternitatem mundi: generatio enim ad hoc est secundum Philosophos, vt saluetur perpetuum esse in specie, quod in indiuiduo saluari nequit. Se[7 met.l.7 p. met l.p.q.5. de por l.c.]cundo secundum eundem, quia non corrumpitur per se, sicut nec per se generatur, vt dicitur 7. met. t. 15. sed per accidens ad generationem, & corruptionem indiuiduorum. Tertio quia est quandocunque est suum singulare, cum tamen multa loca sint, vbi sua singularia non sunt, vnde nec ibi est vniuersale. Si demum tertio modo consideretur, dicitur vniuersale esse semper, quia semper est in intellectu diuino; quomodocunque tamen vniuersale dicatur esse semper, eius perpetuitas non impedit, quominus genus modo supradicto exigat plures species actu [in e.] aliquando ex parte differentiarum contrariarum, & saltem vnam ex parte sui adhoc vt sit actu, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quod non est eadem ratio [p.posl.12.p. d 19.q 4.a 2 c.p perih.l. 10. 7.met.l. 13.2.cœli.l.4.] generis, & speciei, nam genus vt plurimum diuiditur per oppositas differentias, & ideo, cum oporteat, si vnum contrariorum est in natura, quod reperiatur, & alterum, debent plures species actu existere eiusdem generis, at vero species diuiditur in diuersa indiuidua per diuisionem materiæ; contingit autem totam materiam alicuius speciei ab vno indiuiduo comprehendi, & tunc non est nisi vnum indiuiduum sub vna specie.

Ad quartum dicendum, sicut dictum est.

Ad quintum dicendum, quod pluralitas specierum [in e. l.c in c. 3. p. q.p.a.3 ad 1. 3.d.p.q.p.a. 3 ad 4.1.d.p. q p.a.3.ad 4. 29.de ver.a. 3.ad 3.] actu exigitur ex parte oppositionis differentiarum, & capacitatis, & potentiæ naturalis in subiecto ad oppositas differentias, quæ capacitas semper impletur secundum genus singulorum, licet non secundum singula generū, seu secundum quodlibet indiuiduum, ad differentiam capacitatis potentiæ obedientialis, quæ neutro modo impletur, vnde fit, vt actu sint omnes species, quæ naturaliter esse possunt; & ex his patet ad 6 & 7.

QVÆSTIO IV.

De Specie.

Deinde considerandum est de specie.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo, Vtrum rectè definiatur species à Porphyrio, quod sit vniuersale, quod prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid.

2 *Vtrum species possit conseruari in vno indiuiduo.*

3 *Vtrum rectè sit à Porphyrio definitum indiuiduum, quod sit id, quod de vno solo prædicatur.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum rectè à Porphyrio definiatur species, vniuersale, quod prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid.

[p perih l.10. 7.met.l.13.p. p 13.a.9.q. 4 a.2.c.] VIdetur quod non rectè definiatur à Porphyrio species, vniuersale, quod prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid. Natura enim solis specifica est, & similiter natura Archangeli Gabrielis, cum omnes Angeli specie differant; sed neutra natura prædicatur de pluribus indiuiduis, [p.p 50 ar.4. c. 2.d.3.q p. a. 4. & alibi p predi.l.10.] quin etiam natura Gabrielis de pluribus indiuiduis prædicari non potest, quia est forma, quæ non est nata recipi in materia; eatenus enim aliqua forma non est communis, quatènus vel est terminata ad hanc materiam, vt est humanitas Sortis, vel non est nata recipi in materia, vt est natura cuiuslibet substantiæ separatæ, ergo species non rectè definitur, vniuer[p.d 25.q p. a.3.ad 4.q. de por.ar.a. ad p.& 2.]sale videlicet.

2 Præterea indiuiduum prædicatur de pluribus differentibus numero: sed indiuiduum non est species, nam hæc est substantia secunda, illud prima, er-

go species non rectè definitur, cum definitio non conuenit alij à definito.

op.48 c.10. & 11.

3 Præterea partes essentiales, vt anima rationalis, & integrales, vt manus, prædicantur de pluribus differentibus numero, similiter & genus, puta animal prædicatur de hoc, & illo animali, cum genus tantum descendat, quantum differentiæ, quæ in prædicatione descendunt vsque ad indiuidua, cum prima substantia, quæ est indiuiduum, sit vltimum, de quo prædicatur summum genus substantiæ, & reliqua alia intermedia: & demum Deus substantialiter prædicatur de pluribus suppositis numero distinctis, puta de tribus diuinis personis; sed neque Deus est species, vt patet, neque genus, quia opponitur relatiue speciei, neque demum partes vllæ, siue essentiales, siue integrales, quia de speciebus prædicatur genus, & de partibus nullum genus substantiæ prædicatur, ergo male definitur species, quod prædicatur de pluribus.

7 de pot ar. 3. arg p. & ad p. pp. q. 3. ar. 5 c. 7. de pot ar. 3 c. op. 41 c. 10. & 11.

4 Præterea intentiones rationis referuntur ad inuicem; sed intentio generis refertur ad speciem, ergo & species referetur per se ad genus, non autem ad indiuidua & sic male erit definita species, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero.

op. 56.

5 Præterea quidquid prædicatur de aliquo in quid, dicit totum illud de quo prædicatur, alioqui non diceret totam eius quidditatem, & sic non prædicaretur quidditatiue, vt dictum est; sed species non dicit totum indiuiduum, quia non dicit principia indiuiduantia, sed solum naturam communem, ergo species male definitur quod prædicatur de pluribus differentibus numero in quid.

q. 1. a. 6 arg. p. sed contra & alibi.

Sed contra est authoritas Porphirij definientis speciem quod sit id &c.

op. 48. tr. p. c. 3.

Respondeo dicendum, quod rectè definita est species, quod sit vniuersale, quod prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid. Ad cuius manifestationem duo videnda sunt, nam cætera patere possunt ex dictis in descriptione generis. Vnum est, quæ nam sit illa forma, vel natura, quæ est species, cui ne conuenit prædicari, vel posse prædicari de pluribus. Alterum est, quomodo distinguatur species à genere in eo, quod est prædicari in quid, nam etiam genus comparari potest ad proprium indiuiduum, vt animal ad hoc, & illud animal, sicut comparatur species ad sua. Quod igitur attinet ad primum, sciendum est quod omnis forma sub se habens multa, id est quæ vniuersaliter sumitur, habet quandam latitudinem, nam inuenitur in pluribus, & dicitur de pluribus: duplex autem potest esse latitudo in formis, vna secundum gradus formales, quorum vnus secundum se nobilior est, & perfectior altero, & hæc est latitudo generis, sub quo sunt diuersi gradus formales specificè differentes. Alia latitudo est secundum plurificationem numeralem in eodem gradu; & quia ista latitudo non est secundum rationem formæ absolutam, oportet quod forma, in qua est talis latitudo, importet in sui ratione aliquid, per quod conueniat ipsi talis latitudo, quod sit aliud ab absoluta ratione formæ, & hoc est potentialitas in forma ad hoc, vt vniatur materiæ, nam per talem potentialitatem fit realis pars cōpositi, & per consequens numero multiplicabilis, vt patet in anima rationali; quia enim in hac reperitur talis potentialitas, per quam nata est esse pars compositi, ideo ab illa recipit latitudinem multiplicationis secundum eundem gradum, non obstante, quod sit separata, & actu non informet materiam: quia vero talis latitudo, & potentialitas non inest naturæ angelicæ, ideo angeli non differunt numero inter se, sed quilibet angelus facit speciem per se. Sciendum tamen, quod licet forma specifica de se sit plurificabilis propter potentialitatem, quam habet, vt materiæ vniatur, aliquando talis plurificatio impediri potest, vel accidentaliter, vt si omnes homines morerentur, & vnus solus remaneret, vel propter conditionem materiæ, vt patet in sole, qui vnus est, quia non est alia materia susceptiua formæ solaris cum tamen non repugnet formæ solis esse in pluribus, & sic patet quid sit species. Quod ad secundum vero sciendum est, quod prædicari in quid est significare substantiam illius de quo aliquid dicitur prædicari in quid, sic animal dicitur prædicari in quid, quia significat substantiam, & quidditatem hominis, de quo prædicatur, & homo similiter respectu sortis. Quia vero impossibile est partem prædicari de toto, sed necesse est, quod quidquid vere de alio prædicatur, dicat totum illud, de quo prædicatur, propterea, cum genus, differentia, & species de eodem composito substantiali prædicentur substantialiter, necesse est, quod dicant totam substantiam, distinguntur autem inter se: nam cum totum denominari possit ab vna sola parte, puta si homo denominetur habens caput, vel manus, contingat autem compositum denominari ex materia, & forma ex hoc distinguuntur inter se genus, differentia & species, quod genus, & differentia dicunt totum compositum indistinctè, & implicite, nam denominant tantum à parte, homo enim dicitur animal a natura sensitiua, dicitur vero rationalis à natura rationali, natura vero sensitiua materialiter se habet ad naturam rationalem, species vero, sicut & definitio significat totum compositum, vt totum, id est explicite, & distinctè, nam significat genus, & differentiam simul composita, ac proinde partem materialem, & formalem, vt vnum constituunt, & ab vtraque ipsum denominat: homo enim dicit explicite habens humanitatem, quæ humanitas dicit explicite motum, & sensum, quæ dicit animal, & rationem, quam dicit rationale, & sic manifestum est, quod rectè tradita est definitio speciei.

ibidem.

op. 55.

op. 48 c.

p. perih. l. 10. 7. met. l. 13. p. pos. l. 11. p. d. 19 q. 4. a. 1. c.

op. 42. c. 5. 7 met l. 13. op. 48. tr. p. c. 2

op. 30. c. p. 7 met. l. 12. 10. met l. 10. op. 48. tr. p. c. 4.

10. met. l. 2. 8 met. l. 2. op. 30. c. p. op. 48. tr. p. c. 4.

Ad primum ergo dicendum, quod natura Gabrielis, & cuiuslibet Angeli, sicut & quælibet natura specifica, quantum est de ratione speciei, potest esse in pluribus suppositis, ac proinde est prædicabilis de pluribus. Quod probatur primo, quia intellectus intelligit naturam cuiuslibet speciei per abstractionem à singularibus, vnde esse in vno, vel in pluribus est præter intellectum naturæ specificæ, vnde seruato intellectu naturæ speciei potest intelligi vt in pluribus existens. Secundo quia sicut forma, quæ est in subiecto, vel materia, indiuiduatur per hoc, quod est esse in hoc, ita forma separata indiuiduatur per hoc, quod non est nata in aliquo esse: sicut enim esse in hoc excludit communitatem vniuersalis, quod prædicatur de multis, ita & non posse esse in aliquo: sicut ergo hæc albedo non prohibetur habere sub se plura indiuidua ex hoc, quod est albedo, quod pertinet ad rationem speciei, sed ex hoc, quod est in hoc, quod pertinet ad rationem indiuidui, ita natura huius Angeli non prohibetur esse in multis ex hoc, quod est natura in tali ordine rerum, quod pertinet ad rationem speciei, sed ex hoc, quod non est nata recipi in aliquo subiecto, quod pertinet ad rationem indiuidui. Tertio quia licet de natura intellectus Angelici non esset, quod multiplicaretur numero, quia non haberet naturalem causam multiplicationis, posset tamen sortiri multiplicationem ex super naturali causa, neque vlla esset implicatio contradictionis: quod signum est naturam substantiæ separatæ, quantum est de ratione speciei, posse esse in pluribus: nam si de ratione speciei esset incommunicabilitas, neque super naturaliter id posset fieri in substantijs separatis, neque naturaliter id contingeret in substantijs mate-

p. perih. l. 2. 7 met. l. 13 p. p. 11 a 9. c. p. d. 19. q. 4. ar. 2. 4. c. g. c. 51. ratione 2. vbi Fer. p. p. ar. 2. ad 3. & q. 7. a. p. c. op. 30 c. a. op. 42 c. 9. de B. cr. a. 8 ad 4.

op. 19 c. vlt.

rialibus. Quatto quia forma finitur pet materiam, ergo quantum est de se, est communis multis, & pet consequens si non potest secundum esse inueniri in pluribus, non est quia id exigat ratio speciei, sed est aliquid aliud impediens, puta vel aliquid extrinsecus adueniens, vel condino materiæ, quæ tota imbibitur in vno solo indiuiduo, vt est in sole; vnde est, quod Philosophus p. perther. c. 5. non definit vniuersale, quod prædicatur, sed quod natum est prædicari de pluribus, vel quod non est necessarium multiplicari secundum numerum specierum, quæ in vno indiuiduo potest esse perpetua, vt contingit in Angelis.

p. perih. l. x. 7. met. t. 13. p. p. q. 7 a p. c. 11. a 9. c. p. d. 19 q. 4. a 2. c.

Ad secundum dicendum, quod ad vniuersale, & consequenter ad speciem requiritur, vt secundum esse communicetur, & multiplicetur in suis inferioribus, quod de genere ostendit Philosophus 10. metaph. t. 24 indiuiduum autem secundum esse est incommunicabile, sicut & persona, licet ratio, & intentio vtriusque sit communis.

10 met. l. 10. p. d. 19 q. 4 a 2. ad p. ad An p d 25. g. p. a. c. & ad p. & d a.

Ad tertium dicendum, quod nihil prædictorum est species, & per consequens nec proprie prædicatur de indiuiduis tamquam species, non quidem nomen Deus, tum quia licet similitudinem aliquam habeat ad speciem in hoc, quod de pluribus numero distinctis substantiue prædicatur, non tamen species proprie dici potest, quia species non est aliquid secundum esse vnum numero commune, sed est tantum vnum ratione; substantia vero diuina vna numero est communis tribus personis. Vnde pater, filius & Spiritus Sanctus sunt vnus Deus, non autem Petrus, & Paulus sunt vnus homo; tum quia omne vniuersale est secundum aliud, & aliud esse in suis inferioribus, & in illis exigit pluralitatem actu, vel potentia secundum numerum fundatam in substantiali distinctione; genus enim, & species, & quodlibet vniuersale prædicatur de pluribus secundum esse differentibus, & secundum substantiam numero distinctis; at in diuinis non est nisi vnum esse, & vna numero substantia. Neque partes siue essentiales, siue integrales proprie sunt species, ob rationem dictam in argumento, vnde nec prædicantur de indiuiduis completis, de quibus tantum fit prædicatio omnium generum, & specierum, quæ sunt in recta linea; non enim anima, vel corpus, neque similiter manus, vel pes, vt sunt in toto, sunt indiuidua completa, seu primæ substantiæ, sed partes illius, ad quas sicut non descendit prædicatio generis summi, nec generum intermediorum, ita nec descendit prædicatio speciei. Animal autem, licet prædicetur de indiuiduis, siue proprijs, siue non proprijs, non tamen prædicatur eodem modo, quo prædicatur de speciebus, potius quod incomplete, implicite, & indistincte, sicut enim animal significat totum compositum substantiale, sed non vt totum, quia significat totum sumptum ex vna tantum parte, vt dictum est, ita & significat totum indiuiduum, siue proprium, siue non proprium, sed non vt totum, nam explicite tantum significat vnam eius partem, materiam scilicet determinatam, species verò significat totum, vt totum, nam significat explicite totum, vt sumptum ab vtraque parte (propterea non est species;) vnde nec consequenter de indiuiduis prædicatur eo modo, quo, de illis prædicatur species; præterquam quod species immediate prædicatur de indiuiduis, genus verò mediate; nam genus descendit vsque ad substantiam primam per differentias, species verò non descendit ad indiuidua per differentias, sed per materiam indiuiduam; per hanc enim fit designatio indiuidui respectu speciei, sicut per differentias fit designatio speciei.

q. p. a. 3 ad 4 q. 7. de pot. ar. 3. ad p. 2. pos. l vlt. p. d. 19. q. 4. a 5. c. d. a. c. q. p. a 3 ad 2. & 4. p. p. 30. ar. 4. c & ad 3. 3 op 41. c. 10. op. 30 c. p.

Ad quartum dicendum, quod licet species, vt sic dicatur respectu generis, cum sit eius correlatiuum, non autem indiuidui. (cuius ratio est, quia species vt sic dicitur a specificando, & designando, species antem non specificat, nec determinat indiuiduum sed genus, vnde etiam omnis species est sub assignato genere, vt dicit Porphyrius, non autem omnis species prædicatur de pluribus indiuiduis, vt patet in sole, & luna, vt dictum est,) sicut tamen vna res potest esse species, & genus sub diuersis respectibus, ita eadem res potest sub diuersis respectibus esse subijcibilis, & prædicabilis de pluribus indiuiduis, & consequenter vario modo definiri. op. 56. op. 30. c. p. op. 41 c. 5. op. 56.

Ad quintum dicendum, quod sortes, homo, & humanitas idem significant, licet diuersimode, humanitas enim significat abstractiue, & significat tantum id, quo homo, est homo, & non aliud, quia abstractum est id, quo solo, & quo toto aliquid est tale, quale denominatur per concretum, homo autem non solum humanitatem significat sed etiam principia indiuiduantia, implicite tamen, quia non significat illa determinate, quia enim significat naturam humanam in concreto, siue vt est in supposito, non exprimens hoc aut illud suppositum, ideo implicite, & indeterminate significat principia indiuiduantia; sufficit ergo quod species implicite significat indiuiduum ad hoc, quod de ipso quidditatiue prædicetur. op. 10. c. p. Vide sonc. in cap. de specie.

ARTICVLVS II.

Vtrum species possit conseruari in vno indiuiduo.

VIdetur quod species non possit conseruari in vno indiuiduo. Dicit enim Philosophus 1 post. 17. & 7. met. t. 57 quod de essentia vniuersalis est, quod sit vnum in multis; sed Deus non potest facere aliquid esse sine eo, quod est de ratione ipsius, ergo species, quæ est vniuersale, necessario debet esse in pluribus, & per consequens non potest conseruari in vno tantum indiuiduo. 1. post. l. 10. 7. met l. 46. p. c. g c. 25. ad 4 q. 21. de ver. a. 6 ad 6

2 Prætetea de ratione totius est habere partes plures, nam vt dicitur 5. met. t. 31. de ratione totius in communi est ex partibus constitui, vt nulla desit; sed species, cum sit vniuersale, est quoddam totum, vt dicitur ibidem, ergo species non potest, &c. 5. met l. 32.

3 Præterea se habet species ad indiuiduum, sicut genus ad species, sicut enim natura generis est indeterminata respectu speciei, ita & natura speciei respectu indiuiduorum, & sicut illud, quod est genus, prout prædicatur de specie, implicat in sui significatione, quamuis indistincte totum illud, quod distincte est in specie, ita etiam illud, quod est species, secundum quod prædicatur de indiuiduo significat totum, quod essentialiter est in indiuiduo, sed indistincte; sed genus non potest conseruari in vna specie, ergo neque species in indiuiduo. op. 30. c. p.

4 Præterea omne, quod est in potentia, est imperfectum, nisi ad actum reducatur; sed species est in potentia ad plura indiuidua, vt enim dicitur 7 met. t. 44. vniuersale est, quod aptum natum est esse in pluribus, ergo species non potest perfecte conseruari in vno indiuiduo. q. 5. de pot. ar. 5. arg. 10. 7 met. l. 13. op. 41. c. p. c. 3.

Sed contra est, quod Philosophus 7. met. t. 55. dicit errare eos, qui definiunt hune solem, vel lunam; sed ideo errant, quia natura specifica solis, licet in vno indiuiduo existat, potest tamen multis indiuiduis quantum est de se communicari, ergo, &c. 7 met l. 15.

2 Præterea dicit Philosophus 1. post. t. 11. errari, p. post. l. 11. op. 56.

quando existente tantum vno singulari alicuius vniuersalis prædicatum vniuersale attribuitur singulari tamquam proprium; sed hic error supponit dari vniuersale cuius tantum sit vnum singulare ergo cum hoc verificari non possit de genere, vt dictum est, verificari debet de specie.

a. cœli.l.4.p post 1 sa.7 met.l.15.& 15.p.perih.l. 10.c.d.19.q. 4.a.2 op.36. Respondeo dicendum, quod species potest conseruari in vno tantum indiuiduo, vt dictum est; cuius ratio est, quia species non diuiditur per oppositas differentias, sicut diuiditur genus, sed per diuisionem materiæ, contingit autem materiam adonari in vno indiuiduo, & propterea non definit Aris. p. perih. c. 5. & 7. met t. 51. vniuersale, quod prædicatur, vel inest pluribus, sed quod potest prædicari, & natum est inesse multis: nam licet omne vniuersale exigat pluralitatem in his, quæ sub ipso continentur, nam omnis forma quantum est de se, possibilis est inueniri in multis, quia omnis forma de se est communicabilis, non tamen necessario requirit pluralitatem actu, sed cum distinctione, vel actu, vt contingit in genere, propter rationem allatam, vel potentia, vt contingit in aliquibus speciebus, quæ inueniuntur in vno tantum indiuiduo, vt in Sole, & in Luna, in quibus id oritur non ex natura speciei, sed vel ex conditione materiæ, qua nimirum non est alia materia susceptiua talis formæ, cum Sol constet ex tota sua materia, vel ex parte finis, quia vnus Sol sufficit ad vniuersi perfectionem.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut vniuersale, vt dicit Auic. prædicatur de multis per intellectum, ita conuenit illi esse vnum in mulus per intellectum, & propterea non est necesse, quod illa multi existant in mundo, sed sufficit in specie præsertim, quod vnum indiuiduum existat. a.post 1.10. op.55.& 56.

l.c.in art 7. præce quæst. & a.5.& in c. Ad secundum dicendum, quod species est totum vniuersale, quod adest cuilibet parti, & secundum essentiam, & secundum virtutem, ad differentiam totius integralis quod requirit simultatem omnium partium, vt dictum est, & ideo potest conseruari in vno indiuiduo.

l.e in c. op. 30.c.p. Ad tertium dicendum, quod alia est ratio generis, alia speciei, quo ad pluralitatem contentorum, vt dictum est; præterquam quod est etiam vtriusque diuersa ratio in designatione, & determinatione; nam designatio, vel determinatio indiuidui respectu speciei est per materiam determinatam dimensionibus, designatio autem speciei respectu generis est per differentiam constitutiuam, quæ ex forma res sumitur.

l.c.in arg 4. Ad quartum dicendum, quod res non dicitur imperfecta quacunque potentia in ipsa non reducta ad actum, sed tantum quando per reductionem in actu res suum consequitur complementum, non enim homo, qui est in potentia ad hoc, vt sit in India, imperfectus esset si ibi non fuerit, sed imperfectus diceretur si scientia, vel virtute careat, qua natus est perfici; species autem non perficitur per indiuidua, hæc enim sunt præter naturam speciei, sicut & materia signata, quæ est principium indiuiduationis; at genus perficitur per speciem ratione differentiæ in ipsa contentæ, cum se habeat ad illam, sicut materia ad formam, à qua perficitur, & cum differentia faciat ipsum genus esse in actu, in tantum autem est perfectum vnumquodque in quantum est actu.

ARTICVLVS III.

Vtrum indiuiduum recte definiatur, quod prædicatur de vno solo.

7.met.l.a.& 39.op.45.c.9 Videtur quod non recte definiatur indiuiduum, quod prædicatur de vno solo dicit enim Philosophus 7. met. t. 7. & in prædicam. quod de substantia prima cætera dicuntur, ipsa vero de alio non dicitur; sed substantia prima est indiuiduum, ergo indiuiduum male definitur.

2 Præterea singulare non potest definiri, sicut nec demonstrari, vt dicitur 7. met. t. 41. & 53. sed indiuiduum est singulare, ergo indiuiduum non potest definiri. 7.met.l.11.

3 Præterea quod est commune pluribus, de pluribus prædicari potest, & non tantum de vno, nam prædicari de pluribus est passio vniuersalis, vt dictum est, sed indiuiduum est commune pluribus, vt patet, cum dicimus tria indiuidua, ergo male definitur indiuiduum, quod prædicatur de vno solo. op 43.c.9 q de pot a.2. ad p.& 2 p. p.a.9.a.p. ad p.q.10.a.4. c.p.d.34 q. vn a.1.ad 3. pp q.13.a.9. c.

4 Præterea hoc nomen Achilles prædicatur de vero Achille, & de quocunque homine simili Achilli in fortitudine, sed hoc nomen est nomen indiuidui, ergo indiuiduum potest prædicari de pluribus; sed dices hoc nomen esse communicabile improprie, & metaphorice.

5 Contra hoc nomen Achilles potest imponi pluribus hominibus, nihil enim prohibet multos vocari hoc nomine; sed tunc nomen indiuidui prædicatur de pluribus, ergo male definitur indiuiduum, quod prædicatur de vno. p.perih.l.10

6 Præterea aliquis homo est indiuiduum, est enim indiuiduum vagum, sed aliquis homo prædicatus de pluribus, ergo indiuiduum male definitur, quod prædicatur de vno solo. pp.30.a.4.

Sed contra est auctoritas Porphyrij definientis indiuiduum in cap. de specie, quod prædicatur de vno solo.

Respondeo dicendum, quod in indiuiduo duo est considerare, id, quod est indiuiduum, & rationem indiuidui, quæ est ratio incommunicabilitatis, prout scilicet aliquid vnum, & idem in pluribus inferioribus non diuiditur, nec de pluribus inferioribus prædicatur, ad quam rationem constituendam duo concurrunt, natura generis, vel speciei in indiuiduo existens, & modus existendi talis naturæ incommunicabiliter, quia in indiuiduo completo substantiæ existit natura generis, vel speciei, vt propria huic indiuiduo, & non vt multis communis: si primum consideretur in indiuiduo, illud est incommunicabile, & non prædicatur de alio, vt dicit Philosophus 7. met. t. 7. quod est intelligendum per se, per accidens enim nil prohibet Socratem de hoc albo prædicari, vel de animali, vel de homine, quia id, cui inest album, vel animal, vel homo, est Socrates, de se ipso autem prædicatur per se, vt cum dicitur Socrates est Socrates, & sic de vno solo prædicari potest indiuiduum, puta de se ipso, vt recte dicit Porphyrius. Si autem consideretur secundum, potest indiuiduum prædicari de multis, nam ratio indiuidui communis est, cōmunis enim est multis ipse modus existendi incommunicabiliter, quem ratio indiuidui præter naturam communem generis, vel speciei comprehendit: & idem dicendum de intentione indiuidui, hæc enim communis est, sicut & ratio. p.d.25.q.p. a.p.ad 6. a.1 ad 4 & in 2.scrip.a. 3 ad 3.q de pot a.2.ad p & 1.o pp q. 29.a p ad p. & q.30.a.4. ad 1. 7.met.l.2. p.d.cit.in v troque scripto pp.q 30. a.4 ad 2 & q.29 a p ad p.

Ad primum ergo dicendum, quod prima substantia de nullo, quod sit aliud ab ipsa, per se prædicatur, prædicatur tamen per se de vno, quod est ipsa, vt dictum est. 7.met.l.2. in c.

Ad secundum dicendum, quod licet hoc indiuiduum, vel illud definiri non possit, tamen id, quod pertinet ad rationem communem indiuidui, definiri potest; sic enim Philosophus in prædicamentis definit substantiam primam, quæ est indiuiduum. p.p.29.a.p ad p.

Ad tertium dicendum, quod id, quod est indiuiduum, est incommunicabile, & per consequens p.p.30.a.4. ad 3.p.d. 25. in vtroque scrip.

non poteſt prædicari de pluribus inferioribus, ſed ratio, vel intentio indiuidui eſt communis, & ſimiliter modus exiſtendi incommunicabiliter, & propterea poteſt indiuiduum, & perſona prædicari de pluribus.

pp. 13 a. 9. Ad quartum dicendum, quod omne nomen impoſitum ad ſignificandum aliquid ſingulare, eſt incommunicabile re, & ratione; non enim poteſt in apprehenſione cadere pluralitas huius indiuidui, & propterea nullum nomen ſignificans aliquid indiuiduum eſt communicabile multis inferioribus proprie, & conſequenter proprie prædicabile de multis, de qua prædicabilitate eſt ſermo; poteſt tamen nomen ſignificans aliquod indiuiduum eſſe communicabile, & prædicabile de multis ſecundum ſimilitudinem, vt patet in hoc nomine Achilles, poteſt enim aliquis metaphorice dici Achilles, in quantum habet aliquid de proprietatibus Achillis, ſcilicet fortitudinem.

p. perih. l. 10. Ad quintum dicendum, quod ſi imponitur hoc nomen Achilles pluribus hominibus, non prædicabitur de illis vniuoce, tamque vniuerſale, ſed æquiuoce; nam vniuerſale non ſolum dicitur quando nomen poteſt de pluribus prædicari, ſed etiam quando id, quod ſignificatur per nomen, eſt natum in pluribus inueniri, quod non contingit in prædicto nomine, nam hoc nomen Achilles ſignificat naturam humanam, ſecundum quod eſt in hac natura, vnde ſi imponitur alteri homini, ſignificabit aliud, & ſic non erit vniuerſale, ſed æquiuocum.

pp. 30. a 4. c p. d. 25. q. p. a. 3 ad 4. Ad ſextum dicendum, quod indiuiduum vagum, ſeu aliquis homo ſignificat naturam communem cum modo exiſtendi incommunicabiliter, ſed in communi, non enim ſignificat hunc, vel illum modum exiſtendi determinate, ſed modum exiſtendi incommunicabiliter, ſicut & indiuiduationem in communi, & ideo poteſt prædicari de multis.

QVÆSTIO V.

De Differentia.

Deinde conſiderandum eſt de differentia.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR TRIA.

Primò vtrum conuenienter diuidatur differentia in communem, propriam, & propriiſſimam.

2 *Vtrum rectè ſit aſsignata à Porphyrio definitio differentiæ, quod ſit, quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid.*

3 *Vtrum differentia ſuperior intrinſece includatur in differentia inferiori.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter diuidatur differentia in communem, propriam, & propriiſsimam.

p. p. q. 5. a. 6. arg. 2. Videtur quod differentia non diuidatur conuenienter in communem, propriam, & propriiſſimam; Quia omnis diuiſio fit per oppoſita, ſed hæc tria membra non videntur oppoſita, nam eadem omnino eſt differentia propria, & communis, album enim, & nigrum ſunt propriæ differentiæ Cigni, & Corui, & ſont differentiæ communes reſpectu hominis, ergo non conuenienter diuiditur differentia in communem, propriam, & propriiſſimam. (p. 3. 72. a. 5. c.)

p. p. q. 78. a. 4. arg. p. 2 Præterea commune non diuiditur contra proprium ſed in hac diuiſione illa duo inter ſe diuiduntur, ergo male diuiditur differentia.

3 Præterea ſicut differentia ſubſtantialis, ſeu ſecundum ſpeciem facit differre, ita & differentia indiuidualis, ſeu ſecundum numerum: ſed differentia ſecundum numerum, neque eſt differentia propriiſſima, quia non conſtituit ſpeciem, nec facit aliud, ſicut facit differentia propria, neque eſt differentia propria, quia hæc oritur à forma, differentia vero indiuidualis à materia, neque eſt differentia communis, vt patet, ergo male diuiditur in differentiam communem propriam, & propriiſſimam. pp. 61. a. 6. ad 3. & 7. ad 3. l. c. q. 6. a. c. de ſp. cr. a. 10. c. p. p. q. 50. a. 4. & inſr. in c. huius art. 1.

4 Præterea riſibilitas eſt differentia, ſecundum quam differunt homines ab equis: ſed riſibilitas non eſt vlla prædictarum differentiarum, non enim eſt differentia propriiſſima, quia non conſtituit ſpeciem, ſed eſt extra eſſentiam: neque eſt differentia communis, ſicut neque eſt accidens commune, vt patet, nam conſequitur ſpeciem humanam, neque eſt differentia propria, quia hæc, vt dicit Porphyrius, intenditur, & remittitur, riſibilitas autem, nec intenditur, nec remittitur, ergo male diuiditur differentia. l. c. p. a. & q. 21 de ver. a. p. ad 10. & 18 c. huius ar. op. 43. tr. 2. c 4. op. 48. tr. 3. c 4.

Sed contra eſt auctoritas Porphyrij, qui cap. de differentia diuidit differentiam in communem, propriam, & propriiſſimam.

Reſpondeo dicendum, quod recte, & conuenienter differentia diuiditur in communem, propriam, & propriiſſimam: cuius ratio eſt, quia cum differentia importet diſtinctionem formæ, ſicut datur triplex forma, vna ſubſtantialis, quæ conſtituit ſpeciem rei, atque adeo eſt eſſentia, vel pars eſſentiæ rei, alia accidentalis conſequens, & cauſata ex principijs eſſentialibus rei, licet nec ſit eſſentia, nec pars eſſentiæ illius, & dicitur accidens proprium, alia demum accidentalis, quæ neque conſequitur principia ſpeciei, nec eſt eſſentia, vel pars eſſentiæ rei, ſed cauſatur ex principijs indiuidui, eique conuenit quandoque ſeparabiliter, quando ſcilicet non habet cauſam permanentem in ſubiecto, vt ſunt album, & nigrum, ſedere, & ambulare, quandoque vero inſeparabiliter, quando nimirum habet cauſam permanentem, vt ſunt maſculinum, & fœmininum, & dicitur prædicatum accidentale: ita triplex eſt differentia, vna propriiſſima, quæ ſcilicet facit propriiſſime differre, & eſt differentia ſubſtantialis, quæ diuidit genus per ſe, & cum illo conſtituit ſpeciem, & propriiſſime facit aliud, vt rationale reſpectu hominis, quæ propterea à Philoſopho 7. met. t. 43. dicitur tota ſubſtantia, rei. Alia propria, quæ conſequitur formam, a qua ſumitur differentia propriiſſima: vnde, & cauſari dicitur ex principijs ſpeciei, vt riſibile reſpectu hominis cõgregatiuum, vel diſgregatiuum reſpectu albi, & nigri. Alia demum communis, quæ conuenit indiuiduis diuerſarum ſpecierum, & non cauſatur ex principijs ſpeciei, ſed indiuidui, vt nigrum, & album reſpectu hominis: Et ſic manifeſtum eſt, quod conuenienter diuiditur differentia in communem propriam, & propriiſſimam. P. p. 30. a. 2. ad 2. 3. c. g. c. 5 7 de ſp. cr. a. 11. c. 9. de ani. a. 12. ad 7. p. a. 72 a. 3 c. op. 30. c p. op. 41. c. 10. 7. met. l. 11. l. c. de ani. de ſp. cr. & p. a.

Ad primum ergo dicendum, quod hæc diuiſio eſt per oppoſitas rationes: nam differentia propriiſſima conſtituit ſpeciem, propria non conſtituit ſpeciem, ſed cauſatur ex principijs ſpeciei, communis vero nec conſtituit ſpeciem, nec cauſatur ex principijs ſpeciei, ſed indiuidui, aliquando permanenter, aliquando non. de ſp. cr. a 11. c. 9 de ani. a. 12. ad 3.

Ad ſecundum dicendum, quod commune per prædicationem, ſicut genus, non diuiditur contra proprium, ſed commune per prædicationem, ſicut accidens, poteſt diuidi contra proprium ſicut enim recte diuiditur accidens in commune, & proprium, ita p. p. 78. a. 4. ad p. de ſp. cr. & de ani. l. c.

ita rectè diuidi potest differentia in communem; & propriam.

q. 10 de pot. a. 2 ad 11. Ad tertium dicendum, quod differentia indiuidualis potest reduci ad differentiam proprijssimam, quia licet non faciat differre specie naturæ, facit tamen differre specie proprietatis indiuidualis, vt patet in diuinis relationibus, paternitas enim, & filiatio faciunt differre patrem, & filium specie proprietatis personalis, non specie naturæ. Præterea differentia indiuidualis facit etiam suo modo aliud, nam in humanis, cum pater, & filius non sint vnum in essentia, sicut in diuinis, pater est alius, & aliud à filio, secus verò in diuinis, vbi quia pater, & filius sunt vnum in essentia, pater non est aliud, sed alius à filio.

p.d. 28. q. p. a. 2. c.

op. 48. tr. 2. c. 4. Ad quartum dicendum, quod, cum idem dicendum sit de proprijs passionibus, quod de formis, ad quas consequuntur, sicut formæ substantiales nullo modo recipiunt magis, & minus, quia & agens semper eodem modo se habet in illis, & subiectum, quod est materia prima, est semper æque dispositum, ita & propriæ passiones formarum substantialium ob eandem rationem non suscipiunt magis, & minus; sicut autem formæ accidentales, saltem aliquæ possunt recipere magis, & minus, vt patet in albedine, & nigredine, quia & agens se habet diuersimode in illis, & subiectum aliquando est magis, aliquando minus dispositum, ita & propriæ passiones illarum, quæ sunt congregare, & disgregare visum ob eandem rationem suscipiunt magis, & minus; propterea vero Porphyrius dixit differentiam propriam intendi, & remitti, quia hoc non repugnat illi, vt sic, nam multæ proprietates vere intenduntur, & remittuntur, at nulla differentia proprijssima intenditur, & remittitur, siue constituat speciem substantiæ, nam huius proprium est, vt dicit Philosophus in c. de substantia, non suscipere magis, & minus, siue constituat speciem accidentis, tum quia species omnes sunt sicut numeri, vt dicitur 8. met. t. 10. & per consequens consistunt in indiuisibili, vnde non possunt suscipere magis, & minus; tum quia ipsa forma accidentis secundum se sumpta non dicitur magis, vel minus, sed maior, vel minor, magna, vel parua, sic enim vna albedo dicitur magna, alia parua, non autem magis, vel minus, sed hoc conuenit albo.

8. met. l. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum rectè tradita sit definitio Differentiæ.

op. 42. c. 10. & 11. op. 48. tr. p. c. 5. 7. met. l. 12. 2. post. l. 13.

Videtur quod non sit recte tradita definitio differentiæ, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quale quid. Quia in omni genere descendendum est ad vltimam differentiam, quæ speciem specialissimam constituit, & cum illa proinde conuertitur, cum sit tota substantia illius, vt dicit Philosophus 7. met. t. 42. sed vltima differentia constituens speciem specialissimam, sub qua nihil est nisi indiuidua, non potest prædicari, nisi de pluribus differentibus numero, ergo non recte definitur differentia, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quale quid.

8. met. l. 2. 5. met. l. 22.

2 Præterea de illo prædicatur differentia, ad quod comparatur tamquam actus & forma; sed differentia comparatur tamquam actus, & forma ad genus, vt dicit Philosophus 8. met. t. 3. & 5. met. t. 33. vbi differentiam vocat actum, & qualitatem generis, ergo male definitur differentia, quæ prædicatur de specie.

3 Præterea si differentia prædicatur in quale quid, maxime quia differentia habet rationem formalis respectu speciei; sed eodem modo genus est formale respectu speciei. Vt enim dicit Philosophus 2 phys. t. 28. partes definitionis reducuntur ad causam formalem, ergo vel non sola differentia prædicatur in quale quid, vel genus non debet prædicari in quid.

op. 48. tr. p. c. 4. 2 phys. l. 5.

Sed contra est auctoritas Porhpyrij in cap. de differentia, vbi differentiam definit, quod sit, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quale quid.

Respondeo dicendum, quod recte describitur differentia, quod sit, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quale.

op. 48 tr. p. c. 3. 4. op. 30. c. p. op. 42. c. 2.

Ad cuius manifestationem sciendum est, quod in aliquibus formis potest esse latitudo secundum gradus formales, quorum vnus secundum se nobilior est, & perfectior altero, & hæc est latitudo generis, sub quo sunt diuersi gradus formales specie differentes; pro quo notandum est quod in entibus sunt diuersi gradus essendi, siue gradus substantiales, siue accidentales, qui gradus licet in aliquibus entibus sint dispersi, inuenitur tamen aliquando vnum aliquod plures gradus perfectionis substantiales, vel accidentales comprehendens; verbi gratia vegetabile, sensibile, rationale, sunt gradus entium substantiales, quorum Primus reperitur in planta, Secundus in cane, Tertius non tamen solus, sed cum cæteris est in homine; homo namque per suam formam substantialem, quæ est vna, habet omnes istas tres perfectiones; vnde sortes per vnam suam essentiam conformatur plantæ, cani, & Platoni. Hæc autem conformitas, quæ est sortis ad plantam, potest esse vna duorum, sortis, vt subiecti, & plantæ, vt termini; non quod talis conformitas sit relatio secundum esse, sed est relatio secundum dici, estque fundamentum relationis secundum esse, talis autem conformitas, quæ realiter vna est, mouet intellectum nostrum ad vnum conceptum, puta ad conceptum viui, à quo complete sumitur genus, quod est etiam species respectu superioris gradus; Vnde talis conformitas se habet ad genus, vt fundamentum remotum, conceptus vero viui, ad quem illa mouet intellectum, se habet ad genus, vt fundamentum proximum; & sic licet vnitas generis sit vnitas rationis, tamen aliquo modo habet fundari in vno secundum rem: difformitas autem, quæ est inter sortem, & plantam, est, quia sortes sentit, non autem planta à qua difformitate sumitur differentia, quæ diuidit viuum, quod est commune homini, & plantæ: vnde per hanc differentiam ostenditur, quod viuum inuenitur in habente aliquam aliam perfectionem, quæ non est in planta; & quia in tali perfectione, puta sensibili, conuenit sortes cum cane, similiter inter eos est vna conformitas mouens ad vnum conceptum, à quo si sumatur in concreto substantiue, ita vt tale concretum de suo significato dicat explicite, & viuum & sensibile, sumitur aliud genus, scilicet animal. Si vero sumatur in concreto adiectiue, ita vt de suo significato dicat solam perfectionem sensibilis, explicite sumitur differentia, & sic de alijs vsque ad vltimam differentiam specificam, infra quam non est perfectio formalis. Cum ergo de tot possit dici sensibile, de quot dicitur animal, sicut animal, quod est genus, prædicatur de pluribus differentibus specie: ita & sensibile, quod est differentia, prædicatur de pluribus differentibus specie: dupliciter tamen differunt inter se animal, & sensibile: Vno modo, quia animal dicitur à sensibili, sensibile autem dicitur à sensibilitate, & quia anima ad sensibilitatē se habet sicut potentia ad actum, ideo differentia est magis

actualis, quam id, cuius est differentia, licet ambo sint æqualis ambitus. Alio modo, quia genus prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid est, idest substantiue secundum grammaticos, animal enim quod de homine, & equo prædicatur, est substantiuum, & non adiectiuum : sensibile autem prædicatur de pluribus differentibus specie in quale qoid idest adiectiue: cuius ratio est, quia differentia diuisiua alicuius generis sumitur à perfectione, quam non habent omnia, quæ sunt sub genere, quæ perfectio comparata ad illud, vnde sumitur genus, se habet vt quoddam perfectum, & per consequens vt quædam qualitas & forma generis; & quia communiter adiectiua sumuntur à formis, quæ habent adiacere, ideo ad designandum, quod differentia sumitur à solo formali & illud solum dicit explicite, perfecta est differentia per modum adiectiuum in sui prædicatione & sic recte definita est differentia, quod sit, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie. (5 met. l. 32.)

(2. post. l. 13.) Ad primum ergo dicendum, quod in definitione differentiæ tantum definitur differentia subalterna; non autem vltima; cuius ratio est, quia forma essentialis non est per se nota, & ideo oportet, quod manifestetur per aliqua accidentia, quæ sunt signa illius formæ, vt patet in 8. met. t. 43. non autem oportet accipere accidentia propria illius speciei, quia talia oportet per principia speciei demonstrari, sed oportet notificare formam speciei per alia accidentia communiora, & secundum hoc differentiæ sumptæ dicuntur quidem substantiales, inquantum inducuntur ad declarandam formam essentialem, sunt autem communiores specie, atque adeo subalternæ, inquantum assumuntur ex aliquibus signis, quæ sequuntur superiora genera.

(p. post. l. 11. 4. met. l. 7. 8 met. l. 2.) Ad secundum dicendum, quod differentia dupliciter potest considerari, vno modo, vt vniuersale, vel prædicabile, & sic debet definiri per ordinē ad partes subiectiuas, puta ad inferiora, quæ sub se continet, tamquam totum vniuersale, & hoc modo sumitur, cum definitur, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quale quid. Alio modo sumitur vt est prædicatum, seu per ordinem ad subiectum, respectu cuius est actus, & hoc modo prædicatur de genere, cuius est actus, dicimus enim animal, vel esse rationale, vel irrationale. & animal, quod est homo, esse rationale.

(2 phys. l. 5. 7. met. l. 9. 11. 7. met. l. 5. 10. met. l. 10. op. 48. 11 p. c. 4.) Ad tertium dicendum, quod partes definitionis, puta genus, & differentia comparatæ ad suppositum naturæ habent rationem causæ formalis, sed comparatæ ad naturam speciei, habent rationem causæ materialis, nam omnes partes comparantur ad totum, vt imperfectum ad perfectum, quæ est comparatio materiæ ad formam, si demum comparentur ad inuicem, differentia habet rationem causæ formalis, genus vero materialis.

ARTICVLVS III.

Vtrum differentia superior intrinsecè, & essentialiter includatur in differentia inferiori, vt sensitiuum in rationali.

(7 met. l. 12.) VIdetur quod differentia superior includatur in conceptu inferioris. Quia differentia superior prædicatur in abstracto de inferiori, dicit enim Philosophus 7. met. t. 43. quod fiscipedia est aliqua peditas, sed quod prædicatur in abstracto de aliquo, includitur in conceptu illius, ergo differentia superior includitur in conceptu inferioris.

2 Præterea vltima differentia, vt dicitur 7. met. loco citato est tota substantia rei, sed non nisi quia includit differentias superiores, quæ sunt de essentia rei, ergo differentia superior includitur in inferiori. (ibid.)

3 Præterea genus sicut non est præter species, vt dicitur 7. met. t. t. ita nec præter differentias constitutiuas specierum, sed in genere essentialiter includitur differentia superior, cum hæc sit constitutiua illius, ergo & differentia superior non erit præter inferiores, sed includetur in illis, sicut includitur genus. (ibid.)

4 Præterea dicit Philosophus ibidem, quod in definitione ponenda est tantum vltima differentia, quia alioqui si ponerentur reliquæ differentiæ superflue ponerentur; at hoc est, quia includuntur in vltima differentia, ergo differentia superior includitur in inferiori. (ibid.)

5 Præterea si differentia superior non includeretur in inferiori; possent in definitione poni differentiæ sine vllo ordine. vt in definitione hominis possemus dicere, quod homo sit animal bipes, habens pedes, sed hoc est falsum, nam posito bipede superfluè ponitur habens pedes, ergo differentia superior includitur in inferiori. (ibid.)

6 Præterea animal, quod est in homine, vt dicit Philosophus 10. met. t. 24. differt specie ab animali, quod est in leone, & per consequens & sensitiuum, quod est differentia superior, & constitutiua animalis, differt specie in hoc, & illo sensitiuo, hominis scilicet, & leonis; sed animal ex eo, quod differt specie in speciebus, includitur in illis, ergo & differentia superior puta sensitiuum, ex eo, quod differt specie in sensitiuo hominis, & leonis, includetur in illis, quæ sunt differentiæ inferiores. (2 e g. c. 89. 10. met. l. 10.)

Sed contra est, quod Philosophus 10. met. t. 11. dicit quod differentiæ sunt primò diuersæ, & quod quæ sunt primo diuersa, non conueniunt in aliquo, & per aliquid sunt diuersa, ergo differentiæ inferiores non includunt superiorem, nam alioqui in aliquo conuenirent, & per aliquid essent diuersæ contra Philosophum. (10 met. l. 4. p. p. q. 3. a. 8. ad 3. & q. 90. a. p. ad 3. p d. 8. q. p. a. 2. ad 3.)

2 Præter a quæ conueniunt in aliquo, & per aliquid sunt diuersa, vt dicitur 10. met. t. cit. sunt species, sed differentiæ non sunt species, vt patet, ergo. (10 met l. 4. op. 42. c 10. op 48 11 p. c. 5. 3 met l. 8 11. met. l p. op. 30. c p.)

3 Præterea genus est extra conceptum differentiarum diuisiuarum, vt dicitur 3. met. t. 10. & 11. met. sum p c. p. ac proinde de illis non prædicatur, vt dicitur 4. top. & 3. met. l. c. sed eadem est ratio differentiæ superioris constitutiuæ generis, ergo etiam illa est extra conceptum differentiæ inferioris.

Respondeo dicendum, quod differentia inferior constitutiua speciei dupliciter potest considerari, vno modo, secundum proprium, & principalem conceptum, seu secundum principale significatum, quod ipsa dicit explicite, atque adeo secundum id, a quo sumitur, quomodo est pars speciei, vt sic enim comparatur ad genus, vt actus ad potentiam, & vt forma ad materiam, ex quibus tamquam partibus componitur species, & hoc modo sicut genus est extra conceptum differentiæ, & contra, vt dictum est, ita & differentia superior, quæ est constitutiua generis, est extra conceptum proprium, & extra principale, ac explicitum significatum differentiæ inferioris; hæc enim significat explicite aliquid, quod non significat genus, vel differentia superior constitutiua generis, licet idem totum significetur ab his tribus. Alio modo potest considerari differentia inferior, se- (10. met. l. 10. op. 30 c p. op 48 11. p. c. 4. & 5. — q. 3 a. 3. — 10 met op. 30 & 48. l. c. p. 2. q. 67. a. 5. c.)

cundum quod nominat totum, & secundum implicitum significatum suum, quomodo non est pars speciei, & per consequens non aducnii geneti tamquam pars parti, sed tamquam totum determinatum, & signatum ton indeterminato, & non signato, in ipso potestatiue & implicite inclusum, dicit enim totum, quod dicit species, sed non explicite tantom dicit id, quod est vt formale in specie, implicite vero dicit id, op.43.c.5. quod est vt materiale; & hoc modo sicut differentia inferior continetur io genere, non tamquam in eo, quod includitor in ratione ipsius, sed tamquam determinatum in indeterminato, & contra genus continetur in illa, tamquam indeterminatum, in determinato, (nam quod est indeterminatum in genere, est determinatum in specie & differentia, vnde genus, & differentia tantum differunt secundum signatum, & 7.met.l.12. non signatum, determinatum, & non determinatum;) ita differentia inferior continetur in superiori, non tamquam in eo, quod est de ipsius ratione, sed tamquam determinatum in indeterminato, & illud continetur in ipsa tamquam indeterminatum in determinato: omnes namque differentiæ superiores generum dicunt vnum, quod determinatur per vltimam differentiam. Et sic manifestum est, quomodo differentia superior includatur io inferiori, quomodo non.

7.met. l. 12. l.c. in c. Ad primum ergo dicendum, quod cum differentia inferior contineatur sub superiore, sicut differentiæ continentur sub genere, puta tamquam determinatum sub indeterminato, sicut quando prædicatur genus de differentijs sub se contentis, non est prædicatio formalis, quia conceptus vnius est diuersus à conceptu alterius, sed tantum identica & materialis, quia scilice idem est, quod dicitur ab vno, & quod ab alio, licet diuersimode de illis dicatur; ita quando prædicatur differentia superior de inferiori, non est prædicatio formalis, ob eandem rationem, sed materialis, & identica, quia differentia superior dicit illud, quod determinatur per differentiam infe- 7.met.l.12. riorem. Vel dic, quod sicut genus dicitur includi in differentia inferiori, quia genus non est sine differentijs, nam ista faciunt genus esse in actu, vt dictum est, ita differentia superior dicitur esse in inferiori, quia non est sine illa; nam hæc dat illi determinationem, q.3.a.3.ar.5. & facit illam in actu, faciendo esse in actu genus, de sp cr.a. vit ad 3. cuius ipsa est constitutiua; Vel dic, quod quia bipes; sicut & gressibile sunt differentiæ accidentales, licet ponantur luco substantialium, fissipedia erit species huius accidentis, quod est peditas, & sic poterit hæc de illa prædicari, quomodo prædicatur color de albedine.

7.met.l.11. Ad secundum dicendum, quod vltima differentia dicitur tota substantia rei, non quia illa in suo conceptu includat conceptum reliquarum differentiarum, & omnium generum, vt dictum est, sed quia omnes differentiæ dicunt vnum, quod determinatur ab vltima differentia; quæcunque enim differentiæ ponantur in definitione, nisi ponatur vltima differentia, nunquam intelligetur substantia rei, vt distinguitur ab alijs.

7.met l.12. 10.met.l.10. Ad tertium dicendum, quod sicut genus ideo dicitur non esse præter species, quia formæ specierum, quæ sunt differentiæ, non sunt realiter aliæ formæ a 7. met.l.12. 10.met.l.10. forma generis, sed sunt forma generis, sed cum determinatione; animal enim est quod habet animam sensitiuam, homo autem est habens animam sensitiuam talem, idest cum ratione, Vnde cum additur differentia generi, non additur quasi diuersa essentia à genere, sed quasi in genere implicite contenta; ita differentia constitutiua generis, seu differentia superior dicitur non esse præter differentiam inferiorem, quia hæc non est diuersa forma ab illa, sed est forma illius cum determinatione.

Ad quartum dicendum, quod differentia vltima op.48. tt.p. duplicitet potest significari, vno modo, nomine spe- c. 4. cifico includente, & significante explicite aliquid per modū generis, & aliquid per modum differentiæ, vt est bipes respectu habentis pedes. Alio modo per nomen explicito tantum exprimens aliquid per modum differentiæ, vt est duos, vel scissos respectu habentis pedes: Si priori modo significetur differentia vltima, tunc illa posita in definitione, superflue ponitur differentia superior, nam inferior habet rationem speciei, & superior habet rationem generis; species autem, cum explicite contineat totum id, quod dicit explicite genus, non potest simul cum illo poni in definitione; nam tunc bis poneretur genus explicite, & sic committeretur nugatio, nam poneretur semel in se, & semel in specie; & sic in definitione hominis non debet poni animal habens pedes bipes, nam bipes idem est, quod habens pedes duos, vnde bis diceretur habens pedes, sed debet dici animal bipes, vel habens pedes duos: si autem sumatur differentia posteriori modo, non committitur nugatio, sed est bona definitio prædicta; bona namque definitio secundum Philosophum 7.met.t.43. constat ex primo genere, & differentijs, vsque ad vltimam, à qua tamen sola definitio habet vnitatem, quia omnes differentiæ superiores significant vnum, quod determinatur in c. per vltimam, vt dictum est.

Ad quintum dicendum, quod quando vltima dif- 7.met.l.12. ferentia significatur nomine specifico, tunc non potest poni in definitione ante differentiam superiorem significatam per modum generis, dato quod quis vellet conficere definitionem per differentias significatas nomine generis, & speciei vt si quis vellet definire hominem, quod sit animal habens pedes bipes, non deberet in definitione præponere bipes habenti pedes, nam hoc inuoluitur io illo, vnde superflue poneretur, sed contra debet habens pedes præponere bipedi, & ita definire hominem, quod sit animal habens pedes bipes, nam vbi dictum est, habens pedes; adhuc restat quærendum, vtrum sit bipes, diuidendo habens pedes.

Ad sextum dicendum, quod sicut aliter sunt species op.48.tt.p. in genere, aliter differentiæ: nam species conueniunt c.5. in genere, tamquam in eo, quod est de essentia illarum, seu quod includitur io ratione, & principali significato illarum, sed differentiæ conueniunt in genere, sicut in quodam determinabili secundum rationem per eas, quod est extra intellectum earum; 10.met.l.10. ita aliter genus differt specie in speciebus, & differen- 7.met.l. t24 tia generis in differentijs constitutiuis specierum, nam genus differt specie, quia non est alia essentia generis ab essentia speciei, & differentia specifica immediate facit esse genus in actu; quare ad multiplicationem differentiarum specificarum etiam genus specie multiplicatur in speciebus, differentia vero superior generis constitutiua, licet non sit essentia distincta ab essentia differentiæ inferioris, mediate tamen fit in actu per differentiam inferiorem constitutiuam speciei: In hoc tamen conueniunt, quod sicut animal non dicitur differre specie in differentijs specierum, sed in ipsis speciebus, vt animal in equo, & homine, vt dicit Philosophus 10.met. t. 24. & in illis non differt specie per differentiam sibi intrinsecam, & essentialem, sed extrinsece, per differentiam constitutiuam speciei: ita & differentia superior dicitur specie differre in speciebus, non in differentijs specierum, & in illis differt, non per essentiales, & intrinsecas differentias, sed per extrinsecas specierum. Ad reliqua obiecta patet ex dictis.

QVÆSTIO VI.

De Proprio.

Deinde considerandum est de proprio.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR TRIA.

Primo Vtrum recte definiatur à Porphyrio proprium, quod omni, soli, & semper conuenit, & conuersim de re prædicatur.

2 *Vtrum subiectum sit causa efficiens propria passionis.*

3 *Vtrum propria passio realiter distinguatur à suo subiecto.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum recte à Porphyrio definiatur proprium.

op. 48. tr. 3. c. 8.

VIdetur quod non recte à Porphyrio definiatur proprium, quod omni soli & semper conueniat, & conuersim de re prædicetur. Dicit enim Philosophus in prædicam. c. de quantitate, quod æqualitas est passio quantitatis propria: sed æqualitas non conuenit omni quantitati, ergo proprium non recte definitur, quod omni conuenit.

ibid tr p. c. 2.

2 Præterea sensibile est proprium; sed non conuenit tantum speciei, ergo non recte definitur quod soli.

ibid & p. d. 8 q. p. ar p.

3 Præterea calor ignis est illius propria passio, & similiter esse est proprium Dei, sed vtrumque conuenit alijs ab igne, & Deo, ergo proprium male definitur, quod soli conuenit.

p. perih. l. 1. o op. cit. c. 6.

4 Præterea dicit Philosophus primo perher. c. 5 quod vniuersale est id, quod aptum natum est prædicari de multis; sed proprium est vniuersale, est enim vnum ex 5. prædicabilibus, vt dictum est, ergo non recte definitur, quod soli speciei conuenit, & conuersim de illa prædicatur.

p. 2. q. 2. art. 6 q. 23 a. 2. ad 1 q. 21. de verit. a. p. ad 11 op. cit. c. 6. & 7. p. d. 25. q. vni. a. p. ad 2. 3. c. g. c. 49. q. 2. de ver. a. p. c. 9. 3 art. 7. met. l. 5. & 11.

5 Præterea in omni re proprium est accidens illius, extra essentiam eius existens, non ergo recte definitur definitione distincta ab accidente.

6 Præterea omnis definitio, quid rei, conuenit omni soli, & semper definito, & conuersim de illo prædicatur, est enim idem re cum illo; sed definitio non est proprium, nam hoc est extra essentiam rei, & est accidens: at definitio, cum significet quod quid erat esse rei, est illi intrinseca, imo eadem, re & ratione cum illa, vt dicit Philosophus 7. met. t. 11. ergo non recte definitur proprium quod omni &c.

op. 48. tr. p. c. 6. op cit.

Sed contra est, quod Porphyrius definit proprium quarto modo, quod est maxime proprium, quod omni, soli, & semper conuenit, & conuersim de re prædicatur.

Respondeo dicendum quod recte definitur proprium, quod inest omni indiuiduo speciei, & soli speciei, & semper, & conuersim de illa prædicatur. Ad cuius definitionis particulas intelligendas, sciendum est, quod ex quinque vniuersalibus, tria sunt essentialia, genus scilicet, species, & differentia, quæ ita dicũtur, quia sunt de essentia eorum, de quibus prædicantur. Duo vero sunt accidentalia, proprium, & accidens, quia non sunt de essentia subiectorum, de quibus prædicantur. Cæterum accidens dupliciter sumi potest, vno modo, vt diuiditur contra substantiam, & hoc modo propriũ est accidens, & inter accidentia computatur, non enim est de substantia eius, cuius est propriũ nec potest esse in prædicamento substantiæ. Alio modo sumitur accidens, vt est vnum de quinque prædicabilibus, & hoc modo proprium non est accidens, sed distinguitur contra illud. Ad intelligendas ergo particulas definitionis, quia valde necessarium est scire proprium, quod Philosophus propriam passionem vocat, quia in demonstratione nihil aliud concluditur nisi propria passio de subiecto, sciendum est, quod aliquid de aliquo prædicari dupliciter contingit, per se, & per accidens, prædicatio per accidens tripliciter fieri contingit, vt dicit Philosophus in metaph. Vno modo, quando accidens prædicatur de subiecto, vt homo est albus. Alio modo, quando subiectum prædicatur de accidente. Tertio modo, quando accidens prædicatur de accidente, vt album est musicum: prædicatio vero per se, vt dicitur primo post. fit quatuor modis, quorum, secundus est quando proprium prædicatur de eo, cuius est proprium, vt homo est risibilis. Cum ergo proprium per se prædicetur de subiecto, non per accidens, sicut prædicatur accidens, aliam habitudinem habet ad subiectum, quam ad illud habeat accidens commune, nã hoc nullam aliam habitudinem habet ad suum subiectum, nisi vt ad causam materialem, proprium autem non hanc habitudinem dicit ad suum, ita vt subiectum eius sit tantum passiuum, & receptiuum illius, (nam, cum illud, quod est receptiuum tantum alicuius, non imponat necessitatem essendi ei, respectu cuius est tale, sequitur, quod proprium non necessario sequitur subiectum, nec per consequens per se prædicari potest de illo, quorum vtrumque est falsum; nam cum in rebus naturalibus videamus quasdam operationes, quæ conueniunt semper omnibus, quæ sunt eiusdem speciei, sicut attrahere ferrum respectu magnetis, oporter dicere, quod tales operationes sequuntur aliquod principium intrinsecum permanens in illis corporibus, quod dicitur potentia, seu virtus, quod principium necessitatem essendi habet à forma specifica illius rei,) sed etiam habet habitudinem ad suum subiectum tanquam ad causam efficientem: quod probatur, quia propriæ qualitates agũt vt instrumenta formarum substantialium ad productionem consimilium formarum in specie, vt calor ignis in ligna ad generandum ignem, quod non possent facere, nisi essent instrumenta formæ substantialis, ab illa in genere causæ efficientis recipientes virtutem agendi, non tamen differentem ab entitate ipsarum qualitatum: & sic ex his patẽt duæ particulæ definitionis proprij, scilicet, quod propriũ inest omni, & semper: si enim propriũ necessariam, & naturalẽ connexionem habet cũ forma specifica, vt dictũ est, oportet, quod inueniatur in omnibus, in quibus est forma specifica, & ita reperitur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei nã in illis est forma substantialis: & quia necessitatẽ essendi habet à tali forma, debet semper inesse omnibus indiuiduis, quandiu inest illis forma specifica: Vt vero intelligantur reliquæ particulæ, quomodo scilicet proprium conueniat soli speciei, & conuersim de illa prædicetur: secundum, quod, vt dictum est, diuersi sunt gradus perfectionis in entibus, quos Philosophus 8. met. comparat numeris vbi dicit, quod species sunt sicut numeri. sicut ergo numeri respectu vnitatis habent diuersos gradus formales, nam alius est gradus quaternatij, alius quinatij; ita sunt diuersi gradus formales specierum rerum, per respectum ad quodcunq; principiũ primum incompositũ: & sicut non est inuenire duos numeros specie differẽtes in eodẽ gradu, ita nec duas species in eodẽ gradu formali. Quoniam vero proprium, vt dictum est, sequitur principia propria speciei, nec stricto modo sumptum potest esse nisi in vna specie, propterea dicitur in definitione, quod inest vni. Additur autẽ vltimo, & conuersim de re prædicatur, vt ostenda-

tur modus prædicandi proprij de specie diuersus à modo prædicandi eiusdem de indiuiduis speciei, nam de illis prædicatur per se, quia necessariam connexionem habet cum illis, de quibus prædicatur, non tamen prædicatur per se primo, quia maioris ambitus est, quam quodlibet singulare, prædicatur autem per se, & primo de specie, quod est conuersim de illa prædicari, quia & necessariam habitudinem habet ad illam, & tanti ambitus est, quanti est illa, & prius respicit speciem, quam eius indiuiduum, & sic patet tota definitio proprij.

Ad primum ergo dicendum, quod proprium alicuius speciei aliquando sumitur simpliciter, & sub
op.48.tr.p.c 4.&tr.3 c 8. p post.l.9. vno nomine, & signato, quomodo risibile est proprium hominis, aliquando vero sumitur sub duobus oppositis cum disiunctione, quomodo proprium est numeri, quod sit par, vel impar, & quantitatis, quod sit æqualis, vel inæqualis.

Ad secundum dicendum, quod dupliciter sumi-
op 48.tr.p.c 7 tr.3 c.8. p post.l.7. tur proprium: Vno modo, proprie, & stricte. & sic conuenit tantum speciei specialissimæ: cuius ratio ex dictis est, quia subiectum habet ad proprium habitudinem causæ efficientis; eatenus autem aliquid
op.cit.c.6. & 7. est agens quatenus est actu, multo vero magis est actu species specialissima, quam subalterna; nam hæc existit per illam; nam esse determinatum, quod
pp.q.4.a.p c & ad 3. est actualitas rei, sequitur formam, quatenus termi-
p.d.13.q.p. a.p.c. nus est; At esse terminum potiori ratione conuenit formæ specificæ, quam genericæ; nam, vt dictum est, perfectio generica habet rationem potentiæ, specifica vero actus, quippe quæ determinat gene
p.d.cit.& p. ricam: Et quamuis etiam species specialissima non
p q.29 ar.2. exitat nisi in indiuiduis, id tamen non refert nam
ad 4.q 9. de indiuidua non addunt aliquam essentiam supra spe-
pot a.p ad 5 ciem, sicut addit species specialissima supra genus: differentia enim constituens speciem specialissi-
q.3 ar.3 q.5. a. vlt. mam est extra conceptum, & quidditatem gene-
op cit c.7. ris, & per consequens speciei subalternæ, vt dictum est; species vero specialissima determinatur ad indiuidua per materiam signatam. Alio modo sumitur proprium largo modo, & sic nihil prohibet proprium etiam conuenire speciei subalternæ, dicimus enim quod proprium est trianguli habere tres Angelos æquales duobus rectis.

Ad tertium dicendum, quod licet proprium vni
op.48 tr.p c 7.op 9 q.7. tantum speciei competat, nil tamen prohibet proprium vnius speciei participatione multis etiam alijs speciebus conuenire. sic ergo in proposito proprium est ignis, quod sit calidus, & tamen multis alijs speciebus hoc conuenit, inquantum hoc participant ab igne, qualibet enim qualitas specialiter tribuitur vni elemento, in quo est perfecte, & per concomitantiam, vel deriuationem, atque adeo imperfecte alteri; vnde fit, vt cum ex aëre fit ignis, calor maneat idem specie, sed auctus. Ad illud de esse Dei dicendum, quod dupliciter dicitur aliquid proprium alicui, Vno modo, vt per proprietatem
de sp.cr.a.3. ad 13. excludatur omne extraneum à natura subiecti, sicut cum dicimus proprium hominis esse risibile, sensus enim est, quod nulla res alia ab homine est risibilis, & sic loquitur Porphyrius de proprio; & hoc modo esse non est proprium Dei. Alio modo, vt per proprietatem excludatur omne extraneum à natura prædicati, sicut cum dicimus, hoc est proprium aurum, id est, non habet aliam naturam admixtam, & hoc modo esse dicitur proprium Dei, quia diuinum esse non habet admixtum aliquid priuationis, vel potentialitatis, sicut esse creatum.

p.post.l.11.4 Ad quartum dicendum, quod proprium dupliciter
met.l.7. potest considerari, sicut & quodlibet vniuersale. Vno modo, respectu subiecti, de quo immediate prædicatur & quod immediate ex natura sua respicit, & hoc modo proprium non est prædicabile, sed prædicatum. & ita sumitur à Porphyrio, cum ipsum definit; quod patet, nam de eodem proprio asserit, quod prius conuenit speciei, quam indiuiduis, quod falsum est, si sumitur proprium vt vniuersale, nam vt sic immediate respicit plura inferiora. Alio ergo modo sumitur, vt vniuersale. & prædicabile. & hoc modo proprium non respicit speciem, sed indiuidua speciei, & secundum hanc rationem non definitur à Porphyrio. potest tamen illius definitio colligi ex definitione Porphyrij. si dicas, proprium esse, quod op.48 tr p.
prædicatur de pluribus differentibus numero in quale accidentaliter, & necessario. Nam cum proprium c.6.& 7.
stricto modo sumptum soli speciei specialissimæ conueniat, vt est vniuersale tantum prædicabitur de indiuiduis illius, & cum sit prædicabile accidentale, l.c.arg.5.&
(nam proprium est extra essentiam rei, vt dictum 6.
est,) non nisi in quale accidentali prædicabitur: & cum in secundo modo dicendi per se, vt dicit Philosophus p. post. t. 9. prædicetur de subiecto, necessario de indiuiduis speciei specialissimæ prædicabitur.

Ad quintum dicendum, quod dupliciter sumi po- op.48.tr.p c
test accidens, Vno modo, vt diuiditur contra sub- 6.p.p.q.76.
stantiam; & sic cum nihil dari possit medium inter a.4 ad 4.77.
substantiam, & accidens, quia diuiduntur secundum a.p.ad 5.de
affirmationem, & negationem, scilicet, secundum es- sp c1 a.11.c.
se, & non esse in subiecto: proprium, quia non est & ad 4 & 5.
de essentia rei, oportet quod sit accidens. Alio modo q.de ani.a.
sumitur accidens, secundum quod ponitur vnum ex 9.ad 10.
quinque prædicabilibus, & hoc modo, cum detur quol.p.a 6.
medium inter substantiam, & accidens, proprium ad 3.op.37.
erit ab accidente distinctum. 11.met.l.12.

Ad sextum dicendum, quod in illis, in quibus est 12 q 9 a 2 c
aliquid perfectissimum, nomen commune generis p.d.31 q p.
appropriatur his, quæ deficiunt à perfectissimo: ipsi a.3.ad 2.
autem perfectissimo adaptatur aliud nomen speciale, vt patet in nomine scientiæ: quia enim hoc nomen importat certitudinem iudicij, quando hæc fit per altissimam causam illius generis, per quam potest quis de omnibus iudicare, habet speciale nomen, quod est sapientia: quando vero est per causas secundas, retinet nomen scientiæ & ideo scientia ponitur habitus distinctus à sapientia. Sic in proposito, quia in genere conuertibilium illud, quod significat quod quid est, speciali nomine vocatur definitio, quæ autem deficiunt in hoc conuertibilia existentia nomen commune sibi retinent, & sunt propriæ passiones, ideo hæc propria dicuntur. Vel dic, quod proprium quod est Quartum prædicabile, est terminus simplex, & incomplexus, sicut & reliqua prædicabilia, & definitio est terminus complexus, & compositus.

ARTICVLVS II.

Vtrum subiectum sit caussa efficiens propriæ passionis.

VIdetur quod subiectum non sit causa efficiens
propriæ passionis. Quia causa efficiens necessa- pp.q 2.a.3 c
rio debet realiter distingui ab effectu, quia impossibi- q p prol. ad
le, est quod aliquid sit causa efficiens sui ipsius: sed ali- Ani a.1. ad
quæ passiones non distinguuntur realiter à subiecto, 2.4 met.l. 6.
vt attributa Dei ab eius essentia, & passiones entis ab ente: & in particulari de vno respectu entis dicit Philosophus 4.met.t.3. ergo subiectum non est causa ef- op.48. tr.p.
ficiens suarum passionum. c.6.pp.77.2.

2. Præterea idem non potest esse agens, & patiens: 6.arg.3.

sed si subiectum esset actiuum principium suarum passionum, cum etiam sit earundem receptiuum, esset agens, & patiens, ergo.

pp. 44. 3 p. ad p. op. 48 tr. p. c. 6 p. post. l. 10. & 13.

3 Præterea de ratione entis causati non est habitudo ad causam efficientem; sed de ratione propriæ passionis est habitudo ad subiectum, nam propterea per se prædicatur de illo, & illud necessario consequitur, vnde & ipsum habet in sui definitione, ergo subiectum non est causa efficiens passionum.

2. phys. l. 11. 7. met. l. 6. pp. 77. a. 6. & 7.

4 Præterea efficiens, & materia non coincidunt in idem numero vt dicitur 2. phys. t. 70. sed subiectum est causa materialis propriæ passionis, nam est susceptiuum illius, ergo non est causa efficiens propriæ passionis.

op. 2. c. 89. pp. 77. a. 6. 2. & a. 8. arg. 1.

5 Præterea potentiæ sensitiuæ, quæ sunt proprietates naturales animæ rationalis, subiectantur in composito, sed non caussantur efficienter ab illo, ergo idem, quod prius.

9. de ani. a. 11. c. & ad 9.

6 Præterea substantia non est immediate actiua; sed subiectum aliquarum passionum est substantia, vt anima respectu potentiarum, quæ sunt illius naturales proprietates, ergo subiectum non est causa efficiens suarum passionum.

p. post. l. 10. & 11. op. 48. tr. de demonstrat. c. 4.

Sed contra est auctoritas Philosophi p. post. t. 10. vbi dicit, quod in conclusionibus demonstrationum, in quibus propriæ passiones prædicantur de suis subiectis, passiones habent duplicem habitudinem ad subiectum, vnam tamquam ad causam materialem sibi communem cum omnibus accidentibus, alteram propriam, tamquam ad caussam efficientem.

p. p. 76. a. 6. c. & ad 2. 2. 7. c. 9. de ani. l. c. op. 70. q. 5. a. 4. ad 4. p. post. l. 10. & 13. p. d. 17. q. p. a. 1. ad 2. q. 4. de malo a. 2. ad p. 2. q. 1. a. 6. pp. 77. a. 6. c. & ad 2. & a. 7. c.

Respondeo dicendum, quod subiectum est causa propriæ passionis in triplici genere causæ, materialis, finalis, & efficientis. est enim causa materialis, quia recipit illam in se: Cum enim in omni re proprietas sit accidens, necessario exigit subiectũ, quod sit illius receptiuum. Est causa finalis, quia propria passio est propter subiectum, tamquam minus principale propter principalius, non contra, quod vero sit etiam causa efficiens, multipliciter probatur, & primo, quia quod est primum in quolibet genere est causa cæterorum, sed actualitas prius est in subiecto quam in propria passione, ergo causalitas huius causatur à causalitate illius, ita quod subiectũ in quantum est in potentia sit proprium susceptiuum passionis in quantum autem est in actu, sit productiuum illius. Secundo, quia in omni demonstratione propriæ passionis de subiecto, debet fieri resolutio in definitionem subiecti tamquam in causam primam; nam ideo dicit Philosophus, quod de subiecto debet præcognosci quid est, quod non oporteret, nisi definitio formalis passionis concluderetur de subiecto per definitionem subiecti; & tamquam in causam necessariam, quia conclusio debet procedere ex medio necessario, vt dicitur p. post. t. 18. & ratio est, quia cum passio insit ex necessitate, & semper subiecto, debet habere causam, qua posita non possit non inesse; sed definitio, seu essentia subiecti non est causa necessaria propriæ passionis, si sit tantum causa materialis, est autem, si sit causa efficiens illius; quia quod est receptiuum tantum alicuius, non imponit ei necessitatem essendi, respectu cuius est tale, nam omnis potentia passiua vt sic, vt dicitur 8. met. t. 17. est potentia contradictionis, seu habet se ad esse, & non esse. at propria passio necessario, & semper inest proprio subiecto, & per se de illo prædicatur, vnde subiectũ non est in potentia cõtradictionis respectu illius. Tertio habitudo alicuius ad subiectum tamquã ad causam materialem nõ sufficit, vt aliquid per se prædicetur de illo, & vt sit scibile, nam hoc est commune omnibus accidentibus communibus, quæ non prædicantur de subiecto per se, sed per accidens, & per consequens non sunt scibilia de illo, ergo necessario debet propria passio habere aliam habitudinem ad subiectum proprium, nimirum tamquam ad principium actiuum. Quarto propriæ qualitates, quæ sunt naturales proprietates formarum substantialium, agunt vt instrumenta illarum, alioqui non inducerent agẽdo formam substantialem, sed ideo agunt vt instrumenta, quia virtutem agendi recipiunt à formis substantialibus, licet talis virtus non sit distincta ab essentia qualitatis, ergo dicendum est, quod forma substantialis subiecti est causa efficiens suarum passionum.

p. post. l. 2. & 14. 2. post. l. 2. — 9. met. l. 9. 10. 4. l. 1. in fi. q. p. a. 2. ad p. 4. obiecta — op. 48. tr. p. c. 6. — op. 48. tr. p. c. 6. p. post. l. 24. p. p. q. 77. a. 6. c. — op. cit. cap. 6. 9. de anima. a. 11. c.

pp. 77. a. 6. arg. sed 9. & in c. op. 48. tr. p. c. 6. de sp. cr. art. vlt. c. 9. de ani. ar. 12. q. p. prol. ad Ann. a. 2. ad 2. & p. d. 2. q. 1. a. 2. c. pp. q. 2. a. 1. c. & ad p.

Ad primum ergo dicendum, quod propriæ passiones sunt in duplici differentia; Aliæ proprie dictæ, quæ nimirum sunt formæ accidentales realiter distinctæ ab essentia subiecti, & sunt illius virtutes, & instrumenta ad operandum, & de huiusmodi passionibus verum est, quod subiectum est principium actiuum reale illarum, vt dictum est. Aliæ sunt passiones improprie dictæ, quæ potius sunt loco passionum; quæ nimirum non consequuntur realiter, seu secundum rem, sed secundum nostrum modum intelligendi, seu secundum rationem, essentiam subiecti, vel superiorem rationẽ in subiecto, quomodo tempus dicitur passio motus, & ratio æternitatis consequitur in Deo rationem immutabilitatis; & simili modo se habent cætera attributa diuina respectu substantiæ Dei, & passiones entis respectu entis, nam sicut illa sola ratione differunt ab essentia Dei, ita hæ ab ente.

pp. q. 77. a. 6. & ad 3. a. 7. c. & ad p. op. 48. tr. p. c. 6. & tr. de act. c. 1. tr. de pass. ca. 1.

Ad secundum dicendum, quod aliquid potest esse effectus alicuius dupliciter, vno modo, proprie, quatenus scilicet causatur ab illo per veram actionem, & transmutationem, & hoc modo idem non potest esse agens, & patiens; & ideo subiectum hoc modo non est causa propriæ passionis, sed generans. Alio modo non ita proprie per naturalem resultantiam, quomodo ex vno naturaliter resultat aliud, vt ex luce color, quia scilicet quando vtrumque fit ita fiunt simul, quod vnum necessaria connexione intelligitur esse post aliud; quomodo sensus dicitur caussa actiua imaginationis, & vna potentia alterius potentiæ; & actio passionis; & hoc modo subiectum dicitur principium actiuum propriæ passionis, nam posito subiecto ponitur statim passio; & actio originantis prius intelligitur terminari ad subiectum, quam ad eius passiones. Neque absurdum est, quod secundum hunc modum agendi idem sit agens, & patiens, seu agens in seipsum.

pp. q. 44. a. p. ad p. quol. 7. q. 4. ar. 1. ad 4.

Ad tertium dicendum, quod licet habitudo ad causam efficientem non intret definitionem entis causati, sequitur tamen ad ea, quæ sunt de eius ratione, quia ex hoc, quod aliquid per participationem est ens, sequitur quod sit causatum ab alio: vnde huiusmodi ens non potest esse quin sit causatum, sicut nec homo quin sit risibilis: sed quia esse causatum non est de ratione entis simpliciter, propter hoc inuenitur aliquod ens non causatum.

l. c. in c. art. & ad 2.

Ad quartum dicendum, quod efficiens est duplex, vnum per realem transmutationem, & veram actionem, & hoc non potest coincidere cum materia in idem specie, vel numero: Alterum per naturalem quandam resultantiam, & hoc potest coincidere cum materia in idem numero, vt dictum est.

p. p. 77. a. b. c.

Ad quintum dicendum, quod accidens proprium causatur à subiecto secundum quod est actu, & recipitur in eo, inquantum est in potentia; est autem compositum, quod est subiectum potentiarum materialium, in actu per animam, & ideo necesse est, quod omnes potentiæ fluant ab anima, licet illarum aliquæ sint in sola anima tamquam in subiecto, aliquæ vero in composito.

ARTICVLVS III.

Vtrum propria passio realiter distinguatur à suo subiecto.

q.p de ver. a.p.c. & ad vlt.4.met.l.1

VIdetur quod propria passio realiter non distinguatur à suo subiecto. Dicit enim Philosophus 4.met.t.3. quod vnum non distinguitur realiter ab ente: sed vnum est propria passio entis, ergo propria passio non distinguitur realiter a suo subiecto. Sed dices, quod licet id verum sit de passionibus entis, non tamen de propriis passionibus, quæ sunt virtutes agendi ipsis subiectis, quorum sunt propriæ passiones.

p.p.77 ar.p. arg.3.p.d.3. q.4.a.2. arg. 3.q.de ani.a. 12.arg. 9 de sp.in a.2. arg.2. p.d.3.q.4.a. 2.arg.1.

Sed contra forma substantialis est simplicior, quam accidentalis; sed hæc est realiter sua virtus, ergo & illa, & sic propria passio non distinguetur realiter à suo subiecto.

3 Præterea idem est principium essendi, & operandi, sed forma substantialis est principium essendi, ergo & operandi, & sic propria passio, quæ est virtus, erit principium operandi, & consequenter propria passio, quæ est virtus, & principium operandi, non erit realiter distincta à subiecto.

q.de an.a.12 arg.7. art.4.

4 Præterea accidens est, quod potest adesse, & abesse præter subiecti corruptionem; sed propriæ passiones non possunt abesse, quia, vt dictum est, necessario consequuntur, & semper insunt suis subiectis, & per se de illis prædicantur, ergo non sunt accidentia subiecti, sed idem realiter cum subiecto.

q.de ani.a.12 ad 7 de sp. cr.art 11.ad 7.quol.p.ar. 10.c.quol 3. ar p.quol.7. ar 10.c.quo. q.at 5.c 3 p. 77.ar. p.c p. de gen.l.6.p d.47.a 4 c. q.de ani a.12 arg.2.sed con.de sp. cr.ar.11 arg.5 sed contra a.præced. in c.

5 Præterea Deus non potest separare propriam passionem à subiecto, nam hanc impossibile est, inquit Philosophus p de gen.t.12. separari à substantia, cuius est passio, sed possunt separari diuina virtute accidentia à subiecto, ergo propriæ passiones non sunt accidentia subiecti, & consequenter non distinguuntur realiter ab illo.

Sed contra est, quod nulla qualitas est substantia realiter, sed propria passio, quæ præsertim est virtus agendi, & naturalis potentia substantiæ, est qualitas, ergo realiter distinguitur ab illa, atque adeo à subiecto.

p.p 77.ar.p. q.de an.a.12 & 19.de sp. cr.a.11 quol. 2 ar.5.p.d.3. q.4.a 2. art.præced.l. c.ad p. quol 7.art. 10.ad 4 q de ani a.12.c.& ad 11.

2 Præterea agens principale, & instrumentale non sunt vnum realiter; sed proprietates naturales rerum sunt illarum virtutes, & instrumenta, vt dictum est, & patet in agentibus naturalibus, ergo non possunt realiter identificari cum illis.

3 Præterea potentiæ animæ sunt eius propriæ passiones; sed potentiæ animæ realiter distinguuntur ab anima, vt infra ostendetur, ergo & proprietates naturales distinguentur realiter à propriis subiectis.

Respondeo dicendum, quod propriæ passiones sunt in duplici differentia, vt dictum est. Aliæ consequuntur subiectum secundum nostrum modum intelligendi, seu secundum rationem, & non secundum rem, vt tempus respectu motus, & attributa respectu Dei; & hæ non distinguuntur realiter à subiecto, sed tantum ratione, & dicuntur potius loco passionum, quam vere, & proprie passiones, aliæ sunt passiones proprie dictæ, quæ realiter consequuntur essentiam subiecti, & ab illa realiter emanant, & sunt in duplici differentia; nam aliæ non sunt virtutes agendi ipsi substantiæ, vt relatio creaturæ ad creatorem, & effectus ad caussam efficientem, & potentia subiecti, vel materiæ ad formas accidentales, & potentia animæ ad formas intelligibiles; vel sunt virtutes agendi, & instrumenta ad aliquid producendum, & vtraque sunt realiter distincta ab essentia subiecti; & de prioribus quidem constat. Primo ex ratione generica accidentis quia cum omnia accidentia sint formæ quædam substantiæ superadditæ, & a principiis substantiæ caussatæ, oporter quod eorum esse sit super additum supra esse substantiæ, & ab ipso dependens, & consequenter ab illo realiter distinctum Secundo ex ratione propria Nam relatio realis creaturæ, & quæcunque alia habet esse dependens tum à substantia, quia eius esse est aliud ab esse substantiæ, cum realiter illi superaddatur, tum ab aliquo exteriori, quia eius esse est postremum, & imperfectissimum; & quatenus postremum non solum præexigit esse substantiæ, sed etiam esse aliorum accidentium, ex quibus caussatur relatio; quatenus vero imperfectissimum, quia propria relationis ratio consistit in eo, quod sit ad alterum, esse eius proprium, quod substantiæ superaddit, non solum dependet ab esse substantiæ, sed etiam ab esse alicuius exterioris; eadem autem res non potest realiter dependere à seipsa, nec potest realiter dependere, & non dependere ab aliquo exteriori secundum suum esse Quod vero potentia passiua respectu formarum accidentalium realiter distinguatur a materia, & potentia ad formas intelligibiles realiter itidem distinguatur ab anima, probatur, quia cum actus & potentia diuidant ens, & quodlibet genus entis, vt dicitur 9 met. t p. & 2. & 11.met.t 26.& 28.& intelligat Philosophus nomine potentiæ, potentiam passiuam, puta materiam, & nomine actus formam, nam loquitur de principiis rerum, & ibidem asserat potentiam, & actum coincidere cum materia, & forma, oportet quod ad idem genus referantur potentia, & actus; & ideo si actus non est in genere substantiæ, nec potentia, quæ est ad illum actum, possit esse in genere substantia. Cum ergo formæ accidentales omnes sint accidentia, necesse est potentiam subiecti, vel materiæ, vel animæ ad illas etiam esse accidentia, & consequenter realiter distingui à proprio subiecto. Quod vero posteriores passiones realiter distinguantur a propriis subiectis multipliciter etiam manifestum est, & primo quidem ratione mox facta, quia solum in Deo operatio est eius essentia, vnde cum in creaturis sit accidens, etiam potentia ad hunc actum debet esse accidens. Secundo quia in his, quæ secundum ordinem naturalem ab vno procedunt, primum est causa omnium; sed à generante procedit subiectum, & propria passio, cum hoc ordine, quod prius natura existit subiectum est causa passionis; sed omnis causa est realiter distincta à suo effectu, quia impossibile est idẽ causare seipsum, vt dictum est, ergo passio realiter distinguitur à subiecto. Tertio vnumquodque agit, secundum quod actu est illud, quod agit, ignis enim agit non inquantum est actu lucidus, sed inquantum est actu calidus; & inde est, quod omne agens agit sibi simile, & omnis effectus proprius, & immediatus proportionatur suæ causæ, ergo oportet, quod ex eo, quod agitur, consideretur principium, quo agitur, oportet enim vtrumque esse conforme, vnde in 5. phys.t.7 dicitur, quod forma, & generans sunt idem specie, sed id, quod immediate agitur, est accidens realiter distinctum à substantia, vt manifeste patet in agentibus naturalibus, quæ materiam prius transmutant ad formam accidentalem, quam ad substantialem, ergo & principium talis actionis debet esse realiter distinctum ab illa: tale autem principium est proprietas naturalis ergo realiter distinguitur à subiecto. Quarto eadem est ratio omnium agentium naturalium in eo, quod sunt agentia, sed proprietates naturales elementorum, quæ sunt virtutes agendi, & instrumenta illorum sunt realiter distinctæ ab illorum

Right margin: 4 c g.c.14. ad 9. — ibidem. — q.de ani.a. 12.c.& ad 12. pp.q.77.a. p.c.1.d.3 q. 4.art.2 ad 4 — 9 met.l.p.12 met.l.4. — l.sup.cit.& p.phys.l.15. — p.p.l.c. — p.p.77.ar.6. & 7.p.d 3. q 4.a.3 ad arg.p.præc. art. — q.de ani.a. 12.c.p d.1. q.4.a.2.c. — q.de ani.a. 12.c.p d.3. l.c.

essentia, vt patet, ergo & virtutes agendi cæterorum agentium naturalium erunt realiter distinctæ ab eorum essentiis. Quinto operationes genere diuersæ, q de ani. l. c. de sp. cr. a. 11. quarum scilicet aliquæ sunt passiones, aliquæ actiones, non possunt reduci ad vnum principium immediatum; sed vnius formæ substantialis, vt animæ, plures sunt operationes, quarum aliquæ sunt passiones, aliquæ actiones, ergo anima non erit immediatum principium talium operationum, sed habebit plures, & diuersas potentias diuersitati actuum correspondentes, ergo cum potentiæ animæ sint illius proprietates naturales, & essentiales, cum ab essentia causentur, propriæ passiones realiter à suis subiectis distinguentur; & de huiusmodi passionibus loquuntur obiecta secundo loco posita, quæ propterea concedimus.

l. c. in c. Ad primum ergo dicendum, quod passiones entis sunt passiones secundum rationem, & non secundum rem, quæ solæ realiter distinguuntur à suis subiectis.

Ad secundum dicendum, quod forma accidentalis, j. c. in arg. quæ est principium actionis, est ipsamet potentia, & virtus substantiæ agentis, operatur enim virtute formæ substantialis: vnde hæc est principium primum operandi, illa vero proximum; non autem proceditur in infinitum, vt cuiuslibet virtutis sit alia virtus. Vel dic, quod forma accidentalis est virtus alterius, p p d. 1 q. 4 o a. c. pp q. 77 a. p. c. q. de ani a. 12. Pet Berg. Tab concord. n. 51. per quam producitur operatio, quæ est effectus proportionatus illi tamquam causæ proximæ; forma autem substantialis non est hoc modo proportionata operationi; nam hæc est accidens, illa substantia, cum tamen in eodem genere entis licet non in eodem prædicamento debeant esse ambæ, vt videre est in Deo, in quo quia operationis principium immediatum, & proximum est substantia, & ipsa operatio est substantia; in agentibus vero naturalibus contra est, quia enim operatio ignis est accidens, etiam virtus agendi proxima, & immediata est accidens, qualitas scilicet actiua ipsius.

l. c. ia arg. l c. in c. Ad tertium dicendum, quod essentia formæ substantialis est etiam principium operandi, sed mediante virtute; est autem ipsa principium immediatum essendi, quia esse non est accidens, in eodem autem genere debet esse potentia, & actus, ad quem illa per se, & essentialiter est ordinata.

de sp. cr. a. 11. c. & ad 7. q. de ani. a. 11. ad 5. pp. q. 77 ar p ad 5 Ad quartum dicendum, quod tria sunt genera accidentium, quædam enim causantur ex principiis speciei, & dicuntur propria, sicut risibile respectu hominis; quædam vero causantur ex principiis indiuidui, & hæc sunt in duplici differentia, nam quædam habent causam permanentem in subiecto, & hæc sunt accidentia inseparabilia, sicut masculinum, & fœmininum, & similia; quædam vero non habent causam permanentem in subiecto & hæc sunt accidentia separabilia, vt ambulare, sedere; est autem commune omni accidenti, quod non sit de essentia rei, & ita non cadit in definitionem rei; vnde intelligimus de re quod quid est, absque hoc quod intelligamus aliquod accidentium ipsius, sed species non potest per secundam operationem intellectus intelligi esse sine accidentibus, quæ consequuntur principium ipsius: potest tamen intelligi sine accidentibus indiuidui etiam inseparabilibus: sine separabilibus autem esse potest non solum species, sed etiam indiuiduũ. Quia ergo propriæ passiones rerum, vt sunt potentiæ respectu animæ sunt accidentia primi generis, ideo sine illis subiectum esse neque est possibile, neque intelligibile.

Ad quintum dicendum, quod accidens proprium p de gen. l. 6 p 1. 51. a. p. c. est duplex, aliud indiuiduale, quod scilicet conuenit soli particulari, & hoc accidens potest Deus separare à suo subiecto. Aliud est specificum, quod fluit ex p pos. l. 14. quod q. a. 5. c & ad p. 4. d 10. q. 3 a. 2. ad 9. Tab. v Deus o 500. principiis speciei, & hoc non potest Deus separare à proprio subiecto, & consequenter nec potentias ab anima, nec relationem creaturæ à creatura, nec vllã naturalem proprietatem a proprio subiecto, cui necessario cõuenit, & ex cuius principiis specificis emanat: quod probatur, Primo quia eo modo subiectum q. de aoi a. 12 ad 7. de sp. cr a. 11 ad 7 p. 2. 110. a. 4 ad 4. 8 phys. l. a1 7. met. l. 4 14. op. 48 11. p. c 8. q 7. de poi. 21. 9 ad 6. pendet a propria passione, quo corpus à figura, & linea à rectitudine vel curuitate, quæ à suis subiectis separari nullo modo possunt. Secundo quia omne illud, sine quo aliquid potest esse, prædicatur de eo per accidens, sed propria passio, vt dicitur p. post. non prædicatur per accidens, sed per se de proprio subiecto, ergo hoc non potest esse, & per consequens nec separari ab illo. Tertio quia cum propriæ passiones p. 1. 110. ar. 4 ad 4 p. p. 87. a. 6. c. naturaliter resultent ex positione naturæ specificæ, quandiu hæc existit in rerum natura, & conseruatur à Deo, etiam necesse est illas existere, & conseruari; sicut quandiu est lux resultat color, quia posterius conseruatur per prioris conseruationem: sicut per hoc, quod conseruatur lux conseruatur & color.

Circa responsionem ad hoc argumentum notandum, quod Cai. p. p. q. 54. a. 3. Capr. p. d. 3 q. 3. Petr. Bergom. in Tab. v. Deus. num. 500 negant quæcunque realiter distincta posse à Deo separari, quia nec definitum à partibus definientibus separari potest, a quibus tamen singulis realiter distinguitur, nec materia à forma, quia hæc est illi ratio existendi in tali specie, nec propria passio à suo subiecto, nec relatio à subiecto, quia vrait Capr p. d. 93. q. p. ad 2 tertio loco contra secundam, eius esse est ad alterum. Vnde colligit Caiet. quod Deus potest supplere vicem agentis per veram actionem, non autem per naturalem resultantiam: oppositum sentiunt Sotus q. 2. de proprio, & Ferr. 4. c. g. c. 65.

QVÆSTIO VII.

De accidente.

Deinde considerandum est de Accidente.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR DVO.

Primo vtrum definitio accidentis sit recte tradita.

a *Vtrum omne accidens sit proprium, seu habeat subiectum proprium quarto modo.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sit recte tradita definitio accidentis, quod sit id, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem.

VIdetur quod non sit recte tradita definitio accidentis, quod sit id, quod adest, & abest præter p perher. l. 1. op. 48 11 p. c. p. & 2. subiecti corruptionem. Quia vniuersale, vt definit Philosophus p. perher. c. 5. est id, quod prædicatur de multis: sed accidens est vniuersale, ergo debet definiri per prædicari, non autem per adesse, & abesse.

a Præterea quod est inseparabile ab aliquo, non q de ani. a. 12. ad 3. de sp. cr a. 11. ad 7. 10. met. l. 7 potest ab illo abesse: sed vt dicitur 7. met. t. 3. nullum accidens est per se natura aptum, neque possibile est à substantia separari, quia nimirum accidentis esse est inesse, & inter accidentia quædam peculiari ratione dicuntur inseparabilia, quia non possunt abesse à subiecto præter eius corruptionem, vt masculinum, & fœmininum, ergo male definitur accidens quod adest, & abest.

3 d. 6 q. 1. 1. 2 arg. 4. 1. p. q. 2. a. 6 a. 1. 2. 1. c. g. c. 80. &

3 Præterea humanitas Christi potest adesse, & abesse à diuina persona sine eius corruptione: similiter & anima rationalis à corpore, & vestis à vestito; sed humanitas, anima rationalis, & vestes non sunt accidentia, sed substantiæ, ergo idem quod prius.

op. 48 tr. p. c. 8.

Sed contra est autoritas Porphirij in cap. de accidente; vbi definit accidens, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem.

p. phys. l. 6.

a Præterea Philosophus 1. phys. t. 18. definit accidēs, quod potest inesse, & non inesse; sed hoc nihil aliud est, quam adesse, & abesse à subiecto præter eius corruptionem, ergo.

op. 48 tr. p. c. 8 q. de sp. cr. a. 11. c. p. post. l. 6.

Respondeo dicendū, quod recte tradita est definitio accidētis, quod sit id, quod potest adesse, & abesse præter subiecti corruptionem. Ad cuius intelligentiam sciendum est primo, quod accidens à Philosophis dupliciter sumitur, vno modo, secundum quod diuiditur contra substantiam, & continet sub se nouem genera rerum. Alio modo secundum quod ponitur ab Arist. vnum de quatuor prædicatis p. top. c. 4. & secundum quod ponitur a Porphirio vnum quinque vniuersalium, quo modo accidens non significat id, quod est commune nouem generibus accidentium, sed habitudinem accidentalem prædicari ad subiectum, vel communis ad ea, quæ sub communi continentur. Sciendum est secundo, quod vnum potest ab altero dependere dupliciter, vno modo, sicut ab eo, quod est prius illo saltem natura; & hoc modo vna res dependet ab alia quatuor modis, secundum quod sunt quatuor causæ; dependet enim in homine corpus ab anima, sicut a forma, & anima à corpore, sicut à materia; & homo à Deo, sicut à causa efficiente, & à beatitudine, sicut à causa finali. Alio modo, sicut ab eo, quod se habet ad ipsum consecutiue, sicut corpus dependet à figura, & linea à curuitate, vel rectitudine: non enim inueniri post corpus, in quo non sit figura, & linea, in qua non sit rectitudo, vel curuitas, & hoc modo dependet omne subiectū à propria passione. quæcunque autem causaliter, vel consecutiue ab aliquo dependent, si vnum ita dependet ab altero, quod esse suum nec actu, nec aptitudine sine tali re conseruari potest, certum est, quod illud sine eo, à quo sic dependet, intelligi non potest. Verum quia dupliciter contingit vnam rem sine alia intelligere: vno modo per primam operationem intellectus, per quam intellectus solum intelligit significatum termini. Alio modo per secundam operationem per quam intellectus intelligit componendo, vel diuidendo, per esse, sicut cum intelligit Petrum, esse, vel non esse album: per primam operationem possumus intelligere corpus sine figura, & subiectum sine propria passione: non enim figura est de essentia corporis, cum corpus sit in genere quantitatis, figura vero sit in genere qualitatis: & ideo potest intellectus intelligere corpus, non intellecta figura, non tamen posset intellectus intelligere isto modo corpus, non intellecto continuo, quia continuum est de ratione corporis. Per secundam autem operationem non possumus intelligere corpus esse sine figura, nec subiectum sine propria passione, vt dictum est. Quoniam vero subiectum non habet talem dependentiam ab accidente communi, non enim necessario sequitur subiectum, sicut figura sequitur principia essentialia corporis, nam si corpus est, necessario habet positionem partium in toto, nam hæc est differentia quantitatis: ad illam autem necessario sequitur figura: quod non contingit in accidente communi respectu sui subiecti, propterea subiectum non potest intelligi esse sine proprio accidente, cum sine illo esse non possit, nam ablata figura non erit situatio partium, & per consequens nec erit corpus: potest autem intelligi esse sine accidente communi, quia esse subiecti non dependet aliquo modo ab esse illius, & consequenter potest accidens inesse, & non inesse, seu adesse, & abesse præter subiecti corruptionem: & sic patet descriptio accidentis.

l. c. in art. præced. ad 7.

l. c. in Tab. v. proprium nu 7. & 8. & de spir. cr. ar. 11, ad 7.

p. post. l. 11. 4 met. l. 7. de sp. cr. a. 11 c. & ad 7.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut dupliciter potest accipi accidens, vno modo, vt est quoddam prædicatum dicens habitudinem ad subiectum, altero modo, vt est quoddam commune, & vniuersale dicens habitudinem ad ea, quæ sub tali communi, & vniuersali continentur, ita & dupliciter possunt accipi illa verba posita in definitione accidentis, adesse, & abesse: vno modo realiter, seu primo intentionaliter; altero, secundum intellectum, seu secundo intentionaliter, & significant affirmari, vel negari per intellectum: si priori modo sumatur accidens, conuenit illi definitio, & verba prædicta definitionis priori modo sumpta, si vero posteriori modo sumatur, posteriori itidem modo illi conueniunt prædicta verba, & ipsa definitio, vt melius patebit ex responsione ad sequens argumentum.

op 48. tr. p. c. 6.

a c. g. c. 80. & 81. 3 p. q. 2. a. 6. arg. 2.

l. c. ad p. de sp. cr. a. 11 c & ad 7. q. de ani. a. 12. ad 9 10. met. l. 11. op. 48. tr. p. c. 8.

Ad secundum dicendum, quod cum dupliciter accipi possint verba illa (adesse, & abesse in definitione accidentis,) si sumantur secundo intentionaliter, competunt omnibus accidentibus tam separabilibus, quam inseparabilibus, nam species potest intelligi sine illis per primam, & secundam operationem, absque eo quod intelligatur destrui natura specifica, vt species corui, vel coruus sine nigredine, vel etiam cum albedine, & ratio est, quia huiusmodi accidentia non consequuntur principia speciei, sed principia indiuidui, puta materiam signatam, quæ est extra intellectum speciei. Si vero sumantur primo intentionaliter, possunt etiam conuenire accidenti inseparabili: nam cum accidens dicatur inseparabile ratione indiuidui, non ratione speciei, quippe quæ intelligi potest sine omni accidente communi, dicitur posse adesse, & abesse à subiecto sumpto pro specie, quia quantum est de se, licet non possit separari ab indiuiduo, cum eius principia sequatur, & se habeat ad illud, sicut proprium ad speciem, potest tamen abesse à subiecto secundum speciem sumpto, absque eo, quod natura specifica intelligatur corrumpi. Vel dic, quod accidens inseparabile dicitur posse abesse præter subiecti corruptionem, quantum est ex parte subiecti, non quantum ex parte sui. Notandum tamen hic est, quod inesse accidentis non dicit esse illius absolutè, sed magis modum essendi illi competentem per ordinem ad causam proximam, & quia remoto tali ordine potest remanere ordo illius ad causam primam, secundum quem modus essendi illius non est inesse, sed ab alio esse, ideo licet agens naturale non possit separare accidens à substantia, potest tamen agens supernaturale; in quo non facit contra definitionem accidentis: nam sicut definitio substantiæ non est esse per se, seu per se existere, nam cum ens non sit genus, hoc, quod est esse, non potest esse essentia substantiæ, vel accidentis, sed est habēs quidditatem, cui debetur esse non in alio; ita definitio accidentis non est esse in alio, sed esse rem cui debetur esse in alio.

op. 48. tr. p. c. 8 4. d. 12. q. p. a. p. q. p. ad p. & a. 3. p. q. 77. a. p. ad p.

p. p. 77. a. p. ad. 4. 3 p. q. 2. 6. ad 2 3. d. 6. q. 1 a. 2. c. & ad 2 d. 7. q. a. 1. ad 5. de sp. cr. a. 2 ad 3. q. de ani. a. p. ad p. 2. c. g. c. 81, ad 4. Tab. v. Accidens nu 19

Ad tertium dicendum, quod humanitas Christi, trahitur ad esse personale verbi, & corpus ad esse vitale animæ: & ideo nec humanitas Christi, nec corpus sunt accidentia. Ad hoc enim, vt aliquid, quod potest adesse, & abesse ab aliquo, sit illi accidens, requiritur, vt non trahatur in communionem esse completi illius, cui aduenit, quomodo albedo dicitur accidens hominis, quia non trahitur in communionem esse hominis, aliud enim est esse hominis, aliud est esse albi, idem autem est esse personale humani-

tatis, & verbi, animæ, & corporis. Ad illud de veste dicendum, quod licet impossibile sit, quod id, quod est substantia, sit accidens alicui, & per consequens quod id, quod est forma substantialis in vno, sit forma accideotalis io alio; vnde Philosophus p. phys. t. 27. dicit, quod id, quod vere est. t. quod est substantia, sit accidens oulli, cuius ratio est, quia formæ substantiali per se conuenit constituere io specie, vnde semper, & in omnibus adest ei; coniunctio tamen vnius substantiæ ad aliam, quæ est per contactum, potest esse accidens, & ratione illius dicitur quod vna substantia potest alteri accidentaliter adueoire, vt vestis homini; contactus enim, seu coniuoctio terminorum quantitatis hominis, & vestimenti est qooddam accidens, significat enim contactus, vel coniunctio actionem, vel passionem, vel relatiooem, vt patet in simili lo coniuoctione partium ad aliquod totum faciendum, non tamen vestis dicitur accidens hominis, quia licet adueniat homini accidentaliter, non tamen aduenit illi vt forma inhærens.

3 d 6. q. 3. a. 2 argum 2. sed contra & in c. 1 p q. 67. a. 3. c. 2. d. 26 q. p. a. 2. c.

4 d. 12. q. p. a. 4. q. p. c. d. 44. q. p. a. p. q. 2. ad 2 p. d. 17 q p. a. 2

ARTICVLVS II.

Vtrum omne accidens sit proprium; seu habeat subiectum proprium quarto modo.

7 phys. l. 7.

Videtur quod omne accidens sit proprium, & proinde habeat subiectum proprium quarto modo. Dicit enim Philosophus 7. phys. t. 28. quod susceptiuum accidentis oon est quodlibet, sed vnum vnius; sed hoc est quodlibet accidens habere subiectum quarto modo, ergo.

p. p. q. 3. a. 6. c q. 14. a. 3. q. de virt. 3. c. de sp. cr. a p. ad p. 3. phys. l. 2. 5. phys. l. 3. 5. met l. p. 12. met. l 4.

2 Præterea omne accidens comparatur ad subiectũ, sicut actus ad potentiam; sed cuilibet actui respondet propria potentia, nam, vt dictum est, actus, & potentia diuidunt quodlibet genus entis; vode Philosophus in 3. physic. t. 10. dicit, quod posse valere, & posse ægrotare diuersa sunt, ergo omne accidens habet proprium subiectum.

p. p. q. 77 a. p. q de ani. a. 12 c p. d. 3. q. 4. a. 2. ad p. 3. c. g. c. 7. op. 32. c. 5. q. 6. ar. vlt & q. 7. a. p. c.

3 Præterea omne, quod est de genere accidentium, oportet, quod ex principiis alicuius substantiæ causetur, & sit illi naturale; nam illud, quod dicitur maxime, & verissime in quolibet genere, est causa eorum, quæ sunt post in illo genere, sicut ignis qui est in fine caloris in rebus calidis, est causa caliditatis, vt dicitur 2. met. substantia autem est primum in genere entis verissime, & maxime essentiam habens, sed quidquid est causatum ex principiis substantiæ est proprium, vt dictum est, ergo omne accidens est proprium.

3. c. g. c. 93. l. c. q. 6 a. vlt. & q 7. a. p.

4 Præterea ex diuersitate materierum, & formarum substantialium sequitur diuersitas proprietatum, & accidentium; sed materia, & forma sunt principia speciei, ergo omnis diuersitas accidentium oritur ex diuersitate principiorum speciei; sed quidquid oritur ex talibus principiis est proprium, ergo.

2. d. 26. q. p. a. 2 arg. 2. p. 2 q. 75. a. p. c. 7 met. l. p.

5 Præterea cum omne, quod est per accidens, reducatur ad per se, necessario debet omne accidens habere aliquod subiectum, cuius per se accidens sit; sed omne accidens per se respiciens subiectum, est proprium, vt dicitur p. post. t. 9 ergo omne accidens est proprium.

p. post. l. 2. p. a. q. 13 a. 2. ad 3. 2. d. 2 q. p. a 2 c. 4. c g. c. 14. quol. q. a. 8 ad p.

6 Præterea proprium est illud, vt dicitur p. post. t. 9. quod ita inest subiecto, vt subiectum sit de definitione illius; sed omne accideos definitur per subiectum, ergo omne accideus est proprium.

Sed contra est autoritas Porphirij distinguentis proprium ab accidente.

de sp. cr. a. 11. c. & l. cir. 12 Tab. v. proprium nu. 7. p. & 4.

Respondeo dicendum, quod non omne accidens est proprium, & per consequens non habet subiectum proprium quarto modo. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod accidens à Philosophis dupliciter accipitur. Vno modo, vt diuiditur contra substantiam, & continet sub se nouem genera rerum; sic autem sumendo accidens, non contra distinguitur proprium ab accidente, nisi tamquam species à genere analogo: nam omne proprium est accidens hoc modo acceptum: cum enim inter substantiam, & accidens noo possit esse aliquod medium, cum substantia, & accidens diuidant ens per affirmationem, & negationem, quia proprium substantiæ est non esse in subiecto, accidentis vero est in subiecto esse, si proprium non est substantia, cum sit extra essentiam illius, manifestum est, quod debet esse accidens in aliquo nouem generum contentum. Alio modo accipitur accidens secundum quod ponitur ab Arist. vnum de quatuor prædicatis, & à Porphirio vnum ex quinque prædicabilibus, & sic sumptum accidens non significat id, quod commune est nouem generibus, sed habitudinem accidentalem prædicati ad subiectum, vel communis ad ea, quæ sub communi continentur; si enim hæc acceptio esset eadem cum prima, cum accidens sic acceptum diuidatur contra genus, & speciem, sequitur, quod nihil, quod sit in nouem generibus, possit dici vel genus, vel species, quod patet esse falsum, cum color sit genus albedinis, & numerus binarij. Sic igitur accipiendo accidẽs distinguitur à proprio, & datur quid medium inter substantiam, & accidens, idest inter substantiale prædicatum, & accidentale, puta proprium, quod quidem conuenit cum substantiali prædicato, inquantum causatur ex principiis essentialibus speciei, & ideo per definitionem significantem essentiam demonstratur proprietas de subiecto; cum accidentali vero prædicato conuenit in hoc, quod nec est essentia rei, nec pars essentiæ, sed aliquid præter ipsam. Differt autem ab accidentali prædicato primo, quia accidentale prædicatum non causatur ex principiis essentialibus speciei, sed accidit indiuiduo, sicut proprium speciei, quandoque tamen separabiliter, quandoque inseparabiliter. Secundo quia accidentale prædicatum noo prædicatur per se, sed per accidẽs, vt dicit Philosophus p. post. t. 9. & 18. Tertio, quia subiectum potest intelligi sine accidente tam per primam, quam per secundam operationem intellectus, at proprium efficienter causatur ex principiis speciei, per se prædicatur de subiecto, & sine illo intelligi non potest subiectum per secundam operationem intellectus, licet possit intelligi sine illo per primam: & sic patet, quod non omne accidens est proprium.

p. post l. 10. & 14. de sp. cr. a. 11 q. de ani. a. 12 ad 7. Tab. v. proprium nu. 7.

Ad primum ergo dicendum, quod subiectum 3. comparatur ad accidens: vno modo, sicut præbens ei sustentamentum, nam accidens per se non subsistit, fulcitur vero per subiectum. Alio modo sicut potentia ad actum, nam subiectum secundum accidens est aliquo modo in actu, & illi subiicitur, sicut quædam potentia actui, vnde etiam accidens forma dicitur: tertio modo sicut causa ad effectum, nam principia subiecti sunt per se principia accidentis. Verum sicut principia subiecti sunt duplicia, nam quædam sunt principia speciei, quædam indiuidui, ita duplicia sunt accidentia, nam alia consequuntur principia speciei, puta materiam, & formam in communi: alia vero consequuntur principia indiuidui, puta materiam signatam. Si ergo loquamur de subiecto primis duobus modis comparato ad accidens, noo omne accidens est proprium: quod patet, quia subiectum io ratione sustentaonis, & in ratiooe potentiæ consideratum habet tantum rationem causæ materialis, & po-

de sp. cr. ar. p. bd p. p. d. 17. q. p. a. 2. ad. 2. p. p. q. 4. a 6 c. q 54 a. 3. ad 2 p. p. q. 77. a 6 & 7. p. d. 17. q. p. a. 2. ad a. 2 d. 26. q. p. a. 2. ad 2.

p. d. 34 a. 3. ad 7. 77. a. p. ad 5. de sp. cr. a. 11. c. q. de ani. a. 12. ad 7 p. poster l. 14 10. met. l. 11.

tentiæ receptiuæ: at potentia receptiua, seu passiua vt
sic, vt dictum est, non imponit necessitatem essendi
ei, respectu cuius est tale, nam potentia passiua, vel
receptiua vt sic, vt dicitur 9. met t.1-. est potentia
op.48. tr. p. c.6 v. met.1. 9 lob.4 l 3. contradictionis: de ratione enim eios est, quod se ha-
beat ad esse, & non esse: vnde est causa motabilita-
tis, sicut causa immutabilitatis est actus. Vnde cum
q.6 a.2. proprium sit illod, quod necessario sequitur subie-
ctum, & per se de illo prædicatur, debet alio modo
comparari ad subiectum quam ad causam materia-
lem, nimirum etiam tamquam ad causam efficientē,
op 30.c 5. vt dictum est, & consequenter non cuilibet acciden-
ti respondet propriom sustentans specificum, vt ma-
nifeste constat, nam albedo inest subiectis specie, &
genete distinctis, & sic de similibus, qoæ consequun-
.7. tur materiam secundom ordinem ad formam gene-
q 6 a 3. ralem. Et licet de facto cuilibet accidenti respondeat
propria potentia, quia, vt dictum est, actus, & poten-
tia diuidont quodlibet genos entis, non tamen quod-
op. 48. tr p. c.6. de sp-cr a1.11. q de ani.a.11 ad 7 libet accidens est proprium ob rationem allatam, &
per consequens nec habet subiectom proprium
quarto modo, cuiusmodi est subiectum proprij. Si
demom loquamor de subiecto tertio modo compa-
rato ad accideos, nullum accidens consequens prin-
cipia indiuidui, pota materiam signatam est pro-
prium, nam proprium per se prædicatur de specie,
quippe cuius principia consequitur, & sine illo spe-
cies esse non potest, vt dictum est; at accidens conse-
quens principia indiuidui per accidens prædicatur de
specie, cum eios principia, quæ sunt materia signata,
sint extra intellectum speciei, & species potest intel-
ligi esse sine illo. Hinc seqoitur, cum accidentia con-
sequentia priocipia indiuidui sint duplicia, quædam
separabilia à subiecto, quæ scilicet non habent cau-
sam permanentem in subiecto, quædam inseparabi-
lia, quæ habent caosam permaneotem. neutrum ho-
rum accidentium esse proprium, vel habere subiectū
op.10 c. p.p. d 25 q p.a.1, ad 2. de sp. cr a. 1. ad 19. op 48. tr p.c. 7. proprium quarto modo. Inter accidentia vero conse-
quentia principia speciei, aliqua esse propria, aliqua
non: nam cum species componatur ex genere, & dif-
ferentia, tamquam ex principiis essentialibos, & ad
quodlibet esse generis, vel speciei consaquantur pro-
pria genera illius generis, vel speciei, vt quantitas
consequitur materiam perfectam secundum ratio-
nem generis, qood est corpus. Accidentia conse-
quentia genus stricto modo sumpto oomine proprij
non sunt propria, vt dictum est, sont aotem quæ con-
sequuntur rationem speciei, & ex his patet ad prima
quatuor obiecta.

p.d.17.q.p. a 1 ad 2. 2. d. 26 q.p.a.2. ad 2. & l.c. ad 4. ob. præced. Ad quintum dicendum, qood omne accideos con-
uenit alicui substantiæ per se, ooo tamen ratione dif-
ferentiæ specificæ, nam quædam conueniunt ratione
generis, quædam ratione indiuidoi, qoædam ratione
differentiæ specificæ, seu ratione speciei, & hoc ali-
quando quantum ad actum & habilitatem, aliquao-
do vero quaotom ad habilitatem tantom, & hoc
tertium geous accidenium est proprium, noo reli-
qua duo.

l.c. ad p. 4.6. a 1 & q.6 a. 2. op. 48. l.c. Ad sextom dicendum, quod quia commune est
omnibus accidentibus, quod subiectum sit causa
illorum, inquantum illa sustentat, & hsbet poten-
tiam ad illa, subiectum secundum hanc doplicem ha-
bitudinem ponitur in definitione accidentis, sed hoc
non sufficit ad hoc, vt accidens sit proprium, nam
præterea requiritur, vt subiectum ponatur in defini-
tione accidentis tamquam causa efficiens, nam vt sic
imponit necessitatem accidenti, & facit vt accidens
per se de specie prædicetur quæ duo requiruotur ad
rationem proprij, vt dictum est. Vel dic, quod de ra-
tione proprij est definiri per subiectum determinatū
sicut habet subiectum determinatum, cuius princi-
pia consequitur; at non omnia accidentia sunt huios-
modi nam vt dicitur 7. met. t.17 accidentia sunt du-
plicia, qoædam simplicia, & hæc non habent subie- 7. met. l.4.
ctum determinatum per quod definiantur, & hæc
non sunt propria, quædam copulata, & hæc habent q.6 a 2.
determinatum subiectum, & horum aliqua possuot
esse propria, pota illa, quæ in triplici genere caosæ
respiciunt suom subiectum, vt dictum est.

QVÆSTIO VIII.

De quibusdam suppositis ad prædicamenta.

Deinde considerandum est de prædicamentis.

CIRCA QVÆ QVÆRVNTVR TRIA.

1 *De quibusdam suppositis ad prædicamentorum cognitionem.*
2 *De ipsis prædicamentis.*
3 *De nonnullis consequentibus ad prædicamenta.*

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR OCTO.

1 *Vtrum recte definiantur Æquiuoca.*
2 *Vtrum recte definiantur vniuoca.*
3 *Vtrum recte definiantur Analoga.*
4 *Vtrum recte definiantur Denominatiua.*
5 *Vtrum nomen denominatiuum principalius significet formam, quam subiectum.*
6 *Vtrum recte ea quæ sunt, diuidantur in quatuor membra.*
7 *Vtrum prior regula anteprædicamentalis sit vera.*
8 *Vtrum posterior regula anteprædicamentalis sit vera.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum recte definiantur Æquiuoca.

Videtur quod non recte definiantur æquiuoca, pp q.13.a.10 ad p.p. perh. l 4 quol.4, a 17.
quorum nomen solum commune est, secūdum
nomen vero substantiæ ratio diuersa. Vbi enim est
multiplex significatio, ibi est multiplicitas, non aotē
vnitas oominis, hæc enim sumitur ex vnitate signifi-
cationis, non ex vnitate vocis; sed vbi est æquiuoca-
tio, est multiplex significatio, ergo & multiplicitas
nominis, non ergo recte dicitur in definitione æqui-
oocorum, quotum nomen, sed dicendum esset, quo-
rum nomina.

2 Præterea dicont Philosophus, & Comm. 10. met. p.d.35. q.p.a. 4 arg.5. q.7. de pot a.7. argum. p. op 42.c.5 7. physic.l.8.
t.26. qood æterno, & corruptibili nihil potest esse
commune, nisi secundum nomen; sed scientia dici-
tur analogice de æterna, & corruptibili, ergo etiam
analogum potest dici de suis analogis tantum secun-
dom nomen; & sic male ponuntut illæ particulæ,
quotum solum nomen commune, vt propriæ tan-
tum æquiuocorum.

3 Præterea nomen Deus, vt dicitut de Deo vero, & pp.q.13.a.10. arg.2. & 3.
falso, puta de idolo, est nomen æquiuocum; sed tali
nomini, vt dicitur de illis, respondet vna ratio, nam
catholicus cum dicit vnum esse Deum, nomine Dei
intelligit rem omnipoteotem, & super omnia vene-
randam, quod idem intelligit gentilis, cum dicit ido-
lom est Deus, ergo nomen æquiuocum potest habe-
re vnam rationem tali nomine significatam, & sic

non recte ponitur in definitione æquiuocorum, secundum illud nomen substantiæ ratio diuersa.

Ibid, arg. p. 4 Præterea vbi est diuersa ratio, seu significatio, ibi non est contradictio affirmantis, & negantis, nam æquiuocatio impedit contradictionem; sed quolibet nomine sumpto, potest affirmans illud de aliqua re contradicere alteri idem nomen de illa eadem re neganti, vt si vnus dicat, quod tale sydus cæleste non est canis, & aliter affirmet, ergo nec nomen canis, quod inter æquiuoca numeratur, nec vllum consimile est æquiuocum, sed omnia vel sunt vniuoca, vel analoga.

perih. l. 7. 5 Præterea dici de multis secundum diuersas rationes significatas per nomen conuenit etiam analogis; sed analoga contra distinguuntur æquiuocis, ergo non recte definiuntur æquiuoca; quorum &c.

Sed contra est autoritas Philosophi in ante præd. c. p. vbi definit æquiuoca, quorum nomen solum commune est, & secundum illud nomen substantiæ ratio diuersa.

p. c. g. c. 32. & 33. pp. 77. a. 4 ad p. 1. d. 1. q. p. a. 5. ad 3 p. perih. l. 8. Respondeo dicendum, quod necesse est dicere tribus modis aliquid de pluribus prædicari, nimirum æquiuoce, vniuoce, & analogice; quod patet esse manifestum ex multis; & primo quidem ex parte eorum, quæ prædicantur. Vel enim id, quod prædicatur de pluribus est tantum nomen, vel aliquid præter nomen; si primum, talis prædicatio est æquiuoci de æquiuocatis; si secundum, vel id, quod prædicatur de pluribus, æqualiter, seu eodem ordine prædicatur de illis vt cum prædicatur animal de homine, & leone, & hæc est prædicatio vniuoci de vniuocatis; vel prædicatur de illis secundum prius, & posterius, & est prædicatio analogi de analogatis. Secundo ex parte rationis significatæ per nomen. Tribus enim modis aliquid prædicatur de pluribus, primo secundum rationem omnino eandem, & tunc quod prædicatur, dicitur vniuoce prædicari, sicut cum prædicatur animal de homine, & leone. Secundo secundum rationem totaliter diuersam, & quod sic prædicatur, dicitur æquiuoce prædicari, vt patet in nomine Canis cum dicitur de cœlesti, terrestri, & aquatili. Tertio secundum rationem partim eandem, partim diuersam, diuersam quidem quantum ad diuersas habitudines ad vnum; eandem vero, quantum ad id, ad quod diuersæ habitudines referuntur, vt est in nomine, sanum, dicto de medicina, & vrina; esse enim effectiuum sanitatis in medicina, & significatiuum in vrina diuersa sunt, sed sanitas vna est, & quod sic prædicatur, dicitur analogice prædicari. Tertio ex parte p. d. 22. q. p. a. 4 ad 1. q. p. de ver a. p. c. modorum, quibus aliquod commune in plura diuiditur, vel enim diuiditur commune in plura secundum res significatas, vt canis in sydus cæleste, & in quoddam animal, & hoc est commune æquiuocum; vel diuiditur secundum differentias, vt animal in hominem, & leonem, & hoc est commune vniuocum; vel diuiditur secundum modos, quomodo diuiditur ens in decem prædicamenta, & hoc est commune p. c. g. c. 32. 33. 34. q. 7. de potent. a. 7. c. pp. 13 a. 5. 2. met. l. 2. analogum. Quarto ex ordine rerum, quem habent inter se causæ, & causata. Vel enim inter res nullus inuenitur ordo, nulla similitudo, & tunc nomen commune rebus sic diuersis est æquiuocum, vt nomen canis dictum de stella pisce, & animali terrestri; vel est ordo causalitatis, & similitudo, & tunc, vel effectus adæquat virtutem causæ efficientis, seu recipit formam secundum speciem similem ei, per quam agens agit, & tunc nomen commune causæ, & effectui est vniuocum; vniuoce enim dicitur calidus ignis generatus ab igne: vel effectus non adæquat virtutem causæ, nec recipit formam similem secundum speciem formæ agentis, & tunc nomen dictum de causa, & effectu est analogum: non enim dicitur vniuoce calidus ignis genitus a sole, & sol ipse dicitur tamen analogice, quia inter ignem, & solem est aliqua similitudo, & ordo: vbi enim hæc reperiuntur, ibi necesse est esse analogia. Quinto ex mutua cognitione p. c. g. c. 33 p. 12. 13. a. 1. p. d. 35. q. p. a. 4. terum. Cum enim rerum cognitio non dependeat ex vocibus, sed ex rationeminis, vel vno eorum, de quibus nomen aliquod prædicatur, non possumus venire in cognitionem alterius, & tunc tale nomen æquiuoce de illis prædicatur, ibi est similitudo aliqua: vbi vero est vniuocatio, est maxima similitudo: omne autem simile cum sit simili simile, ducit nos in cognitionem consimilis: vel vno eorum ducimur in cognitionem alterius secundum eamdé omnino rationé, quæ est in altero: & túc 4. met. l. p. 12. met. l. 9. nomen de illis vniuoce prædicatur: vel ducimur in cognitionem alterius secundú rationem partim eandé partim diuersam, & tunc nomé de illis dicitur analogice: & sic patet dari æquiuoca. Quod auté recte definiatur, quod sint ea, quorú solum nomen cómune est, & substantiæ ratio diuersa, patet, nam verba illa, quorum nomen est commune habent locum generis, nam in illis conueniunt æquiuoca cum vniuocis, & analogis, vt patet ex eorum definitionibus, reliqua vero habent locum differentiæ, nam per particulam, solum, differunt æquiuoca ab vniuocis, & analogis, nam hæc præter nomen aliquid aliud commune habent, vt dictum est: per reliquas vero particulas, substantiæ ratio diuersa, melius explicatur, quid sit habere solum nomen commune, nomine autem rationis substantiæ intelligitur definitio, vel aliquid loco definitionis, nam æquiuoca non habent præter vnum nomen vnam aliquam communem definitionem significatam per tale nomen, sed plures: nomini enim canis, vt dicitur de stella, & animali non respondet vna definitio communis vtrique, sed duæ. Definiuntur autem æquiuoca æquiuocata, nam hæc sunt, quæ habent commune nomen, & rationes diuersas secundum tale nomen.

Ad primum ergo dicendum, quod nomen æquiuo- l. c. in arg. cum est vnum vnitate vocis, sed est multiplex secundum significationem, vt si per nomen homo vnus intenderet significare id, quod vere est homo, & alius intenderet significare lapidem, vel aliquid aliud, tale nomen esset multiplex in ratione significationis, sed vnum ratione vocis.

Ad secundum dicendum, quod dictum illud Philosophi, & Comm. intelligendum est de communi p. d. 35. q. p. a. 4 ad 3. q. 7. de pot a. 7. ad p. op. 42. c 5 7. phys. l. 8. p. d. 21. q. 1. art. 7. ad p. tate physica, non autem de communitate logica, seu de communitate quantum ad esse, non autem quantum ad intentionem rei, quæ communiter prædicatur: ea enim, quæ habent diuersum modum essendi, non communicant in aliquo secundum esse, quod considerat physicus, possunt tamen communicare in aliqua communi intentione, quam considerat logicus: & propterea corpus physice dicitur æquiuoce de corruptibili, & incorruptibili, quæ tamen logice in ratione corporis vniuoce conueniunt, nam ratio corporis est eadem in vtroque, si secundum communem intentionem considerentur: nihilominus tamen Philosophus non intendit excludere analogicam communitatem, sed solam vniuocam: vult enim ostendere, quod corruptibile, & incorruptibile non communicant in genere physico.

Ad tertium dicendum, quod hoc nomen Deus, vt p. p. q. 13. arg. 2. c. dicitur de Deo vero, & falso, seu de Deo secundum opinionem, vel participationem, neque vniuocum est, neque æquiuocum, sed analogum: quod ex hoc patet, quia vniuocorum est omnino eadem ratio: æquiuocorum vero omnino diuersa: in analogis auté oportet, quod nomen secundum vnam significationé acceptum

acceptum ponatur in definitione nominis eiusdem secundum alias significationes accepti, sicut ens de substantia dictum ponitur in definitione entis, secundum quod de accidente dicitur; & sanum de animali dictum ponitur in definitione sani, quod est medicina; sic autem accidit in proposito, nam hoc nomen Deus secundum quod dicitur de Deo vero, ponitur in definitione Dei, vt dicitur de Deo secundum opinionem, vel secundum participationem. Cum enim aliquem nominamus Deum secundum participationem, intelligimus nomine Dei aliquid habens similitudinem veri Dei: similiter cum idolum nominamus Deum, nomine Dei intelligimus significari aliquid, de quo homines opinantur, quod sit Deus; & sic manifestum est, quod alia, & alia est significatio nominis, sed vna illarum significationum clauditur in aliis, vnde manifestum est, quod analogice dicitur.

ibid. ad p. Ad quartum dicendum, quod vbi est diuersa significatio, potest aliquando contingere contradictio, vt patet in nomine Deus, quod dicitur analogice de Deo vero, & de Deo secundum opinionem; nam catholicus dicens idolum non esse Deum, contradicit pagano hoc asserenti, quia vterque vtitur hoc nomine Deus ad significandum Deum verum. Cum enim paganus dicit idolum esse Deum non vtitur hoc nomine secundum quod significat Deum opinatum, sic enim verum diceret; cum etiam catholici interdum hoc nomine vtantur, vt cum dicitur, omnes dij gentium dæmonia. Sic etiam in proposito, vtens quis nomine canis secundum quod significat quoddam animal contradicere potest neganti de tali animali quod sit canis. Ratio autem huius est, quia nominum multiplicitas non attenditur secundum prædicationem nominis, sed secundum significationem, secundum quam potest esse contradictio.

p eth l. 7. p. p q. 1. a. 10. c. 4. met. l. p. 11 met. l. 5. Ad quintum dicendum, quod aliquid dici de multis secundum diuersas rationes contingit dupliciter. Vno modo, secundum rationes omnino diuersas non habentes respectum ad vnum, & ista dicuntur æquiuoca à casu, quia scilicet casu accidit, quod vnum nomen vnus homo imposuit vni rei, & alius alij, vt patet in diuersis hominibus vno nomine nominatis. Altero modo secundum rationes non diuersas totaliter, sed in aliquo vno conuenientes, quandoque quidem in hoc, quod referuntur ad vnum principiū, sicut res aliqua dicitur militaris, vel quia est instrumentum militis, sicut gladius; vel quia est tegumentum eius, sicut lorica; vel quia est vehiculum eius, sicut equus quandoque vero in hoc, quod referuntur ad vnum finem, sicut medicina dicitur sana, eo quod est factiua sanitatis dieta vero, eo quod est conseruatiua sanitatis; vrina vero, eo quod est significatiua sanitatis; quandoque demum, vel secundum proportiones diuersas ad idem subiectum, sicut qualitas dicitur esse ens, quia est dispositio per se entis, idest substantiæ, quantitas vero, eo quod est mensura eiusdem. & sic de aliis; vel secundum vnam proportionem ad diuersa subiecta; eandem enim proportionem habet visus ad corpus, quam intellectus ad animam: sicut enim visus est potentia corporalis organi, ita intellectus est potentia animæ absque participatione corporis, & huiusmodi dicuntur analoga.

ARTICVLVS II.

Vtrum recte definiantur vniuoca.

7. phys. l. 8. 2. post l. 16. l. c. q. 3. a. p. ad 7. Videtur quod non recte definiantur vniuoca, quorum nomen est commune, & secundum nomen substantiæ ratio eadem: dicit enim Philosophus 7. phys. t. 31, & 2. post. t. 12, quod in genere latent æquiuocationes: sed genus est commune vniuocum, vt dicitur 4. top. c. 1. ergo vniuocum est æquiuocum, & per consequens definitio vniuocorum non est recte tradita, cum æquiuocis conueniat.

2 Præterea omne nomen significat substantiam cum qualitate; sed ratio substantiæ, & ratio qualitatis sunt diuersæ, ergo non recte dicitur in definitione vniuocorum, secundum illud nomen substantiæ ratio eadem. p d 25 q. p. a. p. c. 11. met. l. 3.

3 Præterea vbi est diuersum esse, ibi est analogia: sed plura conuenientia in aliquo nomine vniuoco habēt secundum tale nomen esse diuersum, vt patet in corpore, vt dicitur de corruptibili & incorruptibili. ergo multa vniuoca sunt analoga. & sic prædicta definitio cum non conueniat analogis, nec conueniet omnibus vniuocis. 2. d. 19. q. 5. a. 2. ad p.

4 Præterea omne vniuocum est vnum ex quinque vniuersalibus: sed inter vniuersalia accidens non dicitur de pluribus subiectis secundum vnum nomen, & secundum vnam rationem eandem, vt dicitur in prædicam. c. de subst. cuius ratio est, quia essentia subiecti est diuersa ab essentia accidentis, aliud enim est esse hominis, aliud esse albi, vt dicitur 4. met t. 12. & 7. met. t. 14. ergo non recte definiuntur vniuoca, quorum ratio secundum nomen commune eadem. p. c g. c. 32. 4. met l. 7. 7. met. l. 3. & 12. p c g. t. 32.

5 Præterea quod prædicatur de aliquibus secundum prius, & posterius, non prædicatur vniuoce: sed multa prædicantur de aliquibus secundum idem nomen, & secundum eandem rationem importatam per nomen illud, quæ prædicantur de illis secundum prius, & posterius, vt patet in numeris, & figuris: prius enim dicitur numerus de binario, quam de ternario, cum hic ex illo constet, & similiter in figuris ergo idem quod prius. p p. 77. a. 4. ad p. 2. d. 3. q. p. a. 5 ad 5. q. 2. de malo a. 9 ad 16 p. peth. l. 5.

Sed contra est, quod Philosophus in antepræd definit vniuoca, quorum nomen est commune, & secundum illud nomen substantiæ ratio eadem. op 48. t. 1. c. p. 4. met l p. 11. p. met. l. 3.

ibid. Respondeo dicendum, quod rectè definita sunt à Philosopho vniuoca, quorum nomen est commune, & secundum illud nomen substantiæ ratio eadem: quod manifestum esse potest discurrendo per singulas definitionis partes: loco enim generis ponuntur illa verba, quorum nomen est commune: nam in illis conueniunt vniuoca cum æquiuocis, & analogis, reliqua vero ponuntur loco differentiæ, ex quibus duobus constare debet, omnis bona definitio 6. top. loc. 8 per substantiæ vero rationem intelligitur definitio, vel quidquid sumitur loco definitionis: ideo enim animal dicitur vniuoce prædicari de homine, & leone, quia non solum nomen animal conuenit homini, & leoni, sed etiam definitio eius essentialis, quæ est, corpus animatum sensibile: non solum enim vere dicimus, quod homo est animal, sed etiam quod est corpus animatum sensibile: & similiter de leone: per hanc autem differentiam sufficienter distinguuntur vniuoca ab æquiuocis, & analogis, nam hæc non conueniunt in vna ratione totaliter, & absolute eadem, sed habent partim eandem, partim diuersam: illa vero habens rationes totaliter diuersas. Definiuntur autem in hac definitione vniuoca vniuocata, nam istis proprie conuenit habere nomen idem, & eandem rationem importatam per tale nomen, & Philosophus dat exemplum de vniuocatis, nam post allatam definitionem vniuocorum statim subdit, vt animal, & homo, atque bos, communi enim nomine horum vtrumque animal nuncupatur, & est substantiæ ratio eadem: si quis enim assignauerit vtriusque rationem, quid vtrum-

que est, qun animal est, eandem assignabit rationem, & sic paret definitio vniuocorum.

7 phys.l.8. Ad primum ergo dicendom, qood qoia genusnon est quid vnum physice, sed tantum logice, & propterea quodammodo est vnum, & non simpliciter; species vero, & est quid vnum physice, & logice, & per eonseqnens est qoid vnum simpliciter, quia nimitum species somitur ab vltima forma, quæ simpliciter vna est in retum natura; genos autem nonsomitur à forma aliqua, quæ sit vna in rerum natura, sed secundum rationem tantum, proptetea sub vnitate generis dicuntur larere multæ æqoiuocatinnes; quorum verbotum sensus non est, quod vnitas generis sit logice æquiuoca, sed quod per similitudinem, & propinquitatem ad vnitatem non simpliciter genetis multorum æquinocatio latet. Sunt enim quædam æquiuocationes multum dictantes, in quibus sola communitas nominum attenditur; sicut si canis dicatot sydus cæleste, & animal latrabile Quædam vero sunt, quæ habent quandam similitudinem, sicut si hoe nomen homo dicatur de vero homine, & de homine picto, in quantum similitudinem quandam habet hominis veri. Quædam vero sunt æquinocationes proximæ, aut proptet conuenientiam in genere, sicut si corpus dicatur de cælesti, & de corrupribili, æquiuoce dicitur, naturaliter loquendo, quia eorum noo est materia vna, conueniunt tamen in genere logico: & propret hanc generis conuenientiam videntur omnino non æquiuoca esse, aut eriam sunt propinqua secundum similitudinem aliquam, sicut ille, qui docet in scholis, dicitur magister, & similiter ille, qui præest domoi, dicitur magister domos æquiuoce, & tamen propinqua æquiuocatione propter similitudinem, vterque enim est rector, hic quidem scholarium, ille vero domus. Vnde propter hanc propinquitatem vel generis, vel similitudinis non videntor esse æquiuoca, cum tamen sint.

p.d.22.q.p. a.p.ad 3.3.d. 6.q.p.a.3.c. p.p.q.13.a.p. ad 3. Ad secundom dicendum, quod cum dicitur, quod nomen significat substaotiam cum qualitate, non intelligitur substantia, & qualitas proprie, secundum quod logicos accipit prædicameota distinguens, sed secundom quod accipitur à grammatico; hic autem accipit substantiam quantum ad modum significandi, & similiter qualitatem: & quia illud, quod significatur per nomen, significatur vt aliquid subsistens, secundum quod de eo aliquid potest prædicari, quamuis secundum rem non sit substens, sicut albedo secundum grammaricos significat substantiam ad differentiam verbi, qood noo significat, vt aliquid subsistens, ideo omne nomen secundum grammaticos dicitur significare substantiam. Quia vero in quolibet nomine non solum est considerare id, ad qnod significandum imponitur, qnod est grammatice loquendo, substantia, sed etiam id, à quo nomen imponitur, quod est quasi principiom innotescendi, ideo quantum ad hoe omne nomen dicitur habere modum qualitaris, secundum quod qualitas, vel forma est principium cognoscendi rem. Vnde secundum Philosophom 5. met.t.9. vno modo forma substantialis dicitur qualitas; nec refert quantum ad significationem nominis, vtrum principium innotescendi sit idem re eum eo, quod nomine significatur, vt in abstractis, vel diuersom, vt in hoc nomine homo.

p.d.19.q.3.a. a.ad p. Ad tertium dicendum, quod aliquid secundum analogiam dicitur tripliciter, vel secundum intentionem tantom, & non secundum esse, & hoc est, quando vna intentio referiot ad plura per prius, & posterios, quæ tamen non habet esse nisi in vno, sicut intẽtio sanitatis refertur ad animal, vrinam, & dietam diuersimode secundum prius, & posterius, non tamen secundum diuersum esse, qoia esse sanitatis non est nisi in animali. Vel secundum esse, & non secundum intentionem, & hoc contingit, quando plura parificantur in intentione alicuius cõmunis, sed illud commune non habet esse vnius rationis in omnibus, sicut omnia corpora parificantur io intentione corporis. Vnde logicus, qui tantum considerat intentiones, dicit hoc nomen corpus de omnibus corporibus vniuoce prædicari, sed esse huius naturæ non est eiusdem rationis in omoibus corporibus corruptibilibus, & incorruptibilibus, vt docent Philosophus, & Comm. 10. met.t.5. vel secundum iotentiooem, & esse; & hoc est, quando plura neque parificantur io intentione communi, neque in esse, sicut ens dicitur de substantia, & accidente. Ex his analogis primum, & tertium genus proprie est analogum Secundum vero est impropriè analogum, cum possit esse vniuocum, atque adeo genus logice loquendo. Vel dic, quod vbi est diuersum esse, si tamen sit vna intentio, est vniuocatio logica, non autem physica. definitio autem vniuocorum allata ab Arist. in logica est definitio vniuocorũ logice sumptorum, logicus enim tantum considerat intentiones, & abstrahit a materia, vnde fit, vt multa logice loquendo sint vniuoca, quæ non sunt physice loquendo, cum physicus consideret res applicando ad materiam; vt quantitas dicta de quãtitare cœlesti, & soblunari, logice loquẽdo, est vniuoca, non autem physice, quia aliud est subiectum quantitatis in cœlo, & in sublunaribus.

Ad quartum dicendum, quod duplex est vniuocatio, vna physica, quando nimirum vna natura recipitur in diuersis secundum vnum primum subiectum, & hoc modo accidens, & proprium sunt vniuoca suis subiectis, sic album vniuoce dicitur secundum Philosophum 7. phys.t.27. de equo albo & cane albo altera logica, & hæc est duplex, vna secundum essentiam, quando nimirum ratio significata per nomen vniuocum est eadẽ essentialiter cum ratione, & definitiono vniuocatorũ, & hæc conuenit generi, speciei, & differẽtiæ: vnde philosophus in c. de subst. ait propriũ illorum esse vniuoce prædicari; altera per participationẽ, quando scilicet vniuocata conueniũt in nomine vniuoco, & in ratione significata per tale nomẽ, sed talis ratio non est eadẽ cum ratione, & definitione propria illorum, & hæc vniuocatio cõuenit proprio, & accidẽti; & de hoe loquitur Philosophus 2. met.t.4. cum ait calorẽ vniuoce prædicari de igne, & aliis elementatis calidis, & ignem esse calidissimũ, quia est causa vniuocationis caloris in corporibus: dici enim vniuoce, seu secundum idem nomen, & secundum eandem rem significatam per nomen de subiecto, seu de re existente extra animam conuenit tam substantiæ secundæ, quam accidenti: nam id conuenit rei, vt substat intentioni vniuersalitatis, cui potest subesse accidens, vt dicitur tanquam vniuersale de pluribus subiectis: nisi quod ratio accidentis non est ratio subiectorum, & ideo non dicitur de subiecto essentialiter, quomodo genus, & species dicuntur de subiecto, & ideo philosophos in c. de subst. negat accidens dici de subiecto, potest tamen dici de subiecto participatiue: quia licet eius ratio non sit ratio subiecti, participatur tamen simul cum nomine à pluribus subiectis.

7.phys.l.7. 7.met.l.2.q. 7.de pot.a2. 7 ad 2.7. met.l.13.op. 42.c.7.p.c. 8.c.32.

Ad quintum dicendum, quod vnum diuidentium, vel suscipientium prædicationem alicuius communis potest esse prius altero dupliciter: vno modo, secundom proprias rationes, & naturas: alio modo secundum participationem rationis illios communis, quod de illis prædicatur, vel in ea diuiditur. Primum non tollit vniuocationem generis, vt patet manifeste in p.phys.l.8 & l.c.in arg. p.eth.l.6.

numeris, in quibus binarius secundum propriam rationem prior est ternario, sed tamen æqualiter participant tationem generis sui scilicet numeri: ita enim ternarius est multitudo mensurata per vnum, sicut binarius: sed secundum impedit vniuocationem generis, & propterea ens non potest esse genus substantiæ. & accidentis, quia in ipsa ratione entis substantia, quæ est ens per se, habet prioritatem respectu accidentis, quod est ens in alio. Similiter affirmatio licet sit prior negatione secundum propriam rationem, æqualiter tamen participat rationem enunciationis. Vel dic, quod vna species potest esse prior alia secundum esse, non secundum rationem communis, vt est in numeris.

q. 2. de virt. a. 11. c.

ARTICVLVS III.

Vtrum recte definiantur analoga.

Videtur quod non recte definiantur analoga, quorum nomen est commune, & secundum illud nomen substantiæ ratio partim eadem, partim diuersa. Quidquid enim dicitur de Deo, & creaturis dicitur analogice, sed Deus, & creatura non participant aliquid idem, quia illud esset simplicius vtroque quod est impossibile; ergo non recte definiuntur analoga, quorum substantiæ ratio est secundum nomen partim eadem.

q. p. prol. sent a. 2. arg. a. q. 7. de ver. a. 11. arg. 3.

2 Præterea analogum est tantum in vno analogato secundum propriam rationem, ad differentiam vniuoci, cuius ratio est in quolibet vniuocato, vt patet in nomine analogo sanum, sanitas enim formaliter tantum est in animali; sed quod tantum est in vno, non est in pluribus, ergo male definiuntur analoga, Quorum nomen &c.

p. p. q. 16. a. 6. c. p. 2. q. 20. a. 3. c. & ad 3.

3 Præterea illa dicuntur habere rationes partim diuersas, partim eandem, quæ habent diuersas habitudines ad vnum aliquid, & idem; sed non omnia analogata habent has diuersas habitudines ad aliquod vnum, vt patet in Deo, & creatura, nam hoc vnum esset prius Deo, quod dici non potest, cum nihil possit esse prius Deo, nec secundum rem, nec secundum rationem, ergo non recte definiuntur analoga, quorum substantiæ ratio partim est eadem, partim diuersa. Sed dices, analoga esse duplicia, alia duorum ad vnum, & hæc non esse in Deo, alia vnius ad vnum, & hæc esse in Deo.

4 met. l. t. 11. met. l. 3.

p. p. q. 3. art. 5 arg. sed contra p. c. g. c. 34. q. 7 de pot. a. 11. c. & ad 6.

4 Sed contra analogia vnius ad alterum est analogia proportionis, sed hæc non est in Deo, ergo si est analogia in Deo, est illa, quæ est definita, quæ tamen illi non conuenit, vt probatum est, ergo dicendum est non recte fuisse definita analoga.

q. 2. de ver. a. 11. c. & ad 6.

1 Sed contra est, quod analoga definiuntur, vt potest colligi ex his, quæ de æquiuocis, & vniuocis dicuntur a Philosopho in antepræd. quorum nomen est commune, & secundum illud nomen substantiæ ratio partim eadem, partim diuersa.

2 Præterea analoga sunt media inter vniuoca, & æquiuoca; sed medium dicitur tale, quia participat naturam extremorum, ergo cum vniuoca sint, quorum ratio est totaliter eadem, æquiuoca vero, quorum ratio est totaliter diuersa, analoga erunt, quorum ratio partim est eadem, partim diuersa.

4. met. l. p. 11. met. l. 3. p. c. g. c. 32. 33. 34. p. p. q. 108 at. 5. ad 4.

Respondeo dicendum, quod aliquid dicitur secundum analogiam triplicitet, vt dictum est, vel secundum esse, & non secundum intentionem; vel secundum intentionem tantum, & non secundum esse, vel secundum esse, & secundum intentionem; de quibus oportet, quod natura communis habeat aliquod esse in vno quoque eorum, de quibus dicitur, sed differens secundum rationem maioris, vel minoris perfectionis. Analoga primi generis non sunt proprie analoga, nam licet eorum analogia tollat vniuocationem physicam, vel metaphysicam, non tamen tollit logicam, quæ est propria vniuocatio, vnde vere sunt vniuoca, vt patet in exemplis allatis supra de corpore respectu sublunaris, & cælestis; vnde non mirum si illis non competit definitio analogorum à Philosopho allata. Analoga vero secundi generis, quæ sicut & tertij sunt proprie analoga, dicuntur analoga proportionis, seu conuenientiæ & à Philosopho p. eth. c. 6 appellantur ab vno ad vnum, & 3. phys. t. 70. secundum prius, & posterius, & sunt duplicia, nam quædam dicuntur analoga vnius ad vnum, quomodo ens dicitur analogice de substantia, & accidente propter conuenientiam, & habitudinem, quā habent ad inuicem, & similiter sanum de medicina, & animali quædam vero dicuntur ad vnum tertium, quomodo ens dicitur de substantia, quantitate, & qualitate; & sanum de animali medicina, & vrina, nam quantitas, & qualitas dicuntur ens per habitudinem ab substantiam; & medicina, & vrina dicuntur sana per ordinem ad sanitatem animalis. Vtraque vero analoga definiuntur definitione prædicta, nam habent vnum nomen, & rationem aliquam secundū illud nomen, in quo tamquam in genere conueniunt cum vniuocis, & æquiuocis; sed hanc rationem habent nec omnino, & totaliter vnam sicut habent vniuoca neque totaliter diuersam, sicut æquiuoca, per quod tamquam per differentiam distinguuntur ab vtrisque. sed partim eandem, partim diuersam, eandem, ratione termini, diuersam, ratione diuersorum respectuum ad vnum terminum, quibus etiam tria communia sunt, primum est, quod analogum absolute, & simpliciter dictum intelligitur de principali analogato, ad quod alia minus principalia dicuntur talia per habitudinem ad illud, vt patet in ente dicto de substantia, & accidentibus: & sano dicto de animali, medicina & vrina. Secundum est, quod principale analogatum, seu id, ad quod vnum, vel plura dicunt habitudinem, ponitur in definitione cæterorum, sicut substātia ponitur in definitione accidētis, & animal sanum in definitione medicinæ, & vrinæ. Tertiū est, quod nomen analogum per prius dicitur, quantum ad rem formaliter significatam, de eo, quod ponitur in definitione aliorum, seu de principali analogato, in quo formaliter est ratio significata per nomen: quorum trium dictorum ratio est, quia cum in analogis secundi generis sit vnum respectum à cæteris, illud vnum debet necessario poni in definitione aliorum, res enim ita definitur, prout habet esse: hæc autem habent suum esse in ordine ad principale analogatum. Sic sanum, quod dicitur de animali, cadit in definitionem sani, vt dicitur de medicina, & vrina: & rursus illud est prius cæteris secundum rationem illius analogi: nam ratio, quam significat nomen, est definitio, & ideo prius secundum definitionem nominis est etiam prius secundum rationem illius, & per consequens absolute dictum nomen analogum intelligitur de principali analogato. Analoga demum tertij generis dicuntur analoga proportionalitatis, & à Philosopho 12. met. t. 21. & 21. proportionis, & p. post. c. 12. & 14. & 2. post. t. 23. & 25. secundum similitudinē rationū, quando nimirū attēditur conuenientia duorū ad inuicē, inter quæ non est proportio, sed magis similitudo duarū ad inuicē proportionum, sicut senarius cōuenit cum quaternario in hoc, quod sicut senarius est duplum ternarij, ita & quaternarius binarij, & huiusmodi sunt analoga dicta de Deo, & creaturis, & omnia illa, quorum ratio est in omnibus

art. præced. ad 3.

p. p. q. 13. a. 5. c. 9. 7. de pot. a. 7. c. p. c. g. c. 34. p. eth. l. 7. 3. phys. l. 1. 12.

p. p. l. c. 4. met. l. p. 11. met. l. 3. p. eth. l. 7.

p. d. 9. q. p. a. p. ad 2. p. p. q. 13. a. 6. c.

ibid. & 3. d. 32. q. p. a. 1. p. quæst. 1. ad p. p. c. g. c. 32. p. p. q. 13. a. 6. c.

q. 2. de ver. a. 11. c. 2. met. l. 4. p. post. l. 12. & 18.

p. p. q. 13. a. 5. p. eth. l. 7. q. 2. de ver. loc. cit. 2. post. c. 17. & 19.

analogatis, siue sit in vno metaphorice, in alio proprie, siue sit in omnibus proprie, sed vel secundum proportiones diuersas ad idem subiectum, quomodo qualitas dicitur ens, quia est dispositio per se entis, idest substantiæ; quantitas vero, quia est mensura eiusdem, & sic de aliis; vel secundum proportionem vnam ad diuersa subiecta, vt est in visu respectu oculi corporalis, & intellectu respectu animæ, eandem enim proportiooem babent visus ad corpus, & intellectus ad animam. Vel demum hæc ratio proportionaliter vna æqualiter participatur ab omnibus analogatis, & non ab vuo per ordinem ad aliud, vel inæqualiter, quia scilicet in vno est perfecte, & in alio imperfecte, vt est io prædicatis transcendentibus, ente, bono, vero, vt dicitur de Deo, & creaturis; & his etiam omnibus conuenit definitio allata analogorum, quia habent commuoe nomen, & rationem nec omnino eandem, nec totaliter diuersam, sed proportionaliter eandem: nam rationes analogorum sunt quidem diuersæ, sed tamen sunt proportionaliter vna, quod enim est spina pisci, est os animali, & sicut creaturæ habent bonitatem, ita Deus habet bonitatem; nisi quod in Deo est iofinite perfecta, in creatura vero imperfecta. est tamen inter analoga huius tertij generis boc discrimen, quod nomina analoga, quæ metaphorice dicuntur de voo, vel pluribus, & proprie de alio, per prius dicuntur de eo, de quo proprie dicuntur, & illud ponitur in definitione cæterorum. cuius ratio est, quia dicta de aliis, quibus metapborice conueniunt, nihil aliud significant, quam similitudines ad illud, de quo proprie dicuntur: sicut ridere dictum de prato nihil aliud sigoificat, quam quod pratum similiter se habet in decore, cum floret, sicut homo cum ridet secundum similitudinem proportionis; & ideo ridere dictum de homine ingreditur definitionem ridere dicti de prato: & idem dico de oomine Leonis dicto de Deo, significat enim quod Deus similiter se habet, vt fortiter operetur in suis operibus sicut leo in suis: & ideo in definitiooe Leonis dicti de Deo ponitur nomen Leonis dictum de animali. Analoga vero, quæ proprie dicuntur, aliquando per prios dicuntur de vno, & illud ingreditur definitiooam aliorum, aliquando non; nam, quando ratio analogi æqualiter participatur ab omnibus analogis, non dicitur prius de vno, quam de alio, neque vnum ingreditur definitionem aliorum, vt patet in nomine ossis dicto de spina, & osse animalis; quando vero inæqualiter participatur, tunc quantum ad rem significatam formaliter, analogum prius dicitur de eo, in quo talis ratio perfecte participatur: sic enim bonitas, sapientia, & similia, quantum ad rem significatam pes nomen, prius dicuntur de Deo, quam de creaturis, quia à Deo in creaturas huiusmodi perfectiones manant; sed quantum ad impositionem nominis, prius dicuntur de illis analogatis, quæ prius cognoscimus; & ideo prædicta nomina prius dicuntur de creaturis, sicut & illis imponuntur, quia prius creaturas cognoscimos; vnde & modum significandi habent, qui competit creaturis. Et hinc est, quod in talibus analogis, licet prius dicantur secundum rem significatam de principali analogato, hoc tameu non ponitur in definitione minus principalium, vt bonitas diuina non ponitur in defioinone booitatis creatæ, quia nimirum cum definitio detur cognitionis gratia, illa taotum debent poni in definitione, quæ sunt notiora ipso definito, bonitas autem diuina est ignotior bonitate creata, cum per bonitatem creatam deueniamus in cognitionem increatæ, & sic patet definitio analogorum, quæ non ipsis nominibus, sed ipsis analogatis conuenit, nam illis competit habere nomen, & secundum illud rationem partim eandem, partim diuersam.

q. 2. de verit. loc. cit.

p. p. q. 13. a. 6. c.

pp. 11. a. 6. c. p. c. g. c. 34.

q. 2. de ver. a. 15. c. & ad 6. p. c. g. c. 14 pp. q. 13 a. 6. c.

Ad primum ergo dicendum, quod communitas analogica potest esse dupliciter, vel ex eo, quod aliqua participant aliquod vnum secundum prius, & posterius, sicut potentia, & actus rationem entis, & similiter substantia & accidens; vel ex eo, quod vnum esse, & rationem ab altero recipit, & talis est analogia creaturæ ad creatorem, creatura enim non babet esse, nisi secundum quod à primo ente descendit, & ipsum imitatur, & sic non sequitur, quod sit aliquid simplicius Deo. Vel dic, quod quia vbicunque est communitas analogiæ, ibi est aliqua similitudo, sicut dupliciter est modus similitudinis, vt ponit Philosopbus 2. top. vous, qoi iuuenitur in diuersis geoeribus, & attenditur secundum proportionem, vel proportionalitatem, vt quando alterum se habet ad alterum, sicut aliud ad aliud, vt ipse ibidem dicit, alius vero in his, quæ sunt eiusdem generis, vt quando idem diuersis inest, ita est duplex analogia, vna, quæ inuoluit priorem similitudinis modum, & hæc est inter Deum & creaturas, nec ex illa sequitur aliquid esse simplicius Deo: altera, quæ inuoluit posteriorem similitudinis modum, & hæc non est in Deo, cum ex illa sequatur aliquid esse prius Deo, quod est falsum.

q. p. prol. a. 2. ad 2.

q. 2. de ver. a. 11. arg. p. & ad 2. 3. & 4.

Ad secundum dicendum, quod analogia vnius, vel duorum ad vnum tertium est duplex, vna, in qua quæ ordinantur ad aliud, dicuntur talia solum ex hoc, quod ordinantur ad aliud, vt medicina amara dicitur amara, vel sana ex hoc solum, quod est causatiua sanitatis. & in huiusmodi analogis verum est, quod ratio significata per nomen analogum est tantum in voo formaliter: sanitas enim formaliter est tantum in animali, ad quod ordinantur medicina, vrina, diæta. Altera est, in qua quæ ordinantur ad aliud, participaot rationem analogi formaliter, licet inæqualiter: & in his ratio analogi ooo est tantum in voo, sed etiam est in pluribus, vt cum dicitur ens de substantia, & accidentibos: hæc enim dicuntur entia, quia ordinantur ad substantiam, ipsa tamen formaliter io se participant rationem entis licet modo imperfecto: & vtrisque analogis compeot definitio analogorum: nam analoga prioris generis dicuntur babere, vel participare eandem rationem secuodum terminum, & habere diuersas rationes secundum diuersos respectus, vt dictum est: analoga vero posterioris generis dicuntur babere rationem partim eandem, partim diuersam, quia ratio analogi non est omnino, & totaliter eadem, sed proportionaliter participatur ab omnibus, vt dictum est.

p. 1. q. 20. a. 3. c. & ad 3. p. d. 16. q. 5. a. 2. ad p.

l. c. in c. & 4. met. l. 1.

Ad tertium dicendum sicut in obiectione, quod analoga sunt in duplici differentia, quædam duorum ad vnum tertium, & ad buiusmodi analoga non pertinent Deus, & creaturæ: quædam vnius ad vnum: & huius generis possunt esse Deus, & creatura: vnde noo sequitur, quod aliquid sit prius Deo.

p. c. g. c. 34. p. p. q. 13. a. 5. c. 7. de pot. a. 7. c.

Ad quartum dicendum, quod analoga vnius ad vnum suot duplicia, quædam, quæ participant rationem analogi secundum prius, & posterius, sicut poteotia, & actus rationem entis: & similiter substantia, & accidens, & hæc analogia non est inter Deum, & creaturas: quædam vero, quorum vnum esse, & rationem ab altero recipit, & huiusmodi est analogia inter Deum, & creaturas: creatura enim noo habet esse, nisi secundum quod descendit à primo ente, & illud imitatur. Vel dic, quod proportio dupliciter sumitur, vno modo proprie, & significat

q. p. prol. a. 2. ad 2. p. d. 35. q. 1. a. 4. c.

q. 8. de ver. a. p. ad 6. 3. c. g. c. 54.

habitudinem quantitatis ad quantitatem secundum aliquem determinatum excessum, vel adæquationem, & hæc non est inter Deum, & creaturas, quia inter illa est infinita distantia. Alio modo prout per translationem à quantitate significat habitudinem cuiuslibet rei ad alteram, vt materiæ ad formam, intellectus ad intellectum, effectus ad causam, & hæc proportio est inter Deum, & creaturas, nam creaturæ, vt dictum est, cum sint effectus Dei, illum quantum possunt imitantur, licet imperfecte ipsum assequantur.

I.c.q. p.prol. & p.d.35.

ARTICVLVS IV.

Vtrum recte definiantur denominatiua.

quol.4.a.17. arg. sed contra p. perihe. l.4.

Videtur quod non recte definiantur denominatiua quæ differentia casu secundum nomen habent appellationem. Dicit enim Philosophus p perihet. c. 2. quod eadem est ratio, quam significat nomen in omnibus, vnde idem est nomen per omnes casus, & numeros; sed nomen denominatiuum patiens sumptum in plurali non differt casu à nomine abstracto, quod est patientia, ergo nomen denominatiuum male definitur, quod casu differt ab abstracto, vnde deriuatur.

p.d.17 q.p. a.1. arg. & ad 2.

2 Præterea nomen dilectus deriuatur à dilectione, & casu ab illo differt; sed nomen dilectus non est nomen denominatiuum à dilectione, quia nulla res denominatur seipsam, dilectio autem diligitur, ergo nomen denominatiuum male definitur: sed dices, quod dilectus non est nomen proprie denominatiuum, nam denominatio proprie est secundum habitudinem accidentis, & formæ ad subiectum, sic autem dilectum non denominatur à dilectione, sed magis sicut obiectum, & ideo ratio non procedit.

Ibid. & in Tab. v. denominatio p.p.q. met. l.6.

3 Sed contra, ligneum, & ferreum, vt dicitur q. met. t. 12. sunt nomina proprie denominatiua, sed hæc non deriuantur à forma, vel accidente subiecto inhærente, nam lignum, vel ferrum non est forma, vel accidens arcæ, quæ dicitur lignea, vel ferrea, sed est eius materia, ergo nomen denominatiuum non habet deriuationem ab accidente, vel forma inhærente.

2.d.11.q.p. a.5 ad 2.

4 Præterea locatum, temporale, & sanum sunt nomina denominatiua, sed hæc non deriuantur à forma adiacente subiecto, quod denominatur: sanitas enim non est in medicina, quæ dicitur sana, vt dictum est, & tempus, & locus non denominant subiectum, in quo sunt, ergo nomen denominatiuum non deriuatur à forma inhærente.

op.10.c.p. op.48 tr.1. c.p.3.d.7.q. 2.a.p.

5 Præterea homo deriuatur ab humanitate, tamquam concretum à suo abstracto, & similiter animal ab animalitate, & casu ab illa differt; sed neutrum illorum est nomen denominatiuum, quia prædicantur de suis inferioribus vniuoce, & essentialiter, vt dicit Philosophus in antepræd. c. de substantia, ergo male definitur nomen denominatiuum id, quod casu differens ab aliquo secundum nomen habet appellationem.

op.48.l.c.

Sed contra est, quod Philosophus in antepræd. c. p. definit denominatiua, quæcunque ab aliquo differentia casu secundum nomen habent appellationem.

op.48.tr.2. a.p.

Respondeo dicendum, quod denominatiue dicuntur prædicari, quæ concreta sunt adiectiua, & ab aliquibus accidentibus abstractis denominantur, seu deriuantur, vt album de homine, & equo denominatiue prædicatur, quia album deriuatur ab hoc abstracto, quod est albedo quæ est in homine, & ab illo terminatiue differt; albedo enim abstracte sumpta de homine prædicari non potest, quia nulla pars de toto prædicari potest, albedo autem est pars quædam accidentalis hominis albi: concernitur autem, & dicitur album, quod idem est, quod habens albedinem, & tale potest de homine prædicari; & sic patet definitio denominatiuorum, quæ proprie solis nominibus conuenire videtur, quia nominis est deriuari ab alio nomine, & casu ab illo differre, non autem rei significatæ per nomen: hoc enim nomen album deriuatur à nomine albedo, & nomen fortis à fortitudine, vt Philosophi exemplo vtar, & concretum ab abstracto, non autem paries albus, vel homo fortis, & similiter terminatio non est rei albæ, sed nominis albi.

Ad primum ergo dicendum, quod casus obliqui secundum Philosophum non sunt nomina, quia licet sit eadem ratio in omnibus, non tamen adiuncto est, vel non est, significat verum, vel falsum, sicut significat nomen. Dicuntur tamen vnum nomen, non simpliciter, sed inquantum conueniunt in vno ordine declinationis: nomen autem denominatiuum est proprie nomen.

quol.4.a.17. ad 1. p. perher. l.4 p.d. 4.q.p.a.3. ad 3.

Ad secundum dicendum, sicut dictum est in obiectione.

Ad tertium dicendum, quod illud, à quo aliquid denominatur, non oportet, quod semper sit forma secundum rei naturam, sed sufficit, quod significetur per modum formæ, grammatice loquendo, denominatur enim homo agens ab actione, & indutus ab indumento, & similiter circulus ferreus, vel ligneus à ferro, & ligno, quæ realiter non sunt formæ.

op.37 ar.1 c. q.7. de pot. a.10. ad 8. Tab. v. Denominatio nu.4.

Ad quartum dicendum, quod omnis denominatio debet quidem fieri à forma, quæ habet rationem accidentis ad subiectum, modo dicto, non tamen ita, vt hoc subiectum debeat respectu talis accidentis, seu habentis modum accidentis esse subiectum inhæsionis, sed sufficit, quod sit subiectum denominationis: nam accidentia sunt in duplici differentia, quædam quæ denominant subiectum in quo sunt, vt albedo; quædam vero, quæ non tantum denominant subiectum, in quo sunt, sed etiam in quo non sunt vt in subiecto inhæsionis, vt locus, & tempus.

3.d.11.q.p.a.2. ad 2.

Vel dic, quod in his, quæ denominant per respectum ad alterum, potest aliquando denominatio fieri à forma non inhærente: nam dupliciter denominatur aliquid per respectum ad alterum, vno modo, quando ipse respectus est ratio denominationis, sicut vrina dicitur sana per respectum ad sanitatem animalis: ratio enim sani, secundum quod de vrina dicitur, est esse signum sanitatis animalis: & in talibus quod denominatur per respectum ad alterum non denominatur ab aliqua forma sibi inhærente, sed ab aliquo extrinseco ad quod refertur: & idem dico de locato, quod dicitur tale per respectum ad locum: & de temporali, quod dicit ordinem ad tempus. Alio modo denominatur aliquid per respectum ad alterum, quando respectus non est ratio denominationis, sed causa: sicut si aër dicatur lucens à sole, non quod ipsum sit rem referri ad solem sit lucere aëris, sed quia directa oppositio aëris ad solem est causa, quod luceat.

q.21. de ver. a.4. ad 21.

Ad quintum dicendum, quod denominatiua sunt, quæ concreta sunt adiectiua, cuiusmodi non sunt homo, & animal: nam humanitas, & animalitas nullo modo sunt accidentalia, siue secundum rem, siue secundum modum: vnde homo, & animal inter vniuoca à Philosopho numerantur.

op.48.tr.6. c. p.op.32. c.4.

ARTICVLVS V.

Vtrum nomen denominatiuum principaliter significet formam, an subiectum.

7.met.l.1.

Videtur quod nomen denominatiuum principaliter significet subiectum. Dicit enim Philosophus 7 met.t.3. quod sedens, & sanum, & similia nomina denominatiua sunt magis entia, quam eorum abstracta: & quod vnum quodque talium nominum videtur importare prædicamentum substantiæ: sed non alia ratione prædicta nomina sunt magis entia, & importans prædicamentum substantiæ, quam quia principaliter significant subiectum, quod est substantia, ergo nomen denominatiuum principaliter significat subiectum.

p.p.q.13. ar. 1 ad p.p perhier. l.4. p.p.q 36. ar. 4.ad 7.3 p q 3 a.7.ad 2.

2 Præterea nomen multiplicatur multiplicato suo significato; sic enim nomen homo multiplicitet dicitur, si imponatur ad significandas diuersas res, vt id, quod vere est homo, & lapidem; sed nomina denominatiua, seu concreta accidentalia non multiplicantur ex forma, sed ex subiecto, ergo nomen denominatiuum principaliter signat subiectum.

3 d.6.q p.a.3

3 Præterea nomina supponunt pro eo, ad quod significandum principaliter imponuntur; sed nomina denominatiua supponunt pro subiectis, ergo illa principaliter significant.

q.de vnio.a 2.ad 4. p.d. 25.q p.ar.p. ad 2 q 4. de pot.ar.4.c.7 met.l.4.de sens.l. 6 p. perhiet.l. 4. q.3.de ver.a 7 arg. 1 7. met. de sensu p.peth. q de vnio. p.d. 25.l.c. 5.met.l. 7.7. met.l.2.

4 Præterea ratio nominis est, quam significat definitio, vt dicitur 4. met. sed denominatiuorum definitio datur per subiectum, ergo denominatiua principaliter illud significant. Sed dices, datur per subiectum, tamquam per additum essentiæ talis nominis.

5 Sed contra, denominatiua, sicut & alia accidentia in concreto definiuntur per subiectum, tamquam per genus. sed genus est de essentia rei, & primo ponitur in eius definitione, ergo etiam erit essentiale nomini denominatiuo, & per consequens erit primo per illud significatum.

1 Sed contra est, quod Philosophus in prædic. c. de subst. dicit, quod album nihil aliud significat, quam qualitatem.

2 Præterea dicit Philosophus 7. met.t.21. quod licet non sit idem quod quid est albi hominis cum homine albo, ratione subiecti, idem tamen sunt, ratione passionis; nam idem est quod quid erat albo, & album, ergo nomen denominatiuum album essentialiter tantum significat, & per consequens principaliter qualitatem.

7 met.l 5. q. de vnio. a.1. ad 5.5 met.l. 9 p.d.18 q.p. a.2.ad 3.

Respondeo dicendum, quod nomen denominatiuum, vt album significat formam, & subiectum, propterea enim Philosophus 7.met. t.21. dicit, quod musicum & album, quæ sunt denominatiua, dicuntur secundum accidens propter duplex significate ipsorum, etenim significant id, cui accidit album & musicum, puta subiectum, & ipsum accidens, puta albedinem, & musicam, non tamen significant vtrumque eodem modo; nam proprium, essentiale, & principale significatum nominis denominatiui non est subiectum, vt vult Auic. 6. natural. pp. c.1. sed est accidens, seu forma; subiectum vero tantum ex consequenti significatur, & tamquam additum essentiali significato; quod multipliciter potest esse manifestum, & primo quidem, quia si deno[...]natiua adiectiua, atque adeo prædicata, quæ sunt in generibus accidentium principaliter significant subiectum, atque adeo substantiam, & per posterius accidens, sicut hoc, quod dico album, & musicum, non ponerentur à Philosopho sub ente secundum se, sed sub ente secundum accidens; nam hoc totum, quod est homo albus, est ens secundum accidens; ponuntur autem inter entia secundum se 5. met. t. 14. & ideo, quia, cum diuerso modo dicantur de substantia, debent significare aliquod esse distinctum, & diuersum ab esse substantiæ, puta esse quantitatis, vel qualitatis, licet ex consequenti significent subiectum, quia cum significent formam, puta quantitatem, vel qualitatem per modum accidentis, oportet, quod ex consequenti includant in sui ratione subiectum, nam accidentis esse est inesse. Secundo quia cum in omni definitione poni possit loco nominis definitio, vt si dicamus, quod homo est animal rationale, loco nominis, animal, poni potest eius definitio, nimirum substantia animata, vel sensibilis, vt dicatur, homo est substantia animata, sensibilis, rationalis, si nomine denominatiuo principaliter significatur subiectum, cum dicimus, nasus simus, loco huius nominis simus posset poni definitio ipsius, puta nasus cõcauus, quod tamẽ dici non potest, nam inde sequeretur, vt dicitur 7.met.t. 18, manifesta nugatio nam idem erit dicere nasus simus, atque nasus nasus cõcauus, quæ omnino vitanda est. Tertio quia album vt dicitur 7 met.t.12. non significat aliquid, sed aliquale, & definitur per additamentum, cum tamen si significaret principaliter subiectum, quia hoc est substantia, significaret aliquid, non aliquale, & non definiretur per additamentum. Quarto quia proprium significatum alicuius nominis est id, quod per nomen determinate intelligitur; at nomen denominatiuum vt album, determinate significat albedinem seu formam, & indeterminate subiectum; nam cum dicimus album, intelligimus aliquid albedine informatum, non autem determinatur quod sit illud, sicut determinatur forma, quam propterea principaliter significat. Quinto in quolibet nomine est duo considerare, id à quo imponitur nomen, quod dicitur qualitas nominis, & id, cui imponitur, quod dicitur substantia nominis: & nomen proprie loquendo dicitur significare formam, seu qualitatem, à qua imponitur nomen, sicut dicitur supponere pro eo, cui imponitur; sed in nomine denominatiuo id, à quo imponitur nomen, est forma, & accidens; cui vero imponitur, est subiectũ, ergo nomen denominatiuum proprie, & principaliter significabit formam, & non subiectum. Postremo aliud est in nomine denominatiuo id, quod significatur, seu significatum, & id, quod copulatur, seu copulatum: sed in tali nomine id, quod copulatur, non est forma sed subiectum: id enim copulari dicitur, quod directe sumi non potest sub significato nominis, cuiusmodi est solum subiectum, ergo dicendum est, quod nomen denominatiuum principaliter solam formam significat.

5.met l 9.

7.met l.3.

q de vnio a. 3 ad 3.

3 d.6 q.p.a.3

p.p.q.13 a. 5. ad 5.q. 9 de pot.a.4 c.

Ad primum ergo dicendum, quod nomina concreta accidentium seu denominatiua videntur importare prædicamentum substantiæ, non quia hoc sit pars significationis talium nominum nam: vt dicitur in prædicamentis album solam qualitatem significat, sed quia huiusmodi nomina significant accidentia vt inhærentia substantiæ: ob quam etiam rationẽ dicuntur magis entia, quam nomina abstracta, quæ significant accidentia, non vt inhærentia, quomodo videntur non entia. 7 met. l.p.3. 4.5.5.met. l.9.

Ad secundum dicendum quod alio modo plurificatur terminus substantiuus, seu nomen concretum substantiale, atque terminus adiectiuus, seu nomen denominatiuũ, nã ille plurificatur ex forma significata: vnde si tres personæ diuinæ vnam naturam humanam assumerent, dicerentur vnus homo, non autem plures homines: si vero vna persona diuina

3.d p.q.2.a.4 ad 6.& ar. 5. ad 2.pp q.16 a. 4.ad 7.q. 39 a.3.c.

assumeret duas naturas humanas, diceretur duo homines; hic vero multiplicatur per subiectũ sic vnum pomum dicitur vnum quale, licet in eo sint plures qualitates, vt albedo, odor, & sapor; cuius ratio est, quia concreta substantialia significant per modum substantiæ, concreta vero accidentalia seu denominatiua, adiectiua significant per modum accidentis, quod indiuiduatur, & multiplicatur per subiectum, substantia vero per se ipsam.

pp.1.c.p d 9. c.n.ar p°c.9 q.de pot.a.6 c.quol.p a.1

pp.q.19 a 5. ad 5.q 9.de pot.a.4 c.

Ad tertium dicendum, quod supponere est proprium nominum concretorum substantialium, sicut accidentalium, seu denominatiuorum adiectiuorum proprium est copulare. Vnde, sicut quod supponitur in concretis substantialibus non est proprium & principale significatum, sed hoc est forma, vel natura substantialis, ita quod copulatur in nominibus adiectiuis, & denominatiuis, quod est subiectum, vt dictum est, non est proprie, nec principale significatum, sed hoc est forma accidentalis, & subiectum est significatum ex consequenti, & additum essentiæ; & sic patet ad quartum.

7.met.l.4.& 5.q.9.de pot.a.4.c.

q.3.de verit; a 7.ad a.

Ad quintum dicendum quod accidens dupliciter potest accipi; vno modo, in abstracto, quomodo consideratur secundum propriam rationem, & sic habet proprie genus, & speciem; & hoc modo subiectum non ponitur loco generis in eius definitione, sed loco differentiæ, vt cum dicitur, simitas est curuitas nasi. Alio modo potest accipi in concreto, quomodo accipitur secundum quod est vnum per accidens cum subiecto, & sic non habet proprie genus, nec speciem, quomodo intelligitur Philosophus 2. top c. 2. cum ait, quod coloratum non est genus albi, improprie tamen loco generis ponitur subiectum in eius definitione, & ita non sequitur, quod subiectum sit essentiale, vel principale significatum nominis denominatiui adiectiui.

ARTICVLVS VI.

Vtrum recte diuidantur ea quæ sunt, in quatuor membra.

6. met.l.15. op 42.c.7, & 9.

VIdetur quod non recte diuidantur ea quæ sunt, in quattuor membra, puta in ea, quæ de subiecto dicuntur, & in subiecto non sunt; quæ in subiecto sunt, sed de subiecto non dicuntur; quæ de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt; quæ neque in subiecto sunt, neque de subiecto dicuntur. Quia per id, quod de subiecto dicitur, & in subiecto non est, intelligit Philosophus substantiam secundam; sed secunda substantia vt dicitur 7 met. t. 46. non dicitur de subiecto, ergo male describit secundam substantiam per id, quod de subiecto dicitur, & in subiecto non est.

7.met.l 8.

2 Præterea per id, quod est in subiecto, & de subiecto non dicitur, intelligit Philosophus accidens singulare; sed hoc potest dici de subiecto, quia nomine subiecti intelligit Philosophus substantiam primam; at de substantia prima vt dicitur 7. met t. 7. cætera omnia dicuntur, & per consequens etiam hoc album.

Ibidem.

3 Præterea nihil prohibet substantiam primam, puta Socratem de hoc albo prædicari, vel de animali, vel de homine; sed hoc est primam substantiam de subiecto dici, ergo male describit Philosophus substantiam primam per id, quod neque in subiecto est, neque de subiecto dicitur.

7.met.l.2.

4 Præterea differentia sub nullo prædictorum membrorum continetur, neque enim est accidens quomodocunque consideratum, neque est substantia prima, vel secunda, cum non ponatur in recta linea, sed differentia est inter ea, quæ sunt, nam de illa potest dici nomẽ substantia, Vnde Philosophus inter quatuor modos acceptionis nominis substantia vnum ponit, quo dicitur de differentia, ergo prædicta diuisio non est sufficienter tradita.

q.p.de pot. a.5.c.3.p.q. 77.a.p p.d. 47.q p.a 4. 4 d.a.q p. a P.

5 Præterea potentia Dei non se extendit ad impossibilia, vt ad separationem definitionis à definito; sed Deus potest separare accidens à subiecto, vt patet in Sacramento Eucharistiæ, ergo accidens male definitur a Philosopho quod sit id, quod in subiecto est, tamquam pars eius, & impossibile est esse sine illo.

Sed contra est, quod Philosophus in antepræd. c. 2. diuidit ea, quæ sunt in quatuor genera, quorum quædam in subiecto non sunt, sed de subiecto dicuntur: quædam in subiecto sunt, & de subiecto non dicuntur: quædam neque in subiecto sunt, neque de subiecto dicuntur.

p.p.q.76 a. 4.ad 4.& 77 a. p.ad 5.

Respondeo dicendum, quod sufficiens est diuisio eorum, quæ sunt in quatuor membra prædicta, cuius numeri sufficientia ex hoc potest colligi, quod, cum non possit dari medium inter substantiam, & accidens, nam diuiduntur per affirmationem, & negationem, idest secundum esse in subiecto, & non esse in subiecto, necesse est dicere, quod quidquid est, vel est substantia, vel accidens. Quoniam vero natura quælibet dupliciter considerari potest, vel secundum se, seu quatenus est ens in se, vel vt subest actui intellectus prædicantis vnum de altero, & prior consideratio spectat ad Philosophum, qui rerum naturas considerat, posterior vero ad logicum, qui non naturas rerum considerat, sed modum prædicandi, ideo ea, quæ sunt, seu substantia, & accidens, secundum quod ad logicum spectant, in quattuor tantum membra possunt diuidi: quod patet, nam cum omnis prædicatio superioris de inferiori terminetur ad indiuidua, dupliciter possunt à logico substantia, & accidens considerari, vel vt quædam vniuersalia, vel vt quædam singularia terminantia prædicationem vniuersalium; vnde consurgunt quatuor tantum genera eorum, quæ sunt, quorum primum a Philosopho describitur per id, quod de subiecto dicitur tamquam superius de inferiori, vt homo de quodam homine, & in subiecto non est sicut accidens, & hoc est substantia secunda Secundum est id, quod neque in subiecto est, neque de subiecto dicitur, & hoc est substantia prima. Tertium est id, quod est in subiecto, & de subiecto dicitur, & hoc est accidens vniuersale, vt scientia, quæ est in homine, tamquam in subiecto, & dicitur de hac, & illa scientia. Quartum est id, quod est in subiecto, & de subiecto non dicitur, & hoc est accidẽs singulare, vt hoc album: & sic manifestum est, quod recte fuit à Philosopho tradita diuisio eorum, quæ sunt.

op.10.cap 2. op.42.c.7 & 9.2.de ani.l. 12.7 met.l. 13.& 17.

op.42.c. 19

7.met.l.13. op.42.c. 7. & 9.

Ad primum ergo dicendum, quod secunda substantia dupliciter considerari potest: vno modo, secundum quod est ens in se, seu secundum se sine intentione vniuersalitatis, & hoc modo non prædicatur de subiecto nam vt sic est prima substantia, quæ neque in subiecto est, neque de subiecto dicitur, & hoc modo à Philosopho consideratur, qui rerum naturas considerat, & apud illum propterea idem est dici de subiecto, & esse in subiecto. Alio modo potest considerari vt est in intellectu, seu vt subest intentioni vniuersalitatis, quomodo consideratur à logico, qui non naturas rerum secundum se, sed vt substant actui rationis considerat, & hoc modo secunda substantia dicitur de subiecto, & in subiecto non est.

7.met l.2. op 42.c.10.

Ad secundum dicendum, quod dici de subiecto aliquid dupliciter contingit, vel tamquam superius de inferiori, vel tamquam accidens de subiecto:

quando Philosophus in antepræ dic. asserit accidens singulare non dici de subiecto, sumit dici de subiecto priori modo, & propterea ibidem ait, quod substantia prima de nullo subiecto dicitur, quia nimirum non habet partem subiectiuam, de qua dicatur; quando vero in metaphysica dicit, quod de substantia prima cætera omnia dicuntur, sumit differenter dici de subiecto, vel tamquam superius de inferiori, vel tamquam accidens de subiecto.

7 met. t. 1. Ad tertium dicendum, quod dictum Philosophi debet intelligi per se, non autem per accidens, quomodo procedit obiectio.

Ibidem. Ad quartum dicendum, quod Philosophus propterea non posuit differentiam in numero eorum, quæ sunt, quia tantum diuidit ea, quæ sunt per se in ordine prædicamentorum, differentia enim non cadit in talem ordinem, nisi sicut principium.

q. p. de pot. a. 3. c. Ad quintum dicendum, quod Deus non se extendit ad impossibile secundum seipsum, quod scilicet est tale ratione discohærentiæ terminorum, nam in omni tali impossibili implicatur affirmationem, & negationem esse simul, quod nulli actiuæ potentiæ attribui potest: potest autem se extendere ad illud impossibile quod dicitur tale, vel propter defectum actiuæ potentiæ causæ creatæ, vel propter aliquod (4 d 12 q. p a p q. 10. p. c. & ad p.) resistens, vel impediens, quia eius potentia, cum sit infinita, in nullo defectum patitur nec est aliqua materia, quam transmutare non possit ad libitum, eius enim potentiæ resisti non potest: & in hoc secundo genere est impossibilitas separationis accidentis à subiecto, nam cum inesse non dicat esse accidentis absolute, sed dicat modum essendi, qui sibi conuenit ex ordine ad causam proximam sui esse, quæ est substantia, nam accidentia ex principijs substantiæ causantur, & cum remoto ordine accidentis ad causam proximam adhuc possit remanere ordo ipsius ad causam primam, secundum quam modus essendi ipsius non est inesse, sed ab alio esse, ideo Deus potest facere, quod sit accidens, & non insit, nec tamen esse accidentis ab accidente remouebitur, sed modus essendi. Quoad id vero, quod dicitur in obiectione, (4. d. cit. ad 1. & 3. p. l. c. in arg.) Deum non posse separare definitionem à definito, dicendum cum Auicenna, quod sicut per se esse non est definitio substantiæ, quia per hoc non demonstratur quidditas eius, sed eius esse, & sua quidditas non est suum esse alias non posset esse genus, quia esse non potest esse commune per modum generis, cum singula contenta in genere differant secundum esse, sed definitio, vel quasi definitio substantiæ est res habens quidditatē cui aquiritur esse, vel debetur, vt non in alio; & similiter esse in subiecto non est definitio accidentis, sed quod sit res, cui debetur esse in alio, & hoc nunquam separatur ab vllo accidente, nec separari potest quia illi rei, quæ est accidens, secundum rationem suæ quidditatis semper debetur esse in alio, sed potest esse, quod illud, quod debetur alicui secundum rationem suæ quidditatis, ei virtute diuina agente non conueniat, & sic patet, quod facere accidens sine substantia non est separare definitionem a definito.

ARTICVLVS VII.

Vtrum vera sit prior regula antepradicamentalis.

q. 8 de pot. a. 1. arg. 4. VIdetur quod non sit vera prior regula antepræ dicamentalis. Quando alterum de altero prædicatur, vt de subiecto, quæcunque de eo, quod prædicatur dicuntur, omnia etiam de subiecto dicentur. Quia ex illa sequitur, quod in diuinis vere concludi potest, quod filiatio sit paternitas, & contra: nam cum filiatio prædicetur de essentia diuina, debet etiam secundum prædictam regulam posse vere prædicari de eo, de quo vere prædicatur essentia, quod est paternitas; At falsa est hæc prædicatio, paternitas est filiatio, & contra, ergo dicendum est regulam esse falsam.

2 Præterea si vera est prædicta regula, sequitur, quod vere etiam dici possit quod homo est Trinitas; nam cum hæc dicatur de Deo, & Deus de homine, debet etiam vi huius regulæ vere dici de homine: sed constat talem propositionem esse falsam, ergo & falsa erit prædicta regula (3. p. q. 16 ar. 2. arg. 1. ibid & op. 42. c. 9.)

Sed contra est, quod Philosophus in antepræd. c. 3. ponit prædictam regulam.

Respondeo dicendum, quod prædicta regula vera est in prædicabilibus per se: per se autem prædicatur aliquid de aliquo, quod prædicatur de eo secundum propriam rationem: quod vero non secundum propriam rationem prædicatur, sed propter identitatem rei, non prædicatur per se. Ratio autem huius regulæ est, quia quando aliquid prædicatur de aliquo, secundum quod est idem alteri, tunc necesse est, quod etiam prædicetur de illo: & inde sumuntur argumenta dialectica à genere, & specie, siue ab inferiori, & superiori: quando vero aliquid prædicatur de aliquo secundum quod differt ab altero, non oportet de altero vere prædicari: tunc enim est variatio medij, & fallacia accidentis, sed tunc dicitur aliquid idem alteri, quando ratio vnius est ratio alterius: dicitur autem aliquid ab aliquo differre, quando ratio vnius non est ratio alterius. Vnde manifestum est, quod quoties aliquid prædicatur de aliquo, vt de subiecto, id est tamquam superius de inferiori, quidquid per se dicitur de prædicato seu de superiori, dicitur etiam de subiecto, id est de inferiori: vt si homo dicitur de quodam homine, etiam animal, quod dicitur de homine, de quodam homine dicetur, & sic patet veritas regulæ. (q. 8 de pot. a. 1. ad 6.) (op. de fallaciis c. 18. & 19.)

q. 8. de pot. 1. c. Ad primum ergo dicendum, quod regula Philosophi tenet in prædicabilibus per se. Cum ergo dicitur essentia diuina est paternitas, non prædicatur paternitas de essentia diuina propter identitatem rationis, sed propter identitatem rei, & idem dico de hac propositione, filiatio est essentia diuina, quia alia est ratio essentiæ, alia filiationis, & ideo in prædicto processu non seruatur regula Philosophi, sed committitur fallacia accidentis.

3. p. l. cap. Ad secundum dicendum, quod Trinitas prædicatur de Deo, secundum quod supponitur pro tribus personis, atque adeo non secundum quod Deus est idem homini, & homo supponit pro persona filij, & ideo non sequitur, quod homo sit Trinitas.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum vera sit posterior regula antepradicamentalis.

op. 30. c. 12. VIdetur quod non sit vera posterior regula anteprædicamentalis, quod diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt differentiæ; subalternorum vero generum nihil prohibet easdem esse differentias. Quia sicut corpus pertinet ad substantiam, & ad quantitatem, ita & corporeum: sed substantia, & quantitas sunt genera diuersa, ergo falsum est, quod dicitur in regula, quod diuersorum generum non subalternatim positorum sunt semper differentiæ specie diuersæ. (op. 48. tr. de præd. Situ, c. 3.)

2 Præterea ordo partium pertinet ad quantita-

tem, ad vbi, & ad situm: sed hæc sunt genera diuersa non subalternarim posita, ergo generum non subalternatim positorum possunt esse eædem differentiæ.

7. phys. l. 7. 3 Præterea acutum est differentia magnitudinis, dicitur enim angulus acutus, vel stilus acutus; & est differentia saporis, dicitur enim sapor acutus; & vocis, dicitur enim vox acuta; sed magnitudo, sapor, & vox spectant ad genera diuersa non sobalternatim posita, ergo generum non subalternorum possuot esse eædem differentiæ.

10. met. l. 10. 4, Præterea quæ conoeniunt in differentia, conueniunt in specie, nam differentia cum genere constituit speciem, sicut forma cum materia coostituit compositum; sed genus subalternum cum respectu superioris habeat rationem speciei, non est idem specie cum illo, vt dicit Philosophus 10. met. t. 21. ergo generum subalternorum noo possunt esse eædem differentiæ.

Sed contra est, quod Philosophus in antepræd. c 3. & 6. top. loco 41. tradit prædictam regulam.

Philosophus 6. top. lo. 41. Respondeo dicendum, quod regula Philosophi vera est, si recte intelligatur. Cum enim Philosophus 6. top. loc. 41. doceat, quod genus aliquod dicitur subalternum alteri dupliciter, vel quia est sub illo contentum, vel quia vtrumque est sub tertio, sensus regulæ est, quod generum neutro modo subalternorum non possunt esse eædem differentiæ, nam alioqui possunt esse eædem differentiæ diuisiuæ duorum generum sub vno genere contentorum; nam bipes est differentia animalis volatilis, & animalis gressibilis, & ideo oon omnis differentia proprium genus op. 42. c. 10. infert Possunt autem duorum generom subalternorum esse eædem differentiæ, primo quia quæ sunt Ibidem c. 5. differentiæ dioisiuæ generis superioris, eædem sunt constitutiuæ inferioris. Secondo quia quæ sunt diuisiuæ ioferioris, saltem mediate diuidunt superius; Ibid. c. 10. nam genus inferius nihil est aliud, quam genus superius cum differentiis additis. Vnde Philosophus 7. met. dicit, quod vera definitio explicans essentiam, & substantiam rei est ex genere primo, & differentiis. Tertio quia quæ sunt constitutiuæ soperioris mediate, sunt etiam constitutiuæ inferioris: sicut enim genus superius prædicatur essentialiter de inferiori; ita & prædicatur essentialiter differentia constitutiua talis generis, nam prædicatio generis tantum descendit, quantum descendunt differentiæ constituentes; & sic patet veritas regulæ prædictæ.

op. 30. c. p. Ad primum ergo dicendum, quod aliter accipitur corpus cum dicitur esse species quantitatis, & aliter, cum dicitur pars animalis; si enim accipitur corpos pro trina dimensione, est in genere quantitatis, si vero accipiatur pro subiecto ipsius quantitatis, sic est pars animalis. Potest etiam accipi pro composito ex anima, & corpore, quod est subiectum trinæ dimeosionis, & sic est species substaotiæ.

l. c. in obiect. Ad secundum dicendum, quod non est idem ordo partium pertioens ad quatitatem, ad vbi, & ad situm, nam ordo partium ad quantitatem spectans est ordo partium in toto, & dicitur positio, quæ est differentia quantitatis, vnde talis ordo non est relatio de prædicamento relationis, quia differentia quantitatis non potest esse in alio prædicamento à quantitate, sed est relatio secundum dici, sicut dicimus, quod scientia est relatio, vel relatum secundum dici; ordo vero partium spectans ad prædicamentum situs est ordo partium locati diuersarum ad diuersas partes loci, manente eodem toto locato, & toto loco: ordo vero partium spectans ad prædicamentum vbi est ordo partium totius locati ad totum locum.

Ad tertium dicendum, quod acutum æquiuoce dicitur de voce, magnitudine, & sapore, vt dicit Philosophus 7. phys. t. 24. & ideo non est eadem differentia generum diuersorum non subalternorum. l. c. in obiect.

Ad quartum dicendum, quod ad hoc, quod aliqua duo sint eadem specie requiritur, vt immediate constituantur, & adæquate per vnam, & eandem differentiam, vt dicitur 10. metaph. t. 21. quo modo se habere non possunt duo genera subalterna, na differeotia inferioris, vt dicitur ibidem, est extra rationem generis superiotis, sed alio modo, vt dictum est, dicuntur esse eædem differentiæ duorum generum subalternorum. 10. met. l. in c.

QVÆSTIO NONA.

De prædicamentis in communi.

Deinde considerandum est de prædicamentis, & primum de prædicamentis in communi, deinde de ijsdem in particulari.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR IX.

1 *Vtrum tractatio prædicamentorum pertineat ad logicum.*
2 *Vtrum ens sit genus ad decem prædicamenta.*
3 *Vtrum prædicamenta sint decem.*
4 *Vtrum prædicamenta inter se distinguantur realiter.*
5 *Vtrum Deus sit in aliquo genere, puta in prædicamento substantiæ.*
6 *Vtrum Angeli sint in prædicamento substantiæ.*
7 *Vtrum cœli sint in prædicamento substantiæ.*
8 *Vtrum partes substantiarum, siue essentiales, siue integrales sint in prædicamento substantiæ.*
9 *Vtrum accidentia ponantur in prædicamentis in concreto, an in abstracto.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Tractatio prædicamentorum pertineat ad logicum.

VIdetur quod tractatio prædicamẽtorũ non pertineat ad logicum. Dicit. n. Philosophus 4. met. t. 2. & 5. quod metaphysici est agere de omnibus entibus, & de speciebus entis: at entia, & species entium decem prædicamentis comprehenduntur: vnde à Philosopho 6. met. t. 4. ens in illa diuiditur tamquã in membra adæquatè ipsum continentia, ergo tractatio prædicamentorum non spectat ad logicum; Sed dices, qood ad logicum spectant prædicamenta, secundum quod substant entibus rationis, quomodo non spectant ad metaphysicum, cum hic illa consideret, vt sunt entia naturæ. 4. met. l. p. 6. met. l. 2.

2 Sed contra agere de entibus naturæ, seu de prædicamentis, vt substant entibus rationis pertinet ad sophisticam, & dialecticam, vt dicit Philosophus 4. met. t. 5. sed dialectica, & sophistica sunt scientiæ distinctæ à logica, vt dictum est, ergo doctrina prædicamentorum non spectat ad logicum. 4. met. l. 4. op. 42. c. 4. q. 1. a. 2. & 3.

3 Præterea prædicamenta sunt simplices termini: sed de his sufficienter agitur in libris perihermenias, & priorum, ergo tractatio illorum saltem p. perih. l. 4.

Et 2. p. post. non pertinebit ad peculiarem partem logicæ.

Sed contra est, quod Philosophus inter alia opera logica composuit etiam librum prædicamentorum.

Ibidem. Respondeo dicendum, quod necesse est dicere tractationem prædicamentorum ad logicam pertinere; cuius ratio manifesta est ex dictis; nam cum logica dicatur rationalis scientia non solum ex hoc, quod est secundum rationem, quod est omnibus artibus commune, sed etiam ex hoc, quod est circa actus rationis, sicut circa propriam materiam, necesse est, quod eius consideratio versetur circa ea, quæ pertinent ad tres operationes intellectus dirigendas, & præcipuè ad primam, quippe, quæ supponitur cæteris, & ad illas ordinatur: Huiusmodi autem sunt ea, quæ simpliciter intellectu concipiuntur, quæ prædicamenta dicuntur, sicut ob eandem rationem versatur circa enunciationem, & syllogismum, quæ pertinent ad directionem secundæ, & tertiæ operationis.

Ad primum ergo dicendum, quod quia logicus non 4. met. l. 4. 7. met. l. 11. & 17. cap. 41. c. 7 & 9. considerat naturas rerum, sed modum prædicandi, atque adeo res, vt sunt in ratione: contra metaphysicus considerat naturas rerum secundum se vt entia naturæ sunt, (vnde in metaphysica dicit Philosophus quod substantia non prædicatur de subiecto, cuius oppositum dixerat in lib. prædicam. ca. de subst. quia nimirum in logica considerat substantiam, vt est in ratione, seu vt substat intentioni rationis; quomodo sumptæ vna proprietas inter alias est, prædicari de multis; in metaphysica vero considerat substantiam secundum se, quomodo propriè non est prædicabilis, quia vt sic eadem est, quod substantia prima, quæ neque in subiecto est, neque de subiecto dicitur, propterea prædicamenta vario modo considerata ad logicum, & ad metaphysicum spectant, nam spectant ad logicum, vt substant entibus rationis, ad metaphysicum vero, vt sunt entia naturæ.

4. met. l. 4. p. post. l. p. Ad secundum dicendum, quod dupliciter considerari possunt entia naturæ, vt substant secundis intentionibus, seu ipsæ secundæ intentiones; vno modo, vt de illis demonstratiuè instituitur modus arguendi scientificè, seu gignendi scientiam, & hoc modo spectant ad partem logicæ demonstratiuam, seu ad logicam; Alio modo, inquantum de illis instituitur modus arguendi sophisticè, & topicè, seu gignendi opinionem, & errorem, & hoc modo spectant ad scientiam topicam, & sophisticam.

p. perih. l. p. Ad tertium dicendum quod simplices termini tripliciter considerari possunt, primo secundum quod absolutè significant simplices intellectus, & sic eorum consideratio pertinet ad librum prædicamentorum; Alio modo secundum rationem, prout sunt partes enunciationis, & sic determinatur de illis in lib. periher. Et ideo traduntur sub ratione nominis, & verbi, de quorum ratione est, quod significent aliquid cum tempore, vel sine tempore, & alia huiusmodi, quæ pertinent ad rationem dictionum secundum quod constituunt enuntiationem Tertio secundum quod ex eis constituitur ordo syllogisticus, & sic determinatur de illis sub ratione terminorum in lib. priorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum ens sit genus ad omnia prædicamenta.

1. met. l. p. Videtur quod ens sit genus ad omnia prædicamenta. Quia vt argumentatur Philosophus. 11. met. sum. p. c. p. illud est genus, quod est naturaliter primum, quo scilicet interempto cætera interimuntur; sed interempto ente interimuntur omnes naturæ rerum, ergo ens est genus ad omnia prædicamenta.

2 Præterea dicit Philosophus 4 met. t. 3 quod omnia entia sunt vnius generis, sed hoc non est verum, nisi ens sit genus, ergo. 4. met. l. p.

3 Præterea vna scientia est vnius generis p. post. t 43. sed Metaphysica, vt dicitur 4. met. t. 2. 6. met. 6. 4. 11. met. sum. 1. c. p. est vna scientia, ergo erit vnius generis, & per consequens ens, quod est eius obiectum vt dicitur ibidem, erit genus. p. post. l. 41. 4. met. l. p. 6. met. l. p. 11. met. l. 3. q. 1. a. 1. a. d. 3. q p. a. p. c.

4 Præterea illud, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid est genus, vt dictum est: sed ens prædicatur in quo quid est de pluribus differentibus specie, vt patet, ergo ens est genus. q. p. a. 1. c. q. p. de ver. a. p.

5 Præterea dicit Auic. quod quia omnes conceptiones entium resoluuntur ad ens in communi, vt ad quid notissimum, necesse est, quod omnes aliæ conceptiones accipiantur ex additione ad ens; sed quidquid additur alteri, vel additur tamquam accidens subiecto, vel tamquam differentia generi, ergo cum entia particularia non addant enti primo modo, vt patet, addent secundo modo, & sic ens erit genus.

6 Præterea si ens non est genus, vel est primo, op. 41. c. 7. quia non dicit vnam naturam absolute, Sicut dicit animal, quod est genus; vel secundo quia genus dicit quidditatē distinctam ab esse, vt dicit Auic. vel tertio, quia genus habet differentias, quæ sunt extra rationem ipsius, ens autem inuoluitur in omnibus differentijs, vt dicit Philosophus 3. met t. 10 sed nullum horum impedit: non primum, quia genus, vt dicit Philosophus 7. phys. t 11 non est vnum simpliciter, sed dicit immediate plures naturas, quod præsertim verum est in substantia, prout est communis spiritualibus, & corporeis, & corpori prout est genus ad corpora Sublunaria, & cœlestia. Neque secundum, quia Deus est in genere substantiæ, vt patet ex Philosopho 4. top c. 3. & 12. met t. 50 vbi Deos vocat primas substantias, & tamen non habet quidditatem distinctam ab esse, vt infra dicendum est, neque tertium, quia differentiæ substantiæ quæ est genus, sunt substantiæ, vt dicit Philosophus 7. met. t. 7. ergo ens est genus. p. p. q. 1. ar. 5. p d 8 q. 4. a. 1. arg. 2. 3 met. l. 8. 3 phys. l. 2. op. 41. c. 5 & 7 p. d. 35. q. p. a. 4. arg. 5. q. 7 de pot. a. 1. arg. p. 8. p.

Sed contra est, quod Philosophus pluribus in locis docet, & probat impossibile esse quod ens sit genus entium, vt 3. met t. 10. 8. met. t. 16 11. met. sum. p. c. p 2. post. t. 7.

Respondeo dicendum, quod impossibile est, quod ens sit genus ad decem prædicamenta, vt locis citatis multipliciter probat Philosophus; & primo quidem, quia omne genus contrahitur ad speciem per differentias quæ non participant genus, sed sunt extra essentiam illius, nihil autem potest esse extra essentiam entis, quod per additionem ad ens aliquam speciem entis constituat, nam quod est extra ens nihil est, & non ens; non ens autem non potest esse differentia. Secundo quia, cum genus ingrediatur definitionem rei, si ens esset genus, deberet poni in definitione cuiuslibet rei definibilis, non autem ponitur, sicut nec vllum transcendens, quia sequeretur ens bis poni in definitione, nam poneretur semel in se, & semel in differentia, quia nulla differentia potest esse non ens. Tertio quia de ratione generis est, vt sit quid vniuocum illis, de quibus prædicatur, vt dicitur 4. top c. 3. & in prædic. c. de subst. ens autem non est vniuocum, sed analogum decem prædicamentis, vt dicitur 4. met. t. 2. & 11. met. sum. 1. c. p. multipliciter enim dicitur, & non secundum vnam 3. & tr. met. 3. met. l. 2. a. p. q. 1. a. 5. c p c g. c. 25. op 41. c. p. 5. met. l. 9. 8. met. l. vlt. p c g. c. 25. p. d. 22. q. vn. d. 1. q. 1. a. 3. 3 ad 2. a. arg. 3.

quol.2 a.3.p. periher.l 8 op.42.c.9 4 met.l.p. 11. met.l. 5. p. perih.l.7 4 met.l.4 p. post.l. 19. p.d.8 q.4 a. 2 arg.2. sed cont. & ad 2.q 7 de ver.a.3. c.

rationem, & ob eandem rationem ens non est vniuersale, de cuius ratione est vniuocatio, vt dicitur 4. met.t.6. p eth.c.6 p.post.t.15.4 ens per prius dicitur de substantia, quam de accidente, nam de accidente prædicatur per ordinem ad substantiam, quatenus scilicet, vt dicitur 4. met. t. 2. est passio substantiæ, non est ergo ens genus; nam hoc æqualiter dicitur de suis speciebus Quinto probatur ab Auic. tr. 5.met.c. 4. & tr. 9.c. p. quia cum genus prædicetur in eo quod quid, necessario debet de alijs, de quibus prædicatur, dicere quidditatem, de cuius intellectu non est esse, nam quidditas generis non communicatur secundum vnum esse omnibus, cum vnicuique sit suum esse distinctum ab esse alterius, sed solum secundum vnam commonem rationem; ens autem non dicit quidditatem, significat enim esse, quod nulli potest esse substantia, vt dicit Philosophus 2. post. t. 7. vnde & sumitur ab actu essendi, vt dicit Auic. initio suæ metaph. ergo dicendum est, quod ens non est genus.

l.1.io arg & q.p. de Ver. 2 p.c.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc argumentum affertur à Philosopho pro ratione dubitandi, nam immediate subdit rationem veram in contrarium, qua etiam vsus est alibi, vt 3. met. ad probandum ens non esse genus, ex qua potest solutratio facta: nam maior propositio vera est, si alia, quæ dicunt ordinem ad primum, illi addantur eo modo, quo differentiæ adduntur generi, secus autem, si addantur vt exprimentia modum specialem entis, qui non exprimitur nomine entis, vt contingit in proposito.

4 met.l.p.1. 1 met.l.p.22 11 met.l.3.

Ad secundum dicendum, quod omnia entia dicuntur esse vnius generis, quia resoluuntur in ens, quod est aliquo modo genus, non quidem vniuocum, vt expresse docet Philosophus 5. met. t.33. sed analogum, vt dicit 11. met sum. 2.c.p. Vel die, quod duplex est genus, vnum est subiectum scibile, aliud est genus prædicamentale, & illud quidem potest esse analogum, nam ens est subiectum metaphysicæ, vt dicitur 4. metaph. & tamen est analogum, vt dicitur ibidem: & prætetea docet Philosophus quod subiectum; & medium demonstrationis potest esse analogum 2 post. t. 23. 25.26. hoc vero debet esse vniuocum, vt dicitur 4.top. c.3. Cum ergo dicit Philosophus, quod omnia entia sunt vnius generis, sumit genus primo modo.

p.post.l.15. 17.18.19.41. 4.met.l.p.11.

l c.ad præced arg.

Ad tertium dicendum, quod ad vnitatem scientiæ requiritur vnitas generis scibilis, vt dicitur p. post. 4. 43. & 2. post.l. c. non autem semper generis prædicabilis.

l.c.in c.1.3.

Ad quartum dicendum, quod de ratione generis prædicabilis est vt sit quid vniuocum, vt dicit Philosophus 4.top. ens autem non est vniuocum, vt dictum est.

q p de ver. 2 p c.

Ad quintum dicendũ, quod dupliciter potest aliquid alteri addi Vno modo, tamquam extranea natura, & hoc dopliciter contingit. vel en modo quo differẽtia additur generi, vel quo accidẽs subiecto, & hoc modo non potest fieri addito enti; nam quælibet natura est essentialiter ens: alio modo: quatenus id, quod additur, exprimit specialem modum eius, cui additur, qui non explicatur numine illius, & hoc modo entia particularia addunt enti, nam exprimunt specialem modum entis, qui non exprimitur nomine entis; sunt enim diuersi gradus entitatis, secundum quos accipiuntur diuersi modi essendi; & iuxta hos modos accipiuntur diuersa genera rerum; substantia enim non addit supra ens aliquam differentiam, quæ significet aliquam naturam super additam enti, sed nomine substantiæ exprimitur quidam specialis modus essendi, scilicet per se, & ita est in alijs generibus.

q 2.a.5.ad 2 q 8.a 3 arg. p.

Ad sextum dicendum, quod ens non est genus propter illas rationes adductas etiam in obiectione. Vnde ad instantiam contra primam rationem dicendum, quod genus est duplex physicum, & logicum, & illud quidem debet firmari in natura aliquo modo vna, puta in vna materia, ex qua sumitur; ad hoc veru sufficit, quod fundetur in natura vna per rationem, vt dictum est Ens vero neutro modo dicit vnam naturam. nam sub se comprehendit naturas æternas, & corruptibiles, quibus non datur aliquod genus physicum commune: vt dictum est, & cum non possit habere differentias, per quas contrahatur, non potest esse genus logicum, vt dictum est. Ad instantiam contra secundam rationem dicendum, quod Philosophus loquitur ex sententia antiquorum, quã sententiam refert, & reputat tamquam fabulam. Ad tertiam instantiam dicendum, quod nomen substantiæ dupliciter potest sumi, vno modo, late, vt dicitur de substantijs secundis, puta de genere, & specie, & de substantia prima, seu de subiecto, & de differentia, & hoc modo sumitur nomen substantiæ 3. met. Alio modo potest sumi presse, vt dicitur tantum de contentis in recta linea prædicamentali, quomodo sumitur 10 diuisione prædicamentali, & hoc modo differentia non est substantia, vt dicit Philosophus 8. met. t 6. sed tantum proportionaliter substantia, quia nimirum non cadit in ordine prædicamentali, nisi sicut principium formale generis, speciei, & indiuidui, non autem sicut vnum horum trium.

11.met.l 10.

7.met.l. 2.

8.met.l.1.

ARTICVLVS III.

Vtrum prædicamenta sint tantum decem.

22.q 2 a.1. arg.p.

VIdetur quod prædicamenta sint plura, quam decẽ. Dicit enim Philosophus p.top c.11. quod quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & alterum: sed substantia, & accidens opponuntur, nam opponuntur secundum affirmationem, & negationem, id est secundum esse in subiecto, & non esse in subiecto, ergo quot modis dicitur accidens, tot modis dicetur & substantia, & per consequens sicut accidens diuiditur in nouem prædicamenta, ita & substantia, & sic prædicamenta erunt plura, quam decem.

7 met.l.10. p. 2. q 49. 2 p.c.

2 Præterea ita se habet agere ad pati, sicut habere ad haberi: sed agere, & pati constituunt duo prædicamenta, ergo & habere, & sic erunt prædicamenta plura, quam decem.

5.met.& p. 2.l.1.

3 Præterea, sicut homo dicitur habere vestimentum, ita dicitur habere quantitatem, qualitatem, & alia accidentia, vt dicit Philosophus 5. met. t.18. sed habere vestimentum constituit vnum prædicamentum, ergo & habere quantitatem constituet aliud, & sic erunt plura prædicamenta quam decem.

5.met l.10.

4 Præterea cum habitus sit medius inter habentem, & vestimentum, quod habetur, multo magis, & verius habens dicitur habere habitum, quam vestimentum: sed ex eo, quod habet vestimentum, constituitur vnum prædicamentum, ergo & constituetur aliud ex eo, quod habet habitum, & sic prædicamenta erunt plura.

3 phy.l.5.d.

5 Præterea ordo ad locum constituit duo prædicamenta, Vbi, & situs: sed eadem videtur ratio esse ordinis ad tempus, ergo & hic ordo constituet duo alia prædicamenta.

ibid.

6 Præterea causalitas agentis constituit vnum prædicamentum: sed non minus id possunt causalitates aliarum causarum, ergo iuxta numerum cau-

satum erunt plura prædicamenta, & sic erunt plura, quam decem.

ibid.

7 Præterea sicut homo dicitur vestitus, calceatus, armatus, ita & alia animalia dicuntur armata, vt equus phaleratus, vel sellatus: sed esse vestitum respectu hominis constituit prædicamentum habitus, ergo & esse vestitum respectu animalium constituet aliud prædicamentum.

5. met. l. 9. op. 42. c. 3.

8 Videtur quod prædicamenta sint pauciora, quam decem. Quia Philosophus 5. met. t. 13. diuidit ens in duo membra tantum, in ens secundum se, & secundum accidens, ergo duo tantum sunt prædicamenta.

p. p. q. 28. a. 3 ad p. q. 41. art. p. ad 2. 41. a 2. ad 2. a 3 c. 22. q. 90 a. 3. c. 11. met l 9. 3. phys. l. 6.

9 Præterea actio, & passio conueniunt in vna substantia motus & sunt vnus motus numero, sed motus non constituit vllum prædicamentum, nam reducitur ad prædicamentum termini, ergo nec actio nec passio constituent prædicamentum distinctum, & sic erunt pauciora quam decem. Sed dices, quod licet idem realiter sint actio, & passio, & motus, differunt tamen inter se ratione, & hoc sufficit ad diuersitatem prædicamentorum.

3. phys. l. 5.

10 Contra quæ differunt ratione non sunt genera diuersa rerum, sed prædicamenta sunt diuersa genera rerum, ergo actio, & passio vel plusquam ratione differunt, vel non constituunt duo prædicamenta, & sic erunt paociora, quam decem.

5. met. l. 17. 11 met. l. 11 5 phys. l. 3.

11 Præterea vbi, quando, situs, & habitus non distinguuntur à relatione, nam quando consistit in relatione ad tempus; vbi vero ad locum: positio autem ordinem partium importat; & habitus relationem habentis ad habitum: sed relatio vnum tantum prædicamentum constituit, & illa erunt vnum prædicamentum.

3 phys. l. p.

12 Præterea dicit Philosophus 3. phys. t. 5. quod mutatio non est nisi ad substantiam, quantitatem, & qualitatem, & locum; quia motus non est præter res, nihil autem est in rerum natura præter prædicta quatuor; vnde subdit, tot ergo erunt species mutationis, quot entis; sed si dantur decem prædicamenta, species entis erunt plures, quam quatuor prædictæ, ergo prædicamenta sunt pauciora decem.

5. met. l. 9.

Sed contra est, qood Philosophus 5. metaph. t. 14. enumerat tantum decem prædicamenta.

p. d. 22. q. 1. a. 3. ad 2. 3. phys l. 5. 5. met l. 9. 11. met l. 9. q. 21 de ver. 2r p. c. op. 42. c. 3. & 22.

Respondeo dicendũ, quod prædicamenta sunt tantum decem. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod aliter diuiditur æqniuocum, & vniuocum, & analogum. Æquiuocum enim diuiditur, secundum res significatas, Vniuocum vero diuiditur secuodum differentias, quæ sunt extra rationem eius, quod per illas diuiditur; sed analogum diuiditur secundum diuersos modos. Quoniam ergo ens, vt dictum est, non est genus ad omnia entia sed est analogum, ideo noo potest in illa diuidi nisi secundum modos; Diuiditur autem proxime, & immediatè secundum diuersos modos essendi, remote vero, & mediate secundum diuersos modos prædicandi, nam hi consequuntur illos, quia vt dicit Philosophus 5. met. t. 14. quot modis aliquid prædicatur, tot etiam modis significatur aliquid esse, prædicando enim aliquid de aliquo dicimus hoc esse illud; vnicuique enim modo prædicandi respondet proprium esse significatum, vnde & genera entis dicuntur prædicamenta; Quia ergo decem tantum mõdis potest aliquid prædicari de aliquo, decem tantum sunt prædicamenta. Quod autem decem tantum sint prædicandi modi, nec plures, nec pauciores, ex hoc manifestari potest, quod prædicatum ad subiectum tripliciter se habere potest; Vno modo, cum est id, quod est subiectum, seu quando de aliquo subiecto prædicatur id, quod pertinet ad essentiã eius, vt cum dico, Socrates est homo, Socrates est animal, nã vere Socrates est id, quod est homo, & quod est animal; & secundum hoc accipitur prædicamentum substantiæ Secundo modo, vt prædicatom sumatur secundom quod inest subiecto, seu secundum quod non est essentia illius: quod quidem prædicatum, vel inest subiecto per se, & absolutè, vt conseqoens materiam, & sic est, quantitas, nam quãtitas consequitur materiam: vnde & Plato posuit magnum ex parte materiæ: vel vt consequens formam, & sic est qualitas: vnde & qualitates fundantur super quantitate, sicut color in superficie, & figura in lineis: vel inest ei non absolutè, sed in respectu ad aliud, & sic est ad aliquid seu relatio. Tertio modo, vt prædicatum sumatur ab eo, quod est extra subiectum & hoc dupliciter, vno modo, quando est omnino extra subiectum, & tunc vel hoc non est mensura subiecti, & est prædicamentum habere, nam prædicatur de subiecto per modum habitus, vt cum dicitur Socrates est calceatus, vel vestitus: hoc enim prædicamentum specialiter respicit solos homines, & alia animalia solum secundum quod veniunt in vsum hominum: Vel est mensura & sic si est mensura quantitans subiecti, est Vbi: si est mensura corporis secundum ordinem partium est situs: si est mensura durationis rei, est quando. Alio modo, quando id, à quo sumitur prædicatum, secundum aliquid est in subiecto, & sic si est principium, est Actio; nam principium actionis est in subiecto: si secundum finem, & terminum, est passio, nam hæc terminatur ad subiectum. Vnde manifestum est, quod decem tantum suot prædieamenta.

Ad primum ergo dicendum, quod regula illa tenet tantum in oppositis, in quibus est eadem ratio multiplicationis, quo modo non sunt substantia, & accidens.

Ad secundum dicendum, quod habitus non constituit vnum prædicamentum, quatenus est actio, vel passio: nam licet posset significari per modum actionis, & passionis, non tamen est actio, vel passio, sed quatenus est quoddam medium inter habentem, & id, quod habetur, prout vnum est ornans, & tegens, & aliud ornatum, & tectum, quomodocunque significetur tale medium, vel vt actio, cum dicitur habere, procedendo scilicet ab homine ad vestem; vel vt passio, procedendo è contra, cum dicitur, haberi: & sic non est simile de habere, & haberi ad agere, & pati. 12. q. 1. art. 2. a. p. 5. met l. 20. p. 2. q 49. art. p. c.

Ad tertium dicendum, quod habere multipliciter sumitur, sed duobus præcipue modis, vt patet ex Philosopho 5. met. t. 28. Vno modo, secundum quod dicitur respectu cuiuscunque, quod habetur, siue illud sit quantitas, siue qualitas, & hoc modo non constituit peculiare prædicamentum, sed est commune ad diuersa prædicamenta, vnde Philosophus ponit illud inter post prædicamenta, quæ scilicet diuersa genera consequuntur, vt sunt opposita, prius, & posterius & similia. Alio modo sumitur habere magis propriè, secundum quod constituit prædicamentum habitus, & hoc modo non se extendit ad quantitatem, qualitatem, & similia accidentia intrinseca inhærentia subiecto, sed solum ad indumentum extrinsecus adiacens homini, nam habere sic sumptum est medium inter habentem, & id qood habetur, non quidem vt actio, vel passio, sed per modum actioois, vel passionis, prout scilicet vnum est, vt dictum est, ornans, & tegens, & aliud ornatum, & tectum, at inter habentem quantitatem, vel qualitatem, & ipsam qoantitatem, vel qualitatem, & similia accideotia nihil datur medium: & propterea habere ista non constituit prædicamentum distinctum à prædicamentis 5. met. l. 20 p 2. q. 49 a p. c.

mentis habentis, & habiti secus vero habere indumentum quia est medium inter hominem & indumentum, constituit prædicamentum distinctum ab alijs.

5 met. l. 10. Ad quartum dicendum, quod quamuis habitus intelligatur medius esse inter hominem, & vestem, non tamen, vt dicit Philosophus 5. met. t. 25. contingit inter ipsum habitum & habentem esse aliud medium, quasi adhuc sit alius habitus medius inter habentem, & ipsum medium habitum, nam sic procederetur in infinitum, sed illum habitum rei habitæ non habet homo alio habitu, sicut homo faciens facit factum factione media: & propter hoc relationes, quibus subiectum refertur ad aliud, non referuntur ad subiectum aliqua alia relatione media; nec etiam ad oppositum, sicut paternitas neque ad patrem, neque ad filium refertur aliqua alia relatione media; & si aliquæ aliæ relationes mediæ dicantur, sunt rationis tantum, & non rei.

5. phys. l. 3. Ad quintum dicendum, quod non fuit necessarium addi aliud prædicamentum ex parte temporis, nam ordo partium in tempore in ratione temporis importatur, est enim tempus numerus numeratus motus secundum prius, & posterius.

Ibidem. Ad sextum dicendum, quod ex quatuor causarum generibus duo sunt, quæ sunt partes essentiæ, materia scilicet, & forma: inde prædicatio, quæ posset fieri secundum hæc duo, pertinet ad prædicamentum substantiæ, vt si dicamus, quod homo est rationalis, & quod est corporeus. Causa autem finalis non causat seorsum aliquid ab agente; in tantum enim finis habet rationem causæ, inquantum mouet agens, quare relinquitur sola causa agens, à qua potest aliquid denominari sicut ab exteriori, & ideo ab illa sumitur prædicamentum passionis, nã pati nihil est aliud, quã suscipere aliquid ab agente; secundum quod autẽ cõtra denominatur causa agens ab effectu, est prædicamentũ actionis, nã actio est actus ab agente in aliud.

Ibidem. Ad septimum dicendum, quod prædicamentum habitus significat aliquid speciale tantum in hominibus, nam in alijs animalibus natura dedit sufficienter ea, quæ ad conseruationem vitæ pertinent, vt cornua ad defendendum, corium grossum, & pilosum ad tegendum, vngulas, vel aliquid huiusmodi ad incedendum sine læsione. Vnde cum alia animalia dicuntur armata, vel vestita, vel calceata, quodãmodo non denominantur ab aliquo extrinseco, sed ab aliquibus suis partibus; vnde hoc refertur in his ad prædicamentum substantiæ, vt puta si dicatur, quod homo est manuatus, vel pedatus, sed huiusmodi non poterant dari homini à natura, tum quia non conueniebant subtilitati complexionis eius, tum propter multiformitatem operum, quæ conueniunt homini inquantum habet rationem, quibus aliqua determinata instrumenta accommodari non poterant à natura, sed loco omnium inest homini ratio, qua sibi exteriora præparat loco horum, quæ alijs animalibus intrinseca sunt. Vnde cum homo dicitur armatus, vel vestitus, vel calceatus, denominatur ab aliquo externo, quod non habet rationem causæ neque mensuræ, vnde est speciale prædicamentum, & dicitur habitus. Sed attendendum est, quod etiam alijs animalibus hoc prædicamentum attribuitur non secundum quod in sua natura considerantur, sed secundum quod in hominis vsum veniunt, vt si dicamus equum phaleratum, vel sellatum, vel armatum, & propterea non nisi vnum prædicamentum habitus datur.

l. c. in obiect. Ad octauum dicendum, quod diuisio entis in secundum se, & secundum accidens, non est eadem cum diuisione entis in substantiam, & accidens, seu in decem prædimenta, quod patet dupliciter, tũ quia Philosophus postea ens secundũ se diuidit in decẽ prædicamẽta, quorũ nouem sunt de genere accidentis; tum quia diuisio entis in secundum se, & secundum accidẽs, attenditur secũdum quod aliquid prædicatur de aliquo per se vel per accidens, seu secundum comparationẽ accidentis ad substantiam; diuisio vero entis in substantiam & accidens, attenditur secundum hoc, quod aliquid in natura sua est substantia, vel accidens, seu secundum absolutam considerationem entis.

Ad nonum dicendum quod prædicamenta diuersificantur secundũ diuersos modos prædicandi, vnde idem secundum quod diuersimode de diuersis prædicatur, ad diuersa prædicamẽta pertinet, locus enim secundum quod prædicatur de locante pertinet ad genus quantitatis, secundum quod vero prædicatur de locato, constituit prædicamentum vbi, & similiter est in motu, nam secundum quod prædicatur de subiecto in quo est, constituit prædicamentum passionis; secundum quod vero prædicatur de eo, à quo est, constituit prædicamentum actionis. 11. met. l. 9.

Ad decimum dicendum quod licet motus sit vnus, tamen prædicamenta, quæ sumuntur secundum motum, sunt duo, secundum quod à diuersis rebus exterioribus fiunt prædicabiles denominationes: nam alia res est agens, à qua sicut ab exteriori sumitur per modum denominationis prædicamentum passionis, & alia res est patiens, à qua denominatur agens, pati enim nihil est aliud quam suscipere aliquid ab agente, agere vero est actus ab agente in aliud. 3. phys. l. 5.

Ad vndecimũ dicendum, quod cum prædicamenta vbi, situs, & habitus sumantur à rebus exterioribus, vt dictum est, dicuntur consistere in relatione, non quia formaliter sint relationes, nã, quando, formaliter nihil est aliud quã tempus, vt denominat extrinsece res motui subiectas & vbi, & situs sũt locus, vt extrinsece denominat locatum, & eius partes; sed quia vel tales relationes supponuntur, vt est in vbi, vel importantur in ratione prædicamenti, vt in tempore, tempus enim est numerus secundum prius, & posterius, & in habitu, habitus enim importat habitudinem indumenti ad indutum, & in situ, hic enim supra vbi non addit nisi relationem partium ad inuicem. 11. met. l. 9. & 12. 3. phys. l. 5. 2. c. g. c. 13. op. 45. tr. 4. de vbi c. p. 11. 5. c. p.

Ad duodecimum dicendum, quod sensus Philosophi est, quod quatuor sunt tantum species mutationis per se aquisitiuæ termini, nam ad relationem non est per se motus, sicut nec ad alia prædicamenta, præter prædicta quatuor, sicut & illa sunt entia per se intenta à natura; & hoc patet manifeste ex eo, quod Philosophus in t. 21. concedit motum esse in prędicamento actionis, & passionis licet ad illa non terminatur per se, vt docet idem philosophus 5. phys. t. 10. 5. phy. l. p. 5. phys. l. 9.

ARTICVLVS IV.

Vtrum prædicamenta inter se realiter distinguantur.

Videtur quod prædicament inter se realiter distinguantur. Quia prædicamenta sunt diuersa genera rerum; sed diuersæ res realiter distinguuntur, ergo prædicamenta realitar inter se distinguuntur. 5. phys. l. 5.

a Præterea diuersitas rationis, si non habet sibi respondentem diuersitatem in re, non causat nisi diuersitatem nominum synonimorum: sed nomina significantia diuersa prædicamenta, non sunt synonima, vt patet, ergo. p. d. 22. q. 9. a. 3 arg. 4.

Sed contra est, quod Philosophus 3. phys. t. 22. & 12. met. sum. 4. c. p. dicit, quod actio, & passio sunt idem motus, ergo non omnia prædicamenta saltem realiter inter se distinguuntur. 3. phys. l. 5. 11. met. l. 9.

Ibid. & 5. met. l. 9.

Reſpondeo dicendum quod non eſt neceſſe ponere omnia prædicamenta diſtincta realiter inter ſe: cuius ratio patet ex dictis, nam cum prædicamenta diuerſificentur ſecundum diuerſos modos prædicandi, vt patet ex Philoſopho 5. met. t. 14. poteſt idem ſecundum quod diuerſimode de diuerſis prædicatur, ad diuerſa prædicamenta pertinere: ſic locus ſecundum quod de locante prædicatur, pertinet ad genus quantitatis, ſecundum quod autem prædicator denominatiue de locato, conſtituit prædicamentum vbi. Et ex his patet ad argumenta.

Circa 1. & 3. art. not. quod diſtinctio prædicamentorum licet immediate ſumatur à modis prædicandi, mediate tamen ſumitur à modis intelligendi, & hi ſumuntur à modis eſſendi, vt ait S. D. cum enim prædicari ſit actus intellectus componentis, & tribuentis prædicatum ſubiecto per ſecundam operationem, neceſſario ſupponit primam, per quam intelliguntur ſignificata ſimplicium terminorum, & ideo modi prædicandi ſupponunt modos intelligendi, & in eis fundantur, quia ſicut intellectus apprehendit, ita enuntiat vel affirmatiue, vel negatiue: modi autem intelligendi ſumuntur à modis eſſendi: non ita tamen quod diuerſis modis prædicandi ſemper, & neceſſario reſpondeant diuerſæ res habentes diuerſos modos eſſendi, nam actio, & paſſio ex parte motus, quem dicunt, non ſunt res diſtinctæ, ſed vel quia oportet eſſe plures modos eſſendi in natura, ad hoc quod habeantur diſtincta prædicamenta, niſi enim eſſet ſubſtantia diſtincta ab accidente, non haberetur tanta diuerſitas prædicamentorum; vel quia oportet illam entitatem, quæ habet diuerſos modos intelligendi, & prædicandi, eſſe talem, vt ſecundum ſe poſſit correſpondere pluribus conceptibus, qui de ea fiunt, ita vt plures modi intelligendi, & prædicandi fundati in ea non ſint vani & caſſi & hoc modo dicuntur modi prædicandi ſumi à modis eſſendi quia ſcilicet eſt fundamentum in re talium modorum. Vid. Sonc. q. 13. 5. metaph. Ferr 3 phyſ. q. 1. Iauel. 5. met. q. 18. Heru. quol p q. 9 vbi addit poſſe dici prædicamenta realiter diſtingui, & conſequenter ſignificare res realiter diſtinctas quia nimirum vel ſignificant res realiter diſtinctas, vt ſubſtantia, quantitas, qualitas, vel important res realiter diſtinctas, vt actio, paſſio, vbi.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus ſit in genere.

5. met l. 11. & 21. 7. met. l. p.

Videtur quod Deus ſit in aliquo genere. Cum enim Philoſophus 5. met. 1c. & 21. 7. met t. 2 p. Eth. c. 6. p. mor. Eud. c. 5. diſtinxiſſet ens in decem prædicamenta inter exempla contentorum ſub prædicamento ſubſtantiæ ponit hominem, & Deum, ergo Deus eſt in aliquo genere.

p d. 8. q. 4. a. 2. pp. q 3. a. 5. q 7 de pot. ar. 3 pp arg p 4. pot arg. 4 & in vtroque ſcripto d. 8. 2. a.

2 Præterea vnumquodque menſuratur per aliquid ſui generis, vt dicit Philoſophus 10 met, t. 7. ſed Deus eſt menſura omnium ſubſtantiarum, vt dicit Comment. ibid. ergo.

3 Præterea cui conuenit ratio generis ſubſtantiæ, eſt in genere ſubſtantiæ, ſed Deo maxime conuenit ratio ſubſtantiæ, quæ eſt non eſſe in ſubiecto, ſed eſſe ens per ſe, ergo Deus eſt in genere ſubſtantiæ.

p d. 8. q 4. a. 3. arg. p. & ad Ann q. p. a. p. arg. p.

4 Præterea de quo dicitur ſpecies, dicitur & genus, ſed de Deo dicitur ſpecies qualitatis, puta cognitio, & ſcientia, & ſapientia & ſimilia, ergo & eorum genus, & conſequenter Deus ſecundum ſua attributa erit in aliquo genere. Sed dices, quod prædicta in Deo remanent ſecundum rationem ſpeciei, non autem ſecundum rationem generis.

q. 7. de pot. a. 1. arg p. p. d. 8. q. p. a. p. ad 4.

5 Sed contra Hæc propoſitio eſt immediata, nulla ſubſtãtia eſt qualitas, ergo & hæc, nulla ſubſtantia eſt ſcientia, & contra; ergo ſi ſcientia eſt in Deo ſecundum rationem ſpeciei eſt etiam ſecundum rationem generis, & ſic Deus erit in aliquo genere.

q 7. de pot. 3. arg 6.

6 Præterea omne, quod prædicatur de aliquo in eo quod quid, & eſt in plus, vel ſe habet ad ipſum ſicut ſpecies, vel ſicut genus; ſed omnia quæ prædicantur de Deo, prædicantur in eo quod quid; nam omnia prædicamenta cum in diuinam prædicationem venerint, in ſubſtantiam vertuntur, vt dicit Boet. in lib. de Trin patet etiam quod non ſoli Deo conueniunt, ſed etiam aliis, & ita ſunt in plus; ergo.

3. p. q. 2. art. 5 arg 3 3 d. 6 q. p. a. p. arg. 2 pp. q. 3 a. 5. arg. ſed contr.

7 Præterea Chriſtus eſt in prædicamento ſubſtantiæ, cum ſit ſub ſpecie hominis ſicut Petrus; ſed Chriſtus cum ſit perſona increata, eſt Deus, ergo Deus eſt in prædicamento ſubſtantiæ.

Sed contra genus eſt prius ſecundum intellectum, eo quod in genere continetur; ſed nihil eſt prius Deo, nec ſecundum rem, nec ſecundum intellectum, ergo Deus non eſt in vllo genere.

p. c. g. c. 25. ra. p.

2 Præterea vnumquodque collocatur in genere per rationem ſuæ quidditatis, genus enim prædicatur in quid, ſed quidditas Dei eſt ipſum ſuum eſſe, ſecundum quod aliquid non collocatur in genere, quia ſic ens, quod ſignificat ipſum eſſe, genus eſſet contra Philoſophum 3. met. t. 10. ergo.

Ibid. rat 2.

3 Præterea ſi Deus eſt in genere aut eſt in genere accidentis, aut ſubſtantiæ, in genere accidentis non eſt, quia accidens non poteſt eſſe primum ens, & prima cauſa: in genere etiam ſubſtantiæ eſſe non poteſt, quia ſubſtantia, quæ eſt genus, non eſt ipſum eſſe, alias omnis ſubſtantia eſſet ſuum eſſe, & ſic non eſſet quid cauſatum ab alio, cum ratio generis ſaluetur in omnibus, quæ ſub genere continentur, & ſic nulla ſubſtantia eſſet cauſata ab alio quod eſſe non poteſt, Deus autem eſt ipſum eſſe ergo Deus non eſt in aliquo genere.

p. d 8. q. 4. a. 2 p p q. 1. a. 5. c q 7 de pot a 3 o. c. g. c. 24 . 5. op. 30. c. 2.

Reſpondeo dicendum, quod aliquid eſt in genere tripliciter, vel ſicut generaliſſimum, vel ſimpliciter, & proprie ſicut ſpecies, quæ ſub genere continetur, vel per reductionem, ſicut principia, & priuationes, quomodo punctum, & vnitas reducuntur ad genus quantitatis ſicut principia, cæcitas autem, & omnis priuatio reducitur ad genus ſui habitus: nullo autem dictorum modorum Deus eſt in genere, non enim eſt in genere ſubſtantiæ, vel vllo alio ſicut generaliſſimum, quia prædicaretur de omnibus ſubſtantiis, & de omnibus aliis contentis ſub aliis generibus: neque eſt in genere tamquam ſpecies illius generis, cuius rei triplex ratio aſſignari poteſt. prima eſt, quia cum eſſe Dei ſit eius eſſentia, ſi Deus eſſet in aliquo genere, oporteret quod genus eius eſſet ens, nam genus ſignificat eſſentiam rei, cum prædicetur in quid, oſtendit autem Philoſophus in 3. met. quod ens non poteſt eſſe genus alicuius, nam omne genus habet differentias, quæ ſunt extra eſſentiam generis: nulla autem differentia inueniri poteſt, quæ ſit extra ens, quia non ens non poteſt eſſe differentia, vnde relinquitur, quod Deus non ſit in genere. Secunda, quia omnia, quæ ſunt in genere vno, communicant in quidditate, vel eſſentia generis, quod prædicatur de illis in quid, differunt autem ſecundum eſſe, non enim idem eſt eſſe hominis & equi, nec huius hominis, & illius hominis, & ſic oportet, quod quæcunque ſunt in genere, differant in eis eſſe, & quod quid eſt id eſt eſſentia, in Deo autem hæc inter ſe non differunt, manifeſtũ ergo eſt, quod Deus non eſt in genere ſicut ſpecies. Tertia, quia quod eſt in aliquo genere, habet ſuũ eſſe determinatũ ad illud genus, eſſe vero diuinũ nullo modo terminatũ eſt ad aliquod genus

nam cum Deus sit simpliciter perfectus, comprehendit in se perfectiones & nobilitates omnium generum, vt dicit Philosophus, & Com. in 5. met. t. 21. ergo Deus non est in aliquo genere tamquam species. Quod autem neque sit in genere per reductionem vt principium, manifestum est, quia principium, quod reducitur in aliquod genus, non se extendit vltra illud genus, sicut punctum non est principium, (q. 7. de pot. a. 8. ad 2. p. d. 8. 1. c. ad 3.) nisi quantitatis continuæ, & vnitas quantitatis discretæ, Deus autem est principium totius esse, vnde non continetur in aliquo genere sicut principium determinatum ad illud genus, vt est vnitas, quæ est principium solius numeri: est tamen in omnibus generibus sicut principium omnis generis, & sicut habens perfectiones omnium generum, vnde est mensura omnium substantiarum, & omnium accidentium, & propterea potest esse inter Deum, & creaturas relatio, sicut inter principiata, & principium.

(5. met. l. is. & 21.) Ad primum ergo dicendum quod Philosophus nomine Dei vel intelligit aliquod corpus cœleste, puta Solem & Lunam, quæ antiqui animata corpora esse dicebant, & colebant pro Dijs; vel animalia quædam aerea, quæ Platonici dicebant esse Dæmones, & pro dijs colebantur a gentilibus.

(p. d. 8. q. 4. a. 2. ad 3. p. 3. & 1. c. in obiectione.) Ad secundum dicendum quod mensura proprie dicitur in quantitatibus, dicitur enim mensura illud, per quod innotescit quantitas rei, & hoc est minimũ in genere quantitatis, vel simpliciter, vt in numeris, qui mensurantur vnitate, quæ est minimum simpliciter, aut minimum secundum positionem nostram, sicut in continuis, in quibus non est minimum simpliciter; vnde ponimus palmum loco minimi ad mensurandum pannos, vel stadium ad mensurandam viam: & inde transumptum est nomen mensuræ ad omnia genera, vt illud, quod est primum in quolibet genere, & simplicissimum, & perfectissimum, dicatur mensura omnium, quæ sunt in illo genere, eo quod vnumquodque cognoscitur habere de veritate generis plus, & minus, secundum quod magis accedit ad ipsum, vel recedit, vt album in genere colorum, ita etiam in genere substantiæ illud, quod habet esse perfectissimum, & simplicissimum, dicitur esse mensura omnium substantiarum, sicut Deus, vnde non oportet, quod sit in genere substantiæ sicut contentum, sed solum sicut principium habens in se omnem perfectionem generis, sicut vnitas in numeris, nisi quod vnitate non mensurantur nisi numeri, & vt dictum est, ratione suæ imperfe- (p. p. q. 4. ar. 1. ad 2. q. 6. a. 2. ad 3. q. 3. a. 5. c.) ctionis non continetur in prædicamento nisi reductiue, sed Deus non tantum est mensura substantialium perfectionum, sed etiam omnium, quæ sunt in alijs generibus, & ideo non est in prædicamento substantiæ sicut contentum reductiue, sed vt principium omnium prædicamentorum.

(1. c. ia ob & p. c. g. c. 23.) Ad tertium dicendum, quod ens per se non est definitio substantiæ, vt dicit Auic. nam ens non potest esse genus alicuius, vt probat Philosophus 3. metaph. cum nihil possit addi enti, quod non participet ipsum, differentia vero non debet participare genus; (p. d. 8. q. 4. a. 2. ad p.) sed si substantia potest habere definitionem, non obstante, quod est genus generalissimum erit eius definitio, quod substantia est res, cuius quidditati debetur esse non in aliquo, sed per se, & sic non conueniet Deo substantiæ definitio, qui non habet quidditatem suam præter suum esse, & sic Deus non est in genere substantiæ, sed est supra omnem substantiam. Ad instantiam vero dicendum, quod Deus simpliciter non est accidens neque proprie substantia, tum quia nomẽ substantia dicitur à substando, tum quia substantia quidditatem nominat, quæ est aliud ab eius esse; vnde illa est diuisio entis creati; si tamen non fieret in hoc vis, largo modo potest dici substantia, quæ tamen intelligitur supra omnem substantiam creatam, quantum ad id, quod est perfectionis in substantia, vt non esse in alio, & huiusmodi, & tunc est idem in prædicato, & in subiecto, sicut in omnibus, quæ de Deo prædicantur, & ideo non sequitur, quod omne, quod est substantia, sit Deus, quia nihil aliud ab ipso recipit prædicationem substantiæ sic acceptæ, secundum quod dicitur de ipso, & ita propter diuersum modum prædicandi non dicitur substantia de Deo, & creaturis vniuoce, sed analogice, cum tamen genus debeat vniuoce prædicari de suis contentis, vt sæpe dictum est.

Ad quartum dicendum, quod licet sapientiæ, cognitionis, & virtutis humanæ qualitas sit genus, non (q. 7. de pot. a. 4. ad 4.) tamen est genus cognitionis, sapientiæ, & virtutis, secundum quod prædicantur de Deo, eo quod qualitas inquantum huiusmodi dicitur ens, eo quod inhæret aliqualiter subiecto; Sapientia vero, & virtus non ex hoc nominantur, sed magis ex aliqua perfectione, vel ex aliquo actu, vnde talia veniunt in diuinam prædicationem secundum rationem differentiæ, seu speciei, non secundum rationem generis; & propter hoc D. August in lib. 5. de Trin. loquens de Deo, intelligamus inquit, quantum possumus sine qualitate bonum, sine quantitate magnum.

Ad quintum dicendum, quod scientia non diuiditur contra substantiam, nisi ex genere suo, prout est (p. d. 33. q. p. a. p. ad 5.) qualitas, Vnde dicitur, quod hæc est immediata, nulla qualitas est substantia, sed hæc est mediata, nulla scientia est substantia, & sic est in omnibus alijs generibus. Verum quia, vt dictum est, nulla ratio communis alicuius prædicamenti manet in diuinis, nisi relationis, ideo quod dicitur ad aliquid in diuinis, habet aliam rationem, & modum prædicandi à ratione, & modo prædicandi substantiæ: scientia vero, virtus, & huiusmodi, quæ sunt in alijs generibus, & de Deo dicuntur, non habent rationem communis generis, per quam diuidantur contra substantiam, sed loco rationis communis qualitatis, vel quantitatis venit ratio substantiæ: vnde dicitur esse alia ratio scientiæ, & substantiæ in diuinis, non quia sit quasi condiuisa rationi substantiæ, sed sicut ratio speciei est alia à ratione generis, inquantum addit rationem differentiæ supra rationem generis: nam in diuinis ita se habet scientia ad substantiam, sicut in humanis scientia ad qualitatem: & sic manifestum est, quod potest ratio specifica scientiæ esse in Deo, non autem ratio qualitatis.

Ad sextum dicendum, quod ad rationem generis, (1. c. q. 5. ar. p. arg. 3. & ad 7. & q. 2. a. 4. ad 7.) vt dictum est, requiritur, quod vniuoce prædicetur, nihil autem de Deo, & creaturis potest vniuoce prædicari: vnde licet ea, quæ de Deo dicuntur, prædicentur de ipso substantialiter, nihilominus tamen non prædicantur de ipso vt genus.

Ad septimum dicendum, quod in rebus creatis res (3. p. q. 2. ar. 3. ad 2.) aliqua singularis non ponitur in genere, vel in specie ratione eius, quod pertinet ad indiuiduationem, sed ratione naturæ, quæ secundum formam determinatur, cum indiuiduatio magis sit secundum materias in rebus compositis. Sic ergo dicendum est quod Christus est in specie humana ratione naturæ assumptæ, non ratione ipsius hypostasis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum intelligentiæ sint in prædicamento substantiæ.

VIdetur quod intelligentiæ non sint in prædicamento substantiæ. Dicit enim Philosophus 8. (de sp. cr. a. p. arg. 5. ap 30 c. 3. & 4.) met. t. 16. quod si qua substantia est sine materia, sta-

tim est ens, & vnum & non est ei alia causa vt sit ens, & vnum; sed Angeli ex Philosopho 12. met. sunt sine materia, ergo non habent causam, per quam sint ens, & vnum; sed quidquid continetur in genere substantiæ habet causam sui esse, nam diuisio entis in substantiam, & accidens est entis creati, vt dictum est, omne autem creatum habet causam sui esse, & vnitatis, ergo Angeli non sunt in genere substantiæ.

a. præced. ad 3.

2 Præterea quidquid est in aliquo genere, participat rationem, & principia illius generis sed ratio substantiæ, secundum quod est prædicamētum, est quod sit composita ex materia, & forma, & consequenter hæc sunt illius principia, dicit enim Boetius in comm. prædicam. quod Aristoteles relictis extremis, scilicet materia, & forma, agit de medio idest composito, cum de substantia determinat, Angeli autem, vt docet Philosophus 12. met. sunt immateriales, ergo non sunt in genere substantiæ.

2. d 3 q p. 2. p. arg p & 2 de sp cr. a. p. arg 13.

3 Præterea quidquid continetur in genere substantiæ, componitur ex genere, & differentia quæ adueniens generi constituit speciem: sed Angeli non cōponuntur ex genere, & differentia, vt patet, primo quia genus, sumitur à materia, differentia vero à forma, vt dicunt Auic. in sua metaph. & Philosophus 8. met. t 6. quæ non inueniuntur in Angelis. Secundo quia compositio ex genere, & differentia oritur ex compositione ex actu, & potentia; at Angeli sunt actus puri, omni potentia carentes, vt dicitur 10. met. t. 50. vbi Philosophus substantias spirituales cœlorū motrices vocat secundum substantiam actus, & sine omni materia idest potentia, vt possint perpetuo mouere, quia potentia est ratio deficiendi, & 9 metæ. 21. vocat easdem substantias non compositas. Tertio quia genus, & differentia in diuersis fundantur, sicut genus hominis, quod est animal, in natura sensitiua, & differentia eius, quæ est rationale, in natura intellectiua. sed in Angelis non sunt aliqua diuersa, super quibus genus; & differentia fundari possint, nam essentia eorum est simplex forma, & esse eorum non potest esse genus, vel differentia, vt probat Philosophus 3. metaph. t. 4. quia quæcunque differunt specie, differunt per contrarias differentias: sed in substantijs spiritualibus non est vlla contrarietas, quia contrarietas est principium corruptionis, ergo Angeli non sunt compositi ex genere, & differentia, & per consequens non continentur in prædicamento substantiæ, sed dices, quod differentia Angeli non sumitur à forma, sed à formali, quod est eius esse.

2. d 3 q p. 2. 5 arg 4 pp. q 50. a. 2 arg p quol. 2. a. 6. arg 3 de sp cr. a. p. a g 24. q. de ani a 6 arg. 17 & 18.

4 Sed contra. Differentia cuiuslibet rei est de essentia & definitione ipsius; sed in omni creatura esse est aliud ab essentia, nec intrat definitionem illius, vt dicit Auic. ergo differentia Angeli non potest sumi ab esse, & consequenter Angelus non est in prædicamento substantiæ.

quol 9. ar. 6 arg 4. op. 41. c. 4.

5 Præterea quando aliquod commune conuenit pluribus, sed vni diuisim & alijs vnite, non potest esse illis vniuocum, vt patet in sapientia dicta de Deo, & creatura, quæ propterea non potest esse illis vniuoca, sed esse substantiam conuenit vnite intelligentiæ, quia per formam simplicem, diuisim vero substantiæ corporeæ, quia per materiam & formam, vt dicit 8. met t. 16. ergo substantia non dicitur vniuoce de intelligentiis, & substantiis corporalibus, & consequenter illæ non continentur in genere substantiæ, quod est vniuocum suis inferioribus.

p. p. q 13. a. 5. c. 9. 10. a. 2. arg. 3. & ad 3. 3. c g. c. 32.

Sed contra, differentia addita generi constituit speciem, sed incorporeum, secundum Porphyrium, est differentia substantiæ, ergo substantia incorporea, cuiusmodi est Angelus, est species substantiæ, & sic continetur sub illa.

2. d 3 q. p. a. p arg 1. Sed contra

Respondeo dicendum, quod Angeli sunt in prædicamento substantiæ tamquam species illius, cuius ratio duplex afferri potest. vna quidem, quia id omne est in genere substantiæ, in quo est potentia, & actus id enim in genere est, quod determinatum est, & limitatum ad aliquem specialem modum entis; determinari autem est potentiæ per actum: omne enim quod est in genere, natum est habere aliud prius se, respectu cuius est potentia, quia in diuersis actus necessario est prior potentia, in eodem vero potentia præcedit actum; & vbi reperitur potentia, & actus, necessario ibi est genus, & differentia: propterea enim Deus non est in genere, quia in eo non est potentia, & actus; sed citra Deum in omnibus substantiis creatis est potentia, & actus, nam cum participent ens, & deficiant à primo vero, & primo bono, quod oportet esse actum purum, necesse est, quod aliquam permixtionem potentiæ habeant, seu quod sint compositæ ex actu, & potentia. Altera est, quia in Angelis esse est aliud à quidditate ipsorum: secundum Auicennam autem omne id, quod habet esse aliud à sua quidditate, oportet, quod sit in genere, atque adeo in genere substantiæ, hæc enim est ratio substantiæ, prout est prædicamentum, vt dicit Auicenna, quod sit res quidditatem habens, cui debetur esse per se, non in alio, quod scilicet sit aliud à quidditate ipsa: & ideo ex ipsa possibilitate quidditatis trahitur ratio generis, ex complemento autem quidditatis trahitur ratio differentiæ, secundum quod appropinquat ad esse in actu; sed hoc differenter contingit in substantiis compositis, & simplicibus, quales sunt Angeli, quia possibilitas in compositis est ex parte materiæ, sed complementum ex parte formæ; & ideo ex parte materiæ sumitur genus & ex parte formæ differentia, non autem ita, quod materia sit genus, aut forma differentia, cum vtrumque sit pars & neutrum prædicetur; sed quia materia est materia totius & non solum formæ, & forma est perfectio totius, & non solum materiæ, ideo totum potest assignari ex materia & forma, & ex vtroque nomen autem designans totum ex materia est nomen generis, & nomen designans totum ex forma est nomen differentiæ, & nomen designans totum ex vtroque est nomen speciei. In simplicibus autem naturis non sumitur genus, & differentia ab aliquibus partibus, eo quod complementum in eis, & possibilitas non fundantur super diuersis partibus quidditatis, sed super illo simplici, quod quidem habet possibilitatem, secundum quod de se non habet esse, & complementum, pro vt est quædam similitudo diuini esse, secundū hoc, quod appropinquabilis est magis, & minus ad participandum diuinum esse; & ideo quot sunt gradus complementi, tot sunt differentiæ specificæ.

op. 41. c. 5. 4 t p. p. 50. a. 2. a 2 p. 18 ar. 2 ad 4 2. d 3 q. p. ar. 5. e. op. 15. c. 5.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus ibi loquitur de causa formali non de causa agente: illa enim quæ sunt composita ex materia, & forma, statim sunt ens, & vnum, quia materia est ens in potentia, & fit ens actu per aduentum formæ, quæ est ei causa essendi; sed forma non sic habet esse per aliam formam, vnde si sit aliqua forma subsistēs, statim est ens, & vnum; nec habet causam formalem sui esse, habet tamen causam influentem ei esse non autem causam mouentem, quæ reducat ipsam de potentia præexistente ad actum.

De sp cr. a. p ad 5.

Ad secundum dicendum, quod de ratione substantiæ est quod subsistat, quasi per se ens; & ideo forma & materia, quæ sunt partes compositi, cum non subsistant non sunt in prædicamento substantiæ, sicut species, sed solum sicut principia. Quod autē hoc subsistens habeat quidditatē compositam, non est de ratione substantiæ: vnde non oportet illud, quod est

2. d 1. q p a p. ad p de sp. cr. a. p. ad 2.

in prædicamento substantiæ habere quidditatem cõpositam, sed oportet, quod habeat compositionem quidditatis, & esse: quidquid enim est in genere habet quidditatem quæ non est esse ipsius, vt dicit Auic. & ideo Deus, vt dictum est, non potest poni in prædicamento substantiæ. Vnde Boetius intendit dicere, quod inter tria hæc, materiam, formam, & compositum, solum compositum est in genere substantiæ, sicut species, non autem intendit dicere, quod omne, quod est in genere substantiæ, sit compositum ex materia, & forma. Ad illud vero de principijs dicendum, quod aliqua sunt vnius generis, logice loquendo, quæ naturaliter, & physice loquendo, non sunt vnius generis, sicut illa, quæ communicant in intentione generis, quam considerat logicus, & habent diuersum modum essendi. Vnde 10. met t. 26. dicitur, quod de corruptibilibus, & incorruptibilibus nihil commune dicitur nisi communitate nominis, & ideo non oportet angelos cum corporibus eadem principia participare nisi secundum intentionem tantum, pro vt in omnibus inuenitur potentia & actus, analogice tamen vt dicitur 11. met t. 26.

1. d. 1. q. p. ar. p. ad 2. p. p. 18. art 2. ad 4. 7. phys. 1. a. p. d. 25. q. p. ar. 4. ad 5. q. 7. de pot. a 7. ad p a p.

Ad tertium dicendum, quod in rebus compositis ex materia & forma, genus sumitur a materia, differentia a forma, ita tamen, quod per materiam non intelligitur materia prima, sed tantum quod per formam recipit quoddam esse imperfectum, & materiale respectu esse specifici, sicut esse animalis est imperfectũ, & materiale respectu hominis, tamen illud duplex esse, non est secundum, aliam vel aliam formam, sed secundum vnam formam, quæ homini dat non solum hoc, quod est esse animal, sed etiam hoc, quod est esse hominem, anima autem alterius animalis dat ei solum esse animal. vnde animal commune non est vnum numero, sed ratione tantum. quia non ab vna, & eadem forma, homo est animal, & equus; subtracta ergo materia à substantijs spiritualibus remanebit ibi genus, & differentia, non secundum materiam, & formam, sed secundum quod considteratur in substantia spirituali tamid, quod est commune sibi, & imperfectioribus substantijs, seu secundum quod indeterminate accipitur, nam inde sumitur genus, quam id, quod est sibi proprium, seu secundum quod eadem entitas accipitur determinate, nam inde sumitur differentia. Et ex his patet ad primam & secundam probationem. Ad tertiam dicendum, quod genus, & differentia dupliciter possunt considerari, vno modo, secundum realem considerationem, quomodo considerantur à Metaphysico, & naturali, & sic oportet, quod genus, & differentia fundantur super diuersis rebus, & naturis, & hoc modo nihil prohibet dicere, quod in substantijs spiritualibus non sint genus, & differentia, sed sint forma tantum, & species simplices. Alio modo, secundum considerationem logicam & sic genus, & differentia nõ oportet, quod fundentur super diuersis naturis, sed super vna natura, in qua consideratur aliquid proprium, & aliquid commune & sic nihil prohibet ponere genus, & differentiam in Angelis. Ad quartam dicendum, quod naturaliter loquendo oportet differentias esse contrarias, nam materia, super quam fundatur natura generis, est susceptiua contrariarum formarum secundum considerationem autem logicam sufficit qualiscunque oppositio in differentijs, sicut patet in differentijs numerorum, in quibus non est contrarietas, & similiter in Angelis.

p. p. q. 50. 1. c. & de sp. c1. ad 14. & l. c. in obiect.

Ad quartum dicendum, quod differentia non sumitur ab ipso esse, sed magis ex habitudine ipsius substantiæ ad esse: vt enim dictum est, ex ipsa possibilitate quidditatis trahitur in substantijs spiritualibus ratio generis, ex complemento autem quidditatis ratio differentiæ, secundum quod appropinquat ad esse in actu.

quol 9. ar. 6. ad 4. 2 d 1. q. p. 1. 5. c. & l. c. q. 3. a. 4.

Ad quintum dicendum, quod duplex est vniuocatio, vna logica, vel secundum rationem, & intentionem, quam considerat logicus, Altera physica, vel secundum esse, cuius consideratio pertinet ad Metaphysicum, & naturalem, quando ergo aliquid commune est habẽs esse in vno simpliciter, & vnite, in alio multipliciter, & diuisim, dummodo eadem omnino ratio talis communis æqualiter vtrique conueniat, non tollitur vniuocatio logica, sed tantum physica, sed vtraque tollitur, quando ratio talis communis non participatur æqualiter, sed per prius, & posterius, vt contingit in quocunque communi dicto de Deo, & creatura.

p d 19. q. 5. a. 2 ad p. d. 35. q. p a. 4. ad 5. q. 7 de pot. a. 7. c p c. g. c. 32. art 6.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Cœli sint in prædicamento substantiæ.

Videtur quod cœli non sint in prædicamento substantiæ. Dicit enim Philosophus 10. met t. 26 quod corruptibile, & incorruptibile sunt genere diuersa, sed cœli sunt incorruptibiles, ergo non sunt in genere substantiæ, sub quo continentur substantiæ corruptibiles. 10 met. l. 12.

2 Præterea dicit Philosophus 5 met. t. 33. & 10 met. t. 11. quod genere diuersa sunt, quorum non est eadem materia, neque mutua generatio, sed cœli, & sublunaria non conueniunt in eadem materia, neque mutuo generantur, vt patet, ergo idem quod prius. 5. met l. 22. 10. met. l. 4.

3 Præterea corruptibile, & incorruptibile per se diuidunt ens, quia corruptibile est, quod potest non esse, incorruptibile vero, quod non potest non esse; sed esse non potest esse genus, ergo nec corruptibile, & incorruptibile possunt in genere conuenire. 10 met. l. 12.

4 Præterea quidquid est in genere, debet esse compositum ex actu, & potentia, quia ratio generis, vt dictum est, sumitur ex possibilitate, ratio vero differentiæ sumitur per ordinem ad actum; sed æterna vt cœli carent potentia, vt dicitur 9. met. t. 17. ergo cœli non sunt in genere substantiæ. 1. d 3 q. p. art. 5. c. & l. c in præced. art. c. & 7. met. l. 9.

5 Præterea quod prædicatur de aliquibus secundum prius, & posterius non prædicatur de illis tamquam genus, vt dictum est; sed substantia prædicatur secundum prius, & posterius de corporibus cœlestibus, & sublunaribus, nam illa, vt dicit Philosophus 9. met. t. 17. & 8 phys t. 53. sunt priora istis natura, tempore, definitione, & illa sunt causa horum, ergo cœli non possunt contineri sub genere substantiæ, sub quo continentur sublunaria. p. c g. c 32. a 6 l. c q. 3. a 1 9. met. l. 4. 8 phys. l. 19.

Sed contra est, quod Philosophus 7. met. t. 5. cum diuisisset ens in decem prædicamenta, postea sumit substantiam prædicamentalem, & eam diuidit in animalia plantas & cœlum. 7. met. l. p.

2 Præterea Philosophus 12. met. initio cum diuisisset substantiam sensibilem in sempiternam & corruptibilem, & vtramque dixisset esse mutationi subiectam, & propterea omnium prædicamentorũ eadẽ principia proportionaliter statuisset, claudit illam tractationem in t. 29. dicens, quod itaque sensibilium principia sunt, & quot & quomodo eadẽ, & diuersa, dictum est, at in sensibilibus supra clauserat cœlũ, ergo cœlum continetur sub prædicamento substantiæ. 12. met. l. p. 14.

3 Præterea dicit Philosophus 2 de ani t. 68. quod perspicuitas quæ est in aere, & aqua non consequuntur aerem, & aquam, secundum quod talia corpora sunt, sed secundum quod habent naturam quandam communem cum cœlo, in quo similiter est perspicuitas; sed talis natura communis non est alia, quam 2. de ani. l. 14.

substantia prædicamentalis, quam participant sublunaria, ergo cœli sunt in genere substantiæ.

Respondeo dicendum, quod duplex est genus, vnum naturale, seu physicum, quod sumitur a materia, & hoc non potest esse vnum, & idem commune corporibus corruptibilibus, & incorruptibilibus; dicit enim Philosophus, quod quæ non communicant in materia, sunt genere diuersa. Præterquam quod genus sic sumptum inuoluit modum essendi, qui cum sit diuersus in vtrisque corporibus, oportet, vt & diuersum sit genus physicum in illis. Aliud est genus logicum, quod sumitur ab intentione, & ratione, & hoc est omnino vnum, & commune corporibus cœlestibus, & sublunaribus; nam, vt dictum est, quæcunque habent esse diuersum a quidditate, & constant ex potentia, & actu, possunt in vna ratione, & intentione logicè conuenire: citra Deum autem in omnibus substantiis creatis est potentia, & actus; & esse est aliud a quidditate. Vnde manifestum est, quod cœli sunt in prædicamento substantiæ.

10 met. l. 12. p. p. 66. a. 2. ad 2. 88. a. 5. ad 4. q. 7. de pot. a. 7. ad p. 2. p. d. 19 q. 5. a. 2. ad p. op. 42. c. 3. 4. 5. 7 phys. l. 8. a. præced.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas Philosophi intelligenda est de genere physico, quod sumitur à materia, nam de illo verificatur ratio, qua Philosophus ibidem probat suam propositionem, quia secundum materiam dicitur vnumquodque corruptibile, & de eodem etiam intelligitur, quod ibidem asserunt idem Philosophus, & Comm. quod æterno & corruptibili nihil est commune, nisi secundum nomen, quia nihil est commune physicè, sed tantum logice, nomina enim sunt notæ intellectuum, vt dicitur p. periher.

10 met. l. 10. op. 42. c. 4. & 5. & l. c. in obiect.

Ad secundum dicendum, quod Philosophus loco citato loquitur de duplici genere physico, & logico, nam distinguit duos modos, quibus aliqua dicuntur diuersa genere, respondentes duobus modis postremis, quibus immediate ante docuerat dici genus, quorum vnus est, quo genus sumitur pro subiecto, quo modo superficies dicitur genus figurarum superficialium, & corpus solidum solidarum idest corporearum, cui respondet prior modus, quo aliqua dicuntur diuersa genere, quorum primum subiectum est diuersum, quomodo color, & sapor dicuntur genere diuersa, quia differunt subiecto, nam subiectum colorum est superficies, saporum vero humor; & similiter corpora cœlestia, & inferiora dicuntur genere diuersa, quia non habent materiam communẽ, & hoc genus est physicũ. Alter est quo genus dicitur id, quod prædicatur de pluribus differentibus specie, quod dicitur genus logicum, cui respondet posterior modus, quo aliqua sunt diuersa genere, quæ differunt prædicamento. quorum scilicet alia significant quid, alia quale quid, alia aliud.

5 met l. 22. & met. l. 4.

Ad tertium dicendum, quod obiectio procedit de genere physico, & naturali, quod inuoluit modum essendi, seu ipsum esse, à quo abstrahit genus logicum, & prædicamentale.

10. met. l. 12 & l. c. in c.

Ad quartum dicendum, quod potentia est duplex, alia, quæ est potentia contradictionis ad esse simpliciter & quæ est causa corruptibilitatis, & hæc non est in cœlis, & de hac loquitur Philosophus 9. met. t. 17. & non est necessaria ad hoc, vt aliquid constituatur in prædicamento. Alia est potentia ad esse, non tamen contradictionis, quæ scilicet respondet possibili, quod sequitur ad necesse esse; & hæc est in cœlo, & potest esse fundamentum generis logici, quia vt dictum est, omne, quod habet esse aliud a sua quidditate, est in genere; quidditas autem respectu esse habet rationem potentiæ, & materiæ, esse vero habet rationem actus, & formæ.

9. met. l. 4. 8. met. l. 1. op. 42 ca 4. & 1. quol 9 art 6. ad 3. & 4

Ad quintum dicendum, quod inæqualitas secundum esse, in quo scilicet vna res dependet ab alia, quatenus ab illa producitur, non tollit æqualitatem, & vniuocationem generis logici, & propterea potest substantia, vt est supremum genus per prius prædicari de cœlis, quam de corporibus sublunaribus secundum esse, vniuoce vero, & æqualiter de vtrisque secundum propriam rationem; sic enim, & numerus, & figura dicuntur secundum prius, & posterius de suis speciebus quantum ad esse, & tamen respectu illorum sunt genera vniuoca, quia æqualiter dicuntur de illis secundum propriam rationem generis.

p. p q. 77. a 4 ad p. 1. d. 1. q. p. a. 5. ad 1. p. perihe. l. 8.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum partes siue essentiales, siue integrales substantiæ compositæ sint per se in prædicamento substantiæ.

VIdetur quod partes substantiæ compositæ siue essentiales, siue integrales sint in prædicamento substantiæ. Cui enim conuenit ratio generis substãtiæ, illud est in genere substantiæ, sed omnibus partibus substantiæ compositæ conuenit ratio substantiæ nam sunt entia per se, & non in alio, ergo per se sunt in genere substantiæ.

q 7 de pot. ar. 3. arg. 4. op 42. ca. 10 11. 12.

2 Præterea de illis prædicatur substantia secundum quod est genus. quæ sunt in illo vnum, & non duo, vt dicit Philosophus 5. met t. 10 & 10. met. t. 14. sed plures partes integrales eiusdem substantiæ compositæ sunt vnum in substantia; non enim duæ manus dicuntur duæ substantiæ, sed vna, ergo de illis prædicabitur substantia secundum quod est genus.

5. met. l. 7. 10 met l. 10. & op. 42 c. 10.

3 Præterea partes integrales, vt manus, & pes, sunt compositæ ex materia, & forma, sed de quocunque composito ex materia, & forma potest prædicari substantia, vt etiam prædicatur corpus, quod est species substantiæ, ergo.

op. 42. c. 10. & 11.

4 Præterea de quo prædicatur genus intermedium prædicatur & genus supremum, sed de corporibus duorum hominum per se prædicatur corpus, ergo & prædicabitur substantia, & sic erunt per se in prædicamento substantiæ. Sed dices, quod de corpore hominis non prædicatur corpus, quod est genus.

ibid.

5 Contra idem est corpus viuum, & mortuum, non enim sunt duo corpora, sed vnum, sed de corpore mortuo prædicatur corpus secundum quod est genus, & consequenter substantia. quæ est supremum genus, ergo & hæc duo prædicata dicentur de corpore viuo, quod est pars substantiæ compositæ completæ.

ibid c. 11. & 12.

6 Præterea de quocunque prædicatur differentia, prædicatur & genus, sed prædicatur de manu quod est animata sensibilis; & de anima humana quod est rationalis ergo & prædicabitur substantia, cuius differentiæ sunt animatum, sensibile, & rationale.

ibid c. 10.

7 Præterea anima rationalis est hoc aliquid, & per se subsistens, cum per se operetur: sed quod est hoc aliquid est prima substantia, de qua per se prædicatur genus substantiæ: vt enim dicit Philosophus in lib. prædicam. substantia prima significat hoc aliquid ad differentiam secundæ, quæ verius significare videtur quale quid, ergo anima rationalis est prima substantia, & sic est per se in genere substantiæ.

9 de ani. ar p. ad 3 op. 82 c. 10.

Sed contra est, quod illud per se reducitur ad genus, quod recipit prædicationem illius generis, & generũ intermediorum: sed partes siue essentiales, siue integrales non suscipiunt prædicationem generis summi, & intermediorum: non enim manus, vel anima est animal, ac proinde nec substantia, cuius species est animal, ergo partes nõ sunt per se in genere substãtiæ.

p. d. 58. q p. a. p. ad 1. op. 42. c. 10.

3.d.2.q.1. art.q.3.c.4. & ad 3.q. de ani. ar p c. & ad 11 & a. 2 ad 16.op. 42.c. 0. & 12.

Respondeo dicendum, quod partes siue essentiales siue integrales, non sunt per se in prædicamento substantiæ, sed tantum reductiue. Quod enim non sint per se, probatur, quia cum substantia secundum quod est genus, implicite contineat sua inferiora potestate, debet continere differentias, per quarum additionem efficiuntur, & constituuntur talia inferiora, & sic debet tantum descendere secundum prædicationem, quantum differentiæ constituentes, diuisio autem differentiarum stat ad species specialissimas, quia sub eis nihil est præter indiuidua, quæ dicunt priuationẽ diuisionis per partes sobiectiuas, cũ à prima substãtia nolla sit predicatio, vt dicitor in prædicamẽtis. Quare vltimum, de quo prædicatur substantia in linea prædicamentali, erit aliquis homo vel aliquod suppositum completum, vt hic equus, vel hic homo; de nulla vero parte siue essentiali physica, siue integrali dici potest, quod sit hic homo, sicut nec dici potest, quod sit animal; vnde nec dici poterit, quod sit substantia, quæ est supremum genus. Præterea, quia cum genus supremum descendat ad inferiora per differentias diuisiuas, sicut hæ non prædicantur de partibus (non enim sensitiuum, vel rationale vt sunt differentiæ diuidentes substantiam, & constituentes animal, & hominem, dicuntur de anima humana, licet sumantur ab anima sensitiua, & intellectiua; nam sicut, cum quis moritur, desinit esse homo, ita desinit esse rationalis, & tamen anima humana, cum sit immortalis, remanet rationalis, sicut ait ea,) ita de illis non dicitur genus supremum, nec intermedia, quia differentiæ non prædicantur de aliquo, de quo non prædicatur genus ipsum. Quod autem reductiue pertineant partes substantiarum compositarum ad genus substantiæ, probatur quia reductiue pertinent ad genus substantiæ, quæ ratione suæ imperfectionis nõ recipiunt prædicationem illius, quippe quæ non participant complete naturam alicuius speciei, vel generis substantiæ, sed sunt quid imperfectum in illo genere, huiusmodi autem sunt partes physicæ compositi substantialis siue essentiales, siue integrales, vt manifestum est, materia enim, & forma sunt principia substantiæ compositæ completæ, & materia est ens in potentia, forma vero est actus imperfectus in genere substantiæ; & sic constat tales partes reductiue tantum pertinere ad genus, & consequenter tantum dici substantias, quatenus substantia diuiditur contra accidens, non autem quatenus est genus.

3 d.22.q.p.2. p ad p.de s. cr ar.2.ad 12 & a.11 ad 3.

op 42.c.18.

p.d.18.q.p.a p ad 5.op. 42.c.10.& 53.

op.42.c.10.3 d.22.q p.a. p. questiun. euia p.ad p.

Ad primum ergo dicendum, quod substantia dupliciter sumi potest, vno modo, secundum quod est genus summum, quomodo sumpta definitur, quod sit ens per se existens, implicite continens in se sua inferiora, & hoc modo substantia non prædicatur de partibus, quia sicut differentia generis summi, vt dictum est, non prædicatur de illis, ita nec genus summum. Alio modo sumitur vt diuiditur contra accidens, quomodo sumptæ ratio est per se esse, & non in alio, quod est proprium accidentis; & hoc modo prædicatur substantia de partibus siue essentialibus, siue integralibus: manus enim, & pes licet sint in toto, nõ tamen sunt in illo sicut accidens; (hoc enim in est in aliqoo tamquam in subiecto, & tamquam impossibile sit ipsum esse sine eo,) sed vt pars est in toto, quæ quia noo est io illo, vt in subiecto, potest sine illo esse.

op.42.c.10.2

Ad secundum dicendom, quod licet substantia prædicetur de duabus manibus hominis, non tamen dicendum est, quod duæ manus sint duæ substantiæ, cum potius sint partes vnius substantiæ, quam duæ substantiæ: & ratio huius est, quia in partibus in toto manentibus non multiplicatur substantia, cum noo prædicetur de illis, vt natura in inferioribus, quæ sunt partes subiectiuæ, recepta & consequenter multiplicata, seu vt est genus, sed vt contra accidens diuiditur, vt dictum est.

ibid, c.11.

Vel dic, quod sicut sub differentia communi non numeratur genus, sed tantum sub differẽtiis vltimis: Isosceles enim Isopleuros, & Scalenum non sunt tres figuræ, sed vna figura, sunt tamen tres trianguli, ita substantia secundum quod diuiditur contra accidens, quæ est communis differentia illius, licet nulla differentia substantiam constituat, cum substantia genus non habeat, non multiplicabitur in partibus, de quibus prædicatur.

op 42.c.10.

Ad tertium dicendum, quod duplex est compositum ex materia, & forma, aliud, quod est actu separatum à toto completo, vt manus, vel pes separata, & de hoc prædicatur substantia secundum quod est genus, & similiter corpus, quod est species substantiæ. Aliud autem est coniunctum toti composito completo, & per se existenti, vt manus vel pes coniuncta eidem, & tunc si consideretur istud compositum quatenus est pars compositi cõpleti, quod habet a forma totius, de illo prædicatur substantia secundum quod diuiditur contra accidens, si vero consideretur non vt est pars, sed vt est entitas quædam composita ex materia, & forma, de hoc composito etiam sic considerato non prædicabitur substantia vt est genus, vt patet, nam substantia vt est genus tantum prædicatur de indiuiduo completo, & per se existenti, neque prædicatur substantia vt diuiditur contra accidens, nam tale compositum neque est per se existens vt totum, neque est in toto vt pars, quæ participat esse à toto, sed est io toto in potentia propinqua ad esse debitom sibi secundum essentiam formæ, quæ in eo est sine esse: vnde ad genus substantiæ non spectat per se vt suppositum, vel per reductionẽ, vt pars quandiu est in toto isto modo, in essentia scilicet sine esse, vel per se, vt contingit in composito completo, vel participatiue, vt contingit in cõposito incompleto, vt est pars completi, sed pertinet ad genus vt principium materiale compositi nondum per se existentis, sed futuri per resolutionem.

ibid.c.11 & 12.

Ad quartum dicendum, quod corpus secundum quod est genus non prædicatur de corpore hominis, dum est pars eius, quia si corpus hominis esset corpus quod est genus, cum secundum quod de homine prædicatur, sit animatum, sensibile, sequeretur, quod corpus hominis esset animal, quod constat esse falsum, nam homo est animal, idem autem numero nõ prædicatur de toto, & parte in heterogeneis; prædicatur ergo corpus de corpore hominis secundum quod diuiditur contra incorporeum: & quia hoc est maxime commune corpori, ideo non numeratur, quando prædicatur de diuersis corporibus secundum quod sunt partes. Quando autem mortuis hominibus per se sunt corpora, tunc cum habeant rationem partium subiectiuarum, prædicatur de illis corpus numerose, & secundum quod est genus.

ibid.c.10. 11, 12.

Ad quintum dicendum, quod licet corpus per aliã, & aliam formam fuerit in actu in viuente, & mortuo, & non per eandem, non tamen corpus viuum, & mortuum dicuntur duo corpora, quia de illis non prædicatur corpus secundum quod est genus, sed secundum quod diuiditur contra incorporeum, seu secundum differẽtiam communẽ corporis, secundum quam non numeratur corpus, sicut nec substantia, vt dictum est.

ibid.c.11.

Ad sextum dicendum, quod cum dicitur manus hominis animata, sensibilis, non prædicantur hæc de illa secundum quod sunt differentiæ generis summi, qoia differentia oon potest prædicari de re, de qua nõ prædicatur genus, de manu autem non prædicatur

onimal, vt dictum est, sed secundum quod diuiduntur contra in animatum, & insensibile: & similitet cum anima humana dicitot rationalis, non prædicatur de illa rationale vt est differentia animalis, cum anima non sit animal, licet talis differentia sumatur ab anima, sicut & sensitiuum ab anima sensitiua, sed secundum quod designant potentiam animæ.

3 d. 11. q. p. ar p. a. l p. de lp. cr. 2. 1 ad 11 & a 11 ad 3 q. 1. ani. a. 11. ad 8.

Ad septimum dicendum, quod dupliciter sumitur hoc aliquid, vno modo proprie, quomodo conuenit soli substaotiæ primæ. Vnde Philosophus dicit in prædicamentis, quod substaotia prima significat hoc aliquid ad distinctionem secundæ, quæ etsi videtut significate hoc aliquid, magis tamen significat quale quid. Duo sunt autem de ratione hoc aliquid sic sumpti, vnom est, quod possit per se sobsistere; alterũ est, quod sit aliquid completum in aliqoa specie, & genere substãtiæ, & hoc modo sumprum hoc aliquid non potest prædicari de anima, nec de quacunque patte hominis: vnde Philosophus in prædicamentis manum, & pedem, & huiusmodi nominat partes substantiarum magis, qoam substantias primas, vel secundas, quia licet non sint in alio, sicut in subiecto, quod est proprium substantiæ, non tamen participãt complete naturam alicuius speciei. vnde non sunt io aliqua specie, neque in aliquo genere, nisi per reductionem. Alio modo sumitut hoc aliquid minus proprie, pro omni eo, quod non est in alio tamquam in subiecto, & positiue per se subsistit. & hoc modo potest prædicari de anima rationali, hæc enim est hoc aliquid, vt per se potens existete, non autem quasi habens in se completam speciem.

q. de ani. a. 3 c.

ARTICVLVS IX.

Vtrum accidentia ponantur in prædicamentis in concreto, an in abstracto.

7. met. l. p. op. 42. c. 19.

VIdetur quod accidentia ponantur in prædicamentis in concteto non autem in abstracto. Dicit enim Philosophus 7. met. t. 4. quod abstracta accidentium non videntur significare ens, quia nul ipsorum natum est secundum se esse, sed cuiuslibet eorũ esse est alteri inesse, & non est possibile aliquid eorũ separari à substantia: sed prædicamenta vere significãt decem entia, in nullo enim prædicamento ponitur aliquid, nisi res extra animam existens, nam ens rationis diuiditur contra ens diuisum per decem prædicamenta, vt patet 5. metaph. ergo abstracta accidentium non ponuntur per se in prædicamentis, sed eorũ concreta, cum vere significent entia realia, vt dicit Philosophus ibidem.

op. 10 c. 6. 1 7. de pot. a. 9 c.

op. 30. c. 6.

2 Præterea abstracta substantiarum non sunt in prædicamento substantiæ per se, sed tantum coocteta; sed eadem videtur esse ratio substantiæ, & cæterorum prædicamentorum, ergo similiter sola concreta accidentium erunt per se in prædicamento. Sed dices, ideo concreta accidentium non esse per se in prædicamento, quia significant vnum per accidens, secus vero concreta substantiarum.

5 met. l. 9.

3 Contra Philosophus 5. met. t. 14. album, & musicum, & similia concreta accidentium ponit inter entia per se; sed entia per se sunt illa ex Philosopho ibidem, quæ significant prædicationis figuras, ergo coocreta accidentium ponuntur in prædicamentis accidentium, ooo autem earum abstracta.

q. 7 de pot. a 5. c op. 10. c 6 op. 42. c.

4 Prætetea in omni eo, quod est in genere, oportet esse compositionem ex materia, & forma, vel ex actu, & potentia, nam genus sumitur a materia, vel potentia, & differentia à forma, vel actu, sed accidentia abstracte sumpta catent compositione materiæ, & formæ, potentiæ, & actus, eum sint simplices quædam entitates actuantes substantiam, quæ propterea dicuntur entis entia, ergo idem, quod prius.

Sed contra est, quod Philosophus 5. top. c. p. dicit iustitiam esse in genere, non iustum. & 7. met. t. 21. docet musicum, & album esse entia per accidens, quia significant res diuersorum prædicamentorum.

7 met. l. 12.

Respondeo dicendum, quod abstracta accidentiũ per se ponuntur in prædicamento concreta vero reductiue. Cuius ratio manifesta est, quia enim in substantiis ex forma substantiali, & materia efficitur vnum per se, vna quadam natura completa ex eorum coniunctione resultante, quæ proprie io prædicamento collocatur, ideo nomina concreta, quæ in substantiis talem naturam, seu compositum significant, proprie in prædicamento esse dicuntur, sicut genera, & species, vt homo, vel animal, forma vero, vel materia non hoc modo sunt in prædicamento, sed tantom per reductionem, sicut principia dicuntur esse in genere, cuius sunt principia, reductiue. Quia vero ex substantia, & accidente non fit vnum per se, non enim resultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis, vel speciei attribui possit, ideo concreta accidentium non ponuntur in prædicamento sicut species. & genera, atque adeo proprie, & per se vt album, nigrum, musicum, & similia, sed tantum per reductionem, abstracta vero accidentium siue significata per modum actionis, vt est vadere, sedere, sanare & similia, siue non, vt albedo, nigredo, musica, & similia, quæ significant simplices entitates,, quibus proinde intellectus attribuit intentiones geoerum, & specierum, proprie, & per se ponuntur in prædicamentis accidentium.

op. 30. c. 5. & 6.

Ad primum ergo dicendum, quod modus significandi vocum non consequitur immediate modum essendi rerum, sed mediante modo intelligendi, quia iotellectus, seu conceptus sunt similitudines rerum, voces vero intellectuom seu conceptuum, vt dicitur p. periher. licet autem modus essendi accidentium non sit vt per se sint, sed solum vt insint, intellectus tamen potest ea per se intelligere, cum sit natus diuidere ea, quæ sunt secundum naturam coniuocta, & ideo nomina abstracta accidentium significant entia, quæ quidem inhærent, licet non significent ea per modum inhærentium, essent autem significata per huiusmodi nomina noo entia, si noo essent in re.

7 met. l. p. op. 42. c. 12.

Ad secundnm dicendom, quod abstracta substantiarum uon sunt in prædicamento, quia significant esseotiam rei per modum partis, non autem per modum totius, animalitas enim, vel humaoitas est forma totius hominis, non autem homo, essentiæ vero significatæ per modum partis noo conuenit ratio generis, vel speciei, quod tamen requiritur ad hoc, vt aliquid sit in genere: qood enim est tale, oecessario vel est sicut genus generalissimum, vel sicut contentum sub illo tamquam species, debet enim habere aliquid in se, per quod natura generis designetur ad speciem, cum nihil sit in genere, quod nõ sit in aliqua eius specie: & propterea dicit Auic. quod rationalitas non est differentia, sed principium differentiæ, & eadem ratione humanitas non est species, nec animalitas est genus, sed principia speciei, & generis; concreta vero substantiæ sigoificant, vt dictum est, essentiam completam, quæ directe ponitur in prædicamento. E contra abstracta accidentium significant

op. 30. c. p. & 1. p. p. q. 13. a. p. ad 2. & q. 32. a. 2. c.

p. d. 8 q. 4 a. 2. arg. p. ad contra p. c. g. c. 25. rat. p.

l. c. in e.

q.3. de ver. a. 7. ad 2. entitatem per se vnam, cui per se conuenit habere genus, & differentiam, concreta vero significant ens, & vnum per accidens, & ideo abstracta accidentium sunt per se in prædicamento, non autem concreta, nisi reductiue.

q.8. a.5 c. Ad tertium dicendum, quod, vt dictum est, quandoque Philosophus posuit denominatiua accidentaliter inter entia per accidens, vt 7 met. t. 11. propter duplex significare ipsorum, quandoque vero illa posuit inter entia per se, vt 5. met. t. 14. quia licet duo significent, subiectum scilicet, puta substantiam, & qualitatem, vt album, principaliter tamen, & proprie tantum vnum significant, scilicet qualitatem, significant enim aliquod esse distinctum ab esse substantiæ, de qua prædicantur.

op. 30. ca 6. Ad quartum dicendum, quod quia accidentia non componuntur ex materia, & forma, ideo non potest sumi in eis genus à materia, & differentia a forma, sicut in substantiis compositis, sed oportet vt genus primum sumatur ab eo, quod prius in illis reperitur, differentia vero ab eo, quod posterius. Primum autem, quod inuenitur in quolibet accidente est specialis modus entis includens diuersitatem quandam ad alios eius modos, ratione cuius ens diuersimode secundum prius, & posterius de decem generibus prædicamentorum prædicatur; sicut in quantitate est specialis modus entis, puta quod sit mensura substantiæ; & in qualitate, quod sit dispositio, & sic de singulis: differentiæ vero sumuntur in illis ex illo, quod in modo, à quo genus acceptum est, implicite continetur, nimirum ex diuersitate principiorum, ex quibus accidentia causantur: sicut verbi gratia in quantitate a ratione mensuræ, quæ in illa reperitur, quia est communis omni speciei quantitatis, acceptum est nomen generis; sed quia constat, quod successiua habent diuersa principia in natura sua à permanentibus, & per consequens diuersas mensuras, ideo ex talibus principiis sumuntur differentiæ talium mensurarum: & inde est, quod cum definiuntur accidentia propria in abstracto, subiectum, ex cuius principiis causantur, ponitur in eorum definitione in obliquo, & secundo loco, quod est proprium differentiæ, vt cum dicitur simitas est curuitas nasi; per quod differt simitas a curuitate, quæ est in ligno, sed contra cum definiuntur in concreto, subiectum ponitur in eorum definitione sicut genus; cuius ratio est, quia tunc definiuntur per modum substantiarum compositarum, in quibus ratio generis sumitur a materia, sic dicitur, quod simum est nasus curuus, & similiter est, quando vnum accidens est alterius principium, sicut principium relationis est actio & passio, & quantitas, & ideo secundum hoc Philosophus 5. met relationem diuidit. Verum quia propria principia accidentium non sunt semper manifesta, ideo quandoque differentiæ accidentium sumuntur ex effectibus, sicut congregatiuum, & disgregatiuum dicuntur differentiæ coloris, quæ causantur abundantia, vel paucitate lucis.

QVÆSTIO X.

De Prædicamento substantiæ.

Deinde considerandum est de prædicamentis in particulari, & primo de prædicamento substantiæ, secundo de reliquis.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

1 *Vtrum conuenienter diuidatur substantia in primam & secundam.*

2 *Vtrum recte definiatur substantia secundum quod est genus summum.*

3 *Vtrum recte sint assignatæ proprietates substantiæ.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter diuidatur substantia in primam, & secundam.

Videtur quod non conuenienter diuidatur substantia in primam, & secundam. Dicit enim Philosophus 7. met. t. 46. quod vniuersale nō est substantia, sed per secundam substantiam Philosophus intelligit vniuersale, ergo male diuiditur substantia in primam, & secundam. 7 met l. 13. op. 48. tr 2. c. 3

2 Præterea dicit Philosophus 7. met t. 50. quod nulla substantia componitur ex substantiis; sed secundæ substantiæ sunt in primis, vt ingredientes illarum compositionem, vt dicit Philosophus in prædicamentis, ergo secundæ substantiæ non sunt substantiæ 7 met. l. 13. q. 9 de pot. a p. arg 5.

3 Præterea substantia, vt dicitur 5. met. t. 14. significat quid, sed secunda substantia cum sit vniuersale, significat qualequid, vt dicitur in prædicamentis cap. de substantia, & 7. met. t. 47. ergo secundæ substantiæ non sunt substantiæ. 5 met l 9 7. met. l. 13.

4 Præterea de ratione substantiæ est quod subsistat quasi ens per se; sed subsistere non conuenit secundæ substantiæ, sed tantum primæ, quia non subsistit nisi id, quod habet in se esse completum, quod non inuenitur nisi in particulari, ergo. 1. d. 3. q. p a p ad p. q. 9. de pot ar p. arg 4. p d. 23 q. p. a. p. ar. 2. 2.

5 Præterea substantia dicitur pluribus modis, quam duobus, vt dicitur 7 met. t. 44. & 4 . ergo non conuenienter diuiditur substantia in primam, & secundam. 7 met. l. 3 p d. 25 er p. ad 7. 3 d 4. q p. a. 7. c.

Sed contra est quod Philosophus in prædicamentis c. de substantia diuidit substantiam in primam, & secundam.

Respondeo dicendum quod quadrupliciter sumitur substantia, nam primo substantia idem est, quod essentia, & sic substantia inuenitur in omnibus generibus, sicut essentia, & hoc significatur, cum quæritur quid est albedo, quid color. Secundo significat indiuiduum in genere substantiæ, quod dicitur substantia prima vel hypostasis. Tertio dicitur substantia secunda. Quarto dicitur substantia communiter prout abstrahit a prima, & secunda, quomodo sumpta nihil est aliud quam compositum ex materia, & forma in substantiis materialibus abstrahens ab esse à parte rei in hoc, & illo singulari, & esse in intellectu sub intentione vniuersalitatis. Dupliciter autem hoc quarto modo sumpta substantia potest diuidi in primam, & secundam. Vno modo, tamquam subiectum in accidentia, sicut enim humana natura ex eo, quod illi accidit esse in plus, quam sit Petrus, & esse in intellectu sub intentione vniuersalitatis sine conditionibus indiuiduantibus, dicitur secunda substantia; ex eo vero, quod non est in pluribus quam Petrus, seu est à parte rei cum conditionibus indiuiduantibus, dicitur prima substantia; ita composito substantiali ex materia, & forma vtrumque accidit, & per consequens potest tale compositum diuidi in primam, & secundam substantiam diuisione subiecti in accidentia, quomodo diuiditur in album, & nigrum. Alio p. d. 25 q p. a. p. ad 7. 3. d. 4 q p 4 2. c. c. 9, de pot. a 2 ad 7. 8 op 30. c. 7. op. 42. c. 9.

q 9 de pot. a. 1. ad 6. modo potest; diuidi diuisione generis, non quidem vniuoci in suas species, quia nihil continetur sub secunda substantia, quod non sit in prima, sed analogi in analogata, & hoc dupliciter, vel secundum diuersos modos essendi, nam secunda substantia significat naturam generis secundum se absolute, prima vero substantia significat illam, vt indiuidualiter subsi-
p d. 25 q. p. 2. p c. sistentem; vel secundum diuersos participandi actus substantiæ, qui sunt substare accidentibus, & subsistere; nam cum hi duo actus per prius, & posterius conueniant vtrique substantiæ, necesse est, quod substantia, secundum quod dicitur ab illis, etiam de illis dicatur analogice: quidquid enim prædicatur de aliquibus secondum prius, & posterius, analogice de
p c. g. c. 32. illis prædicatur. Si enim accipiatur subsistere, cum duo dicat, & actum subsistendi, seu esse, & determi-
p. d. 25 l. c. & ad 2 & in 2. scripto. nationem essendi; esse per prius conuenit indiuiduis, & primis substantiis, secundis vero per posterius, nã hæ non subsistunt nisi in indiuidus; determinatio vero essendi est ex natura seu quidditate generis, vel speciei, & ideo hæc proprie, & per prius dicuntur subsistere, & subsistẽriæ, substantiæ vero primæ per poste-
7 met. l. 2. rius. Si vero accipiatur alter actus, qui est substare, hic prius conuenit substantiis primis, quam secundis,
op 48. tr. 2. c. 3. 7. met. l. 2. nam primæ secundum se omnibus aliis substant, scilicet generibus, speciebus & accidentibus, substantiæ vero secundæ idest genera, & species substant solis accidentibus, & hoc etiam habent non nisi ratione primatum, homo enim est albus inquantũ hic homo est albus, & primæ substantiæ dicuntur à Philosopho proprie, & principaliter, & maxime substantiæ; genera vero, & species dicuntur secundæ substantiæ, quia secundo substant. Et quia nomen substantiæ proprie à substando, sicut subsistentia dicitur a subsistendo, propterea tale nomen absolute sumptum primo, & principaliter conuenit particularibus substantiis secundum Philosophum in prædicam. cap. de subst. & Boet lib. de duabus naturis. Vnde manifestum est, quod conuenienter diuiditur substantia in primam, & secundam.

Ad primum ergo dicendum, quod vniuersale du-
7. met. l. 13. pliciter potest accipi, vno modo, pro ipsa natura, cui intellectus tribuit intentionem vniuersalitatis, & sic vniuersalia, vt genera, & species substantias rerum significant, & prædicantur in quid, animal enim significat substantiam eius, de quo prædicatur, & similiter homo. Alio modo potest accipi vniuersale formaliter, quatenus est vniuersale, secundum quod natura prædicta subest intentioni vniuersalitatis, idest secundum quod consideratur animal, vel homo, vt vnum in multis, & sic posuerunt Platonici animal, & hominem in sua vniuersalitate esse substantias, quod Arist. loc cit reprobat, ostendens quod animal commune non est aliqua substantia in rerum natura, sed quod hanc communitatem habet natura animalis, secundum quod est in intellectu, qui illam accipit, vt multis communem, inquantum abstrahit illam ab omnibus conditionibus indiuiduantibus.

Ad secundum dicendum, quod sicut dicit Philoso-
7. met. l. 13. & 15. phus 7. met t. 56. substantia partim est ex substantiis, partim non, componitur enim substantia ea substantiis existentibus potentia, non actu.

7. met. l. 13. op 30. c. 2. Ad tertium dicendum, quod in vniuersali duo considerantur, & natura, & intentio vniuersalitatis, & ratione vtriusque dicitur vniuersale significare quale quid, sed diuersa ratione, nam ratione naturæ dicitur significare quale essentiale, non enim significat quale sicut passiones, quæ significant qualitatem accidentalem, sed significat qualitatem substantialem, vel quia natura significata per genus, puta animal est forma quædam essentialis hominis, sicut natura humana est forma totius indiuidui, vel quia genus vt est pars definitionis speciei, & species indiuidui pertinent ad genus causæ formalis, vt dicitur 2. phys t 28 & conse- 2. phys. l. t. op. 42. c. 9.
quenter significant qualitatem essentialem, ratione vero intentionis dicitur secunda substantia significare quale quid, quia significat qualitatem rationis. Dicitur autem a Philosopho 5. met. substantia significare quid ad distinctionem aliorum prædicamentorum, quæ non significant quid, quia non significant quid substantiale, & essentiale rei, sicut significat substantia.

Ad quartum dicendum quod subsistere cum dicat p. d. 25 l. c. q. 9. de pot. a. 2. p. ad 4.
duo, esse, & determinationem esse, ratione prioris prius competit substantiæ primæ quam secundæ ratione posterioris, contra, vt dictum est. Vel dicendum, quod subsistere tribuitur generibus, & speciebus, non quia subsistant, sed quia indiuidua in eorum naturis subsistunt, etiam omnibus accidentibus remotis.

Ad quintum dicendum, quod Philosophus l. c. in l. c. in c.
metaph latius sumit nomen substantiæ, quatenus nimirum competit indiuiduis, & eorum partibus siue physicis, siue metaphysicis, in predicamentis vero sumit nomen substantiæ pressius, vt dicit tantum quid commune substantiæ primæ, & secundæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum recte definiatur substantia, vt est genus summum.

Videtur quod non recte definiatur substantia, vt p. d. 25 q p 2.
est genus summum, quod sit ens per se existens 4 c. a. d. 10. q.
implicite continens sua inferiora. Quia ens significat p 2. p. q. p. ad
esse, sicut res quidditatem; sed esse non potest esse ge- 2 q. 7. de
nus, ergo nec potest esse de definitione eius, quod pot. a. 3. c.
est genus, & sic non erit conuenienter definita substantia per ens.

2 Præterea subsistere est actus subsistentiæ, sicut sub- p d. 25 q. p. 2.
stare est actus substantiæ; sed quælibet res definiri de- p. pp q. 29.
bet per id, quod est sibi proprium, ergo male defini- ar. 1 arg. p.
tur substantia per actum subsistendi. sed 9.

3 Præterea fieri non potest etiam miraculose, vt vni 3 p q. 77. a.
rei conueniat definitio alterius; sed esse ens per se p arg p. 4. d.
existens conuenit accidentibus in Sacramento Eu- 12. arg. p. 2 p.
charistiæ, ergo esse ens per se existens non conuenit arg. t.
substantiæ, & sic male per illud definitur.

4 Præterea qood est pars alicuius non continet
ipsum, sed contra totum continet partes, vt dicit Phi- 5. met. l. 21.
losophus 5. met. t. 31 sed substantia, vt est genus summum, est pars omnium generum inferiorum, nam ponitur in definitione illorum; vnde Philosophus loco citato dicit, quod partes dicuntur, quæ ponuntur in definitione cuiuslibet rei, vt genus dicitur pars speciei, ergo substantia, vt est genus summum, non recte definitur quod sit ens continens implicite inferiora.

Sed contra est, quod substantia, vt est genus sum- op. 32. c. 9 &
mum inuoluit substantiam, vt diuiditur contra acci- 10.
dens, & addit illi relationem vniformitatis ad omnia, quæ sub illa continentur; sed ratio substantiæ, vt diuiditur contra accidens consistit in eo, quod sit ens per se, & non in alio; relatio vero vniformitatis est per quam substantia dicitur implicite continere omnia inferiora, ergo substantia recte describitur per hoc, quod sit ens per se existens implicite continens inferiora.

Respondeo dicendum, quod cum genus summum 5. met. l. 4. &
substantiæ non componatur ea genere, & differen- 8.
tia, non potest proprie habere definitionem, qua op. 4. 2. c. 9.

p.p.48.a.2. ad 3. p.d.19. q.1.a.p ad 1. 2.d.34 q.p. 2 p.c.d.40. q.p.a.4.c. 7 de pot.a.1. c.4.d.12. q.1. a.p.q.4.ad 2. propterea soli speciei, vel generi, vt est species conuenit, nam hæc componitur ex genere & differentia, ex quibus constat omnis definitio, potest tamen describi, & recte describitur, quod sit ens, per se existens implicite continens inferiora, ita tamen, quod primo nomen entis sumatur vt significat quidditatem, & essentiam rei, non autem veritatem propositionis, seu esse rei, quia nulla res est in genere secundum suum esse, sed ratione suæ quidditatis. Cuius ratio est, quia esse cuiuslibet est ei proprium, & distinctum ab esse alterius, sed ratio rei, cui debetur esse, potest esse cōmunis; propter quod etiam Philosophus dicit, quod ens non potest esse genus; & hinc est secundo, quod per se existens neque sumitur in actu secundo, nam sicut esse non est de essentia rei, ita nec est de essentia substantiæ, & consequenter nec de ipsius definitione, neque ostendit aliquod vniuersale esse separatum, vt Plato posuit, sed sumitur secundum quod per se opponitur ei, quod est esse in alio, quod est proprium accidentis, & secundum quod per se existens dicit actum primum, seu essentiam completam, cui debetur esse per se. Additur præterea, quod sit continens implicite inferiora, quia cum hoc sit de ratione cuiuscumque generis, vt est vniuersale, (vniuersale enim est quoddam totum, vt dicitur p.physic. t. 5. totum autem vt dicit Philosophus 5. met. t. 31. necessario debet continere partes, quæ respectu generis sunt species, & differentiæ in speciebus contentæ,) multo magis debet hoc competere substantiæ, vt est genus summum. Debet autem continere inferiora implicite, seu potestate, quia genus est quoddam totum confusum, indeterminatum, & non signatum, vt dictum est, quod non nisi implicite partes continet; & sic patet descriptio substantiæ.

p.p.q.3.a.5. arg.p.& ad p.1.p.q. 77. a.p.ad 2. p.d.23.q.p. a.p.c.

p.p.48.a.2. ad 2. Ad primum ergo dicendum, quod sicut dicitur 5. met. t. 14. Ens dupliciter dicitur, vno modo secundū quod significat entitatem rei, prout diuiditur in decem prædicamenta, & sic conuertitur cum re. Alio modo dicitur ens, quod significat veritatem propositionis, quæ in compositione consistit, cuius nota est hoc verbum, est, & hoc est ens, quod respondetur ad quæstionem an est, & non conuertitur cum re, nec in decem prædicamenta diuiditur.

p.d.23.q.p.a p.c. Ad secundum dicendum, quod subsistentia, & substantia non sunt duæ res, sed vna a duobus actibus denominata, subsistere enim, & substare dicuntid, quod est proprium primo prædicamento secundum duo, quæ ipsi conueniunt, nimirum quod sit ens in se completum, & quod substernatur omnibus accidentibus, quæ sunt in ipso, quæ duo cum, vt manifestum est, tam primæ substantiæ, quam secundæ conueniant, iisdem etiam conueniunt prædicti actus, vt dictum est.

3.p 77.a2. p. ad 2. Ad tertium dicendum, quod cum ens non sit genus, hoc ipsum quod est esse non potest esse essentia substantiæ, quare nō est definitio substāntiæ, quod sit ens per se existens, sumendo ens, vt significat esse, atque adeo in actu secūdo, vt dictū est, sed sumendo in actu primo, quod idem est, atque essentia cōpleta, cui debetur esse per se. In Sacramento autem Eucharistiæ non datur accidentibus, quod ex vi suæ essentiæ non sint in subiecto, seu per se, sed ex diuina virtute substentante, & ideo non competit illis definitio substantiæ.

5 met.l.21 7 met.l 13. Ad quartum dicendum, quod genus, vt dicitur 5. met. t. 10. est totum, & pars speciei, est enim totum, inquantum prædicatur de pluribus speciebus, est autem pars, inquantum ex genere, & differentia constituitur species.

ARTICVLVS III.

Vtrum recte sint assignatæ proprietates substantiæ.

Videtur quod non recte sit assignata prima proprietas substantiæ, quod non sit in subiecto. Quia manus, pes, & cæteræ partes integrales substantiæ compositæ non sunt in subiecto cum non sint accidentia; sed de partibus integralibus non prædicatur summum genus, vt dictum est, ergo male assignatur tamquam proprietas substantiæ, non esse in subiecto. op.42.c.10.

2 Præterea omnis proprietas ponit aliquid in eo, cuius est proprietas, sed non esse in subiecto est pura negatio, ergo non potest esse proprietas substantiæ. p.p.q.11.a.4. arg p.p.c.g. c.71.

3 Videtur quod non sit recte assignata secunda proprietas secundæ substantiæ, quæ est vniuoce prædicari. Quia de ratione generis, vt dicit Philosophus 4. top c. 3 & in prædic. c. de subst. est vniuoce prædicari, sed etiam accidens potest esse genus, vnde decem prædicamenta, quorum nouem sunt accidentia, dicuntur decem genera, ergo vniuoce prædicari non est proprium substantiæ. 1.c.q.1 a.p. arg.7.& q. 9.a.1.c.

4 Præterea prima substantia vere prædicatur de secunda, sed non prædicatur æquiuoce, vel analogice, ergo vniuoce, & sic prædicari vniuoce non erit proprietas substantiæ secundæ. 7.met.l.7.

5 Videtur quod non recte sit assignata tertia proprietas substantiæ, quod prima substantia significet hoc aliquid & secunda qualequid. Quia anima rationalis significat hoc aliquid, cū per se subsistat, & per se operetur; sed anima rationalis non est prima substantia, vt dictum est, sed pars illius, ergo significare hoc aliquid non est proprium primæ substantiæ. q de ani art p.arg. sed contra q 9. ap.48 tr.3 c. 2.

6 Præterea quod prædicatur substantiue prædicatur in quid, & non in qualequid, nam hoc est adiectiuorum, siue eorum, quæ prædicantur adiectiue; sed secundæ substantiæ puta genera, & species prædicantur substantiue, & consequenter in quid, vt dictum est, ergo non prædicantur in qualequid. 1.c.q 3.& 4. a.p. p.cæli l.6.11

7 Videtur quod non recte sit assignata quarta proprietas, quod substantiæ nihil est contrarium. Probat enim Philosophus p. cæli t. 10. quod cælum non est corruptibile, quia non habet contrarium, vnde videtur supponere, quod ea, quæ corrumpuntur, vel sunt contraria, vel ex eis composita, sed substantiæ sublunares corrumpuntur, ergo illis est aliquid contrarium. met.l.12.5. phys.l.3.

8 Præterea dicit Philosophus p. de gen t. 50. quod ignis est contrarius aquæ, & terra aëri; sed ignis, & aqua sunt substantiæ, vt patet, ergo substantiæ est aliquid contrarium. Sed dices, quod ignis, & aqua sunt contraria ratione qualitatum, puta caloris, frigoris, humiditatis, & siccitatis, per quas agunt, & patiuntur. 5.met.l.11. 5.phys l 3 a. de gen l.8. 1ab. v. substantia n. a. p.cæli l.6. Tab. v. contrarium n. 2. 1.c.q.6.a.2. c.5 phys.l.t. 1.de ver. a 1. ad 3.

9 Contra propriæ passiones causantur ex principiis subiecti, quæ sunt materia, & forma, & præsertim forma, vt dictum est; sed contrariorum contrariæ sunt causæ, & effectus per se, cuiusmodi sunt propriæ passiones, vt dictum est, ex causis contrariis sunt effectus contrarii, ergo formæ substantiales sunt contrariæ, & consequenter substantiæ est aliquid contrarium.

10 Præterea probat Philosophus 10. met. t. 23. quod omne genus diuiditur per contrarias differentias, sed differentiæ sumuntur à formis, vt dicitur 8. met. 6. ergo contrarietas est in formis substantialibus. 5.phys.l.3.

p.phys.t.3. 11 Præterea prima principia sunt contraria, vt dicitur p. phys. t. 51. sed prima principia non sunt accidentia, sed substantiæ, vnde philosophus p phys. t. 79 dicit quod in substantiis est vna contrarietas prima, & quia alioqui daretur principium principij, ergo substantiæ potest esse aliquid contrarium.

8.met.t.p. 12 Videtur quod non sit rectè assignata quinta proprietas substantiæ, quæ est non suscipere magis, & minus. Dicit enim Philosophus 8.met.t.1. quod genus est magis substantia, quam species, sed genus, & species substantiæ sunt substantiæ, ergo substantia recipit magis, & minus.

2.de ani.t.p. 13 Præterea dicit Philosophus 2.de ani. t.3. quod substantiæ corporeæ sunt maxime substantiæ, & inter has corpora naturalia sunt magis substantia, quam artificialia, ergo secundum Philosophum substantia recipit magis, & minus.

p.de gen.t.3 14 Præterea p.de gen. t. 8. dicitur, quod cuius differentia magis significat hoc aliquid, magis est substantia, vt contingit in igne respectu terræ, at hoc est substantiam suscipere magis, & minus, ergo vere suscipit.

op. q. 93. art. 3. arg. & in c. 2 d. 3. q. p. a. p. ad 4. 15 Præterea Angelus est magis ad imaginem Dei, quam homo, & consequenter est magis intellectualis, quam homo, nam est ad imaginem Dei, quatenus est intellectualis naturæ, ergo natura intellectualis recipit magis, & minus.

2. de ani l. 13 16 Videtur quod non sit rectè assignata sexta proprietas substantiæ quod eadem numero manens sit susceptiua contrariorum Dicit enim Philosophus 2. de part. c. 2. quod ignis non potest fieri frigidus; sed ignis est substantia, ergo non potest eadem substantia numero saltem quæcunque esse susceptiua contrariorum.

7.met.t.p. cæl.l. 6. 17 Præterea cæli sunt substantiæ, vt dicitur 7. met. t. 5. sed cæli non habent contrarium, nam primo cæli t. 20. dicit Philosophus, quod rectè videtur natura cælum, quod futurum erat ingenerabile, & incorruptibile, exemisse à contrariis, quia in contrariis est generatio, & corruptio, ergo saltem aliqua substantia non est susceptiua contrariorum.

op. 48. tr. 2. c. 4 18 Præterea linea est subiectum curuitatis, & rectitudinis, & superficies albedinis, & nigredinis, & similiter oratio, vel opinio veritatis, vel falsitatis; sed prædicta non sunt substantiæ, ergo suscipere contrarium non est proprietas solius substantiæ etiam corruptibilis.

op. 48. tr. 2. c. 4. 7. met. t. 13 11. met. t. 22 Sed contra est, quod Philosophus in prædicam. c. de subst. dicit quod esse suceptiuum contrariorum ita est proprium substantiæ, vt nulli alij conueniat.

op. 41. c. 10. q. de ani. a. 9 ad q. 1. p. 77. ar. p. arg 3. Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod rectè traditæ sunt omnes proprietates substantiæ, & præsertim prima, quæ est, non esse in subiecto, si rectè intelligatur, nam cum hæc sit proprietas omnium substantiarum, puta tam primarum, quam secundarum, & præterea differentiarum substantiæ & partium eiusdem, vt dicit Philosophus in c. de subst. per illam datur intelligi specialis modus entis, per quem oportet accipere naturam substantiæ, vt diuiditur contra accidens, qui est, per se esse, per se enim opponitur ei, quod est esse in alio, quod est proprium accidentis. Verum quia simplicia melius intelliguntur per negationem, vt in puncto patet, quod propterea definitur, cuius pars non est, ideo modus prædictus explicatur a philosopho negatiue, per non esse in subiecto. Dicitur autem talis modus etiam conuenire partibus substantiarum, quia licet hæ sint in alio, vt manus in homine, & similiter anima, vel corpus in composito, non tamen sunt in alio, tamquam in toto, quod non impedit, quominus eadem pars, quæ sic dicitur esse in alio, sit per se, & non in alio, co modo, quo accidens; & sic patet ad primum obiectum.

op. 41. c. 10. Ad secundum dicendum, quod non esse in subiecto est negatio denotans specialem modum essendi substantiæ, per quem positiue diuiditur contra accidens, vt dictum est.

7. met. t. a. op. 41. c. 9. & l. c. in s. p. c. Ad secundam quæstionem dicendum, quod cum prima substantia sit illa, vt dicitur 7. met. t. 8. de qua omnia dicuntur, non potest intelligi quod accidentia quibus omnibus, vt dictum est, illa subsistat, vniuoce prædicentur de illa; nam accidentia denominatiue prædicantur de substantia, dicitur enim quod homo est albus, non autem quod homo est albedo: denominatiua vero prædicatio satis aperte ostendit, quod substantia prima est aliud per essentiam ab accidentibus, at quod vniuoce prædicatur de alio, vt dicit Philosophus c. de subst. & in antepræd. debet secundum nomen, & rationem, seu essentialiter prædicari: ratio autem accidentis, vt albi, est extra essentiam substantiæ. Vnde relinquitur, quod prædicari vniuoce de substantia prima non potest competere nisi secundis substantiis, & differentiis, quia prima substantia suscipit rationem istorum omnium; & propterea Philosophus loco citato dicit, quod vniuoce prædicari inest secundis substantiis, & differentiis, à prima namque substantia nulla est prædicatio, cum de nullo subiecto dicatur. Vnde manifestum est, quod rectè tradita est secunda proprietas secundæ substantiæ.

de sp. c. a. vlt. c. Ad primum ergo dicendum, quod accidens dupliciter potest considerari, vno modo per comparationem ad sua inferiora, vt color per ordinem ad albedinem, & nigredinem, & hoc modo color est genus albedinis, & consequenter vniuoce de illa prædicatur, nam hoc est de ratione generis, vt dictum est. Alio modo per comparationem ad substantiam primam, & hoc modo non potest prædicari vniuoce, sed denominatiue, vt dictum est.

op. 41. c. 10. Ad secundum dicendum, quod licet prima substantia possit prædicari de seipsa prædicatione vera, cum sit identica, non tamen prædicatione vniuoca, & artificiali, nam hæc requirit partes subiectiuas, quibus caret substantia prima. Vnde Philosophus in c. de subst. dicit quod à prima substantia nulla est prædicatio, quia de nullo subiecto dicitur.

q. de ani. a. p. c. Ad tertiam quæstionem dicendum, quod verissime dictum est à Philosopho, quod prima substantia significat hoc aliquid, & quod secundæ substantiæ licet videantur significare hoc aliquid, magis tamen significant quale quid; nam duo sunt de ratione eius, quod est hoc aliquid, nimirum quod possit per se subsistere, & quod sit quid completum in aliqua specie, vel genere substantiæ, quorum vtrumque quia conuenit primo, & per se indiuiduo in genere substantiæ, ideo sola prima substantia significans tale indiuiduum significat hoc aliquid, secundæ vero substantiæ licet significent id, quod est realiter prima substantia, homo enim in re non distinguitur realiter à Petro; quia tamen non significat naturam coarctatam conditionibus indiuiduantibus, sed sine illis, ideo dicuntur significare quale quid; natura enim humana significata per nomen homo, quod est nomen secundæ substantiæ, se habet ad indiuiduum per modum cuiusdam qualitatis, non tamen accidentalis, sed essentialis, quia non significatur separata ab indiuiduo, vt volunt Platonici, sed vt existens in illo, ab eodem non distincta realiter, quia non est homo in mundo, qui non sit hic homo; quamquam, & alia ratione secundæ substantiæ dicuntur significare quale quid, & non hoc aliquid secundum rei veritatem, licet per quandam nominis similitudinem significet 7. met. t. 14.

hoc

hoc aliquid. si enim secundæ substantiæ sumantur materialiter, quomodo significantur nominibus primæ intentionis, puta hominis, & animalis, significare dicuntur secundum nominis similitudinem hoc aliquid, sicut Petrus, quia nimirum cum sint nomina substantiua, debent significare rem per se existentem, atque adeo hoc aliquid, sicut significant nomina substantiua primæ substantiæ, vt Petrus, Paulus: si vero sumantur secundæ substantiæ formaliter, quod habent ab intentione vniuersalitatis attributa per intellectum naturæ reali, seu secundum quod sunt nomina secundæ intentionis, vt sunt genus, species, & similia, dicuntur significare secundum veritatẽ quale quid, quia qualitatem idest vniformitatem rationis, per quam fiunt vniuersalia per actum rationis, circa substantias particulares determinant, quæ proprie sunt quid, & sic patet tertia proprietas, & ad secundum argumentum.

Ad primum ergo dicendum, quod anima non est proprie hoc aliquid, nam licet conueniat illi vnum ex duobus, quæ sunt de ratione eius, quod est hoc aliquid puta esse ens per se subsistens, deest tamen alterum, scilicet, quod sit ens completum in aliqua specie, vel genere substantiæ.

9. de ani. 2. p.

11. met. l. 10. 5. phys. l. 3. de sensu l. 10. p. cæli l. 6.

Ad quartam quæstionem dicendum, quod substantiæ nihil est contrarium. Ad cuius euidentiam sciendum, quod hac de re varij varia senserunt, dixerunt enim quidam, quod substantiæ compositæ est aliquid contrarium, non quidem ratione totius compositionis, quia oportet vnum subiectum esse contrariorum sed ratione formæ substantialis, quam dicunt in igne esse ipsum calorem, & in aliis elementis eorum qualitates: sed hoc non potest esse verum. Primo quia forma substantialis non est sensibilis per se, & per consequens non percipitur sensu, sed intellectu, nam quodquid est obiectum proprium intellectus, vt dicitur 3. de ani. vnde cum calidum sit sensibile per se, non potest esse forma substantialis alicuius corporis. Secundo quia calor, & frigus in aliis corporibus sunt accidentia, quod autem est in genere substantiæ, nulli potest esse accidens. Vnde alij dixerunt, quod calor, & frigus non sunt formæ substantiales ignis, & aquæ, sed tamen eorum formæ substantiales sunt contrariæ, & recipiunt magis, & minus, & sunt quasi media inter substantiam, & accidens, sed hæc opinio irrationabilior dicitur, nam primo, cum forma sit principium speciei, si forma ignis, & aquæ non sunt vere substantiales, neque ignis, & aqua sunt veræ species in genere substantiæ; quare non est possibile inter substantiam, & accidens esse aliquod mediũ; quod confirmatur, quia substantia, & accidens sunt diuersorum generum, inter quæ non cadit medium, vt dicitur 10 met. t. 13. quia definitiones substantiæ, & accidentis sunt immediatæ. Secundo quia in formis substantialibus non attenditur maxima distãtia inter aliquas duas formas, ita quod ab vna earum non veniatur ordinatim nisi per media, sed materia dum exuitur vna forma, potest indifferenter accipere diuersas formas absque ordine, vnde Philosophus in 2. de gen. t. 24. dicit, quod cum ex terra fit ignis, non oportet quod fiat transitus per media elementa. Tertio quia esse substantiale cuiuslibet rei consistit in indiuisibili, & omnis additio, & subtractio variat speciem, sicut patet in numeris, vt dicitur 8. met. t. 10. Vnde impossibile est, quod aliqua continuitas attendatur in formis substantialibus, vt motus continuus possit esse de vna forma in aliam secundum intensionem vnius formæ, & remissionem alterius. Dicendũ ergo est, quod nullo modo substantiæ potest esse aliquid contrarium, nisi ratione dispositionis subiecti;

11. met. l. 12.

5. phys. l. 3.

1. cit. & p. p. 76. ar. 4. ad 4. & 118. a. 2. ad 2.

nam neque potest esse contrarium ratione materiæ, quia eadem abiiciens vnam formam potest, vt dictũ est, recipere quãcumque indifferenter; neque ratione formæ substãtialis, ob rationes allatas; neque ratione differentiarum quarum principia sunt formæ, nam hæ non dicuntur contrariæ proprie sumpta contrarietate, quæ duo inuoluit, nimirum maximam distantiam inter aliqua duo in eodem genere, & quod possit ab vno ad aliud continue perueniri, quæ duæ conditiones desunt formæ substantiali, vt dictum est, & per consequens & differentiis, quarum sunt principia, & ipsi substantiæ completæ, sed dicuntur, & sunt contrariæ contrarietate improprie sumpta, quæ dicitur differentia perfecti, & imperfecti, seu oppositio secundum excellentiam, & defectum, quæ oppositio reperitur in quolibet genere; omnes enim differentiæ diuidentes aliquod genus hoc modo se habent, quod vna earum est vt abundans, & alia vt deficiens respectu alterius, sed potest substantiæ esse aliquid contrarium ratione dispositionis subiecti, ignis enim est cõtrarius aquæ secundum qualitates actiuas, & passiuas non secundum formas substantiales. Et sic patet quarta proprietas substantiæ, quæ licet omni substantiæ conueniat, non tamen soli, conuenit enim etiam quantitati, & relationi.

Ad primum ergo dicendum, quod sublunaria dicuntur habere contrarium, non ratione formarum substantialium, nec ratione differentiarum, sed ratione qualitatum, quæ sunt inuicem contrariæ, & per consequens principium alterationis corruptiuæ, quibus qualitatibus caret cælum. l. c. in c.

Ad secundum dicendum, quod ignis, & aqua sunt contraria ratione qualitatum contrariarum, vt dicitur de sen. l. c. 4. nam secundum has agunt, & patiuntur, agunt autem, & patiuntur hæ non secundum se, sed secundum quod contrariæ sunt; & l. c. de gener. dicitur aquam esse contrariam igni, eo modo, quo substantia est contraria substantiæ puta ratione qualitatum. de sensu. l. c. & 2. de gen. l. 8.

Ad tertium dicendum, quod formæ substantiales dupliciter possunt considerari, vno modo, secundum se, & sic constituunt species in genere substantiæ. Alio modo, secundum quod vna forma habet adiunctam priuationem alterius formæ, & sic diuersæ formæ sunt principia contrariarum differentiarum, nam priuatio quodammodo contrarium est, & per consequens sunt principia propriarum passionum, nam hæ consequuntur differentias cõstituentes quodlibet genus, vel speciem; verum quia, vt dictum est, differentiæ non sunt proprie contrariæ, propterea non est necessarium, quod eo modo sit cõtrarietas in causa, quo est in effectu; vnde fit, vt passiones possint dici proprie contrariæ inter se, non earum principia. 11. met. l. 12. de spec. a. 3. ad 8.

Ad quartum, & quintum dicendum, quod tam prima principia sunt contraria quam differentiæ inter se contrarietate improprie dicta, quæ est secundum excellentiam, & defectum, perfectum, & imperfectum. l. cit. in ob. & 5. phys. l. 3.

Ad quintam quæstionem dicendum, quod substantia non intenditur, nec remittitur, & per consequens non suscipit magis, & minus, non tamen hoc illi soli conuenit, sed etiam aliis, vt quantitati, numeris, & figuris, & aliis qualitatibus. Ad cuius euidentiam sciendum, quod dupliciter potest considerari forma, vno modo secundum rationem speciei, alio modo secundum quod participatur à subiecto; si primo modo consideretur, licet diuersæ formæ secundum speciẽ sint inæquales, non tamen formæ vnius speciei, nec eadem numero forma. Considerandũ enim est, quod illud, secundum quod aliquid sortitur spe- p. 2. 52. a. 2. p. c. q. p. de virt. a. 11. c. q. 5. a. 3. c. 4. d. 17. q. p. a. 5. q. 3.

ciem; oportet esse fixum, & stans, & quasi indiuisibile; quæcumque enim ad illud attingont, sub specie continentur, quæcunqoe autem recedunt ab illo, vel in plus, vel in minus, pertinent ad aliam speciem, vel perfectiorem, vel imperfectiorem; vnde Philosophus dicit in 8 met. t. 10. quod species rerum sunt sicut numeri, in qoibus additio, vel diminutio variat speciem. Si igitur aliqua forma, vel quæcunque res secundum se ipsam, vel aliqoid sui sortitur speciem, necesse est, quod huiusmodi formæ nec intendaotur, nec remittantur, & non recipiant magis, vel minus. Huiusmodi autem suot omnes formæ absolutæ accidentales, vt albedo, calor, & similes, & multo magis formæ substantiales, nam esse harum consistit in indiuisibili, non enim vna albedo secundom se considerata est magis albedo, quam alia, & multo minus vnus homo est magis homo, quam alter, eum substantia sit ens per se, ratione cuius minus illi conuenit intensio, & remissio, quam accidenti: illa vero, quæ recipiunt speciem ex aliquo extrinseco, ad quod ordinantur, possunt secundum se ipsa diuersificari in plus, vel minus, & nihilominos sunt eadem specie propter vnitatem eios, ad quod ordinantur, ex quo recipiunt speciem. Sicut motus secundum se est intensior, & remissior, & tamen remanet eadem species propter vnitatem termini, ex quo specificatur, & idem contingit in sanitate, nam corpus pertingit ad rationem sanitatis, secuodum quod habet dispositionem conuenientem naturæ animalis, cui possunt dispositiones diuersæ conuenientes esse; vnde potest variari dispositio in plus, vel minus, & tamen semper ramanet sanitatis ratio. Vnde Philosophus dicit in x. eth. c. 3. quod sanitas ipsa recipit magis, & minus, non enim eadem est commensuratio in omnibus, neque in vno, & eodem semper, sed remissa permanet sanitas vsque ad aliquid. Huiusmodi autem diuersæ dispositiones, & commensurationes sanitatis se habent secundom excedens, & excessum; vnde si nomẽ sanitatis esset impositum soli perfectissimæ commensurationi, tunc sanitas non diceretur maior, vel minor. Si vero consideretur forma secundum participationem subiecti, sic inuenimus quasdam formas recipere magis, & minus, quasdam non. Huius autem diuersitatis causam assignat Simplicius in prædic. qualitatis ex hoc, quod substantia secundum se ipsã non potest suscipere magis, & minus, quia est ens per se; & ideo omnis forma, quæ substantialiter participatur à subiecto caret intensione, & remissione; vnde in genere sobstantiæ nihil dicitur secundum magis, & minus, & quia quantitas est propinqua substantiæ, & figura consequitur quantitatem, inde est, quod neque etiam in istis dicitur aliquid magis, & minus. Vnde Philosophus in 7. phys. dicit, quod cum aliquid accipit formam, & figuram, non dicitur alterari, sed magis fieri, aliæ vero formæ, quæ sunt magis distantes à substantia, & coniunguntur actionibus, & passionibus, recipiunt magis, & minus secundum participationem subiecti. Potest autem, & magis explicari huius diuersitatis ratio. Vt enim dictum est, id, à quo aliquid habet speciem, oportet manere fixum, & stans in indiuisibili. Duobus autem modis potest contingere, quod forma non participetur secundum magis, & minus, vno modo, quia participans habet speciem secundum ipsam, & inde est, quod nulla forma substantialis participatur secundum magis, & minus, & propter hoc Philosophus dicit in 8. met. t. 10. quod sicut numerus non habet magis, & minus, sic neque substantia, quæ est secundum speciem, idest quantum ad participationem formæ specificæ, sed siquidem quæ cum materia, idest secundum materiales dispositiones inuenitur magis, & minus in substantia. Alio modo potest contingere ex hoc, quod ipsa indiuisibilitas est de ratione formæ, vnde oportet, quod si aliquid participat illam formam, illam participet secundum rationem indiuisibilitatis, & inde est, quod species numeri non dicuntur secundum magis, & minus, quia vnaquæque species in eis constituitur per indiuisibilem vnitatem: & eadem ratio est de speciebus quantitatis continuæ, quæ secũdum numeros accipiuntur, vt bicubitum, tricubitũ; & de relationibus, vt duplũ, triplũ, & de figuris, vt trigonũ, & tetragonum, & hanc rationem ponit Philosophus in prædicamento qualitatis, vbi assignans rationem, quare figuræ non recipiant magis, & minus, dicit (quæ quidem recipiunt trigoni rationem, & circuli, & similiter trigona, vel circuli sunt, quia indiuisibilitas est de ipsa earum ratione, vnde quæcunque participant rationem eorum, oportet quod indiuisibiliter participent. Quia vero dantur plures formæ, secundum quas subiectum illas participans non habet speciem, vt sunt primæ, & secundæ qualitates, vt calor, frigus, odor, color. & quædam præterea sunt, de quarum ratione non est indiuisibilitas, neque dant speciem subiecto, vt sunt habitus, & dispositiones, ideo hæ participantur secundum magis, & minus, subiectum vero nullo modo. Et sic manifesta est quinta proprietas substantiæ, illi tamen cum multis aliis formis communis.

Ad primum ergo dicendum, quod multipliciter aliquid dicitur magis substantia alio. Primo quia plura continet, & hoc modo magis substantia dicitur genus, quam species, & vniuersale, qoam particulare. (8 met. l. 1.) Secundo quia vna substantia magis substat accidẽtibus, & naturæ communi, quam alia; & hoc modo à Philosopho prima substantia dicitur magis substantia quæ sobstat primo, & per se omnibus accidentibus, & omnibus substantiis secundis, & inter secundas species dicuntur magis substantiæ, quia magis substant vtroque modo, quam genera. (op. 48 tr. 1 c. 1. p. de gen. l. 8.) Tertio quia vnum est perfectius, & nobilius alio; & hoc modo dicit Philosophus p. de gen. t. 18. quod ignis est magis substantia quam terra, quia ille est perfectior ratione perfectioris differentiæ. (2. de ani. l. p.) Quarto quia est notius nobis, & hoc modo substantiæ corporeæ dicuntur à Philosopho 2. de ani. t. 3. magis substantiæ, quam incorporeæ, & ex his patet ad 2. & 3. arg.

Ad quartum dicendum, quod cum dicitur, quod substantia non recipit magis, & minus, non est sensus, quod vna species substantiæ non sit perfectior, quam alia, sed quod vnum, & idem indiuiduum non participat suam speciem quandoque magis, qoandoque minus, nec etiam a diuersis indiuiduis participatur species substantiæ secundum magis, & minus. (p. p l. c.) Vel dic, quod dupliciter potest dici aliquid magis, & minus, vel quantum ad naturam participatam, quæ secuudum se intenditur, & remittitur secundum accessum ad terminum, vel recessum, & hoc non est nisi in accidentibus, vel quantum ad modum participandi, & sic etiam in essentialibus dicitur magis, & minus secundum diuersum modum participandi, & sic angelus dicitur magis intellectualis, quam homo. (p. d. 8. in exposit. litteræ)

Ad sextam qoæstionem dicendum, quod proprium substantiæ primæ tamquam illi soli conueniens est, quod eadem manens numero sit susceptiua contrariorum. (op 48 tr. 2. c. 4.) Cuius ratio est, quia si aliqua dicuntur suscipere contraria, vt linea curuitatem, & rectitudinem superficies albedinem, & nigredinem, non hoc illis conuenit nisi ratione substantiæ primæ, (p post l. 24.) (7 met. l. 1.)

quianimirum hæc sola est subiectum primum quod sustentans omnia accidentia, & de qua vt dicitur 7. q.p de virt. a.3.c. met. omnia accidentia denominatiue dicũtur. Cum enim subiectum tripliciter cõparetur ad accidens, nimirum, vt præbens ei sustentamẽtum, vt potentia ad actum, & vt causa eius, solis duobus modis postremis potest accidens esse subiectum alterius, & sola substantia prima potest esse subiectum primo modo accidentium quia sola per se subsistit.

q. 11 de ver. a. 2 ad p.l.c. q 6.a p ad 3. a. de ani.l.13 Ad primum ergo dicendum, quod ignis dicitur à Philosopho nunquam frigidus fieri, non quia nihil frigoris recipere possit, nam cum ibidem dicat, quod aqua citius, magisque refrigescit quam exiguus ignis, aperte ostendit ignem posse in se recipere frigus, sed quia non potest ignis licet exiguus manens ignis amittere omnem calorem, & fieri totaliter frigidus, cum tamen omnis aqua refrigerari possit, & omne frigus amittere; ita Philosophus ibidem, & ratio huius est, quia ignis cæteris elementis formalior est, & ideo non potest alterari amittendo suam naturalem qualitatem, sicut contingit in aëre, & aqua.

p. cæli l.8, Ad secundum dicendum, quod in cælis non est contrarietas proprie dicta, quæ est corruptiua, & hanc intendit Philosophus amouere à cælo, vt est contrarietas calidi, & frigidi, potest tamen in illo esse contrarietas communiter dicta, quæ est secundum differentias alicuius generis, puta secundum quod par, & impar dicuntur contraria, vnde fit, vt cum Philosophus dicit in prædicamentis esse susceptiuum contrariorum esse maxime proprium substantiæ, vel loquitur de substantia generabili, & corruptibili, vel de substantia composita simpliciter; ita tamen vt hæc proprietas dicatur maxime propria substantiæ, quia soli substantiæ inest, licet non omni.

op. 48 tr 2. c 4. 3.d 13.q. 2 a. 4. quæst. p c. Ad tertium dicendum, quod linea est susceptiua curuitatis, & rectitudinis, & superficies albedinis, & nigredinis ratione substantiæ, nam hæc sola est subiectum quod illorum, linea vero, & superficies sunt subiectum quo. Ad illud de oratione, & opinione, quæ eadem manens aliquando est vera, aliquando falsa, respondet Philosophus, quod hoc non fit per mutationem orationis, vel opinionis; non enim mutatur oratio, vel opinio, dum sortes sedet, eo surgente, sed mutatur res; non enim per sui mutationem oratio, vel opinio dicitur esse susceptibilis contrariorum, sed per mutationem rei significatæ; quare id soli substantiæ conuenit, & aliis ratione substantiæ.

QVÆSTIO XI.

De Prædicamento quantitatis.

Deinde considerandum est de prædicamento quantitatis.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR QVINQVE.

1 *Vtrum ratio quantitatis consistat in diuisibilitate.*
2 *Vtrum quantitas realiter distinguatur à substantia.*
3 *Vtrum recte sint assignatæ species quantitatis.*
4 *Vtrum recte sint assignatæ proprietates quantitatis.*
5 *Vtrum recte sint assignatæ diuisiones quantitatis.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ratio quantitatis consistat in diuisibilitate.

Videtur quod ratio quantitatis non consistat in diuisibilitate, sed vel in mensura, vel in extensione. Dicit enim Philosophus 2 post t.3. & 4. quod ipsius quid est non potest esse demonstratio, sed idem Philosophus 6. phys. t p. 2. 1. probat continuum esse diuisibile in infinitum, ergo diuisibilitas non est ratio formalis quantitatis. 2 post l 3. & 4. 6. phys. l p.

2 Præterea definitio vnius rei non potest alteri conuenire, nam definitio, & definitum sunt idem re, vt dicitur 7. met. t. 21. sed diuisibilitas in partes conuenit substantiæ; mixtum enim diuiditur in miscibilia; & substantia composita diuiditur in partes essentiales, puta in materiam, & formam, & in partes integrales, vt in os, neruum, carnem, vt dicitur p. phys. t. 35. & in partes eiusdem rationis; quia cum substantia non possit esse tota sub tota quantitate, & sub qualibet parte eius, quia alioqui sequeretur quod infinities esset sub determinata quantitate, quia quantitas est diuisibilis in infinitum, debet esse substantia tota sub tota quantitate, & pars sub parte, & per consequens diuisibilitas debet illi competere ratione sui, & sic non erit ratio quantitatis. 7 met. l. 7. 5. met. l. 15. op 48. c. 10. p phys. l 9. 3. p q. 76. a. 5 c. & arg p 4. d. 10. q p. a 3 q. 1 arg. p.

3 Præterea cum quæcunque vni & eidem sunt simul, sibi inuicem sint simul, si sub qualibet parte quantitatis esset tota aliqua substantia puta corporis Petri, & consequenter vbi esset vna eius pars, esset alia, vbicunque est pars corporis Petri, esset totum corpus Petri, & consequenter vbi esset vna eius pars, esset alia; sed hoc repugnat distinctioni partium, quæ requiritur in corpore organico, ergo non potest tota substantia corporis Petri, quantum ex se, esse sub qualibet parte quantitatis, & consequenter necesse est, quod diuisibilitas in partes conueniat etiam substantiæ, vnde non erit ratio formalis quantitatis. 3. p. & 4 d. cit. arg. 2.

4 Præterea potentia ad actionem est in prædicamento qualitatis, vt dicemus, & dicitur naturalis potentia; sed diuisibilitas nihil est aliud, quam potentia ad actionem diuisionis, ergo diuisibilitas non est ratio formalis quantitatis. q 12. a. 2.

5 Præterea illud non est ratio formalis quantitatis, cuius oppositum conuenit vni ex speciebus ipsius; sed indiuisibilitas, quæ opponitur diuisibilitati conuenit continuo, quod est species quantitatis, definit enim Philosophus continuum 5. met. t. 8. cuius motus est indiuisibilis, ergo diuisibilitas non est ratio formalis quantitatis. 5. met. l. 7.

6 Præterea ratio generis debet æqualiter conuenire speciebus, sed diuisibilitas non conuenit æqualiter continuo, & numero, nam diuisibilitas prius conuenit continuo, quia numerus sequitur, & causatur ex diuisione continui, & diuisibilitas continui est in partes potentia, diuisibilitas vero num. est in partes actu, nam oritur ex diuisione actuali, ergo diuisibilitas non est ratio quantitatis. q 2. de malo a 9. arg 16 5. p q. 76. a. 3. ad p. q 9. de pot a. 7. c. & ad 15. 7. met. l. 13.

7 Præterea ratio formalis quantitatis est illa, secundum quam distinguuntur species quantitatis; sed hæ distinguuntur à Philosopho ex diuersa ratione mensuræ, nam superficies, & locus, quæ ponuntur a Philosopho diuersæ species quantitatis, non distinguuntur secundum rationem diuisibilitatis, sed mensuræ, ergo hæc est ratio formalis quantitatis. 5. met. l. 15. op 52.

8 Præterea multitudo est posterior vno, vt dicitur 10. met. t. 9. sed diuisibilitas spectat ad multitudinem, sicut mensura ad vnum, vt dicitur ibidem t. 10. met. l. 4. p. & 2.

2.& 1.ergo diuisibilitas non est ratio formalis quantitatis, sed mensura, nam ratio formalis est radix omnium rationum, quæ sunt in re.

9 Præterea ideo linea est diuisibilis, quia est in se extensa, nam ratio ad se prior est ratione ad aliud, quia hæc fundatur in illa, ergo extensio, quæ est ratio formalis partium, est prior diuisibilitate, & consequenter diuisibilitas non est ratio formalis quantitatis, sed extensio.

5.met.l.8 & 11. philosophi q.9 de pot a 7.&18 4.sed cõtra.

Sed contra est, quod Philosophus 5.met.t.18 definit quantum, quod in ea, quæ insunt, diuisibile est, & p.phys.t.16.3.phys.t.2.6 phys.t.3.p.cæli t.2 & 5. met. t.12. definit continuum, quod est species quantitatis, quod est diuisibile in infinitum, & 5. met. t.12. & 18. definit primas species quantitatis, puta magnitudinem, & multitudinem; & similiter species quantitatis continuæ, seu magnitudinis per diuisibilitatem, dicens magnitudinem esse quid diuisibile in partes continuas, multitudinem vero in non continuas, & quod est diuisibile in duo esse, superficiem, quod in vnum, lineam quod in tria, corpus.

p.d.6.q p. a.1.c.1.p.q. 90 a p.e.q. 9.de pot a. 7.c & ad 15. 4 met.l. 2.5 met.l.9 10. met l 4.op. 70.q.4.a. p. arg.sed contra, & in c.1. p q.76.art 3. ad p.op q. 30. 2.3.c. Vid.p.d. 24. q.9.a.2.c. sicut ratio vnius consistit in indiuisione, ita ratio nu.vel multitudinis in diuisione, vel distinctione aliqua, actuali scilicet vel potentiali.

Respondeo dicendum, quod de ratione formali quantitatis multiplex est philosophorum opinio, quidam enim dicunt rationem formalem quantitatis esse rationem formalem partium, sed hæc opinio non videtur vera, quia ratio formalis partium supponit secundum rem, & rationem diuisibilitatem, quod patet, quia vt se habet pluralitas actualis partium eiusdem rationis, & ratio formalis talis pluralitatis ad diuisionem, ita pluralitas potentialis, & ratio talis pluralitatis ad diuisibilitatem, vt enim se habet actus, & ratio talis actus ad actum, ita potentia, & ratio talis potentiæ ad potentiam, sed pluralitas actualis partium eiusdem rationis necessario supponit secundum rem, & rationem diuisionem, vt constat tum ex Philosopho p phys.t. 16. vt vbi dicit, quod ideo continuum est quodammodo multa, quia est diuisibile & 10.met t.9. vbi dicit, quod plura dicuntur aliquid ex eo quod est diuisibile, vel diuisum, tum ratione, quia omnis pluralitas oritur ex distinctione, omnis vero distinctio vel est per essentiam, vel per relationem, vel per quantitatem, distinctio autem per quantitatẽ est per diuisionem, vel diuisibilitatẽ, ergo ratio plurium partium causaliter supponit diuisibilitatẽ. Confirmatur primo, quia pluralitas actualis, seu multitudo est aggregatio vnitatum, vnitas autem dicit indiuisionem, catenus enim aliquid dicitur vnum, quia est indiuisum, vt docet Philosophus 5.& 10. metaph. indiuisio vero supponit secundum rationem diuisionẽ, cum sit negatio illius, quare & pluralitas actualis supponit secundum intellectum diuisionem, ergo similiter & pluralitas potentialis supponit secundum rem, & rationẽ diuisibilitatẽ, & vtroque modo causabitur ex diuisibilitate; sicut enim duo corpora facit actualis diuisio, ita duas partes vnius corporis facit diuisibilitas potentialis. Sed rursus ratio formalis pluralitatis actualis supponit similiter secundum intellectum diuisionem, nam ratio

quo' p a.1.

formalis rei non distinguitur realiter a re, vt ratio hominis ab homine, ergo & ratio pluralitatis possibilis supponet secundum rem, & rationem diuisibilitatem, & per consequens cum secundum autores huius opinionis ratio formalis partium, quam constituunt rationem formalem quantitatis, vel sit ratio formalis partium actualium, vel potentialium, ratio formalis partium supponet secundum rem & rationem diuisibilitatem, vnde non poterit esse ratio formalis quantitatis. Confirmatur 2. quia vel per rationem partium intelligitur definitio partium, seu pluralitatis partium eiusdem rationis, vel causa, & ratio immediata, vnde profluit pluralitas, quomodo adquiratiuum dicitur causa risibilitatis, si dicatur primum, quod est causa virtualis definiti, est causa virtualis definitionis, nam definitio, & definitum realiter identificantur, sed diuisio, & diuisibilitas sunt causæ immediatæ, vt dictum est, pluralitatis actualis, & potentialis, ergo erunt causæ rationis formalis partium actualium, & potentialium. Si secundum, immediata causa pluralitatis actualis, vel potentialis est diuisibilitas, sed immediata causa eiusdem pluralitatis est secundũ prædictos autores ratio partium, ergo ratio partium est diuisibilitas Confirmatur 3. quia ita se habet ratio partium quantitatiuarum ad diuisibilitatem, sicut ratio plurium entium formalium ad diuisibilitatem formalem, sed ideo sunt aliqua plura formaliter, quia sunt diuisa formaliter, & ideo aliquid est vnum formaliter, quia est indiuisum, vel indiuisibile formaliter, & rursus ideo aliqua sub vno sunt plura actualiter, vel potentialiter, vt differentiæ plures sub vno genere potestate contentæ, quia illud genus vnum est diuisum vel diuisibile in illas, sicut ideo sub aliquo vno non continetur illa pluralitas, quia illud vnum non est in illa diuisibile, ergo diuisibilitas est ratio cuiuscunque pluralitatis, & consequenter est ratio virtualis partium; & ideo alij dicunt rationem formalem quantitatis in eo consistere, quod sit occupatiua spatij cum exclusione alterius. Sed ista opinio minus rationabilis videtur, quod multipliciter constare potest, nam primo prius est considerare rem in se, quam in ordine ad aliud, nam illud est considerare rem simpliciter, hoc vero secundum quid, & per consequens secundum id, quod non est in ipsa essentia rei, seu ratio formalis illius, sed esse occupatiuum spatij cum exclusione alterius conuenit quantitati per ordinem ad aliud, esse vero diuisibilem conuenit quantitati secundum se, & in se, ergo esse occupatiuum spatij cum exclusione alterius non est ratio formalis quantitatis. Secundo quia replere locum, vel spatium non est proprium quantitatis, sed substantiæ sensibilis; nam cum plenum opponatur vacuo illud solum non replet locum, quo posito in loco, locus nihilominus remanet vacuus, vacuum autem definitur 4.phys.t.57. quod est locus non plenus corpore sensibili, dicitur autem corpus aliquod esse sensibile ex materia, & forma, & naturalibus accidentibus, vnde fit, vt si ponantur dimensiones esse separatæ sine materia non replebunt locum, & tamen impedient coexistentiam alterius corporis in eodem loco, quia impedire coexistẽtiam corporis in eodem loco est plus, quam replere locum. Tertio quia eatenus vnum corpus nõ penetrat cum alio, vel vna pars cum altera eiusdem corporis, quatenus sunt distinctæ secundum situm, vnde & partes substantiæ ex hoc ipso distinctionem habẽt secundum situm, quod sunt subiectæ dimensioni, situs autem cum sit ordo partium in toto, necessario supponit, & ipsam pluralitatem partium potentialem, & rationem illam causalem, vnde talis pluralitas potentialis oritur, vt dictum est. Alia ergo opinio est dicentium rationem formalem quantitatis esse mensuram, quæ positio propius accedit ad veritatẽ, nam de quantitate duo potissimum artifices tractant, logicus nimirum, & philosophus, & logicus quidem quia non considerat naturas rerum secundum se, vel secundum suum esse, sed tantum secundum quod dicunt ordinem ad intellectum, seu secundum quod sunt in anima, & secundum modum prædicandi, non alio modo considerare potest quantitatem, quam sub ratione mensuræ, nam hæc conuenit quantitati per ordinem ad intellectum, consistit enim in eo quod sit id, quo intellectus de quantitate rei certificatur; & ideo verum est, quod ratio formalis quantitatis, secundum quam

7.met.l.5.l. supra cit.

q.9. de pot. ar.7.c.p.p. q.10.a. 5.

p d.11.q.a. 1.quæst.1.c. & ad p.p.p. q.84.a.3.c.

p d.44.q a a 1, quæst. 2 c p.de gen.l.12.

7.met.l.13.& 17.op 42. c. 7 9. o.op. 51.5 met.l. 15.

10.met.l.2.

logicus considerat quantitatem, est ratio mensoræ; sic enim potest logicas intenoones formare in qoantitate; & propterea Philosophus in prædicamentis secundum diuersos modos mensuræ distingoit species quantitatis, & inter illas aliquas ponit. quas reiicit iu metaphysica, vbi quantitatem cousiderat quatenus est ens, & secundum suum esse, vt tempus, & locum; & si hoe tantum vult tertia opioio, vera est. Si vero loquamor de ratione formali quantitatis secundum se, & secundum suum esse sumptæ, non est vera, quod ex his constare potest. Primo quia ratio formalis quantitatis sic sumptæ non debet dependere ab actu animæ, com quaotitati conueniat secundum se, & independeoter ab anima. Secundo quia locus, & tempus non sunt species quantitatis secundum se, & Philosophice sumptæ, & tamen in ratione mensuræ, vt dictum est, sunt species distinctæ ab aliis, & vt tales ponuntur à Philosopho in prædicamentis. Tertio quia ratio mensuræ proprie vel soli quantitati discretæ conuenit, vel per se primo videtur illi competere. Dupliciter enim sumi potest mensurate, vel mensura, vno modo, pro eo, quód est facere tot res formaliter, sicut proprium albedinis est facere album, & hoc est proprium vnius, quod est principium nomeri, vel ipsius numeri. Alio modo, pro eo, quod est deducere in cognitionem qoantitatis alicuius, & hoc pertinet quidem ad quantitatem, sed non tamquam ratio formalis, sed vt propria eius passio, vt dicitur 10. met. t. 2. consequitur enim rationem vnius, quod est principiom numeri, vt dicitur ibidem, & 5. met. t. 17. & ratione illius proprie, & primo respicit quantitatem discretam, seu numerum; quia enim mensura debet esse vnigenea mensurato, vt dicitur 10. met. t. 4. proprie, & primo respicit vnitates, ex quibus constituitur numerus, vnde non respicit æqualiter omnes species quantitatis, quod est contra rationem generis, vt dictum est, & ideo alij dicunt & vere, quod ratio formalis quantitatis est diuisibilitas, quæ positio est Philosophi, qui definit quantitatem in communi, & species tum illius, tum quantitatis cootineæ per diuisibilitatem, vt dictum est, nam si aliquando, vt in prædicam. c. de quantitate defiuit continuum aliter, quam per diuisibilitatem, puta cum illud definit, cuius partes copulantur termino communi, talem definitionem tradit vt logicos, nam tradit illam per ordinem ad intellectum, seu per ordinem ad partes cumpooentes secundum eum modum, quo a nobis intelligitur quantitas continua ex illis componi, non autem secundum rem. Ad intelligendum enim contiouum imaginari debemus punctum indiuisibile moueri, & suo motu causare lineam, & lineam motam causare superficiem, & hanc motam causare corpus, sicut nunc motum causat tempus, his enim imagioatis, & causatis, licet non ita sit realiter, intelligimus quid sit continuom, si enim punctum motum causat lineam, omnes partes lineæ per punctum copulantur. Et quia in qualibet parte lineæ est imaginari punctum, ad quod continue se habent aliæ partes lineæ sine alia diuisione, ideo linea dicitur continua; & idem dicitur de superficie respectu corporis; oeque vero dici potest Philosophum assignasse rationem formalem quantitatis à posteriori per passionem, primo quia nec in logica, nec in Metaphysica, vbi Philosophus ex professo agit de qoantitate, & exacte oumerat eius passiones, inter illas ponit diuisibilitatem, sed alias, pota æqualitatem, & inæqoalitatem, & similea Secundo, quia in Physic. & Metaphysica non aliter definit quantitatem, quam per diuisibilitatem, cum tamen alia prædicamenta per propriam rationem formalem descripserit. Tertio, quia satis expresse multis in locis docet diuisibilitatem esse rationem quantitatis, puta cum 2. physi. t. 3. ad probandum inter duo puncta mediam debere esse lineam, docet rationem continui in diuisibilitate consistere, & cum locis sopracitatis docet causam pluralitatis partium potentialis, seu rationis formalis partium esse diuisibilitatem, quæ positio potest probari ex dictis, quia diuisibilitas est ratio prior quacunqoe alia inuenta in quantitate, & radix illarum omnium, & per illam probari possunt omnes passiones quantitatis de quantitate, sicut per illam probauit Philosophus 3. phys. t. 36. & 37. finitum, vel infinitum, qood similiter probauit p. phys. t. 15 nec vlla alia ratio formalis quantitatis potest præter hanc assignari, & sic manifestum est quod ratio formalis qoantitatis est diuisibilitas.

[l. c. in 7. met. op. 42. c. 18. 5 met. t. 1. 15.] [op 48. tr. de quantitate c. p.] [10 met. l. 1. 5] [p cæli l. s. 5 phys l. p op. 48. c. 10.] [op. 48. de quantitate 5. met. l. 15.] [6. phys. l. 5.] [p. phys. l. 3. 5 phys. l. 7.]

Nota ex diuisibilitate oriri hos quatuor effectus formales primus est pluralitas potentialis partium, secundus est incompossibilitas partium secundum indistantiam, tertius, quod vna pars excludit aliam, & est extra illam in toto, quartus ratio partium extra partes in ordine ad totum, valet enim hæc consequentia, quantitas habet partes extra partes in ordioe ad locum. ergo & in ordine ad totum, non contra, vt patet in Sanctissimo Sacramento. Præterea ideo vna pars est extra aliam, vel excludit aliam in toto, quia est incompossibilis cum illa secondom situm: rursum ideo est incompossibilis cum illa, quia est talis pluralitas partium pura potentialis quantitatis. Demum ideo est talis pluralitas partium, quia quantitate est diuisibilis, sic enim Philosophus docet l. supra cit. contiouum esse quodammodo multa, quia est diuisibile.

[6. phys. l. 1.] Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus nō demonstrat simpliciter continoum esse diuisibile, sed oon esse diuisibile in indiuisibilia, quod etiam probat tantum à posteriori, qoia non compooitur ex indiuisibilibus, & ex multis absurdis.

Ad secuodum dicendum, quod substantia sublata quantitate est indiuisibilis, vt dicit Philosophus p. phys. t. 11. & 3. phys. t. 35. cuius ratio est, quia forma substantialis oon consequitur quantitatem, nec fundatur in illa, sicut formæ accidentales, & ideo non recipit totalitatem quantitatis, sicut illæ recipiunt, vnde necessario debet tota substantia verbi gratia ligni per se esse sub tota qoantitate ligni. & sub qualibet eius parte, nam per accidens tota substantia ligni est sub tota qoantitate & pars sub parte ad distinctionem animæ rationalis, & animæ perfectorū animalium. quæ neque per se, neque per accident sunt diuisibiles. & ideo communiter à theologis dicitur, quod Christi corpus est totum sub tota quantitate hostiæ, & totum sub qualibet eios parte, non autem pars sub parte, quomodo quantitas ligni dimensiua est sub quantitate dimensiua loci, nam aliuqui corpos Christi esset situaliter in Sacramento, & circumscriptiue, quod est falsum; qoare omnis ratio partium, & extensio, & consequenter diuisio, vel diuisibilitas conuenit substantiæ ratione quantitatis, quæ proinde à Philosopho definitur in 5. metaph. quod est diuisibilis in ea, quæ insunt, qood non ideo dictom est, qoasi partes, in quas quantum diuisibile est, sint actu in toto, in quo sunt, diuisæ, sed hoc est dictum ad differentiam mixti, quod non est diuisibile in miscibilia nisi per alterationem, per quam altera forma inducitur; sed hic sine alteratione aliqua sola diuisione fit pars actu, vnde quando est in toto, actu esse dicitur, quia quod prope est ad esse, nihil ab esse differre videtur, & ideo statim subiungit, quod qualibet pars nata est esse vnum aliquid, & hoc aliquid demonstrabile, quod non conuenit partibos essentiali-

[p d. p. q 5. a. 3 d. 8 q. 5 a. 3 q. de ani. a. 10. 5 phys. t. 7. pp. q 50. ar. 2. c. 76 a. 8. op. 70. q 4. a. 2. ad 3. 4. d. 2. q. p. a. 3. quæstiuncula 3. c. & ad p. 3. p. q. 76. a. p. & 3. c. p. ad cor. c. 11. l. 5.] [op 32. a. 5.] [4. c. g. c. 60. 67.] [op 42 c. 20. 5. met. l. 15.]

p. phys. l. q. 7 met. l. 13. op. 70 q. 4. ar. 2. ad 3 quol p. e. 21. bus, vt materiæ, & formæ, quia post diuisionem neutrum manet per se existens, nisi forte fuerit forma, & hoc aliquid simul, sicut est anima humana. Excluduntur etiam à prædicta definitione partes integrales, nam hæ sunt actu perfecto in toto, & earum diuisibilitas est actualis, partes autem continui sunt in potentia, non actu, sicut & diuisibilitas non est actualis, sed potentialis; sic duo dimidia eiusdem lineæ sunt in potentia in ipsa linea dupla, quæ est vna in actu, & hoc, quia actus habet virtutem separandi, & diuidendi; præterquam quod diuisibilitas quantitatis est in partes eiusdem rationis, cuiusmodi non sunt partes integrales. Neque sequitur ex eo, quod substantia est tota sub tota quantitate, & tota sub

3 p. 76. ar. 3. ad p. p. p. 50. a. 1. c. 4. d. 2. q. p. art. 3. quæst. 3. ad p. qualibet eius parte, quod substantia sit infinities sub determinata quantitate, quia cum numerus sequatur diuisionem, sicut & quæcunque pluralitas, quandiu quantitas manet indiuisa actu, substantia sei non est pluries sub propriis dimensionibus, & consequenter nec infinities, sed toties, in quot partes diuiditur. Quamquam dici aliter potest, quod vnitas rei consequitur esse ipsius, partes autem alicuius homogenei continui ante diuisionem non habent esse actu, sed potentia tantum, & ideo nulla illarum habet vnitatem propriam in actu, vnde actu non est accipere ipsarum numerum, sed potentia tantum; & propter hoc forma, quæ est in toto tali, & tota in partibus eius non dicitur ante diuisionem continui esse ibi pluries actu, sed solum potentia, sed post diuisionem multiplicatur secundum actum, vt patet in animabus animalium annulosorum.

Ad tertium dicendum, quod ordo, & distantia,

p. l. c. ad 2. 4. d. cit. ad 2. atque adeo situs partium in corpore organico fundatur super quantitate dimensiua, ipsa autem natura substantiæ præcedit quantitatem, & ideo non sequitur, quod partes organicæ sint simul, licet tota substantia sit sub qualibet parte dimensionis.

q. 9. a. 3. infra q. 18 a. 2. Ad quartum dicendum, quod duplex est potentia, vna quæ consequitur formam, & est modus substantiæ, & hæc est species qualitatis altera consequitur materiam, & est mensura substantiæ, & hæc constituit genus prædicamenti distinctum habens sub se varias species.

Ad quintum dicendum, quod hæc duo simul stare possunt, quod continuum habeat motum indiuisibilem, vt dicit Philosophus, & tamen, quod sit secundum se quoddam diuisibile, nam idem Philosophus 6. phy. dicit, quod tempus motus diuiditur secundum

5. met. l. 7. partes mobilis; ratio autem huius est, quia continuum dupliciter potest comparari; vel ad motum absolute sumptum, & hoc modo dicitur continuum, cuius motus est indiuisibilis, quia non ante vna pars eius, quam alia mouetur, sed cum mouetur vna, mouentur & aliæ; vel ad aliquod signum magnitudinis, super quod continuum moueatur, & tunc continuum dicitur, cuius motus est diuisibilis, & similiter & tempus motus, sicut est ipsum continuum, nam illud signum prius pertransitur a parte priore continui, quam à posteriore.

Ad sextum dicendum, quod aliquod genus potest

Perih. l. 8. conuenire prius vni speciei, quam alteri dupliciter, vel secundum esse, & hæc prioritas non tollit vniuocationem, & hoc modo se habet in proposito quantitas respectu continuæ, & discretæ, vel secundum rationem propriam, & hæc prioritas tollit vniuocationem, vt patet in ente respectu substantiæ, & accidentis. Cæterum sicut in continuo partes non sunt actu,

7. met. l. 13. sed in potentia, & ideo faciunt vnum actu, ita & in numero vnitates non sunt actu, sed potentia; dualitas enim non est duæ vnitates, sed est aliquid ex duabus vnitatibus compositum, alioqui numerus non esset vnum per se, & vere, sed per accidens, sicut quæ coaceruantur.

Ad septimum dicendum, quod quantitas considetatur a logico secundum rationem mensuræ, sic enim potest formare intentiones logicas in quantitate, & propterea secundum diuersas rationes mensuræ distinguit species quantitatis, & inter illas ponit locum, & tempus, quia habent peculiarem rationem mensuræ, sed à Philosopho consideratur quantitas secundum suum esse, atque adeo secundum rationem diuisibilitatis, secundum quam quia non distinguitur locus à superficie, ideo non ponitur inter species illius, sicut nec ponitur tempus, quia habet diuisibilitatem ab alio, non autem ex se, sicut habent species omnes quantitatis secundum se consideratæ. op. 41 c. 20. op. 18 in fine 5. met. l. 15.

Ad octauum dicendum, quod in multitudine considerari potest, & quod est multitudo, & ipsa diuisio; ratione igitur diuisionis prior est secundum rationem multitudo, quam vnum, nam vnum est, quod non diuiditur; secundum quod autem est multitudo est posterius vno secundum rationem, cum multitudo dicatur aggregatio vnitatum simpliciter tamen diuisio præcedit & vnum, & multitudinem, nam ea, quæ diuisa sunt, non habent rationem multorum, nisi postquam huic, & illi attribuitur quod sit vnum, multitudo enim constituitur ex vnitatibus: vnum autem cum neget diuisionem, necessario supponit diuisionem. Vnde primo debet concipi ens, tum diuisio, postea vnitas, vltimo multitudo, seu numerus. 10. met. l. 4.

Ad nonum dicendum, quod particula, quia, non designat causam prædicati, sed rationem formalem illius modo absoluto conceptam, quomodo etiam dicitur, quod res est intelligibilis, quia vera, cum tamen veritas non distinguatur ab intelligibilitate, non nisi quia eadem passio potest & nomine absoluto, & relatiuo significari, eodem autem modo se habet diuisibilitas respectu extensionis. Quod si dicas actus diuisionis non est essentialis quantitati ergo nec diuisibilitas R. negando consequentiam, nam diuisibilitas non est ratio formalis quantitatis vt dicit ordinem ad diuisionem, sed vt est causa pluralitatis potentialis, ex qua oritur ordo diuisibilitatis ad actualem diuisionem, & hoc est, quod quidam dicunt diuisibilitatem, quæ est ratio formalis quantitatis, non esse illam, quæ est potentia proxima ad diuisionem, sed quæ est principium huius potentiæ, ita Suess. disp. q. 5. metaph. & Sonc. 5. met. q. 21.

ARTICVLVS II.

Vtrum quantitas realiter distinguatur à substantia.

Videtur quod quantitas non distinguatur realiter à substantia. Subiectum enim accidentium nõ est accidens, quia accidentis non est accidens, non nisi quia vtrumque eidem substantiæ accidit, vt dicit Philosophus 4. met. t. 14. sed qualitates sunt in quantitate tamquam in subiecto, quia non sunt diuisibiles nisi per accidens ratione subiecti, diuiduntur autem per quantitatem, ergo quantitas non distinguitur a substantia. q. de virt. a 3 arg. 3. 3 p. q. 77. 2 arg. p. & arg. sed contra 4. d. 12 q. p. a. p. quæst. 3. c.

2 Præterea nullum accidens est independens à materia sensibili secundum rationem, cum omne accidens, vt dicitur 4. met. t. 2. sit entis ens: sed quantitas est independens secundum propriam rationem a materia, nam propterea in prædicando, & subiciendo accipit modum substantiæ, & accidentis, 4 d. 12. q. p. a p. quæst. 4. c. & ad 2. 4. met. l. p. 5. met. l. 15.

dicimus enim lineam quantitatem, & quantum, magnitudinem, & magnam, ergo quantitas non est accidens.

5. met.l. 10. & 11. 3 Præterea quod reperitur in omnibus substantiis sensibilibus significans hoc aliquid, & sine quo substantia esse non potest, est substantia, vt dicitur 5. met. t. 15. sed quantitas est huiusmodi, cum enim linea dicitur quanta vt dictum est, significatur per modum subsistentis, atque adeo vt hoc aliquid, & sine quantitate nō potest permanere substantia quia hac ratione illius dicitur habere partes, & esse diuisibilis, vt dictum est, ergo quantitas est substantia, & consequenter non distinguitur ab illa.

5.met.l. 15 4 Præterea in solo quantitatis genere aliqua significantur vt subiecta, & aliqua vt passiones, vt linea, superficies, & corpus, & numerus, nam quodlibet horum est essentialiter quantum, & aliqua significantur vt passiones, vt multum, & paucum respectu numeri, & productum, & breue respectu lineæ, sed hoc non est nisi quia quantitas realiter non distinguitur à substantia, nam si distingueretur, non esset ratio cur in cæteris generibus accidentium idem non repeteretur, ergo quantitas non distinguitur realiter à substantia.

5 Præterea sicut ea, quæ in genere substantiæ differunt genere, vel specie, differunt secundum substantiam, ita & quæ differunt numero; sed aliqua dicuntur differre genere, vel specie per id quod est in genere substantiæ, ergo & differunt numero per id quod est in genere substantiæ; sed partes substantiæ, verbi gratia ligni, diuisi differunt numero per quantitatem, ergo quantitas non distinguitur realiter à substantia.

op.70.q. 4. a.1.arg 4

op cit arg. p.& 2. 6 Præterea dicit Philosophus 4 met. quod idem est rebus causa substantiæ, & vnitatis, & per consequens pluralitatis, ex qua pluralitas oritur; sed res habent vnitatem ex materia, vt dicitur 5. met. & consequenter & pluralitatem, ergo quantitas, per quam substantia habet plures partes eiusdem rationis, vt dictum est, non distinguitur à materia, & sic erit realiter substantia.

2.d.30.q.2. a.p.c. 7 Præterea si materia non est diuisibilis nisi per quantitatem a se realiter distinctam, ita vt ipsa in se sit indiuisibilis, sequitur quod materia æqualiter se habeat ad recipiendum omnes quantitates, sicut ad recipiendum omnes formas, ita vt ex materia grani milij possit fieri totus mundus, nam si materia caret quantitate, indiuisibilis est, & se habens ad modum puncti, qui est terminus linearum in infinitatum, si essent possibiles; sed consequens est falsum, nam materia prima non est receptibilis maioris quantitatis, quam totius mundi, ergo materia secundum se est diuisibilis in partes eiusdem rationis per quantitatem à se realiter indistinctam.

Sed contra est, quod Philosophus p. phys. t. 11. refellens opinionem melissi dicentis omnia esse vnū, sic argumentatur. Si omnia sunt vnum vel hoc est substantia, vel quantitas, vel vtrumcumque, si dicitur tertium, non omnia erunt vnum, sed duo, quæ consequentia nulla est, si quantitas non distinguitur realiter à substantia & 7. met. t. 8. longitudo, inquit, latitudo, & profunditas quantitates quædam sunt, & non substantia, quantitas enim non est substantia, sed magis cui hæc primo insunt. & 3. met. t. 17. pluribus rationibus probat lineas, superficies, & corpora, non esse substantias corporum.

p.phys.l.3.p met.l.14.5. met.l.10.& 10.met l.4.5. 25 7.met.l.s p q.77 a.2.c 4 d 12.q.p. a p.qua ftione.p.c

§ p.77.a.p. arg.sed cōt. a Præterea in Sanctissimo Sacramento Eucharistiæ quantitas panis, sicut & reliqua illius accidentia remanent sine substantia panis, vt habetur de consecr. d. 2. c. species ex D. Greg & in Trid. sess. 13. can. 2. definitur, quod tota substantia panis conuertitur in corpus Christi, & tota substantia vini in eius sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis, & vini; at inter species panis, & vini est quantitas vtriusque.

Respondeo dicendum, quod circa hanc opinionē fuit error antiquorum Philosophorum, qui quod viderent omnia accidentia fundari in quantitate, & sublatis qualitatibus nihil remanere sensibile præter quantitatem, dixerunt dimensiones esse substantias rerum: quem errorem fuse refellit Philosophus p. met. à t. 19. & 3. met. t. 17. & tribus præcipue rationibus. & primo quidem, quia omnis substantia, quæ prius non fuit, & nunc est, aut prius fuit, & postea non est, generatur, & corrumpitur quia vt dicitur 4. met. t. 2. & 5. met. t. 8 generatio est via ad esse substantiæ, & corruptio est via ad non esse sed quantitas aliquando est aliquādo non est absque generatione, & corruptione: nā si ex duabus aquis fiat vna aqua, superficies vtriusque desinet ex ea parte quavnīuntur, & fit vna superficies duarū partium aquæ, quia partes continui copulantur ad vnum terminum communem, qui est vna superficies, & si postea hæc aqua causata ex illis duabus in duas partes diuidatur, fiunt duæ superficies, quæ ante non erant, quia non potest superficies, quæ est indiuisibilis secundum profunditatem, diuidi in duas superficies, vtrumque autem fit absque generatione, & corruptione, quia nihil est ex quo tamquam ex materia generentur: nec aliquid, in quod corrumpantur. Secundo linea, superficies & corpus variantur per modum alterum accidentium circa idem subiectum: sicut enim idem homo modo est calidus, modo frigidus absque eo quod mutetur eius substantia, ita per motum decrementi habet minorem quantitatem & per motum augmenti maiorem, absque eo, quod deperdatur eius substantia. Tertio eadem substantia actu est in eo, cuius est substantia, sed superficies non sunt actu in continuo, sed tantum potentia, ergo non sunt substantiæ rerum, eadem autem est ratio lineæ superficiei, & corporis. Alij ergo dixerunt quantitatem continuam licet non distinguatur à substantia corporea, differre tamen relatione seu ratione, quia quod dicit substantia absolute, dicit quantitas sub modo habendi, qui est habere partem extra partem actualiter non distincta, & idem dicunt de qualitate, volunt enim singula accidentia habere propriam quantitatem à se tantum ratione distinctam, ita vt quantitas qualitatis sit ipsamet qualitas cum tali modo se habendi id est, vt habens partes extra partes actualiter non distinctas, vnde dicunt quod sicut qualitas distinguitur realiter à substantia, ita & quantitas qualitatis realiter distinguatur & à substantia, & à quantitate substantiæ & quod in Sacramento altaris illa quantitas, quæ remanet, est quantitas qualitatum, & non substantiæ panis, nam quantitas substantiæ panis, inquiunt, cum non distinguatur ab illa realiter, desijt esse cum substantia pertransubstantiationem: sed hæc positio vt parum differt à præcedente ita est falsa sicut illa: nam falsum est primo quod asserunt de Sanctissimo Sacramento, tum quia, vt sensu patet, idem quantum est coloratum, odoratum, sapidum, & alijs accidentibus affectum, nec in talibus sensus deficit: tum quia fractio, quæ fit in Sacramento Eucharistiæ, est in quantitate panis sicut in subiecto, sicut sunt cætera accidentia: tum quia cum accidentia in Sacramento remaneant sine subiecto substantiali: expressius ducunt in cognitionem corporis Christi, quod si non remaneret quantitas corporis Christi non ducerent nos ex speciebus, quæ remanent, in cognitionem materiæ corporis Christi, quia quantitas, materiæ est prima eius dispositio, vt possit in se omnia alia accidētia

1.c.arg.p.sed contra.

p d 12 q.2.a p.c.p.cd.l.7.

3 p 77 a.2 & 7.c.

recipete, & sustentare. Secundo falsum est acciden tia habere ptopriam quantitatem, tum quia omnia accidentia præter quantiratem materiæ, vt dicitur 5. met c.18. 6. phys. t. 37. 38 39. & 3. cœli t 7 sunt diuisibilia, & quanta per accidens ratione subiecti quanti, vude nec diuidi possunt, nec per consequens intelliguntur indiuiduari nisi per subiectum, quorum tameo vtrumque falsum esset, si quodlibet accidens haberet propriam quantitatem: tum quia sufficit vna quantitas materiæ ad dandam diuisibilitatem, tum ipsi materiæ, tum formæ, tum alijs accientibus omnibus, vt dictum est; tum quia dimensiones non possunt esse simul cum alijs dimensionibus, vt verbi gratia si dentur dimensiones separatæ per se existentes, hæ non possunt esse simul cum dimensionibus substantiæ sensibilis, vt dicit Philosophus 3. met. t. 9. & 4. phys. t. 8. & 76. sed qualitates sunt simul cum substantia sensibili, cum sint in illa tamquam in subiecto, ergo qualitates non habent propriam quantitatem, tum quia cum in pomo sint, & color, odor, & sapor, sintque simul, sequitur alia corpora esse simul, & tres quantitates coloris, odoris, & saporis non esse nisi vnam, quia cum tres quantitates æquales solo situ differre possint, quantitates illæ erunt vna tantum quantitas, vt bene argumentatur Philosophus 4. phys. t. 8. & 76. Demum contra hanc opinionem faciunt argumenta allata contra præcedentem positionem. Dicendum ergo est cum Philosopho quantitatem realiter distingui a substantia, vt patet tum sensu, vt dictum est, & quia in rarefactione eadem numero materia, quæ erat sub paruis dimensionibus, fit sine sua mutatione sub magnis; tũ ratione præter allatas, tum quia omnes dimensiones sunt eiusdem speciei in quacunque materia sint, nam Philosophus vnicum prædicamentum constituit quantitatis distinctum à cæteris, vt patet vbicumque diuidit ens in decem prædicamenta, vt 3. phys. & 5. met. & tamen substantiæ sensibiles, vt constat, sunt distinctæ speciei, sicut & earum formæ substantiales, quæ omnes sunt essentialiter inæquales, cum vt dicitur 8. met t. 10. sint sicut numeri in quibus species variantur per additionem, vel subtractionem vnitatis; tum quia omnia accidentia sustentantur in materia, dictum est, mediante quantitate materiæ, tum quia ex Philosopho 5. phys. l. 8. motus est ad quantitatem, ad substantiam autem mutatio, & substantia est sensibilis per accidens, quantitas vero est sensibilis per se, vnde numeratur inter sensibilia communia, vt patet 2. de ani. t. 65. Demum hoc idem probant separatio quantitatis substantiæ panis in Sacram. Eucharistiæ ab ipsa substantia, & aliæ raciones superius allatæ ad confutandas oppositas positiones.

1. phys.

4. phys. l. 1. & 13.

2. d. 30. q. 1. a. p. c. p. p. 47 a. 1. c.

3. phys. l. 3. 5. met. l. 4.

3. p. 77. a. 2. c. 4. d. 12. q. p. a p. quæstion c. 3. 4. c. g. c. 6. 5 phys. l. 2.

5. phys. l. 2.

2. de ani. l. 13.

q. p. de virt. a. 3 ad 1. 3. p. 77. a. 2 ad p.

Ad primum ergo dicendum, quod accidens non potest esse subiectum per se alterius accidentis, tamquam ei præbens sustentamentum per se, quia non est per se, naturaliter; secundum quod veru est in alio, puta in substantia, vnum accidens dicitur esse subiectum alterius, inquantum vnum accidens recipitur in subiecto mediante alio accidente, sicut superficies dicitur esse subiectum coloris, & quantitas qualitatum, & ita intelligendum est dictum Philosophi.

5 met. l. 15. 4. d. 12. q. p. ar. p. quæstiũc. c. 3 & ad p. & 2. 3. p. q. 77. a. 2. c & ad p. & 2 op 70. q. 4 art. 2. c. & ad 3.

Ad secundum dicendum, quod quantitas dicitur esse independens secundum rationem à materia sensibili, cum solam materiam intelligibilem includat, & per consequens in prædicando, & subijciendo videtur habere modum substantiæ, & indiuiduari per se, tum quia ipsa sola habet diuisionem in proprias partes, albedo enim non potest diuidi, nec per consequens indiuiduari, nisi per subiectum, tum quia ipsa sola est primum accidens consequens materiam, cui primo, & per se conuenit subijci accidentibus, sed mediante quantitate, quæ propterea est illis naturaliter prior, sicut cætera accidentia consequuntur formam, quæ est in alio, scilicet in materia.

5. met. l. 10. 4 d. 2. q. p. a p. quæstiunc. 1. a. 2 quæstiuncula p. 5. met. l. 9.

Ad tertium dicendum, quod fuit error Pythagoreorum, & Platonicorum, vt docet Philosophus 5. met. t. 15. existimantium puncta esse substantiam lineæ, & lineas superficiei, & superficies corporis, falso enim fundamento nixi sunt; nam hoc, quod communiter inuenitur in omnibus, & sine quo res esse non potest, non oportet quod sit substantia rei, sed potest esse aliqua proprietas consequens rei substantiam, vel principium substantiæ, vt contingit in proposito; quantitas enim consequitur materiam, sicut qualitas formam, quæ sunt principia essentialia substantiæ sensibilis.

5. met. l. 15 9. p. q. 77. ar. 2. c. op 70 q. ar. 2 ad 3.

Ad quartum dicendum, quod ideo in solo quantitatis genere aliqua significantur vt substantiæ, aliqua vt passiones quia sola quantitas inter alia accidentia propinquior est substantiæ, vnde quidam putarunt lineam superficiem & corpus, & numerum esse substantias, nam sola quantitas, vt dictum est habet diuisionem in partes proprias, & habet in se quandam rationem indiuiduationis, & est id, quo mediante, cætera accidentia sustentantur in substantia sensibili, tamquam in subiecto, & aliquo modo indiuiduantur.

op. c. ad 4. p p q 50 a. 7 c. 75. a. 7. c. 2. d 3 q. p. a. 4. c & d. 30. q. 2. ar p. c.

Ad quintum dicendum, quod illa, quæ differunt numero in genere substantiæ non solum differunt accidentibus, sed etiam materia, & forma. Verum si quæratur, quare hæc forma differt ab illa, non erit alia ratio, quam quia est in alia materia signata, nec inuenitur alia ratio, quare hæc materia sit diuisa ab illa, nisi propter quantitatem; & ideo materia subiecta quantitati intelligitur esse principium huius diuisionis.

op cit. ad p & 2 & l c. ad præcedens argumentũ.

Ad sextum dicendum, quod dimensiones cum sint accidentia, per se non possunt esse principium vnitatis indiuiduæ substantiæ; sed materia prout talibus dimensionibus subest, intelligitur esse principium talis vnitatis, & multitudinis, & hoc modo sumit Philosophus materiam, cum dicit, quod numero sunt vnum, quorum est materia vna, idest signata seu quæ subest dimensionibus, alias oporteret dicere, quod omnia generabilia, & corruptibilia sunt vnum numero, cum eorum sit materia vna.

2 d. 30. q. 2. a p c.

Ad septimum dicendum, quod ob rationem allatã in argumento quidam existimarunt quantumcũque parum sit de materia in quouis corpore, quod illa potest recipere quantamlibet quantitatem, sed horum positio multipliciter deficit primo, quia imaginantur indiuisibilitatem materiæ ad modum puncti, vt sic ex materia mundus sit factus per quandam quasi extensionem, sicut si res parua in magnam extenderetur hoc autem non est verum; materia enim dicitur indiuisibilis per negationem totius generis quantitatis, punctus autem est indiuisibilis sicut quãtitatis principium situm determinatum habens; vnde ex materia res quanta efficitur non per extensionem, loquendo de materia prima, cum extensio non sit nisi eius quod alicuius quantitatis erat, sed per quantitatis susceptionem. Secundo quia licet materia prima, vt in se consideratur, nullam quantitatem habeat, non tamen sequitur, quod sit in potentia respectu cuiuslibet quantitatis imaginabilis, cum enim quantitates determinatæ, & omnia alia accidentia secundum exigentiam formarum materiam recipiant, eo quod subiecta materia cum forma est causa eorum, quæ insunt, vt dicitur 1. phys. t. 80. oportet, quod materia prima ad nullam quantita-

tem sit in potentia, nisi quæ competat formæ naturali, quæ in materia esse potest, materia vero prima non est in potentia ad alias formas, nisi ad illas, quæ sunt in rerum natura, vel per principia naturalia educi possunt Si enim esset aliqua potentia passiua in materia, cui non responderet aliqua potentia actiua in rerum natura, illa potentia passiua esset superflua, vt dicit Comm. & ideo materia prima non est receptiua maioris quantitatis, quam quantitatis mundi; propter quod 3. phys. t. 69. dicitur, quod non est possibile magnitudinem augeri in infinitum, loquendo naturaliter. Tertio quia quando loquimur de materia existente in hac re, iam dimittimus considerationem materiæ absolute, non enim accipi potest illud materiæ quod est in hac re, nisi secundum quod est diuisum ab illa parte materiæ, quæ est in alia re; diuisio autem non accidit materiæ, nisi secundum quod consideratur sub dimensionibus, saltem interminatis, quia remota quantitate, vt dicitur p. phys. t. 18. substantia est indiuisibilis, vnde consideratio materiæ huius rei non est consideratio materiæ absolute, sed materiæ existentis sub dimensione. Vnde non oportet, vt quod conuenit materiæ, inquantum est absoluta, & prima, conueniat materiæ existenti in hac re, prout accipitur, vt in hac re existens, quia hoc ipso receditur à consideratione materiæ primæ Vnde materia, quæ est in hac re existens, non est in potentia ad totam quantitatem mundi, sed vsque ad determinatum quid, quantum per rarefactionem aquiri potest, & hoc non excedit raritatem ignis, quia nulla raritas potest esse maior, vt dicit Comment. 4. phys. com. 84. & sic patet ad obiectum.

ARTICVLVS III.

Vtrum sint recte assignatæ species quantitatis.

5. met. l. 15. op. 42. c. 20. VIdetur quod tempus, & locus non sint species quantitatis, Philosophus enim 5. met. t. 18. reijcit locum, & tempus à speciebus quantitatis; at ibi ex professo agit de speciebus quantitatis, ergo hæ non sunt species illius. Sed dices, quod Philosophus in metaph considerat quantitatem secundum esse, quomodo locus, & tempus non sunt species, sicut sunt, si consideretur quantitas in ratione mensuræ, quomodo consideratur a logico.

3. phys. l. 5. 5. met. l. 9. Sed contra. Tempus, vt est mensura extrinseca rei temporalis, constituit prædicamentum quando, & locus, vt est mensura extrinseca locati, constituit prædicamentum vbi; sed hæc prædicamenta sunt diuersa à prædicamento quantitatis, vt patet, ergo tempus, & locus non sunt species quantitatis.

5. met. l. 17. & l. c. in resp ad hoc arg. 3 Præterea ratio mensuræ est relatiua, vt patet ex Philosopho 5. met t. 20. sed ratio quantitatis est absoluta, ergo tempus, & locus considerata in ratione mensuræ, non sunt species quantitatis, sed relationis.

1 Sed contra est, quod Philosophus in prædicam. quantitatis inter species quantitatis enumerat tempus, & locum.

4. phys. l. 18. 2 Præterea sæpe extensio, & continuitas temporis, & motus opponuntur inter se, nam in motu celeri quantitas motus est magna, quantitas vero temporis parua, secus vero quando motus est tardus. Item potest quantitas temporis esse ignota, & nota quantitas motus, vt cum motu mensuramus tempus, & contra quando tempore mensuramus motum ergo quantitas vnius est distincta ab alia, & sic tempus erit species quantitatis per se.

q. 9. de pot. 1 Videtur quod numerus non sit species quantitatis Nam in diuinis est numerus trium personarum, iuxta illud p. Io. vlt tres sunt qui testimonium dant; sed in Deo non est quantitas ergo numerus non est species quantitatis. a. 5. arg. 8. & arg. sed contra.

2 Præterea si numerus non causaretur ex diuisione continui, atque adeo ex vnitatibus, non esset species quantitatis; sed vere vnum non est principium causatiuum numeri, tum quia illi opponitur priuatiue, vt patet ex 10. met. vnum autem oppositum non causatur, & constituitur ex alio, tum quia est ratione posterior numero, vt dicitur 10. met. t. 9. ergo numerus non est species quantitatis. 7. met. l. 15. 10. met. l. 4. q. 9. de pot. a. 7. arg. 14.

3 Præterea plura in actu non possunt facere vnum actu, quia actus est, qui separat, & distinguit; sed vnitates, ex quibus constituitur numerus, sunt actu, est enim numerus quantitas diuisibilis in partes non continuas, sed discretas, ergo numerus non est species quantitatis.

4 Præterea impossibile est ex multis fieri vnum per se, nisi alterum eorum sit potentia, alterum actus, vt dicitur p. met. t. 40. & 8. met. t. 16. Sed ex vnitatibus nulla habet rationem formæ respectu aliarum, nam omnes sunt eiusdem rationis, cum omnis difformitas, seu differentia sit per aliquam formam, vel passionem, quibus carent vnitates, vt dicitur p. met. t. 38. ergo. p. met. l. 16. 8. met. l. vlt.

5 Præterea nullum accidens est simul in pluribus subiectis: sed numerus est simul in pluribus subiectis, non enim potest esse in vna tantum re numerata, sed est in omnibus rebus numeratis, ergo numerus non est accidens, & multominus species quantitatis. 4 d. 4. q. p. ar. 1. quæstiunc. 2. c. d. 1. 4 q. p. a. 5 quæstiunc. p. e. quol. 11. a. p. ad p. p. p.

6 Præterea nulla forma specialis informans subiectum aliquod informatur alia forma eiusdem rationis, sicut color non informatur colore, sed forte luce, vnde non dicitur coloratus, sed forte clarus; similiter nec albedo dicitur alba, nec sanitas sana, sed numerus dicitur numerabilis, vt dicit Philosophus 5 met. 18. dicimus enim tres ternarios, quatuor quaternarios, ergo numerus non est species quantitatis. q. 8 a. 4 ad 2. p. a. 55 a. 4 ad p. 2. d. 27 q. p. art. 2. ad p. 7. met. l. 15

Sed contra est, quod Philosophus in lib. prædicam. c. de quant. & in 5. met. t. 18. quantitatem diuidit in continuam, & discretam, quæ est numerus, tamquam in duas species immediatas quantitatis. 5. met. l. 15. op. 42. c. 20.

1 Videtur quod oratio non sit species quantitatis. Philosophus n. 5. met. t. 18. vbi ex professo agit de quantitate, & eius speciebus, non numerat orationem inter species quantitatis, sicut ponit numerum, & alias species, ergo. 5. met. l. 15

2 Præterea oratio, vt definit Philosophus p. perihet. est vox, sed vox vt dicitur 2. de ani. t. 87. est species qualitatis, est enim species soni, ergo oratio non est species quantitatis. op. 48 de quantit. c. 1. 2 de ani. l. 18 p. periet. l. 6.

3 Præterea multitudo constans ex indiuisibilibus est numerus; sed oratio est multitudo quædam constans ex indiuisibilibus, constat enim ex multis dictionibus, & syllabis, quæ sunt indiuisibiles ergo oratio non est species quantitatis distincta à numero. op cit c. 1.

Sed contra est, quod Philosophus in lib. prædicam. c. de quant. ponit orationem inter species quantitatis discretæ. ibid. c. 2.

Respondeo dicendum, ad primam quæstionem, quod quantitas dupliciter considerari potest, vt dictum est, vno modo, secundum quod est ens, seu secundum esse, quomodo consideratur à Philosopho, & hoc modo non numerantur inter species quantitatis locus, tempus, & oratio, non quidem locus, quia non habet aliud esse quantitatis, quam superficies; de ani. l. 18 4 d. 1. q. 1 ar. p. quæstione 4. ad p. l. c. in a p. cōtra 3. op. 5. met. l. 8 & 15. 7. met l. 13. &

17. op 41. c. 20. q. 9. de pot. a 7. arg. sed contr.

non tempus, quia habet esse quantitatis ab alio, non ex se, sicut debet habere species generis, neque oratio, quia cum haec sit mensura durationis dictionum, vel syllabarum, atque adeo temporis illarum, sicut tempus non est species quantitatis secundum se sumptæ, ita nec oratio erit species illius, sed quantitatis species erunt duæ immediatæ, quantitas continua, seu magnitudo, & discreta seu numerus, quantitas vero continua diuiditur in tres species, in lineam, superficiem & corpus; cuius numeri sufficientia ex eo manifestari potest, quod species alicuius generis debent sumi secundum formalem rationem generis, & quia ratio formalis quatitatis est diuisibilitas, ideo ex diuersis modis diuisionis debent distingui species illius. Quia ergo quantitas primo est diuisibilis in partes, vel continuas, vel non continuas, seu discretas, ideo duæ statuuntur immediatæ species quantitatis, magnitudo, quæ est diuisibilis in partes continuas, & numerus, qui est diuisibilis in partes non continuas, seu discretas, sed rursum, cum sola quantitas continua possit esse diuisibilis multipliciter, nimirum, vel secundum vnam dimensionem, vel secundum duas, vel secundum tres, ideo sola quantitas continua habet species, & in tres diuiditur, in lineam, quæ est diuisibilis secundum vnam dimensionem, in superficiem, quæ secundum duas, & corpus, quod secundum tres, & propterea Philosophus in 5. metaph. vbi agit de quantitate secundum suum esse, præter prædictas species nullas alias ponit. Alio modo potest considerari quantitas secundum rationem mensuræ, quomodo consideratur à logico, sic enim potest formare logicas intentiones in quantitate, & hoc modo præter species prædictas ponit Philosophus in prædicam. c. de quant. orationem tamquam speciem quantitatis discretæ & tempus, & locum tamquam species quantitatis continuæ, quia nimirum in ratione mensuræ hæ tres species differunt à reliquis; nam quantitas discreta in ratione mensuræ sumpta diuersificatur secundum differentiam communis, & proprij; commune enim facit numerum, qui idem est hominum, & equorum, imo omnium numerabiliū: licet enim diuersitas sit in numerato aptato diuersis rebus, in numero tamen formaliter nulla est diuersitas; proprium vero facit orationem, quæ non potest pluribus aptari, sed solum orationi prolatæ, cuius ipsa oratio est mensura cum qua est, vt dicitur in prædicam. ipsa enim cum voce profertur, quia idem est causa subiecti, & passionis per seipsus; tempus autem, & locus differunt a reliquis speciebus quantitatis continuæ, quod illæ sunt mensuræ intrinsecæ, at locus, & tempus sunt mensuræ extrinsecæ, & sic manifestum est, quomodo locus, & tempus pertineant ad prædicamentum quantitatis tamquam eius species. Vnde patet responsio ad primum obiectum.

op. 41. c. 10.

5. met. l. 9. 3 phys. l. 5 op. 52. c. 10.

op 41 c 10. p. d. 14 q. p. a. t. ad 4. 5 phys. & 5 met locis citatis.

Ad secundum dicendum, quod locus, & tempus, secundum quod sunt mensuræ, dupliciter possunt considerari, vno modo, secundum positiuam entitatem, secundum quam sunt fundamentum relationis mensuræ, & hoc modo spectant ad genus quantitatis tamquam species. Alio modo possunt considerari secundum quod per denominationem ex tali fundamento aliquid dicitur esse quando, vel vbi, & hoc modo prædicamentum proprium constituunt.

p. d. 14. q. p. a 5. ad 4. 10 met. l. 4. & l. 8.

Ad tertium dicendum, quod locus, & tempus, sicut & numerus non spectant ad genus quantitatis tamquam species sumptæ formaliter sub ratione mensuræ, nam sic non nisi ad genus relationis spectant, vt bene probat argumentum, sed spectant ratione positiui fundamenti talis relationis, quomodo & ipsum vnum sumptum formaliter sub ratione mensuræ, vt dicitur 10. met. t. 21. opponitur relatiue multitudini, sumptum vero materialiter, sed cum præcisione habere oppositionem mensuræ ad numeros, & per consequens ipsi numeri tunc sed habet enim numerus secundum quidditatem suæ speciei habet specialem rationem mensuræ, sicut species oppositæ sunt disparatæ, & talis oppositio reducitur ad contrarietatem, quia species disparatæ distinguuntur differentijs, quibus primo diuiditur genus; sumptum vero vnum sine præcisione, idest non secundum quod est tantum vnitas, sed secundum suum esse, quod est vnum, non dicit oppositionem ad numerum, sed est constituens ipsum.

Ad quartum dicendum, quod ratio mensuræ analogice conuenit quantitati, & tempori, vt docet Philosophus 10. met. t.

Ad quintum patet ex dictis.

q 9 de pot. a 4. ad 5 & a 7. op. p. q. a. 2. p. a. d. p. q. 10. a. 1. c p. d. 1. q. p. a. 1. c. de sp. cr. ar. 5. ad 15. 4. met. l. 4. 5 met. l. 15. quol. 10. ar. 1. c. 8. met. l. 10. met. l. 2. & 4.

Ad sextum dicendum, quod diuersa ratio extensionis reperitur in tempore & motu, adhuc tamen tempus dicitur quantum per accidens, sicut & motus, nā prædicta inueniuntur in motu propter magnitudinē, & in tempore propter motum, vt dicit Philosophus 4. phys. t. 113. sicut enim motus imitatur magnitudinem in quantitate continua, & diuisibilitate, ita & tempus imitatur motum sic mensuramus magnitudinem per motum, & motum per magnitudinem, & idem dicitur de tempore & motu.

Ad secundum, quæstionem dicendum, quod numerus est vere, & proprie species quantitatis, & per consequens est ens per se, & non per accidens, cum ens per se diuidat Philosophus 5. met. t. 14. in decem prædicamenta, potest autem hoc multipliciter probari. Primo quidem, quia illud est species quantitatis, cui conuenit ratio formalis quantitatis siue logice, siue Philosophice considerata, puta diuisibilitas, & ratio mensuræ, sed numerus est huiusmodi, est enim numerus, vt definit Philosophus 5. met. t. 18. multitudo diuisibilis secundum potentiam in partes non continuas. Præterea, vt idem dicit 10. met. t. 3. per numerum cognoscitur quantitas rei, dicimus enim tria stadia tres pedes, & similia, est enim mēsura id, quo cognoscitur quantitas rei. Secundo, quia eadem est ratio vnius, quod est principium numeri, & ipsius numeri, sed ex vnitatibus causatur, vtrumque enim spectat ad idē genus, sicut & quodlibet principiatum; sed vnitas non est ens in anima, sed est quid reale positiuum superadditum enti ad genus quantitatis spectans tamquam principium, ergo & numerus spectabit tamquam species ad quantitatem, nam sicut principia generis reducuntur ad genus, ita principiata ex talibus principijs per se spectant, vel tamquam genus, vel tamquam species. Tertio, si numerus non est species quantitatis, maxime quia non est ens per se, & per consequens nec vnum per se, sed per accidens, sed hoc est falsum, vt multipliciter patet, nam primo Philosophus 8. met. t. 10 dicit optime assimilari species rerum numeris, quia sicut quilibet numerus est vnum per se, ita & species, & sicut in speciebus, quatum est definitio, sunt duo vnū, quod habet rationem materiæ, aliud, quod formæ, ex quibus duobus fit vnum per se, vt dicitur 7. met. t. 40. & 8. met t. 16 ita & in numeris. Secundo, illud est vnum & ens per se, cuius partes componentes non sunt in actu, sed in potentia, cum enim actus sit, qui separat, & distinguit, nullum ens componi potest ex duobus entibus in actu, sed partes numeri, puta vnitates non sunt in illo actu, sed potentia, vt dicit Philosophus 5. met. t. 18. & 7. met t. 49. dualitas enim inquit, aut non est quid vnum, aut duæ vnitates non sunt actu in dualitate, ibidem autem dicit idem dicē-

p. d. 14 q. p. a. 5. c. d. 28. q. p. a. p. a. d. 14. p. p. q. 1. a. 2. 5. c. q. 10 a. 3. c.

5. met. l. 14. & 5. p. met. l. 16.

7. met. l. 13.

dum esse de numeris, quod asserit Democritus de magnitudinibus; nam sicut ille negat vnum posse fieri ex duobus actu existentibus, vnde posuit magnitudines indiuisibiles esse rerum substantias, ita & in numeris dicendum est, quod constent ex vnitatibus existentibus in illis in potentia, non autem actu, nam alioqui non erit numerus vnum per se. Tertio subiectum scientiæ deber esse ens. & vnum per se, vt probat Philosophus 6 met. t. 4 & 1. met sum 3. c. 2. sed numerus est subiectum scientiæ Arithmeticæ, vt dicitur p. post t. 20. & 12. met t. 45. & de illo proprias passiones demonstrat, vt super excedens, æquale, cõmensuratum, par, & impar, vt dicit Philosophus 4. met. t. 5 cum tamen nulla passio sit demonstrabilis de eo, quod non est vnum per se, nam propria passio habet proprium subiectum, cui per se inest, de quo per propria principia subiecti, & causas demonstrari potest, at ens per accidens, vt dicitur 11. met l. c non habet determinata principia, & determinatas causas, ex quibus tantum procedit scientia. Quarto non opponuntur hæc duo plura secundum quid, & vnum simpliciter, vt plura partibus, & vnum toto, nihil enim prohibet id, quod est vno modo diuisum, esse alio modo indiuisum, vt quod est diuisum numero, sit indiuisum specie, & quod est indiuisum in ratione totius sit diuisum in ratione partium; numerus autem cum sit quoddam totum constans ex partibus, (constat enim ex pluribus partibus non continuis, in quas, vt dictum est, secundum potentiam, est diuisibilis,) est vnum simpliciter, & plura secundum quid, vt enim dicit D. Dyon. c. vlt. de diu. nom. nõ est multitudo, nisi participans vno; cuius ratio est, quia sicut priuatio entis, cum dicat priuationem in subiecto apto, fundatur in ente, & priuatio boni fundatur in bono, ita priuatio vnitatis, quæ in multitudine subiectatur, fundatur in vnitate; quare necesse est multitudinem esse quid simpliciter vnum, & sic manifestum est, quod numerus est ens per se, & species quantitatis.

6 met. l. 2. ll. met. l. 8. p post l. 5. 12. met. l. 9. 4. met. l. 4. q de pot. ar. 5. ad 9.

p. p. q. 11. a. p. ad 2.

Ibid. a. 2. ad 2.

Ad primum ergo dicendum, quod numerus, qui est species quantitatis, causatur ex diuisione continui, vnde Philosophus 10. met. t. 2. dicit, quod numerum cognoscimus diuisione continui, & hic non est nisi in rebus materialibus & est subiectum Arithmeticæ; in immaterialibus autem est multitudo quæ opponitur vni, quod conuertitur cum ente, quæ causatur ex diuisione formali, quæ est per formas quasdam oppositas vel absolutas, vel relatiuas, & talis numerus est in diuinis.

q. 9. de pot. a. 5 ad 2. pp. q. 30. a. 3 ad a. p. d. 24. q. p a. r. c & ad 5. & a. 4.

Ad secundum dicendum, quod vnum dupliciter potest cõsiderari, vno modo quantum ad illud, quod ponit, & sic constituit multitudinem, alio modo, quantũ ad negationem quã super addit, & sic opponitur vnũ multitudini priuatiue. Vel dic, quod vnũ, quod est principiũ numeri, dupliciter consideratur, vel vt contra distinguitur vni, quod cõuertitur cũ ente idest vt illi superaddit rationem mensuræ, & hoc modo opponitur relatiue numero; sicut principium principiato punctus lineæ, pars toti, & magis proprie sicut mensura mensurato: vel secundum id, quod est, & tunc vel consideratur vnum cum præcisione, idest quod est tantum vnitas, & sic habet disparatam oppositionem mensuræ ad numerum, quæ oppositio reducitur ad contrarietatem vel sine præcisione, & sic vnitas nullam habet oppositionem ad numerum sed est constituens ipsum. Vel dic, quod sicut binarius, secundum quod est quoddam totum, speciem, & formam determinatam habens, est diuersus specie à ternario, si vero consideretur absque hoc, quod sit perfectum per formam, est pars ternarij, ita & ipsum vnum, secundum quod consideratur vt in se perfectum, & speciem quandam habẽs, opponitur multitudini, quia quod est vnum non est multa, neque è contra, prout vero consideratur vt non completum secundũ speciẽ & formã sic non opponitur multitudini sed est pars eius. Ad illud vero, quod affertur de prioritate dicendũ quod secundũ Philosophum in 10. met: multitudo est prior vno secundum sensum, sicut totum partibus, & compositum simplici, sed vnum est prius multitudine naturaliter, & secundum rationem. Verum quia secundum hoc non posset saluari, quomodo vnum opponatur multitudini priuatiue, nam priuatio est posterior secundum rationem, cum in intellectu priuationis sit eius oppositum, per quod definitur, nisi forte hoc referatur solum ad nominis rationem, prout hoc nomen vnum significat priuatiue nomen vero multitudinis positiue. nomina enim imponuntur à nobis secundum quod cognoscimus res; vnde ad hoc, quod aliquid significetur per nomen, vt priuatio, sufficit, quod qualitercunque sit posterius in nostra cognitione, quamuis hoc non sufficiat ad hoc, quod res ipsa sit priuatiua, nisi sit posterius secundum rationem: ideo melius dici potest, quod in numero duo considerari possunt, & quod est numerus seu multitudo, & ipsa diuisio, quarum hæc est prior illa; ratione igitur diuisionis numerus est prior vno, nam vnum dicitur priuatiue respectu diuisionis, vnum n. est, quod non diuiditur, seu quod est ens indiuisum: secundum quod vero numerus est multitudo est posterior vno secundum rationem, nã multitudo dicitur aggregatio vnitatum. Quod autem diuisio sit prior secundum rationem, quam vnum, multitudo autem sit quid posterius, ex hoc confirmari potest, quia Primum quod in intellectu cadit, est ens. Secundum vero est negatio entis, ex quibus duobus sequitur Tertium, intellectus scilicet diuisionis, ex hoc. n. quod aliquid intelligitur ens, & intelligitur non esse hoc ens, sequitur in intellectu quod sit diuisum ab illo. Quarto autem sequitur in intellectu ratio vnius, quatenus scilicet intelligitur hoc ens non esse in se diuisum. Quinto autem sequitur intellectus multitudinis, seu numeri, prout scilicet hoc ens intelligitur diuisum ab alio, & vtrumque ipsorum esse in se vnum: quantumcunque enim aliqua intelligantur diuisa, non intelligitur multitudo, nisi quodlibet diuisorum intelligatur esse vnum.

q 9. de pot. a. 2. 7. ad 4.

p. d. 24. q. p. a. 5 ad 4.

10 met. l. 4.

q. 9 de pot. a. 7. ad 15. 10. met. l. 4 pp. q. 30. a. 3 ad 3 p. d 24. q. p. a. 3 ad 2.

Ad tertium dicendum, quod vnitates, vt dicitur 7. met. t. 49. non sunt actu in numero, sed potentia; quare non est absurdum, quod numeri partes, vt duæ vnitates constituentes vnum binarium, seu dualitatem, sint actu, secundum quod non sunt continuæ, sed discretæ in se, seu consideratæ secundum quod nõ sunt perfectæ per speciem, & formam talis numeri; & quod sint in potentia in ipso toto, seu in ipsa dualitate, seu consideratæ secundum quod sunt perfecte per formam talis numeri.

7. met. l. 13. 10. met. l. 4.

Ad quartum dicendum, quod in totis heterogeneis, qualia sunt substantiæ compositæ, vt homo, & numerus, vt binarius ternarius videlicet, est duplex forma, partis, & totius, quæ distinguuntur inter se, vt pars, & totum. vt in homine forma partis est anima, nam per hanc homo habet speciem, & vnitatem, forma vero totius est tota quidditas hominis, composita ex materia, & forma, puta humanitas, & ideo non potest esse in singulis partibus, sed in omnibus simul: Et similiter in numeris, vt in numero binario forma partis, est vltima vnitas, hæc enim vt dicit Philosophus 8. met. t. 10. ita se habet ad numerum, sicut anima, quæ est forma partis ad substantiam compositam: sicut enim anima est pars definitionis hominis, & respicit tanquam actus alteram partem, puta corpus, quod se habet per modum materiæ; ita vltima

7. met. l. 4. pp q. . a . ad 27 met. l. 13.

8. met. l. 3.

pp. l. c 7. met. l. 12 8. met. l. 3.

vnitas habet rationem formæ, & reliquæ vnitates habent rationem materiæ, & sicot per animam ho mo est aliquid, & sortitur vnitatem, & speciem, ita vltima vnitas dat vnitatem, & speciem numero. Forma vero totius in numero est forma talis multitudinis, puta dualitas in numero binario; seu ordo transcendentalis duarum vnitatum ad inuicem, vnius per modum materiæ, alterius pet modum formæ, ratione cuius nomerus dicitur componi ex non numetis, sicut domus, cuius forma est compositio, constituitut ex non domibus, hæc enim forma non potest esse in singulis partibus numeri, vel dumus, sed est in omnibus simul, sicut & humanitas non est nisi in omnibus partibus hominis simul sumptis.

Ad quintum dicendum, quod numerus est quodã totum heterogeneum, & ideo non potest esse secundum suam essentiam vnum in qualibet parte, quia non quælibet pas numeratur eodem numero, sed est in omnibus simul sicut & in compositis substantialibus ob eãdem ratinnem forma totius, puta humanitas, respectu hominis non ust in qualibet eius parte, sed in omnibns simul.

q 9. de pot. a.5. ad 8. p.d. a 4. 3. p. 21 p. ad 2. pp. q. 30 a. 8 c.

Ad sextum dicendum quod sicut dictum est, numerus, qui est species quantitatis, consequitur tantum diuisionem continui, & ideo partes illius singulæ debent esse quid continuum, nam cum continuũ sit totum quoddam homogeneum, pats quælibet illius debet esse eiusdem rationis cum toto; vnde numerus numeri non est species quantitatis, sed est multitudo transcedens, vt cum dicimus duos binarios, tres ternarios videlicet.

op. 42. c 20.

Ad tertiam quæstionem dicendum, quod oratio est species quantitatis logice consideratae, seu sumptæ secundum rationem mensuræ: sicut enim quantum immediate diuiditor pet continoum, & discretum; & continuum diuiditur pet tres species, iuxta tres modos mensurandi, quanto continuo conueniẽtes; ita & discretum ob duplicem modum mensuræ illi competentem diuiditor pet duas differentias, cõmone scilicet, & proprium in duas species, numerum, & otationem, commune enim facit numerum, qui est idem omnium numetabilium, vt dictum est, proptium vero facit otationem, quæ solum otationi prolatæ aptari potest, cuius ipsa oratio est mensura.

In c.

op 48. tr. de quãtitate c. 4

Oratio enim licet dicatur vox aggregata ex distinctis syllabis, non tamen sumitur pro ipsa voce, vt est qualitatis species, nam sic est subiectum orationis, sed pro aliquo, quod est in voce, puta pro successione indiuisibilium syllabarum, seu, successiua mensura vocis, quæ respectu illius est veluti passio, nisi dicamus cum aliis, quod licet numetus causetut ex diuisione continui, & nihil addat supra continuum, nisi diuisionem, in qua quodlibet est indiuisum, est tamen alia species quantitatis, quam continua, ita similiter accidit orationi respectu temporis, quod oratio sit molta tempora diuisa, quorum quodlibet est indiuisum, & tamen sit alia speci. s a tempore quod similiter est species quantitatis logicè consideratæ, & sic patet ad secundum obiectum.

I c. in c. quæstiune. p.

op. 48. tr. de quãtitat. c. 2.

Ad ptimum patet ex dictis ad primam quæst. in c.

Ad tettium dicendum, quod duplex est indiuisibilitas, vna est vnitatis, & ex his indiuisibilibus constat numetus, altera est mensurans durationem, secundum quod plura indiuisibilia plus durant, quam vnum, & hæc est indiuisibilitas syllabarum, ex quibus constat oratio, plures enim syllabæ plus dorant, quam vna.

ARTICVLVS IV.

Vtrum sint rectè assignata proprietates quantitatis.

10. met. l. 7. & 8.

VIdetur qood non sit recte assignata prima proptietas quantitatis, quod non habeat contratium. Dicit enim Philosophus 10. met. t. 17. & 19. quod magnum, & paruum sunt contraria, & t. 20. quod multa opponuntur paucis; sed multum, & paucum, magnum, & paruum spectant ad quantiratem, ergo quantitas habet contratium.

5. phys. l. 8. 5. phys. l. 2. p. de gen. l. 11. 12. 13 5. phys. l. 5. a. 2. & 1 huius quæstiunc.

2 Prætetea motus contrarij sunt ad contratios terminos, vt dicitur 5. phys. t. 48. sed augmentatio, & diminutio sunt motus contrarij, vt dicit Philosophus 5. phys. t 6 ergo habebunt terminos contrarios; sed terminus vtriusque est quantitas, vt dicitur p. de gen. t. 25. 26. 31. ergo.

3 Prætetea locus sursum, & deorsum, vt dicitur 5. phys. t. 24. sunt maxime contrarij inter se, quia maximum inter se distant secundum rectam lineam: sed locus, vt dictum est secundum Philosophum in prædicam. c. de quant est species quantitatis, ergo hæc habet contrarium.

op. 48 de quãtitate c. 8

Sed contra est autoritas Philosophi in lib. prædicam. c. de quant. vbi dicit, quod quanto nihil est contratium.

p. 1 q. 51. a. 2 ad p. 22. q. 14 4 p. 4. phys. l. 14. 2. d. 30. q. 2. a. p. c.

1 Videtur qood non recte sit assignata secunda proptietas quantitatis quod non suscipiat magis, & minus. Quia illa forma recipit magis & minus, quæ augetur per modum intensionis in subiecto, vt patet in forma caloris, calidum enim vt inquit, Philosophus 4. physic. t. 84. recipit magis, & minus pet alterationem, & intensionem in subiecto, pet alterationem enim minus calidum fit magis calidum, sed eodem modo quantitas augetur per intensionem in subiecto, quando fit motus rarefactionis, vt dicit Philosophus ibidem, ergo quantitas soscipit magis, & minus.

I. c. ar p. & 9 huius quæst

2 Prætereà omne longum est essentialiter quantum, sicut & latum, & profundum, quia, vt dictum est, longitudo est linea, & latitudo superficies, & profunditas est corpus, quæ sunt species quantitatis; sed aliquid potest fieri magis longum, vel latum, vel profundum, ergo quaotitas potest suscipere magis, & minus.

1 Sed contra est, quod Philosophus dicit in lib. prædicam. c. de quant. quod quantitas non intenditur, nec remittitur.

op. 48. tr. de substantia. c. 7.

2 Prætereà perfectio, & imperfectio quantitatis est secundum maiorem, vel minorem extensionem, secundum quam aliquid dicitur maius, vel minus, sed maior, & minor extensio non est causa sufficiens, quod aliquid dicatur magis, vel minus, vt patet in formis, quæ sunt in maiore, vel minore extensione, secundum quas non dicitur aliquid magis, vel minus, ergo quantitas non recipit magis, & minus.

p. p. 42. ar. p arg. p & arg sed contra p. d. 19. q. 1. arg. sed contra.

1 Videtur quod non sit recte assignata tettia proprietas, quæ quantitati dicitur maxime propria conuenire, puta quod dicatur æqualis, vel inæqualis. Quia æqualitas repetitur in diuinis, iuxta illud D Athan. Tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales, sed in diuinis non est quantitas, vt patet, & docet Aug 4. de Trin. c p. vbi dicit Deum esse magnom sine quantitate, ergo æqualitas non est proptia passio quantitatis nam proptia passio non inuenitur extra propriom subiectum.

op 48 tr. de quãtit. c 8.

2 Prætetea sicot dicimus duas lineas esse æquales, ita dicimus duas albedines esse æquales, & duas

duas formas substantiales esse inæquales, ergo æqualitas, & inæqualitas non sunt propria passio quantitatis.

p.1.11 q.p.a. p c.

3 Præterea dicit Philosophus 5.met.t.6.quod æquale priuatiue opponitur magno, & paruo, vnde etiam per priuationem definitur, sed priuatio non potest esse propria passio alicuius rei realis, ergo æquale, & inæquale non sunt propria passio quantitatis.

Sed contra est, quod Philosophus in lib. prædicam. c. de quant. dicit, quod dici æquale, vel inæquale est maxime proprium quantitatis.

op.48.tr. de subst. c.4.tr. de quant c.8

Respondeo dicendum, ad primam quæstionem quod quantitatis proprium est non habere contrarium, quod tamen non est proprium quarto modo, sed secundo, quia conuenit omni quantitati, sed non soli, nam conuenit etiam substantiæ, vt dicit Philosophus in c. de subst. quod autem quantitati nihil sit cōtrarium, manifestum est primo, quia vbicunque est contrarietas, ibi est magis, & minus, atque adeo latitudo formæ, & vbi non est talis latitudo, ibi non est contrarietas; sed in quantitate, sicut & in substantia non est talis latitudo, nec magis, & minus, ergo quantitas non habet contrarium. Secundo quia de ratione contrarietatis est, vt dicit Philosophus, duorū extremorum in eodem genere continua, & maxima distantia; talis autem distantia non reperitur in vlla specie quantitatis, nam si loquamur de quantitate discreta, neque inter species numerorum est vlla continuitas, quia quælibet species numeri perficitur formaliter per vnitatem, quæ indiuisibilis est, & alteri vnitati nō continua, neque est in ratione numeri accipere duo extrema maximè distantia: est enim accipere minimum numerum, scilicet qualitatem, non tamen maximum, & idem dicitur de altera specie quantitatis discretæ, puta de oratione: si vero loquamur de quantitate continua, eiusque speciebus, licet in quantitate continua, & in loco sit continuitas, non tamen est maxima distantia determinatorum extremorum, si secundum communem rationem quantitatis & loci accipiantur, non enim potest dari linea tam longa, quin possit dari lōgior in infinitū, & similiter superficies latior, & corpus in infinitū profundius, sed solū secundū quod accipiuntur in aliqua re determinata; sicut in aliqua specie animalis, & planta est aliqua minima quantitas à qua incipit motus augmenti, & aliqua maxima, ad quam terminatur. Similiter etiam in loco inueniuntur duo termini maxime distantes per comparationem ad motum aliquem, in quorum vno incipit motus, & in altum terminatur, siue sit motus voluntarius, & naturalis, siue violentus. Postremo idem patet inductione, quia nulla species quantitatis habet contrarium, non enim numerus est contrarius numero, nec consequenter quantitas determinata numero vt bicubitum non est contrarium tricubito, neque etiam quantitas indeterminata, vt linea est contraria alteri lineæ.

5 phys.l.3. 11.met.l.12.

op.48 tr. de quantit c.8.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus dupliciter illi respondet. Et primo quidem, quod magnum, & paruum, multum, & paucum non sunt quātitates, sed relatiua. Dicitur. n. aliquid magnum per respectum ad paruum, & multum per respectum ad paucum, alioqui si hæc absoluta essent, sequeretur, quod granum milij non posset dici magnum, nec mons paruus, nec quod in ciuitate sint pauci homines, & quod in domo sint multi, quæ tamen sunt falsa, vt patet ex communi modo loquendi. Respondet secundo, quod dato, quod magnum & paruum sint in genere quantitatis, non tamen sunt contraria, quia idem non potest esse contrarium sibi, & tamen vna, & eadem quantitas dicitur magna per respectum ad minorem, & parua per respectum ad maiorem; & idem dicit de multo, & pauco.

5. phys.l.5.

Ad secundum dicendum, quod termini motus augmenti, & decrementi dupliciter possunt considerari, vno modo, secundum communem rationem quantitatis, & hoc modo non sunt contrarij. Alio modo, secundum quod accipiuntur in aliqua re determinata, puta in aliqua specie animalis, vel plantæ, & hoc modo sunt contrarij, vt dictum est.

Ibid.

Ad tertium dicendum similiter de loco, quod si accipiatur, vt dictum est, secundum communem rationem quantitatis, non habet contrarium, si vero accipiatur in ordine ad determinatam speciem animalis, vel corporis, habet contrarium.

p.2.q.52.a p c.2.c & ad p 2.p q.p de virt.a.11.c.& q.5 a.5.c.22. q 24.a 5.c.& ad p. & 2.d. 30 q 2.a p.c

Ad secundam quæstionem dicendum, quod quantitas non suscipit magis & minus, & ideo nec intenditur, nec remittitur; si loquamur de quantitate discreta & de eius speciebus, & similiter de quantitate continua vt denominatur à numeris, & de quantitate continua non denominata à numeris sumpta, vt est tale accidens, puta quantitas. Ad cuius manifestationem sciendum, quod quia eatenus forma dicitur suscipere magis, & minus, atque adeo intendi, & remitti, quatenus augumentatur, ex duobus potest sumi augumentum formæ, vno modo ex parte formæ, alio modo ex parte subiecti. Si sumatur augumentum formæ priori modo neque quantitas, neque qualitas possunt augumentari atque adeo suscipere magis & minus, intendi, & remitti, non enim albedo est magis albedo quam alia, neque vna quantitas est magis quantitas quā alia, & idem est de quacunque forma, quæ secundum seipsam sortitur speciem, & non per ordinem ad aliquid extrinsecum, & ratio est, quia necesse est, quod forma, quæ secundum seipsam vel secundum aliquid sui sortitur rationem speciei secundum se considerata habeat rationem distinctam quæ neque in plus neque in minus deficere possit, & ideo additio vel detractio in illis variat speciem. Huiusmodi autem sunt quantitas, & qualitates quædam vt albedo, calor, & similes, quæ non dicuntur in ordine ad aliud: nam quæ dicunt ordinem ad aliud vt motus, possunt augeri per additionem, augetur enim motus per hoc, quod ei aliquid additur vel secundum tempus, in quo est, vel secundum viam per quam est, & tamen manet eadem illius species propter vnitatem termini. Si vero sumatur augumentum formæ posteriori modo puta ex parte subiecti dupliciter id potest contingere, vno modo per additionem; quod quidem in qualitatibus dupliciter fit, nimirum vel quia aliqua pars subiecti recipit formam, quam prius non habebat, vt si dicatur frigus crescere in homine, qui prius frigebat in vna parte, quando iam in pluribus partibus friget; vel quia aliquod subiectum additur participans eandem formam, vt si calidum adiungatur calido, vel album albo, sed secundum vtrumque modum non dicitur aliquid magis calidum vel frigidum, vel albū, quia maius, & similiter in quātitate dupliciter fit, vel quia illud quod erat materia alterius corporis efficitur materia huius, in hoc illo corpore transmutato, vt cum materia quæ erat sub forma aeris fit per generationem sub forma ignis, vel quia subiecto quanto additur aliud quantum, vt contingit in augmento viuentium, & neutro modo fit aliquid magis quantum, sed maius, vt ex se patet. Alio modo ex parte subiecti potest augeri forma per solam intensionē sine additione, quando scilicet subiectum habens iam formam est in potentia ad perfectum participationis modum, & de actu imperfecto per actionem agentis reducitur ad actū perfectū, & hoc modo in alteratione intēditur, & remittitur qualitas puta calor, color,

& similes intenduntur, & subiectum dicitur magis vel minus secundum illas, & in tarefactione similiter quantitas intenditur, & remittitur nō tamen secundum quod est talis forma accidentalis idest quātitas, sed secundum quod est forma accidentalis simpliciter. Cū. n. quantitas corporalis habeat aliquid inquantum est quantitas, & aliquid inquantum est forma accidentalis, illi vtroque modo consideratae conuenit augmentum, & cum inquantum quantitas habeat quod sit distinguibilis secundum situm & numerum, hoc modo considerata augetur per additionem, vt patet in animalibus, inquantum vero est forma accidentalis cum sit distinguibilis solum secundum subiectum, sicut & aliae formae accidentales, augetur eodem modo, quo illae; nam sicut illae augentur per modum intensiouis in subiecto per hoc, quod subiectum magis, ac magis participat formam, idest secundum quod magis, ac magis reducitur in actum illius, ac magis subditur illi, hic enim est modus proprius cuiuslibet formae quae intenditur, eo quod esse huius formae totaliter consistit in eo, quod inhaeret susceptibili, & ideo cum magnitudo rei consequatur esse ipsius formae, hoc est formam esse maiorem, eam magis inesse susceptibili, non autem aliā formā aduenire, ita eodem modo augetur quantitas Quoniam vero res qualibet talis est essentialiter per id, quod illi conuenit secundum quod ipsum, & secundum quod à quacunque alia re essentialiter differt, propterea quia augmentum secundum intensionem non conuenit quantitati secundum quod quantitas est, & talis forma accidentalis ab aliis formis accidentalibus reliquorum generum essentialiter distincta; augmentum vero secundum additionem illi conuenit, vt est talis forma accidentalis, & vt quantitas, ideo absolute dicendum est, quod quantitas secundum quod quantitas non augetur per intensionem, & remissionem sicut augetur qualitas, & ex his patet ad obiecta primo loco allata.

hic, in e. Ad primum ergo secundo loco positum dicendum, quod Philosophus loquitur de quantitate denominata à numero, vt patet exemplo, quod affert, Vel dic, quod Philosophus loquitur de quantitate secundum quod est quantitas, non autem secundum quod est forma accidentalis; nam priori modo considerata augetur tantum per additionem, vnde non sequitur, quod subiectum dicatur magis, vel minus participare quantitatem, posteriori vero modo sumptae conuenit augeri per modum intensionis in subiecto, sicut & aliae formae accidentales, quae intenduntur, & remittuntur.

p. 1. q. 12. a. p & 1. c. 9. de virt. a. 1. c. 11 q. 24. a. 5. c. Ad secundum dicendum, quod quia subiectum dicitur magis, vel minus secundum aliquam formam, quando illa forma est maior, vel minor, seu quando est cū maiori, vel minori perfectione, nam tunc subiectū dicitur magis, vel minus, quādo de aliquo imperfecto reducitur per actionē agentis ad perfectū actum alicuius formae, ideo secundum quantitatem potest aliquid dici magis, vel minus, quia illa potest esse maior, vel minor, & subiectum de imperfecto actu illius potest reduci per actum agentis ad actum perfectum, vt patet in tarefactione. Quod si secundum alias formas quatenus sunt in maiore, vel minore superficie, vel quantitate, non dicitur subiectum magis, hoc est, quia qualitates tunc non sunt in se maiores, cum talis magnitudo non competat illis per se, sed per accidēs, & propterea ratione quantitatis, & magnitudinis subiecti non dicitur aliquid magis album, sed tantum maior albedo, extensiue scilicet, seu ratione subiecti, non intensiue, seu ratione sui.

Ad tertiam quaestionem dicendum, quod maxime propriū quantitatis tamquam omni, soli, & semper conueniens est secundum illam aequale, & inaequale dici, sicut enim dicit Philosophus 5 met. t. 20. vnum in substantia facit idem, vnum in quantitate facit aequale, & vnum in qualitate facit simile, eadem enim sunt, quorum substantia est vna; similia, quorum qualitas est vna, aequalia quorum quantitas est vna Notandum tamen, quod sicut duplex est quantitas molis, seu dimensiua, quae est in solis rebus corporalibus, & virtutis, quae attenditur secundum perfectionem alicuius formae, vel naturae & secundum esse, & operationem illius: ita vtrique quantitati duplex conuenit aequalitas, & de quantitate quidem molis manifestum est, nam quaecunque accipiatur, vel est aequalis, vel inaequalis, de quantitate vero virtutis etiam patet, nam, vt dicit August. l. de fide ad Petrum c. p aequalitas intelligitur in Patre, Filio, & Spiritu sancto, inquantum nullus aut praecedit aeternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate, quamcumque tamen quantitatem consequatur aequalitas, suppositum huius sicut, & suppositum similitudinis debet esse aliquid distinctum quia nihil est simile, & aequale sibi, sed alteri. p. d. 19. q. p. a p. c. d. 31. q. p. a. p. c. p. p. q. 42. a. p. ad p. 5 met. l. 17. op. 45. tr. de quant. c. 8. p. d. 19. q. p. a. 4.

Ad primum ergo dicendum, quod aequalitas non causatur ex vno in quantitate, solum secundum rationem quantitatis communem, sed etiam secundum rationem alicuius speciei quantitatis; ad rationem enim aequalitatis sufficit, quod sit vnitas numeri, vel etiam temporis, & ita cum in diuinis sit ratio aliquarū specierum quantitatis, potest ibi esse aequalitas propriè, sed quia quod inuenitur in pluribus, cōuenit eis secundū id, quod est eis cōmune, & non secundū id, quod est illis proprium; ideo melius dici potest, quod aequalitas consequitur rationem quantitatis in communi quae consistit in quadam diuisibilitate. Vnde ratio quantitatis inuenitur propter tum illis, quae secundum se diuiduntur, & sic Deo non conuenit. Inuenitur etiam quodammodo in illis, quorum diuisio attenditur secundum ea quae extrema sunt, sicut virtus dicitur diuisibilis, & quantitatis rationem habens ex ratione, & diuisione actuum, & obiectorum, & quia talis ratio quantitatis virtualis Deo conuenit, per consequens & Deo conuenit aequalitas. p. d. 19. q. p. a. p. & quaest. 1 a p. c. p. p. q. 42. a. p.

Ad secundum dicendum, quod dicimus duas albedines esse aequales, & duas formas inaequales, ratione quantitatis virtualis, quae maxime attenditur secundum perfectionem naturae, & formae. op. 48. de quantitate c. 8. p. d. 19. q. 3. a. p.

Ad tertium dicendum, quod de aequalitate dupliciter conuenit loqui, aut quantum ad vnitatem quantitatis, quae est causa ipsius, aut quantum ad relationem consequentem. Si loquamur de aequalitate secundum vnitatem quantitatis, supra quam fundatur talis relatio, sic ratio eius consistit in priuatione, sicut & ratio vnitatis, & ideo dicit Philosophus, quod aequale opponitur priuatiue magno, & paruo, sicut vnum multo: si vero loquamur de aequalitate quantum ad relationem, sic aequalitas in rebus creatis aliquid ponit realiter in vtroque extremo, sed in diuinis personis nihil nisi secundum rationem. p. d. 31. q. 1. a. p.

ARTICVLVS V.

Vtrum recte sint assignatae diuisiones quantitatis.

Videtur quod non sit recte assignata prima diuisio quantitatis in continuam, & discretam, Philosophus enim 5. met. t. 18. quantitatem diuidit in magnitudinem, & multitudinem; atque videtur sufficiens diuisio, ergo non debuit quantitas aliter diuidi. op. 42. 1. c. 10 5. met. l. 15.

5 met.l.15. 2 Præterea grauitas, & leuitas sunt quanta per se, vt dicitur 5. met. t. 18. sed grauitas, & leuitas neque sunt quantitas continua, neque discreta, vt patet, ergo quantitas non sufficienter diuiditur in continuam, & discretam.

p.d.19.q.2.a p.c. p.p.q. 42.ar.p.ad p. 3 Præterea duratio, quæ dicitur æternitas participata, & æuum sunt quanta, nam secundum illa possunt aliqua dici æqualiter, vel inæqualiter durare, sicut de diuinis personis dicit Aug. quod sunt æquales in æternitate,) sed illæ neque sunt quantitas discreta, vt patet, neque continua, cum habeant oppositam rationem ipsi tempori, ad quod tantum inter species quantitatis continuæ videntur posse reduci, ergo idem, quod prius.

Sed contra est autoritas Philosophi in prædic. c. de quantitate vbi quantitatem diuidit in continuam, & discretam.

op.42. c.10. p.1.49.a p. ad 1 op. 70. q.5.ar.1.ad1. op.48 tr. de quantit.c.4. op.42.c.10. op 48. de quantit.c.4. 1 Videtur quod non rectè diuidatur quantitas in eam, quæ constat partibus positionem habentibus & eam quæ constat partibus positionem non habentibus. Quia positio facit prædicamentum distinctum a quantitate, idem enim est positio, quod situs, quod est prædicamentum distinctum ab aliis, ergo male diuiditur sic quantitas.

2 Præterea constare partibus positionem habentibus, neque conuenit quantitati discretæ, non enim numero, neque orationi; neque continuæ; quia tempus est quantitas continua, & tamen non constat partibus positionem habentibus, ergo

op.48 1 c.p. met.l.2. 3 Præterea punctus non est quantitas, nec species quantitatis; sed punctus habet positionem ergo quantitas non recte diuiditur in habentem positionem, & non habentem positionem.

op.42, & 48 Sed contra est. quod Philosophus in prædic.c.de quantitate diuidit quantitatem in eam, quæ constat partibus positionem habentibus, & eam quæ non constat.

5.met.l.15. 1 Videtur, quod non recte diuidatur quantum in per se, & per accidens. Quia cætera prædicamenta accidentium non diuiduntur in per se, & per accidens; sed non est maior ratio quantitatis, & aliorum prædicamentorum, ergo quantum non debet sic diuidi.

q.de ani.a. 20.c. 2 Præterea inter quanta per accidens ponit Philosophus 5.met t.18 album, & similia, sed albo, & similibus non conuenit conditio quanti per accidens; hoc enim est totum in toto subiecto quanto, & pars in parte, albedo autem est tota in tota superficie subiecti quanti, & tota in qualibet parte; nam æque intensa est albedo in qualibet parte, sicut in toto, ergo vel non recte afferuntur a Philosopho exempla quanti per accidens, vel non recte diuiditur quantum in per se, & per accidens.

5.met.l.15. op.42.c.10 Sed contra est autoritas Philosophi in prædicam.c. de quant. & 5. met.c. de quant. diuidentis quantum in per se, & per accidens.

p.met l.4. op.42.c.10. Ad primam quæstionem dicendum, quod recte diuiditur quantitas in continuam, & discretam; nam genus recte diuiditur in suas differentias, hoc enim spectat ad diuisionem formalem, continuum autem, & discretum sunt primæ differentiæ quantitatis, ex illis enim duæ species immediate constituuntur, magnitudo scilicet, & multitudo, nam illa constituitur per continuum, vnde definitur, quod sit diuisibilis in partes continuas, hæc vero per discretum, vnde definitur, quod sit quantitas diuisibilis in partes discretas.

p.met.l 4. op.42.c 10. Ad primum ergo dicendum, quod diuisio quantitatis in continuam, & discretam est diuisio in differentias, diuisio vero quãtitatis in magnitudinem, & multitudinem est generis in species.

Ad secundum dicendum, quod graue, & leue non pertinent ad quantitatem, sed ad qualitatem, vt dicit Philosophus 5.met.t.19. 5 met.l.15 & 16.

Ad tertium dicendum, quod durationes illæ pertinent ad quantitatem virtutis, non autem ad quantitatem molis. p.d.19 q.3.a. 1 c.p.p.q 42 a.p.ad p.

Ad secundam quæst. dicendum, quod diuisio quantitatis in eam, quæ constat partibus habentibus positionem, & eam, quæ constat partibus non habentibus positionẽ, est eadem cum superiori quia habere partes positionem habentes in continuo est habere partes copulatas ad aliquem terminum communem quod est esse continuum; habere vero partes non habentes positionem in continuo est habere partes discretas ad inuicem, quod est esse numerum. Quanquam non omne continuum habet partes positionẽ habentes ad inuicem; sicut tempus, quod est continuum materialiter, licet sit discretum formaliter, est enim numerus motus, vt dicitur in 4.physic. op.42.c.10. op.42 c.10. & 1 c in obiect. & a rt p. huius quæstionis.

Ad primum ergo dicendũ, quod duplex est positio, vna, quæ cõnstituit prædicamentum situs, & dicit ordinem partium totius locati ad locum, altera est, quæ est quasi differentia quantitatis continuæ, & dicit ordinem partium in toto existentium ad inuicem. op.48 tr de quantit.c.4.

Ad secundum dicendum, quod ad hoc, quod quantitas habeat positionem, requiruntur tria, primum, quod habeat suas partes continuas signabiles, & non signatas, secundo quod secundum hanc signabilitatẽ habeat partes inter se ordinatas, vnã scilicet post aliã, tertio quod partes illæ habeant permanentiam. Defecto primæ conditionis numerus, qui habet partes suas non signabiles, sed signatas, licet habeat eas ordinatas, puta duo post vnum, & tria post duo, & sic de aliis, non habet positionem. Defectu primæ, & tertiæ conditionis oratio non est quantitas constãs partibus positionem habentibus, quia neque habet partes suas continuas, nec permanentes. Defectu vero solius tertiæ conditionis tempus licet habeat partes continuas signabiles, & nõ signatas, & habeat partes ordinatas, quia tamen non habet eas permanentes, ideo non est quantitas constans partibus positionem habentibus.

Ad tertium dicendum, quod punctum dicitur habere positionem, non quia constet partibus positionem habentibus, quomodo species quantitatis dicũtur habere positionem, nam hoc impossibile est, cum sit quid indiuisibile, & principiũ quantitatis, sed quia est quoddam indiuisibile dicens ordinem ad partes lineæ positionẽ habẽtis, est enim finis prioris, & principium posterioris partis lineæ ad differentiam vnitatis, quæ est indiuisibile non habens positionem, & situm, quam propterea punctus superaddit vnitati. l.c.ia obiect

Ad tertiam quæstionem dicendum, quod peculiari ratione in prædicamento quantitatis locum habet diuisio entis in per se, & per accidens, seu quanti in per se, & per accidens. Ad cuius manifestationem sciendum est, quod quantitas est primum inter omnia accidentia, & per consequens inter illa propinquius substantiæ, vnde quidam dicebant quantitates, puta lineam, superficiem, corpus, & numerum esse substantias, nam sola quantitas habet diuisionem in partes proprias post substantiam, albedo enim non potest diuidi, & consequenter nec intelligitur indiuiduari nisi per subiectum; & inde est, quod in solo quantitatis genere dantur aliqua per se quanta, quorum quædam significantur per modum substantiæ, seu vt subiecta, sicut linea, superficies, numerus, & similia, quodlibet enim istorum est substantialiter quantum, quia in definitione cuiuslibet ponitur quãtitas, nam linea est quantitas continua secundũ longitudinem diuisibilis, & similiter est de alijs; quædam 5.met.l.15.

verò significantur per modum habitus, vel passionis talis substantiæ, scilicet lineæ, quæ est substantialiter quantitas, vel aliarum similium quantitatum; sicut multum, & paucum significantur vt passiones numeri: & productum, & breue vt passiones lineæ, & latum, & strictū vt passiones superficiei, & profundum, & humile, siue altum, vt passiones corporis, & similiter graue, & leue secundum opinionem illorum, qui dicebant multitudinem superficierum, vel atomorum esse causam grauitatis in corporibus, paucitatem vero eorundem esse causam leuitatis; sed secundum veritatem graue, & leue non pertinent ad quantitatem, sed ad qualitatem. Quædam etiam sunt, quæ communiter cuiuslibet quantitatis continuæ passiones sunt, sicut magnum, & paruum, maius, & minus, siue hæc dicantur absolute, siue relatiue. Aliqua vero sunt quanta per accidens, & sunt duplicia, vnum quædam ita dicuntur, quia sunt accidentia alicuius subiecti quanti, vt album, & musicum, quædam vero dicuntur quanta per accidens, non ratione subiecti, in quo sunt, sed ex eo, quod diuiduntur secundum quantitatem ad diuisionem alicuius quantitatis, sicut motus, & tempus, quæ dicuntur quanta, & continua, quia illa, quorum sunt, diuisibilia sunt, & ipsa diuiduntur ad diuisionem eorum, tempus enim est diuisibile, & continuum propter motum, motus autem propter magnitudinem, non quidem eius, quod mouetur, sed eius, in quo aliquid mouetur, ex eo enim quod illa magnitudo est quanta, & motus est quantus, sequitur tempus esse quantum, & sic patet ad primum obiectum.

Ad secundum dicendum, quod in forma, quæ per accidēs diuiditur ad diuisionem continui, sicut est albedo, triplex totalitas potest considerari, nimirum secundum quantitatem, secundum speciem, & secūdum virtutem, si accipitur prima totalitas, talis forma est tota in toto corpore, vel superficie, & pars in parte corporis, vel superficiei; si secunda eadem forma est tota in toto, & tota in qualibet parte, nam æqȝ intensa albedo est in aliqua parte, sicut in toto, si tertia adhuc non est talis forma tota in qualibet parte, non enim potest tantum in disgregando albedo, quæ est in parte superficiei, sicut quæ est in tota superficie, sicut neque tantum potest calor, qui est in paruo igne ad calefaciendum, sicut calor, qui est in magno. *p dean ar. 10.*

QVÆSTIO XII.

De prædicamento qualitatis.

Deinde considerandum est de prædicamento qualitatis.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR SEPT.

1 *Vtrum ratio formalis qualitatis consistat in eo, quod sit modus, & determinatio substantiæ secundum esse accidentale.*

Vtrum sint tantum quatuor species qualitatis.

Vtrum habitus, & dispositio sint species qualitatis inter se essentialiter distincta.

4 *Vtrum naturalis potentia, & impotentia sint inter se essentialiter distincta.*

5 *Vtrum passio, & passibilis qualitas specie inter se differant.*

6 *Vtrum forma, & figura specie inter se differant.*

7 *Vtrum recte sint assignata proprietates qualitatis.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ratio formalis qualitatis consistat in eo, quod sit modus, & determinatio substantiæ secundum esse accidentale.

VIdetur quod ratio formalis qualitatis non consistat in eo, quod sit modus, & determinatio substantiæ secundum esse accidentale. Dicit enim Philosophus in lib. prædicam. c. de qualit. quod ratio formalis qualitatis consistit in eo, quod secundum illam quales esse dicimur, vnde & 5 met. t. 16. qualitatem dicit esse, quæ significat quale; sed hoc non est qualitatem esse modum, & determinationem substantiæ, ergo in tali modo non consistit ratio formalis qualitatis. *op 48. tr. de qualit. c. p. 5. met. l. 9.*

2 Præterea in diuinis est modus; dicimus enim quod in diuinis est processio per modum naturæ, & per modum voluntatis; sed in diuinis non est qualitas secundum quod est genus, vt dictum est, ergo talis formalis qualitatis non est modus. *q. 10. de por. a. 2. arg. 10. & in c. q. 9. a. 5.*

3 Præterea cum modus mensuram importet, debet spectare ad illud prædicamentum quantitatis, vt dictum est ergo. *1. d. 27. q. 3. a. 2. 1. c. 4. d. 16. q. 3. a. p. ad 4.*

4. Præterea determinatio substantiæ non solum fit per qualitatem, sed etiam alijs modis, nam potest aliquid determinari vel per additionē alicuius differentiæ, quæ potentialiter erat in genere, vel ex eo, quod natura communis recipitur in aliquo, & fit hoc aliquid; vel per additionem alicuius accidentis, siue sit qualitas, siue quantitas, siue sit quid intrinsecum, siue quid extrinsecum, ergo male describitur ratio formalis qualitatis per hoc, quod sit modus, & determinatio substantiæ. *p. d. 8. q. 4. ar. p. ad 2.*

Sed contra est, quod illud est ratio formalis qualitatis, secundum quod species illius inter se essentialiter distinguuntur, sicut supra dictum est, id esse rationem formalem quantitatis, secundum quod illius species inter se essentialiter distinguuntur, sed species qualitatis distinguuntur inter se essentialiter per hoc, quod vario modo determinant substantiam secundum esse accidentale, ergo ratio formalis qualitatis consistit in modo, & determinatione. *p. 1. q. 19. a. 1. c.*

Respondeo dicendum, quod proprie qualitas importat quendam modum substantiæ; modus autem est, vt dicit Aug l. 4. super gen ad litt. c. 3. quem mensura præfigit, vnde importat quandam determinationem secundum aliquam mensuram: & ideo sicut id, secundum quod determinatur potentia materiæ secundum esse substantiale, dicitur qualitas, quæ est differentia substantiæ; ita id secūdum quod determinatur potentia subiecti secundum esse accidentale, dicitur qualitas accidentalis, quæ est etiam quædam differentia, vt dicitur 5. met. t. 19. & secundum hunc modum, vel determinationem varie acceptam diuersificantur species qualitatis: nam determinatio, & modus subiecti in ordine ad naturā rei constituit primam speciem qualitatis, determinatio vero subiecti secundum actionem, & passionem constituit secundam, & tertiam speciem, determinatio demum secundum quantitatem constituit quartam speciem, & sic manifestum est, quod ratio formalis qualitatis est quod sit modus, & determinatio substantiæ secundum esse accidentale. *Ibid.*

Ad primum ergo dicendum, quod in qualibet qualitate duo considerari possunt, modus denominandi, & modus essendi, quorum ille pertinet ad logicū, hic ad Philosophum, vt videre est in secunda specie *5. met. l. 14.*

qualitatis, quam ideo Philosophus in Metaphysica non numerat inter species qualitatis, numerat autem in logica, quia illa secundum modum essendi, quem considerat Philosophus, magis continetur sub potentia, habet autem modum denominandi proprium, sicut & reliqua species qualitatis. Quia ergo in lib. prædicam. Philosophus prædicamenta logicè tractat, propterea qualitatem describit ex proprio modo denominandi substantiam.

q.10.d.1.p.01. a. 2. Ad secundum dicendum, quod cum dicitur in diuinis processio per modum naturæ, & voluntatis, non ponitur in Deo modus, qui sit prædicamentum qualitatis, seu qui sit qualitas diuinæ substantiæ superaddita, sed ostenditur similitudinis cuiusdam comparatio inter processiones in diuinis, & processiones, quæ sunt in rebus creatis.

p.1 q.49.a.2 c.1.met.l.16. Ad tertium dicendum, quod modus cum sit, vt dictum est, quem mensura præfigit, dicit determinationem substantiæ, secundum aliquam mensuram, & ideo sicut duplex est mẽsura, vna secundum esse substantiale, altera secundum esse accidentale, ita duplex est determinatio subiecti, vel secundum esse substantiale, & hæc est differentia substantiæ, per quam respondemus interroganti quale quid est res, altera est secundum esse accidentale, & hæc est ratio formalis qualitatis, per quam respondemus interroganti qualis res sit.

1.e q.4.a.3.a Ad quartum dicendum, quod substantia tripliciter potest determinari, vel ad esse specificum, & substantiale, vel ad esse accidentale extrinsecum, vel ad esse accidentale intrinsecum. ex hac enim triplici determinatione colligitur sufficientia numeri prædicamẽtorum, vt dictum est. Primo modo determinatur forma per formam substantialem. Secundo modo per sex vltima prædicamenta. Tertio modo per qualitatem, licet enim quantitas sit accidens intrinsecum substantiæ, non tamen est formalis determinatio. &

5 met.l.9. 3.phy.l.1.5 modus substantiæ, sicut qualitas. Cum enim modus determinandi, & prædicandi sequatur modum essendi, modus essendi, quem significat quantitas, non est quale, sed quantum, & ideo non prædicatur in quale, sed in quantum: nec per quantitatem respondetur interrogationi factæ per quale, sed per quantum, secus in qualitate.

ARTICVLVS II.

Vtrum sint tantum quatuor species qualitatis.

p.1 49.a.p. arg.1. Videtur quod species qualitatis sint pauciores quatuor. Quia habitus ponitur vnum prædicamentum, vt patet in lib prædicamen. sed vnũ prædicamentum non continetur sub alio tamquam species, ergo habitus non est species qualitatis.

ibid. arg.3. 2 Præterea dispositio est ordo habentis partes, dispositio non est species qualitatis.

5.met l.16 op. 42.c.10 3 Præterea Arist. in 5. met. t. 19. inter species qualitatis non numerat naturalem potentiam, & impotentiam; sed ibi diligenter agit Philosophus de quantitate, & eius speciebus, ergo species qualitatis sunt tantum tres.

p 1.49.a.3. ad 3 & 1 cit. in respons. 4 Præterea secunda species non differt à prima, quia neque distinguunt, quod secunda species est actiua, non prima, quia vtraque species est principium actionis, sunt enim multi habitus actiui, vt scientia, & virtus, neque quod secunda species est qualitas à natura insita, prima vero est aquisita, quia multæ qualitates ex prima specie sunt à natura, vt sanitas, & pulchritudo, & è cõtra aliqua potentia est aquisita, vt character, neque quod differũt subiecto, quia vtriusque speciei qualitates sunt in anima, & in corpore; in anima enim sunt naturales potentiæ & habitus spiritualės, vt scientia, & virtus; sed quod non differt ab altero, non facit numerum cum illo, ergo species qualitatis sunt pauciores.

5 Præterea esse principium actionis ponitur in definitione potentiæ vt patet 5. met t. 7. sed etiã habitus ponitur, vt principium actus, dicit enim Comm. 3. de ani com 18. quod habitus est quo quis agit, cum voluerit ergo naturalis potentia non est distincta ab alijs speciebus qualitatis. ibid. arg. 5. & arg. sed contr.

6 Præterea dicit Philosophus in prædic. qualitatis calorem, & frigus esse dispositiones, & habitus; sed calor, & frigus sunt in tertia specie qualitatis, ergo tertia species non est distincta à prima, & sic species qualitatis erunt pauciores. ibid. a. 1. arg. 2.

7 Præterea figura est signum institutum ad aliquid significandum secundum assimulationem ad aliud, sed signum non est species qualitatis, sed potius relationis, nam consistit formaliter signum in habitudine quadam ad signatum, ergo figuræ non est species qualitatis. 4.d 16 q.2 p.ad p.3.p q 60.a.p.c.4. d.4.q p a. p. c.

8 Præterea secundum figuram contingit aliquid esse bene, vel male dispositum, & similiter secundum calorem, & frigus. & secundum quamlibet qualitatem, sed esse dispositionem, secundum quam bene, vel male dispositum disponitur, est definitio primæ speciei qualitatis, ergo reliquæ species non distinguuntur à prima, & ita erunt species qualitatis pauciores. p.2. 49 a 2. arg. p.

9 Videtur quod species qualitatis sint plures quatuor. Dicit enim Philosophus in prædicam c. de qualitate, quod fortasse apparebunt alij modi qualitatis, & quod dicti sunt, qui maxime dicuntur qualitates, at hoc est dari alias species præter quatuor, ergo. 4.d 4 q p. ar. p. 6.

10 Præterea character est qualitas, sed non est vlla ex quatuor speciebus. non enim est habitus, quia hic ordinatur ad aliquid bene, vel male, character vero ad aliquid simpliciter, neque est dispositio, tum ob eandem rationem; tum quia non est facile mobilis, sed omnino indelebilis neque est potentia naturalis, quia potentiæ omnibus hominibus communes sunt, & insunt à natura, non autem character; neque est naturalis impotentia, quia tunc sacramenta characterem imprimentia magis officerent, quam iuuarent, neque est in tertia specie qualitatis quia sicut probat Philosophus 7. phys. t. 19. tertia species non est nisi in sensibili parte animę, character autem est in parte intellectiua; præterea illæ qualitates semper habent ordinem ad aliquam transmutationem corporis, vel quam inferunt, vel à qua causantur; neque demum est forma, vel figura, quia hæc est terminatio quantitatis; at anima, in qua est character non est quantitas, ergo species qualitatis sunt plures. 4 d 4.q p. ar p. arg. p. a. 3. & in c.

11 Præterea raritas, & densitas, asperitas, & lenitas sunt qualitates: sed hæ non pertinent ad vllam ex quatuor speciebus, ergo. pp. 77.a. a. ad 4 d 12. q. p.a p. quæstiunc. 3. ad

12 Præterea Philosophus 5. met. t 19. inter species, & modos qualitatis ponit numerum, superficiem, & corpus, sed hæc non pertinent ad vllam ex prædictis quatuor speciebus qualitatis, ergo. 6. 1. de gen. l. 2. p. d. 17. q. 2 a. 2. c. 7. phys l. 5. 5. met. l. 16.

13 Præterea dantur aliæ qualitates, vt pulchritudo ex Philosopho 7. phys. t. 17. species sensibilis, & intelligibilis, verbum mentis, & lux, quæ non videntur ad quatuor prædictas species posse reuocari, ergo species qualitatis sunt plures quatuor.

Sed contra est, quod Philosophus in lib. prædicam c. de qualit. numerat tantum quatuor species qualitatis. p. 1 4.d. cit. op 42. 5. met. l. 17.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod quatuor sunt tantum species qualitatis. Ad cuius manifestationem sciendum quod Simplicius in eumm prædicam. sic assignat differentias specierum qualitatis, dicens quod qualitatum quædam sunt naturales, quæ secundum naturam insunt, & semper; quædam autem sunt aduentitiæ, quæ ab extrinseco efficiuntur, & possunt amitti, & hæ sunt habitus, & dispositiones secundum facile, & difficile amissibile differentes. Naturalium autem qualitatum quædam sunt secundum id, quod aliquid est in potentia, & sic est secunda species qualitatis: quædam vero secundum quod aliquid est in actu; & hoc vel in profundum, vel secundum superficiem: si in profundum, est tertia species qualitatis, si secundum superficiem, est quarta species, sicut figura, & forma, quæ est figura animati. Sed ista distinctio specierum qualitatis inconueniens videtur. Sunt enim multæ figuræ, & qualitates passibiles non naturales, sed aduentitiæ, & multæ dispositiones non aduentitiæ, sed naturales, sicut sanitas, & pulchritudo, & huiusmodi, & propter hoe non conuenit ordini specierum; semper enim quod naturalius est, prius est: & ideo aliter est assignanda distinctio specierum qualitatis; proprie enim qualitas, vt dictum est, importat quendam modum substantiæ, modus autem est, vt dicit Aug. super Genesim ad litt. lib. 4. c. 3. quem mensura præfigit; & ideo sicut id, secundum quod determinatur potentia materiæ secundum esse substantiale dicitur qualitas, quæ est differentia substantiæ; ita id, secundum quod determinatur potentia subiecti secundum esse accidentale, dicitur qualitas accidentalis, quæ est etiam quædam differentia secundum Philosophum 5. met. t. 19 modus autem, siue determinatio subiecti secundum esse accidentale potest accipi vel in ordine ad ipsam naturam subiecti, vel secundum actionem, vel passionem, quæ consequuntur principia naturæ, quæ sunt materia, & forma; vel secundum quantitatem; si ergo accipiatur modus, vel determinatio subiecti secundum quantitatem, sic est quarta species qualitatis; si vero accipiatur secundum actionem, & passionem, constituitur secunda, & tertia, species: secunda quidem, si determinatio subiecti accipiatur secundum principia actionis, & passionis, tertia vero si accipiatur secundum terminum. Si demum accipiatur modus, & determinatio subiecti in ordine ad naturam rei, constituitur prima species qualitatis, habitus, & dispositio secundum quæ natura conuenienter se habet vel in se, vel ad aliud. Ponitur autem prima species qualitatis habitus, & dispositio, secundo vero loco sequitur naturalis potentia, & impotentia, tum quia habitus respicit naturam, quæ est primum quod consideratur in re. & præcedit actionem, quam respicit potentia, tum quia habitus est quid completum, potentia incompletum: & habitus est actus, hæc vero est potentia, completum autem est prius incompleto naturaliter, & actus potentia, licet sit prior generatione, quam actus, & incompletum completo.

Ad primum ergo dicendum, quod habere tripliciter sumitur, primo secundum quod dicitur respectu cuiuscunque quod habetur, & hoc est commune ad diuersa genera: vnde Philosophus inter post prædicamenta ponit habere, quæ scilicet diuersa genera consequuntur, sicut sunt opposita, prius & posterius, & alia huiusmodi. Verum quia inter ea, quæ habentur, talis videtur esse distinctio, quod quædam sunt, in quibus nihil est medium inter habens, & id, quod habetur, sicut inter subiectum, & qualitatem, & quantitatem nihil est medium: quædam vero sunt, in quibus non est aliquid medium inter vtrumque nisi sola relatio, sicut aliquis dicitur habere socium, vel amicum: quædam denique sunt, inter quæ est aliquid medium, non quidem actio vel passio, sed aliquid per modum actionis, vel passionis, prout scilicet vnum est ornans, vel tegens, & aliud ornatum, vel tectum, vnde Philosophus in 5. met. t. 25. dicit quod habitus dicitur tamquam actio quædam habentis, & habiti, sicut est in illis, quæ circa nos habemus, & ideo in his constituitur vnum speciale genus rerum, quod dicitur prædicamentum habitus, de quo dicit Philosophus in 5. met. quod inter habentem indumentum, & indumentum, quod habetur, est habitus medius, & ideo secundo sumitur habere quatenus significat tale medium; Tertio vero sumitur habere, prout res aliqua dicitur quodammodo se habere in seipsa, vel ad aliquid aliud, & quia iste modus se habendi est secundum aliquam qualitatem, ideo hoc modo habitus quædam qualitas est, de qua Philosophus in 5 met. t. 25. dicit quod habitus dicitur dispositio, secundum quam bene, vel male disponitur dispositum, aut secundum se, aut ad aliud, vt sanitas quidem habitus est, & sic loquimur nunc de habitu, sed argumentum procedit de habere, vel habitu secundo modo, secundum quod intelligitur aliquid medium inter habens, & id, quod habetur, sic enim est quoddam prædicamentum, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, quod dispositio quidem semper importat ordinem alicuius habentis partes, sed hoc contingit tripliciter, vt statim ibidem subdit Philosophus, scilicet, aut secundum locum, aut secundum potentiam, aut secundum speciem; in quo, vt Simplicius dicit in comm. prædicam. comprehendit omnes dispositiones, corporales quidem in eo, quod dicit secundum locum, & hoc pertinet ad prædicamentum situs, qui est ordo partium in loco, quod autem dicit secundum potentiam, includit illas dispositiones, quæ sunt in præparatione, & idoneitate nondum perfecte, sicut scientia, & virtus inchoata, quod autem dicit secundam speciem, includit perfectas dispositiones, quæ dicuntur habitus, sicut scientia, & virtus completa. Vel dic, quod dispositio secundum ordinem partium in loco constituit prædicamentum situs, dispositio vero dicens ordinem partium secundum speciem, & figuram totius, qui dicitur situs intrinsecus, est differentia quantitatis continuæ, quantitas enim alia est habens positionem, vt linea, superficies, & corpus, alia non habens, vt numerus, & tempus, dispositio demum dicens ordinem partium secundum potentiam, siue virtutem, constituit primam speciem qualitatis, dicitur enim aliquid hoc modo esse dispositum, vt puta secundum sanitatem, vel ægritudinem ex eo, quod partes eius habent ordinem in virtute actiua, vel passiua.

Ad tertium dicendum, quod secunda species qualitatis. quæ est naturalis potentia, & impotentia à Philosopho prætermittitur in metaphysica, quia magis comprehenditur sub potentia, cum non significetur, nisi vt principium passioni resistens: in prædicamentis vero ponitur per modum denominandi, quem habet conuenientem qualitati: Secundum potentiam enim etiam dicimur quales: quærenti enim qualis est homo, congrue respondetur, quod sit aptus, vel ineptus ad luctam, robustus, aut imbecillis, & hoc ad logicum spectat, quippe qui considerat modum prædicandi, non modum essendi, vt dictum est, secundum quem magis continetur sub potentia, de qua Philosophus supra locutus fuerat,

Ad quartum dicendum, quod in secunda specie,

a d. 49. p. q. ar. p. c. p. 2. 9. a. 2. c. op. 42. c. 21. op. 48. de qualit. 5. met. l. 16.

p. 1. q. 49. a. p. & 2 c. & ar. 3. ad 2.

4. d. 4. q. p. a. p. c. p. 2. 50. a. 2. ad 3.

p. 1. q. 49. a. p. c. & ad 2.

p. 1. q. 49. a. p. p. ad 3.

5. met. l. 20.

op. 42. c. 21. 5. met. l. 16.

q. 9. a. p. ad p. q. 11. a. p. c. q. 7. de pot. a. 7. ad 2. p.

sicut & io tertia non consideratur aliquid pertioens ad ratio nem boni, vel mali, sed tantum, quod aliquid facile, vel difficile fiat, quia motus, & passiones non habent rationem finis, bonum autem, & malum dicuntur per respectum ad finem, & in prima specie, quia est modus, & determinario subiecti in ordine ad naturam rei, quæ est finis, & cuius causa fit aliquid, vt dicitur 2 phys. t. 17. & 18 per se consideratur bonum, & malum. & etiam facile, & difficile mobile, secundum quod aliqua natura est finis generationis, & motus Vnde in 5 met. t. 55. definit Philosophus habitum, quod sit dispositio, secundum quam aliquid disponitur bene, vel male. & in 2 eth. c 5. dicit, quod habitus sunt, secundum quos ad passiones nos habemus bene vel male; quando enim est modus conueniens rei, tunc habet rationem boni, quando autem non conuenit, tunc habet rationem mali. Et quia natura est id, quod primum consideratur in re, inde est, quod habitus ponitur prima species qualitatis.

p. 2. q. 49. 2. 2. c. 4. d. 4. q. p. 2. p. c.

Ad quintum dicendū, quod potentia in hoc distinguitur ab habito, quod illa est, qua possumus simpliciter, hic vero, quo possumus illud bene, vel male; sicut intellectus est, quo consideramus; scientia, qua bene consideramus; concupiscibilis, qua concupiscimus; temperantia, qua bene concupiscimus, intemperantia, qua male.

p. 2. q. 49. 2. 2. c. 4. d. 4. q. p. 2. p. c.

Ad sextum dicendum, quod calor, & frigus, sicut & aliæ qualitates passibiles dupliciter possunt considerari, Vno modo, secundum quod conueniunt vel non conueniunt naturæ rei, & sic pertinent ad hábitus, vel dispositiones, ad quas etiam pertinent ipsæ figuræ eodem modo consideratæ; nam figura prout conuenit naturæ rei, & color pertineot ad pulchritudinē; calor autem, & frigus secundum quod conueniunt naturæ rei, pertinēt ad sanitatem, & hoc modo calor, & frigus ponuntur a Philosopho in prima specie qualitatis. Alio modo possunt considerari secundum quod sunt termini actionis, & passionis, & sic pertinent ad tertiam speciem.

p. 2. 49. 2. 2. c. & ad 2.

Ad septimum dicendum, quod figura dupliciter dicitur, vno modo qualitas resultans ex terminatione quantitatis; consideratur enim figura circa extremitatem corporis, est enim figura, quæ termino, vel terminis comprehenditur; & quia figura alicuius rei signum ipsius ponitur, sicut patet de imaginibus, quæ præcipuè fiunt secundum repræsentationem figuræ, inde translatum est nomen figuræ, vt alio modo sumatur pro quolibet signo, quod instituitur ad aliquid significandum secundum assimilationem ad aliud.

3 d. 26. q. 2. 2. p ad p. 3 p. q. 45. 2 p. ad 2.

Ad octauum dicendum, quod dispositio ordinem quendam importat, vnde non dicitur aliquis disponi per qualitatem, nisi in ordine ad aliquid, & si addatur bene, vel male, quod pertinet ad rationem habitus, oportet, quod attendatur ordo ad naturam, quæ est finis, vnde secundum figuram, vel secundum calorem, vel frigus, non dicetur aliquis disponi bene, vel male, nisi secundum ordinem ad naturam rei secundum quod est conueniens, vel disconueniens, vnde & ipsæ figuræ, vt dictum est, & passibiles qualitates, secundum quod considerantur, vt conuenientes, vel disconuenientes naturæ rei, pertinent ad habitus, vel dispositiones; secundum quod vero considerantur, vt determinantes substantiam, vel secundum quantitatem, vel secundum actionem, & passionem, sic pertinent ad tertiam, & quartam speciem qualitatis.

p. 2. 49. 2. 2. c. & ad p.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod species qualitatis non suot plures quatuor, quia omoes qualitates reuocari possunt ad illas quatuor, quas posuit Aristot. in lib. prædicam c de qualitate, vt patet ex ratione, qua probata est sufficientia talis numeri.

in c. quæst. præc.

Ad primum ergo dicendum, quod sensus Philosophi est, quod præter modos qualitatis allatos ab ipso sunt etiam forte alij, qui tamen omoes reducuntur ad prædictas quatuor species, quod patet ex hoc, quod oulla alia species inueniri hactenus potuit.

4. d. 4. q. p. 2. p.

Ad secundum dicendum, quod character est in secunda specie qualitatis; sicut enim cuiuslibet existentis in aliqua natura sunt aliquæ operationes propriæ, ita etiam in spirituali vita regenerati, vt dicit Dio. c. 2. cæl. hier. vbi autem suot operationes propriæ, oportet, quod sint propria principia illarum. Vnde sicut in aliis rebus sunt potentiæ naturales ad proprias operationes quæ constituuntur in secunda specie qualitatis, ita etiam renati in vitam spiritualem habent quasdam potentias, secundum quas possunt illas operationes exercere. & hæ reducuntur etiam ad secundam speciem qualitatis: datur enim alius modus ab illo, quem Philosophus ibi ponit, quia Philosophus non cognoscebat nisi operationes naturales, & ita non nisi potentias naturales: constat autem apud nos, qood oportet ponere potentias spirituales, sicut potentiam conficiendi Sacramentum absoluendi, & huiusmodi: & quod ad secundam speciem qualitatis reducantur; sicut habitus infusi sunt in eadem specie qualitatis cum habitibus naturalibus. & acquisitis.

q. d. 4. q. p. 5. 2. c. & ad 2. 3. p. q. 63 ar. 2. c. & ad argumenta.

Ad tertium dicendum, quod raritas, & densitas dupliciter possunt considerari, vno modo, causaliter, & sic sunt positio partium materiæ secundum propinquum in denso, & remotom in raro. Alio modo formaliter, & sic sunt qualitates consequentes corpora ex hoc, quod habent multum, vel parum de materia sub dimensionibus, & hoc modo sunt qualitates ex tertia specie, sunt enim qualitates passibiles, vt dicit Philosophus 4. phys. t. 85. & 7. phys. t. 11. quæ ad tertiam speciem qualitatis pertinent.

8. phys. l. 14. 2. de gen. l. 2. 4 phys. l. 14. 5 phys. l. 15. 3. p. 77 2. 2. ad 1. p. d. 17 q. 2. 2. p c. 4. d. 12. q. p. 2. p. q. 3. ad p. 1. p. q. 63 2. 2. ad 2.

Ad quartum dicendum, quod Philosophus non dicit numerum esse qualitatem, sed numerum dici qualem. & similiter superficiem: nam dicuntur superficies quales, quatenus sunt quadratæ, vel triangulares, seu ratione figuratum, quæ illis insuot. Similiter numeri dicuntur quales, vel quatenus sunt compositi, idest quatenus communicant in aliquo numero eos mensurante, sicut senarius, & nouenarius in ternario: vel quatenus dicuntur superficiales, vel solidi, idest quatenus secundum imitationem superficiei, & corporis numerus diuiditur in oumerum, vel eundem, vel alium, vt cum dicimus bis, tria, vel ter, tria, nam designatur quasi vna dimensio in hoc, quod dicimus tria, quasi secunda, cum dicimus bis tria, quasi tertia cum dicimus ter tria. Vnde in numero duo spectari debent, substantia, & qualitas: substantia senarij, verbi gratia est, quod sit semel sex, qualitas eius, quod dicitur bis tria, vel ter duo, seu quod multiplicetur numerus in oumerum.

5. met. l. 16.

Ad quintum dicendum, quod pulchritudo est prima species qualitatis, vt patet ex Philosopho 7 phys. t. 17. est enim habitus afficiens subiectum, vt bene se habeat secundum propriam naturam, sicut & sanitas; lumen est qualitas tertiæ speciei, vt dicemus infra. Species vero, cum sint qualitates operatiuæ, vel ad primam vel ad secundam speciem reduci possunt: similiter & verbum, cum sit medium, in quo obiectum intelligitur, vt dicemus.

q. 64 de ani. a. 4. q. 56 de ani. 2. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum habitus, & dispositio sint species qualitatis inter se essentialiter distinctæ.

p.2 49.a 1. 3. Videtur quod habitus, & dispositio non sint species inter se essentialiter distinctæ. Quia philosophus in lib prædic. c. de qualitat. vocat habitum, & dispositionem vnam speciem qualitatis; sed quæ sunt huiusmodi non distinguuntur essentialiter, ergo.

ibid a.p.& a c. 2 Præterea perfectum, & imperfectum non diuersificantur specie; eiusdem enim speciei est habitus perfectus, & imperfectus, sed habitus, & dispositio differunt sicut habitus completus, & incompletus, perfectus, & imperfectus, ergo.

a.2.ibid. 3 Præterea habitus, & dispositio distinguuntur inter se per facile, & difficile mobile, sed hæ sunt differentiæ accidentales, ergo.

ibid a.2.c.& ad 3. 4 Præterea ita se habet habitus, & dispositio, sicut passio, & passibilis qualitas, quia sicut passio facile moueri potest à subiecto. passibilis vero qualitas difficile, ita dispositio est facile mobilis à subiecto, habitus vero difficile, sed passio, & passibilis qualitas non differunt specie, ergo nec habitus, & dispositio

ibid. Sed contra est, quod philosophus distinctionem essentialem inter habitum, & dispositionem probat ex communi loquendi modo, quo solæ qualitates, quæ difficile remoueri possunt habitus vocantur, secus quæ facile, & initio cap. de qualitate dicit, quod ideo habitus est permanẽtior, & diuturnior, vt scientia, licet inchoata, quia est permanentiorum, & diuturniorum; sed differentiæ habitus sumptæ ex obiectis sunt essentiales, vt dicemus, q.32.& 33. ergo esse permanentiorum, & diuturniorum, seu esse difficile mobile est differentia essentialis.

5.met.l.20. Respondeo dicendum, quod dispositio, & habitus sunt species inter se essentialiter distinctæ. Ad cuius manifestationem sciendum, quod dispositio nihil est aliud, vt dicitur 5. met t. 14. quam ordo partes habentis, qui ordo cum sit triplex, tripliciter contingit dispositionis nomen sumi; vel enim est ordo partium in loco, & sic dispositio significans talem ordinem pertinet ad prædicamentum situs; vel est ordo partium secundum speciem, & figuram totius, & dispositio significans hunc ordinem spectat ad prædicamentum quantitatis, est enim talis ordo situs intrinsecus quantitatis continuæ differentia; dicitur enim quantitas alia habens positionem, alia non habens; vel est ordo partium secundum potentiam seu virtutem, & sic dispositio ponitur prima species qualitatis; habitus vero, vt dicit idem Philosophus 5. met. t. 25. dupliciter sumitur, vno modo, vt est quid medium inter habentem, & rem habitam, licet enim habere non sit actio, significat tamen per modum actionis, & ideo inter habentem, & habitum intelligitur habitus esse medius, & quasi actio quædam, si consideretur procedendo ab homine ad vestem, & significatur verbo actiuo habere, vel quasi passio, si consideretur procedendo à veste ad hominem, & significatur verbo passiuo haberi, & sic acceptus habitus est vnum prædicamentum. Alio modo dicitur habitus dispositio, secundum quam aliquid disponitur bene, vel male, aut secundum se, vt sanitas, per hanc enim bene quis disponitur secundum se, vel per respectum ad aliquid, vt robur, robustus enim est bene dispositus ad aliquid agendum. Hinc colligi potest, quod dispositio rursus p 2.49 a.2. ad 3. dupliciter potest accipi, vno modo, vt est genus ad habitum, nam ponitur in definitione habitus à philosopho, vt dictum est. Alio modo, vt est contra habitum diuisa. Potest autem dispositio proprie dicta intelligi diuidi contra habitum dupliciter vno modo, sicut perfectum, & imperfectum in eadem specie, vt ibid & q 3. de malo a. 2.& 3. ad 4. scilicet dispositio dicatur retinere nomen commune, quando imperfecte inest, ita quod de facili amittatur, & sic dispositio fit habitus, sicut puer fit vir. Alio modo possunt distingui sicut diuersæ species vnius generis subalterni, vt dicantur dispositiones illæ qualitates primæ speciei, quibus conuenit secundum propriam rationem, vt de facili amittantur, quia habent causas transmutabiles, vt ægritudo, & sanitas, quæ in humoribus consistit: habitus vero dicuntur illæ qualitates, quæ secundum suam rationem habent, quod p 2.q.51. a.3 non de facili transmutentur, quia habent causas immobiles, vt scientiæ, & virtutes quarum scientia q.p. de virt. a p.ad 10. propterea per vnum actum, seu vnam demonstrationem gignitur, quia eius principia necessaria, & euidenter cognita necessitant intellectum ad assensum conclusionis; virtus vero procedit etiam ex principiis, & causis constantibus, vt maxime patet in virtutibus infusis, licet si naturalis sit, per plures actus gignatur, & secundum hoc dispositio non fit habitus, sed est species essentialiter ab habitu distincta, quæ propterea definiri posset, quod sit qualitas bene, vel male afficiens subiectum, quæ facile ex natura sua à subiecto remoueri potest. Habitus vero, quod sit p 2.q.4.9. a. 2.c.& ad 3. qualitas, quæ bene, vel male afficiens subiectum difficile ab illo ex natura sua remoueri potest. Ex his etiam patet, quomodo habitus distinguatur, tum à dispositione, tum à cæteris speciebus qualitatis, nam à dispositione distinguitur, tum modo dicto, tum quia dispositio, vt est species contra distincta ab habitu, potest esse dispositio ad formam substantialem, q.p. de virt. a.p. ad 9. secus autem habitus. Differt præterea à secunda specie qualitatis, seu à potentia naturali, quia naturales 4.d.4 q.p. art.p.sig. p. 3.& 12 c. potentiæ sunt communes omnibus, & insunt à natura, & sunt quibus possumus aliquid simpliciter, at habitus naturales nec sunt communes omnibus, nec insunt à natura, & sunt quibus non simpliciter, sed bene, vel male possumus aliquid. Differt autem à passione, & passibili qualitate, quæ pertinent ad tertiam speciem qualitatis. quod hæc tertia species, vt p.2.50.a 3.4. 5. probat philosophus 7. phys. t. 19. non est nisi in irascibili parte animæ, & qualitates huius speciei semper habent ordinem ad aliquam transmutationem corporalem, vel quam inferunt, vel à qua causantur, habitus autem possunt esse in parte rationali, & sine vlla transmutatione corporali, cum non solum sint in potentiis sensitiuæ partis, sed etiam in intellectu, & voluntate, præterea passio cito transit; cum non sit forma quiescens. possibilis vero qualitas licet sit in p.2.49.a 2. ad 3.q de virt.ar.p.c2 subiecto per modum quiescentis, est tamen necessario agens; at habitus de ratione sua inuoluit diuturnitate m & secundum illum potest quis agere, cum voluerit, vt dicit Com. in 3. de ani. vt dictum est Differt demum à quarta specie qualitatis, nam figura non dicit ordinem ad actum, quantum in se est, habitus vero dicit ordinem ad actum, quantum est ex se, vt dictum est.

p 2.49.a.2. ad 3. Ad primum dicendum, quod habitus, & dispositio sunt vna species subalterna, quæ potest appellari dispositio, nam habitus, vt dictum est, definitur per dispositionem tamquam per genus.

ibid. Ad secundum ergo dicendum, quod habitus, & dispositio non distinguuntur sicut perfectum, & imperfectum in eadem specie, sed sicut perfectum, & imperfectum in diuersa specie.

ibid. Ad tertium dicendum, quod facile, & difficile mobile, licet per accidens videantur se habere ad quali-

tatem designant tamen proprias, & per se differẽtias qualitatum: sicut in genere substantiæ frequenter accipiuntur differentiæ accidentales loco sui stantialium, inquantum per eas designantur principia essentialia.

Ad quartum dicendũ quod habitus, & dispositio, sunt difficile, & facile mobiles ex propria ratione, at passio & passibilis qualitas id habent ex subiecto, nõ ex propria ratione; vnde eadem omnino qualitas, quæ est passio, potest fieri passibilis qualitas: si enim passiones animi, vt ira, odium, & similia, quæ à philosopho in prædicam. qualitatis passiones nominantur, diutius durarent in subiecto, passibiles qualitates dicerentur, quod esse non posset, si passio, & passibilis qualitas differrent inter se specie, vt dictum est de habitu, & dispositione.

ibid. & op. 48. de quali. c. 4.

ARTICVLVS IV.

Vtrum naturalis potentia, & impotentia sint species qualitatis inter se essentialiter distinctæ.

q. 9. de pot. ar. 3.

VIdetur quod naturalis potentia, & impotentia non sunt species qualitatis inter se essentialiter distinctæ. Dicit enim Philosophus 5. met. t. 17. quod potentia est principium transmutandi alterum, inquantum alterum; principium autem relatio quædã est; sed nulla relatio est qualitas, ergo potentia non est qualitas, & multo minus species ab impotentia quomodocunque distincta.

q. 9. a 3.

2 Præterea actio, & passio sunt duo prædicamenta distincta, vt dictum est; sed eadem est ratio potentiæ actiuæ, & passiuæ, ergo etiam hæ facient distincta prædicamenta, & consequenter non erunt vna species qualitatis.

5. met. l. 20.

3 Præterea naturalis impotentia est priuatio, vt dicitur 5. met t. 17. Sed priuatio sicut & negatio non habent speciem; non entis enim non sunt species, nec differentiæ, vt dicitur 4. phys. t. 67. ergo naturalis impotentia non est species à potentia distincta.

4. phys. l.

4 Præterea perfectum, & imperfectum facile, & difficile sunt differentiæ accidentales; sed naturalis potentia, & impotentia differunt per facile, & difficile, ergo.

Sed contra est, quod Philosophus in prædic. c. de qual. naturalem potentiam, & impotentiam vocat aliud genus qualitatis; at hoc non est, nisi quia vtraque continetur tamquam distincta species sub innominato genere proximo, ergo naturalis potentia, & impotentia sunt species inter se essentialiter distinctæ.

5. met. l. 4.

Respondeo dicendum, quod potentia quadrupliciter sumitur, vt dicitur 5. met. t. 17. Primo pro principio transmutandi alterum, inquantum alterum, & continet omnes potentias actiuas, quæ tamen sunt principia operationum transeuntium, vt est potentia ædificatiua, & qualitates naturales actiuæ, vt calor, frigus, humor, siccitas; harum namque operationes non sunt in re calefactiua, vel frigefactiua, & in ædificatore, sed in subiecto, puta in ligno, & domo; vnde reiiciuntur potentiæ motiuæ elementorum; grauitas enim in terra non est principium, vt moueat, sed vt moueatur, & similiter est de aliis similibus; reiiciuntur etiam omnes potentiæ cognoscitiuæ, nam illarum operationes sunt in ipsis potentiis, vnde emanant. Secundo sumitur pro potentia passiua, quæ est principium, quo aliquid transmutatur ab altero inquantum alterum. Tertio sumitur pro principio bene faciendi aliquid, vel patiendi, quomodo dicitur quis posse bene loqui, & li; non dicitur combustibile, quia de facili potest comburi. Quarto pro quocunque habitu, siue forma, vel dispositione, qua res aliqua redditur impassibilis, immutabilis, & in deterius difficile mobilis, quomodo durities, & salubritas significant potentiam naturalem, quia per illas subiectum facile resistit contrariis; sicut oppositæ qualitates spectant ad naturalem impotentiam, vt mollities, insalubritas, seu ægrotatiuum. Ex his potentiis potentia secundo modo sumpta est in prædicamento sui actus, puta potentia ad actum substantialem est in prædicamento substantiæ, & potentia ad formas accidentales est in prædicamento formæ accidentalis, vt dictum est ex philosopho, potentia vero tertio modo sumpta videtur pertinere ad primam speciem qualitatis, hoc enim, vt dictum est, differt potentia ab habitu, quod per potentiam possumus simpliciter aliquid, per habitum vero possumus bene, vel male. Quare ad hanc secundam speciem qualitatis pertinet potentia primo, & quarto modo, ita tamen, vt sub illa non solum comprehendantur hæ, sed etiam omnes potentiæ, quarum operationes sunt immanentes, siue sint potentiæ naturales, vt qualitates motiuæ elementorum, siue sensitiuæ, vt potentiæ cognoscitiuæ brutorum & hominis. Cuius ratio est, quia ad secundam speciem qualitatis pertinent omnes potentiæ, quibus simpliciter aliquid possumus, suntque communes rebus omnibus, & illis a natura insitæ, vt dictum est: huiusmodi autem sunt tam potentiæ operatiuæ immanenter, quam transeunter, & præterea omnes illæ, quibus facile possumus resistere contrariis, vt dicit Philosophus in prædicam. Non ponuntur autem potentiæ comprehensæ sub potentia secundo modo. Nam potentia passiua in eodem prædicamento existens cum suo actu non pertinet ad illud prædicamentum, vt species illius completa, vt dictum est, sed reductiue tamquam principiũ illius. Quare sub naturali potentia continetur primo omnis vis a natura insita faciliter aliquid agendi, vt est potentia calefactiua, & potentia intelligendi, & potentia pugillatoris, & cursoris. Secundo omnis vis facile resistendi contrariis seu difficulter patiendi, vt est durities, salubritas, & similia. Sub naturali vero impotentia continetur vis omnis a natura insita difficulter agendi vt insalubritas & hebetudo ingenii, & omnis vis difficulter resistendi, seu facile patiendi, vt est mollities. Vnde fit, vt naturalis potentia, & impotentia differant inter se specie, vt patet ex diuersis rationibus, & specialibus illarum, ex quibus sumitur diuersitas formalis, & specifica.

q. 6. a. 3. — 1 c. in præc. a. & 4 d. 4. q. p. a. p. c. — 5. met l. 14 — q. a. 3 ad 6. — 4. d. cit. op. 48. tr. de qualit. c. 5. 5. met. l. 14. p. d. 19. q. p. a. 3. c.

Ad primum ergo dicendum, quod potentia dicitur principium, non quia sit relatio ipsa, quam significat nomen principium, sed quia est id, quod est principium.

q. p. de pot. a. p. ad 3. p. p. q. 41. a. 5. ad p.

Ad secundum dicendum, quod actio, & passio sunt duo prædicamenta, quia habent diuersum modum prædicandi consequentem diuersum modum essendi, quomodo, vt dictum est, ens diuiditur in decem prædicamenta; at naturalis potentia, & impotentia conueniunt in modo prædicandi consequente eundem modum essendi, significant enim ambæ vnum, & idem esse qualitatis, & per illas respondetur interroganti per quale.

5. met l. 9 — q. 9 a. 3. c.

Ad tertium dicendum, quod cum per naturalem impotentiam intelligat Philosophus qualitatem difficile resistentem contrariis, & agentem, vt est mollities & insalubritas, quæ sunt positiuæ qualitates, nomine impotentiæ non accipitur priuatio, sed positiuum, cui inest talis priuatio, nam omnis priuatio necessario debet fundari in aliquo subiecto positiuo:

5. met. l. 16. 7. phys. l. 5. p. p. 17 ar. 4. c. 3 d 12. in litt. d. 54 a. 6 c.

est enim priuatio negatio circa determinatum subiectum, & ad rationem cuiuscunque priuationis præter habitum positiuum oppositum, requiritur subiectum, & habilitas, quæ sunt entia positiua.

p. 1. 61. ar. 6. Ad quartum dicendum, quod facile, & difficile, perfectum, & imperfectum diuersificantur specie, quando sunt de ratione illius, quod dicitur facile, vel difficile agere, vt patet in simili de habitu, vt dictum est: & idem est in naturali potentia, & impotentia, vt patet ex ipsis qualitatibus, quæ dicuntur naturales potentiæ, & impotentiæ.

ARTICVLVS V.

Vtrum passio, & passibilis qualitas specie inter se differant.

p. 1. 49. art. 2. arg. 2. Videtur quod passio & passibilis qualitas specie differant. Inter passibiles enim qualitates ponit Philosophus calorem, & frigus, sed hæ sunt in prima specie qualitatis, cum ergo passio distinguatur essentialiter à prima specie, etiam distinguetur essentialiter à passibili qualitate.

2 Præterea illud specie differt ab alio, quod ab illo differt prædicamento; sed passio est vnum prædicamentum distinctum ab aliis, vt dictum est, ergo non potest constituere vnam speciem qualitatis cum passibili qualitate; nam vnum prædicamentum non potest contineri vt species sub alio.

q. 3. 1. p. 3 Præterea illud non constituit speciem cum alio, cui non conuenit ratio illius generis, cum genus, vt dictum est, vniuoce prædicetur de suis speciebus; sed
op. 48. de qualit. c. 4. rubedini ex verecundia ortæ, quæ est passio non conuenit definitio qualitatis, quia secundum illam, vt dicit Philosophus in prædicam. c. de qualit. non denominamur quales, ergo.

5. met. l. 8. Sed contra est, quod specie dicuntur vnum, quorum vna est definitio, vt dicitur 5. met. t. 12. sed eadem est definitio essentialis passionis, & passibilis qualitatis, nam vtraque est modus, & determinatio subiecti in esse accidentali secundum terminum actionis, &
5. 1. c. passionis, vt dictum est, ergo passio, & passibilis qualitas non differunt specie, sed constituunt vnam speciem qualitatis.

Respondeo dicendum, quod multis, sed duobus præcipue modis sumitur passio, vt patet ex Philosopho 5. met. t. 26. vno modo, pro alteratione, & actione qualitatum sensibilium, & sic passio est vnum prædicamentum, vt calefieri, & infrigidari. Alio modo sumitur passio pro qualitate, secundum quam fit alteratio; vt album, & nigrum, & hæc est tertia spe-
a. 1. c. cies qualitatis, nam, vt dicitur 7. phys. t. 14. in hac sola potest esse alteratio, est enim passio sic sumpta essen-
p. 1. 49. a. 2. c. 4. d. 4. q. p. art. p. arg. 3. & in c. op. 48. tr. de qualit. c. 4. tialiter modus, & determinatio subiecti in esse accidentalis secundum terminos actionis, & passionis, vt dictum est, & ita dicitur, vel quia infertur per aliquam passionem, vel quia illam infert. Distinguitur autem passio sic sumpta in duas species accidentaliter distinctas, puta in passionem, & passibilem qualitatem, passio enim qualitas est cito transiens, sicut rubedo, quæ oritur ex verecundia, & pallor, qui ex timore, & similiter ira, odium, & huiusmodi, quæ omnia Philosophus in 2. eth. vocat passiones, fiunt enim hæc cum aliqua passione & transmutatione corporali, & parũ durant. passibilis vero qualitas dicitur, quæ non cito transit, sicut est calor, frigus, & similes, cito enim trãsire, vel diu permanere sunt tantum accidentales dif-
op. cit. & p. 1. 49. a. 2. ad 3. ferentiæ, quod ex eo manifestum esse potest, quod prædictæ qualitates, quæ dicuntur passiones, possunt mutari in passibiles qualitates, si diutius duret, quod esse non posset, si passiones specie distinguerentur à passibilibus qualitatibus, vt dictum est de habitu, & dispositione, quod vna species non mutatur in aliam, vnde sunt essentialiter inter se distinctæ.

Ad primum ergo dicendum, quod calor, & frigus, p. 1. 49. a. 2. & similes qualitates duobus modis possunt considerari. c. & ad 4. q. Vno modo, secundum quod sunt conuenientes, 10. 1. p. ad 1. vel non conuenientes naturæ rei; & hoc modo per- op. 48. de tinent ad primam speciem qualitatis. Alio modo, se- qual. c. 4. cundum quod dicunt ordinem ad passionem, seu 4. q. p. a. p. quatenus causant passionem seu transmutationem arg. 3. & in corporalem, & hoc modo pertinent ad tertiam spe- c. ciem qualitatis.

Ad secundum dicendum, quod passio dupliciter 5. met. l. 20. sumitur. Vno modo, pro qualitate, secundum quam fit alteratio, & hoc modo pertinet ad tertiam speciem qualitatis. Alio modo pro alteratione, & actione qualitatis sensibilis, & hoc modo constituit vnum prædicamentum.

Ad tertium dicendum, quod nulla res denomina- q. 11. de ver. tur simpliciter talis per qualitatem, quæ non sit per- a. 1. c. 12 q. manenter se habens, sed cito transiens, vt patet in 175. a. 3. ad 3 raptu D. Pauli, qui licet tunc viderit diuinam essentiam, lumen tamen illud gloriæ, quia fuit illius menti infusum per modum passionis transeuntis, non denominauit illum simpliciter glorificatum, & beatum, sicut denominat Beatos alios Sanctos, qui sunt in cælo, quia est in illorum mentibus per modum formæ permanentis; & ideo dicit Philosophus, quod secundum qualitates passibiles denominamur quales, secundum passiones vero non.

ARTICVLVS VI.

Vtrum forma, & figura specie differant.

Videtur quod forma, & figura differant specie. 7. phys. l. 5. Nam forma dat esse specificum rei, non autem figura, cum sit tantum terminatio quantitatis, sed quæ dant esse distincta essentialiter, specie differunt, ergo forma, & figura specie differunt.

2 Præterea figura rei est signum illius, vt patet in 1. d. 17. q. 2. a. 2. imaginibus, quæ præcipue fiunt secundum repræ- ad p. sentationem figuræ, sed signum, cum dicat habitudinem ad signatum, sub genere relationis comprehenditur, ergo figura differt essentialiter a forma.

Sed contra est, quod ea sunt vnum specie, quorum eadem est definitio, vt dicitur 5. met. t. 12. sed formæ, 5. met. l. 8. & figuræ eadem est definitio nam vtraque est modus, & determinatio subiecti secundum quantitatem, vt dictum est, ergo.

Respondeo dicendum, quod forma secundum 4. d. p. q. p. quod ad quartam speciem qualitatis spectat, idem ar. p. quæst. 3 est quod figura, & tantum ab illa differt accidentali- ad 2. & 4 1. ter, nam figura dicitur, quatenus terminat quantita- p. q. 15. ar. p. tem, est enim figura terminatio quantitatis secunda- ad 2. 7. phys. ria, nam supponit terminos intrinsecos quantitatis, l. 5. cum figura definiatur ab Euclide p elem. quæ termino, vel terminis intrinsecis, scilicet quantitatis comprehenditur; figura enim circularis vnica linea clauditur, aliæ vero figuræ planæ, siue solidæ, pluribus lineis clauduntur, quæ sunt termini intrinseci superficiei; & propterea dicitur figura forma quanti, vt quantum est. Si enim imaginemur corpus mathematicum existens actu, oportet quod imaginemur ipsum p. p. q. 7. a. p. sub aliqua forma, quia nihil est actu, nisi per formam ad 2. & a. 3. suam, nulla autem est alia forma talis corporis, quam c. figura. Eadem vero figura dicitur forma, quatenus

dat esse specificum artificiato, formæ enim artificiatorum sunt accidentia, & sic patet ad primum obiectum.

3 d. 16. q. 1. a. 1. p. ad p.

Ad secundum dicendum, quod figura dupliciter sumitur, vno modo, pro terminatione quantitatis, & hoc modo spectat ad quartam speciem qualitatis. Alio modo, pro quocunque signo rei, eo quod figura rei poni potest signum illius, & hoc modo potest spectare ad prædicamentum relationis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum sint recte assignatæ proprietates qualitatis.

2. d. 1. q. 2. a. 3. 2. de ani l. 14. 4. d. 17. q. p. a. 5. quæst. 5 c p p. 67. a. 3 arg. 2. p. cæli l. 8.

Videtur quod non sit recte assignata proprietas prima tertiæ speciei qualitatis, quæ est habere contrarium. Quia lux est qualitas pertinens ad tertiam speciem; sed lux caret contrario, ergo habere contrarium non est proprium qualitatis.

2 Præterea dicit Philosophus p. cæli t. 25. quod circulare maxime opponitur recto, sed circulare & rectum sunt differentiæ figurarum, ergo habere contrarium non est proprium tertiæ tantum speciei, sed etiam quartæ.

Sed contra est, quod Philosophus in prædic. c. de qualit. dicit, quod inest contrarietas secundum qualitatem.

p. d. 11. ar. p. arg. 3. 7. phy. l. 5.

1 Videtur quod non sit recte assignata secunda proprietas, quæ est suscipere magis, & minus. In his enim quæ recipiunt magis, & minus, contingit esse alterationem; alterari enim dicitur, quod de minus tale fit magis tale, vt de minus calido fit magis calidum; sed in habitibus non est alteratio, vt probat Philosophus 7. phys. t. 15. & 17. ergo saltem primæ speciei qualitatis non est proprium recipere magis, & minus.

q. 11. a. 4. quæst. 2. c.

2 Præterea vna albedo non est magis, quam alia, nec vnus circulus est magis, quam alius, vt dictum est, sed hoc est suscipere magis, & minus, ergo. Sed dices, non ipsam albedinem in abstracto, sed in concreto suscipere magis, & minus.

p. 1. 53. ar. 2. arg. 2.

Contra, ratio, & natura cuiuslibet accidentis consistit in conuenientia ad subiectum, vnde quodlibet accidens definitur per suum subiectum, ergo si albedo secundum seipsam non suscipit magis, & minus, nec suscipiet secundum concretionem sui ad subiectum.

Sed contra est autoritas Philosophi dicentis in lib. prædic. c. de qualit. quod suscipiunt qualia magis, & minus.

10 met. l. 4.

1 Videtur quod non sit recte assignata tertia proprietas, quod secundum illam aliquid dicatur simile, vel dissimile. Dicit enim Philosophus 10. met. t. 10. quod ea, quæ sunt genere vnum, sunt similia; quæ vero sunt vnum specie, sunt eadem; sed in omnibus prædicamentis est reperire ea, quæ sunt vnum genere, nam lineæ æquales habent identitatem ad inuicem, & inæquales similitudinem, ergo dici simile, vel dissimile non est maximè proprium qualitatis.

p. 1. 41. a. p. a. 2. & 1. 1. q. 9. a. 5. & ... de ... a. p. arg. ... p. 1. de ... ar. p. arg. 1. ... 8 de qualit. ... 10 ... met. l. 12.

Præterea in diuinis est similitudo, dicimus enim filium esse similem patri; sed Deo non tribuitur prædicamentum qualitatis vt dictum est, ergo maxime proprium qualitatis non est secundum illam dici aliquid simile, vel dissimile.

Sed contra est, quod Philosophus in prædic. c. de qualit. dicit, quod nullum eorum, quæ prædicta sunt, est proprium qualitatis, sed proprium illius est secundum eam dici aliquid simile, vel dissimile.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod dupliciter sumi potest contrarietas; vno modo, large, pro contrarietate, quæ est secundum differentiam perfecti, & imperfecti in eodem genere, seu secundum excellentiam, & defectum, quæ est radix omnis contrarietatis, & reperitur inter differentias cuiuslibet generis, per quem modum etiam in quantitate, vt in numeris, & in quarta specie qualitatis, & in substantiis inuenitur contrarietas, secundum quod minor numerus, vt binarius, & minor figura, vt triangularis est vt imperfectum, & pars respectu maioris, puta ternarij, & quadrãgularis figuræ, & quatenus vna substantialis differẽtia ratione suæ imperfectionis habet rationem priuationis, & defectus respectu perfectioris; quomodo animatũ, & inanimatũ sensibile & insensibile dicũtur cõtraria. Alio modo sumitur proprie pro maxima, & continua distantia duorũ determinatorum extremorum sub eodem genere existentium, quomodo nec in quantitate, nec in loco, nec in numeris, & figuris, & multominus in substantiis, sed in solis qualitatibus tertiæ speciei reperitur; nam licet in quantitate, & loco sit continuitas, non tamen est maxima distantia determinatorum extremorum, si secundum communem rationem quantitatis, & loci accipiantur, sed solum secundum quod accipiuntur in aliqua re determinata, sicut in aliqua specie animalis, vel plantæ est aliqua minima quantitas, a qua incipit motus augmenti, & aliqua maxima distantia, ad quam terminatur. Similiter & in loco inueniuntur duo termini maxime distantes per comparationem ad motum aliquem, in quorum vno incipit motus, & in alium terminatur, siue sit motus voluntarius, siue naturalis, siue violentus, similiter nec in numeris, & figuris est talis contrarietas, quia neque in illis est accipere duo extrema maxime distantia in suo genere, est enim accipere minimum numerum, puta dualitatem, non tamen maximum, & similiter est in figuris, neque enim est inter species numerorum, vel figurarum continuitas, quia quælibet species numerorum formaliter perficitur per vnitatem, quæ indiuisibilis est, & alteri quantitati non continua, & similiter est proportionaliter in figuris. Multo autem minus vna forma substantialis secundum suam propriam rationem habet contrarietatem ad aliam. Primo quia in formis substantialibus non attenditur maxima distantia inter aliquas duas formas, ita quod ab vna earum non veniatur ad aliam, nisi per media, nam materia dum exuitur vna forma potest indifferenter recipere diuersas formas absque ordine: vnde Aristo. dicit in 2. de gen. t. 24. quod cum ex terra fit ignis, non oportet quod sit transitus per media elementa. Secundo quia cum esse substantiale cuiuslibet rei sit in aliquo indiuisibili, non potest aliqua continuitas attendi in formis substantialibus, vt motus continuus (12. met. & 5. phys. l. 1. c.) possit esse de vna forma in aliam secundum remissionem vnius formæ, & intensionem alterius, est autem huiusmodi continuitas in speciebus qualitatis, non tamen omnibus, sed in tertia tantum; nam cum motus sit de vno contrario in aliud, debet talis contrarietas reperiri in illis qualitatibus, ad quas est alteratio, quæ secundum Philosophum 5. phys. t. 15. & 7. phys. t. 15. & 17. Primo & per se tantum est ad tertiam speciem. In his enim qualitatibus manifeste apparet contrarietas secundum rationem continuitatis, & determinatæ distantiæ; nam huiusmodi qualitates possunt intendi, & remitti, vt sic possit esse motus cõtinuus de qualitate in qualitatẽ. Præterea quia inuenitur maxima distantia in eo genere inter duo extrema, sicut in coloribus inter albũ, & nigrũ, & in saporibus inter amarum, & dulce. Non tamen reperitur hæc contrarietas in omnibus qualitatibus tertiæ speciei, quia non inuenitur in luce, quia caret contrario; ne-

1. phys. l. 1. p. cæli l. 6.

5. phys. l. 1. & 4. ... phys. l. 5. & 6. p. 1. q. 50. a. p. ad q. 52. a. 1. 5. phys. l. 5.

que in coloribus mediis, vt dicitur in prædicam. c. de qualit. medius enim color, vt dicitur 5. phys. t. 6. non habet contrarietatem ad extremum, nisi quatenus participat aliud extremum. Et ex his patet ad primum obiectum.

p. cæl. l. 8. Ad secundum dicendum, quod Philosophus l. c. ex hypothesi loquitur, & non simpliciter; si enim esset aliquid contrarium circulari; maxime contrariaretur rectum ob rationem allatam. Vel dic, quod in quolibet genere inuenitur contrarietas differentiarum, vt patet 10. met. t. 13. licet non sit in omni genere contrarietas specierum: & si enim rationale, & irrationale sint contrariæ differentiæ, non tamen homo, & leo sunt contrariæ species: sic igitur ponitur contrarietas inter rectum, & circulare, non sicut inter species, sed sicut inter differentias eiusdem generis.

q. 2 de virt. a. 11. c. p. 1. q. 12. a. 2. p. & 2. 6. : 0. eth. l. 3. Ad secundam quæstionem dicendum, quod suscipere magis, & minus conuenit qualitatibus, diuerso tamen modo, nam aliquæ recipiunt magis, & minus in concreto tantum, non in abstracto: aliquæ vero etiam in abstracto, aliquæ vero neutro modo. Vt vero veritas huius rei manifestetur, sciendum est, quod illud, secundum quod aliquid sortitur speciem, oportet esse fixum, & stans, & quasi indiuisibile. quæcunque enim ad illud attingunt, sub specie continentur, quæcunque autem recedunt ab illo, vel in plus, vel in minus, pertinent ad aliam speciem, vel perfectiorem, vel imperfectiorem. Vnde Philosophus dicit in 8. phys. t. 10. quod species rerum sunt sicut numeri, in quibus additio, vel diminutio variat speciem. Si igitur aliqua forma, abstracte considerata secundum se ipsam, vel aliquid sui sortitur speciei rationem, necesse est, quod secundum se, seu in abstracto considerata habeat determinatam rationem, quæ neque in plus excedere, neque in minus deficere possit, cuiusmodi sunt calor, albedo, lux, & huiusmodi qualitates, quæ non dicuntur ad aliud; & ideo hæ qualitates in abstracto non possunt recipere magis, & minus, sed tantum in concreto. Illa vero, quæ recipiunt speciem ex aliquo, ad quod ordinatur, possunt retinendo eandem speciem, propter vnitatem eius, ad quod ordinantur, recipere magis, & minus, atque adeo intendi, & remitti, sicut motus secundum se est intensior, & remissior, & tamen remanet eadem species propter vnitatem termini, à quo specificantur, & idem est in sanitate, nam corpus pertingit ad rationem sanitatis, secundum quod habet dispositionem conuenientem naturæ animalis, cui possunt dispositiones diuersæ conuenientes esse, vnde potest variari dispositio in plus, vel minus, & tamen semper remanebit sanitatis ratio. Vnde Philosophus in 10. eth. c. 3. dicit, quod sanitas ipsa recipit magis, & minus: non enim eadem est commensuratio in omnibus, neque in vno, & eodem semper, sed remissa permanet sanitas vsque ad aliquid. Huiusmodi autem diuersæ dispositiones, vel commensurationes sanitatis se habent sicut excedens, & excessum. Vnde si nomen sanitatis esset impositum soli perfectissimæ commensurationi, tunc ipsa sanitas non diceretur maior, vel minor. Sic igitur patet qualiter aliquæ qualitates in abstracto sumptæ recipiant magis, & minus; quod manifestius etiam ex eo apparere potest, quod semper dicitur aliquid magis, & minus per accessum ad aliquid vnum, vel recessum ab eo. Quando ergo id, quod inest subiecto est vnum, & simplex, cuiusmodi sunt prædictæ qualitates, ipsum in se non recipit magis, & minus: vnde non dicitur magis, & minus in abstracto, sed potest tantum dici magis, & minus in concreto, ex eo, quod subiectum magis, & minus participat huiusmodi formam, sicut patet in prædictis qualitatibus, quarum quælibet est vna, & simplex forma, nō enim dicitur lux, vel albedo secundum magis, & minus, sed corpus dicitur magis, vel minus lucidum, vel album, eo quod perfectius, vel minus perfecte participat lucem, vel albedinem. Quando autem est aliqua forma, quæ in sui ratione importat quandam proportionem multorum ordinatorum ad vnum, talis forma etiam secundum propriam rationem recipit magis, & minus, vt patet de sanitate, & pulchritudine, quarum vtraque importat proportionem conuenientem naturæ eius, quod dicitur pulchrum vel sanum. Quia enim huiusmodi proportio potest esse magis, vel minus conueniens inde est, quod ipsa pulchritudo, vel sanitas abstracte sumpta, seu secundum se considerata dicitur secundum magis, & minus, ex quo patet, quod ratio indiuisibilis dans speciem, & vnitas, secundum quas est aliquid determinatum, est causa, quod aliquid non recipiat magis, & minus in abstracto. Si autem consideretur qualitas, seu forma secundum participationem subiecti, seu in concreto, sic etiam inueniuntur quædam qualitates, & formæ recipere magis, & minus, quædam non. Huius autem diuersitatis causa supra tum ex Simplicio, tum ex re ipsa allata est. Dictum enim est, quod propter duas rationes aliqua forma non potest accipere magis, & minus secundum participationem subiecti, vel quia dat esse specificum, & substantiale subiecto, vt forma substantialis; vel quia eius ratio consistit in indiuisibili, sicut species numerorum. c. 10 a. 1. quæ. 1. 5. c. Quia ergo in qualitatibus tertiæ speciei, & in multis habitibus, & dispositionibus, quæ pertinent ad primā speciem, neutra causa reperitur, quia neque dant esse specificum, seu substantiale subiecto, sicut formæ substantiales, neque in sui ratione terminum includunt, seu earum ratio non consistit in indiuisibili, sicut species numerorum, ideo recipere possunt magis, & minus secundum participationem subiecti, & aliquæ illarum etiam secundum se, vt sunt habitus, & dispositiones, cum dicantur secundum ordinem ad aliquid, vt dicitur 7. phys. t. 17. hæ namque & intenduntur, & remittuntur secundum se, nam dicitur maior, vel minor sanitas, vel scientia, quæ ad plura, vel pauciora se extendit, & secundum participationem subiecti, quatenus æqualis scientia, vel sanitas magis recipitur in vno, quam in alio secundum diuersam aptitudinem, vel ex natura, vel consuetudine; non enim habitus, & dispositio dant speciem subiecto, neque in sui ratione includunt indiuisibilitatem, & idem est de virtutibus, si considerentur secundum participationem subiecti, sic enim contingit virtutem esse maiorem, vel minorem, siue secundum diuersa tempora in eodem, siue in diuersis temporibus, quia ad attingendum medium virtutis, quod est secundum rectā rationem, vnus est melius dispositus, quam alius, vel propter maiorem assuetudinem, vel propter meliorē dispositionem naturæ, vel propter perspicacius iudicium rationis, aut etiam propter maius gratiæ donū, quod vnicuique donatur secundum mensuram donationis Christi, vt dicitur ad Eph. 4. & in hoc deficiebant Stoici æstimantes nullum esse virtuosum dicendum, nisi qui fuerit summe dispositus ad virtutem; non enim exigitur ad rationem virtutis, quod attingat rectæ rationis medium in indiuisibili, sicut Stoici putabant, sed sufficit prope medium esse, vt dicitur 2. eth. c. 6. quod si virtus consideretur secundum se, seu in abstracto, cum virtus dicatur per ordinem ad aliud diceretur vna virtus maior, vel minor secundum ea, ad quæ se extendit; non tamen id contingit in omni virtute, virtus enim moralis non recipit magis, & minus, sicut recipit virtus intellectualis, vt scientia, & ars, nam quicumque habet virtutem aliquam moralem, vt temperantiam, habet ipsam quantum ad

ma

Marginal notes (right column): p. 2 l. c. & ad 2. q. de virt. l. c. — p. 2. 66 art. p. vid. Caiet.

omnia, ad quæ temperantia se extendit, quod de scientia, & arte non contingit, non enim quicunque est grammaticus, scit omnia, quæ ad grammaticam pertinent, & secundum hoc bene dixerunt Stoici, vt Simpl. dicit in Comm. in præd. qualit. quod virtus non recipit magis, & minus, sicut scientia, vel ars, eo quod ratio virtutis consistit in maximo, & sic patet qualiter conuenit qualitatibus recipere magis, & minus.

p. 1.10. & 51. art p. & 5.2. phys.l.3.7. phys.l.5.&6. p. de gen.l.10

Ad primum, ergo dicendum, quod alteratio primo quidem est in qualitatibus tertiæ speciei. In qualitatibus vero primæ speciei potest esse alteratio per posterius, facta enim alteratione secundum calidum, & frigidum, sequitur animal alterari secundum sanum, & ægrum; & similiter facta alteratione secundum vires sensitiuas apprehensiuas sequitur alteratio secundum scientiam, & virtutes, vt dicitur 7. phys. t.20.

in c.

Ad secundum dicendum, quod albedo non intenditur secundum se, sed tantum secundum participationem subiecti; circulus vero, & triangulus neutro modo intenduntur, & remittuntur, vt dictum est.

p.1.53 a.2 ad 3

Ad tertium dicendum, quod quocunque modo significetur accidens, habet dependentiam ad subiectũ secundum suam rationem aliter tamẽ, & aliter, nam accidens significatum in abstracto importat habitudinem ad subiectum, quæ incipit ab accidente, & terminatur ad subiectum; nam albedo dicitur, qua aliquid album est, & ideo in definitione accidentis abstracti non ponitur subiectum, quasi pars prima definitionis, quæ est genus, sed quasi secunda quæ est differentia: dicimus enim, quod simitas est curuitas nasi; sed in concretis incipit habitudo a subiecto, & terminatur ad accidens: dicitur enim album, quod habet albedinem, propter quod in definitione huiusmodi accidentis ponitur subiectum tamquam genus, quod est prima pars definitionis, dicimus enim quod simũ est nasus curuus. Sic igitur id, quod conuenit accidentibus ex parte subiecti, non autem ex ipsa ratione accidentis, non attribuitur accidenti in abstracto, sed in concreto: & huiusmodi est intensio, & remissio in quibusdam accidentibus. Vnde albedo non dicitur magis, & minus, sed album: & eadem est ratio in habitibus, & aliis qualitatibus, nisi quod quidam habitus augentur, vel diminuuntur per quandam additionem, vt supra dictum est de scientia, & sanitate, quæ & secundum seipsas, & secundum participationem subiecti augentur, quatenus subiectum magis, vel minus perfecte participat vnam, & eandem formam: sicut enim per agens, quod est actu, fit aliquid actu calidum, quasi de nouo incipiens participare formam, ita per actionem intensam ipsius agentis efficitur magis calidum tamquam perfectius participans formam, non tamquam formæ aliquid addatur. Sic ergo scientia augetur in aliquo, & secundum participationem subiecti per intensionem, prout expeditius, & clarius vnus homo se habet alio in eisdem conclusionibus, & secundum seipsam, quatenus ad plura se extendit, vt dictum est.

p.2.52.a.2.c. q.10. de virt. a 11 c.

5 met.l.17. p.d.19.q.p a. p.c.

4.met.l.2.

Ad tertiam quæstionem dicendum est, quod maxime proprium qualitatis est, secundum illam aliquid dici simile, vel dissimile, sicut proprium quantitatis est secundum illam aliquid dici æquale, vel inæquale, & substantiæ secundum illam dici idem, vel diuersum, vt dicit Philosophus 5. met. t. 20. hæc enim dicuntur secundum vnitatem, nam eadem sunt, quorum substantia est vna; æqualia vero quorum quantitas est vna; & similia quorum qualitas est vna sicut enim substantia, quantitas, & qualitas sunt partes entis, ita idem, æquale, & simile sunt partes vnius: Sicut igitur posito ente ponitur vnum, quia ens, & vnum sunt idem re, vt dicitur 4. phys. t.3. ita positis partibus entis, puta substantia, quantitate, qualitate, poni debent partes vnius, puta idem, æquale, & simile; & sic sicut idem necessario consequitur substantiã tamquam eius passio, & similiter æquale quantitatem, vt dictum est, ita simile, & dissimile consequetur qualitatem tamquam eius propria passio.

10 met l.4.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut idem proprie sumptum significat relationem consequentem vnitatem in substantia, improprie vero sumi potest vel pro identitate in vno supposito, vel duorum specie diuersorum, vt cum dicimus, Socrates, & hoc album, vel pro identitate vnius suppositi ad seipsum, vt patet ex Philosopho 10. met. t. 10. ita & simile pluribus modis potest sumi, quorum tamen vno modo sumitur proprie pro relatione similitudinis consequente vnam qualitatem.

p.d.19.q.p a. p.c p.p.42. a p.ad 4.& 28.a.4 ad 4.

Ad secundum dicendum, quod in diuinis similitudo, sicut & æqualitas non sunt relationes reales fundatæ in vnitate specifica, vt in creatis, sed sunt rationes fundatæ in vnitate numerica sapientiæ, magnitudinis, &c.

QVÆSTIO XIII.

De Relatione.

Deinde considerandum est de Relatione.

CIRCA QVÆ QVÆRVNTVR DECEM.

1 *Vtrum Detur relatio Realis.*
2 *Vtrum Relatio realis constituat vnum genus generalissimum.*
3 *Vtrum Relatio prædicamentalis recte definiatur. Cuius esse est ad aliud se habere.*
4 *Vtrum fundamentum relationis sit tantum triplex, quantitas, Actio, & passio, Mensura, & mensurabile.*
5 *Vtrum Relatio distinguatur realiter à fundamento.*
6 *Vtrum vna relatio possit fundari in alia relatione.*
7 *Vtrum relatiuum terminetur ad absolutum, an vero ad relatiuum.*
8 *Vtrum vnum relatiuum vna, & eadem relatione possit terminari ad terminos specie distinctos.*
9 *Vtrum vnum relatiuum vna, & eadem relatione possit terminari ad terminos solo numero distinctos.*
10 *Vtrum recte sint assignatæ à Philosopho proprietates relatiuorum.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum detur relatio Realis.

q.p de ver a. 5 p.d.20 q p a p.d.26.q.2 a p.c. quol. q 4.

Videtur quod non detur relatio realis, quæ scilicet sit ens reale extra animam. Dicit enim Boet. p de Trin. c. 11. quod relatiua nihil prædicant de eo, de quo dicuntur, quod est dicere, quod relatio secũdum quod relatio est, nihil reale ponit in rerum natura: sed quod est tale, non est ens reale, ergo non datur relatio realis.

2 Præterea omne, quod aduenit alicui, & recedit ex sola habitudine alterius ad ipsum sine omni

sua mutatione, non est in ipso aliquid reale: nihil
p.d.26.q.2.a enim reale potest aduenire alicui de nouo sine eius
p.arg.3.7. mutatione, vel per se, vel per accidens: sed relationes
de pot.a.8. hoc modo adueniunt, & recedunt, per mutationem
& a.9 arg.7. enim alterius, vt per mortem filij aliquis desinet esse pater, nulla mutatione circa ipsum facta, ergo relatio non est realis extra animam.

q.7.de pot.a.8.ad 5. 3 Praeterea si relatio est ens reale, illi conueniet, fieri, & habere causam à qua fiat: sed neutrum illi conuenit, non primum: quia fieri est mutari, mutatio autem non terminatur ad relationem: neque secundum, quia non est assignare talem causam, ergo relatio non est ens reale.

ibid.a.9.arg.4. 4 Praeterea si relationes reales dantur, maxime illae, quae consequuntur quantitatem, & qualitatem, & actionem, & passionem: sed hae non sunt quid reale: nam secundum hoc refertur effectus ad causam suam, secundum quod ab ipsa procedit: sed effectus secundum suam substantiam procedit à causa, & secundum quantitatem propriam res est aequalis alteri quanto: & secundum qualitatem est similis alteri albo. ergo relatio non est quid reale praeter substantiam, quantitatem, & qualitatem.

ibid.a.10.c p.d.26.q.4.a.p.c.& ad 2. 5 Praeterea sicut vnus homo dicitur similis alteri, & aequalis, ita columna dicitur dextra, vel sinistra, & res dicitur scibilis, & sensibilis: sed ad has praedicationes verificandas non requiritur vlla relatio realis, sed sufficit relatio rationis, ergo & sufficiet haec ad illas, & sic relatio non erit ens reale.

7.de pot.a.9.arg 2. 6 Praeterea omne illud negandum est, ad quod sequitur processus in infinitum; sed si relatio esset res realis, daretur processus in infinitum: nam verbi gratia si relatio creaturae ad Creatorem est res realis, vt asserunt admittentes relationes reales, est quid creatum, quare habet aliam relationem, quae pari ratione, quia est quid creatum, referetur ad Deum per aliam relationem, de qua similiter idem quaeri potest, & sic dabitur processus in infinitum, ergo idem quod prius.

quol p.a.s. quol.q.a.4. 7 Praeterea si relatio est ens reale, sequitur, quod in eodem subiecto sunt accidentia infinita, vel indeterminata; idem enim corpus quantum potest esse aequale infinitis aliis corporibus; at absurdum est in eodem subiecto esse infinita, vel indeterminata accidentia, ergo.

p.d 8.q.4.a.3.c. 8 Praeterea accidentis esse est inesse, quod est dependere, & compositionem facere cum subiecto; sed relatio non facit compositionem cum subiecto, ergo non est accidens reale.

q.7.de pot.a.9.c p.d.26.q.1.a.p.c. 1 Sed contra est, quod in nullo praedicamento ponitur aliquid nisi res extra animam existens; nam ens rationis diuiditur contra ens diuisum per decem praedicamenta, vt patet 5. met. Sed relatio ponitur à Philosopho vnum genus praedicamenti, vt patet 6. met. t. 4. & 12. met. t. 10. ergo.

7.de pot a.9.c. 2 Praeterea perfectio, & bonum quae sunt in rebus, non solum attenduntur secundum aliquid absolutum inhaerens rebus, sed etiam secundum ordinem vnius rei ad aliam; sic enim bonum exercitus consistit in ordine partium illius, cui ordini propterea comparat Philosophus 12. met. ordinem vniuersi, ergo oportet in ipsis rebus ordinem quendam esse; sed hic ordo est relatio, ergo oportet in ipsis rebus esse relationes quasdam, per quas realiter referantur ad illud, ad quod ordinantur, & sic oportet, quod relationes sint aliquid reale in illis.

p.p.q.13.a.7.c.& q.28.a p.c.7.de pot. Respondeo dicendum, quod necesse est dicere dari aliquas relationes, quae sunt aliquid reale extra animam. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod solum in his, quae dicuntur ad aliquid, inueniuntur aliqua, quae sunt tantum secundum rationem, & aliqua, quae sunt secundum rem, quod non est in aliis generibus, quia alia genera, vt quantitas, & qualitas secundum propriam rationem significant aliquid inhaerens; ex vero, quae dicuntur ad aliquid, significant secundum propriam rationem solum respectum ad aliud, qui quidem respectus aliquando est tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis vnum alteri, & tunc est relatio rationis tantum, vt cum ratio componit hominem animali, vt speciem generi; aliquando vero est in ipsa rerum natura, vt quando aliquae res ad inuicem ordinantur, & inclinationem habent vel secundum quantitatem, vel secundum virtutem actiuam, & passiuam; ex his enim duobus tantum attenditur aliquid in vno respectu extrinseci, & huiusmodi relatio, nes oportet esse reales; quod manifestum est primo, quia inter principium, & ea, quae sunt à principio, est relatio realis tum originis, vt patet in diuinis, & in creatis, tum diuersitatis, vt patet in creatis, quia oportet effectum a causa distingui, cum nihil sit causa sui ipsius. Secundo quia cum res habentes naturalem ordinem ad aliquid, realiter ad illud referantur, necesse est, quod in illis relatio sit aliqua res in rerum natura, vt patet in corpore graui, in quo quia est naturalis inclinatio, & ordo ad locum medium, in ipso graui est quidam respectus realis, per quem realiter refertur ad locum medium, & similiter est de aliis. Tertio, quia tunc respectus est aliqua res realis, quando fundatur super aliqua re reali, seu quando causa, per quam vna res naturalem ordinem habet ad aliam, est res realis, fundatur enim relationes reales super aliquid reale, quod est causa illatum in subiecto. Cum enim in aliquo inuenitur aliquid reale, per quod alterum dependeat, & comparetur, tunc dicitur illud realiter comparari, dependere, & referri, & per consequens oportet in illo esse relationem realem, sed dantur aliqui respectus huiusmodi, vt qui fundantur super quantitate, actione, & passione, puta aequalitas, paternitas, & similes, & sic manifestum est dari relationes reales.

a.9.c p.4. quol.q.a.p. (a.9.c.p.4. a.p. p.)
p.p.28 a.pc c.q.7.de pot.ar 8.c.& infra a.5.c.
p.d.s.in litt. & d.26.q.1.a.p.c & quol.9.a.4

Ad primum ergo dicendum, quod relatio alio modo dicitur esse aliquid, quam alia entia. In aliis enim entibus vnumquodque dicitur dupliciter esse aliquid, & quantum ad suum esse, & quantum ad rationem suae quidditatis, sicut sapientia secundum esse suum, quod habet in subiecto, & similiter secundum rationem suam ponit naturam quandam in genere qualitatis, sed relatio est aliquid secundum esse suum, quod habet in subiecto sed secundum rationem suam non habet, quod sit aliquid, sed solum, quod ad aliquid referatur, & ideo secundum rationem suam non ponit aliquid in subiecto, & hoc voluit Boet. cum dixit, quod relatiua nihil praedicant de eo, de quo dicuntur.

p.p.q.28.a.2.c. p.d.8.q.4.a.4 c.d.20 q.p.a. p.c d.26.q.2 a.p.c d 20 q. a.p.c q.s. de pot.a.5. q.7.a.8.

Ad secundum dicendum, quod relatio aliud habet inquantum est accidens, & aliud, inquantum est relatio, vt ordo; inquantum enim accidens est, habet quod sit in subiecto, non autem inquantum est relatio, sed solum quod ad aliud sit, quasi in aliud transiens, quodammodo rei relatae assistens, & ita relatio est aliquid inhaerens, licet non ex hoc ipso, quod est relatio: & ideo nihil prohibet, quod relatio desinat esse sine mutatione eius, in quo est, quia eius ratio nō perficitur prout est in subiecto, sed prout transit in aliud, quo sublato ratio huius accidentis tollitur quantum ad actū licet maneat quantū ad causam vel dic, quod quandocunque aliquid, quod est de ratione rei tollitur, oportet quod & ipsa res auferatur, sicut remoto rationali aufertur homo: ad rationē autē relationis, quae habet fundamentū in re, seu realis duo cōcurrunt, fundamentū rei, quod est verbi gratia quantitas,

q.7.de pot. ar.9.ad 7.
p.d.25 q.a.p.ad.d.13 q p.a.p.c.

titas respectu æqualitatis, quia illa est causa huius, & respectus ad alterum, & vtroque modo contingit in relationibus realibus destrui relationem, vel per destructionem fundamenti, puta quantitatis, nam ad mutationem huius sequitur per accidens mutatio relationis, vel secundum quod cessat respectus ad alterum remoto illo, ad quod referebatur, & tunc relatio cessat nulla mutatione facta in ipso, in quo est relatio, & quod per relationem refertur.

q.7. de pot. a.8 a.15 & a.9. ad 4. & 5. 5. d.2. q.3. art.2. quæst. 3.

Ad tertium dicendum, quod relatio proprie non fit, nec mutatur, nam consequitur ad id, quod fit, & mutatur, corpus enim mutatum secundum quantitatem fit æquale, non quod mutatio per se respiciat æqualitatem, sed per accidens se habet ad ipsam. Neque vero oportet, vt semper ad hoc, vt relatio aliqua dicatur de nouo de aliquo, quod aliqua mutatio fiat in ipso, sed sufficit, quod fiat mutatio in aliquo extremo; causa enim habitudinis creatæ inter aliqua duo est aliquid inhærens vtrique extremo; causa enim relationis creaturæ ad creatorem, quæ est realis, est ipsa substātia creaturæ, & causa relationis filiationis creatæ in filio respectu patris, à quo est genitus, est ipsa substantia filij, & causa relationis æqualitatis est quātitas producta in extremis, & similiter causa similitudinis est qualitas; nam hæ relationes naturaliter sequuntur ad productionem substantiæ creatæ, & ad productionem quantitatis, & qualitatis. Vnde ex quacunque parte fiat mutatio illius, quod habitudinem causabat, tollitur habitudo, quæ est inter vtrunque.

7. de pot. a1 q. 1d 4. 4. d. 17 q. p art. p. quæst. p. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod effectus refertur ad suam causam per suam substantiam causaliter, sed per relationem formaliter, & similiter aliquid dicitur simile alteri secundum qualitatem causaliter, & secundum similitudinem formaliter.

q. 7. de pot. a.10. c.

Ad quintum dicendum, quod relationes similitudinis, & æqualitatis reales sunt, secus vero relationes scibilis, sensibilis, dextri, & sinistri in columna. Ad cuius manifestationem sciendum est, quod cum relatio realis consistat in ordine vnius rei ad aliam rem, in illis tantum mutua relatio realis inuenitur, in quibus ex vtraque parte est eadem ratio ordinis vnius ad alterum, quod quidem inuenitur in omnibus relationibus consequentibus quantitatē; nam cum quantitatis ratio sit ab omni sensibili abstracta, eiusdem rationis est quantitas in omnibus naturalibus corporibus, & pari ratione, qua vnum habentium quantitatem realiter refertur ad alterum, & aliud ad ipsum. In relationibus autem, quæ consequuntur actionem, & passionem, siue virtutem actiuam, & passiuam, nō semper est mutuus ordo ex vtraque parte: namque id, quod habet semper rationem patientis, & moti, siue causati, ordinem habere ad agens, vel mouens, cum semper effectus proficiscatur à causa, & ab ea dependeat, vnde ordinatur ad ipsum, sicut ad suum perfectiuum, agentia autem, siue mouentia, vel causę aliquando habent ordinem ad patientia, vel mota, vel causata, inquantum in ipso effectu passiuo, vel motu inductis attenditur quoddam bonum, & perfectio mouentis, vel agentis, vt maxime patet in agētibus vniuocis, quæ per actionem suæ speciei similitudinē inducunt, & consequenter esse perpetuū propriæ speciei secundum quod est possibile conseruant. Patet etiā hoc idem in omnibus alijs, quæ mota mouēt, agūt, vel causant, nā ex ipso suo motu ordinātur ad effectus producendos; & similiter in omnibus in quibus quodcūque bonū causæ prouenit ex effectu. Quædam vero sunt, ad quæ quidem alia ordinantur, sed non è conuerso, quia sunt omnino extrinseca ab illo genere actionum, vel virtutum, quas consequitur talis ordo, & ideo in illis non est relatio realis, sed tantum rationis, & hoc modo se habent relationes scibilis ad scientiam, sensibilis ad sensum, & dextri, ac sinistri in columna; scientia enim refertur quidem ad scibile realiter, quia sciens per actum intelligibilem ordinem habet ad rem scitam, quæ est extra animam; at ipsa res, quæ est extra animam, quia omnino non attingitur à tali actu, cum actus intellectus non sit transiens in exteriorem materiam, omnino est extra genus intelligibile, & propterea relatio, quæ consequitur actum intellectus, non potest esse in illa, & similiter est de sensu, & sensibili; licet enim sensibile immutet organum sensus in sua actione, & propterea habeat relationem ad ipsum, sicut & alia agentia naturalia ad ea, quæ patiuntur ab eis, alteratio tamen organi non perficit sensum in actu, sed perficitur per actum virtutis sensitiuæ, cuius sensibile, quod est extra animam, est omnino expers. Similiter denique homo comparatur ad columnam, vt dexter, ratione virtutis motiuæ, quæ est in homine, secundum quod competit ei dextrum, & sinistrum, ante, & retro, sursum, & deorsum, & ideo huiusmodi relationes in homine reales sunt, non autem in columna, quæ tali virtute caret. Vel dic, cum relationes habeant, quod sint res naturæ à sua causa, propter quam vna res naturalem ordinem habet ad alteram, propterea relatio similitudinis, & æqualitatis sunt reales, quia in re simili, & æquali reperitur realis causa, propter quam vna res realem ordinem habet similitudinis, & ęqualitatis ad alterum; at relatio scibilis, sensibilis, dextri, vel sinistri in columna, quia non est in illis causa realis ordinis ad sensum, scientiam, & hominem, non sunt reales, sed rationis. Ex his, & supradictis collige quæ requirantur ad hoc, vt relatio sit realis, requiruntur enim duo, puta fundamentum reale, vt dictū est, & terminus, qui primo debet esse ens reale, quia nullum ens creatum habet ordinem realem ad non ens, ideoque dicit Auic. quod inter ens creatum, & non ens purum, non est relatio realis; & ratio est, tum quia omnis relatio est dependentia, ibi enim est relatio, vbi realiter aliquid dependet ab altero, vel simpliciter, vel secundum quid, propter hoc enim relatio scientiæ ad scibile est realis, non contra, sed secūdū rationem tantum, vt dicit Philosophus 5. met. & vniuersaliter quando vnum dependet ex altero, & non è conuerso; relatio est realis tantum in dependente; at nullum ens creatum realiter dependet à non ente, vt per se constat: tum quia si ens habere posset relationē realem ad non ens, vt cum dicimus, quod nos priores sumus his, qui futuri sunt post nos, sequeretur, quod possent esse infinitæ relationes in eodem, si generatio in infinitum procederet in futurum. Secundo debet esse ens reale actu existens, ita vt non sufficiat, quod sit ens possibile, cuius ratio est, tum quia causa relationis realis, vt dictum est, est aliquid reale actū existens in vtroque extremo: tum quia alioqui sequeretur, si quantum verbi gratia diceret relationem realem inæqualitatis ad quantum maius possibile, in eodem quanto futuras simul relationes reales infinitas, nam quantitas tam discreta quam cōtinua potest esse maior, & maior in infinitum: præterea, id patet rationibus, quibus probatum est relationis realis terminum non debere esse non ens. Demum, quia relatiua prædicamentalia sunt simul natura, vt dicemus infra ex Philosopho, sed ex eodem in post prædic. c. simul. esse simul natura, est, si vnum sit, alterum esse, & si vnum non sit, neque esse alterum, ergo impossibile est relationem terminari ad non ens, vel ad ens in potentia. Tertio debet esse realiter distinctus ab altero extremo, nam ob hanc potissimum rationem eiusdem ad se ipsum non potest esse relatio realis, & per consequens relatio identitatis numericæ non est

quol. p. a. 5. a.

q.7. de pot. a. 11 c. a. 9. arg. 8. & ad 8 Tab. verb. relatio nu. 19. & 47 a. c. g c. 12. q. 2r. de verit. a p. c. q. 7. de pot. a. p ad 9.

relati, realis, sed rationis tantum. Hinc collige, quod potest scientia dicere relationem realem ad scibile, quia scibile, quod terminat talam relationem, est actu in rerum natura, vt dictum est, quod si demus tolli scibile, ita vt non existat, tunc scientia non dicer relationem realem prædicamentalem ad ipsum. Calefactiuum vero dicit relationem realem ad calefactibile, quia dicit relationem realem ad subiectum, quod actu habet potentiam passiuam ad recipiendum calorem, sicut calefactiuum dicitur id, quod actu habet potentiam actiuam. (5. met. l. 17.)

(q. 7. de pot. a. 9. ad 2.) Ad sextum dicendum, quod relationes ipsæ non referuntur ad aliud per aliam relationem, sed per se ipsas, quia essentialiter relationes sunt, non est autem simile de his, quæ habent substantiam absolutam, vnde non sequitur processus in infinitum.

(quol. p. a. 1. c & quol 9. a. 4. 3. p. q. 35. a. 5. ad 5.) Ad septimum dicendum, quod quia ex eodem res habet esse, & vnitatem, ideo realis vnitas relationis pensanda est ex ipso relationis fundamento, vel causa, quæ est vna. Quia ergo vna est quantitas, per quam vnum corpus est æquale pluribus aliis, ideo in illo vna est tantum relatio æqualitatis, quamuis respectus sint plures, secundom quos diuersis corporibus dicitur esse æquale. Et similiter magister vna relatione est magister omnium, quos docet, quamuis sint plures respectus: & vnus homo vna sola filiatione secundum rem est filius patris, & matris, quia vna natiuitate naturam ab vtroque accipit, est tamen duplex secundum rationem, quatenus respondet vtrique relationi parentum secundum duos respectus intellectus.

(p. p. 28. 2. 2. c. q. 8. de pot. a. p ad 5 e. 2. ad 12. c 7 a 8. c. & a. 9 ad 7.) Ad octauum dicendum, quod relatio dupliciter potest considerari, vno modo, secundum quod est accidens, & sic est inhærens substantiæ, & habens esse accidentale in ipsa; si enim accidentis esse est inesse, etiam esse relationis, vt est accidens, erit inesse. Alio modo, secundum quod est tale accidens, puta relatio, & hoc modo non significat aliquid, vt dicit Boet. in lib. de Trin. vt in subiecto manens, & consequenter non facit compositionem cum illo, sed tantum significat aliquid, vt in transitu quodam ad aliud.

ARTICVLVS II.

Vtrum relatio realis constituat vnum genus generalissimum.

(a. præced. ibid. q. 2 de pot. a 5. c. quol. p. q 2. a. p. c. quol 9. q 2. a. 3.) Videtur quod relatio realis non constituat vnum genus generalissimum. Relatio enim ex propria sui ratione non est aliquid reale, vt dictum est; sed genus generalissimum reale ex propria sui ratione debet esse aliquid reale; nam, vt dictum est, ens rationis diuiditur contra ens diuisum in decem prædicamenta, ergo relatio non constituit vllum prædicamentum.

2 (5. met. l. 9. p. d. 8. q 4. a. 3 c. pp q. 28. a. 2. c.) Præterea prædicamenta accidentium distinguuntur, & constituuntur per diuersum ordinem ad subiectum, quia alioqui idem bis diceretur contra Philosophum 5. met. c. de relat. & quia non esset in Deo, sicut nec sunt cætera prædicamenta accidentium, sed transeunt in rationem substantiæ, ergo relatio non constituit vllum prædicamentum.

3 (q. 7. de pot. a. 10. c. & ad 11. p. p q. 13. a 3. a. præced.) Præterea si relatio constituit vnum prædicamentum, vel hæc est relatio secundum esse, vel secundum dici; sed non potest dici primum, quia dextrum, & sinistrum, & relatio dominij sunt relationes secundum esse, & tamen non pertinent ad prædicamentum relationis, quia sunt relationes rationis; nihil autem est in prædicamento, quod non sit res extra animam, vt dictum est, neqoe secundum, quia huiusmodi relationes pertinent ad alia prædicamenta, vt patet in scientia, quæ pertinet ad prædicamentum qualitatis, ergo nullo modo relatio constituit prædicamentum.

4 Præterea si relatio constituit vnum prædicamentum, sequitur primo, quod dantur vndecim prædicamenta; nam omne relatiuum habet suum correlatiuum, vt patet ex proprietatibus relatiuorum, vt dicemus, quare si vnum relatiuum constituit vnum prædicamentum, & aliud correlatiuum constituet aliud. Secundo sequitur relationem realem terminati ad non ens, quia terminus relationis, quæ est genus summum, non est tam absolutum, quam relatiuum, cum possit ad vtrumque terminari, vt dicemus: non datur autem in rerum natura ens reale, quod sit simul absolutum, & relatiuum; sed vtrumque horum est absurdum, vt dictum est, ergo dicendum est non dati genus summum, quod sit relatio. (art. vit.) (art. præced.)

1 Sed contra est, quod Philosophus in prædicam. c. de relat. & 5. met. inter decem summa genera ponit relationem.

2 Præterea D. August. 5. de Trin. c. 8. dicit, quod quidquid dicitur de Deo, aut dicitur secundum substantiam, aut secundum relationem, & quod duo tantum prædicamenta sunt in Deo, substantia, & relatio, quod idem docet Boet. lib. de Trin. ergo relatio constituit vnum prædicamentum. (p. p. 28. a. 2. ad p. p. d. 8. q. 4 a. 1. arg. sed contra & q. p. a. 3. arg. sed contra ad Anni.)

Respondeo dicendum, quod relatio realis constituit vnum prædicamentum. Ad cuius euidentiam sciendum, quod cum ens diuersimode reperiatur in substantia, & accidente, per naturam prædicati accidentalis sciri potest, vtrum relatio constituat determinatum genus accidentium. Cum enim, vt dictum est, prædicamenta accidentium constituantur & distinguantur per diuersos modos essendi in substantia proportionaliter respondentes diuersis modis prædicandi, illud prædicatum constituit prædicamentum distinctum ab aliis, quod significat determinatum modum essendi diuersum ab aliis significatis per reliqua prædicamenta; sic enim quia quantum, & quale significant determinatos modos essendi inter se, & à modis reliquorum generum diuersos, faciunt duo prædicamenta ab aliis distincta, similiter ergo quia ad aliquid significat nouum modum essendi accidentis in substantia, nam significat accidens inhærens substantiæ in respectu ad alterum constituet vnum prædicamentum; & sicut cum homo dicitur albus, album dicitur contineri sub prædicamento qualitatis, quia significat esse quale, quod genus qualitatis constituit, ita cum dicitur, homo est pater, quia prædicatur realis respectus, qui inest illi ad aliquid extrinsecum, ideo significat esse ad alterum, quod est esse relationis, & sic pertinet ad genus relationis. Vnde manifestum est, quod relatio constituit determinatum genus. (op. 42. c. 22.) (q. 9. a. 3. c.) (op. 42. c. 22. 3 phys. l. 5.)

Ad primum ergo dicendum, quod relatio dupliciter potest considerari, vno modo, vt accidens, & ita sicut inhæret subiecto, sic est aliquid in rerum natura. Alio modo, vt tale accidens, idest vt relatio, & sic si sit realis, sicut oportet quod sit inhærens, ita licet non significet aliquid, vt opponitur ei, quod est ad aliquid, significat tamen aliquid, vt opponitur nihilo, alioqui ad aliquid non esset vnum prædicamentum, cum in nullo prædicamento ponatur aliquid quod non sit res extra animam, vt dictum est. Vel dic, quod relatio habet ex respectu rationem generis, vel speciei, ex causa vero habet esse reale. (q. 2. de pot. a. 5. c q 7. a. 8 c. 9. c & ad 7. q. p. a. 2. c. quol 9. q. 2. ar. 4. c. & ad 3.)

Ad secundum dicendum, quod relatio, secundum

5.met.l.17. p.d 8 q 4. ar 3. quol.q. 9.1 a. 4.

quod est accideus, dicit ordinem ad subiectum, sicut & visus, & intellectus, vt sunt accidentia, & potentiæ, & hoc modo non est in Deo relatio, sicut nec vllum prædicamentum accidentium, quia oportet omnem imperfectionem remoueri ab eo, quod in diuinam prædicationem venit, ratio autem accidentis imperfectionem continet, quia esse accidentis est inesse, & dependere, & compositionem facere cum subiecto, vnde secundum rationem accidentis nihil potest de Deo prædicari; si autem consideretur relatio secundum propriam rationem generis, cum non importet aliquam dependentiam ad subiectum, sicut nec visus, vt visus, nec intellectus vt intellectus reperitur in diuinis, nec inde sequitur, quod bis dicatur, quod tamen sequitur, si secundum propriam rationem respicit subiectum, sicut sequeretur in visu, & intellectu, si secundum propriam rationem respicerent subiectum, nam sic haberent in propria ratione duplex esse, quod dici non potest.

p p. q. 13. a. 7. ad p. p. d. 16. q. 2. ar. p. c. d. 30 q p a. 1. c. 2. 3 ad 4. q. 21. de verit. a 1 0 c q 7. de pot. a. 10. c. & ad 11.

Ad tertium dicendum, quod distinctio relatiuorum secundum esse, & secundum dici nihil facit ad huc, quod relatio sit realis, nam in vtrisque relatiuis inueniuntur aliqua, quæ important relationem realem, & aliqua, quæ rationis, vt pater, filius, idem, dextrum, & sinistrum sunt relatiua secundum esse, & tamen pater, & filius significant relationes reales nam significant relationes habentes aliquid in re, supra quod eorum esse fundatur; idem vero, dextrum, & sinistrum significant respectum rationis, quia tales relationes vel non habent aliquid in re, supra quod eorum esse fundatur, vt dextrum, & sinistrum in illis, in quibus non sunt determinatæ istæ positiones secundum naturam, sicut in partibus animalium, in quibus propterea istæ relationes sunt reales, quia fundantur in diuersis virtutibus diuersarum partium, sed in aliis non sunt nisi secundum habitudinem rationis vnius ad alterum; vel non habent diuersitatem realem inter extrema, vt relatio identitatis numericæ. Scientia vero, sensus, & creator sunt relatiua secundum dici, & tamen scientia, & sensus significant relationes reales, quia significant respectus fundatos super re reali, vt scientia significat respectum ad obiectum fundatum super qualitate; creator vero significat relationem rationis consequentem diuinam actionem, quam principaliter significat nomen creationis, non enim Dei ad creaturam potest esse relatio realis. Dicuntur autem relatiua secundum esse, quando nomina sunt imposita ad significandas ipsas relationes, vt nomen dominus, relatiua vero secundum dici, quando nomina sunt imposita ad significandum principaliter illud, super quod fundatur relatio, puta qualitatem, vel aliquid huiusmodi, ad quæ consequitur relatio, vt patet in nomine scientiæ, quod est relatiuum secundum dici, quia significat qualitatem, quam consequitur respectus quidam ad scibile.

l. c. in 3.

Ad quartum dicendum, quod relatio realis potest constituere determinatum prædicamentum, vt dictū est, nec inde sequitur vllum absurdum ex allatis; non primum, quia ratio relationis prædicamentalis communis est omnibus relatiuis, & correlatiuis, cum abstrahat ab omnibus, nam cuiuslibet relatiui, vel correlatiui relatio essentialiter consistit in ordine ad aliud, puta ad terminum, vt dicemus; neque secundum, quia sufficit vt terminus cuiuscunque relationis realis prædicamentalis sit à parte rei, licet ratio termini in communi sit analoga, vt pote communis absolutis, & respectiuis, vt dicemus.

a. seq.

a. 7.

ARTICVLVS III.

Vtrum relatio prædicamentalis recte definiatur, cuius esse est ad aliud se habere.

Videtur quod nō recte definiatur relatio prædicamentalis, cuius esse est ad aliud se habere. Vnius enim rei vna est definitio; sed Philosophus relatiua definit aliter in prædica. c. de relat sic. Ad aliquid dicuntur, quæcunque hoc ipso, quod sunt aliorum esse dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud, ergo relatiua non recte definiuntur, quorum esse est ad aliud se habere.

In expol. textus p. sen. d. p. 3. met l. 8 op. 48. de rel. c. p.

2 Præterea cum relatio sit accidens, eius esse est inesse; sed inesse non est ad aliud se habere, ergo non rectè definitur. Sed dices quod esse relationis, vt est accidens est inesse, vt vero est tale accidens, eius esse est ad aliud se habere.

q. 8. de pot. a. 2 ad 12. pp. q. 28, a. 2. c.

3 Contra relatio secundum quod est tale accidens, non est per se existens, nam hoc est proprium substantiæ, sed est inhærens, sed esse accidentis inhærentis non est ad aliud se habere, vt patet, ergo.

Sed contra est, quod Philosophus in prædicam. c. de relatione definit ad aliquid, quorum esse est ad aliud se habere.

q. 8. de pot. a 1. arg. 12. p d. 33. q. p a. p ad p op. 48.

Respondeo dicendum, quod recte definiuntur Ad aliquid, quorum esse est ad aliud se habere. Ad cuius manifestationem sciendum, quod esse dicitur tripliciter Primo dicitur ipsa quiditas, vel natura rei, sicut dicitur, quod definitio est oratio significans quid est esse, definitio enim quidditatem rei significat Alio modo dicitur esse ipse actus essentiæ, sicut viuere, quod est esse viuentium, est actus animæ, non actus secundus, qui est operatio, sed actus primus Tertio, dicitur esse, quod significat veritatem compositionis in propositionibus, secundum quod est dicitur copula, & secundum hoc est in intellectu componente, & diuidente quantū ad sui complementum, sed fundatur in esse rei, quod est actus essentiæ. Cum ergo dicit Philosophus, quod ad aliud sunt, quorum esse est ad aliud se habere, intelligit de esse, quod est quidditas rei, quæ definitione significatur, quia ipsa natura relationis, per quam constituitur in tali genere, est ad aliud referri, & non intelligitur de esse, quod est actus essentiæ, hoc enim esse habet relatio ex his, quæ causant ipsam in subiecto, secundum quod esse non refertur ad aliud, sed ad subiectum, sicut & quodlibet accidens.

Ibid & 3. d. 8. q. p. a. 5. ad 2, quol. 9. ar. 4. ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus duas definitiones tradidit relatiuorum, vnam complectentem tam relatiua secundum dici, sub quibus continentur tam relatiua realia, quam rationis, quam relatiua secundum esse, & est illa posita in argumento alteram perfectam complectentem solas relationes reales secundum esse, & prædicamentales, & est supra explicata.

op. 48 de rel. c. p. & a. Tab. v. Relatiuum au [illegible]

Ad secundum dicendum, vt responsum est in obiectione, quod duplex esse conuenit relationi; vnum secundum quod est accidens, & hoc est esse simpliciter, & respectu accidentis est inesse, nam secundum hoc fundatur in subiecto, quia ter... ponit in illo aliquid; alterum vero conuenit illi vt est ratio quædam, seu relatio; & hoc esse non est esse simpliciter, sed esse secundū quid, quod respectu relationis est ad aliud se habere, hoc enim significat ratio relationis, quod est dicere, relationē inquantū est accidēs, ponere aliquid in subiecto, inquantum vero tale accidens ita habere debile esse secundum sui inhærentiam in subiecto, vt non ponat in subiecto aliquid absolutum, sed tantum per respectum ad aliud.

q. 8. de par. a. 2 ad 11 & 11. p d. 26. q. 2. a. p. c. pp. q. 28. a. 2. c. p. 1 33. q p a. p. c.

[Ibid. & aliis locis cit. ar. præcedenti ad 3.] Ad tertium dicendum, quod in quolibet genere accidentium est, vt dictum est, duo considerare, quorum vnum est esse, quod competit vnicuique ipsorũ secundum quod est accidens, & hoc communiter in omnibus est inesse sobiecto; accidentis enim esse est inesse: aliud est propria ratio cuiuscunque illorum generum; & in aliis quidem generibus à relatione; vt quantitate, qualitate, & similibus etiam propria ratio generis accipitur secundum comparationem ad subiectum, nam quantitas dicitur mensura substantiæ, qualitas vero dispositio eiusdem, sed ratio propria selationis non accipitur secundum comparationem ad illud, in quo est, sed secundum comparationem ad aliquid extra. Si igitur consideremus relationes creatas secundum id, quod relationes sunt, sic inueniuntur esse assistentes, non intrinsecus affixæ; non quod non inhæreant subiectis, sed quia vt sic, vt supradictũ est, non significant vt quid inhærens, quasi significantes respectum quodam modo contingentem ipsam sem relatam, prout ab ea tendit in alterum. Si vero consideretur relatio secundum quod est accidens, sic est inhærens subiecto, & habet esse accidentale in ipso Et quia quidquid in rebus creatis habet esse accidentale, secundum quod transfertur in Deum, habet esse substantiale, nihil enim est in Deo, vt accidens in subiecto, sed quidquid est in Deo, est eius essentia ideo ex ea parte, qua relatio in rebus creatis habet esse accidentale in subiecto, relatio realiter existens in Deo habet esse essentiæ diuinæ, idem omnino ei existens; in hoc vero, quod ad aliquid dicitur, non significatur aliqua habitudo ad essentiam, sed magis ad suum oppositum.

ARTICVLVS IV.

Vtrum fundamentum, & causa relationis sit tantum triplex, quantitas, actio, & passio, & mensura.

[p. d. 26. q. 2. a. 2. ad 4.] Videtur quod fundamenta relationum sint plura tribus prædictis. Quia cum relatio non habeat esse naturale nisi ex hoc, quod habet fundamentum in re, & ex hoc collocetur in genere, differentiæ relationum essentiales sumi debent secundum differentias aliorum entium; sed alia entia à relatione sunt plura tribus, ergo & causæ relationum, seu fundamenta erunt plura tribus.

2 Præterea identitas specifica, vel generica, & similitudo sunt relationes reales, vt docet Philosoph. 5. met. c. de relat. [Tab. v. relatio. n. 32. 5. met. l. 17. 5. phys. l. 3. p. d. 19. q. p. a. p. c. q. 7. de pot. a. 9. c.] Sed illæ fundantur in substantia, & qualit. nam vt docet Philosophus ibid. eadem sunt quorum substantia est vna, & similia, quorum qualitas est vna, ergo idem quod prius.

3 Præterea aliqua dicuntur ad aliquid vel ratione sui generis, vt musica ratione scientiæ, vel ratione sui concreti, vt æqualitas, quia æquale dicitur ad aliquid, [5. met. l. 17.] vel ratione sui accidentis, vt homo ratione albedinis, sed huiusmodi relatiua non fundantur in quantitate, vel actione, & passione, vel mensura, vt patet, ergo.

[p. a. 34. a. 2. c.] 4 Præterea omnia quæ dicuntur ad aliquid, distinguuntur secundum distinctionem eorum, ad quæ dicunt ordinem, & per consequens illa erunt causæ distinctionis illorum, sed ea, ad quæ dicunt ordinem relationes prædicamentales, puta termini relationum, sunt longe plures tribus, ergo.

5 Videtur quod fundamenta relationum sint pauciora tribus. [3. phys. l. p.] Dicit enim Philosophus 3. phys. t. 3. quod ad aliquid aliud quidem secundum superabundantiam, & defectum; aliud autem secundum actiuum, & passiuum sed relatio secundum superabundantiam, & defectum, vt relatio dupli ad dimidium fundatur in quantitate, relatio vero actiui, & passiui fundatur super actione, & passione, ergo fundamenta relationum sunt tantum duo.

6 Præterea fundamentum selationis est id, per quod vna res ordinatur ad aliam; [5. met. l. 17. 4. phys. l. p. p. p. 28. a. 2. c. p. d. 8. q. 4. a. 3. c. p. 2. q. p. a. 3. c.] sed neque per quantitatem, neque per actionem res ordinatur ad aliam; nam quantitas & secundum rationem accidentis, & secundum rationem proprij generis tantum respicit proprium subiectum; similiter actio de suo formali dicit esse actum agentis, vt definit Philosophus 3. phys. t. 2. ergo.

7 Præterea sine fundamento non potest esse relatio, [p. d. 8. q. p. ar. 1. c.] cum ab illo habeat esse; sed transacta actione manet relatio causæ ad effectum, vt patris ad filium, ergo actio non potest esse fundamentum relationis.

8 Præterea intellectio est actio, sed intellectio non [5. met. l. 17.] fundat relationem realem in vtroque extremo, ergo actio non est fundamentum relationum realium in extremis, & per consequens relationum prædicamentalium.

9 Præterea ratio mensuræ est propria ratio quantitatis, [Ibid. q. 21. a. p. c.] vt dictum est; sed quantitas est vnum fundamentum relationis, ergo mensura non erit distinctum fundamentum à quantitate, & sic fundamenta relationum erunt pauciora.

10 Præterea a relatione nihil potest extrinseca denominatione denominari, sed tantum intrinseca, vt [2. c. g. c. n. & 13. p. p. q. 13. a. 7. c. p. d. 8. q. 4. a. p. ad 3. p. q. 13. a. 3. c. & ad 4.] patet paternitate existente in alio supposito; sed in relatiuis tertij generis vnum relatiuum dicitur ad aliud per relationem existentem in altero, ergo tertium hoc genus relatiuorum dari non potest.

11 Præterea si dantur relationes tertij generis, maxime sunt scientia, & scibile, vt docet Philosophus 5. [5. met. l. 17.] met. t. 28. sed hoc esse falsum probatur primo, quia scientia refertur ad scientem, cum sit scientis, sicut visus videntis: sed idem bis dici non potest ad aliud, quia idem haberet duplex esse, ergo scientia non refertur ad scibile. Secundo relationes, quæ consequuntur operationem intellectus sunt selationes rationis, [p. p. 28. a. p. argu. 4] sed relatio scientiæ ad scibile est relatio consequẽs operationem intellectus, vt patet. ergo scientia non dicit relationem realem ad scibilo, sed rationis. Tertio relatio realis requirit extrema realia, nam debet habere aliquid in re, supra quod esse ipsius fundatur, [q. 7. de pot. a. vlt. p. d. 26. q. p. a. p.] sed obiectum scientiæ sæpissime non est aliquid actu existens, vt verbi gratia cum scitur natura rosæ, quæ nondum est, ergo relatio scientiæ ad scibile non est realis, sed rationis. Quarto inter amantem & [p. d. 30. q. vn. a. vlt. ad 3] amatum est relatio realis in vtroque extremo: sed eadem est ratio scibilis ad scientem, nam ita scire est actus immanens intellectus, sicut amare est actus immanens voluntatis, ergo etiam scibile dicit relationẽ realem ad scientiam. Quinto in relatiuis tertij fundamenti mensurabile dicit relationem realem ad men- [10. met. l. 2.] suram, & mensura ad mensurabile dicit relationem rationis: sed scientia est mensura scibilis, vt dicit Philosophus 10. met. t. 5. quia per scientiam inquit aliquid cognoscimus, ergo scientia, & scibile non spectant ad fundamentum tertium, & per consequens non dantur relationes tertij fundamenti: & sic fundamenta relationum erunt pauciora tribus.

Sed contra est, quod Philosophus 5. met. c. de sel. [5. met. l. 15.] numerat tantum tria fundamenta relationum prædicamentalium, quantitatem, actionem, & passionem, mensurabile, & mensuram.

Ad primam quæstionem dicendum, quod recte [Ibid. 3. phys. l. p.] Philosophus assignauit numerum relationũ prædica-

p.d.10.q. p a.1.ad 3. 3 d 1.q. 1.a. p.c.q 7 dc pot.a.9 & 10. c.

mentalium iuxta triplex fundamentum. Ratio autem huius triplicis fundamenti, & specierum relationum ex fundamenti diuersitate sumptarum hæc est, quia: cum relatio quæ est in rebus, consistat in ordine quodam vnius rei ad aliam oportet tot esse genera relationum, quot modis contingit vnam rem ad aliam ordinari: ordinatur autem vna res ad aliam, vel secundum esse, prout esse vnius dependet ab alia. & sic est tertium genus relationum tertij fundamenti, vel secundum quod vna res ab alia recipit, vel illi aliquid confert, & sic est secundum genus relationum secundi fundamenti; vel secundum quod quantitas vnius rei potest mensurari per aliam. & sic est primum genus. Qualitas autem rei inquantum huiusmodi non respicit nisi subiectum, in quo est vnde secundum ipsam vna res per se non ordinatur ad aliam, sicut neque per substantiam, nisi per accidens, secundum quod qualitas vel forma substantialis, vel materia habet rationem virtutis actiuæ, vel passiuæ. & secun-

1 d c.in Tab v. relatio ad 55.

dum quod in eis consideratur aliqua ratio quantitatis, puta ratio vnius, quod reducitur ad genus quantitatis quasi principium quantitatis discretæ, super ipsum enim fundatur identitas, secundum quod est vnum in substantia. & æqualitas, secundum quod est vnum in quantitate & similitudo, secundum quod est vnum in qualitate. Alia vero genera magis consequuntur relationem, quam possint relationem causare; nam quando consistit in aliquali relatione ad tempus: Vbi vero ad locum; positio vero ordinem partium importat habitus autem relationem habentis ad habitum.

2 phys l. p. 5 met l.17.

Ad primum ergo dicendum, quod cum relatio habeat debilissimum esse, quia consistit tantum in hoc, quod est ad aliud se habere, oportet quod super aliquod aliud accidens fundetur. quia perfectiora accidentia sunt propinquiora substantiæ & illis mediantibus alia accidentia, insunt substantiæ. Hæc autem, super quibus fundantur relationes, maxime sunt quantitas, & actio, vt dictum est; nam quantitas potest esse mensura etiam alicuius exterioris, & agens transfundit actionem suam in aliud, per reliqua vero accidentia, nisi induant rationem quantitatis, vel alicuius pertinentis ad quantitatem non ordinatur res aliqua ad aliam.

3 phys.l p 5. met l.17.q.7 de pot.a. 9. c. & ad 4. Tab.v. relatio nu.41. q. 3 de pot.a.3 ad 3.p. p. 45. a. 3.

Ad secundum dicendum, quod substantia, & qualitas, vt dictum est, possunt fundare relationem, quatenus habent rationem virtutis actiuæ, vel passiuæ, & quatenus induunt rationem vnius pertinentis ad quantitatem, non autem ratione sui; relatio enim identitatis specificæ, vel genericæ fundatur in substantia posteriori modo, & relatio effectus ad causam, & relatio creaturæ ad Deum fundatur in substantia priori modo, sicut & creatio passiua, quæ est relatio realis.

5.met l.17.

Ad tertium dicendum, quod relatiua sunt in duplici differentia, nam alia sunt per se, & hæc sunt in triplici genere iuxta triplex fundamentum: alia sunt per accidens, & de his procedit argumentum.

p.d.26.q.1.a 2.ad 4.3.d.8. q p.a.5. c. op.2.c. 215

Ad quartum dicendum, quod cum relatio non habeat ex hoc, quod ad alteram dicitur, quod sit aliquid in rerum natura sed habeat hoc ex eo, quod relationem causat, quod est in re, quæ ad alterum dicitur, & ex eodem res habeat vnitatem, & multitudinem, ex quo habet esse, ideo licet relationes secundum respectus multiplicentur ex terminis, secundum esse tamen multiplicantur, & genere inter se distinguntur secundum ea, in quibus relationes fundantur, vt patet ex Philosopho, qui proinde 5. met. t. 20. ex diuersis fundamentis genera relationum distinguit.

in c. quæst. p.4.d. 41. q. p.a. p.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod tria sunt relatiuorum genera ex triplici fundamento, & non pauciora, vt dictum est quod etiam confirmari potest ex modo innascendi relationis; nam aliquando relatio nascitur ex motu vtriusque extremi, sicut paternitas, & filiatio, & similes, quæ fundantur in actione, & passione, & sunt realiter in vtroque extremo; quandoque vero innascitur ex motu alterius tantum, sed hoc contingit dupliciter, Vno modo, quando relatio innascitur ex motu vnius sine motu alterius, vel præcedente, vel comitante, sicut in sensibili, & sensu, scibili, & scientia, & tunc est relatio in vno secundum rem, & in alio secundum rationem tantum, & huiusmodi sunt relationes tertij generis. Alio modo quando innascitur ex motu vnius sine motu alterius tunc existente, non tamen sine motu præcedente, sicut æqualitas fit inter duos homines per augmentum vnius, sine hoc, quod alius tunc augeatur, vel minuatur sed tamen prius ad hanc quantitatem, quam habet, per aliquem motum, vel mutationem peruenit, & ideo in vtroque extremorum talis relatio realiter fundatur; & similiter est de relatione similitudinis, & alijs primi generis, & sic manifestum est tria tantum esse fundamenta relationum, nec pauciora, nec plura.

quæst p. in c.p.d.30.q p a 3.ad 3 4.c. g.c. 24.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus l. c. numerat fundamenta, super quæ maxime fundantur relationes reales in vtroque extremo, quæ sunt prædicta duo.

5.met l.17. 3 phys l.1. 2. de pot. ar.8.c.

Ad secundum dicendum, quod quantitas quatenus potest esse mensura alicuius exterioris, potest esse id, per quod vna res ordinatur ad aliam, & similiter actio, hæc enim specificatur à principio actiuo, sed per ordinem ad terminum: calefactio enim ab infrigidatione differt, quod vna earum ex calore procedit & in calorem terminatur, alia vero a frigore procedit ad frigus, vnde actio definitur, quod sit actus agentis in aliud; agens enim actionem suam transfundit in aliud, & ratio huius est, quia licet actio specificetur à forma agentis, non tamen specificatur ab illa, inquantum est forma manens in agente, cui ipsa dat esse: sed secundum quod habet inclinationem ad effectum.

1 d 3 q. p. art.5.c.

Ad tertium dicendum, quod relationes fundatæ in actionibus non innascuntur ex illis secũdum quod fuat in actu, sed magis secundum quod fuerunt, sicut aliquis dicitur pater postquam ex actione est effectus consecutus, & tales relationes fundantur super id, quod in agente relinquitur ex actione, siue sit dispositio, siue habitus, siue aliquod ius, aut potestas; vel quidquid aliud est huiusmodi. Et quia hoc, quod relinquitur ex actionibus vnius speciei, non potest esse nisi vnum, inde est, quod tales relationes etiam secundum rem non multiplicantur secundum diuersas actiones, sed magis sunt vnum secundum id, quod ex actione relinquitur: & propter hoc non sunt diuersæ relationes secundum rem in patre vno, qui generauit plures filios, nec in vno magistro, qui docet plures discipulos eandem doctrinam, secus autem si essent plures actiones secundum speciem, nam tunc causarent etiam plures relationes specie differentes. Vel dic, huiusmodi relationes fundari super potentia actiua, & passiua determinatis secundum diuersa tempora actionis. Vel dic, fundar super substantia, vt habet rationem virtutis actiuæ, & passiuæ.

1.p.q.45.art 3

5.met l.17. q 7 de pot ar 9. ver 4 c g c. 14.

5 met l.17.

Ad quartum dicendum, quod relationes secundi generis fundantur in actione transeunte, quæ cum realiter peruenit ad passum, refert realiter ipsum ad agens: at intellectio non est actio transiens, sed immanens, vnde non refert obiectum intelligibile ad intellectum, sed contra.

5.met.l.17.

Ad quintum dicendum, quod in tertio genere relatioorum non aceipitur mensura, & mensurabile secundum quantitatem, hoc enim ad primom genus pertinet, in quo vtrumqoe ad vtrumque dicitur, nam duplum dicitur ad dimidium, & hoc ad illud; sed secodum mensorationem esse, & veritatis; veritas enim scientiæ mensuratur à scibili; ex eo enim quod res est, vel non est, oratio sit ita vera est, vel falsa, & non contra, & similiter est de sensu, & sensibili; & propter hoe non mutuo dicuntur mensura ad mensurabile, & contra, sicut in alijs modis, sed solum mensorabile dicitur ad mensuram; & similiter imago dicitur ad id, cuius est imago, tamquam mensurabile ad mensuram, veritas enim imaginis mensuratur ex re, cuius est imago.

pp 13.12.7.c. 3.p.35.a.5.c. & ad 3.1.d.8 q.5.c.quol.p a 2. c quol. 9 a.4.p d. 8. q 4.a.p.ad 3.d.4 a q p. a.p ad a.

Ad sextum dicendum, quod dupliciter potest aliquid denominari à relatione existente in altero, vno modo causaliter, quia talis relatio est sufficiens fundamentum, & causa, cur intellectus in alio extremo cointelligat relationem aliam, pe quam concipiat illud, vt terminum, & correlatiuum alterius, & hoc modo potest aliquid denominari causaliter, & realiter à relatione in alio existente, sic enim Deus causaliter, & realiter denominatur Dominus creaturarum à relationibus in illis existentibus, formaliter vero a relatione rationis cointellecta in ipso Deo ad creaturas, & similiter Christus Dominus dicitur causaliter, & realiter filius B. Virginis Mariæ a relatione reali maternitatis, formaliter vero à relatione rationis cointellecta maternitati, idemque dico de Scibili respectu scientiæ Alio modo formaliter, & sic non potest aliqoid dici relatiue ad aliud, seu referri ad aliud per relationem existentem in alio. Vel dic, quod aliud est dici relatiue ad aliod, aliud esse relatiuum secundom rem, seu realiter referri ad aliud, ad primũ enim sufficit denominari à relatione existente in altero, quomodo dicitur, quod Deus aliter se habet, & mutator secundum dici, quia res secundum rem mutantur, & aliter se habent; ad secundom vero requiritur, vt relatio vere sit secundum rem, vel per intellectum intelligatur in eo, quod est relatiuum secundum rem.

p.d 8.ad An nib.q.2.art. p.ad p.d.40. c.q.p.a.p ad 2.

5.met.l.17.1. d.8.q vn a 5 ad 5.q 3. de ver a 3.c q 4.a.5.c.q. 7. de pot a.4. ad 9 q 8.a. 2 c.

Ad septimom dicendum, quod scientia refertur realiter ad scibile, tamquam mensurabile ad mensuram, vt dictum est. Et ad primam instantiam dicendum, quod scientia, vt est accidens, & qualitas quædam, refertur ad scientem, sicot & intellectus ad intelligentem, & visus ad videntem; inquantum sont accidentia, vel potentiæ, vt vero scientia est, & secundum quod ad aliquid dicitur, refertur tantum ad scibile, sicut & visus, & intellectus, vt visus, & intellectus, seu secundum quod ad aliquid dicuntur, referuntur tantum ad obiectum visibile, & intelligibile, vt docet Philosophus 5. met. vbi dicit, quod scientia inquantum est relatio non est scientis, sed scibilis; cuius ratio est, quia relatio non significatur secundum rationem accidentis, seu vt aliquid eius, in quo est, sed vt ad id, quod extra est.

p. p.q.13. a. p.ad 4.& a. 4.ad p.

Ad secundam instantiam dicendum, quod relationes, quæ consequuntur solam operationem intellectus; in ipsis rebus intelligibilibus sunt relationes rationis tantum, quia scilicet ratio eas adinuenit inter duas res intellectas; sed relationes, quæ consequuntur operationem intellectus, quæ sunt inter verbum intelligibiliter procedens, & id, à quo procedit, atque adeo ipsum obiectum intellectum, non sunt rationis, sed rei; sic intelligens, & volens dicunt relationem realem ad intellectum, & volitum, & similiter scientia ad scibile.

art.p. & in Tab.v.relat. nu 47.& 48.

Ad tertiam instantiam dicendum, quod cum omnis relatio ad non ens sit rationis, & similiter omnis relatio ad ens tantum in potentia, vt dictum est, necesse est, vt relatio realis sit ad terminum existentem: & sic relatio scientiæ ad scibile realis tantum terminabitur ad scibile existens: hoc enim distinguitur relatio realis à relatione rationis, quod illa requirit vtrumque extremum realiter existens, vt dictum est, non hæc.

Ibidem, & in Tab. v. relatio. nu. 35.47.48.

Ad quartum dicendum, quod non est eadem ratio, sed opposita inter scientem, seu scientiam, & scibile, & amaotem, & amatum: ideo enim relatio sciẽtiæ ad scibile est realis, non contra, quia illud, supra quod fundatur relatio realis, est tantum in scientia, oon in scibili, fundatur enim relatio scientiæ super apprehensionem secundum esse spirituale, hoc autem esse tantum est in sciente, non autem in scibili, quia ibi est forma rei secundum esse naturale: è contrario autem est de amante, & amato, quia relatio amoris fundatur super appetitum boni, bonum autẽ non est aliquid existens tantum in anima, sed etiam in rebus: vnde dicit Philosophus 6. met. t. 8. quod bonum, & malum sunt in rebus, verum autem, & falsum in anima, & ideo dicit Auic. tr. 3. met c 10. quod & in amante, & in amato est inuenire dispositionem, per quam vnum relatiuum refertur ad aliud, non autem in sciente, & scibili, & ideo vtrobique relatio realis est.

p.d.30.3 p. a.3 ad 3.

10.met.l.a.

Ad quintum dicendum, quod per mensuram proprie cognoscitur aliquid, sicut per principium cognoscendi, per scientiam autem, sicut & per sensum non cognoscimus aliquid, nisi tamquam per habitũ, & poteotiam cognoscitiuam: & ideo scientia proprie non est mensura scibilis, sed tantum secundum similitudinem, quatenus per illam cognoscimus scibile: vnde & Philosophus postquam dixit, scientiam, & sensum esse mensuram scibilis, & sensibilis, statim subdit ad ostendendum, quod sunt mensuræ improprie, (atqui mensurantur magis, quam mensurant,) quod vere ita est, non enim quia nos aliquid sentimus, aut scimus, ideo sic est in rerom natura, sed quia sic est in rerum natura ideo vere aliquid scimus, vel sentimus, vt dicitur 9. metaph.

5.met.l.17.

Vel dic, quod hic loquimur de mensuratione esse, & veritatis, quomodo mensuræ ratio conuenit obiecto scientiæ, oon autem ipsi scientiæ.

ibid & q. 7. de pot.a.10. ad 5.

Vel dic, scientiam esse duplicem, vnam speculatiuam, & hæc mensuratur à rebus, alteram practicam, quæ est causa rerum, vt est scientia artificis, & scientia Dei, & hæc scieotia est mensura rerum, non contra.

ARTICVLVS V.

Vtrum relatio realiter distinguatur à fundamento.

5.phys.l 1.q 7.de pot.a.8. o arg.11.p. q. 6 ar 6 ad 2. Vid. Ferrar 4.c.g c.14.

Videtur quod relatio non distinguatur realiter à fundamento, puta à substantia, quantitate, & qualitate. Dicit enim Philosophus 5. phys. t. 10. quod stat altero mutato alterum immutatum relatiue dici: cum enim aliquis incipit alteri esse æqualis per illius mutationem, nihil aduenit ei: sed si relatio distingueretur realiter a suo fundamento, atque adeo ab entibus absolutis, cum quis fit similis, vel æqualis, vel idem specie alteri per mutationem acquirenti substantiam, quantitatem, vel qualitatem, vere mutaretur, ergo relatio non distinguitur realiter a suo fundamento.

5.phys.l a p. d.9 q 2.in it.4 d.41.q 1 a p.

a Præterea dicit Philosophus ibidem, quod in ad aliquid non est motus: sed si relatio distingueretur a suo fundamento, posset esse motus ad relationem, sicut est ad quantitatem, & qualitatem,

ergo relatio non distinguitur realiter à suo fundamento.

q. 7. de pot. a. 2. c. Vide l. 4. c. g. c. 1.

3 Praeterea relatio non componit cum suo fundamento, vt identitas cum substantia, aequalitas cum quantitate & similitudo cum qualitate sed componeret, si esset entitas realiter distincta à fundamento, ergo.

4. d. 12. q. 1. a. p. quaest. p. c. & ad p. q. 6. art. 3. quol. 7. art. p. ad 4.

4 Praeterea Deus potest separare omne accidens à subiecto, nam remoto ordine accidentis ad causam proximam, secundum quam modus essendi accidentis est inesse, adhuc potest remanere ordo ipsius ad causam primam, secundum quem modus essendi ipsius non est inesse, sed ab alio esse; sed Deus non potest separare relationem ab ente absoluto, cui inest, tamquam subiecto, & fundamento, vt relationem creaturae ab ipsa creaturae substantia, cui subiectiue inest, quia non potest facere, quod creatura non dependeat ab ipso, ergo relatio non est realiter distincta ab ente absoluto, in quo fundatur.

q. 11. art. 3. quaest. 2.

5 Praeterea nullum accidens potest esse in pluribus subiectis, vt dictum est; sed si relatio realiter distingueretur à quodliber ente absoluto, & consequenter a suo fundamento, id sequeretur, nam duplicitas, qua numerus quaternarius hominum est duplus binario simul esset in quatuor hominibus, ergo.

p. phys. l. 2. 2.

1 Sed contra est, quod Philosophus p. phys. t. 62. dicit, quod relatio, sicut & quantitas, & qualitas generatur secundum quid; sed quod generatur secundum quid, habet entitatem realiter distinctam à quacunque alia re, quae similiter generatur secundum quid, vt patet in quantitate, & qualitate, ergo relatio distinguitur realiter à quantitate, & qualitate, & a suo fundamento.

p. phys. l. 12. & 12. mer. l. 47. met. 6

2 Praeterea illud distinguitur realiter ab alio, ad quod per se terminatur mutatio; sed haec per se terminatur ad relationem; dicit enim Philosophus p. phys. t. 43. quod principia mutationis sunt prima contraria, quae in t. 50. & 12 met. t. 22. & 23. docet esse in omni praedicamento, & 7. met. t. 22. ait quod fit fieri ab aliquo ex aliquo, idest ex materia, & aliquid, quod est terminus productionis, & mutationis ad quem quod ait esse substantiam, quantitatem, qualitatem, & vnumquodque aliorum praedicamentorum, ergo relatio distinguitur realiter, à quocumque alio ente absoluto, ad quod terminatur mutatio, & proinde à substantia, quantitate, & qualitate, quae sunt fundamenta relationum, vt dictum est.

q. 2. de pot. ar. 2. ad 2.

3 Praeterea quando vnum praedicamentum accidit alteri, non potest fieri ex illis duobus vnum per se, sed per accidens, & per consequens ibi non potest reperiri vnum esse vtriusque sed duo; vnde necessario inter illa erit distinctio realis: sed praedicamentum relationis accidit alijs praedicamentis absolutis, puta substantiae, quantitati, & qualitati, vt dictum est, ergo relatio realiter distinguitur a praedicamentis, & per consequens à suo fundamento.

4 c. g. c. 14 Tab. v. relatio n. 9.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere relationem distingui realiter a suo fundamento: quod multipliciter potest esse manifestum, & primo quidem ex generali ratione accidentis, nam relatio realis praedicamentalis est accidens superueniens substantiae posita actione, & passione: & quantitati, ac qualitati positis duobus extremis conuenientibus in quantitate, & qualitate, tamquam proprijs, & immediatis subiectis, & fundamentis, nam relatio realis creaturae ad Deum subiectatur, & fundatur in substantia creaturae, & similiter relatio effectus ad agēs, & relatio identitatis genericae, vel specificae; & creatio passio, vt dictum est sed omne accidens realiter distinguitur à subiecto, in quo inhaeret, nam esse accidentis est inesse, secus vero esse substantiae, vnde & à substantia dependet in esse, & compositionem facit cum subiecto, quae omnia denotant realem distinctionem inter vtrumque, quia nihil dependet à se ipso, vel sibi ipsi inhaeret: & in omni reali compositione necessario inuoluitur distinctio realis, nam omnis realis compositio fit ex diuersis, quae indigent agente ad hoc vt vniantur. Quod autem dicitur de relatione subiectata, & fundata in substantia, idem dicendum est de relatione fundata, & subiectata in quantitate, & qualitate, puta de aequalitate, & similitudine. Secundo ex ratione propria relationis per ordinem ad fundamentum, nam omnis causa realis materialis & efficiens realiter distinguitur à suo effectu: quia nihil est causa sui ipsius: vt enim docet D. Ansel. lib de process. Spiritus Sancti nec natura permittit, nec intellectus capit existentem de aliquo esse de quo existit: & Aug. 1. de Trin. c. p nulla res, inquit, est, quae se ipsam producat: cuius ratio est, quia secundum idē genus causae aliquid simul esset causa, & causatum, quod est impossibile, & contra Philosophum propterea negantem in 2. phys. t. 30. & 5. met t. 3 aliqua duo posse sibi inuicem esse causas in eodem genere causae, at vero fundamentum relationis est causa ipsius: vt enim dictum est, ad productionem substantiae, quantitatis, & qualitatis producitur relatio identitatis specificae, vel genericae, relatio effectus ad causam, & relatio aequalitatis, & similitudinis: sunt enim hae relationes propriae passiones illarum, vt dictum est, propriae vero passionis est in eodem subiecto sustentari, à quo causaliter producitur, cum subiectum respectu illius habeat triplicem rationem causae, vt dictum est. Tertio ex ratione relationis secundum quod est tale accidens secundum se sumptum: illa enim realiter distinguuntur, quae sunt ita diuersa secundum esse, quod esse vnius est imperfectissimum, debilissimum, & postremum, ita vt exigat aliorum esse firmius, & perfectius in quo fundetur, ita vero se habet relatio in comparatione ad substantiam, quantitatem, & qualitatem, habet enim esse imperfectissimum, & praesupponit entia praedicta, & aliquando etiam actionem, & passionem. Quarto ex differentia inter relationem creatam, & increatam, nam primo quia in diuinis idem omnino est esse relationis, puta paternitatis, & essentiae, quia in diuinis est tantum vnum esse, ideo paternitatis esse est in filio: & sicut idem est esse essentiae, & essentia, & esse paternitatis, & paternitas, ita necessario paternitas secundum rem debet esse ipsa essentia: Vnde fit, vt non faciat compositionem cum illa: at in relationibus creatis aliud est esse relationis, puta identitatis genericae, vel specificae, vel creationis passiuae, & substantiae, quae refertur ad aliam substantiam, cum qua est eadem specie, vel genere, vel ad Deum creatorem, & ideo talis relatio dicitur inesse substantiae, in qua fundatur: & secundum quod inest, facit compositionem cum illa tamquam accidens cum subiecto, non enim vna res potest inesse alteri sine compositione. Secundo quia relatio creata est accidens, cuius esse est inesse, ideo esse relationis prout est accidens non est ad aliud se habere, sed esse relationis secundum quod est ad aliquid est ad aliud se habere, at esse relationis increatae est idem cum esse diuinae essentiae. Tertio quia relatio creata est accidens inhaerens subiecto, quod refertur, quod idem est cum fundamento, nam, vt dictum est, substantia, quantitas, & qualitas sunt fundamenta relationum, & eadem per relationes sibi inhaerentes referuntur: nam substantia dicitur eadem specie alteri, & vna quantitas alteri aequalis, & vna qualitas alij similis, ideo non potest

Marginal notes (left column, lower): o. 4 ad 2. 4. c. g. c. 14. Tab. v. accidens d. 2. 1. 13. 29. v. relatio n. 14.

Marginal notes (right column): q. 7. de pot. a. p. c. q. 8. art. p. arg. 5. — Tab. v. causa n. 89 q. 7 de pot a. 8. c. 9. 10. 2. p. ad 8 — 5 met. l. 2. p. d. 26 q. 2 a. p. ad 1. 7. q. de pot a. 9. ad 7 a p. & 4. — q. 11. a. 4. quaest. 5 & q. 1. a. 7 quaest. 3. q. 6. a. 2. c. — Tab. v. Relatio nu. 10. & 17. 4. c. g. c. 14. 12. met t. 19. q. 8 de pot. a. 3 ad 12. a. p. ad 4 & 5. — p. d. 21. q. p. a. 2. c. d. 33. q. p. a. p. c. & ad 4 q. 8 de pot. a. p. ad 3. — q. 8 de pot. a. 2. ad 12. — Ibid a. 3. ad 8. loc. cit. in hac quaest. a 2. 3. 4.

constituere aliquid subsistens, sed tantum aliquid relatiuum: at relatio diuina, quia non solum est relatio, sed etiam secundum rem est ipsa diuina essentia, p.p. 28. ar. 2. potest constituere aliquid subsistens, & non tantum quid relatiuum. Quarto in creaturis in nomine relatiuo, v. g. idem, præter id, quod continetur sub significatione nominis relatiui est alia res; in Deo autem non est alia res, sed vna, & eadem, quæ non perfecte exprimitur nomine relationis, quasi sub significatione talis nominis comprehensa, seu præter relationem non est aliquid aliud secundum rem, sed solum considerata nominum ratione. Tab. v. relatio nu. 25. Quinto substantia diuina potest esse relatio, & contra, substantia vero creata non potest esse relatio, substantia autem est fundamentum relationis, vt dictum est. Demum in creaturis illud, quod ad aliquid dicitur, puta substantia, p. d. 13. q. p. a. 2. ad 3. quantitas, qualitas, (nam substantia dicitur eadem, quantitas æqualis, qualitas similis, & sunt fundamenta, vt dictum est, talium relationum, cum sint illarum causæ per resultantiam, & earumdem subiecta, cum sint propriæ passiones illarum.) dicitur substare relationi, sicut subiectum accidenti, & ideo est aliud, & aliud; at in diuinis illud, quod ad aliquid dicitur, est ipsa relatio, quia in Deo non est aliud secundum rem, sed secundum rationem essentia, & habens essentiam, quod est persona, & ipsa proprietas distinguens personam. Ex his autem differentijs inter vtramque relationem manifestum est: quod relatio creata realiter distinguitur a fundamento, quod illam causat.

q. 7. de pot. a. 9. ad 7. Ad primum ergo dicendum, quod relatio aliud habet inquantum est accidens, & aliud inquantum est relatio, vel ordo, nam inquantum accidens habet quod sit in subiecto, non inquantum relatio, sed solũ quod ad aliud sit, quasi in aliud transiens, quodam modo rei relatæ assistens, & ita relatio est aliquid inhærens, licet non ex hoc ipso, quod est relatio, sicut & actio ex hoc, quod est actio, consideratur vt est ab agente, inquantum vero est accidens cõsideratur vt in subiecto in agente; & ideo nihil prohibet, quod relatio desinat esse accidens huius sine mutatione illius, in quo est, quia eius ratio non perficitur prout est in subiecto, sed prout transit in aliud, quo sublato esse 2 phys. l. 3. huiusmodi accidentis tollitur quidem quantum ad actum, sed manet quantum ad causam, sicut & subtracta materia tollitur calefactio, licet maneat calefactionis causa. Vel dic, quod ideo cum aliquis de nouo accipit quantitatem, per quam fit mihi æqualis, ego efficior æqualis illi sine aliqua mutatione mei, sed per solam mutationem illius, quia ille solus de nouo accipit per mutationem quantitatem, quæ cum sit radix, & causa relationis secundum esse, ante quantitatem non potest dici in illo fuisse relatio, nec secundum actum, nec secundũ radicem; at in me quia præexistebat quantitas, & consequenter relatio tamquam in radice, ex qua habet suum esse. (ex hoc enim quod habeo quantitatem talem, competit mihi quod sim æqualis omnibus illis, qui eandem quantitatem habent) ideo quãdo quis per mutationem acquisitiuam quantitatis fit mihi æqualis non requiritur vlla mutatio in me, p. d. 26. q. 2. a. p. ad 1. 4. d. 41. q. p. a. p. qua aquiratur quantitas de nouo, sed sufficit, quod mea quantitas, quæ est communis radix æqualitatis, determinetur ad istum, & ita producat relationem ad illum, tamquam radix arborem, vel fructum. Cum enim ad rationem relationis duo concurrant fundamentum, & respectus, sicut potest destrui relatio, vel per destructionem fundamenti ad quam sequitur per accidens destructio relationis, vel ad cessationem respectus destructo termino, ad quem erat, ita potest dupliciter introduci, vel simul cum aquisitione, & positione fundamenti, & tunc subiectum dicitur proprie mutari; vel ad positionem, & aquisitionem respectus, & tunc subiectum non dicitur mutari, quia non aquirit aliquid, quod de sui ratione dicit ordinem Ferr. 4. c. g. c. 14. ad subiectum, sicut cætera accidentia. Vel dic, quod cum idem relatiuum eadem numero relatione referatur ad terminos numero distinctos vt idem magister ad plures dicispulos, quos eandem doctrinam docet, & idem Dominus ad plures subditos, quos eadem potestate gubernat, & filius ad patrem, & matrem, sicut pater ad secundum filium eadem relatione refertur, qua prius referebatur ad primum, ac proinde sine sui mutatione, ita potest quis per suã quantitatem tam æqualis vni, fieri æqualis alteri per loc. citando ad 2. arg. sequens. mutationem solam ipsius, quatenus scilicet is quantitatem aquirit per mutationem, per quam efficitur æqualis ipsis. Vel dic, quod quis de nouo sit similis alteri sine sui mutatione per se, atque adeo sine aquisitione vllius entitatis, quæ mutationem per se terminet.

Ad secundum dicendum, quod quamuis in ad aliquid non sit motus, sicut in id, quod terminat motum p. d. 9. in litt. ad p. 3. d. 2. q. 2. quæst. 3. c. 3. c. g. c. 62. ad 9. q. p. de pot a. 8. c. per se, quomodo quantitas, & qualitas sunt termini motus per se, tamen relationes nouæ non possunt innasci realiter in aliquo, nisi per motum. Vel dic, quod de natura relationis est, vt in alijs rerũ generibus causam habeat, quia minimum habet de natura 3. d. 2. q. 2. 2. quæst. 3. c. & ad p. entis, vt dicit Comm. in 11. metaph. Vnde quamuis relatio per se non terminet motum, quia in ad aliquid non est motus, vt probatur in 5 phys. ex hoc tamen, quod motus per se terminatur ad aliquod eius de necessitate cõsequitur relatio aliqua, sicut ex hoc, quod motus alterationis terminatur ad albedinem, consequitur relatio similitudinis ad omnia alba. Similiter etiam ex hoc, quod motus generationis terminatur ad formam, consequitur relatio, secundum quam materia sub forma esse dicitur, nihil enim prohibet accidens esse medium in coniunctione substanti, sicut coniunctionem sequens.

Ad tertium dicendum, quod relatio, vt est accidens inhæret subiecto, & facit compositionem cum l. e. in c. & in Tab. v. relatio nu. 21. illo, vt dictum est secus vero si consideretur vt est relatio, & secundum propiam rationem.

Ad quartum dicendum, quod diuinæ potentiæ ratione suæ immensitatis attribuendum est quidquid quol. 7. a. 10. c. & ad arg. & q. 5. de pot. a. 2. in defectum non sonat, tamen aliqua sunt, quæ natura creata non patitur, vt fiant propter aliquam repugnantiã, quã important ratione cõtradictionis implicitæ: & de talibus consueuit à quibusdam dici, quod Deus potest ea facere, quãuis fieri nõ possint. Vt ergo videamus an Deus possit separare qualitates siue corporeas, siue incorporeas a subiecto, & quantitatẽ, & relationes, sciendum est, quod in qualibet qualitate corporali, vt in albedine est duo cõsiderare, naturam albedinis propter quam speciem sortitur, & indiuiduationem eius, secundum quod hæc albedo sensibilis est ab alia sensibili distincta: posset ergo Deus per absolutam potentiam suam facere, vt natura albedinis subsisteret absque omni quantitate, & subiecto, tamen illa albedo non esset sensibilis, sicut hæc albedo sensibilis, sed esset forma quædam intelligibilis ad modum formarum separatarum, quas Plato posuit, sed quod hæc albedo sensibilis indiuiduata esset sine quantitate, fieri non posset; potest autem vtroque modo facere quantitatem separatam à subiecto, quia quantitas non indiuiduatur solum ex subiecto, sicut alia accidentia, sed etiam ex situ, qui est de ratione quantitatis dimensiuæ, quæ est quantitas positionem q. 7. de pot. a. 4. ad 5. & l. c. a. p. habens. Quod autem dictum est de qualitate corporali, idem dicendum est de qualitate spirituali. At vero relationes nullo modo potest Deus separare à suo

immediato subiecto, vt relationem creationis, vel seruitutis à substaotia creata, nam Deus non potest facere quod creatura nõ dependeat ab ipso; & similiter relationem identitatis a substantia, æqualitatis à quantitate, & similitudinis a qualitate, nã hæ habitudines naturaliter sequuntur ad productionem substantiæ, quantitatis, & qualitatis, nam sunt, vt dictum est per modum propriarum passionum, quæ sunt inseparabiles etiam per diuinam potentiam à suis subiectis, vt dictum est.

q. 41. & 12. & q. 4. a. 3. ad 7.

Ad quintum dicendum, quod relationes consequuntur productionem sui fundamenti, vt dictum est, vnde si fundamentum potest esse in pluribus subiectis partialiter, etiam relatio fundata in tali fundamento poterit esse in pluribus subiectis partialiter; Et quia numerus, vt dictum est, cum sit totum quoddam heterogeneum requirit plura subiecta partialia, ideo & relationes fundatæ in numero poterunt esse in pluribus subiectis partialibus eadem numero: & similiter idem dicendum de relationibus fundatis in actione, & passione; sic vna, & eadem numero relatio est in pluribus trahentibus nauem, quia sunt principium vnius numero actionis.

a p. & in c.

c. a 12. a. 1. q. 4. & k. 2. ad 6.

3 p. q. 35. a. 5. ad 1. op. p. c 2. 3. in Tab. v relatio n. 65.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Relatio possit fundari in alia relatione.

5. met. l. 11. & p. p. q. 28. a. 2. ad 2.

VIdetur quod relatio fundari possit in alia relatione. Dicit enim Philosophus 5. met. t. 20. quod identitas generica, vel specifica est relatio realis; sed inter duas relationes reales, vt inter duas paternitates est identitas specifica, sunt enim vnius speciei, cum in vna essentia conueniant, ergo vna relatio potest fundari in alia.

2 Præterea ideo opponitur relatiue aliquid alteri, quia ipsum respicit per relationem, vt patet in patre respectu filij, sed vna relatio dicitur opponi alteri, vt paternitas filiationi, ergo in paternitate est relatio ad filiationem, & sic vna relatio fundari potest in alia.

p. p. 28. a. 3. c. & 42. a p. ad 4.

3 Præterea omnis creatura refertur ad creatorem relatione reali; sed relatio realis est creatura; nam omne, quod est in rerum natura, aut est creator, aut creatura, non est autem relatio realis creator, vt patet ergo relatio realis refertur per aliam relationem ad creatorem, & sic vna relatio fundari poterit in alia relatione.

q 7 de pot a 9. 1. de pot. a. a. arg 2.

Sed contra est, quod Philosophus 5. met t. 20 inter relatiua per accidens ponit relationes ipsas, quas inquit dici ad aliquid, quia earum subiecta dicuntur ad aliquid, sed si relatio posset fundari in alia, sicut fundatur in quantitate, & qualitate, vt dictum est, relatio esset relatiuum per se, & vere diceretur ad aliquid, sicut dicitur quantitas, & qualitas, ergo relatio non potest fundari in alia relatione.

p. d 16 q. 2. a p. 5. met. l. 17.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, quod nulla relatio realis fundari potest in alia relatione reali prædicamentali. Potest autem hoc esse manifestum primo; quia relatio realis est per se, & essentialiter relatio, quod autem est per se, & essentialiter tale, non potest esse per aliud, & per participationem tale; propter hoc enim faciens factum factione media, ipsam mediam factionem non facit aliqua alia factione media: & similiter, quamuis intelligatur medius habitus inter hominem, & vestem, inquantum habet eam, non tamen inter habentem, & ipsum medium habitum est aliquid aliud medium quasi alius habitus. Secundo, quia si relatio realis fundari posset in alia relatione, daretur processus in infinitum, & sic in infinitum multiplicarentur relationes, quod dici non potest, sicut nec admitti potest, quod factio alia factione media fiat, & quod inter habitum, & habentem detur alius habitus medius. Tertio quia relatio prædicamentalis est ens omnium imperfectissimum, & debilissimum, & ideo exigens entia absoluta perfectiora, & firmiora, in quibus sustentetur, & fundetur vt dictum est; quod autẽ tale est nõ potest in se alia entia sostentare, & fundare. Quarto relatio realis habet esse reale ex causa, & fundamento ipsius nam secundũ propriam rationem nihil ponit in subiecto, sed illi tantum assistit; at si posset fundare aliam relationem, secundum propriam rationem deberet habere esse reale independenter ab aliis entibus absolutis, quæ propterea dicuntur esse fundamenta relationum, quia sunt causa esse realis ipsarum. Quare dicendum est, quod nulla relatio prædicamentalis potest fundari in alia prædicamentali.

5. met l. 30. q. 3 de pot a 9. ad 2 p d. 5. q 1. a p c. 2. c & c. 18 q. p. de verit a. 5 ad 12. pp q 45 a p. ad 4. & a 1. ad 2. Tab. v. relatio n. 67.

1. c. 3. præced in c. Tab. v. relatio nu. 67 q. & 67. p. d. 26 q 2. a. 2. ad 4.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum Philosophum 5. met. t. 20. vnitas faciens relationem realem identitatis genericæ, vel specificæ est vnitas generica, vel specifica in substantia prædicamentali; sicut vnitas specifica in quantitate facit relationem realem æqualitatis, & vnitas specifica in qualitate facit relationem realem similitudinis, non autem vnitas numerica vel quantitatis, vel qualitatis. Quia enim vnitas specifica quantitatis, vel qualitatis est in diuersis suppositis, ideo æqualitas, & similitudo important distinctionem suppositorum.

5. met l 17. p d 4 q p. a. 5 ad 5. d. 10 q. p. a. p. c & ad 2. pp. q. 28. a. p ad 2.

Ad secundum dicendum, quod cum dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, non est relatio media inter paternitatem, & filiationem, sed seipsis opponuntur: eatenus enim vnum opponitur alteri relatiue, quatenus respicit illud, nam secundum respectum aliquid alteri opponitur relatiue.

p. p. 41. a p. ad 4 q 32. a. 3. c. 5. met. l. 20.

Ad tertium dicendum, quod relatio realis est creatura, accepto communiter nomine creaturæ pro omni eo, quod est à Deo; non tamen oportet quod relatio media alia relatione referatur ad Deum, sed per seipsam, vt dictum est.

q 3 de pot a 3. ad 1. q. 7. a. 9. ad 2. & in c.

ARTICVLVS VII.

Vtrum relatio terminetur ad relatiuum, an ad absolutum.

VIdetur quod relatio terminetur ad relatiuum. Dicit enim Philosophus in lib prædicamen. c. de relat. quod Dominus non est serui, secundũ quod est homo, sed secundum quod est Dominus; & quod si à Domino omnia auferantur, & solum remaneat quod sit Dominus, semper seruus ad ipsum dicetur, nam seruus Domini seruus dicitur: sed hoc est dicere seruum referri ad Dominum, vt Dominus est, & consequenter ad relatiuum, ergo relatio seruitutis, quæ est secundum esse, & prædicamentalis, terminatur ad relatiuum, & non ad absolutum.

Vid. Caiet. p p. q. 13. a. 7.

2 Præterea dicit Philosophus 6. top. loco 18. 19. 20. quod definitio datur per notiora, & priora, quia datur causa innotescendi, præterquam in relatiuis oppositis quæ non possunt sic definiri, sed vnum necessario debet definiri per alterum, eo quod, quia omnibus relatiuis esse est ad aliquid quodãmodo se habere, non est possibile vnum sine altero cognoscere, vnde in definitione vnius necessario debet alterum assumi: sed si relatiuum referretur ad absolutum, & non ad relatiuum, posset illius definitio dari

per priora, & notiora, sicut datur definitio reliquorum entium, ergo relatiuum terminatur ad relatiuum.

V Cai. ibid. 3 Præterea dicit Comm. in prædic. c. de relat. quod id, ad quod dicitur relatiuum, oportet esse in prædicamento relationis, sed in prædicamento relationis non ponitur absolutum, sed relatiuum, ergo relatio prædicamentalis non terminatur ad absolutum, sed ad relatiuum.

I. infra. cit. a. 10. quæst. 4 pp. 13. a. 7. a. 3 6 q. 42. ar. 3 ad 2. 4 Præterea relatiuorum secundum esse prædicamentalium propriū est esse simul natura, & cognitione, vt dicitur in prædicam. c. de relat. sed eatenus dicuntur relatiua simul natura, quatenus vnum in suo intellectu, & definitione claudit aliud, & è conuerso, vt duplum, & dimidium, pater, & filius, & similia; hoc autem est vnum relatiuum referri ad aliud relatiuum, vt relatiuum, nam cum dicitur, quod relatiui esse est ad aliud se habere, per ly aliud, intelligitur correlatiuum, quod non est prius, sed simul natura. Si enim correlatiuum sumatur secundum absolutum, quod includit esset prius natura, & intellectu relatiuo, quod ad ipsum refertur, non autem simul, ergo relatiuum refertur ad relatiuum, non autem ad absolutum.

p. p. q. 40. a. 2. ad 4. q. 13. ar. 7. ad 6.

p. p. 45. a. 3. ad 2. 5 Præterea in diuinis personis in vna natura subsistentibus ideo vna persona non est prior alia, neque secundum naturam, neque secundum intellectum, quia diuinæ personæ relationibus constituuntur, quæ sunt simul natura, & intellectu; sed hoc est vnum relatiuum referri, & terminari ad aliud relatiuum, & per ordinem ad illud, vt sic definiri, ergo vere relatiuum terminatur ad relatiuum, non ad absolutum.

q. 8 de pot. a. 3 arg 8. & ad 8. 6 Præterea esse relatiui necessario est ad aliud distinctum; sed non est necessario ad aliud distinctum distinctione præsupposita relationi, vt pater in diuinis, ergo formaliter est ad aliud distinctum distinctione facta per relationem, ergo relatio terminatur ad relatiuum.

p d p q. 1. a. 2. 7 Præterea relatiuum ad illud refertur, per quod definitur; sed definitur per ordinem ad aliud relatiuum formaliter, quia alioqui sequeretur, quod viso patre in diuinis, vi talis visionis non videretur filius, sed hoc est falsum, nam filius videtur, quia videtur pater, eius correlatiuum, ergo relatiuum refertur, & terminatur ad relatiuum.

p. d. 19. q. p. a 2, ad 3. 8 Præterea vnum relatiuum verbi gratia æquale non necessario præsupponit aliquid aliud, sed tantum supponit, pater enim est æqualis filio, & tamen non præsupponit illum; at si relatiuum terminaretur ad absolutum, semper necessario præsupponeret aliquid aliud, nam terminus absolutus est prior natura relatiuo, & ab illo dependet relationis esse, quia sine termino nec esse, nec intelligi potest, ergo relatio terminatur ad relatiuum, & non ad absolutum.

pp. 42. a. 2. ad 1 2. c. g. c. 12. 4. c. g. c. 14

5. met. l. 17. 1 Sed contra est, quod Philosophus 5. met. t. 20. dicit, quod visus, quem ponit inter relatiua, non dicit relationem ad id, cuius est visus, seu visibile, sed ad colorem: sed color est quid absolutum, visibile quid relatiuum, ergo relatiuum non terminatur ad relatiuum, sed ad absolutum.

Tab. v. relatio nu. 60. & 61 q. 7 de pot. a. 8 ad p. 2 Præterea relatio consurgit posito termino, & destruitur illo destructo: sed si terminus relationis esset relatio non posset consurgere ad positionem termini, nec destrui ad destructionem eiusdem, nam relationes simul destruuntur, sicut simul ponuntur, ergo terminus relationis est quid absolutum.

7. met. l. 4. 3 Præterea cum loco nominis possit poni definitio illius, si relatiuum terminaretur ad relatiuum, & nō ad absolutum, tamquam ad proprium terminum, sequeretur, quod loco nominis relatiui positi in definitione alterius poni posset definitio ipsius, & sic idem per idem definiretur: sed hoc communiter existimatur absurdum, ergo relatiuum non potest terminari, & referri ad relatiuum, sed ad absolutum.

4 Præterea dicit Philosophus 7. met. t. 33. & 34. quod partes definitionis sunt priores definito: sed relatiua mutua sunt simul natura, vt docet Philosophus in prædicam. c. de relat. ergo cum relatiuum definiatur per ordinem ad aliud, non definietur per ordinem ad relatiuum, sed per ordinem ad absolutum. 7. met. l. 9. & & 10.

Respondeo dicendum, quod relatiua sunt in duplici differentia, quædam enim sunt non mutua, quædam mutua. & illa quidem necesse est dicere, quod terminentur ad absolutum, vt scientia ad rem scibilem, & potentia ad rem absolute possibilem, vt visus ad colorem, & sensus ad res sensibiles, quod manifestum esse potest multipliciter, & primo quidem, quia scientia, & sensus dicunt relationem realem ad scibile, & sensibile, vt dicit Philosophus 5. met. t. 20. at scientia, & sensus non terminantur ad scibile, & sensibile formaliter quia, vt ait Philosophus ibidem, scibile, & sensibile non dicuntur relatiue per aliquam relationem in ipsis existentem, per quam terminent relationem sensus, & scientiæ, sed dicuntur relatiue, quia scientia, & sensus dicuntur ad ipsa: cuius ratio est, quia scientia, & scibile, sensus & sensibile non sunt duo extrema vnius ordinis, ergo scientia, & sensus, vt relatiua sunt, referuntur, & terminantur ad terminum absolutum. Neque dicat quis in scibili non esse quidem relationem realem ad scientiam, esse tamen relationem rationis, inquantum intellectus apprehendit illud, vt terminum relationis scientiæ, & per consequens scientiam referri ad scibile relatiuū, non autem ad scibile absolutum: nam licet intellectus apprehendat in scibili relationem rationis, per quam terminare intelligitur relationem scientiæ, vere tamen relatio realis scientiæ non terminatur ad ad hanc relationem, sed ad obiectum reale scibile: nā loco citato Philosophus ait visum non referri ad visibile formaliter, sed ad colorem, qui est sensibile absolutum, eadem autem est ratio, vt ibi docet Philosophus de scibili, & mensurabili, & quocunque sensibili respectu proprij sensus: præter quam quod, vt dictum est, relatio realis debet terminari ad terminum, qui sit ens reale. Vnde aliud est scientiæ relationem terminari ad scibile relatiue sumptum: aliud non posse intellectum intelligere relationem in vno extremo puta in scientia, quin cointelligat aliam in alio extremo, nam illud falsum est, vt probatum est, hoc autem verissime dicitur: & ratio huius est quia eo ipso, quod intellectus intelligit rem aliquam, vt terminum relationis alterius, intelligit illam comparatiue ad aliud, & per consequens cum ordine, & relatione ad illud, & sic illam intelligit intellectione formante relationem rationis, quod verum est de quolibet intellectu humano, & Angelico, imo & de diuino, hic enim format plures respectus ideales in sua essentia, qui sunt rationis, quatenus intelligit essentiā diuinam vt imitabilem pluribus modis a pluribus creaturis, & per consequens per ordinem ad plures creaturas, seu quatenus comparat essentiam suam ad plures creaturas. Relatiua vero mutua necessario debent terminari ad relatiuum, quod etiam constare potest ex multis, & primo ex natura relationis realis mutuæ, nam de ratione huius est realis oppositio relatiua; non enim relatio mutua realis aliter habet oppositionis rationem, quam quia est alterum, quod est eius essentia; & similiter relatiuum non nisi secundum

5 met. l. 17. p. p. q. 13. ar. 7. c.

5 met. l. 17.

p. p. 13 a. p c. 2. c. g c. 11. p. d 8. q. 4. art. p ad 3. 1. p. 15 a. 5. c & ad 3 Vid. Fert. a. c. g. c. 11.

p. d 36 q. 2 a. 1. c & ad 2. & 3. quol. 4. 1. p p. p. q 15. a 2 c & ad 2. & 3.

p. d. 36. q. 7. a. 2. c. p. p. q. 28. 11. & 1. 7. de pot. art. 5. arg. 4. & ad 4.

dum respectum ad alterum, qui est de ratione relationis, opponitur alteri relatiue; hoc enim differt oppositio relatiua ab alijs oppositionibus, quod in illis vnum dicitur opponi alteri, quatenus ipsum remouet affirmationem, & secundum hoc ei opponitur; oppositio vero priuationis, & habitus, & oppositio contrarietatis includunt oppositionem contradictionis, vt dicitur 4. met. non est autem hoc in relatiuis, non enim opponitur pater filio, quia ipsum remouet, sed ratione habitudinis ad ipsum, in qua tota essentia relationis consistit; sed oppositio realis relatiua non est formaliter nisi ratione relationis, & inter ipsas relationes, vt manifeste patet, tum quia in diuinis est summa vnitas, & simplicitas inter absoluta, & inter relationes, & absoluta, cum tamen sit inter ipsas diuinas personas, & relationes reales realis oppositio; tum quia ob hanc potissimum causam in relatiuis neutrum est sicut priuatio alterius, vel defectum aliquem, & imperfectionem importans, cum tamen in omnibus oppositionibus vnum sit sicut perfectum, & alterum vt imperfectum, vt per se patet in affirmatione & negatione, priuatione & habitu, vt dictum est, & in contrarijs; in his enim semper vnum est perfectius, & alterum vilius & sicut priuatio: nam quamuis vna relatio habeat annexam negationem alterius relationis in eodem supposito, non tamen ista negatio importat aliquem defectum, quia defectus non est nisi secundum aliquid, quod in aliquo natum est esse. Vnde cum id, quod relatiuam oppositionem habet ad aliud, secundum rationem oppositionis non ponat aliquid sed ad aliquid, non sequitur imperfectio, vel defectus. ergo dicendum est, quod de ratione relationis mutuæ realis est dicere respectũ ad terminũ relatiuum, non autem ad absolutũ. Secundo ex distinctione, quam infert realis relatio oppositionis, quia ideo relatiua mutua distinguuntur

p. p. 39. ar. p. c. q. 7. de pot. ar. 5. c. & ar. 3. ad 12.

inter se realiter, quia opponuntur, sed oppositio tantum est ratione relationum, vt dictum est, ergo & distinctio. ergo cum de ratione relationis sit habitudo ad terminum oppositum, & distinctum, necessario debet relatio realis mutua terminari ad termi-

p. p. q. 28. a. 3. c.

num relatiuum, non autem ad absolutum; quod euidentius ex eo constat, quod in diuinis reperitur ratio relationis, & consequenter illa, quæ sunt de ratione illius, sicut cuicunque attribuitur homo, oportet quod ei etiam tribuatur rationale. de ratione autem relationis est habitudo, secundum quam aliquid alteri opponitur relatiue, oppositio autem in sui ratione includit distinctionem, at in diuinis non est distinctio nisi secũdum terminos relatiuos, atque adeo secundum relationes. ergo de ratione relationis realis

q. 7. de pot. ar. 8. ad p. 10. met. l. 8. p. p. q. 13. a. 7. c. & ad 6. q. 42. a. 3. ad 2.

mutuæ non est dicere habitudinem ad terminum absolutum, sed relatiuum. alioqui hoc etiam esset in Deo, vbi saluatur perfecte ratio relationis. Tertio ex proprietate relatiuorum realium mutuorum, quæ est esse simul natura, & intellectu; hæc enim non competit subiectis relationum, sed ipsis relationibus; non enim est necesse, quod ipsa absoluta, & subiecta sint simul natura, & intellectu, sed tantum relationes, pater enim quoad absolutum, seu quoad suam substantiam in creatis est prior natura, imo tempore, & intellectu filio, non tamen quoad relationem, & similiter in creatis principium secundum absolutum, id est secundum id, quod est principium, est prius natura, & intellectu eo, quod est à principio si vero considerẽtur relationes principij, & principiati, vel entis à principio, principium, & principiatum sunt simul natura, & intellectu; vnde fit, vt in relationibus perfecte reperitur, quia relationes sunt subsistentes, personæ diuinæ illis cõstitutæ, sint simul natura, & intellectu. Cum ergo in relatiuis mutuis vnum respiciat aliud tamquam terminum, cum quo est simul natura, dicendum est, quod respiciat terminum relatiuum, & non absolutum. Quod etiam confirmari potest, quia relatiua mutua non dicuntur esse simul natura ad dif- p. p. 13. ar. 7. c.
ferentiam relatiuorum non mutuorum, quibus talis proprietas non conuenit propter ordinem rerum, de quibus relatiua dicuntur, sed propter significationem relatiuorum, quia nimirum vnum relatiuum in sui conceptu includit aliud, & è conuerso, quod non sic est in relatiuis non mutuis. Et sic manifestum est quæ nam relatiua referantur, & terminentur ad terminũ absolutum, quæ vero ad relatiuum; & per hoc etiam patet ad priora obiecta, nam tantum probant relatiua realia mutua debere referri ad terminum relatiuum, quod concedimus, posteriora vero quia probare videntur tam de relatiuis mutuis, quam de non mutuis, ideo soluenda sunt.

Ad primum ergo 1. p. Dicendum, quod argumentum probat id, quod concedimus, relatiua non mutua non terminari ad terminum relatiuum, sed ad absolutum, vt dictum est. in c.

Ad secundum dicendum, quod in relatiuis mutuis q. 1. de pot.
relatio consurgit quidem termino absoluto posito, vt a. 9. ad 5.
paternitas posita substantia filij, relatio tamen pura in c.
paternitas non respicit, & non terminatur ad talem substantiam formaliter, sed tantum ratione relationis filiationis in illa consurgentis ratione cuius illi op- q. 7. de pot. a.
ponitur relatiue, vt dictum est. sicut & pater refertur 9. ad 4. & a. 8.
quidem ad filium secundum suam substantiam, tamquam secundum causam relationis, secundum relationem vero formaliter; & idem dico de relationibus originis, & diuersitatis realibus, quæ sunt inter causam, & causatum.

Ad tertium dicendum, quod regula illa, vt collig- 7. met. l. 4.
tur ex Philosopho 7. met. t. 18. vera est de significato principali, & essentiali, non de minus principali, & tamquam termino, quomodo se habet vnum relatiuum in definitione alterius positum.

Ad quartum dicendum, quod Philosophus 6. top. 7. met. l. 9. &
loc. 10 docet definitiones relatiuorum mutuorum, 10.
vt dupli. & dimidij, non constare ex prioribus & notioribus; cuius ratio colligi potest ex Philosopho, nam dupliciter dicitur aliquid prius alio: vel quia ponitur in eius definitione, non contra: vel quia potest esse si-
ne illo, non contra: at neutro modo potest relatiuum op. 48. tr. de
positum in definitione alterius esse prius illo, nõ qui- relat. c. 3. 5.
dem priori modo, quia relatiua mutua mutuo se de- p. q. 39. a. 5.
finiunt, sicut mutuo cognoscuntur, vt dicit Philoso- arg. 2.
phus 6. top loc. cit. & in prædic. c. ad aliquid, neque posteriore, quia cum sint simul natura, simul se ponunt, & simul se interimunt.

Nota ex Philosopho 5. met. t. 35. 36. 37. 5. D. Ibid. & Alb. 5. met. tr. 3. c. 7. non omnes partes definitionis esse priores definito, sed tantum partes rationis, & intrinsecas, quæ se habent vt genus, & differentia, secus vero partes integrales, & partes extrinsecas, vt sunt relatiua mutua, quæ quia se mutuo consequuntur in esse, simul que se ponunt, & interimunt, vt ait Philosophus in prædicam. c. ad aliquid, vnum ponitur in definitione alterius, non tamquam notius, sed vt docent Sot. in præd. rel. q. p. ad 8. & Sonc. in log. c. de specie ex Burleo, & Suess. 5. met. disp. 14. & Boetio tamquam id, sine quo aliud intelligi nequit, & contra: & ratio huius est, quia relatiuum consistit in dependentia ad suum correlatiuum, vnde impossibile est vnum intelligi sine alio, & contra, quæ est ratio Philosophi 6. top. loc. 10. qua ostendit in relatiuis nõ verificari, quod definitio constet ex prioribus. Vnde est inquit Boet. quod relatiua magis condefiniuntur, quam vnum definiatur per alterum. Vnde etiam colligunt Suess. l. c. & Iauellus in log. c. de specie,

& in c. de relat. circulum à Philosopho p. post. tantum prohiberi in absolutis, & relatiuis non mutuis, non autem in relatiuis mutuis, quia illa non condefiniuntur, cum non sint de mutuo conceptu, secus hæc; quod idem asserit Zimara in Tab. verbo relatio, vbi dicit relatiua se mutuo definire, neque inde accidere vllum malum ex Porph. c. de specie, & Auer. 9. met. com. 11. & definitiones relatiuorum non esse circulares, vt ex hoc sequatur idem assumi in sui ratione contra Auic. in paraphr. metaph. tr. 9. vid. Tolet. c. de specie.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Vnum relatiuum possit vna, & eadem relatione referri ad terminos specie distinctos.

Videtur quod vnum relatiuum possit vna numero relatione referri ad terminos specie distinctos. Deus enim vno modo refertur ad creaturas omnes; sed hi sunt termini specie distincti, cum diuersimode se habeant ad Deum, ergo potest vnum relatiuum vna numero relatione referri ad terminos specie distinctos.

p. p. q. 32. a. 2. c.

2 Præterea filius eadem numero relatione refertur ad Patrem, & Matrem; sed Pater, & Mater sunt termini specie distincti; nam alia ratione pater, alia mater est generationis principium, ergo idem relatiuum refertur ad terminos specie distinctos.

3. p. q. 35. a. 4. ad 3.

3 Præterea effectus eadem numero relatione dependentiæ dependet, & refertur ad efficiens, materiam, & formam; sed hi termini vt patet, sunt specie diuersi totaliter, cum sint causæ diuersi generis, vt patet ex Philosopho 2. phys. & 5. met. ergo vnum relatiuum potest eadem numero relatione referri ad terminos specie distinctos.

q. 5. de pot. a. 1.

1 Sed contra est, quod Philosophus 5. met. t. 20. probat, quod scientia non refertur vt quid relatiuum est ad scientem, quia cum vt sic referatur ad Scibile, & hoc sit suum esse inquantum est ad aliquid, oporteret, quod haberet in quantum est ad aliquid duo esse, quod est inconueniens, & hoc idem sequitur, si vnum relatiuum eadem relatione numero referatur ad terminos specie distinctos, ergo dicendum est relatiuum eadem numero relatione referri non posse ad terminos specie distinctos.

3. d. 8. q. vn. a. 5. arg. 3. 5. met. l. 11.

2 Præterea sicut motus habet speciem ex terminis, ita & relatio realis, sed motus specie diuersificatur ex terminis specie distinctis, ergo & relatio.

3. d. 8 arg. 4

3 Præterea vnum relatiuum ponitur in definitione alterius, ex quo patet, quod vnum relatiuum specificatur ex alio; sed vnum, & idem non potest esse in diuersis speciebus, ergo impossibile videtur, quod vna numero relatio terminetur ad relationes, vel terminos specie distinctos.

3. p. 35. a. 3.

Respondeo dicendum quod vnum relatiuum non potest vna numero relatione referri ad terminos specie distinctos. Cuius ratio manifesta est, quia cum ratio specifica relatiui consistat in hoc, quod ad aliud se habet; necesse est dicere, quod duæ relationes non sunt diuersæ speciei, si ex opposito vna relatio eis respondeat, nam alioqui sequeretur, quod vt dictum est, relatio vna, & eadem habere possit plura esse, & consequens pluries dicatur contra Philosophum 5. met t. 20. præterea sequeretur quod in diuinis pater vna relatione referri possit ad filium, & spiritum sanctum, quod dici non potest, nam similiter sequeretur, quod filius, & Spiritus sanctus vna, & eadem relatione referantur ad patrem, & sic cum sola relatio in diuinis multiplicet personas, sequeretur, quod filius, & Spiritus sanctus non essent duæ personæ, quod est contra fidem. Quare dicendum est, quod relatiuum non potest vna numero relatione referri ad terminos specie distinctos.

p. p. 32. art. 2. 5. met. l. 11. — p. p. 32. a. 2. c.

Ad primum ergo dicendum, quod omnes creaturæ sub vna relationis specie referuntur ad Deum, vt sunt creaturæ ipsius.

3. d. 8. q. vn. a. 5. arg. 5. & ad 5. quol. 9. a. 4. 1. p. 13. art. 7. arg. 3. Caiet. p. p. 32. a. 2.

Ad secundum dicendum, quod vnum relatiuum non potest terminari vna numero relatione ad extrema omnino diuersa, cuiusmodi non sunt pater, & mater respectu filij, non enim concurrunt duabus actionibus totalibus, sed duabus partialibus constituentibus vnam completam actionem, cum neutrum agens sit sufficiens per se ad complendam actionem, vnde sunt extrema, & termini eiusdem rationis totalis.

q. 5. de pot. ar. p. c.

Ad tertium dicendum, quod effectus eadem numero relatione dependentiæ dependet, & refertur ad causam efficientem, ad materiam, & formam, quia per vnum eorum ab altero dependet.

ARTICVLVS IX.

Vtrum vnum relatiuum eadem numero relatione referri possit ad terminos solo numero distinctos.

Videtur quod vnum relatiuum non possit vna numero relatione referri ad plures terminos solo numero distinctos. Multiplicata enim causa multiplicatur effectus, sed causa verbi gratia paternitatis est generatio actiua, sicut causa filiationis est generatio, & natiuitas passiua, ergo multiplicatis actibus generationis multiplicabuntur, & paternitates in eodem homine generante plures filios, & per consequens idem relatiuum eadem numero relatione non referetur ad terminos solo numero distinctos, sed relationibus numero distinctis; sed dices multiplicari respectus, non relationes.

3. d. 8 q. p. a. 5. arg. p. 1. p. q. 35. a. 5. arg. p. quol. 9. art. 4 arg. p. op. 1. c. 11.

2 Contra in relatione nihil inuenitur nisi respectus, & causa, seu fundamentum respectus; sed respectus sunt diuersi, secundum quos vnum relatiuum refertur ad plures terminos numero distinctos, vt idem quantum ad omnia æqualia, & idem pater ad plures filios, ergo & erunt plures relationes.

quol. 9. art. 4. arg. 4.

3 Præterea respectus patris ad filium nihil est aliud, quam ipsa paternitas, nam in qualiber relatione tantũ est inuenire respectũ, & causam, vt dictum est; paternitas autem cum non sit ipsa causa, vt patet, necessario erit respectus; sed, vt etiam dictum est, in patre habente plures filios sunt plures respectus, ergo & plures relationes, atque adeo paternitates, & consequenter vnum relatiuum non refertur eadem numero relatione ad plures terminos numero distinctos.

l. c. in præced. arg. — l. c. in p. arg.

4 Præterea impossibile est idem simul manere, & corrumpi; sed mortuo filio non manet amplius relatio paternitatis ad ipsum, & tamen manet relatio paternitatis ad alios, ergo alia paternitate dicitur quis pater primi filij, & aliorum, & sic idem relatiuum eadem numero relatione non poterit referri ad terminos numero distinctos

quol. 9. art. 4. arg. 2. 3 p. q. 58. a. 5.

Sed contra est, quia si idem numero relatiuum diuersis numero relationibus referretur ad terminos solo numero distinctos, vt idem numero quantum ad omnia quanta sibi æqualia, sequeretur, quod in vna re essent accidentia infinita, vel indeterminata; sed hoc non est admittendum, ergo dicendum est, quod relatiuum eadem numero relatione refertur ad terminos plures solo numero distinctos.

quol. p. ar. 2. c.

Tab. v. accidens n. 42.

2 Præterea accidens indiuiduatur, & numeratur, & distinguitur secundum suum subiectum; sed relatio prædicamentalis est accidens, ergo indiuiduatur, numeratur, & distinguitur secundum subiectum, & per consequens non possunt duæ numero relationes esse in eodem sicut nec duæ quantitates, nec duæ numero albedines, & sic per vnam numero relationem relatiuum refertur ad plures terminos solo numero distinctos.

3 d 8, q p a. 5 c. quol. p. a. a. c. quol. q ar. 4 & 3 p. 35. a. 5.

Respondeo dicendum, quod idem numero relatiuum potest eadem numero relatione referri ad plures terminos solo numero distinctos. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod relatio, vt dictum est, non habet ex hoc, quod ad alterum dicitur, quod sit aliquid in rerum natura, sed hoc habet ex eo, quod relationem fundat, & causat, quod est in re, quæ ad alterum dicitur. Quoniam vero ex eo res habet vnitatem, & multitudinem, ex quo habet esse, ideo secundum id, in quo relatio fundatur, iudicandum est de ea, an sit secundum rem vna, vel plures. Sunt ergo quædam relationes, quæ fundantur super quantitate, vt æqualitas, quæ fundatur super vnitate in quantitate, & cum vnitas quantitatis non possit esse nisi vna in re vna, inde est, quod per vnam æqualitatē est res æqualis omnibus, quibus dicitur æqualis. Aliæ vero relationes fundantur super actione, & passione, & quidē sequendo rationem dictam, vbi sunt actiones numero distinctæ, ibi deberent esse diuersæ numero relationes quia multiplicantur numero causæ; sed quia plures formæ eiusdem speciei non possunt esse simul in eodem subiecto, plures vero generationes naturales sunt eiusdem speciei ideo pluralitas numerica relationum non debet sumi ex pluralitate numerica causarum, sed specifica, vel ex pluralitate subiectorum, vbi deest pluralitas specifica causarum, & per consequens non possunt esse plures numero paternitates in eodem homine ad plures filios generatione naturali genitos, sed vna tantum; quod tamen secus esset, si quis esset pater vnius, generatione naturali, & alterius per adoptionem, nam tunc causæ relationum essent plures specie distinctæ. Sicut similiter si magister doceret discipulos eandem doctrinam, vna numero relatione referretur ad omnes illos, si vero eosdem doceret varias disciplinas, diuersis numero, & specie relationibus ad illos referretur. Vnde manifestum est, quod idem relatiuum non potest diuersis numero relationibus referri ad plures terminos solo numero distinctos.

1 p. & 3. d. 8. 1 c. ibid & quol. p. a. 2. op. 2. c. 112.

Ad primum ergo dicendum, quod multiplicata causa relationis specifica multiplicatur numero relatio; secus autem si multiplicetur tantum numero, vt dictum est. Vel dic, quod multiplicata causa relationis secundum numerum multiplicatur respectus relationis, sed non relatio.

quol. 9 a. 4. ad 4 & l. c. 10 c. & ad sequens argumentum.

Ad secundum dicendum, quod quamuis sit respectus paternitatis diuersus, & causa paternitatis numero diuersa, non tamen sunt plures numero paternitates ob rationem dictam.

quol. 9. a. 2. c. 3. p. 35. ar. 5 ad 3 1. d. 5. & op. cit. 3 p q 35. a. 5. ad 3.

Vel dic, quod aliud est relatio, aliud respectus, nam hic multiplicatur ex terminis, secundum illos enim idem relatiuum dicitur referri ad plures numero terminos, vt verbi gratia quantum dicitur æquale diuersis corporibus; at relatio non multiplicatur ex terminis, sed ex causa vel subiecto, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quod sicut in filio est vna filiatio secundum rem, sed duplex secundum rationem, inquantum respondet vtrique relationi parentum, secundum duos respectus intellectus; ita in patre habente plures filios est vna paternitas secundum rem, sed multiplex secundum rationem, inquantum respondet pluribus relationibus filiorum, secundum plures respectus intellectus.

quol. 9. a. 4. ad 2. l. c. inc.

Ad quartum dicendum quod respectus ad secundum filium, cum dependeat a termino, non remanet amplius, remanet tamen relatio paternitatis ad secundum filium, quia remanet idem subiectum, vt dictum est.

ARTICVLVS X.

Vtrum recte sint assignatæ proprietates relatiuorum à Philosopho.

op. 48. de quant. c. 8. & de relat. c. 5.

VIdetur quod non sit recte assignata prima proprietas relatiuorum, quod habeant contraria. Dicit enim Philosophus in prædicam. c. de quant. quod ei, quod ad alterum refertur, nihil est contrarium, & quod propterea magnum, & paruum non sunt contraria, quia sunt ad aliquid, ergo hæc non habent contrarium.

5 phys. l. 3. & 4 11. met. l. 12 op 48 tr. de rel. c. 5.

2 Præterea inter contraria est motus, vt dicitur 5. phys. t. 20. & 18. & 11. met. sum. 4. c. 3. nam propterea, inquit, ad substantiam non est motus, vt probat Philosophus 5. phys. t. 10. cit. sed ad relationem non est motus ex eodem ibidem, ergo relatiua non habent contrarium. Sed dices ad relationem esse motum per accidens, & consequenter illam habere contrarium ratione fundamenti.

5. met. l. 17.

3 Sed contra, Æquale, & inæquale, duplum, & subduplum fundantur in quantitate, vt dicitur 5. met. t. 20 sed quantitati nihil est contrarium, vt docet Philosophus in prædicam. c. de quantitate, ergo prædictis saltem relationibus nihil est contrarium etiam ratione fundamenti.

op. de rel. et 5. 10 met. l. 7. 8 phys. l. 7.

Sed contra est, quod Philosophus c. de relat. inter proprietates relatiuorum numerat habere contrarium, & 10. met. t. 18. docet æquale esse contrarium inæquali, & 8 phys. t. 42. inter contraria ponit ea, quę ordine opponuntur, puta relatiua ergo.

5. met. l. 17. q. 11. a. 4. quæst. 2. q. 11. a. 7. quæst 2.

1 Videtur quod non sit recte assignata secunda proprietas relatiuorum, quæ est suscipere magis, & minus. Duplum enim, & dimidium sunt relatiua, vt docet Philosophus 5. met. t. 20. sed hæc non suscipiunt magis, & minus, vt patet, ergo relatiua non suscipiunt magis, & minus.

q. de virt. a. 11. argu. 11. 5. phys. l. 3. op. 48. de rel. c. 5.

2 Præterea si relatio suscipit magis, & minus, cum hoc sit augeri, & minui, debet id fieri per aliquem motum; sed ad relationem non est motus, vt dicitur 5. phys. t. 10. ergo relatiua non suscipiunt magis, & minus. Sed dices, quod relationes suscipiunt magis, & minus ratione fundamenti.

5 met. l. 17. q. 11. a. 4. quæst. 2. op 48. l. c.

3 Contra Æquale, & inæquale fundantur in quantitate, sed quantitas non suscipit magis, & minus, vt dictum est, ergo æquale, & inæquale saltem, quæ sunt relatiua, non suscipiunt magis, & minus ratione fundamenti.

4 Præterea relatio proprie caret contrario, vt dicit Philosophus in prædic. c. de quant. sed suscipere magis, & minus prouenit ex maiori, vel minori admixtione contrarij, ergo relatiua non suscipiunt magis, & minus.

p. p. 37. a. 2. & ad 2. p. d. 32 q. p. 4. p. e 3 phys. l. 5.

Videtur quod non sit recte assignata tertia proprietas relatiuorum quæ est, dici ad conuertentiam. Cum enim agens denominetur ab actione (est enim agens tale per actionem) & actio sit agentis actio, vt diffinit Philosophus 3. phys. t. 21. dicuntur actio, & agens ad conuertentiam, sed hæ non sunt relatiua, vt patet, ergo dici ad conuertentiam non est proprium relatiuorum.

Sed contra est autoritas Philosophi c. ad aliquid dicentis proprium relatiuorum esse dici ad conuertentiam.

8. dis18. q. p. 2. 3. ad 3. q. 29. de ver. a. 7. c. q. 3. de pot. a. 13. ad 5.

1 Videtur quod non sit recte assignata quarta proprietas relatiuorum secundum esse, quod sint simul natura. Quia pater, & filius sunt relatiua secundum esse, vt dictum est; sed pater est prior natura filio, nam pater est causa filij, causa vero est prior causato naturaliter ergo esse simul natura non est proprium relatiuorum secundum esse.

p. q. 13. a. 2

2 Præterea scientia in actu est simul cum scibili in actu, nam simul se ponunt, & interimunt, sed scientia, & scibile sunt relatiua secundum dici, vt dictum est, ergo esse simul natura non est proprium relatiuorum secundum esse.

ibid. & op. 48. de rel. c. 5

Sed contra est, quod Philosophus in prædic. c. ad aliquid docet proprium esse relatiuorum secundum esse quod sint simul natura.

p. p. 42. ar. 3. arg. 2. & ad 2

1 Videtur quod non recte sit assignata quinta proprietas relatiuorum secundum esse, quod sint simul cognitione, & definitione. In quibuscumque enim est ordo naturæ, vnum est prius altero saltem secundum naturam, & intellectum Et ideo quia inter principium, & id, quod a principio, est ordo naturæ, illud est prius hoc secundum naturam, & intellectum; sed principium, & id, quod est a principio, sunt relatiua, ergo relatiuorum secundum esse proprium non est simul esse cognitione.

p. p. 13. a. 7. ad p. 2. 8. ad 4.

2 Præterea mater est relatiuum secundum esse, sicut & pater; sed mater non potest semper definiri per correlatiuum, vt patet in Beata Virgine, quæ habet relationem realem maternitatis ad Christum Dominum, & tamen Christus non habet relationem realem filiationis ad ipsam, vt dictum est, ergo proprium relatiuorum secundum esse non est esse simul cognitione, & definitione.

q. 1. prol. sēt. a. 7. c. pp. q. 42. a. 3. ad 1.

Sed contra est auctoritas Philosophi in prædicam. c. ad aliquid, vbi dicit quod cognito vno relatiuo cognoscitur & aliud; eatenus autem relatiua sunt simul cognitione, quatenus vnum est in definitione alterius.

op. 48. de relat. c. 5.

Ad primam quæstionem dicendum, quod omnes proprietates relatiuorum sunt recte à Philosopho assignatæ & inter alias prima, quod habeant contrarium, si tamen recte intelligatur. Ad cuius manifestationem sciendum, quod relatiua non suscipiunt contrarietatem ratione sui, sed ratione fundamenti; nam quorum fundamenta, suscipiunt contrarietatem, & ipsa illam suscipiunt, vt simile & dissimile, quæ fundantur in qualitatibus tertiæ speciei; quorum vero fundamenta non suscipiunt contrarietatem, nec ipsa illam suscipiunt, vt quæ fundantur in quantitate, nam, vt dictum est, vbicunque est contrarietas, ibi est magis, & minus, atque adeo latitudo formæ, & vbi non est talis latitudo, ibi non est contrarietas; in quantitate autē nō est talis latitudo, quare nec cōtrarietas, siue sumatur communis ratio quantitatis, siue propria singularum eius specierum Cæterum quia in quantitate est aliquo modo contrarietas secundum perfectum, & diminutum, ideo ratione talis contrarietatis quantitati conuenientis, possunt & relationes fundatæ in quantitate habere contrarium, vt magnum, & paruum considerata in aliqua re determinata, puta in aliqua specie animalis, vel plantæ, vt dictum est.

q. 11. a. 4. quæst. p. c. & ad 3. 5. phys. l. 4.

in c.

Ad primum ergo dicendum, quod ad aliquid non habent contrarietatem, nisi ratione fundamenti, vt dictum est, vnde magnum, & paruum non sunt proprie contraria, nisi consecutiue ratione quantitatis, in qua aliquo modo inuenitur contrarietas, vt dictum est.

7 phys. l. 3. a. 5. c.

Ad secundum dicendum, quod sicut motus, vt dicit Philosophus 5. phys. t. 10. non est per se ad relationem, sed per accidens, quatenus relatio consequitur ad aliquam mutationem factam in fundamento, ita per accidens ratione fundamenti habet relatio contrarium, vt dictum est.

in c.

Ad tertium dicendum, quod quantitati aliquo modo conuenit habere contrarium, vt dictum est, & propterea ratione quantitatis potest habere relatio contrarietatem, & per consequens æquale, & inæquale sunt aliquo modo contraria.

op. 48. de relat. c. 5.

Ad secundam quæstionem dicendum quod relatiua non suscipiunt magis, & minus ratione sui, sed ratione fundamenti, nam quorum fundamenta suscipiunt magis & minus & ipsa suscipiunt, vt simile, & dissimile, quæ fundantur in qualitatibus tertiæ speciei, quarum rationes, quia non consistunt in indiuisibili, propterea, vt dictum est, possunt ratione subiecti suscipere magis, & minus: quorum vero fundamenta non suscipiunt magis, & minus, nec ipsa id habent, vt illa, quorum fundamenta constituuntur per indiuisibilem vnitatem, vt sunt duplum, & dimidium. Cæterum quædam sunt, quæ fundantur in quantitate non quidem discreta, vel continua denominata à numeris, sed in continua non determinata, & in eius speciebus, vel in vnitate specifica quantitatis continuæ, cum priuatione maioris, vel minoris extensionis, vt æquale & inæquale, & hæc suscipiunt magis & minus, sicut & ipsa quantitas continua indeterminata suscipit magis, & minus.

c. 12. a. 7. quæst. 2.

in c.

Ad primum ergo dicendum, quod non omnia relatiua, vt dictum est, suscipiunt magis, & minus, vt illa quæ fundantur in vnitate omnino indiuisibili, vt dictum est, vt sunt duplum, & dimidium, secus vero est de æquali, & inæquali, quæ licet fundentur in vnitate quantitatis, non tamen præcise, sed cum priuatione maioris, vel minoris extensionis, quæ priuatio quia suscipit magis, & minus, ideo ratione illius etiam æquale, & inæquale suscipiunt magis, & minus.

Ad secundum dicendum, vt responsum est in argumento.

q. 11. a. 4. quæst. 2.

Ad tertium dicendum, quod quantitas potest aliquo modo suscipere magis, & minus, & per consequens, & æquale, & inæquale, vt dictum est.

in c.

Ad quartum dicendum, quod relatiua carent contrario ratione sui non ratione fundamenti, vt dictum est.

op. 48. de relat. cap. 5.

Ad tertiam quæstionem dicendum, quod dici ad conuertentiam omnibus relatiuis tam secundum esse, quam secundum dici conuenit, vt pater dicitur filij pater, & filius patris filius, nec oportet, quod conuertentia semper fiat in omnibus casibus similibus, dicitur enim scientia scibilis scientia, & scibile scientiâ scibile, & non scientiæ. Ad hoc autem, quod talis conuertentia fiat, oportet quod fiat ad aliud etiam secundum illud nomen, secundum quod ad aliud dicitur; non enim dicitur secundum conuertentiam caput ad animal, si enim dicitur caput animalis caput, non tamen potest dici animal capitis animal, quia non refertur caput ad animal secundum hoc nomen, quod est animal, sed secundum aliud nomen, scilicet, capitatum. Vnde hæc dicuntur ad conuertentiam caput capitati caput, & capitatum capite capitatum: & ideo si aliquando tale nomen non inuenitur, licet illud fingere, vt remus non dicitur nauis remus, sed fingendum est nomen, vt dicamus, remus est reiremitæ remus, sic enim omnia relatiua dicentur ad conuertentiam.

in c.

Ad argumentum ergo dicendum, quod dici ad conuertentiam conuenit omnibus relatiuis etiam secundum dici, vt dictum est, & consequenter conuenit agenti, & actioni.

p.p.q 13. a. 7 ad 6. Ad quartam quæstionem dicendum, quod ad cognoscendum vtrum relatiua sint simul natura, vel non, non oportet considerare ordinem rerum, de quibus relatiua dicuntur, sed significationes ipsorum relatiuorum: si enim vnum in suo intellectu claudit aliud, & è conuerso, sunt simul natura, sicut duplum dimidium, pater, & filius, & similia: si autem vnum in sui intellectu claudit aliud, sed non cōtra, non sunt simul natura: & hoc modo se habent scientia, & Scibile: nam scibile dicitur secundum potentiam, scientia autem secundum habitum, vel actum. Vnde scibile secundum modum suæ significationis præexistit scientiæ; quamuis si accipiatur scibile secundum actũ tunc est simul cum scientia secundum actum, nam scitum non est aliquid, nisi sit eius scientia. Quoniam vero relatiua, quæ se mutuo in sui intellectu claudunt, sunt relatiua secundum esse, quæ vero non se claudunt, sunt relatiua secundum dici, ideo illa, non hæc sunt simul natura; quod ex eo etiam confirmari potest, quod ea relatiua sunt simul natura, quæ pari ratione mutuo referuntur, seu in quibus est eadem ratio referēdi ex vtraque parte; Secus vero in quibus nō est eadem ratio referendi ex vtraque parte, sed alterum est prius alterò naturaliter; priori autem modo se habent relatiua secundum esse, vt pater, & filius, Dominus, & seruus, & similia; posteriori vero scientia, & sensus, scibile, & sensibile, & reliqua relatiua secundum dici; & inde est, quod relatiua secundum esse dicuntur a Philosopho 10. met. t. 20. relatiua vt contraria, quæ scilicet referuntur ad inuicem ex æquo, & sunt ad aliquid secundum se ipsa, quia vtrumque eorum hoc ipsum, quod est, ad alterum dicitur; relatiua vero secundum dici sunt ad aliquid non ex æquo, sed vnum eorum dicitur ad aliquid, non quod ipsum referatur, sed quia aliquid refertur ad ipsum, sicut in scientia, & scibili contingit, quæ propterea non sunt relatiua secundum esse, quia scibile non hoc ipsum quod est, ad alterum dicitur, sed magis aliud dicitur ad ipsum; & sic manifestum est, quomodo, & quibus relatiuis conueniat esse simul natura.

q. 7. de pot. a. 8 ad p.

10. met. l. 8.

pp 41. a. 1 ad a. 33 a p ad p. 104. a. p & a. c. 5. met. l. a. a. phys. l. 6. & l. c. in argum. in ea quæst. Ad primum ergo dicendum, quod causa, & causatum absolute sumpta non sunt simul natura, quia, vt dictum est, causa est prior natura effectu, nam omnis effectus dependet a causa; sumpta vero relatiue sunt simul natura, si sumantur in actu.

Ad secundum dicendum, quod scibile ratione suæ significationis non importat aliquid simul natura cum scientia; vt dictum est, nisi sumatur scibile in actu, quod idem est, quod scitum.

op. 48. de relat. cap. 13 & l. c. a. 7. c. Ad quintam quæstionem dicendum, quod proprium relatiuorum est, vt qui definite nouit vnum, definite noscat & alterum; si enim definitio est oratio quid est esse rei significans, ad esse autem vnius relatiui requiritur necessario correlatiuum, oportet, vt qui cognoscit esse vnius relatiui, cognoscat & esse sui correlatiui: vnde manifestum est recte fuisse a Philosopho assignatas proprietates relatiuorum.

p p q. 42. a. 3. ad 2. Ad primum ergo dicendum, quod principium est prius secundum naturam, & intellectum, si consideretur id, quod est principium, & id quod est a principio, absolute, nam si considerentur relatiue, seu ipsæ relationes principij, & eius, quod est a principio, sunt simul natura, & intellectu.

3. p. q. 35. a. 5. quol. p. a. 2. quol. q. a. 4. c. & ad p. Ad secundum dicendum, quod B. VIRGO est Mater CHRISTI, & Dei, & vt mater definitur per ordinem ad Dei filium: Verum in Dei filio, cum non sit capax relationis realis temporalis, nam diuinum suppositum, quod est proprie subiectum filiationis, est nullo modo creatum, sicut & ipse filius Dei, non est filiatio realis temporalis, sed est tantum respectus rationis ad matrem; quamquam vere dicitur, quod filius Dei est realiter filius Virginis; tum ex reali natiuitate, tum ex reali relatione maternitatis ad CHRISTVM, vt dictum est. a. 6. ad 4.

QVÆSTIO XIV.

De reliquis sex Prædicamentis.

Deinde considerandum est de sex reliquis prædicamentis.

CIRCA QVÆ QVÆRITVR.

Vtrum sex vltima prædicamenta sint formæ extrinsecus denominantes

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum sex vltima prædicamenta sint formæ extrinsecus denominantes.

VIdetur quod sex vltima prædicamenta non sint formæ extrinsecus denominantes, sed intrinsecus inhærentes subiecto, quod denominant. Nā omnia videntur consistere in relatione, vt quando in relatione ad tempus; Vbi in relatione ad locum: Habitus in relatione ad habentem, vel indumenti ad indutum: sed vt dictum est, à relatione nihil potest denominatione extrinseca denominari, ergo sex vltima prædicamenta non sunt formæ extrinsecus denominantes. 5. met. l. 17. 11. met. l. 12. q. præced. a. 4 arg. 1.

2 Præterea actio est in agente tamquam in subiecto, cui inhæret: nam cum sit accidens, debet esse in subiecto opposito ipsi passo: sed forma subiecto inhærens non est forma extrinsecus denominans, ergo actio non est talis forma. p. d. 32 q. p. a. p. c. 3. d. 8. q. p. a. 5. c. q. 7. de pot. a. 8 & 9. c.

3 Præterea actio nihil est aliud essentialiter, quam habitudo agentis ad passum: subtracto enim motu ab actione, quando cum illo coniuncta est, & similiter à passione, nihil aliud remanet, quam respectus agentis ad passum, & passi ad agens, sed habitudo agentis ad passum non nisi intrinsece denominat agens, ergo actio non est forma extrinsecus denominans. pp. 28. a. 3. ad p. 41. a. p. ad 2. 45 a. 7. ad 2. & a. 3. c. e. o. g. c. 73, vbi Ferr.

2 Præterea passio est in passo: vnde à Philosopho definitur 3. phys. t. 22. actus patientis: sed denominatio a forma inhærente non est denominatio extrinseca, ergo passio nō est forma extrinsecus denominans. 3. phys. l. 5. 5. phys. l. 2. 4 d. 11. q. p. a. 3. quæst. p. ad 3

5 Præterea motus localis est mutatio quædam, vt dicitur 5. phys. t. 9. sed in mutatione idem est subiectum mutationis, & termini per illam aquisiti, ergo cum vbi sit terminus motus localis, hic non erit forma extrinseca.

6 Præterea plures intelligentiæ extra cœlum existentes, vt dicitur p. cœli t. 100 ibi sunt, & consequenter habent suum vbi: sed vt ibidem dicitur extra cœlum non est locus, neque tales substantiæ sunt in loco, ergo vbi est à loco distinctum existens in re, & sic non erit forma extrinsecus denominans. p. cœl. l. 23.

7 Præterea dicit Philosophus 4. phys. t p. quod omnes ea, quæ sunt, alicubi esse existimant, quia id, quod non est nusquam est: sed cœlum est. ergo alicubi est: sed cœlum non est in loco, vt dicitur 4. phys. t. 43. ergo vbi non est locus, sed quid intrinsecum rei locatæ, & per consequens non est forma extrinsecus denominans. 4. phys. l. p. & 7.

8 Præterea tempus consequitur quemcunque motum ab illo sola ratione distinctum, vt dicitur p. d. 8. q 3. a 3 ad 4. 4. phys. l. 17 3 phys. l. 4.

4. phys. t. 101 sed motus est in mobili, est enim actus mobilis, vt mobile est, vt dicitur 3. phys. t. 16. ergo & tempus, & per consequens quando, & sic quando non erit forma extrinsecus denominans.

q. 15. a. p arg 8. 3 phys. l. 1. 5. p. d. 32. q. p. a p. c. 2. d. 12 q va. a. 5. ad 2. p. 2 49. a p. 3 4. phys. l. 7 5. met. l. 9. & 17 21. met. l. 12. 3. phys. l. 5 p. 2. q 49. a. p c & ad 2. 11. met. l. 12. & l. 6. arg. 2. & 3.

9 Præterea situs spectat ad qoantitatem, vt eius differentia, cadit enim in eius definitionem, vt dictum est; sed quantitas non est forma extrinsecus denominans subiectum, ergo nec situs. Sed dices, quod doplex est situs, vnus spectans ad prædicamentum quantitatis, alter, qui est prædicamentum distinctum ab aliis.

10 Sed contra situs secundum quod est prædicamentum, nihil aliud esse potest, quam ordo partium in loco, ordo vero est relatio; vnde sicut ad relationem non est motus, ita nec ad situm; sed ordo non est forma extrinsecus denominans, ergo nec situs.

11 Præterea habitus, vt est prædicamentum, vel est actio quædam habentis, vel habitudo indumenti ad indutum; sed vt dictum est, actio est in agente; & à relatione non potest sumi denominatio tamquam à forma extrinseca, erga babitus non est forma extrinsece denominans,

3 physic. l. 5. op. 48. de sex vlt. præd

1 Sed contra est, quod Philosophus 3. phys. t. 21. actionem, & passionem docet esse formas extrinsecus denominanter; & in prædicam. c. vlt. idem docet de quatuor vltimis prædicamentis, ergo.

3 physic. l. 5. op. cit. 5. met l. 9.

2 Præterea tripliciter potest subiectum denominari ab aliquo prædicato, vno modo tamquam ab eo, quod est ipsum subiectum. Alio modo tamquam ab eo, quod inest subiecto, vel absolute, vel relatiue ad aliud, tertio modo tamquam ab eo, quod est extra subiectum; sed primo modo denominatur subiectum à substantia: secundo modo a quantitate, qualitate, & relatione, ergo tertio modo denomioabitur substantia ab aliis prædicamentis, & ita erunt formæ extrinserus denominantes.

5. met. l. 9. 3. phys. l. 3. 5.

Respondeo dicendum, quod sex vltima prædicamenta significant formas extrinsecus denominantes subiectum. Ad cuius euidentiam sciendum, quod tripliciter fit omnis prædicatio, & primo quidem, quando de aliquo subiecto prædicatur id, quod pertinet ad eius essentiam, vt cum dico Socrates est homo, vel homo est animal, & secundum hoc accipitur prædicamentum substantiæ. Secundo quando prædicatur de aliquo id, quod non est de essentia eius, tamen inhæret ei, qood quidem vel se habet ex parte materiæ subiecti, & secundum hoc est prædicamentum quantitatis, nam quantitas proprie consequitur materiã, vnde & Plato posuit magnum ex parte materiæ: aut consequitur formam, & sic est prædicamentum qualitatis: vnde & qualitates fundantur super quantitate sicut color in superficie, & figura in lineis, vel superficiebus aut se habet per respectum ad alterum, & sic est prædicamentum relationis: cum enim dico Petrus est Pater non prædicatur de Petro aliqaid absolutũ, sed respectus, qui ei inest ad aliquid extrinsecum. Tertio quando aliquid extrinsecum de aliquo prædicatur per modum denominationis, & hoc modo sex reliqua prædicamenta prædicantur de substantia. Ad cuius manifestationem notandum est, quod quãuis denominari ab aliquo extrinseco inueniatur quodammodo cõmuniter in omnibus, aliquo tamen modo specialiter reperitur in iis, quæ ad homines tantum pertinent Communiter autem inuenitur aliquid denominari ab aliquo extrinseco, vel secundum rationem causæ, vel secundum rationem mensuræ, denominatur enim aliquid causatum, & mensuratum ab aliquo exteriori. Cum autẽ sint quatuor genera causarum, duo ex his sunt partes essentiæ, scilicet materia, & forma, vnde prædicatio, quæ fieri posset secundum hæc duo, pertinet ad prædicamentum substantiæ, vt si dicamus, quod homo est rationalis. Causa aotem finalis non causat seorsim aliquid, sicut ab exteriori. Sic igitur secundum quod aliquid denominatur à causa agente est prædicamentum passionis, nam pati nihil aliud est, quam suscipere aliquid ab agente: secundum quod autem è contra denominatur causa agent ab effectu, est prædicamentum actionis, nam actio est actus ab agente in aliud. Mensura autem quædam est extrinseca, quædam intrinseca, intrinseca quidem, sicut propria longitudo cuiusque & latitudo, & profunditas, ab his enim denominatur aliquid sicut ab intrinseco inhærente, vnde pertinet ad prædicamentum quantitatis: exteriores autem mensuræ sunt tempus, & locus: secundum quod igitur aliquid denominatur à tempore est prædicamentum quando secundum quod autem denominatur à loco est prædicamentum vbi. & situs, qui addit supra vbi ordinem partium in loco: hoc autem necessarium non erat addi ex parte temporis, nam ordo partium in tempore in ratione temporis importatur: est enim temups numerus motus secundum prius, & posterius. Sie igitur dicitur aliquid esse quando, vel vbi per denominationem à tempore, vel loco. Est etiam aliquid speciale in hominibus, nam aliis animalibus natura dedit sufficienter ea, quæ ad conseruationem vitæ pertinent, vt cornua ad defendendum, corium grossum, & pilosum ad tegendum vngulas vel aliquid huiusmodi ad incedendum sine læsione, sed huiusmodi non poterant dari homini, vt dictum est, à natura, sed loco omnium inest homini ratio, qua exteriora sibi præparat loco horum, quæ aliis animalibus intrinseca sunt: vnde cum homo dicitur armatus, vel vestitus, vel calceatus, denominatur ab aliquo extrinse… quod neque habet rationem causæ, neque mensuræ, vnde est speciale prædicamẽtum, & dicitur habitus, nisi quod aliis animalibus aliquo modo, vt nimirum veniunt in vsum hominum, vt dictum est, conuenit hoc prædicamentum. Sic ergo patet, quod sex vltima prædicamenta sunt formæ extrinsecus denominantes.

Ibid. & 2. c. g c. 11. p. d. 12. q. p. a. p. c. 1. d. 12. q. vn. ar 8 c. & 9. ad 7.

q. 9 a. 3 ad 3

5 phys. l. 3. & 4.

Ad primum ergo dicendum, quod sex vltima prædicamenta neque consistunt in relationibus simpliciter sumptis, quia vt dicitur 5 phys t. 18. datur motus ad vbi, & tamen, vt dicitur ibidem t. 10. non datur motus per se ad relationem, neque dicunt respectum fundatum super respectu, quia habitudo non est fundamentum habitudinis, alioqui iretur in infinitum, sed dicunt formas extrinsecus denominantes, vt dictum est, licet connotent respectum, qui consurgit inter formam denominantem, & rem denominatam.

in c.

p. p. 28 a. 3 ad 2. 41 a p. ad 2. 45. a. 2. ad 2. & a. 3. c. 2. c. g. c. 73.

Ad secundum diceodum, quod ad actionem duo concurrunt, vnum tamquam formale, alterum tamquam materiale, & connotatum: Illud est habitudo agentis ad passum, hoc vero est motus, & consequenter effectus, quem ponit actio in passo, quod manifeste patet ex tribus & primo quidem quia in qualibet actione illud, quod est ex parte agentis est formale, illud autem, quod est ex parte patientis, & recipiẽtis est materiale: habitudo autem agentis ad passum se tenet ex parte agentis, nam per hanc differt actio à passione, vt dicit Philosophus 3. physic. t. 22 motus vero se tenet ex parte patientis: licet enim reducatur ad genus termini quantum ad suam substantiam, secundum quod tamen importat ordinem mouentis ad motum, reducitur potius ad prædicamentum passionis quam actioois, vt dicit Comm 3. phys. com. 4. Secundo constat ex eo, qood cum actio secundum primam nominis significationem significet originem motus, & subtracto motu adhuc remaneat actio, vt patet in diuinis, actio formaliter, & essentialiter

4. d. 46. q 2. a 2 quæst. 3 c p. p. l. c.

4. d. q p. a. 4. quæst. 2. ad 3 p.

nihil aliud importare potest, quam ordinem originis, secundum qood sb aliqua causa, vel principio procedit in id, quod est à principio. Terrio patet ex eo, quod quando ignis calefacit plora subiecta, tunc est vna tantum actio, & plures passiones: sed hoc est, quia formale actionis est relatio, quæ est vna in agente: quia vero sunt plura passa, necessario debet in illis multiplicari formale passionis, qood est etiam relatio. Quando tamen actio est coniuncta cum moto, actio significat aliqoaliter, seu connotat etiam motũ, & ratione illius nonnulla verificantor de actione, vt primo quod actio est vnus motus cum passione, vt docet Philosophus 3. phys. t. 19. & 12. 11. met. sum. 4. c. p, non enim id dicitur, quia actio, & passio sint idem accidens nam actio est in agente, passio in patiente, sed quia cum motus abstrahat ab vtroque termino, & significetur sine ista differentia, pertinere potest ad prædicamentum actionis, & passionis tamquã quid, qood per actionem agentis caosatur, & per passionẽ recipitur in passo. Cum enim ratio motus compleatur non solom per id, quod est de motu in rerum natura, sed etiam per id, quod ratio apprehendit, duobus modis potest considerari motus, vno modo quãtum ad id, quod in rerum natura est de illo genere, quod terminat motum, sicut imperfectum reducitur ad perfectum. Alio modo quantum ad id, quod ratio apprehendit circa motum, puta esse medium quoddam inter duos terminos, agens nimirum, & passum implicatur ratio causæ, & effectus, & secundum hoc pertinet motus ad prædicamentum actionis, & passionis, hæc enim prædicamenta, vt dictum est, accipiuntur secundum rationem causæ agentis, & effectus. Secundo ratione motus verificatur, quod idem sunt actus actiui, & passiui, sicut & mouentis, & mobilis, vt dicitur 3. phys. t. 18 & 19. dicitur enim actus mouentis, inquantum aliquid agit, mobilis autem quatenus patitur: & idem est, quod agens mouendo causat, & quod motum patiendo recipit. Tertio ratione passionis, quam infert omnis actio transiens coniuncta cum motu verificatur, quod actiones transeuntes sunt in patiente subiectiue, actio enim passiue sumpta, siue sumpta per modum passionis est in passo. sic enim creatio passiue accepta est in creatura, actiue in Deo, & calefactio passiue similiter accepta est in calefacto: quamquam verificari etiam potest illud dictum ratione motus, vt dictum est, & ratione termini per motum producti, eo prorsos modo, quo ratione eiusdem exponi potest, qood actio transiẽs dicitur esse perfectio totius operati, non autem operantis, vt dicit Philosophus 9. met. t. 16. id enim ideo dicitur, quia non aquiritur aliquid absolutom igni ex hoc, quod est calefaciens, sed calefacto aquiritur calor nam alioqui cum agens inquantum est agẽs non sit extraneum à genere patientis, inquantum est patiens, necessario debet esse vtriusque realis ordo vnius ad alterum: Et quia actio est media inter agens, & passum, oportet, quod quando agens agit tali actione perficiatur, est enim huiusmodi actio media perfectio agentis; & eadem dicitor non distinguere per se existens à per se existente, sed perfectionem à perfecto, quia operatio est perfectio operantis. Vnde manifestum est, qood actio formaliter, & essentialiter sumpta est subiectiue in agente, sicut passio in patiente; quasi vero materialiter in patiente, vt dictum est, nimirum ratione motus, & termini, & hoc modo intelligendus est Philosophus cum 3. phys. t. 21. & 22. videtur ponere actionem in passo. Neque vero hinc colligi potest actionem esse formam intrinsecus denominantẽ, qoia licet actio inqoantũ est accidens, sit in agente tanquam in subiecto, inquantum tamen est actio, consideratur vt est ab agente, quia illius ratio non perficitur prout est in subiecto, vnde potest destrui, & esse sine mutatione eius, in quo est, sicut & relatio, & similiter quia non significatur vt inhærens, & manens in subiecto, sed vt quid ab alio in aliud procedens, ideo non facit compositionem cum subiecto; & propterea si per impossibile poneretur aliquam actionem esse accidens, & tamen non inhærere, adhuc denominaret agens, quia non denominat, vt inhærens, atque adeo vt forma intrinseca, sed vt ab agente procedens in aliud, & per consequens tamquam forma ex vi propriæ rationis extrinsecus denominans.

2. c. g. c. 73.
3. phys. l. 5. 11. met.
3. phys. l. 3.
3. phys. l. 4. & 1
p. p. q. 13. a. 1. ad p. 41. art. p. ad 3. 1. de ani. l. 2. 11. met l. 9. 9. met. l. 8. 7. phys. l. 4. his locis ait actionẽ esse subiectiue in patiente, quæ debent intelligi iuxta ea, quæ p. d. docet p. d. 40. q. p. a. p. ad p. Vrd, Plandr. 3. met. 9. 2. a. 1. Berg in Tab concord. v. 15. 9. met l. 8 q. 7. de pot ar. p, c. 2. c. g. c. 24. dicit actionem nõ esse perfectionẽ operantis, sed operati, sed hoc intelligẽdum est iuxta ea quæ dicit q. 10 de pot ar. p. c. & colligitur ex cõcertu 9. met. l. c. & q. 7. de pot a 9 ad 7 & ad p. q. 8. a 2. 9. 4 de verit a. 2. ad 7.
q. 7. de pot a 8. c. 2. 9 ad 7. q 8 art 2. p. d 12. q. 1. 1 p. c. d 40 p. p. a 3 ad p a d 40. q. p. a. 4. ad p. de vnio a. p. c.

Ad tertium dicendum, quod relatio originis, quam formaliter importat actio, vt dictum est, duobus modis considerari potest, vno modo, secundum quod est accidens, & sic est intrinseca agenti, in quo est subiectiue. Alio modo, secundom quod est ab agente, & hoc modo non denominat intrinsece, sed extrinsece agens; nam vt sic non significat vt quid manens in agente, sed vt ab illo in aliud procedens; vnde vt sic nõ facit compositionem cum subiecto. Vel dic, quod habitudo agentis ad passum dupliciter considerari potest, vno modo, vt est origo motus, & vt sic, cum significetur, vt ab alio procedens, denominabit agẽs extrinsece. Alio modo, vt est relatio, & vt sic cum sit accidens, denominat agens intrinsece, & non extrinsece.

l. c. ad præc arg.
q 7 de pot. ar 8. c. & ad 7 q 8. a. 2 p. d 32. q. p a. p. c.

Ad quartum dicendum, qood passio dicitur denominare passum tamquam forma extrinseca, quia licet inquantum est accidens maneat in passo, tamquam in subiecto, eius tamen ratio significator, & attenditur per ordinem ad agens, quod est extrinsecum passo, sicut actio, licet sit subiectiue in agente, non tamen denominat, nisi per ordinem ad effectum, qui recipitur in passo; nam secundum quod denominatur aliquid a causa agente, est prædicamentum passionis, nam pati nihil aliud est, quam recipere aliquid ab agente; secundom quod autem contra denominatur causa agens ab effectu, est prædicamentum actionis, nam actio est actus ab agente in aliud. Vel dic, quod habitudo passionis dupliciter potest considerari, vno modo, vt est origo passiue significata; & sic dicitur extrinsece denominare passum, nam origo passiue significata non significatur, vt aliquid intrinsecum, sed vt quid extrinsecum, significatur enim, vt via quædam ad rem. Alio modo potest considerari, vt relatio, & hoc modo cum relatio significetur, vt constituens id quod refertur, intrinsece denominat. Verum passio non est formaliter habitudo posteriore modo sumpta, sed priore.

3. phys. l. 5.
p. p. 40. a. 2. & 4. c. q. 8 de pot a. 3. c.

Ad quintum dicendum, qood in mutationibus naturalibus sicut inuenitur aliqua mutatio, secundum quam variatur illud, quod inest rei accidentaliter, scilicet quantitas, vel qualitas, vt patet in motu augmenti, & alterationis, aliqua vero, quæ pertingit vsque ad formam substantialem, vt generatio, & corruptio; ita inuenitur aliqua mutatio, in qua nihil variatur de eo, quod est intrinsecum rei, sed solum hoc, quod est extra, puta locus, & hoc contingit in motu locali; vnde aliud est subiectum motus localis, aliud termini, qui per illum aquiritur, cum tamen in cæteris motibus idem sit subiectum motus, & termini.

4 d. 11. q. p. a. 3. quæst. p. c.

Ad sextum dicendum, quod Deus, & intelligentiæ dicuntur esse ibi, idest extra cælum, non sicut in loco, sed sicut non contenta, nec inclusa sub continentia corporalium rerum, sed totam corporalem naturã excedentia, sicut & his cõuenit, quod dicitur, quod eorũ nulla sit transmutatio, quin soper excedũt sopernam lationem vltimæ sphæræ, quæ ordinatur sicut extrinseca, & contentiua omnis mutationis.

p. cæli. l. 2.

4.phys.l.7. Ad septimum dicendum, quod sicut dicit Philosophus 4.phys.t.41. duobus modis contingit esse in loco, vno modo per se, sicut omne corpus, quod per se mouetur in loco, vel secundum loci mutationem, vel secundum augmentum, & hoc modo vltima sphæra non est in loco, cum nullum corpus ipsam contineat, sed secundum quod mouetur circulariter partibus sibi succedentibus ad inuicem, sic locus debetur partibus eius in potentia, inquantum vna pars eius est consequenter se habens ad aliam. Alio modo per accidens, quomodo anima, & omnes formæ sunt in loco, & hoc modo vltima sphæra est in loco, inquantum omnes eius partes sunt in loco, ex eo, quod vnaquæque pars eius continetur sub alia secundum circulationem; in corpore enim non circulari pars extrema remanet non contenta, sed continens tantum, sed in corpore circulari qualibet pars est continens, & contenta, in potentia tamē, vnde ratione partium suarum corpus circulare est in loco, & habet vbi, atque adeo per accidens, & ratione earundem dicitur cælum in motu circulari mutare locum, ratione, & subiecto, nam ipsum totum cælum fit in diuersis locis ratione; non tamen totum mutat locum subiecto, semper enim remanet idem locus subiecto, sed diuersificatur ratione tantum. vt dicitur in 6.phys. Sed partes mutant locum non solū ratione, sed etiam subiecto. Sed contra hoc esse videtur, quod partes secundum locum corporis continui non sunt in loco, neque mouentur, sed totum mouetur, & totum est in loco: manifestum est autem, quod vltima sphæra est corpus continuum; partes igitur eius nec sunt in loco, nec mouentur secundum locū; & sic non videtur verum, quod vltima sphæra sit in loco ratione partium. Sed ad hoc dicendum est, quod partes totius continui, licet non sint in loco actu, sunt tamen in loco potentia, secundum quod continuum est diuisibile: pars enim si sit diuisa, erit in toto, sicut in loco: vnde per hunc modum partes continui mouentur in loco, & hoc maximè apparet in continuis humidis, quæ sunt facilis diuisionis, sicut in aqua,
p.1.8.q.3.a.1 ad p.1.phys. l.5. cuius partes inueniuntur moueri infra totam aquam. Sic igitur quia aliquid dicitur de toto ratione partiū, inquantum partes vltimæ sphæræ sunt in loco in potentia, tota vltima sphæra est in loco per accidens, idest per aliud, nimirum, ratione partium, & sic esse in loco sufficit ad motum localem.

p.d.8 ad 4. 5 met l.9. 4.phys.l 17. Ad octauum dicendum, quod dupliciter dicitur tempus vno modo, quod est numerus prioris, & posterioris in motu cæli, & hoc est mensura extrinseca omnium, quæ habent ordinem ad motum cæli, siue per se, sicut motus corporales, siue per accidens, sicut aliquæ operationes animæ, secundum quod habent
p.d.19.q.1. a.p.ad 4.& d.17.q.4.ar. 4. relationem ad corpus, & hoc modo accipitur a Philosophis, & constituit prædicamentum quando: per hoc enim dicitur esse rerum temporalium mensurari tempore: & tale esse non dicitur mensurari tempore, nisi prout subiacet variationi ex motu cæli. Vnde dicit Comm.4.phys.t.101. quod sentimus tempus, secundum quod percipimus nos esse in esse variabili ex motu cæli: & inde est, quod omnia, quæ ordinantur ad motum cæli, sicut ad causam, cuius primo est mensura tempus, mensurantur tempore; & quicunque senserit quamcunque variabilitatem consequentem ex motu cæli, sentit tempus, licet non videat ipsum motum cæli. Alio modo sumitur pro duratione cuiuslibet motus, & sic sumptum est in mobili simul cum motu.

I.c.arg.9. Ad nonum dicendum, vt dictum est in argumento, quod duplex est situs, vnus, qui spectat ad quantitatem, tamquam eius differentia; alter qui constituit peculiare prædicamentum,

op.4.8 de lec.vlt. præ. c.5.1.met.l. 9 & 17. Ad decimum dicendum, quod situs non est formaliter, sed quasi materialiter, & consequenter relatio partium in loco; nam situs, quando, & similia magis consequuntur relationem, quam illam causant; a loco enim non desumitur denominatio situs, nisi consideratio ordine partium in loco, locus autem, vt patet, est forma quædam extrinseca situatio, est enim terminus continentis, vt dicitur 4.phys.t.41.

5 met l.10. Ad vndecimum dicendum, quod habitus, secundū quod est prædicamentorum, est quid medium inter habentem, & id, quod habetur. Habere enim licet non sit actio, significatur tamen per modum actionis, & ideo inter habentem, & rem habitam intelligitur esse medius habitus, & quasi actio quædam, sicut enim calefactio intelligitur esse media inter calefactum, & agens calefaciens, siue illud medium accipiatur vt actus, sicut quando calefactio accipitur actiue, siue vt motus, sicut quando accipitur passiue: quando enim hoc facit, & illud fit, est factio media, & siquidem procedatur ab agente in patiens, est mediū factio actiua, quæ est actus facientis, si vero procedatur à facto in facientem, sic est medium factio passiua, quæ est motus facti, ita etiam inter hominem habentem vestem, & vestem habitam est medius habitus, quia si consideretur procedendo ab homine ad vestem, erit vt actio, prout significatur in hoc, quod dicitur habere: si vero è conuerso, erit vt passio motus, prout significatur in hoc, quod dicitur haberi, & ad arg a.3.4 sicut denominatio ab actione, & passione est denominatio à forma extrinseca denominante, vt dictum est, ita & denominatio ab habitu erit tamquam a forma extrinseca.

QVÆSTIO XV.

De post prædicamentis.

Deinde considerandum est de post prædicamentis.

CIRCA QVÆ QVÆRITVR.

Vtrum vera sint, quæ docet Philosophus de post prædicamentis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vera sint, quæ docet Philosophus de post prædicamentis.

5.met.l.12. Videtur quod non sint vera, quæ docet Philosophus de post prædic. Dicit enim Philosophus 5.met. t.16. quod opposita maximè cognoscuntur per comparationem ad subiectum, namque quæ non possunt eidē
4.d.11 q.p.a. 1.quæst.p. adp. subiecto conuenire, & inesse, oportet, quod ad inuicem opponantur; sed scientia, & albedo non possunt simul inesse eidem subiecto, puta leoni, è contra vero paternitas, & filiatio possunt inesse eidem subiecto, puta homini, ergo cum paternitas, & filiatio sint
p.d 5.q.p. a.p.ad p.10. met.l.6 op. 17.c.p. q.7.de pot.a. 8.ad 4 q. a. relationes, non dabuntur opposita relatiuæ; scientia vero, & albedo erunt opposita; & cum non contineantur sub vllo ex modis oppositorum assignatis à Philosopho, non erunt rectè ab illo assignati.
4.p.ad 13. pp.4.q. a. 1.ad 5.p.d. 16.q.1.a.1.c. p.post.l.10 met.l.6. 2 Præterea in omni oppositione est contradictio, quia hæc est prima, & maxima oppositio, & causa omnis oppositionis; sed in relatiuis non includitur vlla oppositio, quia vnum relatiuum ponit aliud, & non remouet, ergo inter species, vel modos op-

positorum non debuit Philosophus ponere oppositionem relatiuam.

3 Præterea contradictio, vt dicitur p. post. t. 5. est oppositio, cuius non est medium secundũ se ipsum; sed contrarietas non est contradictio, vt idem docet, & probat 10. met. t. 15. ergo falsum est, quod dicit Philosophus in post prædicam. aliqua contraria esse immediata.

q. p. de malo a p. arg. 1 & ad 2.

4 Præterea bonum, & malum propriè opponuntur, vt priuatio, & habitus, quia, vt Simplicius dicit in Comm. prædicam. Illa proprie dicuntur contraria, quorum vtrumque est aliquid secundum naturam, sicut calidum, & frigidum; sed illa, quorum vnum est secundum naturam, aliud est recessus à natura, non opponuntur, vt contraria, sed vt priuatio, & habitus, ergo bonum, & malum non sunt contraria, cuius oppositum Philosophus docet c. de oppositis.

q. 2. de malo a. 12. arg. 9. & ad q. 5. met. l. 20.

5 Præterea si priuatio, & habitus ordine se habent ad subiectum, vt habitus natus sit fieri circa immediata, & priuatio non nisi mediante habitu. ergo priuatio tantum priuat id, quod est: sed hoc est falsum, nam vt docet idem Philosophus 5. met t. 23. priuatio etiam est negatio eius, quod subiectum nunquam habuit, ergo falsum est, quod dicit Philosophus, c. de oppositis, quod priuatio, & habitus ordine se habent ad subiectum.

10. met. l. 5. q. p. de malo a p. arg p. p. p. q 48. a. p. arg. 1 q. 2. de Ver. a 2. arg. p.

6 Præterea vnum vni est contrarium, vt dicitur 10. met. t. 14. sed bono est contrarium malum, secundum illud Eccles. 33. contra bonum malum, ergo malum non est contrarium malo, & consequenter falsum est, quod dicit Philosophus malo, & bono esse contrarium malum.

2. cæli l. 4. p. post l. 12.

7 Præterea si vnum contrarium est in natura, & reliquum est in natura, vt dicitur 2. cæli t. 18. sed huic contrariatur illud, quod docet Philosophus in post præd. quod si vnum contrarium est, non est necesse reliquum esse, ergo vel Philosophus sibi contradicit, vel falsum est, quod hic asserit.

pp. q 48. a p. arg. 3. q. 21. de ver a 2. arg p q. p. de malo a. p. arg. 1.

8 Præterea bonum, & malum sunt contraria, vt dictum est: sed malum non est natum inesse cuilibet rei, cui natum est inesse bonum, ergo falsum est quod dicit Philosophus, contraria esse circa idem.

10. met. l. 8.

9 Præterea vnum, & numerus, vt dicitur 10. met. t. 21 opponuntur relatiue, sed vnum, & numerus non se consequuntur, nam, vt dicit Philosophus ibidem, si est numerus, est quidem vnum, non tamen contra, ergo falsum est, quod dicit Philosophus: quod simul secundum subsistendi consequentiam sint sicut relatiua.

pp. 77. a. 4. ad p. p. 2 29. a 2. ad p. p. perihet. l. 8.

10 Præterea species figuræ, & numeri ita se habent, quod vna species est alia prior secundum rem: sed species figuræ, & numeri sunt ex eodem genere, ergo simul non sunt ea, quæ ex eodem genere ex diuerso diuiduntur.

5. phys. l. 2.

11 Præterea probat Philosophus 5. phys. t. 8. quod neque generatio neque corruptio est motus, & t. 9. docet motus esse tantum tres, nimirum ad quantitatem, qualitatem, & locum. ergo species motus non sunt sex, vt dicitur in post prædicam. & 3. phys. t. 6.

q 9 a 3. q 14. & vlt. p. 2. 49. a p. c

12 Præterea habere est peculiare prædicamentum distinctum ab aliis, vt dictum est; sed post prædicamentum est quod conuenit multis prædicamentis, ergo habere non est post prædicamentum.

p. 2. l. c. 5. met. l. 20. 7. met. l. p. 3. phys l. 2.

Respondeo dicendum, quod post prædicamentum est illud, quod est commune ad diuersa genera. Sunt autem huiusmodi communia pluribus generibus quinque, oppositio, Prius, & posterius, simul, Motus, Habere; dicitur enim quis habere quantitatem, qualitatem, & cætera accidentia, vt dicitur 5. met. t. 28. Motus autem est ad varia prædicamenta 3. phys t. 6. & 5. phys. t. 8 & 9. Prius vero, & posterius est in substantia, quantitate, & cæteris accidentibus, vt dicitur 7. met. t. 4. & sic de reliquis, & quidem quod attinet ad opposita, recte fuit assignatus illorum numerus. Aliquid enim contraponitur, vel opponitur alteri, aut ratione dependentiæ, qua dependet ab ipso, & sic sunt opposita relatiue, aut ratione remotionis, quia scilicet vnum remouet aliud, quod quidem contingit tripliciter, aut enim totaliter remouet nihil relinquens, & sic est negatio, aut relinquit solum subiectum, & est priuatio, aut relinquit subiectum, & genus, & sic est contrarium, nam contraria non solum sunt in eodem subiecto, sed etiam in eodem genere. Vel dic, quod oppositio vel est inter ens, & non ens, vel inter entia, si primum, vel est inter ens, & non ens simpliciter, & est contradictio, vel inter ens, & non ens in tali subiecto, seu secundum quid, & est oppositio priuatiua. Si secundum, vel est inter entia mutuo se expellentia, & est oppositio contraria, vel inter entia inuicem contraposita, & est oppositio relatiua. Sunt autem opposita relatiue, inquit Philosophus, quæ ea ipsa, quæ sunt, oppositorum dicuntur, aut quomodolibet alter ad ea, quæ definitio optime explicat rationem oppositionis relatiuæ, nam licet opposita relatiue, cum in illis inuoluatur oppositio contradictoria, tamquam prius, & simplicius in posteriori, ratione negationis annexæ alteri opposito, ideo sint opposita, quia impossibile est simul existere in eodem respectu eiusdem; quia enim filius non est pater eius, cuius est filius, non potest idem respectu eiusdem esse pater, & filius; si tamen sumantur formaliter, secundum quod sunt opposita relatiue, optime definiuntur per hoc, quod ipsa, quæ sunt, oppositorum dicuntur, & consequenter per hoc, quod se mutuo ponunt, nam ideo vnum relatiuum dicitur opponi alteri, quia vnum est ad alterum, & contra; vnde vnum relatiuum non dicitur præsupponere aliud, nam simul natura sunt, sed supponere, quia posito vno necessario debet poni & aliud. Contraria vero sunt ea, quæ nullo modo ad inuicem dicuntur, sub propriis scilicet nominibus, bonum enim non est mali bonum, nec album nigri album, sed secundum additam contrarij relationem, seu suo nomine contrarij dicuntur ad inuicem per accidens scilicet, vt docet Philosophus 5. met t. 20. in tertio modo relatiuorum per accidens, nam bonum est malo contrarium, & album nigro. Sunt autem contraria in duplici differentia, nam alia sunt mediata, quorum scilicet alterum non est necesse inesse subiecto, vt bonum, & malum, album, & nigrum, prauum & studiosum; alia vero sunt immediata, quorum alterum necesse est inesse subiecto, vt par, & impar; quæ distinctio oritur ex diuersitate priuationis quæ reperitur in contrariis, nam alia est, per quam aliquid dicitur priuatum in aliquo tempore determinato, vel in aliqua parte determinata. Sic ergo inter bonum, & malum dicitur esse medium, nam est aliquis homo neque bonus, neque malus: dicitur enim homo bonus secundum virtutem, nam virtus est, quæ bonum facit habentem: non autem omnis, qui caret virtute, est malus, puer enim caret virtute, & tamen non dicitur malus: & huius ratio est, quia priuatio bonitatis non conuenit homini in omni tempore, sed in determinato, puta post vsum rationis: & ideo si puer in ea ætate, in qua debet habere virtutem, non habeat, dicitur malus: vel etiam si aliquis virtute careat quantum ad aliquos actus minimos, & quasi indifferentes ad vitam, non dicitur malus, sed solum si careat virtute quantum ad actus principales, & necessarios ad vitã:

5. met l. 12. 10. met. l. 4.

ita Caiet. So. Sonc. & Iaueil. quæ ratio colligitur ex 5 d. q. 18. de ver. a 6.

10 met. l. 6 p d. 5. q p. 2. p. ad p. Caiet in post prædic

p d. 26 q. 1. a 1. c. & arg 3. pp q. 28 a. 1 & 3. c. q. 7. de pot. a. 8. ad 4 q. 10. a. 5 c. & t. 5. ad 12. pp. 39. a. p. c. p d 19. q p. a. 1. ad 3. 5. met. l. 17.

tex. philosophi 5. met. l. 17.

p. post. l 5. 10. met. l. 6.

sed par, & impar in numeris non habent medium, quia numerus dicitur impar ex hoc, quod quocunque modo caret paritate. Priuatio vero, & habitus dicuntur illa, quæ versantur circa idem subiectum: nam priuatio est negatio habitus in subiecto apto nato habere illum, quomodo opponuntur cæcitas, & visus; magis tamen presse, & propriè sumitur priuatio pro negatione formæ in subiecto apto nato habere vtrumque ordine irregressibili; duplex enim est priuatio; quædam, quæ habet immediatum ordinem ad subiectum formæ, quæ scilicet nihil aliud significat, nisi negationem formæ in materia sine ordine ad formam, & à tali priuatione ad formam potest fieri regressus, vt à tenebris ad lucem, quia tenebræ nihil aliud sunt, nisi absentia lucis in diaphano; quædam autem est, quæ non comparatur ad subiectum formæ, nisi mediante forma, tum sit vt quædam corruptio eius, sicut cæcitas est corruptio visus, & mors est corruptio vitæ, & in talibus non est mutua conuersio. Et quia Philosophus in c. de oppositis maxime loquitur de hoc secundo genere priuationis, ideo apposuit descriptioni priuationis illam particulam ordine; habitus enim natus est fieri immediate, & priuatio mediante habitu. Demum licet significatum affirmatiuus, & negationis non sint affirmatio, & negatio, nam hæ sunt orationes, illa vero non, opponuntur tamen condictorie. Quinque sunt autem contrariorum conditiones. Prima est, quod bonum semper contrariatur malo, sed malum aliquando contrariator bono, aliquando malo, vt prodigalitas opponitur auaritiæ, & liberalitati. Si enim considerentur virtus, & vitium in ratione boni, & mali, bono virtutis contrariantur duo extrema per modum vnius extremi mali; si vero consideretur virtus secundum propriam rationem, & speciem, cum sit media inter duo extrema, vni extremo malo opponitur aliud extremum malum, & ipsa virtus, quæ est medium inter ipsa. Secunda est, quod non est necesse, si vnum contrariorum est in natura, & alterũ esse, non enim sequitur, si album est, & nigrum esse, nam possunt esse omnia alba. Quando enim genus nõ diuiditur per oppositas differentias, vt est in substantiis separatis, non est necesse, si vnum contrariorum est in natura, & alterum esse, quando vero genus diuiditur per oppositas differentias, licet verum sit, physice loquendo, quod si vnum oppositum est, & reliquum esse, nam si sit aliquid contrarium, necesse est, quod ei sit aliqua natura subiecta, vt patet p physic. est autem eadem materia contrariorum, vt ibidẽ ostenditur, & sic oportet, quod materia vnius contrarij habeat potentiam ad aliud contrarium, & sic possit esse in rerum natura. Cum autem in natura nihil sit frustra, necesse est, si vnum contrariorum est in natura, quod reliquum sit, vt si sit ignis, sit etiam terra; logice tamen, non sequitur, non enim implicat contradictionem omnia corpora alba esse, & nullum nigrum, & omnes homines esse sanos, & nullum ægrotum; & præterea, secundum logicam consideratione sufficit qualiscunque oppositio in differentiis, sicut patet in differentiis numerorum, & in substantiis spiritualibus, in quibus non est contrarietas. Tertia est, quod impossibile est ambo contraria eidem simul inesse, nam vnum expellit aliud ab eodem subiecto. Quarta est, quod contraria circa idem aut genere, aut specie fieri habent, vt languor, & sanitas circa corpus animalis, quod est vnum genere, & iustitia, & iniustitia circa animam, quæ est vna specie. Quinta est, quod necessarium est omnia contraria vel esse in eodem genere, vt album, & nigrum sub genere coloris, vel in contrariis generibus, vt iustitia, & iniustitia sub genere virtutis, & vitij, vel ipsa genera esse, vt bonũ, & malum, hæc enim non sunt in genere, sed ipsa sunt genera; ratio autem horum est, vel quia, vt dixit Porphirius, contrariorum quædam sunt vniuoca, & illa vel sunt in vno genere proximo, vt album, & nigrum in genere coloris, quod est primum membrum ab Aristotele positum, vel in contrariis generibus proximis, sicut castitas, & impudentia, quæ sunt sub virtute, & vitio, quod est secundum membrum; quædam vero sunt æquiuoca, sicut bonũ, quod circuit omnia genera, sicut & ens, & similiter malũ. Et ideo bonũ & malum dixit Philosophus non esse in genere, sed ipsa esse genera, prout genus dici potest id, quod genera transcendit, sicut ens, & vnum: vel quia cum contrarietas sit differentia secundum formam, vt dicitur 10. met. forma autem sit vel generalis, vel specialis, dupliciter contingit aliqua esse contraria, vel secundum formam generis, vt iustitia, & iniustitia, & huiusmodi contraria dicuntur esse in contrariis generibus, quia iustitia est in genere virtutis: & iniustitia in genere vitij: vel secundum formam speciei, vt albedo, & nigredo: & huiusmodi contraria dicuntur esse in eodẽ genere proximo, nam albedo, & nigredo sub genere proximo coloris continentur.

Quod vero attinet ad post prædicamentum, prius, & posterius, huius post prædicamenti quinque sunt modi, nam primo, potest aliquid esse prius, vel posterius alio tempore. Secundo, secundum subsistendi consequentiam. Tertio, ordine. Quarto, causalitate. Quinto, perfectione. Cum enim prius, & posterius dicantur in quolibet ordine per comparationem ad principium illius ordinis, principium autem sit id, quod est primum in esse, aut fieri, aut cognosci, quod autem est prius sit quod est propinquius tali principio, sequitur Primo quod in fieri illud est prius alio, quod est prius tempore, nam omne prius generatione est prius tempore, licet non è contra: quod autem est prius cognitione est prius ordine doctrinæ, ordine namque cognitionis intellectiuæ vniuersalia sunt priora singularibus, & elementa syllabis, simpliciora enim sunt priora, sicut & notiora cognitione intellectiua compositis: quod autem est prius secundum esse, seu secundum naturam, tripliciter potest esse alio prius. Vno modo causalitate, nam in ordine naturæ dicitur aliquid esse prius per comparationem ad principia naturæ, quæ sunt quatuor causæ. Secundo secundum subsistendi consequentium, quando nimirum vnum potest esse sine alio, & non è contra. Tertio perfectione, quomodo actus est prior potentia, & hos tres modos attingit Philosophus 5. met. t. 16. cum ait aliquid esse prius natura alio tripliciter. Primo secundum ordinem communitatis, & dependentiæ, idest secundum subsistendi consequentiam Secundo secundum ordinem substantiæ ad accidens, idest secundum ordinem causalitatis: substantia enim dicitur prior natura accidente, quia est causa illius, sicut dicitur prior cognitione, quia ponitur in definitione accidentis, & respectu propriarum passionum est causa in triplici genere causæ, vt dictum est, efficientis, materialis, & finalis. Tertio secundum ordinem perfectionis, quorum actus est perfectior potentia.

Quoad post prædicamentum simul Tribus modis dicuntur esse aliqua simul primo tempore, secundo, natura, quæ conuertuntur secundum subsistendi cõsequentiam, & neutrum est causa alterius, vt sunt relatiua. Tertio, quæ ex eodem genere è diuerso diuiduntur ad inuicem. Cum enim simul, vt dicitur 6. met. t. vlt. maxime significet vnitatem, tribus modis possunt aliqua esse vnum, primo quoad fieri in tempore, qua nimirum, vel simul incipiunt esse, vel simul incipiunt, & continuantur. Secundo quoad consecu-

Margin notes (left column, top to bottom):
Textus philosophi.
8 met. l. 4. 10. met. l. 6.
Cai. in c. de oppos. Text. philosophi.
2. eth. l. 10.
Textus.
op. 30 c. 9.
2. cæli l. 4. p post l. 12. 9 de ani. a. 7 ad 18.
2a Cai. Sot. Sonc. Cat. aur. in post prædic. c. de oppositis S. D. 9. de ani. l. c.
Textus philosophi q. 26. de ver. a 12 arg. 9. 2. cæli l. 18.
Textus.
q. p de malo a. p ad 11.

Margin notes (right column, top to bottom):
p. 1. q. 5. a 4 c.
5 met. l. 5.
quol. 3. a. 19. c.
7. met. l. 13.
10. met. l. 4.
quol. 5. a 19.
5. met. l. 13.
p. c. g. c. 54.
p. c g c. 1. 4. 5 met. l. 13.
7. met. l. p. & 13. 12 met. l.
p. q. 6. a. 2.
qual. 5. a. 19.
Textus.
6. met. l. vlt.
2. de ani. l. 2.
10 met. l 8. q 7. de pot. a. 8
p. p q. 13. a. 7. ad 6.

tionem in esse: in mutua subsistendi consequentia, & negatione mutuæ causalitatis, vt sunt correlatiua, quæ se consequuntur quoad esse. Tertio quoad cognosci in genere, quod immediate diuidunt, sicut sunt differentiæ immediate diuisiuæ generis. Cum enim differentia sit forma generis, cognoscitur per ordinem ad genus sicut quæcunque forma per ordinem ad formatum, cum de ratione formæ sit, quod sit in eo cuius est forma, habeatque respectum ad formatum per ipsam, & ad ipsum ordinetur.

p.d.31.q.p.a.10.c. p.p.40.2 p. c.77.8.4.p.2 a.9.a.1.ad p. p.2.a 7.ad 2 3.de ver a.3 c.q.9.a.3.ad 6.q.18.a.7. c.4 d.17.q. p.a.4.quæst. p.c.p per ib. 18

Quoad motum vero sex sunt eius species, generatio, corruptio, augmentum, decrementum, alteratio, & latio. Cum enim motus, late sumpto vocabulo motus, sit mutatio; mutatio autem triplex tantum sit, vt dicitur 5. phys.t.7. à subiecto in subiectum, sex tantum erunt species mutationis, & consequenter motus, nam mutatio, quæ est ex non subiecto in subiectum est generatio, quæ vero ex subiecto in non subiectum est corruptio, quæ demum ex subiecto in subiectum est quadruplex, alteratio, quæ est ad qualitatem, augmentum, quod est ab imperfecta magnitudine ad perfectam, & decrementum, quod est à perfecta ad imperfectam, & latio, quæ est ad locum.

Textus. 5 phys.t.2.

5.met l.20. Quod demum attinet ab habere, octo sunt illius modi magis famosi, & consueti, nam primo quis dicitur habere qualitatem, vt scientiam, virtutem, & similia. Secundo quantitatem, puta bicubitalem, vel tricubitalem. Tertio ea, quæ adiacent toti corpori vt vestem. Quarto quæ adiacent parti, vt annulum in digito. Quinto membrum, vt manum, pedem. Sexto contentum, quomodo lagena habet vinum, & modius triticum, & vniuersaliter continens contentum. Septimo domum, vel possessionem, octauo vxorem, vel virum; qui postremus modus est omnium remotissimus; nihil enim aliud est virum habere vxorem, quam virum vna cum vxore habitare; ratio autem huius numeri esse potest, quia vt dicit Philosophus 5. met.t.18. habere dicitur quadrupliciter. Primo pro eo, quod est ducere aliquid secundum suam naturam in rebus naturalibus, vel secundum suum impetum in rebus voluntariis, quomodo febris dicitur habere hominem, & tyrannus ciuitatem, & ad hunc modum reducitur tertius, quartus, septimus, octauus. Secundo pro eo, quod est habere in se subiectiue aliquid, quomodo æs habet speciem statuæ, & ad hunc modũ reducitur primus, & secundus. Tertio pro eo, quod est continere in se aliquid, quomodo lagena dicitur habere aliquid humiduo, puta aquam, & ad hunc modum reducitur quintus, quo totum habet partẽ, & sextus, quarto pro eo, quod est prohibere aliquid operari, vel moueri secundum suum impetum, sicut columna dicitur habere corpus ponderosum impositum super illam, quia prohibet illud descendere deorsum secundum inclinationem, & ad hunc modum etiam reduci potest tertius modus. Nam etiam continens prohibet ne contenta proprio impetu separentur ad inuicem. Ratio vero quatuor modorum principalium, quibus a Philosopho sumitur in Metaph. Habere, hæc est, quia habere dicitur, vel secundum quod causa habet effectum, vel sicut continens contentum, si secundum est tertius modus, si primum vel talis causa est materialis, & est secundus modus, vel est efficiens. & hoc vel est causa motus violenti, & est primus modus, vel est causa quietis violentæ, & est quartus. Vnde manifestum est, quod vera sunt, quæ tradit Philosophus de post prædic.

Ita Flandr 5 met.q.14. p.ex 5.d. 5.met.l.10.

5.met.l.10. Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus loco citato signanter dixit, cognosci opposita, quæcunque non contingunt simul inesse eidem susceptibili, quia quædam non possunt alicui eidem subiecto simul inesse, non per oppositionem, quam habeant ad inuicem, sed quia subiectũ non est susceptibile vtriusque, sicut albedo, & musica non possunt simul inesse equo, possunt autem simul inesse homini. Ad illud de paternitate, & filiatione dicendum, quod oppositæ relationes possunt inesse eidem respectu diuersorum, eo quod esse relatiui est ad aliud se habere, non sic in proprietatibus absolutis; & ideo in relatiuis contingit aliquid disponi per aliquid sui generis per accidens, & non per se, sicut filij est filius, non inquantum filius sed inquantum pater. Sicut similiter signi potest esse signum, inquantum est signatum; quod non est in absolutis, nam qualitatis non est qualitas, nec per se, nec per accidens

4.d.1.q p.a. p quæst.p. ad p.

Ad secundum dicendum, quod cum oppositio contradictoria sit omnium prima, vt necessario debeat includi in omnibus aliis tamquam prius, & simplicius in ●o posteriori, opposita enim secundum quodque genus impossibile est simul existere, quod illis contingit ex eo, quod alterum oppositorum habet negationem adiunctam alteri opposito, cæcum enim est, quod non est videns, & nigrum, quod non est album; & similiter filius non est pater eius, cuius est filius, inde est, quod relatiue opposita dupliciter considerari possunt. Vno modo, secundum quod sunt relatiue opposita, & sic in duobus differunt a reliquis oppositis, quorum primum est, quod in aliis oppositis vnum dicitur opponi alteri, inquantum ipsum remouet, negatio enim remouet affirmationem, & secundum hoc ei opponitur, oppositio vero priuationis, & habitus, & contrarietatis includunt oppositionem contradictionis, vt dicitur 4. met. non est autem hoc in relatiuis, quia per hoc filius non opponitur patri quod ipsum remoueat, sed propter rationem habitudinis ad ipsum; & ex hoc causatur secunda differentia, quod nimirum in aliis oppositis semper alterum est imperfectum, quod accidit ratione negationis, quæ includitur in priuatione ex altero contrariorum; hoc autem in relatiuis non oportet; imo vtrumque considerari potest vt perfectum, vt maxime patet in relatiuis æquiparãtiæ, & originis, vt sunt æquale, simile, pater, & filius: quamuis enim vna relatio habeat annexam negationem alterius relationis in eodem supposito, quia in relatiuis non est oppositio secundum id, quod relatiuum in aliquo est, sed secundum id, quod ad aliud dicitur, tamen ista negatio non importat aliquem defectum, nam defectus non est nisi secundum aliquid, quod in aliquo natum est esse: Vnde cum id, quod habet oppositionem relatiuam ad ipsum, secundum rationem oppositionis non ponat aliquid, sed ad aliquid, non sequitur imperfectio, vel defectus. Alio modo possunt considerari opposita relatiue, vt inuoluunt oppositionem contradictionis, & sic alterum alterius negationem claudit respectu eiusdem, filius enim non est pater eius, respectu cuius est filius.

p.d.5.q.p.a. p.ad p.10. met.l.6. p.d.16 q.2. a a.c.q 7. de pot.a.8.ad 4 & q.8.a p. ad 3. ibid.& 4 d.8 q p.a.2.

Ad tertium dicendum, quod quamuis in contrariis immediatis non sit medium circa determinatum subiectum, est tamen medium simpliciter; nam lapis neque est cæcus, neque videns, & album neque est par, neque impar. Hoc etiam, quod habent de immediatione circa determinatum subiectum, habent inquantum participant aliquid contradictionis: sed cõtradictio simpliciter in omnibus caret medio, & hoc non habet ab alio, sed ex ipsa: & propter hoc dicit Philosophus p.post. t.5. quod eius non est medium secundum se. Quamquã etiam ideo dicitur à Philosopho contradictionis non esse medium secundum se, quia per accidens potest in contradictione reperiri medium ex parte negationis, si ei adiungatur aliquid, quod mais, vel minus distet ab affirmatione, siue

p post l 5. 4 d.15.q.p.a. 3.quæst.2,ad 3.

illud sit contrarium in eodem genere directe, siue sit dispositio contraria, sicut inter non album, & album accipitur medium ex parte coloris, cui coniungitur negatio albedinis, secundum quod magis, vel minus distat ab albedine, & inter non ignem, & ignem accipitur medium, secundum quod aliquid est magis, vel minus frigidum, aut humidum.

q. p. de malo art. p. ad 2. & 11. Ad quartum dicendum, quod duplex est priuatio, vna, quæ est in priuatum esse, vt cæcitas, & mors, altera vero, quæ est in priuari, vt ægritudo, quæ est via ad mortem, & ophthalmia, quæ est via ad cæcitatem: & huiusmodi priuationes dicuntur interdum contrariæ, inquantum adhuc retinent aliquid de eo, quod priuant, & hoc modo malum dicitur contrarium bono, quia non priuat totum bonum, sed aliquid de bono remanet. Vel dic, quod bonum, & malum in mo-
q. 1. de malo a. p. ad 1. p. p. q. 48. 2. p. ad 3. ralibus opponuntur contrarie, & non secundum priuationem, & habitum, tum quia inter bonum, & malum inuenitur medium, secundum quod bonum dicitur, quod est ordinatum, malum autem, quod non solum deordinatum est, sed etiam nociuum alteri; vnde dicit Philosophus 4. eth. c. p. quod prodigus vanus quidem est, sed non malus; tum quia malum ponit aliquid, inquantum consequitur quendam ordinem, vel modum, vel speciem; vnde nihil etiam prohibet ea opponi mediate, vt dicit Philosophus; sed malum in natura consequitur priuationem simpliciter; vnde bonum, & malum naturæ licet non sint immediata simpliciter, sunt tamen immediata circa proprium susceptibile, sicut priuatio, & habitus. De-
2. d. 34. q. p. a. 2. c. & ad 4. & 3. d. 40. q. p. a. 5. c. mum, quia licet bonum, & malum in moralibus abstracte sumpta priuatiue opponantur, concrete tamen, & per accidens sumpta, quomodo sunt differentiæ in moralibus, cum sint entia positiua, opponuntur contrarie.

q. 1. de malo a. 12. ad 9. Ad quintum dicendum, quod priuatio non solum priuat quod est, sed etiam id, quod natum est esse; potest enim aliquis priuari aliquo, quod nunquam habuit, erat tamen natus habere, & hoc sufficit. Vnde Philosophus 5. met t. 27. inter quatuor modos priua-
5. met. l. 20. tionis tertium dicit esse, quo priuatio dicitur negatio eius, quod subiectum natum est habere, sed non habuit; quartum vero, quo priuatio est negatio eius, quod fuit in subiecto, & violenter sublatum est.

2. eth. l. 10. Ad sextum dicendum, quod dupliciter potest bonum opponi malo, vno modo in ratione boni, & mali, & sic vni bono vnum tantum est contrarium, nam ambo vitia, inter quæ est medium bonum virtutis, habent rationem vnius extremi. Alio modo secundũ propriam speciem boni, & mali, & hoc modo bonũ virtutis est medium inter duo extrema vitia, & per consequens malum non solum opponitur bono, sed etiam malo.

l. c. in c. q. de ani. ar. 7. ad 18. Ad septimum dicendum, quod dictum Philosophi in post præd. verum est, quando genus non diuiditur per oppositas differentias; quando vero diuiditur per oppositas differentias, verum est logice loquendo, non autem physice, vt dictum est. Cuius ratio est, quia naturaliter, & physice loquẽdo differentiæ sunt contrariæ; nam materia, super quam fundatur natura generis, est susceptiua contrariarum formarum, logice vero proprie non sunt oppositæ, & ideo logice non est necessarium, si vnum contrarium est in natura, & reliquum esse, sicut physice necessarium est.

1. 2. q. 34. 2. 10. ad p. q. 21. de verit. art. 7. ad p. Ad octauum dicendum, quod contraria sunt circa idem, quãdo subiectum æqualiter se habet ad vtrumque contrariorum; vnde Philosophus in prædicam. ait, quod in contrariis, quando vnum inest per naturam, alterum non est natum inesse eidem; non sic autem se habent bonum, & malum, nam bonum cuilibet enti naturaliter inest, cum dicatur bonum ex ipso suo naturali esse, non autem malum, quod si sumantur bonum, & malum secundum quod opponuntur, vt habitus, & priuatio, sicut non oportet, vt quicunque inest habitus, nata sit inesse priuatio, ita non oportet vt quibuscunque natum est inesse bonum, natum sit etiam inesse malum.

Ad nonum dicendum, quod vnum, & numerus nõ 10. met. l. 8.
sunt relatiua secundum se ipsa, quæ mutuo cõsequun- p. p. q. 13. a. 7.
tur, sed secundum accidens, sicut mensura, & mensu- ad 6. q. 7. de
rabile, quæ non se consequuntur mutuo. pot. a. 8. ad p.

Ad decimum dicendum, quod quæ ex diuerso ex p. p. 77. a. 4.
eodem genere vniuoco diuiduntur, sunt in dupli- ad p. p. 2. q.
ci differentia, quædam enim sunt simul secundum rem 14. a. 7. ad p.
& secundum rationes, vt species animalis, & species p. perihe. l.
coloris: quædam vero sunt simul secundum ratio- 8.
nes, sed vnum est prius secundum rem, vt species figuræ, & numeri: quæ vero diuiduntur sub genere analogo, vnum illorum ponit esse secundum rem, & rationem prius alio, vt substantia accidente.

Ad vndecimum dicendum, quod Arist. in post
præd. sicut & in 3. phys. vbi motum definit, accepit 3. phys. l. 2.
nomen motus secundum quod est commune omnibus speciebus mutationis: at 5. phys. accepit nomen motus magis stricte pro quadam specie mutationis, quæ est ex subiecto in subiectum, seu ex termino affirmatiue significato in terminum affirmatiue significatum, quomodo tres tantum species motus sunt augmentatio, alteratio, latio.

Ad duodecimum dicendum, quod habere, sicut & p. 1. q. 49. ar.
habitus, qui ab habendo dicitur, tripliciter sumitur. p. c. & ad 2.
Primo communiter, secundum quod dicitur respectu cuiuscumque quod habetur, & sic cum sit commune ad diuersa prædicamenta, ponitur à Philosopho inter post prædicam. quæ diuersa rerum genera consequuntur. Secundo minus communiter, vt est quoddam medium per modum actionis, & passionis inter habentem, & habitum, prout dicimus vestiri, vel armati ex vestium, vel armorum adiacentia, & sic habitus constituit vnum peculiare prædicamentum. Tertio sumitur habitus adhuc communiter, vt est id, quo res quodammodo, id est bene, vel male se habet in seipsa, vel ad aliquid aliud, & sic cum iste modus se habendi sit secundum aliquam qualitatem, hoc modo habitus quædam qualitas est, & species illius.

QVÆSTIO XVI

De *quibusdam communibus ad partes enuntiationis.*

Post considerationem de his quæ pertinent ad directionem primæ operationis, considerandum est de his, quæ pertinent ad di- p. perihe. l.
rectionem secundæ. Et quia omnis scien- p. & 6.
tia præmittit ea, quæ de principiis sunt, partes autem compositorum siue materiales, siue formales sunt earum principia, prima consideratio erit de iis, quæ communia sunt principiis materialibus enuntiationis, partibus scilicet integrantibus illius, & principiis formalibus eiusdem. Secunda erit de principiis materialibus nomine scilicet, & verbo. Tertia de principiis formalibus, nimirum de oratione. Quarta de ipsa enuntiatione.

CIRCA

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVINQVE.

1 *Vtrum nomina, & verba sign ficent à natura, an vero ex hominum institute*

2 *Vtrum nomina & verba immediate significent conceptus, an vero res.*

3 *Vtrum facta mutatione in re significata fiat mutatio in significatione nominis.*

4 *Vtrum nomen possit distinctius, & clarius significare rem, quam ab imponente nomen, vel ab vtente tali nomine intelligatur*

5 *Vtrum in vocibus simplicibus, atque a'eo in prima operatione intellectus sit veritas, & falsitas.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum nomina, & verba significent à natura, an vero ex hominum institutione.

p. perih. l. 1. ar. 4.

VIdetur quod nomina, & verba non significeot ex homioum institutione, sed natutaliter. Gemitus enim infirmorum, & risus lætantium significant naturaliter, sunt enim eadem apud omnes, sed gemitos, & risus sunt nomina, ergo nomina non significant ex hominum impositione, saltem omnia.

p. p. q. 51. a. p. c.

2 Præterea nomen lux significat omne illud, quod manifestationem facit secundum quamcumque cognitionem; sed hoc nomen non significat ex hominum instituto, nam ab hominibus tantum fuit impositum ad significandum id, quod facit manifestationem in sensu visus, ergo nomina significant naturaliter.

p. p. q. 13. a. 2. arg. 1. & arg. sed contra & 2. p. & 8. arg. 2. & q. 18. a. 2.

3 Præterea si nomina significarent ex hominum instituto, nullum nomen diceretur de Deo substantialiter, nec consequenter significaret eius naturam, quia nos imponimus nomina rebus, secundum quod illas intelligimus, Deus autem à nobis non intelligitur secundum suam substantiam, sed consequens est falsum, nã dicit D. Aug. 7. de Trin. c. p. & 7. quod Deo hoc est esse, quod fortem esse vel sapientem esse, & si quid de illa simplicitate dixeris, qua eius substaotia significatur. & D. Ambt. l. p. de fide c. p. dicit quod Deus est nomen neturæ, ergo nomina significaut naturaliter.

p. p. q. 13. a. 3. & 11 c.

4 Præterea inter nomina alia sunt impropria, & metaphorica, alia propria: & inter propria alia sunt maxime ptopria, vt nomen, qui est, inter illa, quibus nominamus Deum, sed talis proprietas non oritur ex imposinone, & placito hominom, quia sic ad nominandum Deum potuissent vsurpare quodcunque nomen, ergo debet oriri ex naturali significatione nominum, & consequenter nomina significabunt naturaliter, & non ex hominum institutiooe.

p. p. q 13. a 6. arg. p. & arg. sed contra ad eph. c. 3. l. 4.

5 Præterea si nomina, quibus nominamus Deum, & creaturas, significarent ex hominum impositione, prius dicerentur de creaturis, quam de Deo, secundum quod enim aliquid cognoscimus, secundum hoc illi nomen imponimus, prius autem cognoscimus creaturas, quam Deum; sed huiusmodi nomina prius dicuntur de Deo, quam de creaturis secundum illud, quod dicitur ad Eph. 3 Flecto genua mea ad patrem Domini Nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur; & eadem ratio videtur esse de aliis nominibus, quæ de Deo, & creaturis dicuntur, ergo nomina significant naturaliter.

2. d. 13. q. 2. a. 2. & p. p. q. 94. art. 3.

6 Præterea nomina debent rerum naturis, & proprietatibus congruere, propter quod imponens nomina rebus debet illas cognoscere; sed hoc non est, nisi quia nomina naturaliter significant naturas rerum, ergo nomina non significant ex hominum institutione. — arg. sed contra.

Sed contra est, quod Philosophus p. perihet. c. 2. definit nomen, quod sit vox significatiua secundum placitum, & c. p. dicit, quod sicut non sunt eædem apud omnes litteræ, sic neque voces eædem sunt. Voces autem, quæ naturaliter significant, sunt eædem apud omnes, ergo voces, quæ non sunt eædem apud omnes, vt sunt nomina, & verba, non significant naturaliter, sed ex hominum impositione. — p. perih. l. 4. 4. 5.

Respondeo dicendum, quod circa hoc varij varia senserunt; quidam enim dixerunt, quod nomina nullo modo naturaliter significant, nec differt, quæ res quo nomine significetur. Alij vero dixerunt, quod nomina omnino naturaliter significant, quasi nomina sint naturales similitudines rerum. Quidam vero dixerunt, quod nomina non naturaliter significant, quantum ad hoc, quod eorum significatio non est à natura, vt Arist. p. perih. c. 2. intendit, vbi id probat. Primo a signo, quæ naturaliter significant, sunt eadem apud omnes, at litteræ, ex quibus voces, & nomina formantur, nõ sunt eædem apud omnes, sicut nec voces ipsæ, nec nomina, ergo nec litteræ nec voces, nec nomina significant naturaliter. Secundo ratione, quia id, quod naturaliter significat, non fit signum, sed naturaliter est signum, vt patet in sonis illiteratis animalium, sed nomina, & verba fiunt signa quando imponuntur rebus, quas homines volunt significare. Quantum vero ad hoc naturaliter significant, quod eorum significatio congruit naturis rerum, vt Plato dixit Neque obstat, quod vna res multis nominibus significatur, quia vnius rei possunt esse multæ similitudines; & similiter ex diuersis proprietatibus possunt vni rei diuersa nomina imponi. Cum enim nomina sint duplicia quædam primitiua, a quibus deducuntur alia, quædam vero denuaoua priora illa imponere non est difficile, nec requirit magnam scientiam rerum, nam imponuntur omnino ad placitum; horum vero impositio requirit magnam scientiam rerum Cum enim illorum deriuatio non solũ fiat per flexionẽ plurium nominum, sicut ab homine humanus, ab humo homo, sed etiam aliis modis, nimirum aliquando per transsumptionem, puta per cõparatas habitudines, & analogias; aliquando per similitudinẽ aliquã, & aliquando per contrarium, & similiter cum aliquando desumãtur nomina ex actione rei, quomodo nomen lapis desumitur ex eo, quod lædit pedẽ, & nomen Deus desumitur ab operatione particulari Dei, quæ est prouidere, aliquando ex actu, & effectu, vel ex proprietatibus rei, vt patet in nominibus generum, & specierum, quia, vt dicitur 4. metaph. ratio, quam significat nomẽ, est definitio, quæ designat propriam naturam rei, in cuius cognitionem deuenimus ex proprietatibus, & accidentibus exterioribus; vel ex circunstantiis, puta vel à tempore, vel a cognatione, vel ab euentu, vel ex aliqua qualitate eius, cui nomen imponitur, vt contingit in nominibus singulariũ hominum, vel demum ab aliqua qualitate diuinitus concessa, vt est in nominibus diuinitus impositis, necessario debent, & naturæ rerum, & alia plura cognosci, ad hoc, vt huiusmodi nomina rebus imponantur. Vnde manifestum est, quod nomina, & verba significant ex hominum institutione non autem naturaliter.

p. perih. l. 5. & 5. — in postilla c. 2. Genesis. — op. 73. c. p. — q. 7. de pot. a. p. p. q. 13. a. p. & q. 18 a. 2. c. — 3. p. 37. a. 2. — p. p. 18 a. 2. c. & 4. d. 27. 3. p. a. p. 3. p. 37. ar. 2. — 2. d. 21. q. 2. arg. sed contra.

Ad primum ergo dicendum, quod nomen gemitus, & nomen risus significaot ex instituto, & sunt nomina, at res significatæ per hæc nomina, puta voces illæ, quæ naturaliter significant passiones animi cum sint eædem apud omnes, longe sunt à ratione nominis, & verbi, & non significant ex instituto, sicut patet — p. perh. l. 2.

in similibus vocibus, & sonis, puta in mugitu, & rugitu, eorumque nominibus.

p.p.67.ar.p.c. Ad secundum dicendum, quod dupliciter de aliquo nomine conuenit loqui, vno modo, secundum primam eius impositionem; alio modo, secundum vsum nominis, sicut patet in nomine visionis, quod primo impositum est ad significandum actum sensus visus sed propter dignitatem, & certitudinem huius sensus extensum est hoc nomen secundum vsum loquentium ad omnem cognitionem aliorum sensuum, dicimus enim vide quomodo sapit, quomodo redolet, vel quomodo est calidum; & vlterius ad cognitionem intellectus secundum illud Matthæi 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. & similiter dicendum de nomine lucis, nam primo est institutum ad significandum id, quod facit manifestationem in sensu visus, postmodum autem extensum est ad significandum omne illud, quod facit manifestationem secundum quamcunque cognitionem.

p.p.q.13.a.2. ad 2. & in c. & 2.1.c.art. 5 ad 2.& q. 12 & 13.a.p.c. Ad tertium dicendum, quod secundum quod naturam alicuius rei ex eius proprietatibus, & effectibus cognoscere possumus, sic eam nomine possumus significare. Vnde quia substantiam lapidis ex eius proprietate cognoscere possumus secundum seipsã, sciendo quid est lapis, hoc nomẽ lapis ipsam eius naturam, secundũ quod in se est significat, significat enim definitionẽ lapidis per quam scimus quid est lapis, ratio enim quam significat nomen, est definitio, vt dicitur 4. met. t. 28. Quia ergo essentiam Dei in hac vita cognoscere non possumus, secundum quod in se est, sed illam cognoscimus secundum quod repræsentatur in perfectionibus creaturarum, ideo nomina a nobis Deo imposita illum imperfecte significant, & per consequens, cum dicitur Deus bonus, sapiens, diuinã substantiam significant, imperfecte tamen, sicut & creaturæ imperfecte eam repræsentant. Et quia similiter ex effectibus diuinis diuinam naturam scire non possumus quid est, sed per modum eminentiæ, causalitatis, & negationis, ideo vt sic hoc nomẽ Deus significat naturam diuinam, impositum enim est hoc nomen ad aliquid significandum super omnia existẽs, quod est principium omnium, & remotum ab omnibus, hoc enim intendunt significare nominantes Deum.

p.p.q.13.a.3.c, & ad p. Ad quartum dicendum, quod sicut dictum est, Deum cognoscimus ex perfectionibus, procedentibus in creaturas ex ipso, quæ quidem perfectiones in Deo sunt secundum eminentiorem modum, quã in creaturis. Intellectus autẽ eo modo apprehendit eas, secundum quod sunt in creaturis, & secundum quod apprehendit, ita significat per nomina. In nominibus igitur, quæ Deo attribuimus, est duo considerare, scilicet perfectiones ipsas significatas, vt bonitatem, vitam, & huiusmodi, & modum significandi. Quantum igitur ad id, quod significant huiusmodi nomina proprie competunt Deo, & magis proprie, sicut & per prius quam ipsis creaturis. Quantum vero ad modum significandi, non propriè dicuntur de Deo, habent enim modum significandi, qui competit creaturis. Verum quia omnia nomina quæ dicuntur de Deo inuoluunt talem modum, nec tamen omnia de Deo dicuntur proprie, sed aliqua dicuntur proprie, aliqua improprie, & metaphorice, ideo sciendum, quod quædam nomina ex parte significati significant, & ipsas creaturarum perfectiones, & modum imperfectum, quo tales perfectiones à creaturis participantur, sicut lapis significat aliquid materialiter ens, & huiusmodi nomina non possunt attribui Deo nisi metaphorice, quædam vero significant ipsas perfectiones absolute, absque hoc, quod aliquis modus participandi claudatur in earum significatione, vt eus, bonum, viuens, & huiusmodi, & talia nomina proprie dicuntur de Deo. Verum adhuc inter huiusmodi nomina, aliqua dicuntur maximè proprie de Deo, vt nomen Qui est, & multo magis, quam nomen Deus, & hoc dupliciter, primo quantum ad significationem seu quantum ad id, à quo imponitur, scilicet ab esse. Cum enim esse Dei sit ipsa eius essentia, & hoc nulli alij conueniat, inter alia nomina maxime nominat Deum, vnumquodque enim denominatur à sua forma. Secundo quantum ad modum significãdi propter eius scilicet vniuersalitatem, omnia enim alia nomina vel sunt minus communia, vel si conuertuntur cum ipso tamen addunt aliqua supra ipsum secundum rationem; vnde quodammodo informant, & determinant ipsum, quolibet enim alio nomine determinatur aliquis modus substantiæ Dei; sed hoc nomen Qui est, nullum modum essendi determinat, sed se habet indeterminate ad omnes, & ideo nominat ipsum pelagus substantiæ infinitæ. Tertio quantum ad modum consignificandi, significat enim esse in præsenti, quod maxime proprie dicitur de Deo, cuius esse non nouit præteritum, vel futurũ, vt dicit August. 5. de Trinit. c. 2. p.p.q.13.a.11. c & ad p.7. de pot.a.5. c.

Ad quintum dicendum, quod nomina, quæ dicuntur de Deo, & creaturis, quantum ad rem significatam per prius dicuntur de Deo, quam de creaturis, quia à Deo huiusmodi perfectiones manant, sed quantum ad impositionem nominis, per prius a nobis imponuntur creaturis, quas prius cognoscimus; vnde & modum significandi habent, qui competit creaturis, vt dictum est. Vel dic, quod nomen alicuius rei nominatæ a nobis dupliciter potest accipi, vno modo, quatenus est expressiuum, vel significatiuum conceptus intellectus, quia voces sunt signa vel notæ passionum, seu conceptuum, qui sunt in anima: & sic nomen prius dicitur de creaturis, quam de Deo. Alio modo, inquantum est manifestatiuum quidditatis rei nominatæ exterius, & sic prius dicitur de Deo, & sic nomen paternitas secundum quod significat conceptum intellectus nominantis rem, per prius inuenitur in creaturis, quam in Deo, quia per prius innotescit creatura nobis, quam Deus; secundum quod autem significat ipsam rem nominatam, sic per prius est in Deo, quam in creaturis; quia omnis virtus generatiua est in creaturis à Deo. p.p.q.13. a.3. & 6.c.

Ad sextum dicendum, quod nomina dicuntur naturis rerum congruere & quod imponens nomen rei debet illius naturam cognoscere, non quia nomina naturaliter significant naturas rerum, sed primo, quia vnaquæque res nominatur ab eo, quod est in ipsa nobilius, quod est essentia rei, quæ propterea debet cognosci. Secundo quia nomina imponuntur ex proprietatibus rerum; cum enim sic nominemus aliquid, secundum quod illud cognoscimus, substantiam vero rei cognoscamus ex illius proprietatibus, & accidẽtibus exterioribus (nam intellectus noster, qui propriè est cognoscitiuus quidditatis rei vt proprij obiecti, accipit à sensu, cuius propria obiecta sunt accidẽtia exteriora) ex his proprietatibus, & accidentalibus substantiam nominamus, vt patet in nominibus generum, & specierum, vt dictum est; & inde est, quod in huiusmodi nominibus aliud est id, ad quod significandum nomen imponitur, aliud id, à quo imponitur, vnde & huiusmodi nomina quandoque accipiuntur proprie pro ipsis essentiis rerum, ad quas significandas principaliter sunt imposita, aliquando autem sumuntur pro ipsis proprietatibus, à quibus imponuntur, & hoc minus proprie, sicut patet, quod hoc nomen corpus impositum est ad significandum genus quoddam substãtiarum ex eo, quod in eis inueniũtur a d.13.q.1.a 2.arg. sed contra. p.p.13.a.8.c. 38.a.1.3. p.37 a.1.c.4 d.27 q.p.2. p. quæst 2. arg.2.& ad 2

tres dimensiones; & ideo aliquando ponitur hoc nomen corpus ad significandas tres dimensiones. secundum quod corpus ponitur species quantitatis. Si quæ vero sunt, quæ secundum se sunt nobis nota, vt calor, frigus, albedo, hæc non ab aliis denominantur, & idem est in illis id, quod nomen significat, & id à quo imponitur nomen ad significandum: & nomina illorum dicuntur nomina primitiua, quæ imponere, vt dictum est, non est difficile, nec requirit magnam scientiam.

ARTICVLVS II.

Vtrum nomina, & verba immediate significent conceptus, an res.

p. perh. l. 1. Videtur quod nomina, & verba immediate significent tantum res, non autem conceptus dicit enim Philosophus p perh. c. p. quod ea, quæ sunt in voce, sunt signa passionum animi; sed per passiones animi non consueuit Philosophus intelligere, & nominare conceptus, ergo ea quæ sunt in voce, non significant immediate conceptus, sed res.

4. d. 3 q. p a. 2. quæst. p. ad ad eph. p. l. 7 op. 73. a p. 2 Præterea nomen non conuenit voci, nisi secundũ quod facit notitiam de re, propterea enim dicitur nomen quasi notamen, & imponitur ad cognoscendam rem, vnde & dicitur significare substantiam rei, & pro re, quam nobiscum ferre non possumus, vtimur eius nomine; sed illud immediate significat nomen cuius loco illo vtimur, & ad quod significandum imponitur, ergo nomen non significat immediate conceptus.

p p 85 ar. 2. arg. 3 & in c. 3 Præterea illud significamus vocibus, quod intelligimus, & consequenter illud primo significamus per nomen, quod primo per illud intelligimus, sed quod primo intelligimus, est res, cuius species intelligibilis est similitudo, ergo voces primo, & immediate significant res.

q. 7. de pot. a. 5. c. p [illegible] q. 1. a 3. c & arg. 4. 4 Præterea quod in propositione vera enuntiatur de aliquo, debet de illo verificari, & in eo vere existere; sed in hac propositione Deus est sapiens, bonus, conceptio mentis formata de re significata per hæc nomina, non potest verificari, nec vere esse in Deo, nã quidquid est in Deo Deus est, at talis conceptio non est in Deo, sed in nostro intellectu, subiectiue, ergo hoc idem quod prius.

q 9 de pot a. 5. 5 Præterea si nomina, & verba immediate significarent conceptus, multæ propositiones veræ essent falsæ, vt quando dicitur homo est animal; nam neque in homine est conceptus animalis, neque conceptus hominis est conceptus animalis, ergo.

3 c. q a. ar. 5 pp. c. 31 a 2. ad 2. Tab. v. nomen n. p p. perh l a p. p q 85 ar. 2. arg. 3 & ad 3. quol. 4 a. 17. p perh. l. 5. 6 Præterea scientia est de rebus, non de conceptibus, sed illud immediate, & primo significant voces, de quo habemus scientiam, cuius signum est, quod nomen imponitur ab eo, per quod res cognoscitur, & scitur, puta à proprietate, vel operatione ergo.

Sed contra est, quod Philosophus p. perh. c. p. dicit, quod voces sunt signa intellectuum, & intellectus sunt similitudines rerum. Et c. de verbo ex eo probat quod verbum aliquo modo potest dici nomen, quia sicut nomen significat intellectum, & ideo generat aliquem intellectum in animo audientis, ita qui dicit verbum, constituit intellectum in animo audientis, ergo voces immediate significant conceptus, non res.

pp. 13. a. p. & 4. c. a. 9. ad 2 q. 2. de ver. Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, quod nomina, & verba significant res, & conceptus, sed hos immediate, & per prius, illas vero mediate, mediantibus scilicet conceptibus, & per posterius, & quidem.

a p. c. q. 7 de pot a. 3 & 6. c. q 8 a. p c. 9 q. a 5. p perh. l a. 7 10. op. 73 a. p. p. eth. l. 7. Quod significent res ipsas manifestum est ex multis, & primo quidem ex vsu ipso nominum; nam cum ipsas res nobiscum ferre non possimus, pro ipsis rebus nominibus vtimur tamquam signis. Secundo ex modo diuerso, quo voces significatiuæ spectant ad grammaticos, & Philosophos, nam illi circa huiusmodi versantur, non propter res, quas significant, sed propter modum diuersum, ac varium illas significandi, quem ex se denotant, verbi gratia, quod aliquando per modum substantiæ, aliquando per modum accidentis, & actus, at physici authores voces ipsas magis referunt ad designandas res aliquas determinate, has vel illas in aliquo genere rerum: propter quod cum frequenter à physico, vel logico non instituantur voces significantes secundum numerum rerum, quia ars non coæquat naturam, contingit, quod physicus, vel logicus vna voce plures res designat, & sic fit æquiuocatio vocum. Tertio ex ordine ad ea, de quibus dicuntur; nam omne nomen commune Deo, & creaturis prius dicitur de Deo, quam de creaturis ratione rei significatæ, sicut è contra prius dicitur de creaturis ratione impositionis nominis, & modi significandi ipsius Quarto ex origine impositionis nominis, imponitur enim nomen ab eo, per quod res cognoscitur, puta à proprietate, vel operatione, si humanitus imponatur, vnde necessario debet rem significare. Postremo ratione rei significatæ, quæ est id, cui nomen imponitur, dicitur nomen significare substantiam, sicut ratione eius, à quo nomen imponitur, dicitur significare qualitatem.

q 4 de ver. a. p. c. p p. 13. a. 3 & 6. c. 13. a. 2. ad 4. Tab. v. nomen n. 16. pp. 13 2. ad a 8 c. 5. 18 a. 2. c. 33. a. p. ad 3. 1. p. 37. a. a c.

p p. 13. a p. ad 3 p. d. 11. let. d. 22 q. p a p. ad 7 ad 6. q. p. a. 1. c. p. p. 34 ar. p c 7. de pot. a 6. c. q. 8. ar p. c. 4. de ver. a. p c. & ad p 7. 9. Quod vero voces significatiuæ, seu nomina, & verba significent conceptus, multipliciter etiam patet, nam primo vox exterior significatiua ideo dicitur verbum, quia significat internum mentis conceptum a quo quantum ad vocem, & significationem procedit. & quæ non est significatiua, verbum dici non potest, vnde naturaliter verbum primo, & principaliter dicitur interior conceptus, secundario vero vox externa interioris conceptus significatiua, nam huius causa finalis, & efficiens est verbum interius, finalis quidem, quia verbum vocale ad hoc a nobis exprimitur, vt interius verbum manifestetur, efficiens vero, quia verbum prolatum exterius cum sit significatiuum ad placitum, eius principium est voluntas, sicut & cæterorum artificiatorum; & ideo sicut aliorum artificiatorum præexistit in mente artificis imago quædam exterioris artificij, ita in mente proferentis exterius verbum præexistit quoddam exemplum exterioris verbi. (ad eph. p l. 6) Secundo ratione conceptuum nomina, quæ tribuuntur Deo, & creaturis, prius dicuntur de creaturis quam de Deo, licet sit è contra ratione rei significatæ. (p. p q. 13 a. 9. arg 2. & ad 2.) Tertio aliqua nomina dicuntur propria, & incommunicabilia, aliqua appellatiua, & communicabilia ex significato, & tamen non ita dicuntur ex re significata, sed ex conceptu, quia Deus est nomen appellatiuum, significat enim naturam diuinam vt in habente, & tamen ipse Deus nec est vniuersalis, nec singularis, & nomen hoc Deus secundum rei veritatem est incõmunicabile. (12 q. 91. a p.) Quarto propterea ad homines vtimur verbis, vt eis manifestemus conceptũ nostri cordis, quem non possunt cognoscere, nisi verbis nostris illum eis exprimamus; & ideo laude oris ad eosdem vtimur, vt vel illis, vel aliis audientibus innotescat, quod bonam opinionẽ de laudatis habemus. (p. d. 2. q p ar. 2.) Demũ hoc distinguitur nomen rei vt est quantitas, qualitas, à nomine secundæ intentionis, quale est genus, species, & similia, quod illa significãt

conceptionem, quia in intellectu intelligentis rem significatam per illa nomina existit similitudo obiectiue repræsentans illam intellectui intelligentis, hæc vero significant intentionem conceptionis, quia non existit in intellectu vtentis huiusmodi nominibus similitudo intentionis significatæ, sed significatum illorum est intentio, quam intellectus inuenit.

p c.g.c.35. & 53. p.perh.l.2.

Quod vero nomina, & verba immediate, & per prius significent conceptus, secundario vero, & mediate, atque adeo per posterius res mediantibus scilicet conceptibus, multipliciter etiam manifestum est, & primo quia Philosophus expresse id sentit, nam c. p.p.periher. docet ea, quæ sunt in voce esse signa passionum animi, & has esse similitudines rerum, per passiones autem animi quod intelligat internos conceptus mentis primum constare potest ex modo ipso significandi nominum, nam hoc nomen homo immediate significat naturam humanam in abstractione à singularibus, non autem hominem singularem, vt Platonici posuerunt, ipsam nimirum hominis ideã separatam, sed natura humana abstracta à singularibus non subsistit realiter secundum sententiam Arist. sed est in solo intellectu subiectiue, & obiectiue ratione conceptus. Præterea quia Philosophus diuidit in p.perh. res in singulares, & vniuersales, non autem diuidit illas, vt sunt à parte rei, quia nulla res a parte rei est vniuersalis, sed vt significantur per nomen, quia nimirum nomen immediate significat conceptus, ratione quorum res dicitur vniuersalis, vel singularis, quia in conceptu vniuersali, vel singulari repræsentatur. Deinde quia vox complexa, vt enuntiatio vocalis definitur à Philosopho, quod sit oratio significans verum, vel falsum, & consequenter compositionem, & diuisionem, in quibus consistit veritas, & falsitas, & hæc immediate, sed tam veritas, & falsitas, quam compositio, & diuisio tantum sunt in conceptibus, non autem in rebus, vt docet Philosophus 7.met. t. vlt. denique quia conceptus sunt vere similitudines rerum, vnde & vocantur similitudines expressæ, vt dicemus, & iidem soli sunt signum, & signatum nominum. Secundo probatur, quia illud immediate significatur ab instrumento, per quod definitur, definitur autem à fine, qui est vsus instrumenti; sed vsus omnis vocis significatiuæ est significare conceptus intellectus, ergo quod immediate significatur à voce significatiua, seu à nomine, & verbo est conceptus. Tertio illud primo, & per se & immediate significatur per nomen, & verbum, quod per se primo intelligitur, hoc autem non est res significata per nomen, sed verbum, & conceptus mentis, quem formamus de re, vt dictum est, tum quia ad hoc vt intellectus rem intelligat, necessario debet interius formare conceptum, per quem de re iudicet; format autem intellectus hoc verbum per intellectionẽ, vnde verbum debet esse terminus intellectionis, quo fit, vt esse verbi sit ipsum intelligi. Præterea quia vniuersaliter omne intellectum debet esse in intelligente, significat enim ipsum intelligere apprehensionem eius, quod intelligitur per intellectum, vnde etiam intellectus noster seipsum intelligens est in seipso, nõ solum vt idem sibi per essentiam, sed etiam, vt quid à se apprehensum intelligendo; intellectum autem in intelligente est intentio intellecta, verbum enim lapidis est lapis intellectus, sicut & verbum Dei est Deus intellectus. Deinde quia quod immediate intelligitur est vniuersale, non autem singulare, vniuersale autem, vt dictum est, non est res, sed conceptus. Quarto quia si nomina immediate significarent res ipsas, secundum quod sunt in se, etiam quoad modũ significandi sequerentur modum essendi, qui est in rebus, quem tamen non sequuntur, sed sequuntur modum essendi in cognitione nostra, nam aliquin nomen Deus esset nomen proprium, cũm tamen sit appellatiuum. Quinto, ratio cuiuslibet est, quam immediate significat nomen eius, vt ratio lapidis, quam immediate significat nomen lapis; sed ratio, quam significat nomen est definitio, & conceptus interior rei, est enim id, quod interius intellectus concipit de significatione cuiuslibet nominis, ergo. Sexto plura nomina dicta de Deo non alia ratione non sunt synonima, licet significent rem omnino vnam, quam quia non est eadem nominis significatio, eo quod nomina per prius conceptionem intellectus, quam rem intellectam significent, intellectus autem diuersas cõceptiones format de re, ergo. Postremo ex immediato significato sumitur vnitas, & diuersitas nominis; sed hæc non sumitur ex re significata, alioqui non daretur vllum nomen æquiuocum, sumitur autem ex conceptu, ergo hic est primum, & immediatum significatum, cum præsertim, vt dictum est conceptus sit signum, & signatum vocis, res autem tantum sit signatum, ergo dicendum est, quod nomina, & verba immediate, & per prius significant conceptus, quam res.

p.perh.l.1. 10. 7.met l 3.lit. qaol.3.a.17 p.perh.l 7. q 2 .a p. pp.q.85.a.2. ad 3.op.q.q. p & op 53.4. c.g c.11. q.2.a.p. op.q q.p p. d 2 q p.a.2. pp.q.13.a. 4. c.& ad p. q. 85.a.2.ad 3. p.c.g.c.35.p. p.q.13.a. 4.c. & ad p.op.9 q.p.q 2.de verit a.p.c. & 7.de pot. a.6.c.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus per passiones intelligit animæ operationes & cõceptus, qui possunt dici passiones, vel quia intelligere nostrum non est sine phantasmate, quod non est sine corporali passione, vnde & imaginatiuam Philosophus 3.de ani. vocat passiuum intellectum; vel quia extenso nomine passionis ad omnem receptionem, etiam ipsum intelligere intellectus possibilis quoddã pati est, vt dicitur 3.de ani. Vtitur autem potius nomine passionum, quam intellectuum, vel conceptionũ, tum quia ex aliqua animæ passione prouenit, puta ex amore, vel odio vt homo interiorem conceptum per vocem alteri significare velit, tum quia significatio vocum refertur ad conceptionem, secũdum quod oritur à rebus per modum cuiusdam impressionis, vel passionis.

p.perh.l.2.p. p.95.a.2. arg 1 & ad 1.& q.23.a p.c,

Ad secundum dicendum, quod nomina significant res, sed mediantibus conceptibus, vt dictum est, quod ex eo etiam manifestum est, quod ideo dicuntur significare substantiam rei, quia significant rationem definitiuam rei, & dicuntur significare substantiam rei perfecte, vel imperfecte, quia significant rationem perfecte, vel imperfecte repræsentantem essentiam rei.

l.c.in c. ad epi.c.p l. 7.pp.13.a.4. c.

Ad tertium dicendum, quod primum intellectum non est res significata per nomen, sed conceptus interior intellectus, vt dictum est.

in c.& q.2.a p.& q.9.de pot.a 5.c. 4.c.g.c.11.4. de ver.a.p.c. & ad p.& 7. 2.2.q.91.a.p c.

Ad quartum dicendum, quod sicut ratio, & conceptio hominis non dicitur esse in homine, quasi res quædam in ipso, sed est sicut in subiecto in intellectu, & in homine tamquam in significato, & tamquam in eo, quod præstat fulcimentum, & firmitatem veritatis ipsius, ex eo enim quod res est, intellectus habet veritatem, vel falsitatem, ita ratio bonitatis diuinæ est in intellectu, sicut in subiecto, in Deo autem sicut in significato, & sicut in eo quod correspondet per quandam similitudinem isti conceptioni, faciens eius veritatem.

l.c.ad 4. op.30.c.p.

Ad quintum dicendum, quod vera est hæc propositio, homo est animal, quia vt dictũ est, conceptus animalis est vere in homine tamquam in significato, & tamquam in eo, à quo habet firmitatem suæ veritatis. Dicitur vero conceptus animalis esse in conceptu hominis, sicut pars in toto, nam conceptus hominis est compositus ex conceptu animalis, & conceptu rationalis; quamquã neuter conceptus potest prædicari de conceptu speciei, sicut nec de composito physico

ex pluribus rebus potest ulla res, quæ sit illius pars, prædicari.

Ad sextum dicendum, quod conceptus dupliciter potest considerari, vno modo, vt res, & sic primo, & per se, & directe cognoscitur, & sicut res, secundario vero, & reflexe conceptus. Alio modo, vt similitudo & imago rei: cum enim verbum sit res intellecta, vt verbum lapidis est lapis intellectus, & similitudo lapidis est lapis ab intellectu apprehensa, & hoc modo conceptus necessario debet esse primum intellectum, quia ad hoc, vt intelligatur res ad extra, debet formari conceptus interior, qui sit similitudo, & imago eius, & ratione cuius res intellecta sit præsens obiectiue intellectui, & in illo existens sit vnum quid cum illo, & eo mediante iudicat intellectus de re.

ARTICVLVS III.

Vtrum facta mutatione in re significata fiat mutatio in significatione vocis significatiuæ, seu nominis.

Videtur quod facta mutatione in re significata fiat etiam mutatio in significatione nominis, aut verbi. Dicit enim Philosophus in prædicam. c. de subst. quod hæc propositio, sortes sedet, vera est eo sedente, & est falsa eo surgente, nam veritas rei est causa veritatis propositionis: cum ex eo, quod res est, vel non est, oratio dicatur vera, vel falsa: sed veritas propositionis non distinguitur ab eius significatione, nam veritas secundum Anselmum est rectitudo quædam, in quantum implet hoc, quod accepit in mente diuina, & prædictæ propositionis veritas consistit in hoc, quod significet sessionem sortis, ergo mutata re significata mutatur etiam significatio nominis.

2 Præterea verum cum ente conuertitur, sed mutata re significata mutatur veritas propositionis, ergo & mutatur entitas, & significatio ipsius.

3 Præterea in te tempto vto telatiuoti m intermitur aliud, nam esse relatiui est ad aliud: sed signum, & signatum sunt correlatiua ergo mutata re mutatur & significatio signi, & per consequens nominis.

4 Præterea dicit Philosophus: 2. de gen. t. 64 quod futurus quis incedere non incedet: sed hoc non est verum, si semper manet eadem significatio propositionis vocalis, etiam si mutetur res, ergo mutata re mutatur etiam significatio propositionis vocalis.

Sed contra est, quod Philosophus in prædicam. c. de subst. & 9 met. t. 21. dicit, quod ratio eadem manens aliquando est vera, aliquando falsa ob mutationem factam in re, ergo re mutata non mutatur significatio vocis.

2 Præterea cessante sessione sortis adhuc ista enuntiatio, sortes sedet, facit id, ad quod ordinata est in mente diuina; sed ordinata est in mente diuina, vt significet sessionem sortis, ergo cessante, & mutata sessione sortis non mutatur significatio prædictæ propositionis, atque adeo vocis significatiuæ.

Respondeo dicendum, quod in qualibet voce significatiua præsertim complexa, quæ sola significat verum, vel falsum, vt docet Philosophus p. perih. c. p. duo sunt, vnum essentiale, & hoc est significatio, essentiale enim est enuntiationi, vt significet illud, ad quod est instituta, voces enim simplices significatiuæ, ex quibus componitur enuntiatio, nunquam totum ex partibus, puta nomina, & verba supra vocem, quæ est quid naturale, addunt significationem ex instituto, quæ aduenit sicut forma materiæ, & hæc significatio est veritas, quæ conuenit ei ex entitate vocis significatiuæ, illi conuenient, in quantum est res; in qualibet enim re dicitur esse veritas, quando implet illud, ad quod est ordinata, vel quod accepit in mente diuina; vox autem significatiua complexa præsertim, vt est enuntiatio, accepit in mente diuina, vt significaret aliquid; alterum est accidentale, & est veritas, quæ conuenit voci significatiuæ, & enuntiationi, non in quantum est res, sed vt comparatur ad res intellectas, seu vt est signum talis rei, quæ consistit in adæquatione eius ad rem illam; mutata re significata non mutatur enuntiatio, & vox significatiua, quantum ad essentialia, & per consequens quantum ad significationem, & veritatem, quæ conuertitur cum ente, & conuenit enuntiationi, vt est res; mutatur autem veritas accidentalis enuntiationis de prædicato contingenti, seu adæquatio signi sine aliqua mutatione ipsius signi, & significationis, quod manifestum est in relationibus posse contingere, & ideo veritas enuntiationis contingentis per se non manet, veritas autem enuntiationis necessariæ per accidens potest deficere quantum ad esse, quod habet in anima, vel in rebus, si res illæ deficiunt, tunc enim non remanet illius veritas, nisi in Deo, in quo sunt vna, & eadem veritas.

Ad primum ergo dicendum, quod enuntiatio, vt dictum est, sicut & quælibet vox significatiua præsertim complexa dupliciter potest considerari, vno modo, secundum quod est res quædam, atque adeo secundum veritatem ei conuenientem vt sic, seu quatenus est significatiua, & sic illa manente non potest ab ea remoueri significatio ipsius, & consequenter veritas entitatiua, nam hæc est id, quod accepit in mente diuina, quod perpetuo implet, quandiu manet. Alio modo, secundum quod comparatur ad res intellectas, & secundum veritatem significationis, puta quatenus significat opinionem veram, & sic dicitur enuntiatio vera, quando adæquatur rei, & talis veritas mutatur mutata re.

Ad secundum dicendum, quod licet verum sit, quod ens, & verum conuertantur, siue sumatur verum, quod est in intellectu, siue quod est in re; diuersimode tamen id contingit, quia secundum quod dicitur de rebus, conuertitur cum ente per prædicationem, omne enim ens est adæquatum intellectui diuino, & potens sibi adæquare intellectum humanum, & è conuerso; si autem accipiatur verum, prout dicitur de intellectu, atque adeo de enuntiatione, sic conuertitur cum ente, quod est extra animam, non per prædicationem, sed per conuenientiam, eo quod cuilibet intellectui vero oportet, quod respondeat ens aliquod, & contra; & proinde si fiat mutatio ex parte rei, non est necesse, quod fiat mutatio in significatione enuntiationis, vt dictum est, sed tantum in veritate, nam illud, quod est in aliquo, non sequitur illud, in quo est, nisi quando causatur ex principiis eius, vnde lux, quæ causatur in aere ab extrinseco, scilicet à sole, sequitur motum solis magis, quam aerem, & veritas, quæ est in enuntiatione causatur à rebus, & ideo non sequitur significationem, quæ illi inest ex institutione mentis diuinæ, vt dictum est, sed existentiam rerum, ex eo enim quod res est, vel non est, oratio vera, vel falsa dicitur, vel intelligitur.

Ad tertium dicendum, quod in voce significatiua

l.c in c. & ad p & 2.

complexa, seu in enuntiatione aliud est significatio, aliud adæquatio significationis ad rem, seu veritas signi, nam illa est essentialis enuntiationi, & respicis sessionem simpliciter, vnde non sequitur eius existentiam, sed tantum diuinam institutionem, hæc vero est accidentalis enuntiationi; & respicit existentiam rei, à qua causatur, & ideo illa manns immutata manente enuntiationu, licet mutetur res, hæc vero mutata re mutatur, & sic patet etiam ad quartum.

ARTICVLVS IV.

Vtrum vox significatiua possit clarius, & distinctius significare rem, quam ab imponente talem vocem intelligatur.

4. met, l. 7. 4 d. p. q p ar ℣ quæst 1. c & quæst 3 arg. 4 q. 9 de ver. a 3.

Videtur quod vox significatiua possit clarius, & distinctius significare, quam ab imponente talem vocem intelligatur. Dicit enim Philosophus 4. met. t. 10, quod vox significatiua significat aliquid alicui, sed significare aliquid alicui nihil aliud est, quam repræsentare, vel manuducere audientem in cognitionem alicuius rei, ergo cum audiens possit audita voce significatiua clarius, & distinctius intelligere rem significatam tali voce, quam intelligatur ab imponente, vox significatiua poterit clarius, & distinctius significare rem, quam ab imponente intelligatur.

p p. q. 3 a. p. c. a 8. c. & ad 2. q. 7. de pot a. 5 c. & ad 5. & 6.

2 Præterea nomen homo significat essentiam hominis secundum quod est in se, & similiter nomen lapis naturam lapidis in se; sed nos non cognoscimus substantiam rei, secundum quod est in se, nam illam tantum cognoscimus ex proprietatibus, & operationibus; vnde aliud est, à quo nomen substantiæ imponitur, & id, ad quod significandum imponitur, quæ duo propterea idem sunt in iis, quæ secundum se sunt nobis nota, vt sunt qualitates sensibiles, vt calor, frigus, albedo, ergo voces significatiuæ, seu nomina, & verba possunt clarius, & distinctius significare.

p p. q. 13. a. 1. c. & ad p.

3. Præterea catenus nomen significat rem aliquam perfecte, vel imperfecte, quod est clarius, vel minus clare, quatenus illam perfectè, vel imperfecte repræsentat proprietas, vel forma à qua tale nomen deducitur, vt patet in nominibus, quibus nominamus Deum, sed fieri potest, vt talis proprietas, & forma rem significatam perfectius repræsenset, quam eadem intelligatur ab imponente illi nomen ex tali forma, ergo.

p. perihe l a. p. p. 13. a 1 p. 3. 4. & p. c. g. c 30.

Sed contra est, quod Philosophus p. perih. c p dicit, quod voces sunt signa intellectuum, & intellectus sunt similitudines rerum; vnde voces secundum Philosophum referuntur ad res mediante conceptione, ita vt secundum quod aliquid à nobis concipi, & cognosci potest, sic à nobis possit exprimi nomine; sed hoc est maiorem, vel minorem claritatem significationis nominis pendere à magis, vel minus perfecta, & clara cognitione imponentis nomen, ergo non potest nomen distinctius significare rem, quam intelligatur ab imponente illi tale nomen.

p. p. q. 13 a 9 ad 3.

2 Præterea nomina non sequuntur modum essendi, qui est in rebus, sed qui est in cognitione nostra, propter quod nomen Deus est nomen appellatiuum, & communicabile, cum tamen secundum rei veritatem sit proprium, & incommunicabile; sed hoc est nomen in sua significatione clara, vel obscura sequi conditionem cognitionis imponentis nomen, ergo.

3. Præterea intellectus ita significat per nomina sicut apprehendit; vnde quia apprehendit Deum in hac vita imperfecte, etiam imperfecte eum nominat; sed hoc est clare, vel minus clare nomen significare rem secundum quod intellectus imponentis nomen perfecte, vel minus perfecte, & clare, rem cognoscit, & apprehendit, ergo nomen non potest clarius, & distinctius significare rem, quam ab imponente intelligitur. p. p. q. 13 a. 1. c. p. d. p. in lit.

4 Præterea ex eo clara, & distincta, vel minus distincta, & clara nominis significatio pendes, ex quo habet, quod sit significans quid est res, vel non, nam si significat quid est rei, exprimit illius naturam, secundum quod est, si vero non exprimit sic naturam, non significat distincte, clare, & perfecte, sed imperfecte, & obscurè; sed ideo nomen significat, & exprimit naturam rei, quia significat conceptum definitiuum rei, cui sic rem concipiens nomen imponit, ergo idem, quod prius. p. p. q. 13. a. p. & 4. c.

Respondeo dicendum quod necesse est dicere, nullum nomen clarius, & distinctius posse rem aliquam significare, quam ab intellectu imponentis illi nomen intelligatur; ratio est, quia nos imponimus nomina rebus, secundum quod veniunt in cognitionem nostram, & mediante illâ nomina significant res perfectius, & clarius, vel minus perfecte, & clare, sicut clarius, vel minus clare res ipsas concipimus, vt manifeste patet in nominibus, quæ imponimus ad significanda diuina attributa, vel Deum ipsum; quia enim nos cognitionem accipimus à rebus creatis, imponimus nomina secundum modum rerum creatarum. Et quia quæ sunt in creaturis, non sunt per eundem modum in Deo, sed excellentiori modo, ideo nomina, quæ nos imponimus, non sunt sufficientia ad significandum Deum, vt per se constat, nomina enim significantia in abstracto significant quid imperfectum, non per se subsistens, vt humanitas, vel albedo, concreta vero significant quid compositum, neutrum autem diuinæ conuenit nobilitati. Et quia Deum in hac vita videre non possumus per suam essentiam, sed illum cognoscimus ex creaturis secundum habitudinem principii, & per modum excellentiæ, & remotionis, ideo illum nominamus ex creaturis, & per consequens obscure, vel minus obscure, & imperfecte, sicut imperfecte, vel minus imperfecte illum creaturarum perfectiones repræsentans, & eodem modo nos illum ex his cognoscimus. Contra vero, quia possumus in hac vita formare conceptum quidditatiuum exprimentem naturam hominis, & lapidis, secundum quod in se sunt, ideo possumus vtrique nomen imponere, quod clare, & distincte naturam vtriusque exprimat. Vnde manifestum est, quod nomen non potest clarius, & distinctius significare rem, quam concipiatur ab eo, qui ei nomen imposuit. p. d. p. in sit. p. p. q. 13 a. p. 3. 4 p. c. g c. 30.

Ad primum ergo dicendum, quod cum nomen, vt dictum est, non significet rem nisi mediante conceptu, tunc dicetur distincte significare, quando significabit mediante conceptu distincto, quem quis format de re, cui nomen imponit. Vnde quando quis audito tali nomine melius, & clarius rem significatã intelligit, non erit vi nominis significantis clarius, & distinctius rem, sed aliunde, puta ex alia cognitione, quam de ipsa re habuit sub alio nomine, vel quia ex meliori ingenio proprio, cognito alicuius nominis significato, discurrendo alia cognoscis, sicut ex principiis, conclusiones deducimus, non tamen ex vi significationis nominis. l. c in c. & in arg. sed contra. Caiet. p p. q. 13 a p.

Ad secundum dicendum, quod secundum quod naturam alicuius rei ex proprietatibus, & effectibus cognoscere possumus, sic eam nomine possumus p. p. q. 13 a 8. ad 2. & a p

significare. Vnde quia substantiam lapidis ex eius proprietate cognoscere possumus secundum seipsam, sciendo quid est lapis, hoc nomen lapis ipsam lapidis naturam, secundum quod in se est, significat, significat enim lapidis definitionem, per quam scimus quid est lapis; ratio enim quam significat nomen; est definitio, vt dicitur 4. met. Quia vero ex effectibus diuinis diuinam naturam cognoscere non possumus secundum quod in se est, vt sciamus de ea quid est, ideo nomina, quibus nominamus Deum, licet significent eius naturam, non tamen significant quid est Deus.

p.p.q.13.a.p.c. & a.2. ad 1. & arg 3.p. c.g.c. 30. Ad tertium dicendum, quod nomina imponuntur quidē a diuersis proprietatibus, & effectibus, & diuina imponuntur à diuersis processibus perfectionum creaturarum, sed tamen secundum quod ex his proprietatibus rem ipsam, & ex talibus processibus Deum cognoscimus, vt enim dictum est, vnumquodque nominamus sicut cognoscimus.

Nota circa hunc art. quod in nomine duo possunt considerari, impositio, & vsus, si consideratur primū, non potest nomen distinctius significare rem, quam intelligitur ab imponente illi nomen, quia nomen distincto significat, quia est signum conceptus distincti, mediante quo significat rem. Si vero consideretur secundum, potest nomen distinctius significare rem, quam intelligatur ab imponente nomen, nam secundum vsum nomen significat audienti mediante conceptu, quem audiens format de re; potest autem audiens distinctius cognoscere rem, quam imponens, vt si hic nunquam viderit rem illam, cui nomen imposuit, & audiens tale nomen, rem illam videnit. S. Tho. loquitur de significatione nominis ex impositione.

ARTICVLVS V.

Vtrum veritas, & falsitas sint in vocibus significatiuis, atque adeo in intellectu simplici.

p.p.q.16.a.2. arg. p. p. perih. l. 3. 3. de ani.l. 6. VIdetur quod veritas sit in vocibus incomplexis significatiuis, & in conceptu simplici. Dicit etiam Philosophus 3. de ani.t. 26. quod sicut sensus propriorum sensibilium semper veri sunt, ita & intellectus eius, quod quid est, sed intellectus quod quid est, est simplex, ergo etiam in illo potest esse veritas, & consequenter, & in voce simplici.

p perih. l. 3. 2 Præterea si quæratur, quid natat in mari, vel an sit magister in Gymnasio, & respondeatur priori interrogationi piscis, posteriori vero est: sic respondens verum, vel falsum dicit, sed sic respondens vnam tantum vocem, simplicemque conceptum format, ergo & veritas, & falsitas possunt esse in voce, & conceptu simplici

ibid. 3 Præterea, Verba primæ, & secundæ personæ, vt curro, curris, & verba exceptæ actionis, vt fulminat, tonat, idem significant, quod ego curro, tu curris, sed hæ sunt orationes significantes verum, vel falsum, ergo veritas, & falsitas insunt etiam vocibus simplicibus.

ibid. 4 Præterea res dicitur vera, vel falsa, sicut dicitur verum aurum, vel falsum; dicitur etiam quod ens, & verum conuertuntur; sed simplex conceptio est similitudo rei, & vox simplex est significatiua rei, ergo etiam simplex vox, & conceptus habent veritatem.

6. met. l. 4. 5 Præterea definitio dicitur vera, vel falsa; sed definitio pertinet ad vocem, & conceptum simplicem, ergo veritas, & falsitas insunt voci, & conceptui simplici.

6 Præterea quod significat esse, vel non esse, significat verum, vel falsum; sed omne verbum finitum significat esse, nam currere idem est, quod currentem esse, ergo verbum, quod est vox incomplexa, significat verum, vel falsum. p. perih. l. 5.

Sed contra est, quod Philosophus 6. met. dicit, quod circa simplicia, & quod quid est non est veritas, neque in intellectu, neque in rebus, neque consequenter in vocibus simplicibus; & p. perih. c. p. dicit, quod in compositione, & diuisione est veritas, & falsitas, non in conceptu simplici: & quod quia nomina, & verba sunt similia conceptui simplici, si nihil illis addatur, non significant verum, vel falsum. p.p q. 16. a. 2. 6 met. l. 4. q. p. de ver. ar. 3. p perih. l. 3.

Respondeo dicendum, quod quia conceptiones intellectus præambulæ sunt ordine naturæ vocibus, quæ ad eas exprimendas proferuntur, ideo ex similitudine differentiæ, quæ est circa operationes intellectus per ordinem ad veritatem, & falsitatem tamquam ex causa, quam imitatur effectus, oritur differentia, quæ est circa similitudines vocum per ordinem ad veritatem & falsitatem. Est ergo considerandum, quod, vt traditur in 3. de ani. t. 21. duplex est operatio intellectus, vna dicitur a quibusdam imaginatio intellectus, sed à Philosopho indiuisibilium intelligentia quæ consistit in apprehēsione quidditatis simplicis. quæ alio nomine etiam formatio dicitur: alia est, quam dicunt fidem, quæ consistit in compositione, & diuisione. In posteriore operatione inuenitur verum, & falsum, in priore autem non inuenitur nisi vt habet adiunctam posteriorem, quod potest esse manifestum ex tribus, primo ex ratione veri vt sic, nam hæc consistit in adæquatione rei, & intellectus. idem autem non adæquatur sibi ipsi, sed æqualitas diuersorum est. vnde ibi primum inuenitur ratio veritatis in intellectu; vbi primo incipit intellectus aliquid proprium habere, quod res extra animam non habet sed aliquid ei correspondens, inter quæ adæquatio attendi potest. intellectus autem formās quidditates non habet nisi similitudinem rei existentis extra animam, sicut & sensus, in quantum accipit speciem rei sensibilis; sed quando incipit iudicare de re apprehensa, tunc ipsum iudicium intellectus est quoddam proprium ei, quod non inuenitur extra in re, sed quando adæquatur ei, quod est extra in re, dicitur iudicium verum esse: tunc autem intellectus iudicat de re apprehensa, quando dicit, quod aliquid est, vel non est. quod est intellectus componentis, & diuidentis. Vnde Philosophus 6. met. dicit, quod compositio, & diuisio est in intellectu, & non in rebus: & inde est, quod veritas per prius inuenitur in compositione, & diuisione, & per ordinem ab illa, secundario, & per posterius reperitur verum in intellectu formante definitiones: nam definitio dicitur vera vel falsa ratione compositionis veræ, vel falsæ, & hoc dupliciter, vel quando dicitur esse definitio eius, cuius non est vt si definitio circuli assignetur triangulo, vel quando partes definitionis non possunt componi ad inuicem, vt si definiatur aliquid, quod sit animal insensibile, hæc enim compositio, qua implicatur, quod aliquod animal est insensibilē, est falsa. Secundo ex ratione veri inquantum est perfectio intellectus: Cum enim omnis res sit vera, secundum quod habet propriam formam naturæ suæ, necesse est, quod intellectus inquantum est cognoscens, sit verus, inquantum habet similitudinem rei cognitæ, quæ est forma eius, inquantum est cognoscens, & propter hoc per conformitatem intellectus, & rei veritas definitur. Vnde conformitatem istam cognoscere est cognoscere veritatem, hanc autem nullo modo cognoscit sensus: licet enim visus habeat similitudinem rei visibilis, & tamen illius

Marginal notes (right column): 3. d. 14. q. p. a. p. quæst. 1. 14. de ver. a. p. — q. p. de ver. ar. 3. c. — ibid. & p. d. 19. q. 5. a. p. ad 7. 3. de ani. l. 11. tab. verbo definitio n. 6. 6. met. l. 11. — pp. q. 16. a. 2. c. p. perih. l. 3. 6. met. l. 4. — p. perih. l. 3. 3. de ani. l. 11. p. d. 19. q. 5. a. p. ad 7.

dicatur verus, non tamen cognoscit hoc verum, quia non cognoscit habitudinem conformitatis suæ ad rem, vel comparationem, quæ est inter rem visam, & id quod ipse apprehendit de ea. Intellectus autem potest conformitatem sui ad rem intelligibilem cognoscere, & ideo solus intellectus potest cognoscere veritatem. Vnde Philosophus 6. met. dicit, quod veritas est solum in mente, idest sicut in cognoscente veritatem', sed tamen intellectus non apprehendit eam, secundum quod cognoscit de aliquo', quod quid est, sed quando iudicat rem ita se habere, sicut est forma, quam de re apprehendit, tunc primo cognoscit, & dicit verum, & hoc facit componendo, & diuidendo; nam in omni propositione aliquam formam significatam per prædicatum vel applicat alicui rei significatæ per subiectum, vel remouet ab ea; & ideo bene inuenitur, quod sensus est verus de aliqua re, vel intellectus cognoscendo quod quid est, sed non cognoscit, aut dicit verum. Vnde veritas erit quidem in sensu, & intellectu simplici, vt in quadam re non autem vt cognitum in cognoscente, quod importat nomen veri. perfectio enim intellectus est verum vt cognitum, & ideo proprie loquendo veritas est tantum in intellectu componente, & diuidente. Tertio idem patet ex eo, quod immediate vtraque

p d.19.q.5.a. p. ad 7. operatio intellectus respicit, nam prima operatio respicit quidditatem rei, secunda vero respicit esse ipsius; quia ergo ratio veritatis fundatur in esse, & nō in quidditate, ideo veritas, & falsitas proprie inueniuntur in secuoda operatione, non autem in prima, nisi

p. perih. l. 3. per accidens ratione compositionis annexæ, vt dictū est. Quoniam vero voces sunt signa conceptuum mentis, formantur enim ad exprimeodos conceptus intellectus, ideo ad hoc, quod sigoum conformetur significato, necesse est quod aliqoæ voces significent cum vero, & falso, licet ioquantum sunt res quædam, dicantur veræ, sicut & aliæ res, voces scilicet incomplexæ, quæ sunt similes iotellectui simplici, eiusque signum; quod & à signo confirmat Philosophus p. perih c.p. ex nomine composito, hircoceruus, qood componitur ex hirco, & ceruo. Huiusmodi enim nomina significant aliquid, nam significant simplices conceptus licet rerum compositarum, non tamen eo sigoificant verum, vel falsum, nisi illis addatur esse, vel non esse, per quæ exprimitur iudicium intel-

pr q.16.a.5. 7 & c. p. d.1. q p.a.1.c. d. 19.q.5.a. p p. perih.l. 7. lectus. Vode manifestum est, quod veritas, & falsitas proprie tantum est io intellectu componente, & diuidente, & in simplici, non nisi ratione compositionis annexæ, & similiter est de vocibus complexis, & incomplexis: licet enim veritas primo dicatur de intellectu, dicitur tamen etiam de enuntiatione, inquantum est signum eius, sicut & dicitur de re, vt de causa eiusdem.

p p.q.16 a. 2. c. in e. huius a. Ad primum ergo dicendum, quod veritas est quidem in sensu, vt dictum est, vel in iotellectu cognoscente quod quid est, tamquam in quadam re vera, non autem vt cognitum in cognoscente, quod importat nomen veri, hoc enim modo tantum est in intellectu componeote, & diuidente, & in vocibus complexis.

p. perih. l. 3 Ad secundum dicendum, quod in illa responsione intelligitur verbum, quod fuit in interrogatione positum. & sicut nomen per se positum non significat verum, vel falsum, ita nec verbum per se dictum.

ibid. Ad tertium dicendom, quod in prædictis verbis intelligitur certus, & determinatus nominatiuus, vnde est implicita compositio, licet non explicita: in illis enim verbis certum iotelligitur suppositum, quod per consignificatum verbi determinatur; verbum enim primæ personæ refert actum suum ad substantiam cuius est ille actus, & ideo suppositum determinatum est per verbum. Idemque dicendum est de verbis secundæ personæ, nam in illis etiam ex consignificato verbi determinatur suppositum, & ideo talia verba incomplexa secundum causam, & virtutem sunt complexa; & idem est de verbis exceptæ actionis, quæ non ex consignificato, sed ex significato verbi, quod vni soli conuenit, determinant sibi suppositum. Idem etiam est in verbis impersonalibus, vt in verbo legitur; non enim dicuntur impersonalia, quia nullius personæ sint actus, nam hoc est impossibile, quia agere, & pati est proprium substantiæ, sed dicuntur impersonalia, quia certam personam non determinant, vel primam, vel secundam, vel tertiam. Cum enim dicitur, legitur, seosus est, ab aliquo legitur.

Ad quartum dicendum, quod veritas est tam in ibid. simplicibus, quam in compositis, & in omnibus rebus, sicut in eo, quod est verum, sed sicut in dicente, vel cognoscente verum, non inuenitur nisi in compositione, & diuisione; quod sic patet. Verum, vt dicit Philosophus 6. eth. c. 3. est bonum intellectus, vode de quocumque dicitur verum oportet, qood hoc sit per respectum ad intellectum. Comparantur autem ad intellectum voces quidem sicut signa, res autem sicut ea, qoorum intellectus sunt similitudines. Considerandum est autem, quod aliqua res comparatur ad intellectum dupliciter, vno modo, sicut mensura ad mensuratum, & sic comparantur res naturales ad iotellectum speculatiuum humanom, & ideo intellectus dicitur verus, secundum quod conformatur rei, falsus autem, secundum quod discordat à re. Res autem naturalis non dicitur esse vera per comparationem ad intellectum nostrum, sicut posuerunt quidam antiqui naturales existimantes rerum veritatem esse solum in hoc, quod est videri; secundum hoc enim seqneretur, quod contradictoria essent simul vera, quia contradictoria cadunt sub diuersorum opinionibus; Dicuntur tamen res aliquæ veræ, vel falsæ per comparationem ad intellectum nostrum, non essentialiter & formaliter, sed effectiue, inquantum scilicet natæ suot facere de se veram, vel falsam existimationem, & secundum hoc aurum dicitur verū, vel falsum. Alio modo res comparantur ad intellectum, sicut mensuratum ad mensuram, vt patet in intellectu practico, qui est causa rerum; vnde opus artificis dicitur esse verum, inquantum attingit rationem artis, falsum vero, inquantum deficit à ratione artis. Et quia omnia etiam naturalia comparantur ad intellectum diuinum, sicut artificialia ad artem, consequens est vt quælibet res dicatur esse vera, secundum quod habet propriam formam, secundum quam imitatur artem diuinam, nam falsum aurum est verum aoricalcum, & hoc modo ens, & verum conuertuntur, quia quælibet res naturalis per suam formam arti diuinæ comparatur, vnde p. phys. Philosophus formam oominat quoddam diuinum.

Ad quintum dicendum, quod quia veritas, vt di- p d 19 q. 5 a. ctum est, fundatur in esse, quod respicit secuoda ope- p. ad 7. ratio, non autem quidditate, quam respicit prima operatio ideo veritas, & falsitas proprie inueniuntur in secunda operatione, & in signo eius, quod est enuntiatio & non in prima, vel signo eius, quod est definitio, nisi secundum quid, sicut etiam quidditatis esse est quoddam esse rationis, & secundum istud esse dicitur veritas in prima operatione intellectus; per quem etiam modum dicitur definitio vera; sed huic veritati noo adiungitur falsitas per se, quia intellectus habet verum iudicium de proprio obiecto, in quod naturaliter fertur, & teodit, quod est quidditas rei, sicut & visus de colore, sed per accidens admisce-

tur falsitas ratione scilicet affirmationis, vel negationis annexæ, quod contingit, vt dictum est, dupliciter, vel ex comparatione definitionis ad definitum, & tunc dicitur definitio falsa respectu alicuius, & non simpliciter, sicut definitio circuli est falsa de triangulo: vel respectu partium definientium adinuicem, in quibus implicatur impossibilis affirmatio, sicut definitio vacui, quod est locus, in quo nullum corpus est; & hæc definitio dicitur falsa simpliciter, sed hoc non contingit nisi in quidditatibus compositorum, quia in quidditatibus rerum simplicium non deficit intellectus, nisi in hoc, quod omnino nihil intelligit, vt dicitur 9. met. t. 22. Secundæ autem operationi admiscetur falsitas etiam per se, non quidem quantum ad primas affirmationes, quas naturaliter intellectus cognoscit, vt sunt dignitates, sed quantum ad consequentes, qua rationem inducendo contingit errare per applicationem vnius ad aliud. Vnde manifestum est, quod veritas proprie loquendo tantum est in complexis.

p. perih. l. 5. Ad sextum dicendum, quod licet omne verbum finitum implicet esse, & verbum infinitum non esse, nam idem est non currere, & non currentem esse, nullum tamen verbum significat hoc totum, rem esse quod tamen requiritur ad veritatem, & falsitatem; hæc enim consistit in compositione, quæ nequit intelligi, nisi secundum quod innectit hæc duo extrema.

QVÆSTIO XVII.

De Principijs Materialibus Enuntiationis.

Deinde considerandum est de principijs materialibus enuntiationis.

CIRCA QVÆ QVÆRVNTVR DVO.

1 *De Definitione Nominis.*
2 *De Definitione Verbi.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum definitio nominis sit à Philosopho recte assignata.

p. perih. l. 4. quol. 4 a. 17. arg. sed contra. VIdetur quod definitio nominis à Philosopho p. periher. c. 2. non sit recte assignata, quod sit vox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars significat separata. Dicit enim Philosophus p. perih. c. 2. quod neque nomen infinitum, vt non homo, neque casus nominum sunt nomina; sed illis conuenit definitio nominis, nam de casibus nominũ dicit Philosophus ibidem, quod eadem est ratio; quã significat nomen in omnibus illis; nomen autem infinitum vere est vox significatiua ad placitum cuius nulla pars significat separata, & vtraque possunt subijci, vel prædicari, quod est proprium nominum, vt si dicatur, non homo est nomen infinitum; Petrum pœniter, ergo definitio nominis non fuit à Philosopho recte assignata.

p. perih. l. 5. 2 Præterea dicit Philosophus p. perih. c. 3. quod verba secundum se dicta sunt nomina, sed definitio allata non conuenit verbis, nam hæc significant cum tempore, illa sine tempore, vt dicitur in definitione nominis, ergo. l. 4.

l. 4. 3 Præterea vox est quædam res naturalis: sed nomen non est aliquid naturale, sed ab hominibus institutum ergo non debuit in definitione nominis poni vox loco generis nominis, sed magis signum ex institutione, vt dicatur nomen est signum vocale sicut conuenientius definiret quis scutellam, si diceret, quod est vas ligneum, quam si diceret, quod est lignum formatum in vas.

4 Præterea nomen dies, vel annos significant tempus: sed quod significat tempus non significat sine tempore, ergo falso dicitur in definitione nominis, quod nomen significat sine tempore. Ibid.

5 Præterea nomen compositum, vt equiferus, est vere nomen, vt dicitur p. perih. c. 2. sed huius pars significat separata, vt dicit Philosophus p. perih. c. de oratione, & patet, quia ideo nominis simplicis pars non significat separata, quia nomen simplex imponitur ad significandum ab aliquo simplici conceptu, sed nomen compositum imponitur à conceptu composito, ergo pars eius significat separata. l. 4 & 6.

Sed contra est autoritas Philosophi definientis nomen, quod sit vox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars significat separata. l. 4.

Respondeo dicendum, quod definitio nominis à Philosopho allata perfecte complectitur totam eius essentiam. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod definitio ideo dicitur terminus, quia includit totaliter rem, ita scilicet, quod nihil est rei extra definitionem, cui definitio non conueniat, neque aliquid aliud est infra definitionem, cui definitio conueniat. Hoc autem totum manifestum est in hac definitione nominis à Philosopho assignata, nam & ideo quinque ponit in illa, vt illud perfecte distinguat a cæteris omnibus quæ non sunt nomina, cum quibus tamen aliquo modo conuenit. Ponitur ergo primo vox per modum generis, in quo conuenit cum verbo, per quod distinguitur nomen ab omnibus sonis, qui non sunt voces, nam vox est sonus ab ore animalis prolatus cum imaginatione quadam, vt dicitur 2. de ani. t. 80. Secundo additur prima differentia, scilicet significatiua, ad differentiam quarumcunque vocum nõ significantium, siue sit vox articulata, & litterata, vt blictri, siue non litterata & non articulata, vt sibilus pro nihilo factus. Tertio ponitur secunda differentia, cum dicitur, secundum placitum, idest secundum institutionem humanam, a beneplacito hominis pendentem nullum enim nomen inquit Philosophus c. de nomine, est naturaliter, ex hoc enim est nomen, quod significat, non significat autem naturaliter, sed ex instituto id enim quod naturaliter significat, non fit, sed naturaliter est signũ, at nomẽ non significat, nisi quando imponitur, & per hoc distinguitur nomen à vocibus significatiuis naturaliter, sicut sunt gemitus infirmorum, & soni bestiarum, quorum nullum est nomen, quamuis habeant nomina; sonus enim leonis dicitur rugitus & bouis mugitus. Quarto ponitur tertia differentia (sine tempore) per quod differt nomen à verbo, quia enim id, quod primo, & principaliter mensuratur; est motus, in quo consistit actio, & passio, ideo verbum, quod significat actionem, & passionem, significat cum tempore, quia vero substantia secundum se considerata, prout significatur per nomen, non habet inquantum huiusmodi, vt mensuretur tempore, sed solum secundum quod subijcitur motui, ideo nomen non significat cum tempore. Quinto ponitur quarta differentia, cum subditur, cuius nulla pars est significatiua separata, scilicet à toto nomine, comparatur tamen ad significationem nominis, secundum quod est in toto, quod ideo est, quia significatio est quasi forma nominis; hæc enim aduenit rei naturali, puta voci, sicut p. perih. l. 2. & 4. mat. 8 æ, vt forma lecti ligno, nulla autem pars le-

parata habet formam totius, sicut manus separata ab homine non habet formam humanam; neque pars lecti à lecto separata habet formam lecti; & per hoc distinguitur nomen ab oratione, cuius pars significat separata, vt cum dicitur, homo iustus; & sic patet, quod definitio nominis fuit a Philosopho recte assignata.

p. perih. l. 4. Ad primũ ergo dicendũ secundũ Ammoniũ, quod Philosophus in definitione nominis communius definit nomen, postea vero significationem nominis arctat subtrahendo prædicta à nomine. Vel dic quod definitio nominis simpliciter non conuenit prædictis; non quidem nomini infinito, quia omne nomen significat aliquam naturam determinatam, vt homo, aut personam determinatam, vt pronomen, aut vtrãque determinatam, vt sortes, at nomen infinitum, vt non homo, neque determinatam naturam, neque determinatam personam significat; imponitur enim vt dicunt interius, & Ammonius à negatione hominis, quæ æqualiter dicitur de ente, & de non ente. Dicimus enim quod equus est non homo, & quod chimera est non homo; Quia tamen significatur per modum nominis, quod potest in enuntiatione subijci & prædicari, requiritur ad minus suppositum in apprehensione. Neque etiam conuenit casibus nominis, & per consequens hi non sunt nomina, sed solus nominatiuus dicitur principaliter nomen, tum quia per solum nominatiuum est impositio nominis ad significandum, tum quia, vt dicit Philosophus c. de nomine, nomen semper significat verum, vel falsum, si illi addatur verbum substantiuum est, vel fuit, vel erit, non sic casus nominis; Qui enim dicit, Catonem est, neque verum, neque falsum significat, potest tamen significare casus nominis verum, vel falsum, si illi addatur nomen impersonale, nam huiusmodi verba cum obliquis significant verum, vel falsum, vt cum dicitur, pœnitet sortem, quia actus verbi intelligitur ferri super obliquum, ac si dicatur, pœnitentia habet

quol. 4 a. 17. ad 1. & p de ver a. p. c. & ad 2. sortem. Vel dic, quod quia diuersitas consignificationis tollit nominis identitatem; ideo secundum Philosophum obliqui non sunt nomina, sunt tamen vnum nomen non simpliciter, sed inquantum conueniunt in vno ordine declinationis.

p. perih. l. 5. Ad secundum dicendum, quod nomen sumitur dupliciter, vno modo, prout communiter significat quamlibet dictionem impositam ad significandam aliquam rem. Et quia etiam ipsum agere, & pati est res quædam, ideo etiam ipsa verba, inquantum nominant, idest significant agere, & pati, sub nominibus comprehenduntur communiter acceptis. Alio modo sumitur nomen proprie, prout distinguitur contra verbum, & sic significat rem sub determinato modo, prout scilicet potest intelligi vt per se existens, vnde nomina possunt subijci, & prædicari.

p. perih. l. 4. Ad tertium dicendum, quod artificialia sunt quidem in genere substantiæ ex parte materiæ, in genere autem accidentium ex parte formæ, nam formæ artificialium sunt accidentia. Nomen ergo significat formam accidentalem, vt concretam subiecto. Cum autem in definitione omnium accidentium oporteat poni subiectum, necesse est, quod si qua nomina significant accidens in abstracto, in eorum definitione ponatur accidens in recto quasi genus, subiectum vero in obliquo quasi differentia, vt cum dicitur, simitas est curuitas nasi. Si qua vero nomina significant accidens in concreto, in eorum definitione ponitur materia, vel subiectum quasi genus, & accidens quasi differentia, vt cum dicitur, simum est nasus curuus. Si igitur nomina rerum artificialium significant formas accidentales vt concretas subiectis naturalibus, conueniention est, vt in eorum definitione ponatur res naturalis quasi genus, vt dicamus, quod scutella est lignum figuratum: & similiter, quod nomen est vox significatiua: secus autem esset, si nomina artificialium acciperentur quasi significantia ipsas formas artificiales in abstracto.

Ad quartum dicendum, quod circa tempus tria possunt considerari, Primo ipsum tempus, secundum quod est res quædam, & sic potest significari à nomine, sicut quælibet alia res. Secundo id, quod tempore mensuratur inquantum huiusmodi. Et quia id, quod primo, & principaliter mensuratur, est motus, in quo consistit actio, & passio, ideo verbum quod significat actionem & passionem, significat cum tempore: substantia autem secundum se considerata, prout significatur per nomen, & pronomen non habet inquantum huiusmodi, vt tempore mensuretur, sed solum secundum quod subijcitur motui, prout per participium significatur, & ideo verbum, & participium significant cum tempore, non autem nomen, & pronomen. Tertio potest considerari ipsa habitudo temporis mensurantis, quæ significatur per aduerbium temporis, vt cras, heri, & huiusmodi. Ibidem.

Ad quintum dicendum, quod in hoc nomine composito, equiferus hæc pars, ferus, nihil per se significat, sicut significat in hac oratione. Equus ferus, cuius ratio est, quod vnum nomen ponitur ad significandum vnum simplicem conceptum: aliud autem est id, à quo imponitur ad significandum ab eo, quod nomen significat, sicut hoc nomen lapis imponitur à læsione pedis, quam non significat, quod tamen imponitur ad significandum conceptum cuiusdam rei: & inde est, quod pars nominis compositi quod imponitur ad significandum conceptum simplicem, nõ significat partem conceptionis compositæ, à qua imponitur ad significandum sed oratio significat ipsam conceptionem compositam: vnde pars orationis significat partem conceptionis compositæ. Est tamen hoc discrimen inter partem nominis simplicis, & cõpositi, quod licet neutra significet secundum rem, pars tamen nominis simplicis neque est significatiua secundum rem, neque secundum apparentiam: cuius differentiæ ratio dicta est in obiectione, quia nimirum nomen simplex sicut imponitur ad significandum conceptum simplicem, ita etiam imponitur ad significandum ab aliquo conceptu simplici, nomen vero compositum licet sit impositum ad significandum conceptum simplicem est tamen impositum ad significandum à conceptu composito. & propter hoc habet apparentiam, quod eius pars significet: Vnde & Philosophus c. de nomine ad hanc differentiam horum nominum designandam dixit, quod non vt est in simplicibus nominibus, sic etiam in compositis, nam in illis nullo pacto pars est significatiua: in compositis vero videtur quidem pars significare, nihil tamen separata significat. Et c. de oratione ait, quod in duplicibus, idest in nominibus compositis syllabæ, quæ possunt esse dictiones in compositionem nominis compositi venientes significant aliquid, scilicet in ipso composito, & secundum quod sunt dictiones, non autem significant per se, pro vt sunt huiusmodi nominis partes. l. 4. & 6.

ARTICVLVS II.

Vtrum definitio verbi recte sit à Philosopho tradita.

VIdetur quod definitio Verbi non sit à Philosopho p. perh. c. de verbo recte tradita, quod nimirum consignificet tempus, cuius nulla pars extra p. perih. l. 5.

significat, & est sem per eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Quia participia & casus verbi non sunt verba, vt dicit Philosophus loco citato. sed illa consignificant tempus, ergo consignificare tempus non est proprium verbi, & consequenter eius definitio non est recte tradita.

Ibidem. 2 Præterea verba infinitiui modi, imo & aliorum modorum inte. dum ponuntur ex parte subiecti, vt cum dicitur, ambulare est moueri. curro est verbum, ergo verbum non est semper ex parte prædicati, & per consequens non semper est nota eorum, quæ de altero dicuntur.

Ibidem 3 Præterea verba significant actionem, vel passionem, quæ sunt accidentia, sed accidentia non dicuntur de subiecto. sed sunt in subiecto, nam illud dicitur de subiecto, quod essentialiter prædicatur, vt cum dicitur, homo est animal, illud autem est in subiecto, quod est illius accidens, vt cum dicitur, homo est albus. Ergo verbum non est nota eorum, quæ de altero dicuntur.

Ibidem. 4 Præterea verba infinita vt non currit, non sunt proprie verba, vt dicit Philosophus c. de verbo; sed illis conuenit definitio verbi, nam & consignificant tempus, significant enim agere, & pati, quæ sunt in tempore, sicut & priuatio eorum; vnde & quies tempore mensuratur; vt dicitur 6. phys. t. 31. & semper ponuntur ex parte prædicati, sicut & verbum, quia negatio reducitur ad genus affirmationis, ergo.

Ibidem 5 Præterea dicit Philosophus, c. de verbo, quod verbum constituit intellectum in animo audientis, & facit ipsum quiescere; sed vox consignificans tempus, cuiusque pars nihil extra significat, & est nota eorum, quæ dicuntur vel de subiecto, vel in subiecto, non facit quiescere audientem, nam semper remanet suspensus illius animus, de quo dicatur talis vox, ergo definitio verbi, vel non est recte tradita, vel falsum est, quod dicit Philosophus de verbo.

ibid. Sed contra est autoritas Philosophi p. peri her. c. de verbo definientis verbum modo prædicto.

l. 5. & 6. Respondeo dicendum, quod definitio verbi est competens. Ad cuius manifestationem considerandum est, quod Philosophus breuitati studens non posuit in definitione verbi ea, quæ sunt nomini, & verbo communia, relinquens ea intellectui legentis ex his, quæ dixit in definitione nominis. Ponit autem tres particulas in definitione verbi, quarum prima distinguit verbum à nomine, in hoc scilicet, quod dicit quod consignificat tempus; nomen enim significat sine tempore, verbum vero cum tempore, vt cursus quia significat actionem non per modum actionis, sed per modum rei per se existentis, non consignificat tempus, eo quod est nomen, curro autem cum sit verbum significans actionem per modum actionis, consignificat tempus, quia proprium est motus tempore mensurari, actiones autem nobis notæ sunt in tempore, consignificare enim tempus, seu significare cum tempore est significare rem mensuratam tempore vt sic, quod soli verbo conuenit; significare vero tempus est significare principaliter tempus, vt tem quandam, quod potest nomini conuenire. Secunda vero particula est, per quam verbum distinguitur ab oratione, cum dicitur, cuius pars nihil extra significat, quæ ideo prætermissa non fuit, licet posita fuerit in definitione nominis, vel quia, vt dicit Ammonius, sicut ideo posita fuit in definitione nominis, vt illud distingueret ab orationibus, quæ componuntur ex nominibus, vt cum dicitur, homo est animal, ita etiã debuit poni in definitione verbi, vt illud distingueret ab orationibus, quæ componuntur ex verbis, vt cum dicitur, ambulare est moueri; vel quia cum verbum importet compositionem, in qua perficitur oratio significans verum, vel falsum, maiorem conuenientiam videbatur habere verbum cum oratione, quod est quædam pars formalis illius quam nomen, quod est quasi pars materialis orationis. & ideo oportuit illam iterari. Tertia particula est, per quam distinguitur verbum non solum à nomine, sed etiam à participio, quod significat cum tempore. cum dicitur, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota, quia scilicet nomina, & participia possunt poni ex parte subiecti, & prædicati, sed verbum semper est ex parte prædicati nisi sumatur vi nominis. cuius ratio est, quia subiectum enuntiationis significatur, vt cui inhæret aliquid, verbum autem significat actionem per modum actionis, de cuius ratione est, vt inhæreat. (si tamen consideretur, vt accidens, nam si consideretur vt tale accidens, seu secundum propriã rationem, non dicit inhærere, sed esse ab alio, vt dictum est; dicitur ergo verbum semper esse nota eorum, quæ prædicantur de altero, tum quia verbum significat id, quod prædicatur; tum quia in omni prædicatione oportet esse verbum, eo quod verbum importat compositionem, qua prædicatum componitur cum subiecto. Addit postremo Philosophus ad maiorem explicationem tertiæ particulæ, vt eorum, quę de subiecto, vel in subiecto sunt, quia omnis prædicatio fit per verbum ratione compositionis importatæ, siue prædicetur aliquid essentialiter, siue accidentaliter. Vnde manifestũ est, quod definitio verbi fuit recte a Philosopho assignata. q 14.

Ad primum ergo dicendum, quod participium consignificat quidem tempus, non tamen est verbũ, quia non est nota eorum, quæ prædicantur, cum etiã se teneat ex parte subiecti, vt dictum est; casus vero verbi non sunt proprie verba licet consignificent tẽpus, quia, vt dicit Philosophus c. de verbo, verbum consignificat tempus præsens, at casus verbi, vt curret, currebat significant tempus hinc inde circunstãs: propterea vero quæ consignificant tempus præteritum, vel futurum non sunt verba proprie dicta, quia cum verbum proprie sit, quod significat agere, vel pati, hoc est proprie verbum, quod significat agere, vel pati actu, quod est agere vel pati simpliciter, sed agere, vel pati in præterito, vel futuro est secundum quid. Sunt autem hic duo aduertenda, vnum est, quod signanter dicit Philosophus, quod verbum consignificat tempus præsens, non autem dixit præsens simpliciter, ne intelligatur præsens indiuisibile, quod est instans. quia in instanti non est motus, nec actio, nec passio, sed oportet accipere præsens tempus, quod mensurat actionem, quæ incepit, & nondum est determinata per actum. Alterum est, quod rationabiliter verba præteriti, vel futuri temporis dicuntur casus verbi, quod consignificat tempus præsens, quia præteritum, vel futurum dicitur per respectum ad præsens, est enim præteritum, quod fuit præsens, futurum autem, quod erit præsens Cum autem declinatio verbi varietur per modos, tempora, numeros, & personas, variatio, quæ fit per numerum & personam, non constituit casum, vel casus verbi, quia talis variatio non est ex parte actionis, sed ex parte subiecti, sed variatio, quæ fit per modos, & tempora, respicit ipsam actionem, & ideo vtraque constituit casus verbi, nam verba imperatiui, vel optatiui modi casus dicuntur, sicut & præteriti, vel futuri temporis, sed verba indicatiui modi temporis præsentis non dicuntur casus, cuiuscunque personæ sint, vel numeri. l. 5.

Ad secundum dicendum, quod verba infiniti modi, vt dictum est, ponuntur ex parte subiecti, quando

sumuntur in vi nominis, vnde & in græco, & in locutione latina suscipiunt additionem articulorum, sicut & nomina. Cuius ratio est, quia proprium nominis est, vt significet rem aliquam quasi per se existentem, proprium autem verbi est, vt significet actionem, vel passionem. Potest autem actio significati tripliciter, vno modo per se in abstracto, veluti quædam res, & sic significatur per nomen, vt cum dicitur actio, passio, ambulatio, & similia. Alio modo per modum actionis, vt scilicet est egrediens à substantia, & inhærens rei, vt subiecto, & sic significatur per verba aliorum modorum, quæ tribuuntur prædicatis, sed quia etiam ipse processus, vel inhæretitia actionis potest apprehendi ab intellectu, & significari, vt res quædam, inde est, quod ipsa verba infinitiui modi, quæ significant ipsam inhærentiam actionis ad subiectũ, possunt accipi, vt verba ratione concretionis, & vt nomina, pro vt significant res quasdam. Quoniam vero additum est in argumento, etiam verba finiti modi poni ex parte subiecti vt cum dicitur, curro est verbum, dicendum est in tali locutione hoc verbum curro non sumi formaliter, secundum quod eius significatio refertur ad rem, sed secundum quod materialiter significat ipsam vocem, quæ accipitur, vt res quædam, & ideo non tam verba, quam omnes orationis partes, quando ponuntur materialiter, sumuntur in vi nominum.

l. 5. Ad tertium dicit Boetius, quod vtraque ad idem pertinent, accidens enim, & de subiecto prædicatur, & in subiecto est. Sed quia Aristoteles disiunctione vtitur, videtur aliud per vtrumque significare. Et ideo dici potest, quod cum Aristoteles dicit, quod verbum est semper nota eorum, quæ de altero prædicantur, non est sic intelligendum, quasi significata verborum sint, quæ prædicantur, quia cum prædicatio videatur magis ad compositionem pertinere, ipsa verba sunt, quæ prædicantur magis, quam significent prædicata. Est ergo intelligendum, quod verbum semper est signum, quod aliqua prædicentur, quia omnis prædicatio fit per verbum ratione compositionis importatæ, sine prædicetur aliquid essentialiter, siue accidentaliter, vt dictum est.

ibid. Ad quartum dicendum, quod definitio verbi allata datur de verbo communiter sumpto, Huiusmodi autem dictiones negantur esse verba, quia deficiunt à perfecta ratione verbi; dicuntur autem verba communiter, quia in aliquo cum verbis conueniunt. Propterea vero Philosophus tales dictiones vocauit verba infinita, quod nomen ante ipsum nondum erat inuentum, sed ipse primus prædictis dictionibus imposuit, quia vnaquæque earum indifferenter potest dici de eo, quod est, & de eo, quod non est, sumitur enim negatio apposita non in vi priuationis, sed simplicis negationis, priuatio enim supponit determinatum subiectum. Differunt tamen à verbis negatiuis, quod verba infinita sumuntur in vi vnius dictionis, negatiua vero in viduarum dictionum.

ibid. Ad quintum dicendum, quod cum duplex sit operatio intellectus, vt dictum est, ille, qui dicit nomen, vel verbum, secundum se constituit intellectum quantum ad primam operationem, quæ est simplex conceptio alicuius, & secundum hoc quiescit audiens, qui in suspenso erat, antequam nomen aut verbum proferretur, & eius prolatio terminaretur, non autem constituit intellectum quantum ad secundam operationem, quæ est intellectus componentis, & diuidentis, nec quantum ad hoc facit quiescere audientem; & propterea statim subdit Philosophus, sed si est, vel non est, nondum significat, idest nondum significat aliquid per modum compositionis, aut diuisionis, aut veri, vel falsi.

QVÆSTIO XVIII.

De Principio formali Enuntiationis, quod est Oratio.

Deinde considerandum est de principio formali enuntiationis, quod est oratio.

Vtrum definitio orationis à Philosopho allata sit conueniens.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum definitio orationis à Philosopho allata sit conueniens.

Videtur quod definitio orationis à Philosophu allata non sit conueniens, quod sit vox significatiua secundum placitum, cuius partium aliquid significatiuum est separatim, vt dictio, non vt affirmatio, vel negatio. Sicut enim in definitione verbi prætermissum est à Philosopho genus illius, puta quod sit vox significatiua ob breuitatem, quia poterat intelligi ex eadem particula posita in definitione nominis, ita debuit ob eandem causam prætermitti in definitione orationis, ergo non videtur definitio orationis conueniens. p.perih.l. 6.

2 Præterea virtutis naturalis oportet esse naturalia instrumenta, quia natura non deficit in necessariis; sed potentia interpretatiua est naturalis, ergo instrumenta eius sunt naturalia; instrumentum autem eius est oratio, quia per hanc virtus interpretatiua interpretatur mentis conceptum, hoc enim dicimus instrumentum, quo agens operatur, ergo oratio est aliquid naturale, & per consequens non ex institutione humana, sed naturaliter significans. ibid.

3 Præterea dantur multæ orationes, quarum partes significant aliquid, vt affirmatio, vt si sol lucet, dies est, ergo falsum est, quod oratio sit, cuius pars significat separata, vt dictio, non vt affirmatio. ibid.

4 Præterea partes nominis compositi significant aliquid, vt dictio, & non vt affirmatio, vt patet in nomine respublica; sed nomen compositum, vt patet ex Philosopho c. de nomine, non est oratio, sed nomen, ergo orationis proprium non est, quod eius partes significent separatim, vt dictiones. ibid.

Sed contra est autoritas Philosophi definientis orationem modo prædicto c. de oratione. Ibid.

Respondeo dicendum, quod definitio orationis recte à Philosopho tradita est, vt manifeste patet discurrenti. Ponit enim primo illud, in quo oratio conuenit cum nomine, & verbo, cum dicit, oratio est vox significatiua ad placitum, est enim significatiua, quia generat in animo audientis aliquem intellectum, quomodo de verbo probauit Philosophus, & multo magis, quam nomen, & verbum, nam verbũ, cũ non significet esse, vel non esse, non constituit intellectum quantum ad secundam operationem, vt facit oratio, sed tantum quantum ad primam. Vnde non ita facit quiescere intellectum audientis, sicut facit oratio, est autem significatiua ad placitum, & non naturaliter, tum quia oratio est significatiua l. 5. & 6.

non

non sicut instrumentum virtutis naturalis, quia instrumenta naturalia virtutis interpretatiuæ sunt guttur, & pulmo, quibus formatur vox, & lingua, & dentes, & labia quibus litterati soni, & articulati distinguuntur; oratio autem, & partes eius sunt sicut effectus virtutis interpretatiuæ per instrumenta prædicta, sicut enim virtus motiua vtitur naturalibus instrumentis sicut brachijs, & manibus ad faciendum opera artificialia, ita virtus interpretatiua vtitur gutture, & alijs instrumentis naturalibus ad faciendam orationem, vnde oratio & partes eius non sunt res naturales, sed quidam artificiales effectus, & per consequens significant secundum institutionem humanæ rationis, & voluntatis sicut & omnia artificialia causantur ex humana voluntate; tum quia licet oratio significaret vt instrumentum, adhuc posset significare ex instituto, & non naturaliter, nam si virtutem interpretatiuam non tribuamus virtuti motiuæ, sed rationi, sic non est virtus naturalis, sed supra omnem naturam corpoream, sicut probatur in 3 de ani. ipsa autem ratio est, quæ mouet virtutem corporalem motiuam ad opera artificialia, quibus etiam vt instrumentis vtitur; non sunt autem instrumenta alicuius virtutis corporalis; & hoc modo potest etiã vti oratione, & eius partibus quasi instrumentis, quamuis non naturaliter significent. Secundo ponit, id, in quo oratio differt a nomine, & verbo, cum dicit, cuius partium aliquid est significatiuum separatim; supra enim dictum est, quod pars nominis non significat aliquid per se separata, sed solum quod est coniunctum ex duabus partibus. Signanter autem non dicit cuius pars significat aliquid separata sed cuius partium aliquid est significatiuum propter negationes, & alia syncathegoremata, quæ secundum se non significant aliquid absolutum sed solum habitudinem vnius ad alterum. Sed quia duplex est significatio vocis, vna quæ refertur ad intellectum compositum, alia quæ refertur ad intellectum simplicem, prior significatio conuenit orationi, posterior non conuenit orationi, sed eius parti, & ideo additur in definitione, vt dictio, non vt affirmatio pars enim orationis est significatiua, sicut dictio significat, puta vt nomen, & verbum, non vt affirmatio quæ componitur ex nomine & verbo; homo namque quod est pars orationis, significat aliquid sed non vt affirmatio vel negatio, quia non significat actu esse, vel non esse, sed tantum in potentia, nam si addatur illi esse, vel non esse, ex vtroque fiet oratio, quæ significabit, vt affirmatio. Et sic patet, quod definitio orationis est conueniens.

1. 6. Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus nõ posuit in definitione verbi particulam hanc, quod sit vox significatiua, quia supponebat illam vt positam in definitione nominis studens breuitati, iterat tamen illam in definitione orationis, quia significatio huius differt a significatione nominis, & verbi, quia hæc significant simplicem conceptum, illa compositum.

1. 6. Ad secundum dicendum, quod oratio vel non est significatiua, vt instrumentum virtutis naturalis, sed vt artificialis effectus, vel si est significatiua, vt instrumentum, non tamen, vt instrumentum virtutis naturalis. & ideo potest, licet sit instrumentum, significare ex institutione humana.

1. 6. Ad tertium respondet Porphyrius, quod in quocunque genere inuenitur prius, & posterius, debet definiri, quod prius est, sicut cum datur definitio alicuius speciei, puta hominis, intelligitur de eo, quod est in actu, non de eo quod est in potentia. Et ideo quia in genere orationis prius est oratio simplex, inde est, quod Aristoteles prius definit orationem simplicem. Vel potest dici cum Alexandro, & Ammonio, quod hic definitur oratio in communi vnde poni debet in hac definitione id quod est commune orationi simplici, & compositæ, habere autem partes significantes aliquid vt affirmationem solum competit orationi compositæ, sed habere partes significantes aliquid per modum dictionis & non per modum affirmationis est commune orationi simplici, & compositæ, & ideo hoc debuit poni in definitione orationis; & secundum hoc non debet intelligi esse de ratione orationis, quod pars eius non sit affirmatio sed quia de ratione orationis est quod pars eius sit aliquid, quod significat per modum dictionis, non per modum affirmationis; & in idem redit solutio Porphyrij quantum ad sensum licet quantum ad verba parum differat. Quia enim Arist. frequenter ponit dicere pro affirmare ne dictio pro affirmatione sumatur, subdit, quod pars orationis significat vt dictio, & non vt affirmatio quasi diceret secundum sensum Porphyrij, nõ accipitur nunc dictio secundum quod idem est, quod affirmatio. Philopponus, qui dicitur Io. Grammaticus voluit, quod hæc definitio orationis datetur solum de oratione perfecta eo quod partes non videntur esse nisi alicuius perfecti sicut omnes partes domus referuntur ad domum & ideo secundum ipsum sola oratio perfecta habet partes significatiuas. Sed tamen hic decipitur, quia quamuis omnes partes referantur ad totum perfectum quædam tamen partes referuntur ad ipsum immediate, sicut paries, & tectum ad domum & membra organica ad animal; quædam vero mediantibus partibus principalibus, sicut lapides referuntur ad domum mediante pariete neruí autem, & ossa ad animal mediantibus membris organicis, puta mediantibus manibus, & pedibus. Sic ergo omnes partes orationis principaliter referuntur ad orationem perfectam, cuius pars est oratio imperfecta, quæ etiam ipsa habet partes significantes vnde ista definitio conuenit tam orationi perfectæ, quam imperfectæ.

Ad quartum dicendum, quod in nominibus compositis, vt dictum est quæ imponuntur ad significandam rem simplicem ex aliquo intellectu composito, partes secundum apparentiam aliquid significant, sed non secundum veritatem, & ideo dicit Philosophus, quod partes huiusmodi nominum compositorum significant aliquid, scilicet in ipso composito & secundum quod sunt dictiones, non autem significant per se, prout scilicet sunt huiusmodi nominum partes, sed eo modo, sicut supradictum est. 1. 6. & 4. q. 17. a. 5.

QVÆSTIO XIX.

De Enuntiatione.

Deinde considerandum est de enuntiatione.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR OCTO.

1. *Vtrum enuntiatio mentalis sit simplex actus intellectus, an compositus.*
2. *Vtrum definitio enuntiationis vocalis à Philosopho tradita sit conueniens.*
3. *Vtrum veritas sit solum in enuntiatione.*
4. *Vtrum veritas enuntiationis sit æterna.*
5. *Vtrum falsitas sit in enuntiatione.*
6. *Vtrum veritas enuntiationis consistat in relatione conformitatis ad res.*
7. *Vtrum enuntiatio sit tantum vera in vltimo instanti prolationis.*

M

8 *Vtrum enuntiationum de futuro contingenti vna sit determinate vera, & altera determinate falsa.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum enuntiatio mentalis sit simplex actus intellectus, an compositus.

p perih l. 6. 4 met. l. vlt. 3. de ani l. rr.

VIdetur quod enuntiatio mentalis sit actus simplex intellectus. Dicit enim Philosophus 9. met. t. vlt quod dictio simplicium est. sed nihil aliud est enuntiatio affirmatiua, quam dictio, vt dicitur 3. de ani. t. 21. ergo enunciatio est actus simplex.

p perih, l. 7

2 Præterea si enuntiatio mentalis consistit in pluralitate, & compositione conceptuum, nulla enuntiatio mentalis erit diuisio. quia diuisio non componit, sed separat; sed aliqua enuntiatio est diuisio, puta quæ est negatio vnius de alio, ergo enũtiatio mentalis non consistit in pluralitate, & compositione conceptuum.

6. met l 4 & l. cir in resp.

3 Præterea conceptus simplex hominis. & conceptus simplex animalis non constituunt enuntiationem affirmatiuam mentalem, sicut nec conceptus fundamenti, parietis, & tecti constituunt conceptum domus. sed hunc efficit conceptus vnionis, & compositionis importatæ per verbum: conceptus autem vnionis est simplex, cum per vocem simplicem significetur, ergo.

16 de malo. a 6. ad p 19. p. perih, l. 14 quol. 7 a. 1. & a. 14 ad 5 1. d 3. q 1 a. 4. c. 3 d 14 q p. a 1. quæst. 4 e 8 de ver. a. 14. e pp 58 a. 1. c. p. 2. 113. a. 7. ad 2.

4 Præterea enuntiatio mentalis est quoddam iudicium: sed iudicium est actus simplex, ergo enunt atio mentalis est actus simplex.

5 Præterea quæ simul cognoscuntur, per vnam formam, & vnum actum simplicem cognoscuntur; sed subiectum, & prædicatum simul cognoscuntur, vt dicitur .. met t vlt ergo cognoscuntur per vnum actum simplicem, & ita enuntiatio mentalis erit actus simplex.

p p 85 a 5. ad p 9. met. l. vlt. p. perih. l. 3 & 5

6 Præterea intellectus non aliter cognoscere dicitur multa componendo, vel diuidendo, quam cognoscendo comparationem, vel differentiam rerum, sed hanc comparationem, vel differentiam vnico actu cognoscit, nam hanc significat vox simplex, est, posita in enuntiatione vocali, quæ simplicem conceptum significat, ergo intellectus componit, & diuidit in enuntiatione mentali per conceptum simplicem, & sic ipsa enuntiatio erit actus simplex.

pp. 85 ar 5. arg. sed contra p perih l. 3 & 8. 6. met. l. 4.

1 Sed contra est, quod voces significant conceptiones intellectus, vt dicitur p. perih l p sed in enuntiatione vocali est compositio, & pluralitas vocum, ergo in enuntiatione mentali erit pluralitas, & compositio conceptuum

6. & 9. met. 3 de ani l. 11. p. p 85. ar. 5. arg p. q. p de ver. a. 3.

2 Præterea Philosophus 6 met t. vlt. 9. met. t. 22. & 3 de ani t. 21. duplicem facit operationem intellectus, primam vocat simplicium intelligentiam, secundam vero compositionem intellectuum; sed per compositionem intellectuum non intelligit res ipsas, quia compositio non est nisi multorum; nihil autem inuenitur in rebus, nisi res, quæ significatur per subiectum, & prædicatum, quæ est vna, & eadem, si compositio est vera, homo enim vere est id, quod est animal, ergo intelligit compositionem conceptuum, ergo enuntiatio mentalis quæ est secunda operatio intellectus, non est actus simplex, sed compositus.

12. met. l 11.

3 Præterea 12. met. t. 51 dicit Philosophus, quod in secunda operatione intellectus non habet totam suam perfectionem simul, sed in aliquo tempore; at si dicta operatio esset actus simplex, posset intellectus habere totam perfectionem suæ secundæ operationis simul, & in instanti, ergo.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, quod enuntiatio mentalis consistit essentialiter in cõpositione plurium conceptuum, per quos vna res ordinatur ad alteram, vel per comparatiuã attributionem, & compositionem, vel per differentiarum remotionem, & diuisionem quod multipliciter ostenditur, & primo ex enuntiatione vocali, quæ est significatiua mentalis. Cum enim in vocali necessario sint tres voces simplices, (nam in omni propositione necessario debent prædicatum, & subiectum esse aliquo modo secundum rem idem, & diuersa secundum rationem, diuersitas autẽ rationis repræsentatur per pluralitatem subiecti, & prædicati, vnitas autẽ per compositionẽ puta per verbum, & vnaquæque vox simplex formatur ad exprimendum simplicem conceptum,) necessario dicendum est in enuntiatione mentali tres etiam esse conceptus respondentes illis, quorum primus tamquam similitudo rei repræsentat subiectum, secũdus actualitatem simpliciter, seu esse in actu. tertius prædicatũ, nisi quod secundus primo, & per se repræsentat id, quod dictum est consequenter vero repræsentat vnitatem prædicati cum subiecto, atque adeo significat compositionem, in qua significatione quia dependet ex conceptu tertio, ideo ratione talis significationis magis exprimit rationem iudicij. & per illam dicuntur subiectum, & prædicatũ simul cognosci, quatenus faciunt vnum totũ, scilicet vnam affirmationem. Secundo ex natura mentalis enuntiationis, cum enim hæc fiat, vt ait Philosophus 6. met. per intellectum componentem, vel diuidentem, debet esse quoddam mentale compositum, in quo plura componantur significantia compositionem, vel diuisionem rerum. sed esse cuiuslibet cõpositi consurgit ex pluribus componẽtibus, ergo enuntiatio essentialiter comprehendit multos conceptus; Quod confirmatur. quia ideo intellectus dicitur cõponens, quia ipse in intelligendo fit compositus, quia non intelligit ea, quæ componit vnico intuitu. & simul, sed successiue per plures conceptus, vnde & potest transmutari intelligendo de parte in partem, vt ait Philosophus 12 met t. 51. propterea negans intellectum diuinum quidquam posse intelligere per modum intellectus compositi. Tertio ex ipsa compositione mentali, quam inuoluit enuntiatio mentalis; ea enim siue consistat in successiua apprehensione subiecti, & prædicati vt inexistentis subiecto, ad differentiam Angeli simul apprehendentis hominem, & in homine animal, & propterea non componentis, siue in ordinatione vnius conceptus ad alterum, siue in comparatione vnius simplicis cõceptus ad alterum, qua apprehenditur vel compositio, seu identitas rerum quarum sunt conceptus, vel diuersitas earundem, siue in reductione duorum conceptuum in vnum per modum compositionis, vel diuersitatis, enuntiationem formando necessario inuoluit tres prædictos conceptus, nam successiua apprehensio plurium eum denotet intellectum sic intelligentem sic exire de potentia in actum & non statim in prima apprehensione omnia cognoscẽtem, includit plures conceptus, & apprehensiones vnam post aliam; ordinatio autem; sicut & ordo cum in sua ratione inuoluat rationem prioris, & posterioris, distinctionem, & originem, hæc eadem inuoluit in conceptibus, qui per enuntiationem mentalem ordinantur, & componuntur Sic conceptus vnionis prædicati cum subiecto supponit cognitionem subiecti, & illi comparat cognitionem prædicati. Et idem patet de comparatione, & reductione duorum in vnum, nam talis comparatio & reductio fit per ordinationem prædictam, & per compositionem,

p. p. 85. ar. 5. arg. sad contra p. perih. l 5 4. 5. a. mat. l. vl.

pp. 13. a. 12. c.

p e g. c. 58 q p. de ver. a. 3. c 91. ar. 7 c. pp. 14. ar. 14

12 met. l. 11.

p. p. 85. a. 5 c a. 6 c.

p perih. l 8.

p p. 14. a. 14.

p. p. 85. a 4 c

12 a6. a. p & 6 c p. d. 10. q. p a. 3. c.

p.e g.c 58.p perih.l.1.p.p 14.a.14.81.a 6 c. & at. 5. a.r.p 4 met.l.4 9 met.l.vlt. p perih.l.3. quæ necessario plurium est, sicut & diuisio. Quarto ex vi itate, quæ soli enuntiationi mentali inest: Cum voces sint signa conceptuum, quod dicitur de vocibus, idem dicendum est de conceptibus: vox autem simplex, & incomplexa non significant verum, vel falsum sed hæc tantum significant voces complexæ per affirmationem, & negationem ergo & conceptus simplex mentalis non potest esse verus, vel falsus, sed conceptus complexus ex pluribus per affirmationem, & negationem mentalem. Quinto ex proportione, quæ est inter intellectum compo nentem & diuidentem & intellectum discurrentem sicut se habet conclusio ad principium in intellectu discurrente, ita se habet prædicatum ad subiectum in intellectu componente; in intellectu autem discurrente cognitio conclusionis est omnino distincta a cognitione principij si enim intellectus noster statim in ipso principio videret veritatem conclusionis nunquam intelligeret discurrendo, ergo similiter in intellectu componente alia debet esse cognitio prædicati, & alia vnionis prædicati cum subiecto a cognitione subiecti, alioqui si intellectus statim in a prehensione quidditatis subiecti cognosceret omnia, quæ possunt illi tribui vel ab illo remoueri, nunquam intelligeret componendo & diuidendo & per consequens non intelligeret per plures conceptus, sed per vnum simplicem. Sexto ex differentia quæ est inter intellectum nostrum & diuinum in cognitione enuntiabilium nam, licet vterque cognoscit enuntiabile, non tamen vterque enuntiat sed solus intellectus noster, qui ideo dicitur enuntiare, quia enuntiabile, aliter quam est ex parte sui, licet non aliter q. 1 de ver.a. 7. c p.p. 87 a 5 c.p. c g.c 1 a 9. met.l vlt. p.p. 11 a. 11. c. & ad 5. & q 14.a.14. quam ex parte ipsius enuntiabilis, seu compositæ, & per modum intellectos compositi cognoscit. illud nimirum cognoscens per varias species, variosque conceptus, quos comparans ad inuicem, & quodammodo vniens in seipso enuntiabile format, at intellectus diuinus per eandem speciem, eundemque conceptum totum enuntiabile sicut est cognoscit, puta & sub ectum, & quidquid ab illo remoueri potest, & ei attribui. nec quidquam potest intelligere, vt inquit Philosophus 12. met. t xt. per modum intellectus compositi.

Ad primum dicendum, quod dupliciter sumitur à Philosopho dicere, vno modo pro affirmare & hoc 9 de anil tt. modo sumitur; de ani & cit dicere aliquid de ali 9. met.l vlt. quo. Altero pro eo, quod est proferre. quod est dicere p. perih.l. 6. aliquid & hoc modo sumitur 9. met. & p. perih. c. 4. vbi dicit quod oratio est vox significatiua, vt dictio, non vt affirmatio.

Ad secundum dicendum, quod quia conceptiones p.perih.l. 3. intellectus sont similitudines rerum, ea. quæ circa intellectum sunt dupliciter considerari possunt vno modo, secundum se. alio modo secundum rationes rerum, quarum sunt similitudines sicut imago Herculis secundum se quidem dicitur, & cuprum est, inquantum autem est similitudo Herculis, nominatur homo, sic etiam si consideremus ea, quæ sunt circa intellectum secundum se imperfectæ est compositio, vbi est veritas, vel falsitas, quæ nunquam inuenitur intellectu, nisi per hoc quod intellectus comparat vnum simplicem conceptum alteri, sed si referatur ad rem, quandoque dicitur compositio, quandoque diuisio, compositio quidem, quia intellectus comparat vnum conceptum alteri, quasi apprehendens coniunctionem, aut identitatem rerum, quarum sunt conceptiones, diuisio autem, quando sic comparat vnum conceptum alteri, vt apprehendat res esse diuersas. Per hunc enim etiam modum in vocibus affirmatio dicitur compositio, inquantum coniunctionem ex parte rei significat; negatio vero dicitur diuisio, inquantum significat rerum separationem.

Ad tertium dicendum, quod non qualiscunque p.p. 58 a. 4. ad p.p perih l 5 6 met.l. 4. pp q.14.a. 14 ad 5. multitudo intellectuum compositionem causat, sed multitudo illorum quorum vnum attribuitur alteri; enuntiatio namque mentalis formatur quidem ex pluribus conceptibus simplicibus, sed non quomodocunque sed vt constituunt compositionem, vel diuisionem, quatenus scilicet per illos intelligitur subiectum, & prædicatum vt faciunt vnum, puta vnam affirmationem, vel negationem. Quia enim intelligendo quid est homo, non ex hoc ipso alia, quæ illi insunt intelligimus, sed diuisim secundum quandam successionem, propter hoc ea, quæ seorsum intelligimus oportet nos in vnum redigere per modum compositionis vel diuisionis enuntiationem formando.

Ad quartum dicendum, quod iudicium dupliciter p.p.16. q. 5. ad p.p perih l.3. q. p. de ver.a.5.c. potest fieri, vno modo per simplicem intelligentiam, & hoc modo fit in Deo; altero modo per enuntiationem, & compositionem conceptuum, & sic fit in nobis: Iudicare enim rem ita esse, vel non esse nihil aliud est, quam componere, & diuidere & vtrumque nihil aliud est, quam dicere hoc ita esse, vel non esse. Vel dicendum, quod cum iudicium consistat 21.q 11.ar. 5. ad p. p. 2. q. 5. a. 7. ad 1. in apprehensione rei vt in se, aliquando est vnus actus simplex quando vnica apprehensione potest quis cognoscere & res, & accidentia ipsius quomodo est in Angelis, & in Deo, aliquando vero est actus complexus, seu compositus ex pluribus, quando scilicet per aliam apprehensionem apprehenditur res, & per aliam accidens illius, & per tertiam reducuntur illa duo in vnum, vt dictum est, & hoc modo fit iudicium in intellectu nostro.

Ad quintum dicendum, quod sobiectum, & prædicatum dupliciter possunt cognosci, vno modo, principaliter, quando scilicet cognoscuntur per plures quol.7.a.q. 8 de ver.a. 14.ad p. 6 met.l.4. Vid.Ca: p.p 58 a.2.& Fer. s.c g.c.101. species, & conceptus, & tamquam duo obiecta, & secundum se. Allo modo consequenter, & hoc du p iciter, vel quando cognoscuntur per vnam, & eandem speciem, & conceptum, quomodo cognoscuntur ab intellectu Angelico, & diuino, vel quando cognoscuntur tamquam quid vnum, seu quatenus ex illis fit vnum idest vna affirmatio, vel negatio, licet per diuersas species, & hoc modo coguntur ab intellectu nostro, quo etiam modo cognoscimus partes, vt constituentes aliquod totum.

Ad sextum dicendum, quod dupliciter potest co- pp.14 a 14.e 16 a. r p c g. c.58.q a de ver a.7. & l, ,ad 4 & 5. gnosci comparatio sicut & compositio, vel enuntiabile, vno modo comparatiue, compositæ & per modum enuntiabilis; & hoc modo qui cognoscit comparationem, compositionem, & enuntiationem, componit, & enuntiat, habetque intellectum compositum, vt contingit in nostro intellectu. Alio modo per simplicem intelligentiam seu simpliciter, sine vlla comparatione compositione. & formatione enuntiationis. & hoc modo cognoscere comparationem compositionem. & enuntiationem non est componere, & enuntiare, & hoc Deo, & Angelis conuenit, qui propterea non dicuntur componere, & enuntiare, sicut nec discurrere.

ARTICVLVS II.

Vtrum definitio enuntiationis recte sit à Philosopho assignata.

Videtur quod definitio enuntiationis non sit à p.perih.l 8 Philosopho recte assignata: quod sic orano, in qua est verum, vel falsum. Quia namque interrogante, qui ponto profert enuntiationem, non signi- 4 met.l 6.

ficat verum, vel falsum, vt dicit Philosophus p. perih er. 4 & istio est quia non est necesse quod quidquid quis dicit, hoc mente suscipiat, vel opinetur; sed enuntiatio sic prolata vere est enuntiatio, ergo enuntiatio non semper est vera, vel falsa.

p. perih. l. 13 pp. 6 ar. 1. c. q. p. de ver a 2. arg. 4. 2 Præterea definitio non debet conuenire alijs à definito sed hæc conuenit alis nam & lapides dicuntur veri & similiter vera domus ergo enunriatio non recte definitur per esse veram.

p. perih. l. 3. 3 Præterea diuisio fit per resolutionem in indiuisibilia siue simplicia; sed in vocibus simplicibus non est verum, & falsum, ergo nec erit in enunriatione, io qua est diuisio, puta in enuntiatione negatiua.

p. perih. l. 8. & proœmio. Sed contra est autoritas Philosophi p. perih. 4.

Respondeo dicendum, quod recte fuit a Philosopho assignata definitio enuntiationis. Ad cuius manifestationē considerandum, quod oratio, quamuis non sit instrumentū alicuius virtutis naturaliter operantis, est tamen instrumentum rationis, omne autē instrumentū oportet definiri ex suo fine, qui est vsus instrumenti; vsus autem orationis, sicut & omnis vocis significatiuæ est significare conceptū intellectus Duæ autem sunt operationes intellectus, in quarum na non inuenitur veritas, vel falsitas, in alia autem enitur vtraque. & ideo orationem enunciatiuam init ex significatione veri, & falsi, dicens quod non omnis oratio est enuntiatiua sed in qua est verum, vel falsum Dicitur autem in enuntiatione esse verum, vel falsum, sicut in signo intellectus veri, vel falsi, sed sicut in subiecto est verum, & falsum in mente, vt dicitur in 6. met. in re autem est sicut in causa, quia, vt dicitur in lib prædicam. ab eo, quod res est, vel non est oratio vera, vel falsa est: quoniam vero definitio soli definito conuenit, vnde & dicitur terminus rei, per hanc definitionem enuntiatio distinguitur ab alijs orationibus. & quidem ab imperfectis, patet, nam manifestum est, quod non significant verum, vel falsum, ab alijs vero perfectis idem etiam patet. Sciendum enim est, quod perfectæ orationis, quæ complet sententiam, quinque sunt species, videlicet enuntiatiua, deprecatiua, imperatiua, interrogatiua, & vocatiua, per quam non intelligitur solum nomen vocatiui casus, quia oportet aliquid partium orationis significare aliquid separatim, vt dicitur p. perih. cap 4. licet per vocatiuum prouocetur, siue excitetur animus audientis ad attendendum, sed intelligitur oratio, in qua plura coniunguntur, vt cum dico O bone Petre. Harum autem orationum enuntiatiua sola est, in qua inuenitur verum, vel falsum, quia ipsa sola significat absolute conceptum intellectus, in quo est verum, vel falsum. Sed quia intellectus vel ratio non solum concipit in se ipso veritatem rei tantum, sed etiam ad eius officium pertinet secundum suum conceptum alia dirigere & ordinare ideo necesse fuit, quod sicut per orationem enuntiatiuam significatur ipse mentis conceptus, ita etiam essent aliquæ aliæ orationes significantes ordinem rationis, secundum quem aliæ diriguntur. Dirigitur autem ex ratione vnius hominis alius homo ad tria. Primo quidem ad attendendum mente, & ad hoc pertinet vocatiua oratio; secundo ad respondum voce, & ad hoc pertinet oratio interrogatiua, ad quam dubitatiua reducitur: tertio ad exequendum in opere, & ad hoc pertinet quantum ad inferiores oratio imperatiua, quantum autem ad superiores oratio deprecatiua, ad quam reducitur oratio optatiua, quia respectu superioris homo non habet vim motiuam, nisi per expressionem sui desiderij. Quia igitur istæ quatuor species orationis non significant ipsum conceptum intellectus, in quo est verum, vel falsum, sed quendam ordinem ad hoc consequentem, inde est, quod in nulla earum inuenitur verum, vel falsum, sed solum in enuntiatiua, quæ significat id, quod de rebus concipitur, & inde est, quod omnes modi orationum in quibus inuenitur verum, vel falsum, sub enunriatione continentur, quem quidam dicunt indicatiuam, vel suppositiuam Et sic manifestum est recte fuisse a Philosopho traditam enuntiationis definitionem. p. perih. l. 2.

Ad primum ergo dicendum, quod voces significatiuæ formantur ad hoc, vt homo exprimat alijs suos conceptus internos nam si homo esset naturaliter animal solitarium, sufficerent ipsi passiones animi, quibus ipsis rebus conformaretur, vt earum notitiam in se haberet: sed quia homo est animal naturaliter politicum, & sociale, necesse fuit quod conceptiones vnius hominis innotescerent alijs, quod fit per vocē, & ideo necesse fuit esse voces significatiuas ad hoc, quod homines inuicem conuenirent: vnde illi, qui sunt diuersarum linguarum non possunt bene conuenire Rursum vero si homo vteretur sola cognitione sensitiua, quæ respicit solum hic, & nunc, sufficeret sibi ad conuiuendum alijs vox significatiua, sicut & cæteris animalibus, quæ per quasdam voces suas conceptiones sibi inuicem manifestant: sed quia homo etiam vtitur intellectuali cognitione, quæ abstrahit ab hic. & nunc, consequitur ipsum solicitudo non solum de præsentibus secundum locum, & tempus, sed etiam de his, quæ distant loco & tempore: Vnde vt homo suas conceptiones etiam his, qui distant secundum locum, & tempus manifestet, necessarius fuit vsus scripturæ. Quoniam ergo cum quis nullo interrogante, & prætente sponte profert enuntiationem, nullus est, cui enuntiatio significet verum vel falsum propterea nec ipsa enuntiatio dicitur enuntiare verum, vel falsum, nec proprie dicitur enunriatio, significatiua scilicet. & multo minus, quam quando quis alteri interroganti vna voce respondet cum hæc adiuncta propositioni interrogantis significet verum, vel falsum. pp. 16. a. p. ad

Ad secundum dicendum quod lapides, & domus dicuntur vera veritate rei, non autem veritate intellectus, cuius illa est causa. p. p. d. 19. q. 9 ad p. p. perih. l. 3.

Ad tertium dicendum, quod cum intellectus conceptiones sint similitudines rerum, dupliciter possunt considerari, vno modo, secundum se, & sic semper est compositio, vbi est veritas, vel falsitas, quæ nunquam reperitur in intellectu, nisi per hoc quod intellectus comparat vnum simplicem conceptum alteri: alio modo, vt sunt similitudines rerum, & hoc modo enuntiatio dicitur compositio, quatenus per illam apprehendimus coniunctionem rerum, diuisio vero, quatenus apprehendimus res esse diuersas: & per hunc modum etiam in vocibus affirmatio dicitur compositio, quatenus compositionem ex parte rei significat, negatio vero dicitur diuisio, quatenus significat rerum separationem.

QVÆSTIO III.

Vtrum in enuntiatione tantum sit veritas.

Videtur quod veritas non sit tantum in enuntiatione. Dicit enim Philosophus p. post. c. 5. quod propter quod vnumquodque & illud magis; sed ex eo quod res est, vel non est, enunriatio, vel opinio est vera, vel falsa, vt dicit Philosophus c. de sub- p. p. 16. art. p arg. 1.

ſtantia, ergo veritas magis eſt in rebus, quam in enuntiatione, & ſic non eſt tantum in illa.

p. d. 19. q. 5. a. p. arg. 4. ſed contra.

2 Præterea veritati opponitur falſitas, ſed hæc eſt in rebus: dicimus enim aurum falſum, ergo & in illis erit inuenire veritatem, & ita hæc non erit tantum in enuntiatione.

p. p. 16. art. p. arg. 2.

3 Præterea quidquid eſt verum, veritate verum eſt, ſi igitur veritas eſt tantum in enuntiatione, nihil erit verum, niſi ſecundum quod enuntiatur, quod eſt error antiquorum Philoſophorum, qui dicebant omne, quod videtur, eſſe verum, ad quod ſequitur contradictoria ſimul eſſe vera, cum contradictoria ſimul à diuerſis vera eſſe videantur, ergo veritas vel non eſt in enuntiatione vel non eſt tantum in illa.

Sed contra eſt, quod Philoſophus definit enuntiationem, quod ſit oratio, in qua eſt verum, vel falſum, definitio autem conuertitur cum definito.

p. perih. l. 8. 3. p. 6 o. a. 2. arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendum, quod verum ſecundum primam ſui rationem eſt in intellectu: Sicut enim bonũ nominat id, in quod tendit appetitus, ita verum nominat id, in quod tendit intellectus. Cum autem omnis res ſit vera, ſecundum quod habet propriam formam ſuæ naturæ, neceſſe eſt, quod intellectus inquãtum eſt cognoſcens, ſit verus inquantum habet ſimilitudinem rei cognitæ, quæ eſt forma eius inquantum eſt cognoſcens: & propter hoc per conformitatem intellectus, & rei veritas definitur; vnde conformitatẽ iſtam cognoſcere eſt cognoſcere veritatem. hanc autem nullo modo ſenſus cognoſcit; licet enim viſus habeat ſimilitudinem viſibilis non tamen cognoſcit cõparationem, quæ eſt inter rem viſam, & id, quod ipſe apprehendit de ea. Intellectus autem conformitatem ſui ad rem intelligibilem cognoſcere poteſt, ſed tamen non apprehendit eam, ſecundum quod cognoſcit de aliquo quodquid eſt, ſed quando iudicat rem ita ſe habere, ſicut eſt forma, quam de re apprehendit tunc primo cognoſcit; & dicit verum, & hoc facit enuntiando, ſiue componendo, & diuidendo, nam in omni enuntiatione aliquam formam ſignificatã per prædicatum, vel applicat alicui rei ſignificatæ per ſubiectum, vel remouet ab ea. Et ideo bene inuenitur, quod ſenſus eſt verus de aliqua re, vel intellectus cognoſcendo quodquid eſt, ſed non quod cognoſcat, & dicat verum: & ſimiliter eſt de vocibus complexis, & incomplexis.

p. p. 16. art. p. ad 3.

Ad primam ergo dicendum, quod licet veritas intellectus noſtri a re cauſetur, non tamẽ oportet, quod in re per prius inueniatur ratio veritatis, ſicut neque in medicina per prius inuenitur ratio ſanitatis: quam in animali; virtus enim medicinæ, non ſanitas eius cauſat ſanitatem cum non ſit agens vniuocum; & ſimiliter eſſe rei, non veritas eius cauſat veritatem intellectus. Vnde Philoſophus l. c. in argumento dicit, quod opinio, & oratio vera eſt ex eo, quod res eſt, non ex eo, quod res vera eſt.

Ibid. in c. & q. p. de verit. a. 10.

Ad ſecundum dicendum, quod cum verum, & falſum opponantur, oppoſita autem ſint circa idem, neceſſe eſt, vt ibi quæratur falſitas, vbi primo inuenitur veritas, hoc eſt in intellectu. In rebus autem neque veritas, neque falſitas eſt, niſi per ordinem ad intellectum; & veritas quidem ſimpliciter dicitur talis per ordinem ad intellectum diuinum cui per ſe comparatur res quælibet naturalis: veritas autem ſecundum quid dicitur per ordinem ad intellectum noſtrum, cui per accidens comparatur. falſitas autem ſimpliciter nulla eſt in rebus per ordinem ad intellectum diuinum, nam quidquid in rebus accidit, ex ordinatione diuini intellectus procedit, per ordinem tamen ad intellectum noſtrum, dupliciter dicuntur res falſæ ſecundum quid, vno modo, ſecundum rationem ſignificati, quia ſignificatur, & repræſentatur oratione, vel intellectu falſo. Alio modo per modum cauſæ & ſic dicuntur res falſæ, quæ natæ ſunt facere de ſe opinionem falſam, & totidem etiam modis dicuntur res veræ.

p. p. 16. art. p. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod antiqui Philoſophi ſpecies rerum naturalium non dicebant procedere ab aliquo intellectu, ſed a caſu, & quia conſiderabant, quod verum importat comparationem ad intellectum, cogebantur veritatem rerum conſtituere in ordine ad intellectum noſtrum, ex quo inconuenientiã ſequebãtur, quæ Philoſophus perſequitur 4. met. a t. 19. vſque ad 25. quæ quidem inconuenientia non accidunt, ſi ponamus veritatem rerum conſiſtere in comparatione ad intellectum diuinum.

ARTICVLVS IV.

Vtrum enuntiationis veritas ſit æterna.

Videtur quod veritas enuntiationis ſit æterna. Quia omne neceſſarium eſt æternum; ſed multæ enuntiationes ſunt neceſſariæ, ſicut omnia principia demonſtrationis, & omnes propoſitiones demonſtratiuæ, ergo multæ enuntiationes habent veritatem æternam.
p. p. 16. art. p. arg. p.

2 Præterea, omne totum eſt maius ſua parte, eſt quædam veritas immutabilis, ſed veritas immutabilis eſt æterna ergo propoſitio prædicta habet veritatem æternam.
… 19. q. 5. a. … 7.

3 Præterea ſi veritas enuntiationis non eſt æterna, ergo erit aſſignare, quando non erit enuntiationis veritas; ſed tunc hæc enuntiatio eſt vera, nulla veritas enuntiationis eſt, ergo veritas enuntiationis eſt, quod eſt contrarium ei, quod fuit datum, non ergo dici poteſt, quod veritas alicuius ſaltem propoſitionis non ſit æterna.
q. p. de veri. a. p. arg. 3.

4 Præterea omne, quod caret principio, & fine eſt æternum, ſed veritas enuntiationis caret principio, & fine, quia ſi veritas incipit, cum ante non eſſet, verum erat veritatem non eſſe, & vtique aliqua veritate verum erat, & ſic veritas erat, antequam inciperet, & ſimiliter, ſi ponatur veritatem habere finem ſequitur quod ſit, poſtquam deſierit, verum enim erit veritatem non eſſe, ergo.
p. p. arg. 4. q. de ver. arg. p

5 Præterea omne, quod non poteſt intelligi non eſſe, eſt æternum, quia quidquid poteſt non eſſe, poteſt intelligi non eſſe; ſed veritas enuntiationis non poteſt intelligi non eſſe, quia intellectus nõ poteſt intelligere aliquid, niſi intelligat illud eſſe verum, ergo.
q. de ver. arg. 5.

6 Præterea illud quod eſt futurum, ſemper fuit futurum, & quod eſt præteritum, ſemper erit præteritum, ſed ex hoc propoſitio de futuro eſt vera, quia aliquid eſt futurum, & ſimiliter propoſitio de præterito, ergo veritas propoſitionis de futuro ſemper fuit, & de præterito ſemper erit, & ita veritas alicuius propoſitionis erit æterna.
p. p. arg. 3.

1 Sed contra eſt, quod ens, & vnum conuertuntur, vt dicitur 4. met. ſed ſolum vnum ens eſt æternũ, ergo ſola vna veritas eſt æterna, & ita veritates enuntiationum, quæ plures ſunt, non erunt æternæ.
q. de verit. arg. 4. ſed contra.

2 Præterea nullum creatum eſt æternum; ſed omnis veritas præter primã eſt creata, ergo veritas enuntiationis, quæ nõ eſt prima, ſed creata, non eſt æterna.
arg. p. ſed contra.
p. p. 16. a. 7. c.

Reſpondeo dicendum, quod nullius enuntiationis veritas eſt æterna. Veritas enim enũtiationis nihil eſt aliud, quam veritas intellectus, enuntiatio enim eſt in intellectu, & voce: ſecundum quod autem eſt in intellectu habet per ſe veritatem, ſed ſecundũ quod eſt in voce, dicitur vera enuntiatio, ſecundum quod ſignificat aliquam veritatem intellectus, non propter aliquam veritatem in enuntiatione exiſtentem,

sicut in subiecto; sicut vrina dicitur sana non à sanitate, quæ in ipsa sit, sed à sanitate animalis, quam significat; similiter etiam res denominantur veræ à veritate intellectus; sicut enim bonum nominat id, in quod tendit appetitus, ita verum nominat id, in quod tendit intellectus; vnde si nullus intellectus esset æternus nulla veritas esset æterna, & consequenter nec veritas enuntiationis. Quia ergo solus intellectus diuinus est æternus, in ipso solo veritas habet æternitatem, & ita in illo solo enuntiatio est vera, non autem in se ipsa, nam veritas, per quam dicitur enuntiatio ab æterno vera, quæ est veritas intellectus diuini, est ipse Deus.

p.p.q.10.a.3 ad 3. p.d.8.q 1.a.3.ad 5. Ad primum ergo dicendum, quod necessarium significat quendam modum veritatis; verum autem secundum Philosophum 6 met.t.8. est in intellectu. Secundum hoc igitur vera, & necessaria, sunt æterna, quia sunt in intellectu æterno, qui est solus diuinus. Vnde non sequitur, quod veritas enuntiationum necessariarum in se ipsis sit æterna, vel ab æterno fuerit, cum fuerit ab æterno in Deo, & non aliter, nisi ponerentur ab æterno creaturæ, sicut Philosophi posuerunt.

Ad secundum dicendum, quod veritas huius propositionis, omne totum est maius sua parte, & reliquarum necessariarum potest desicere per accidens tantum ad esse, quod habet in anima, vel ex rebus, si p.d.19.q.5 res illæ deficerent, tum enim non remanerent istæ ve- 3.a.7. ritates nisi in Deo, in quo sunt vna, & eadem, veritas.

Ad tertium dicendum, quod ex prædicta ratione tantum ostenditur, quod sola veritas prima est æterna.

p.p.q.a.7.ad 4 Ad quartum dicendum, quod quia intellectus noster non est æternus, nec veritas enuntiabilium, quæ à nobis formantur, est æterna, sed quandoque incepit, & antequam huiusmodi veritas esset, non erat verum dicere talem veritatem non esse, nisi ab intellectu diuino, in quo solum est veritas æterna, sed nunc verum est dicere veritatem tunc non fuisse, quod quidem non est verum nisi veritate, quæ nunc est in intellectu nostro, non autem per aliquam veritatem ex parte rei, quia ista est veritas de non ente, non ens autem non habet ex se, vt sit verum, sed solum ex intellectu apprehendente ipsum: Vnde in tantum est verum dicere veritatem non fuisse, inquantum apprehendimus non esse ipsius vt præcedens esse ipsius.

q.p.de ver. a1.5.ad 5. Ad quintum dicendum, quod non potest intelligi simpliciter veritatem non esse, potest tamen intelligi nullam veritatem creatam esse, sicut & potest intelligi nullam creaturam esse; intellectus enim potest intelligere se non esse, & se non intelligere, quamuis non intelligat sine hoc, quod sit, vel intelligat. Non enim oportet, quod quidquid intellectus intelligendo habet, intelligendo intelligat, quia non semper reflectitur supra seipsum, & ideo non est inconueniens, si veritatem creatam, sine qua non potest intelligere, intelligat non esse.

ibid.ad 6 p. p.16 a.7.ad 5. Ad sextum dicendum, quod id, quod est futurum, inquantum est futurum, non est, & similiter præteritum inquantum præteritum; vnde est eadem ratio de veritate præteriti, & futuri, sicut & de veritate non entis, ex qua non potest concludi æternitas alicuius veritatis, nisi primæ. Vel dic, quod illud, quod nunc est, ex eo futurum fuit, antequam esset, quia in causa sua erat, vt fieret, vnde sublata causa non esset futurum illud fieri; sola autem causa prima est æterna; vnde ex hoc non sequitur, quod ea, quæ sunt, semper fuerit verum ea esse futura, nisi quatenus in causa æterna fuit, vt essent futura, quæ causa Deus est.

ARTICVLVS V.

Vtrum falsitas sit in enuntiatione.

Videtur quod falsitas non sit in enũtiatione. Dicit enim Philosophus 3 de ani. t. 51. quod intellectus semper est rectus, ergo & eius operatio semper est recta: sed enuntiatio est operatio intellectus, ergo in illa non est falsitas. p.p.17.art.3 arg. 1.

2 Præterea, dicit Aug. l. 83. q. 31. quod omnis, qui fallitur, id, in quo fallitur, non intelligit: sed falsum dicitur in aliqua cognitione, ergo in intellectu, & consequenter in enuntiatione, siue mentali, siue vocali, quæ est signum mentalis, non est falsitas. arg 2.

Sed contra est, quod Philosophus p. perihet. definit enuntiationem, quod sit oratio, in qua est verum, vel falsum.

Respondeo dicendum, quod quia veritas, vel falsitas est in enuntiatione vocali, sicut in signo intellectus veri, & falsi, vt dictum est, ideo sitis intellectu, seu in enuntiatione mentali inuenitur falsitas, tamquam in subiecto, eadem erit in vocali, tamquam in signo, & per consequens dicetur enuntiatio falsa. Vt vero intelligatur, quomodo in intellectu, vel in enuntiatione mentali reperiri possit falsitas, considerandum est, quod sicut res habet esse per propriam formam, ita virtus cognoscitiua habet cognoscere per similitudinem rei cognitæ: vnde sicut res naturalis non deficit ab esse, quod sibi competit secundum suam formam, potest autem deficere ab aliquibus accidentalibus, vel consequentibus, sicut homo ab hoc, quod est habere duos pedes, non autem ab hoc, quod est esse hominem, ita virtus cognoscitiua non deficit in cognoscendo respectu illius rei, cuius similitudine informatur, potest autem deficere circa aliquid consequens ad ipsam, vel accidens ei: sicut visus non decipitur circa sensibile proprium, sed circa sensibilia communia, quæ consequentur ad illud, & circa sensibilia per accidēs. Sicut autem sensus informatur directe similitudine propriorum sensibiliũ, ita intellectus formatur similitudine quidditatis rei; vnde circa quodquid est intellectus non decipitur, sicut neque sensus circa sensibilia propria: In componendo autem, vel diuidendo, siue in enuntiando potest decipi, dum attribuit rei, cuius quidditatem intelligit, aliquid, quod eam non sequitur, vel quod ei opponitur, sic enim se habet intellectus ad iudicandum de huiusmodi, sicut sensus ad iudicandum de sensibilibus communibus, vel per accidens, hac tamen differentia seruata, quæ circa veritatem supra allata est, quod falsitas in intellectu, & in enuntiatione esse potest, non solum quia enuntiatio falsa est, sed quia intellectus eam cognoscit, sicut & veritatem, In sensu autem non est falsitas, vt cognita. Quia vero falsitas intellectus per se solum est circa compositionem intellectus, per accidens etiam in operatione intellectus, qua cognoscitur quod quid est, potest esse falsitas, inquantum ibi compositio admiscetur, quod potest esse dupliciter, vno modo, secundum quod intellectus definitionem vnius attribuit alteri, vt si definitionem circuli attribuat homini; vnde definitio vnius rei est falsa de altera, alio modo, secundum quod partes definitionis componit ad inuicem, quæ simul sociari non possunt; sic enim definitio non solum est falsa respectu alicuius rei, sed est falsa in se, vt si formet talem definitionem, animal rationale quadrupes, falsus est intellectus sic definiendo, propterea quod falsus est in formando hanc compositionem, aliquod animal rationale est quadrupes; & propter hoc in cognoscendo quidditates a.a.e. p.p.17.a.3.c.

simplices non potest intellectus esse falsus, sed vel est verus, vel totaliter nihil intelligit.

p p. 17. a. 3. ad 2. Ad primum ergo dicendum, quod intellectus semper est rectus, secundum quod intellectus est principiorum circa quæ non decipitur ex eadem causa, qua non decipitur circa quodquid est, nam principia per se nota sunt illa, quæ statim intellectis terminis cognoscuntur ex eo, quod prædicatum ponitur in definitione subiecti.

ad p. Ad secundum dicendum, quod quia quidditas rei est proprium obiectum intellectus, propter hoc tunc proprie dicimut aliquid intelligere, quando reducentes illud in quodquid est, sic de eo iudicamus, sicut accidit in demonstrationibus, in quibus non est falsitas; & hoc modo intelligitur verbum Augustini, quod omnis, qui fallitur, non intelligit id, in quo fallitur, non autem ita, quod in nulla operatione intellectus, & consequenter nec in enuntiatione aliquis fallatur.

ARTICVLVS VI

Vtrum veritas enuntiationis consistat in relatione conformitatis ipsius ad res.

p. p. 16. ar. p. c. p. d. 19. q. 5. a. p. q. p. de ver. a. p. VIdetur quod veritas enuntiationis non consistat in relatione conformitatis ipsius ad res. Definit enim Auic. veritatem, quod sit vniuscuiusque rei proprietas sui esse, quod stabilitum est ei, & Hilarius dicit, quod verũ est declaratiuum, aut manifestatiuum esse. Alij vero dicunt, quod est adæquatio rei, & intellectus, non ergo recte definitur, quod sit conformitas enunciationis ad res.

p. p. 16. a. 5. ad 2. 2 Præterea veritas enuntiationis est conformitas ad suum principium; sed principium rerum omnium, & consequenter intellectus creati, & cuiuscunque operationis illius est intellectus diuinus, ergo.

q. p. de ver. ar. 5. arg. sed contra. 2. a. arg. 2. pp. 16. a. 2. c. 3 Præterea veritas proprie, & per se non est in intellectu simplici, neque in enuntiatione vocali, tamquam in subiecto, vt dictum est, sed tantum in intellectu componente, & diuidente, atque adeo in enuntiatione mentali, vt dicitur 6. met. Sed ita intellectus simplex, & enuntiatio vocalis conformantur rebus, sicut intellectus compositus, & enuntians, ergo veritas enuntiationis non consistit in conformitate ad res.

p. p. 28. a. p. c. q. de relat. a. p. q. p. de ver. ar. 5. c. p. p. 16. a. 1. arg. 3. & ar. sed contra Tab. v. intellectio nu. 18. & 22. 4 Præterea omnis relatio, vel est realis, vel rationis; sed relatio conformitatis enuntiationis ad res neque est realis, quia hæc terminatur ad ens reale actu existens, vt dictum est; at conformitas enuntiationis est etiam ad ens reale futurum, vt cum dicitur, Antichristus nascetur, neque est relatio rationis, quia verum conuertitur cum ente, eadem enim est, inquit Philosophus 2. met. dispositio rerum in esse, & in veritate, & quia nihil intelligitur nisi sub ratione veri; at intellectus obiectum est ens in communi, ergo veritas enuntiationis non consistit in relatione conformitatis eiusdem ad res.

p. p. 16. ar. 2. c. vide Caie. Sed contra est, quod quælibet res est vera secundum quod habet propriam formam suæ naturæ; sed propria forma intellectus enuntiantis est similitudo rei cognitæ, ergo intellectus enuntians est verus, secundum quod assimilatur rebus, & sic veritas enuntiationis consistet in eius conformitate ad res.

p. p. 16. a. p. c. q. p. de ver. a. 6 c. Respondeo dicendum, quod sicut bonum nominat id, in quod tendit appetitus, ita verum nominat id, in quod tendit intellectus, hoc autem distat inter appetitum, & intellectum, siue quamcunque cognitionem, quod cognitio est secundum quod cognitum est in cognoscente, appetitus autem est secundum quod appetens inclinatur in ipsam rem appetitam; & sic terminus appetitus, quod est bonum, est in re appetibili, sed terminus cognitionis, quod est verum, est in ipso intellectu. Sicut autem bonum est in re, inquantum habet ordinem ad appetitum, & propter hoc ratio bonitatis deriuatur à re appetibili in appetitum, secundum quod appetitus dicitur bonus, prout est boni, ita, cum verum sit in intellectu, secundum quod conformatur rei intellectæ, necesse est, quod ratio veri ab intellectu ad rem intellectam deriuetur, vt res etiam intellecta vera dicatur, secundũ quod habet ordinem ad intellectum, à quo dependet non solum in cognoscibilitate, sed etiam in esse, quomodo se habent res artificiatæ ad intellectum nostrum, & res naturales ad intellectum diuinum, & sic principaliter veritas est in intellectu, secundario vero in rebus, vt comparantur ad intellectum, vt ad principium: & secundum hoc veritas diuersimode notificatur, nam definitio veritatis, quam affert Auic. pertinet ad veritatem rei; & datur secundum id, quod præcedit rationem veritatis, & in quo verum fundatur. Definitio vero Hilarij pertinet ad effectum consequentem rationem veritatis. Definitiones vero aliorum pertinent tam ad veritatem intellectus, quã rei, sed definitio à nobis allata pertinet ad veritatem intellectus, magisque proprie secundum actum intellectus componentis, & diuidentis, seu secundum actum enuntiatiuum, quam secundum actum intellectus quidditates rerum formantis, in quo per posterius inuenitur ratio veri ratione compositionis in eo implicatæ, vt dictum est, quam in actu enuntiatiuo, & sic manifestum est, quod veritas enuntiationis consistit in conformitate ipsius ad res. q. 16. a. 5. c. p. p. 16. a. p. q. p. de ver. a. 6. ad p.

Ad primum ergo dicendum, quod prædictæ definitiones veritatis dantur de illa, secundum quod per prius, & posterius pluribus conuenit, vt dictum est. in c.

Ad secundum dicendum, quod verum intellectus nostri proxime est secundum quod conformatur suo principio, scilicet rebus, a quibus cognitionem accipit; & per consequens veritas enũtiationis est per ordinem ad res, à quibus causatur, remote autem reducitur tamquam in primam causam, in ipsum Deum, quia eius esse est causa omnis esse, sicut eius intelligere est causa omnis cognitionis. p. p. 16. a. 5. c. & ad 2. p. d. 19. q. 5. a. p. c.

Ad tertium dicendum, quod quia veritas, vt dictũ est, per se tantum est in intellectu componente, & diuidente, & in intellectu definiente, non nisi ratione compositionis in illo implicitæ, & in enuntiatione vocali non nisi tamquam in signo veritatis, in rebus vero tamquam in causa, in sola etiam enuntiatione mentali est proprie conformitas intellectus ad res, nam per illam solam habet intellectus aliquid proprium, vt dictum est, per quod possit adæquari, & conformari rebus. p. p. 16. a. 2. 7. & c. & ad 4. q. p. de ver. a. p. & 3. c.

Ad quartum dicendum, quod veritas enuntiationis mentalis est relatio conformitatis ipsius ad res intellectas, vt dictum est, & hæc relatio est relatio rationis. Ad cuius manifestationem sciendum est, quod eorum, quæ significantur nominibus, inuenitur triplex diuersitas, quædam enim sunt, quæ secundum esse totum completum sunt extra animam, & huiusmodi sunt entia completa, vt homo, & lapis; quædam autem sunt, quæ nihil habent extra animam, sicut somnia, & imaginatio chimeræ, quædam autem sunt, quæ habent fundamentum in re extra animam, sed complementum rationis eorum quãtum ad id, quod est formale, est per operationem animæ, vt patet in vniuersali: humanitas enim est aliquid in re, non ta- q. p. de ver. a. p. c. a. 5. ad 11 p. d. 19. q. 5. a. p. e. 8 a. 5. & a. 1. & 3. c. & in 2. scrip. ar. p. c.

men ibi habet rationem vniuersalis, cum nō sit extra animam aliqua humanitas multis communis, sed secundum quod accipitur in intellectu, adiungitur ei per operationem intellectus intentio secundum quā dicitur species; & similiter dico de veritate, quod habet fundamentum in re, sed ratio eius completur per actionem intellectus, quando scilicet apprehenditur res eo modo, quo est. Vnde dicit Philosophus 6. met. quod verum, & falsum sunt in anima, sed bonum, & malum in rebus. Cum autem in re sit quidditas eius, & esse, veritas fundatur in esse rei magis, quam in quidditate, sicut & nomen entis ab esse imponitur, & in ipsa operatione intellectus accipientis esse rei, sicut est, per quandam similitudinem ad ipsum completur ratio adæquationis, in qua consistit ratio veritatis. Quod vero dicitur, verum cum ente conuerti, cum verum sit in rebus, & in intellectu, vt dictum est, verum quod est in rebus, conuertitur cum ente secundum substantiam, verum autem quod est in intellectu, conuertitur cum ente vt manifestatiuum cum manifestato. Cum autem obiicitur, nullum ens intelligi, nisi sub ratione veri, dupliciter potest intelligi; vno modo, quod non apprehendatur ens, nisi ratio veri consequatur, seu comitetur apprehensionem entis, seu nisi vero etiam simul existente, & sic locutio habet veritatem, non enim potest intelligi ens nō existente vero, quia ens non potest intelligi sine hoc, quod correspondeat, vel adæquetur intellectui. Alio modo potest sic intelligi, quod ens non potest apprehendi, nisi apprehendatur ratio veri, & hoc falsum est, sed verum non potest apprehendi, nisi apprehendatur ratio entis, quia ens cadit in rationem veri: & est simile, sicut si compararemus intelligibile ad ens, non enim potest intelligi ens, quin ens sit intelligibile, sed tamen potest intelligi ens ita quod non intelligatur eius intelligibilitas; & similiter ens intellectum est verum, non tamen intelligendo ens intelligitur verum.

pp. 16. a. 3. ad p.

Ibid ad 3. p. d. 19. q. 5. a. p. a. 1. 2. & ar 1. ad 4. q. p. de ver. a. p. ad 3. & 2. 5. ad 5.

ARTICVLVS VII.

Vtrum enuntiatio vocalis sit tantum vera in vltimo instanti prolationis ipsius.

6. met l. 4. 9 met l. 1. p. perihe. l. 5

VIdetur quod enuntiatio vocalis sit vera tantum in vltimo instanti prolationis ipsius. Copula enim significat compositionem; sed compositio enuntiationis non potest intelligi sine partibus componentibus, vt dicitur p. perh. c. 3. ergo enuntiationis significatio, quæ maxime nititur significatione copulæ, & per consequens veritas, quæ illam sequitur, non est nisi in vltimo instanti prolationis.

q. p. de ver. a. 6 ad 4. 4. d. 8 q. 1. a. 3. ad 6. & 7.

2 Præterea veritas enuntiationis sequitur significationem illius, nam hæc est essentia enuntiationis, illa vero accidens illam consequēs, sed significatio enuntiationis est tota simul, & non nisi post vltimam particulam, per quam completur, ergo & veritas non erit nisi in vltimo instanti prolationis.

p. perih l. 4. & 5.

3 Præterea veritas enuntiationis maxime consistit in significatione verbi, hoc enim significat compositionem, qua perficitur significatio enuntiationis, & adiunctum nomini, vt dicit Philosophus p. perh. cap. 3. significat verum, vel falsum; sed significatio verbi pendet ex prædicato, nam ex illo determinatur, ergo & veritas enuntiationis ex prædicato pendebit, illudque supponet, & sic tantum erit in vltimo instanti prolationis.

Ibid.

4 Præterea in enuntiatione non tantum significatiua, sed etiam factiua veritas facit suum significatum, sed non est factiua sui significati, nisi in vltimo instāti suæ prolationis, ergo veritas enuntiationum saltem plurimarum est tantum in vltimo instanti prolationis ipsarum.

5 Præterea enuntiatio quamuis secundum voces successiua sit, est tamen secundum sui significationē, & veritatem simplex; sed hæc significatio, & veritas simplex tantum completur in vltimo instanti suæ prolationis, ergo.

3. p. 78 a. 5. c. & arg. 3 & 75. a. 7 ad 3.

1 Sed contra est, quod veritas, sicut & significatio enuntiationis vocalis consurgit ex significationibus partium; vnde Philosophus dicit in p. perh. quod oratio est vox significatiua, cuius pars significat separatim; sed partes enuntiationis successiue proferuntur, vna post aliam, ergo significant, & habent suam veritatem ante vltimum instans prolationis.

4. d. 8. q. 2. a. p. quæst 4. c. p. perih. l. 4. & 6.

2 Præterea enuntiatio practica efficit significando, & per consequens per significationem, & veritatem, sed efficit per virtutem existentem in tota enuntiatione, non autem in aliqua tantum parte, ergo veritas enuntiationis non tantum est in vltimo instanti prolationis, sed etiam ante.

4. d. 8. q p. a. 3. c. & arg. 3 & 4.

Respondeo dicendum, quod dupliciter loqui possumus de enuntiatione, vno modo, complete, & formaliter, & hoc modo significatio, & veritas illius tantum sunt in vltimo instanti suæ prolationis, nam significationes partium se habent ad significationem totius enuntiationis, sicut dispositio materialis ad formam, significatio vero totius enuntiationis est tota simul. & completur per vltimam orationis particulam, seu completa tota locutione, quæ completur in vltimo instanti locutionis, & hoc verum est non solū in enuntiatione speculatiua, quæ scilicet tantum est significatiua, quippe quæ accipitur à rebus, quas significat, & præsupponit, sed etiam practica, quæ est & significatiua, & factiua sui significati, vnde illud nō præsupponit; nam cum veritas locutionis practicæ suum effectum producat in instanti, & nō successiue, vt manifestum est in forma consecrationis, necessario debet illam efficere in vltimo instanti prolationis verborum, nam ante illud non est completa tota significatio, & veritas enuntiationis, quæ est talis effectus operatiua. Alio modo loqui possumus de enuntiatione incompleta, & materialiter, nimirum in toto tempore locutionis, & secundum significationem partium, & hoc modo enūtiatio significat, & est vera etiam ante instans vltimum prolationis, quod potest probari tripliciter. Primo quia significatio enuntiationis est composita ex significationibus partium, vt enim dicit Philosophus p. perih. c. 4. oratio est vox significatiua, cuius partium aliquid significatiuum est separatim, ad differentiam nominis, cuius nulla pars in ipso significat separatim, sed partes orationis proferuntur tempore ante vltimum instans prolationis totius enuntiationis, ergo & significatio, & veritas illarum tempore antecedit illud instans. Secundo quando enuntiationis factiuæ significatio importat ordinem vnius ad alterum, non potest fieri per vnam dictionem, sed per enuntiationem; sed veritas sequitur significationem, ergo significatio, & veritas talis enuntiationis existet tempore ante vltimum instans prolationis totius enuntiationis. Tertio in omni propositione habente pronomen demonstratiuum præsertim factiua pronomen vere significat aliquid, vt in forma consecrationis pronomen hoc vere demōstrat substantiam contentam sub accidentibus, quæ primo fuit panis, & postea est corpus, sed talis dictio tempore antecedit vltimum instans totius enuntiationis, ergo ante illud habet suam significationem, & veri-

3. p. 75. a. 7. ad 3. 78. a. 1. & 6. c. 4. d. 8 q. 2. a. p. quæst. 4. c. & ad 3. ad 6. & 7.

Cai. pp. 78 a. 5. sol 4. d. 11. p. q. 2. 5. Ledesm. p. 4. q. 19. a. 5.

4. d. 8. q. 2. a. 1 ad 6. ibid. a. p. quæst. 4. 3 p. 78. a. 5. c. & a 1 arg.

tatem Et ex his patet solutio ab obiecta, nam prima quinque probant de enuntiatione completa, & formali, postrema duo de imperfecta, & materiali.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in propositionibus singularibus de futuro contingenti ad vtrumlibet vna pars sit determinate vera, & altera determinate falsa.

p. peri. l. 13. & 14.

Videtur quod in propositionibus singularibus de futuro contingenti ad vtrumlibet vna pars sit determinate vera, & altera determinate falsa Dicit enim Philosophus p. perih. c. 6. quod affirmatio, & negatio diuidunt verum, & falsum, quod patet ex definitione veri, & falsi, nam verum nihil aliud est quam, esse quod est, vel non esse, quod non est, & falsum nihil aliud est, quam esse quod non est, vel non esse quod est; sed in contradictoriis singularibus de futuro contingenti ad vtrumlibet vna est affirmatio, altera negatio, ergo vna pars est determinate vera, altera determinate falsa.

l. 13.

2 Præterea in materia contingenti contradictoriarum, in quibus de subiecto vniuersali aliquid vniuersale prædicatur, vt dicit Philosophus p. perih. c. 5. vna est determinate vera, & altera determinate falsa; sed eadem ratio videtur in eadem materia, si vtraque sit singularis, ergo in enuntiationibus singularibus de futuro contingenti ad vtrumlibet vna pars est determinate, vera & altera determinate falsa.

pp. 16 ar. 8. arg. 4 q. p. de ver. 16 arg. 6. p. perih. l. 13.

3 Præterea, eadem est veritas in enuntiationibus singularibus in materia contingenti ad vtrumlibet de futuro, atque de præsenti, & præterito. Vbi enim eadem est causa, & idem effectus; eadem autem res est causa veritatis harum trium propositionũ, Petrus sedebit, sedet, sedit; sed in præteritis, & præsentibus, vt dicit Philosophus, necesse est, quod altera oppositarum determinate sit vera, & altera falsa, ergo & similiter erit in enuntiationibus singularibus de futuro.

p. p. 16 ar. 7. arg. 5.

4 Præterea id, quod est verum in præsenti, semper fuit verum esse verum; sed propositio de præsenti est determinate vera, vel falsa, ergo & propositio de futuro erit determinate vera, vel falsa.

q. p. de ver. a. 9 arg. 6.

5 Præterea illud, quod est futurum, semper fuit futurum; sed hæc propositio de futuro est vera, quia aliquid est futurum, ergo propositio de futuro semper fuit vera, & consequenter determinate vera.

p. perih. l. 14.

6 Præterea contradictoriarum de futuro contingenti, vt in pluribus, vel vt in paucioribus altera pars est determinate vera; sed eadem est ratio de futuro contingenti ad vtrumlibet, cum huiusmodi fiant, vel in pluribus, vel in paucioribus, ergo contradictoriarũ de futuro contingenti ad vtrumlibet vna pars est determinate vera, & altera falsa.

p perih. l. 13.

1 Sed contra est, quod Philosophus p. perihe. c. 6. dicit, quod in enuntiationibus singularibus de futuro contingent ad vtrumlibet non est necesse, quod vna sit determinate vera, & altera determinate falsa.

Ibidem;

2 Præterea quæ sunt in sua causa pure in potentia, quæ scilicet non est magis determinata ad vnum, quam ad aliud, nullo modo potest de aliquo eorum determinate dici, quod sit, vel non sit, & consequenter, cum veritas enuntiationis, vt dictum est, causetur ex rebus, non potest formari de illis enuntiatio determinate vera, sed futurum contingens ad vtrumliber est tantum in sua causa in potentia, ad differentiã contingentis, vt in pluribus, quod aliquo modo est actu in sua causa, ergo enuntiationum formatarum de illo non poterit vna esse determinate vera, & altera determinate falsa.

Ibid. & p p. 19. a 7. ad 2. q 2. de ver a. 11. ad 5 q 12. a. 10. ad 7. a. de gen. l. 11.

3 Præterea si contradictoriarum de futuro, eadem est ratio, ac de præsenti sequitur, quod sicut verum est de eo, quod est in præsenti, quod determinate est, ita & de futuro verum erit dicere, quod determinate erit; sed hoc est falsum, nam Deus prædicit aliquid futurum, quod non erit: & Philosophus 2. de gen. t. 64. dicit, quod futurus quis incedere non incedet, ergo contradictoriarum singularium de futuro non est vna pars determinate vera, & altera determinate falsa.

p. p. 16 ar. 7. & 8. c.

Respondeo dicendum, quod propositionum singularium de futuro contingenti ad vtrumlibet non est necesse vnam esse determinate veram, & alteram determinate falsam, & hoc manifestum est ex multis, & primo ex enuntiatione relata ad intellectum. Veritas enim enuntiationis non est aliud, quam veritas intellectus, enuntiabile enim est in intellectu, & in voce: secundum quod autem est in intellectu, habet per se veritatem sed secundum quod est in voce, dicitur verum enuntiabile, secundum quod significat aliquam veritatem intellectus, non propter aliquam veritatem in ipso existentem: & sic necesse est, quod enuntiatio singularis dicatur determinate vera, secũdum quod significat intellectum determinate verũ: cuius veritas cum consistat in conformitate, & adæquatione ipsius ad res, necesse etiam est, quod intellectus cognoscat rem significatam per illam, quoniã vero futurum contingens ad vtrumlibet dupliciter potest cognosci: vno modo in seipso, & sic non potest nisi à Deo cognosci, cui iam præsens est id, quod in cursu rerum est futurum, inquantum eius æternus intuitus fertur supra totum temporis decursum. Alio modo, in sua causa, antequam per effectus possit innotescere, & sic à nullo intellectu etiam diuino cognoscitur, quia tale futurum antequam fiat, non est determinate verum, quia non habet causam determinatam, & sic nec propositio tale futurum significans, potest esse determinate vera, vel determinate falsa. Secundo ex enuntiatione relata ad veritatem rei significatæ Cum enim verum hoc significet, vt dicatur aliquid esse quod est, hoc modo aliquid est verum, quo habet esse. Cum autem aliquid est in præsenti, habet esse in seipso, & pro illo tempore non potest non esse: vt sic enim consideratur non vt futurũ, sed vt præsens; & consequenter non vt ad vtrumlibet contingens, sed vt determinatum ad vnum, & ideo potest vere, & determinate dici de eo, quod est, vndo & infallibiliter, & certo potest cognosci, puta per sensum, vt cum quis videt sortem sedere: sed quandiu est aliquid futurum, nondum est in seipso, est autem aliqualiter in sua causa: quod quidem contingit tripliciter, vno modo, vt sic sit in sua causa, vt ex necessitate ex ea proueniat, & tunc determinate habet esse in sua causa. Alio modo aliquid est in sua causa, vt quæ habet inclinationem ad suum effectum, quæ tamen impediri potest, vt est contingens vt in pluribus, & hoc determinatum est in sua causa, sed mutabiliter: & de hoc vere dici potest, quod erit, sed non per omnimodam certitudinem, sicut medicus de conualescente vere dicit, iste sanabitur, licet forte ex aliquo accidente eius sanitas impediatur. Tertiò aliquid est in sua causa pure in potentia, quæ non magis est determinata ad vnum, quam ad aliud, & hoc ab vllo intellectu non potest certo cognosci, & per consequens nec significari per enuntiationem deter-

p. p. 14 a. 13. c 57. ar 3 & 4. p. d. 38 q. p. a. 5. c. & arg. 2. & ad 2. q 2. de ver a 12. arg. p. c & ad p. quol. 2. a. 3. p. c. g. c. 67 p. perih. l 13. Tab. v. futurum n. 2.

p. perih. l. 13. p. c. g. c 67. pp 14. a. 3. c. 16. ar. 8. c. & ad 4 p. d. 38. q. p. a 5. c.

minate veram, nam huius veritas causatur à rei veritate, sicut & determinata veritas intellectus nostri, p.perih.l.13. vt dictum est. Tertio ex natura futuri contingentis ad vtrumlibet, quæ tollitur, si datur contradictoriarum singularium de tali futuro vnam partem esse determinate falsam. Eius enim quod est ad vtrumlibet proprium est, quod quia, non magis determinatur ad vnam partem, quam ad alteram, neque possit de eo determinate dici quod erit, neque quod non erit; sicut de eo, quod est magis determinatum ad vnam partem, vt est in contingenti vt in pluribus, possumus determinate verum dicere, quod hoc erit, vel non erit; de eo enim, qui habet propositum ad incedendū, vere potest dici, quod incedet, licet per aliquod accidēs impediatur eius incessus. Quod si de neutra parte determinate dici potest, quod erit, vel non erit, neutra pars enuntiationum contradictoriarum singularum de futuro contingenti ad vtrumlibet erit determinate vera, vel determinata falsa. Quarto ex dupli- p d.38 q.1.a.2. p de Anim. ci statu futuri, futurum enim contingens dupliciter potest considerari, vno modo secundum quod est futurum, & sic nihil aliud est cognoscere contingens futurum, quam cognoscere causas eius secundum ordinem, quem habent ad ipsum, nam effectus in q.2. de ver. a. 3. ad 3. quacunque causa efficiente existens non est aliud ab ipsa si accipiatur illud, quod est causa per se, sicut domus in arte, quæ non est aliud, quam ars, quia secundum hoc effectus est in principio actiuo, quod principium actiuum assimilat sibi effectum, hoc autem est ex hoc ipso, quod agit, vnde si aliquod principium actiuum agat per suam formam tantum, secundum hoc est effectus eius in eo, quod habet formam illā, nec effectus eius erit in eo distinctus à forma sua. Et quia causæ contingētium maxime ad vtrumlibet nō habeant immutabilem ordinem ad suum effectum, ideo secundum hunc modum contingens futurum immutabiliter sciri non potest, nec proinde significari determinate per propositionem de futuro. Alio modo potest considerari contingens futurum ratione illius temporis, in quo futurum esse prædicatur, in quo quidem tempore futurum iam præsentialiter est & consequenter est determinatum ad vnum, & sic certitudinaliter potest cognosci, vt pote per se ipsum visum. Cæterum antequam sit in tali tempore præsens, solus Deus illud videt. Cum enim suæ cognitionis intuitus sit in momento æternitatis omnibus partibus temporis præsens, videt ab æterno rem secundum statum, quem habet in quolibet puncto temporis, & sic ab æterno videt Sortem sedere, non autem, vt futurum sibi, qui est extra tempus, sed vt præsens, futurum autem respectu aliorum, quæ in tempore præcedunt; quamquam etiam videt ordinem mutabilem causarum præcedentium ad hunc effectum. Et sic manifestum est, quod respectu futuri contingentis singularis ad vtrumlibet non potest dari propositio, quæ sit determinate vera, vel determinate falsa.

p perih. l.13. & 15. Ad primum ergo dicendum, quod licet in contradictoriis singularibus de futuro contingenti neutra pars sit determinate vera, vel determinate falsa, non tamen deest in vtraque oppositarum veritas, vt dicit Philosophus cap. 6. nam sub disiunctione altera pars contradictionis est vera, vel falsa, non tamen hæc, vel illa determinate, sed se habet ad vtrumque sicut similiter in contingentibus, vt plurimum, in quibus altera pars magis est vera, (quod non contingit in contingentibus ad vtrumlibet,) non est necesse, quod ex necessitate altera earum determinate sit vera, vel falsa.

p perih. l.11. 12.13. Ad secundum dicendum, quod in enuntiationibus, in quibus de vniuersalibus subiectis aliquid vniuersaliter prædicatur, ideo necesse est, quod semper vna pars sit vera, & altera falsa, quia negatio enuntiationis vniuersalis, in qua aliquid vniuersaliter prædicatur, vt dicitur p. perih. c. 5. est negatiua non vniuersalis, sed particularis; vnde oportet, quod vna earum semper sit vera, altera falsa in materia contingenti, sicut & in quacunque alia materia; neque enim contingit simul esse veras, aut simul falsas; quia verū nihil aliud est, nisi quando dicitur id quod est, esse, & quod non est, non esse, sed in enuntiationibus singularibus de futuro contingenti non est talis negatio, & ideo neutra est determinate vera, vel determinate falsa.

Ad tertium dicendum, quod veritas propositionis causatur à veritate rei tali modo se haben- p.p.16.a.8. ad 4. te, qui modus cum varietur per ordinem ad Petrum sedentem sessurum, & postquam sedit, ideo non sequitur, quod sicut in enuntiationibus singularibus de præterito, & præsenti vna est determinate vera, & altera determinate falsa, ita idem sit in propositionibus de futuro. Vel dicendum, quod identitas veritatis non tantum dependet ex idētitate rei, q p. de ver. ar.6. ad 6. sed etiam ex identitate intellectus, sicut & identitas effectus dependet ex identitate agentis, & patientis. Quamuis autem sit eadem res, quæ significatur illis tribus propositionibus, non tamen est idem intellectus earum, quia in compositione intellectus adiungitur tempus, vnde secundum variationem temporis sunt diuersi intellectus.

Vel dicendum, quod hoc modo est aliquid verum, p.perih.l.(13) quo habet esse. Et quia cum aliquid est in præsenti, & l.c. in c. habet esse in se, ideo vere dici potest de illo, quod est, tations 2; & similiter de eo, quod præteritum est, cum fuerit aliquando in præsenti. Quia vero futurum, vt sic, nondum est in seipso, sed tantum in causa, ideo nullo modo potest dici, quod determinate sit, nisi sit in causa determinata ad vnum, sicut est causa necessario agens, cuiusmodi non est causa agens ad vtrumlibet, quippe quæ de neutram partem est determinata, & propterea ad futuro contingente ad vtrumlibet non potest dici, quod sit determinate verum.

Ad quartum dicendum, quod illud, quod nunc est pp 16.a.7. ad 3. in præsenti, ex eo futurum fuit antequam esset, quia in causa sua erat, vt fieret, vnde sublata causa non esset futurum illud fieri; & quia futurum contingens, antequam sit, non habet esse determinatum in causa ad vtrumlibet, quia hæc est indeterminata, & indiffe- p p.13.a.13. c. rens ad opposita, ideo ex hoc non sequitur, quod ea, quæ sunt, semper fuerit verum ea esse futura, nisi quatenus in causa æterna fuit, vt essent futura, quæ quidem causa solus Deus est.

Ad quintum dicendum, quod id quod est futu- q p. de ver a. 5. ad 6. rum, inquantum est futurum, non est; vnde est eadem ratio de veritate futuri, sicut de veritate non entis ex qua non potest concludi veritas vlla creata. & per consequens nec veritas enuntiationis, sed sola veritas increata Dei, in ordine ad quem, vtpote intuētem omnia futura in se ipsis tamquam præsentia, vt dictum est, enuntiatio de futuro contingente tantum est vera.

Ad sextum dicendum, quod contingens ad vtrum- in c.p. perih. l.13.14.15. libet nullam habet determinationem in sua causa, cum sit in illa in potentia; at contingens vt in pluribus habet aliquam determinationem in sua causa, & ideo potest de hoc dici, quod sit, licet non quod determinate sit verum; de illo vero nec potest dici, quod determinate sit verum, nec quod absolute sit.

QVÆSTIO XX.

De syllogismo simpliciter.

Consideratis his, quæ pertinent ad directionem Secundæ operationis, procedendum est ad ea, quæ spectant ad directionem Tertiæ, secundum quam ratio discurrit ab vno in aliud, vt per id, quod est notum, deueniat in cognitionem ignoti, quod est proprium rationis, & ita scientiam acquirat, quæ est finis Logicæ, præcipuusque rationis actus. Quoniam vero scientia acquiritur per syllogismum demonstratiuum, ideo considerandum est de syllogismo demonstratiuo; & quia hic est species syllogismi in communi, omnis autem scientia præmittit ea, quæ de principiis sunt, genus autem, & differentia sunt principia speciei, primum considerabimus de syllogismo in communi, deinde de syllogismo demonstratiuo, seu de demonstratione.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR SEPTEM.

Primo, vtrum discurrere sit ex vno noto in alterius ignoti cognitionem venire.

2 *Vtrum syllogismus sit actus intellectus simplex, an vero compositus.*

3 *Vtrum notitia: ei nota sit causa efficiens notitia rei ignotæ.*

4 *Vtrum recte tradita sit definitio syllogismi.*

5 *Vtrum sufficienter diuidatur syllogismus in demonstratiuum, dialecticum, & sophisticum.*

6 *Vtrum figuræ syllogismorum sint tantum tres.*

7 *Vtrum ex maiori de necessario, & minori de inesse sequatur conclusio de necessario.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum discurrere sit ex vno noto in alterius ignoti cognitionem venire.

q 8. de ver. ar. 15 arg. 4.

VIdetur quod discurrere non sit per vnum notum in alterius ignoti cognitionem venire. Dicit enim August, lib. de diuin. dæmonum, quod dæmones cognoscunt cogitationes cordium ex motibus, qui in corpore apparent; sed dæmones non discurrunt, ergo discorrere non est ex vno ooto venite in cognitionem ignoti.

arg. 2.

2 Præterea omnes Angeli cum quædam cognoscant, & quædam ignoreot, ex notis possunt venire in cognitionem ignototum; sed Angeli non discurrunt, ergo.

arg. p. quol. 11. a. 2. ad 2.

3 Præterea discursus intellectus attenditur secundum hoc, quod per vnum aliud cognoscitur; sed hoc haberi potest absque eo, quod ex noto veniatur in cognitionem ignoti, nam Deus per vnum cognoscit aliud, vt per bonum malum, & tamen non deuenit ex noto in cognitionem ignoti, ergo.

p. p. 14. a. 7. c.

4 Præterea ideo non est discursus in Deo, quia vno intuitu cognoscit omnia, & non successiue vnum post aliud; sed potest quis successiue vnum post aliud cognoscere absque eo, quod ex vno noto veniat in cognitionem ignoti, ergo.

p. p. 58. a. 3.

Sed contra est, quod discursus quendam motum nominat, sed omnis motus est de vno priori in aliud posterius, ergo discursiua cognitio attenditur, secundum quod ex aliquo prius noto deuenitur in cognitionem ignoti.

q. 8 de ver. a. 15. c. p. post. initio.

Respondeo dicendum quod necesse est dicere discursum formaliter in eo consistere, quod quis ex vno noto in alterius ignoti cognitionem perueniat. Ad cuius manifestationem considerandum est, quod in nostra scientia duplex est discursus, vnus secundum successionem tantum, sicut cum postquam intelligimus aliquid in actu, conuertimus nos ad intelligendum aliud, & hic discursus non est proprie dictus, & formalis, sed tantum materialis, nam conuenit etiam Angelis, quibus non conuenit discursus. Cum enim plures species cognoscibilium habeant, nec simul cognoscant omnia, quorum habent species, sed quæ simul cognoscunt, per vnam tantum speciem cognoscant, necesse est, quod ea omnia, quorum habent species, successiue cognoscant, non tamen conuenit Deo; multa enim, quæ successiue intelligimus, si vnumquodque eorum in seipso consideretur, omnia simul intelligimus, si in aliquo vno ea intelligamus, puta si partes intelligamus in toto, vel si plures res videamus in speculo; Deus autem videt omnia in vno, quod est ipse, vnde simul, & non successiue omnia videt. Alius discursus est secundum causalitatem, & formalis, sicut cum per principia venimus in cognitionem conclusionum, & hic secundus discursus præsupponit primum, procedentes enim à principiis ad conclusiones non simul vtrumque considerant; non enim ex hoc aliquis ratiocinatur, quod inspicit qualiter conclusio ex præmissis sequatur, simul vtrumque considerans, hoc enim contingit non argumentando, sed argumenta diiudicando sed alia consideratione ratiocinans intuetur principia, & alia conclusionem; non enim oporteret considerans principiis ad cōclusionem procedere, si ex hoc ipso, quod principia considerantur, conclusiones etiam considerantur, & præterea hic discursus est procedentis ex noto ad ignotum; quando enim cognoscit primum, non cognoscit secundum, sed adhuc ignoratur, & secundū non cognoscit in primo, sed ex primo. Differt enim cognoscere aliquid in aliquo, & ex aliquo; quando enim aliquid in aliquo cognoscitur, vno motu fertur cognosceos in vtrumque, sicut patet, quando cognoscitur aliquid in aliquo, vt in forma cogniti, & talis cognitio non est discursiua. Neque differt quantum ad hoc, vtrum aliquid videatur in propria specie, vel in specie aliena, visus enim non dicitur conferre, neque videndo lapidem per speciem à lapide acceptā, neque videndo lapidem per speciem illius in speculo resultaotem, sed tunc dicitur aliquid ex aliquo cognosci, quando non est idem motus in vtrumque, sed primo mooetur intellectus in voum, & ex hoc mouetur in aliud, & hic est perfectus discursus, sicut patet in discursu demonstratiuo, qui perfectissimus est, primo enim intellectus fertur in principium tantum, & secundario fertur per principia in conclusiones, tamquam in causatum per suam causam; sunt enim principia quodammodo causa efficiens conclusionis, vnde & demonstratio dicitur syllogismus faciens scire; quod in solo intellecto humano reperitur, quippe qui intelligendo exit de potentia in actum, similitudinem quandam habens cum rebus generalibus, quæ non statim suam perfectionem habent: nam intellectus Angelicus similitudinem corporum cœlestium referens, quæ statim ex ipsa sua natura vltimā perfectionem habent, in cognitione principij noti

p. p. 14. a. 7 c. q. 58. a. 2. & 3 · p. c. g. c. 57. · 8. de ver a. 15. c. · q. 2. de ver. a. 3. ad 5. vbi optime explicatur quid sit discurrere p. p. q. 14. a. 7 c. p. c. g. c. 57. · p. p. 58. a. 3 & 4. a. 3. c.

inspicit quasi notas omnes conclusiones consequentes, & ideo in illo talis discursus locum non habet, & multominus in Deo, qui omnia in se ipso vnico actu cognoscit, & in quo nihil potest esse causatum, cum illius cognitio, & scientia sit ipse Deus: vnde manifestum est discursum in eo formaliter consistere, vt ex noto in cognitionem ignoti perueniatur. (p.c g c.57.)

Ad primum ergo dicendum, quod cordis abscondita in motibus corporis intuentur Angeli, sicut causæ videntur in similitudinibus suorum effectuum absque omni discursu, sicut & sine discursu vident causas in effectibus, & effectus in causis ad eum modum, quo res videtur in sua imagine sine discursu. (8 de ver.a.15. ad 4.)

Ad secundum dicendum, quod angelis non est ignotum aliquid eorum, ad quæ possunt per naturalem cognitionem peruenire, sed aliqua ignorant, quæ naturalem cognitionem excedunt, & in horum cognitionem ex se ipsis venire non possunt conferendo, sed solum ex reuelatione diuina; sed intellectus noster non nouit omnia, quæ naturaliter cognoscere potest, & ideo ex his, quæ nouit, potest in ignota deuenire, non autem in ignota, quæ naturalem cognitionem excedunt, sicut ea, quæ sunt fidei. (ibid.ad 2.)

Ad tertium dicendum, quod cum particula, per, aliquando significet habitudinem causæ formalis, aliquando efficientis, dupliciter potest vnum cognosci per aliud, vno modo, tamquam per causam, & rationem formalem cognoscendi, vel ex parte cogniti, vel ex parte cognoscentis, & sic cognoscere vnum per aliud non est discurrere, nam Deus cognoscit res creatas per aliud, ex parte quidem ipsarum rerum cognitarum per essentialia ipsarum, atque adeo per ea, per quæ vnaquæque res ab alia distinguitur, ex parte vero ipsius cognoscentis, per suam essentiam, & ideam, tamquam per medium cognoscendi ex parte cognoscentis. & tamen nullo modo discurrit in intelligendo, vt dictum est. Alio modo tamquã per causam quodammodo efficientem, & hoc modo cognoscere vnum per aliud est discurrere, discursus enim exigit, vt vnum cognitum sit causa cognitionis alterius ignoti, & ex eo moueatur quis ad aliquod ignotum cognoscendum, quod cognoscit aliquid, vt patet in omni scientia discorsiua, in qua principia sunt quodammodo causa conclusionis Vel dicendũ, quod dupliciter cognoscitur vnum per aliud, vno modo, tamquam per id, in quo cognoscitur aliud, & sic cognoscere vnum per aliud non est discurrere, nã qui sic cognoscit vnum per aliud, vno motu fertur in vtrumque, vt dictum est, & consequenter sine motu, & discursu. Alio modo, tamquam per id, ex quo cognoscitur aliud, & hoc modo cognoscere vnum per aliud est discurrere, nam qui sic cognoscit vnum per aliud, diuerso motu fertur in vtrumque & primo mouetur in vnum, deinde in aliud, & ex hoc mouetur in aliud, quod est, vt dictum est, formaliter discurrere. Vel dicendum, quod cognoscere discursiue est cognoscere vnum incognitum per aliud cognitum absolute, sed cognoscere vnum incognitum per aliud cognitum, ad quod ordinatur, non est discurrere cognoscendo, & hoc modo cognoscitur malum à Deo. (p.post.l.10. q 2.de ver. a.4.ad 6.& 9.) (p.p.58.a.3 c. p.c g c.57 8 de ver art 15 pp.q.14.ar.7 c.) (8.de ver.) (quod 1.ar.2. ad 2.)

ARTICVLVS II.

Vtrum syllogisticus discursus, seu syllogismus sit actus simplex intellectus, an vero compositus.

(dp.14 art.7. arg.1.58.a.3. arg.p.)

Videtur quod syllogismus sit actus simplex intellectus, non autem compositus. Quia cognoscere effectum per causam est scire discurrentis; sed effectus per causam potest cognosci vnico actu, vt patet in Deo, qui cognoscit alia per se ipsum, sicut effectus per causam, & in Angelis, qui cognoscunt creaturas per verbum, ergo syllogismus est actus simplex.

2 Præterea intellectus simul plura considerans vno simplici actu illa considerat; sed intellectus noster in syllogismo simul intelligit conclusionem, & principia; idem enim actus omnino simplex cadit supra obiectum, & supra rationem obiecti; sicut eadem est visio coloris, & luminis, principium autem est ratio assentiendi conclusioni, ergo syllogismus est actus simplex.

3 Præterea eadem est ratio intellectus intelligentis in syllogismo conclusionem, & principia, & voluntatis volentis medium & finem; sed voluntas vno actu simplici tendit in medium, & finem, ergo & intellectus vno simplici actu in syllogismo tendit in præmissas, & conclusionem. (p.a.q 12.a.4 c.) (p.c g.c.57.)

4 Præterea vno simplici actu potest quis conclusionem, & præmissas considerare, & iudicare quomodo conclusio ex præmissis inferatur, sed syllogismos nullam aliam cognitionem includit præter has, ergo syllogismus est actus simplex. (p.c.g c 55. l.c.in c. arti. præced.)

1 Sed contra est, quod intellectus successiue multa considerantis impossibile est esse vnum actum simplicem; sed intellectus in syllogismo multa successiue cognoscit, vt dictum est, ergo syllogismus non est actus simplex. (p.p.58.a.5.ad p.)

2 Præterea syllogisticus discursus motum quendam nominat, sed omnis motus est de vno priori in aliud posterius, ergo syllogisticus discursus plures cognitiones inuoluit, & sic non erit actus simplex. (p.p.58 a.4. c.)

3 Præterea ita se habet intellectus ratiocinans, seu syllogismus ad principia, & conclusiones, sicut intellectus componens, & diuidens ad subiectum, & prædicatum, sed, vt dictum est, intellectus componens, & diuidens multa successiue cognoscit, & vnum post aliud, prædicatum scilicet post subiectum, ergo similiter intellectus syllogizans plura successiue cognoscit, & consequenter non vno actu simplici. (a 1.præc. quæst.)

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere syllogismum non esse vnum actum intellectus simplicem, quod manifestum est, primoquia in syllogismo necessario duplex discursus reperitur, vnus secundum successionem, secundum quam plura distinctis cognitionibus successiue cognoscuntur, puta principia, & conclusiones: si enim in ipsa cognitione principiorum intellectus noster inspiceret quasi notas omnes conclusiones, syllogizare posset tamquam syllogismum cognoscens, sicut angeli, non autem cognitionẽ veritatis ignotæ aquirens syllogizando ex causis in causata, & ex causatis in causas. Alter secundum causalitatem, in qua quia procedimus de noto ad ignotum, præsupponitur prior discursus, & præterea requiritur, vt cognitio noti sit causa efficiens cognitionis ignoti, quæ cognitiones in vnam coalescere non possunt. Secundo quia syllogismus essentialiter importat cognitionem præmissarum, & conclusionis, definitur enim syllogismus à Philosopho quod sit oratio, in qua quibusdam positis, puta præmissis, aliud quid, puta conclusio, colligitur; procedimus enim in syllogismo a notis ad ignota, quorum illa sunt præmissæ, vel principia, hæc vero est conclusio; & syllogismus demonstratiuus, qui est species præcipua syllogismi definitur a philosopho, quod sit syllogismus faciens scire: vnde & subdit, debere demonstrationem constare ex principiis propriis, oportet (p.p.q.60.) (p.post initio p.p 14 a.7 ad 2.op 48.c1. de syllog c.p p.post 1.2.)

enim

enim esse causas proportionatas effectibus, propositiones autem demonstratiuæ sunt causæ conclusionis: vbi vero est causa, & causatum in cognitione, ibi necesse est pluralitatem esse cognitionum, & successionem, vt dictum est. Tertio quia cum in syllogismo ad conclusionem inferendam duæ propositiones requirantur, maior scilicet, & minor, scita propositione p.c.g.c.15. maiore nondum habetur cognitio conclusionis, vnde maior propositio præcognoscitur conclusioni p.post.l.12. non solum natura, sed etiam tempore, & similiter minor si in ea assumatur aliquid contentum sub vniuersali propositione, quæ est maior, de quo manifestum non sit, quod sub illa vniuersali contineatur, cognoscitur p.c.g.c.55. prius tempore quam conclusio, quia nondum erat certa veritas minoris: vbi vero cognoscuntur vnum post aliud tempore, ibi est necessario pluralitas cognitionum, nam sic intelligens quandoque est intelligens potentia, quandoque in actu dum enim intelligit primum in actu intelligit secundum in potentia, & consequenter non est vna simplex cognitio. Quarto quia intellectus noster syllogizando mouet p.2.q.8.ar.3.c.&l.1.a.1.c.6.de malo a.vn.c.9.de ani.a.1.ad 4. seipsum effectiue quod non contingit, quando simpliciter innititur in aliquid, sed mouet se, quia per hoc, quod cognoscit principium, reducit se de potentia ad actum quoad cognitionem conclusionum. Quinto quia voces significant conceptiones intellectus, vt dictum est; sed in syllogismo vocali est compositio vocum, ergo & in syllogismo mentali erit compositio conceptuum.

pp.14.a.7.ad 2.18.a.1.ad p.l.c.ad 4.a. præced. Ad primum ergo dicendum, quod syllogizare non est quomodocunque cognoscere effectum per causam; sed illum cognoscere per causam prius cognitam. sic enim cognitio effectus est cum discursu, & successione cognitionum, sine qua est, cum ita cognoscitur per causam, vt in causa cognoscatur, quomodo cognoscitur a Deo, & angelis, vt dictum est.

q.22.de ver. a.14.c.&ad 3. 2.d.38.q.p.a. 4.c.3.d.14.q. p.a.p.quæst. 4. Ad secundum dicendum, quod principium, & conclusio duobus modis considerari possunt, vno modo absolute & secundum se & secundum quod sunt duo, & hoc modo alia est consideratio principij, alia conclusionis. Altero, prout principium est ratio conclusionis, seu secundum quod principium refertur ad conclusionem & cum illa aliquo modo est vnum, & hoc modo eadem est consideratio vtriusque, cuius ratio est quia ratio cognoscendi est forma rei, inquantum est cognita quia per eam fit cognitio in actu; vnde sicut ex materia, & forma est vnum esse ita ratio cognoscendi, & res cognita sunt vnum cognitum, & consequenter vtriusque inquantum huiusmodi, est vna cognitio secundum habitum, & secundum actum. Sed quia in syllogistico discursu non solum cognoscuntur principia, vt sunt ratio cognoscendi conclusionem, sed etiam absolute, & secundum se; nam primo intellectus intelligit ipsa principia secundum p.2.q.8.ar.3.c.&ad 3. se, postmodum intelligit ea in ipsa conclusione, secundum quod assentit conclusioni propter principia; nam ita intelligit primo medium, vt in eo non sistat, sed ex eo noto procedat ad conclusionem cognoscendam, quod, vt dictum est, necessario importat p.post.l.7.&44. successionem plurium cognitionum. Et quia eodem habitu cognoscitur conclusio, & medium demonstrationis, seu principium, vt est ratio cognoscendi, & tamen habitus principiorum demonstrationis est intellectus, habitus vero cõclusionis est scientia, vt dicitur p.post.t.44. propterea syllogismus necessario inuoluit in sui quidditate pluralitatem, & successionem cognitionum.

p.2.q.12.a.4.c.&ad 12. de ver.a.14.c.&ad arg. Ad tertium dicendum, quod sicut quando intellectus intelligit primo medium, deinde ex illo noto procedit in cognitionem conclusionis ignotæ, plures cognitiones in tali successione reperiuntur; ita voluntas quando primo vult finem, tum procedit ad volenda media, reperitur in illa pluralitas volitionum successiue se habentium.

Ad quartum dicendum, quod tunc tantum est syllogistica nostra consideratio, quando à principijs cõsiderans transimus in conclusiones: non enim ex hoc p.c.g.c.57. ratione prima. aliquis syllogizat, quod inspicit qualiter conclusio ex præmissis sequatur, simul vtrumque cõsiderans. hoc enim non contingit arguendo sed argumenta diiudicando, sicut nec cognitio materialis est ex hoc, quod materialia iudicat.

ARTICVLVS III.

Vtrum notitia præmissarum sit causa efficiens notitiæ conclusionis.

VIdetur quod notitia præmissarum non sit causa efficiens notitiæ conclusionis. Dicit enim Phi- 1.phys.l.5.5.met.l.2.&3. losophus 5.met.t.3.& 2. phys t.31. quod propositiones conclusionis vt id, ex quo fit aliquid, causæ sunt, 2.phys.l.5.&11.5.met.l.2.&3. sed hoc est esse causam materialem, sic enim definit Philosophus 2.phys.18 & 5.met. t. 2. materia vero non coincidit cum efficiente, sicut cum illo coinciduntaliæ causæ, vt dicitur 2.phys t.70. ergo notitia præmissarum non est causa efficiens notitiæ conclusionis.

2 Præterea medium demonstrationis se habet ad 5.d.14.q.p. p.quæst.4.p. d.19.q.p.a. p.c. conclusionem sicut forma ad materiam; sicut enim ex materia, & forma est vnum esse, ita ex medio, & conclusione fit vnum cognitum; sed forma respectu materiæ non se habet vt efficiens, sed vt causa formalis, nam forma, & materia sunt partes essentiales, & intrinsecæ rei, non autem causa efficiens, ergo.

3 Præterea causa efficiens actu simul est, & simul 5.met.l.2.a. phys.l.6.a. post.l.18. tollitur cum suo effectu actu 5. met. t.2.& 2. phys.t. 6. sed notitia præmissarum ratione maioris semper tempore præcedit notitiam conclusionis, & ratione minoris aliquando, vt dicit Philosophus p.post. t. 2. ergo.

4 Præterea omnis causa est naturaliter prior, & no- p.post.l.4.&6. tior effectu; sed vt dicit Philosophus p.post. t.5. dantur quædam conclusiones notiores suis principijs, ergo notitia antecedentis non est causa, & proinde nec efficiens notitiæ consequentis.

5 Præterea notitia consequentis necessario termi- ad 3.a.præced.p.d.11.a. p.ad 8. in p. scripto, & ad 4 in 2. natur ad antecedens; idem enim est motus in rem cognitam, & rationem cognoscendi, vt dictum est; sed idem non potest esse causa efficiens sui ipsius, ergo notitia antecedentis non est causa efficiens notitiæ consequentis.

Sed contra est, quod Philosophus 2.phys.t.31 cau- 2.phys.l.5. p.post.l.3. salitatem propositionum respectu conclusionis reuocat ad causalitatem causæ efficientis, sic inquiens; vt semen, medicus, quique consuluit, & omnino efficiens, omnia sunt causæ. Alia vero littera habet, & propositiones.

2 Præterea philosophus p. post. t.5. definit demon- p.post.l.4.& 7.5.met.l.6. strationem, quod sit syllogismus faciẽs scire; & quod propterea demonstratio debet constare propositionibus, quæ sint causæ conclusionis, quia non potest demonstratio facere scire nisi per causam. Et t.6. præmissas vocat principium scientiæ.

Respondeo dicendum, quod notitia præmissarum est causa notitiæ conclusionis, cuius ratio est, inquit p.post.l.3.&4.5.met.l.2.&6.2.phys.l.5.p.c.g.c.57.p.2.q.5t.a.7.c. Philosophus p. post. t. 5. quia tunc scimus, quando causas cognoscimus; cuius etiã id signũ est, quod quia omnis causa est naturaliter prior, & notior effectu, oportet, quod præmissæ, quæ sunt causa cõclusionis,

ſint notiores,& ptiotes concluſione. Non eſt tamen notitia præmiſſatum cauſa concluſionis in qoocunque genere, non enim eſt cauſa materialis illius. nam materia ineſt ei, cuius eſt materia. Vnde Philoſophus 2. phy. t. 28. & 5. met. t. 2. notificans cauſaoi materialem dixit, quod eſt, ex quo fit aliquid, cum inſit, propoſitiones autem ſunt ſeorſum a concluſione. Neque ob eandem tationem eſt caoſa formalis, nam etiam hæc eſt intrinſeca rei, ſicut cauſa efficiens, & finalis ſunt extrinſecæ. Neque eſt cauſa finalis, nam cum tatione antecedentis, ſeu præmiſſatum demonſtratio faciat ſcite, vt dicitur p poſt. t. 5. & 5. met. t. 5. potius ootitia concluſionis eſt finis notitiæ antecedentis, qoam contta. Eſt ergo cauſa efficiens, non tamen per vim influxiuam, ſicut ſemen, & per conſequens non eſt cauſa eſſendi. ſed eſt aliis modis. Et primo quidem eſt efficiens ſecundum vim illatiuam, quæ dicitur cauſa inſerendi, & conſeqoentiæ, ſecundum quod principium diſcurſus tationis in concluſione eſt ex propoſitionibus. Secundo aliquo modo eſt cauſa efficiens ſecundum vim originatiuam, [p. p. 7. a. 7. c. & ad 5. & 3 p. d 3. q. 4. a. 3. c & ad 2. q. 15 de ver a. 5. ad p.] non quidem pertranſmutationem, ſed per quandam quaſi reſultantiam. In his eoim, quæ ſecundum ordinem naturalem procedunt ab vno, ſicut primum eſt cauſa omnium, ita quod eſt primo propinquius, eſt quodammodo cauſa cæterorum, quomodo vnum accidens eſt cauſa alterius, & vna potentia originatur ab alia, quia vnum accidens procedit mediante alio à ſubſtantia, quatenus illud ſupponit; cum ergo [ad 4 præced art. & l. c. ar. p & 2. & q. 5 de ver. a 15. c.] ſimiliter inter notitiam antecedentis, & notitiam cõſequẽtis ſit ordo, quia notitia antecedẽtis refertor ad notitiam conſequeotis, vt dictum eſt, & hæc neceſſario præſupponit illam in intellectu, nam ex illa mouetur in hanc, & hæc illam ſequitur, ideo aliquo modo dici poteſt notitia antecedentis cauſa ſecundum [op. 48. c. 9 de Actione, & Paſſione.] originem ootitiæ conſequentis, quo etiam modo actio dicitor cauſare paſſionem, quia hæc illam ſequitur. Tertio ſecundum vim reductiuam alterius de [2. de ani. l. 13] potentia ad actum, quomodo dicit Philoſophus 2 de ani. quod actiua operationis ſenſitiuæ ſunt obiecta [p 2. q 82. a. 3. c. q. 51. a. 4. c. 9. q 2 p. & 3. c. 9 de ani. a. 4 ad 6 9 de malo a vn. c & ad 10.] extrinſeca, puta viſibile, audibile, & voluntas dicitur efficienter mouere ſe, & omnes potentias, quatenus per hoc, quod vult finem, mouet ſe ad volendum ea, quæ ſunt ad finem, & conſequenter & alias potentias ad ſuos actus, intelligit eoim quis quia vult, & vtitur aliis potentiis, & habitibus, quia vult. Cum autem ita ſe habeant principia io intelligibilibus, ſicut finis in appetibilibus, ſimiliter & intellectus dicitur efficienter mouere ſeipſum, & per conſequens antecedentis notitia dicetur cauſa efficiens notitiæ conſequentis, quatenus per notitiam principiorum intellectos ſe reducit de potentia ad actum, quantum ad notitiam concluſionum; & ſic patet, quod notitia antecedentis eſt cauſa efficiens notitiæ conſequentis.

[2 phyſ. l. 5. 5. met. l. 3.] Ad primum ergo dicendum, quod ex terminis propoſitionum conſtituitur concluſio, vnde ſecundum hoc propoſitiones dicuntur matèria concluſionis, inquantum termini, qui ſunt materia propoſitionum, ſunt etiam materia concluſionis, licet non ſecundum quod ſtant ſub forma, & ordine propoſitionum, vel ſecundum virtutem illatiuam ipſarum, ſic enim reducuntur ad genus cauſæ efficientis, ſicut farioa dicitur materia panis, licet non ſecundum quod ſtat ſub forma farinæ: ideo tamen potius propoſitiones dicuntur materia concluſionis, quam contra, quia termini, qui coniunguntur in concluſione, ſeparatim ponuntur in præmiſſis.

[l. c ad 4. art. præced.] Ad ſecundum dicendum, quod medium, ſicut & præmiſſæ dupliciter conſiderari poſſunt, vno modo, abſolute, & ſecundum ſe, & ſic cognitio ipſius eſt cauſa efficiens notitiæ concluſionis. Alio modo, vt eſt ratio cognoſcendi concluſionem, & ſic non eſt cauſa efficiens, ſed potius cauſa formalis, & cognoſcitur per eandem cognitionem, per quam cognoſcitur cooclufio.

[2 phyſ. l. 5 p. poſt. l. 2. art. præced c.] Ad tertium dicendum, quod caoſa efficiens multipliciter ſumitur, vno modo, ſicut ſemen, quod eſt actiuum influens, alio modo, ſicut medicus, & ſicut qui conſulit, demum ſicut propoſitiones, quæ ſunt cauſa efficiens ſecundum vim illatiuam, ſecundum quem modum cauſa efficiens poteſt tẽpore præcedere effectum, nam aliquando præmiſſæ neceſſario inferunt concluſionem, aliquando non.

[p poſt. l. 4.] Ad quartum dicendum, quod licet principium, per quod probatur concluſio notiſſima per ſenſum, non ſit ſimpliciter magis notum, eſt tamen magis notum in via tationis procedentis ex cauſa in effectũ, & hoc ſufficit. Vel dic, præmiſſas debere eſſe magis notas concluſione, reſpectu illius, qui debet [Ibidem.] accipere diſciplinam per demonſtrationem; ſi enim aliunde concluſio eſſet nota, ſicut per ſenſum, nihil probiberet principia non eſſe magis nota concluſione in via illa.

[l. c. ad 3. art. præced.] Ad quiotum dicendum, quod medium cognitum ſecondum ſe, & abſolute cognoſcitur cognitione diſtincta à cognitione concluſionis; cognitom vero, vt eſt tatio cognoſceodi concluſionem, cognoſcitur eodem habitu, & actu, quo cognoſcitur concluſio, vt dictum eſt.

ARTICVLVS IV.

Vtrum recte ſit tradita definitio ſyllogiſmi.

[p. poſt. l.] VIdetur quod noo ſit recte tradita definitio ſyllogiſmi, quod ſit oratio, in qua quibuſdam poſitis, alterum quid à poſitis neceſſe eſt contingere, eo quod hæc ſint. Oratio enim, vt definit Philoſophus, eſt vox; ſed in ſyllogiſmo eſt pluralitas vocum, non voa tantum, ergo non recte definitur ſyllogiſmus, qood ſit oratio.

[p. poſt l. p.] 2 Præterea ſyllogiſmus pertinet ad actum tationis, qui eſt compoſitio, non autem ad ſimplicem intelligentiam; ſed compoſitio iotellectus non eſt oiſi duplex, vniuerſalis cum particulari, & accideotis cum ſubiecto, quarum neutri competit definioo ſyllogiſmi, vt patet, ergo oec ſyllogiſmus erit recte definitus.

[2. phyſ. l. 5 2. de malo a. 4. ad 12.] 3 Præterea termini concluſionis ſunt materia propoſitionum; ſed materia non ponit in numerum cum re, cuius eſt materia, ſicut nec genus cum differentia, vel ſpecie, ergo concluſio non eſt alterum quid à poſitis, & conſequenter ſyllogiſmus non erit recte definitus.

Sed contra eſt autoritas Philoſophi definientis ſyllogiſmum p pr. c p. modo prædicto.

[p. poſt l. p.] Reſpondeo dicendum, quod tres ſunt tationis actus, ſecundum quorum diuerſitatem logicæ partes accipiontur, quorum primi duo ſunt rationis, ſecundum quod eſt iotellectus quidam; voa enim actio intellectus eſt intelligentia indiuiſibilium, ſiue incomplexorum, ſecundum quam concipit quid eſt res, & hæc operatio a quibuſdam dicitur informatio intellectus, ſiue imaginatio per intellectum, & ad hanc operationem tationis ordinatur doctrina, quam tradit Philoſophus in lib. prædicam. Secunda vero operatio intellectus eſt compoſitio, vel diuiſio, in qua iam eſt verum, vel falſum; & huic rationis actui deſeruit doctrina, quam tradit Philoſophus in lib. perihet.

Tertius vero actus rationis est secundum id quod est proprium rationis, scilicet discurrere ab vno in aliud, vt per id, quod est notum, deueniat in cognitionem ignoti, & huic actui deseruiunt reliqui libri. Attendendum est autem, quod actus rationis sunt similes quantum ad aliquid actibus naturæ, vnde & ars imitatur naturam, quantum potest. In actibus autem naturæ triplex diuersitas inuenitur: in quibusdam enim natura ex necessitate agit, ita quod non potest deficere; in quibusdam vero natura vt frequentius operatur, licet quandoque possit deficere a proprio actu. Vnde in his necesse est esse duplicem actum, vnum, qui sit vt in pluribus, sicut cum ex semine generatur animal perfectum, alium, quando natura deficit ab eo, quod est sibi conueniens, sicut cum ex semine generatur aliquod monstrum propter corruptionem alicuius principij; & hæc etiam tria inueniuntur in actibus rationis; est enim aliquis rationis processus, in quo ratio a vero deficit propter alicuius principij defectum, quod in ratiocinando erat obseruandum; est autem alius rationis processus, in quo vt in pluribus concluditur, nec tamen necessitatem habens; tertius vero rationis processus est necessitatem inducens, in quo non est possibile esse veritatis defectum, & per huius rationis processum certitudo scientiæ acquiritur; pars autem logicæ, quæ primo deseruit, dicitur sophistica, de qua Philosophus agit in lib. Elenchorum, secundo autem rationis processui deseruit pars logicæ quæ dicitur inuentiua, nam inuentio non semper est cum certitudine. vnde de his, quæ inuenta sunt, iudicium requiritur ad hoc, quod certitudo habeatur; pars autem, quæ tertio processui deseruit, dicitur pars iudicatiua, eo quod iudicium est cum certitudine scientiæ. Et quia iudicium certum de effectibus haberi non potest, nisi resoluendo in prima principia, ideo pars hæc analytica vocatur, idest resolutoria. Quoniam vero certitudo iudicij, p.post.l.4. quæ per resolutionem habetur, est vel ex ipsa forma syllogismi, & materia simul quia sumuntur propositiones per se, & necessariæ, & ad hoc ordinantur lib. post. analyt. qui sunt de syllogismo demonstratiuo, quem propterea Philosophus in illis definit ex mate- p.post.l.p. op 48.tr de syllog.c.p. ria dicens quod demonstratiua scientia est quæ procedit ex propositionibus veris, primis & immediatis: vel ex ipsa forma syllogismi tantum, & ad hoc ordinantur libri priorum, qui sunt de syllogismo simpliciter, cuius definitionem ibidem ex forma sumptam tradit, dicens, quod sit oratio, in qua quibusdam, & cæt. In qua definitione oratio habet locum generis, quia in illa conuenit syllogismus cum omnibus orationibus, & speciebus discursus, reliqua vero sunt loco differentiæ. Dicitur autem, in qua quibusdam positis, idest dispositis secundum formam, & ordinem, propositiones enim sunt causa efficiens conclusionis secundum vim illatiuam, secundum quod stant sub tali forma, & ordine. Dicitur, alterum quid à positis, nam ex propositionibus secundum formam dispositis infertur conclusio, cuius termini licet sint in præmissis, quia tamen non eodem modo, quo sunt in conclusione, nam in conclusione sunt coniuncti, & in præmissis separati, ideo conclusio dicitur quid alterum a propositionibus secundum formam dispositis: quamquam vtrorumque diuersus est habitus, & diuersa cognitio, nam habitus præmissarum est intellectus, conclusionis vero scientia, vt dicitur p. post. t 6. & veritas conclusionis est ignota, & cognita per aliud, puta per præmissas, harum vero p.post.l.7. veritas est cognita per se, per cognitionem scilicet propriorum terminorum, vt dicit Philosophus loco citato: vnde & rationabiliter cognitio illarum ponitur causa cognitionis huius, quia semper id, quod est per se, est causa eius, quod est per aliud. Dicitur demum, necesse est contingere, eo quod hæc sunt; quia ex præmissis sic dispositis, seu ordinatis, & cognitis necesse est sequi, vt dictum est, cognitionem conclusionis. Et sic patet definitio syllogismi.

Ad primum ergo dicendum, quod in definitione p.perih.l.6. orationis ponitur vox, vt est communis voci complexæ, & incomplexæ, syllogismus autem continetur sub voce complexa.

Ad secundum dicendum, quod compositio intel- p.p.8. a.5. c.& ad 3. lectus est duplex, vna, qua vnum apprehensum alij componitur, & hæc spectat ad secundam operationem intellectus, & diuiditur in compositionem vniuersalis cum particulari, & accidentis cum subiecto, alia est compositio compositionum, & hæc spectat ad tertiam operationem, nihil enim est aliud ex vna compositione ad aliam procedere, quam ratiocinari, & syllogizare.

Ad tertium dicendum, quod termini conclusio- l.c.ad p.att. præced. nis non sunt materia propositionum, sed potius termini propositionum sunt materia conclusionis, vt dictum est.

ARTICVLVS V.

Vtrum sufficienter diuidatur syllogismus in demonstratiuum, dialecticum, & sophisticum.

Videtur quod sufficienter non diuidatur syllogis- op.47.c.p. mus in demonstratiuum dialecticum, & sophisticum, sed sint plures species. Nam datur syllogismus expositorius: sed hic non est vlla species ex prædictis, ergo species syllogismorum sunt plures tribus.

2 Præterea disputatio est actus syllogisticus: sed dis- op.19 in prœemio,& c.p. putatio est quadruplex, doctrinalis, seu demonstratiua, dialectica, tentatiua, & sophistica ergo syllogismi species sunt plures tribus.

3 Videtur quod species syllogismi sint pauciores tri- 4.met l.4. bus. Nam cum dialectica sit scientia, syllogismus dialecticus erit ex necessariis, sicut & scientia: sed syllogismus constans ex necessariis, vt dicitur p. post t. 7. est demonstratiuus, ergo syllogismus dialecticus non differt a demonstratiuo, & sic species syllogismi erunt pauciores tribus.

Sed contra est, quod Philosophus p top. c.p. diuidit syllogismum in tres species, in demonstratiuum, dialecticum, & sophisticum.

Respondeo dicendum, quod sufficienter diuidi- p.post.l.p.4 13. tur syllogismus in tres species. Cuius ratio patet ex dictis. Cum enim in actibus rationis triplex processus reperiatur triplex itidem erit syllogismus, in quo ratio procedit ab vno in aliud, est enim aliquis processus necessitatem inducens & iste continetur in syllogismo demonstratiuo, quem Philosophus propterea a fine definit, quod sit syllogismus faciens scire: est autem alius processus rationis, in quo vt in pluribus verum concluditur, nec tamen habet necessitatem; & hic exercetur in syllogismo dialectico, qui ex probabilibus est, quia nimirum procedit ex propositionibus probabilibus. Tertius vero rationis processus est, in quo ratio à vero deficit propter alicuius principij defectum, quod in ratiocinando erat obseruandum, & iste processus exercetur in syllogismo sophistico, qui procedit ex his, quæ videntur probabilia, & non sunt. Vnde manifestum est, quod sufficienter diuidatur syllogismus in tres species.

Ad primum ergo dicendum, quod syllogismus ex- op.47. positorius non est vere syllogismus, sed magis quædã

ſenſibilis demonſtratio, ſeu quædam reſolutio facta ad ſenſum ad hoc, vt conſequentia, quæ bona erat, ſecundum intellectualem cognitionem declaretur inſenſibili.

Ad ſecundum dicendum, quod cum ratiocinari op 39. initio & c.p. ſiue recte, ſiue non, competat vni homini, & ad ſeipſum, & ad alium, nam & ſecum aliquis conſiderans poteſt recte, & non recte ratiocinari, & cum alio conferens: ratiocinatio, quæ ad ſeipſum eſt, ſyllogiſmus ſolum dici poteſt, ſiue aliqua alia ſpecies argumentationis; ſed ratiocinatio, quæ eſt ad alterum, non ſolũ dicitur ſyllogiſmus, & argumentatio, ſed etiam diſputatio, vertitur enim inter duos, hoc eſt inter opponentem, & diſputantem. Quoniam vero cum aliquis ſecum conſiderans ratiocinatur non recte, præter intentionem hoc accidit, quia nemo ſui ipſius deceptionem intendit, hoc aliquando per ſe intendit diſputãs cum alio, ideo recte diſputatio in qoaruot ſpecies diuiditur, ſyllogiſmus vero in tres.

Ad tertium dicendum, quod dialectica poteſt con- 4 m t. l. 4. q. p. a. 2. ſiderari ſecundum quod eſt docens, & vtens, priori modo eſt ſcientia, poſteriori vero eſt opinio, vt dictum eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum figuræ ſyllogiſmorum ſint tantum tres.

VIdetur quod figuræ ſyllogiſmorum ſint plures tribus. Multiplicantur enim figuræ ex multiplici diſpoſitione medij cum extremis, ſed medium quadrupliciter poteſt diſponi; aut enim ſubijcitur in maiori propoſitione, & prædicatur in minore, aut prædicatur in maiore; & ſubijcitur in minori, aut prædicatur in vtraque aut ſubijcitur in vtraque ergo quatuor ſunt figuræ.

Præterea videtur quod ſint pauciores. Nam ordinatio figurarum oſtenditur bona per principia quædam per ſe nota, ſed talia principia ſunt tantum duo, dici de omni, & dici de nullo ergo, & figuræ erunt tantum duæ.

po 47 & 48 et de ſyllogi. c.p. Sed contra eſt, quod Philoſophus p. par. c. 23. docet tres tantum eſſe figuras ſyllogiſmorum.

Reſpondeo dicendum, quod figura proprie reperitur in mathematicis, tranſumptiue autem in ſyllogiſmo, & hoc ad ſimilitudinem figuræ triangularis; nam ſicut triangulus eſt clauſio trium linearum in tribus angulis, ita ſyllogiſmus eſt concurſus trium propoſitionum, ſcilicet maioris, minoris, & concluſionis in tribus terminis, eſt enim figura diſpoſitio medij ſecundum ſubiectionem, & prædicationem, quæ diſpoſitio quia tripliciter tantum variatur, ideo tres tantum ſunt figuræ ſyllogiſmorum aut enim medius terminus ſubijcitur, & prædicatur ſemel in præmiſſis, & ſic eſt prima figura, quia medium habet perfectam rationem medij, quod participat naturam extremorum, in ſubijciendo minoris, & maioris in prædicando, ſubijcitur enim & prædicatur; aut prædicatur bis, & ſic eſt ſecunda figura quæ ſecunda dicitur, quia deficit à perfectione medij; in prima enim figura medium eſt medium ſecundum rationem, & poſitionẽ, in ſecunda autem eſt primum ſecundum poſitionem, cum ſit ſupra extremitates, præterea, quia dignius eſt prædicari quam ſubijci, & ideo hæc figura ſecundum locum tenet; aut ſubijcitur bis, & ſic eſt tertia figura, quæ dicitur tertia quia medium eſt medium ſecundũ poſitionem, cum ſit infra extremitates; & quia medium non ſtat in medio, ſicut in prima & ſubijcitur ſemper, quod eſt indigmus.

Ad primum ergo dicendum, quod medium eſt inuentum ad ſyllogizandum vnamquamque propoſi- op. 50. tionem, eſt autem probanda quadruplex propoſitio, vniuerſalis affirmatiua, vniuerſalis negatiua, particularis affirmatiua, & particularis negatiua, ad quam probationem medium poteſt tantum diſponi tribus modis prædictis; ad ſyllogizandam enim propoſitionem vniuerſalem affirmatiuam ſumendum eſt pro medio id, quod ſequitur ſubiectum & antecedit prædicatum, vt contingit in primo modo primæ figuræ in quo ſolo ſyllogizatur vniuerſalis affirmatiua; ad ſyllogizandum autem vniuerſalem negatiuam ſumendum eſt pro medio, id, quod ſequitur ſubiectum. & repugnat prædicato, vt contingit in ſecundo modo primæ figuræ, & primo ſecundæ. Vel quod repugnat ſubiecto, & ſequitur prædicatum vt patet in ſecundo modo ſecundæ figuræ: nam in his tribus tantum modis ſyllogizatur vniuerſalis negatiua, & in duobus primis medius terminus ſequitur ſubiectum, & repugnat prædicato: in tertio vero medius terminus repugnat ſubiecto, & ſequitur prædicatum ad ſyllogizandum autem particularem affirmatiuam, ſumendum eſt pro medio conſequens ad ſubiectum, & antecedens ad prædicatum, & antecedens ad ſubiectum, & prædicatum, ſic particularis affirmatiua non concluditur niſi in prima, & tertia figura, & vt concludatur in prima oportet, quod medium antecedat prædicatum, & ſubijciatur ei, & quod ſequatur ſubiectum, cum prædicatur de eo. Vt vero concludatur in tertia oportet medium antecedere vtrumque ſcilicet ſubiectum, & prædicatum, cum ſubijciatur vtrique ad ſyllogizandam autem particularem negatiuam ſumendum eſt pro medio id, quod ſequitur ſubiectum, & repugnat prædicato: vel id. quod repugnat ſubiecto, & ſequitur prædicatum: & ideo particularis negatiua concluditur in omni figura; niſi quod vt concludatur in prima oportet medium ſequi ſubiectum, cum prædicetur de eo, & repugnare prædicato, cum remoueatur ab eo, vt autem concludatur in ſecunda oportet medium ſequi ſubiectum, & repugnare prædicato, quoad tertium modum, vel repugnare ſubiecto, & ſequi prædicatum, quoad tertium modum, vel repugnare ſubiecto, & ſequi prædicatum, quoad quartum modum. Vt vero concludatur in tertia oportet medium antecedere ſubiectum, cum ſubijciatur ei, & repugnare prædicato, cum prædicatum remoueatur ab ipſo. Vnde manifeſtum eſt triplicem tantum eſſe diſpoſitionem medij ad propoſitiones ſyllogizandas, & conſequenter tres tantum eſſe poſſe figuras ſyllogiſmorum.

Ad ſecundum dicendum. Quod diuerſitas figurarũ op. 41. non ſumitur ex principiorum diuerſitate, ſed ex di- logic. uerſitate diſpoſitionis medij cum extremis, vt dictũ eſt, quamuis quod talis diſpoſitio ſit bona in prima figura oſtendatur immediate per duo principia, dici de omni, & dici de nullo, & in reliquis immediate oſtendatur per aliud principium, puta quando ex oppoſito conſequentis infertur oppoſitum antecedentis, primæ concluſionis, tunc prima conſequentia fuit bona, per quod deinde principium reducitur ad formam primæ figuræ.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ex maiore de neceſſario, & minore de in eſſe ſequatur concluſio de neceſſario.

VIdetur quod ex maiore de oeceſſatio. & minore de ineſſe nõ ſequatur cõcluſio de neceſſario Di- p. poſt t. 13. cit enim Philoſop. p. poſt. t. 17. quod quando vtraque præmiſſa eſt neceſſaria concluſio eſt neceſſaria: ſed in

syllogismo constante maiore de necessario, & minore de inesse vtraque præmissa non est necessaria, ergo tunc conclusio non sequitur de necessario.

op. 47. 2 Præterea in hoc syllogismo, omnis currens mouetur, sed omnis homo currit, ergo omnis homo mouetur, conclusio est de inesse: sed in hoc syllogismo maior est de necessario, & minor de inesse, ergo quando maior est de necessario, & minor de inesse, non semper sequitur conclusio de necessario. Sed dices, quod in syllogismo allato minor est de inesse, vt nunc, de qua non loquitur Philosophus, sed de inesse simpliciter.

Ibidem. 3 Contra in hoc syllogismo omne nigrum est congregatiuum visus, sed omnis Coruus est niger, ergo omnis coruus est congregatiuus visus, maior est de necessario, & minor de inesse simpliciter, & tamen conclusio est de inesse simpliciter, ergo ex maiori de necessario, & minori de inesse non sequitur conclusio de necessario.

op. 48 de syllogis c. 15. 4 Præterea si aliquod subiectum sit essentialiter sub aliquo prædicato, quidquid contingit sub subiecto contingit etiam sub prædicato; sed in aliquo syllogismo constante maiore de necessario, & minore de inesse potest subiectum essentialiter contineri sub prædicato, & aliquod contingenter contineri sub subiecto, vt patet in hoc syllogismo. Omnis Philosophus est sciens, sed omnis homo est Philosophus, ergo & in conclusione poterit aliquid contingenter contineri sub prædicato & consequenter conclusio erit de inesse, non autem de necessario.

op. 47. Sed contra est, quod Philosophus p. pr. c. 10. dicit, quod ex maiori de necessario, & minori de inesse sequitur conclusio de necessario.

Ibid. & op. 48 tr. de syllogismo c. 13. Respondeo dicendum, quod syllogismus potest fieri mixtus ex vna de necessario & altera de inesse; & in hac mixtione semper de inesse debet accipi simpliciter, & non de inesse vt nunc. Dicitur autem propositio de inesse simpliciter, vel quando prædicatum per se inest subiecto, seu sit de quidditate eius quantum ad primum modum per se, seu non, sed fluat ex principiis eius, vt cum propria passio dicitur de subiecto quantum ad secundum modum; vel quando prædicatur aliquod accidens commune, quod sequitur totam speciem secundum omne tempus, sicut nigredo inest coruo; quando autem nullo istorum modorum prædicatur aliquid de subiecto, est de inesse, vt nunc, vt hæc, omnis homo currit. Si ergo sit mixtio de inesse, & necessario in prima figura, est talis regula. Maiore existēte de necessario, & minore de inesse simpliciter & non vt nunc, sequitur conclusio de necessario; si autem è conuerso fiat, scilicet maiori de inesse, & minori de necessario, sequetur conclusio de inesse, & non de necessario; quorum ratio est, quia cum conclusio participet cum maiori in prædicato, modus autem necessitatis, & contingentiæ sit dispositio prædicati in comparatione ad subiectum, conclusio participabit eodē modo, quod non potest fieri, quando minor est de necessario, & maior de inesse; in plus enim est inesse simpliciter, quam necessario, quæ enim necessario insunt, insunt simpliciter, non contra. In secunda vero figura est talis regula. Vniuersali negatiua de necessario existente, & altera de inesse sequitur conclusio de necessario, si vero aliter fiat, non sequitur de necessario, quia si affirmatiua fuerit de necessario, & negatiua de inesse, sequitur conclusio de inesse, cuius ratio est, quia secunda figura quantum ad omnes suos modos descendit a secundo modo primæ figuræ, in quo maior est vniuersalis negatiua, & in ipsum reducitur, & ideo, sicut oportet ibi vniuersalem negatiuam, quæ est maior, esse de necessario, vt sequatur talis conclusio, ita in hac figura oportet, quod talis negatiua post reductionem in primam sit maior. Ex quo patet, quod in quarto secundæ figuræ non potest fieri vniuersalis mixtio, quantum ad conclusionem de necessario, cum non habeat aliquam vniuersalem negatiuam. In tertia figura est talis regula, vniuersali affirmatiua, vel negatiua existente de necessario sequitur conclusio de necessario, aliter non: cuius potest reddi eadem causa, quæ supra, quia post reductionem ad primam figurā vniuersalis fiet maior, quam oportet in prima esse de necessario. Per quod patet, quod circa primum, & secundum tertiæ figuræ, fiunt quatuor syllogismi vniuersaliter mixti, accipiendo vtrobique de necessario. Vnde manifestum est, quomodo verum sit, quod dicit Philosophus, quod ex maiore de necessario, & minore de inesse sequitur conclusio de necessario.

P. post. l. 13. Ad primum ergo dicendum, quod aliud est scire conclusionem necessariam, aliud colligere conclusionem necessariam, nam conclusio necessaria non potest sciri nisi ex principiis necessariis, potest autem colligi ex aliquo principio non necessario.

op. 47. Ad secundum dicendum, quod cum Philosophus dicit ex maiori de necessario, & minore de inesse sequi conclusionem de necessario, per propositionem de inesse intelligit illam, quæ est de inesse simpliciter, non autem eam, quæ est de inesse vt nunc, cuiusmodi est minor propositio syllogismi in obiecto allati; nam si loquamur de hac, potest aliquando ex illa syllogizari conclusio de necessario, vt patet in hoc syllogismo. Omnis Philosophus est rationalis, omnis homo est Philosophus, ergo omnis homo est rationalis: aliquando vero conclusio de inesse, vt nunc, vt patet in hoc alio syllogismo. Omnis Philosophus est sciens, sed omnis homo est Philosophus, ergo omnis homo est sciens; cuius ratio est, quia quotiescunque subiectū aliquod essentialiter est sub aliquo prædicato, quidquid contingit sub subiecto, contingit etiam sub prædicato; vnde si contingit sub subiecto contingenter, ita vt propositio ex subiecto, & sumpto sub illo sit propositio de inesse, vt nunc, ex vi huius regulæ poterit colligi conclusio de inesse, vt nunc, & ratio vtriusque est, quia quando prædicatum latius patet medio, potest coniungi, & cum eo, quod est essentialiter sub medio, & cum eo, quod accidentaliter, & consequenter quando coniungitur cum priore, colligitur conclusio de necessario, quando vero coniungitur cum posteriore, colligitur conclusio de inesse, vt nunc.

op. 48. tr. de syllog c. 9. — Hanc rationem affert recentiores.

Colligitur ex p. d. 18. q. p. a. 5. ad 9. & q. 2. de ver. ar. 12. ad 4. Ad tertium dicendum, quod regula Aristotelica de sequela conclusionis ex maiori de necessario, & minore de inesse, nititur alteri regulæ quod in omni cōditionali, quando antecedens est necessarium, etiam consequens est necessarium; vt enim dictū est, Philosophus in lib. priorum cōsiderauit syllogismū quoad formam, sicut in lib. poster. considerauit illum quoad materiam, & sic ratione talis regulæ conclusio syllogismi prædicti est de necessario licet, si consideretur materia, sit de inesse simpliciter. Neque huic obstat, quod sequeretur etiam conclusionem syllogismi constantis ex maiori de necessario, & minori de inesse vt nunc, semper esse de necessario, eo quod in illo vigeat etiam regula cōditionalium, nam cum antecedens ratione medij in eo inclusi sit forma consequentis, vt dictum est, sicut forma naturalis non vnitur materiæ, nisi præcedat in illa dispositio necessitans vi agentis, ratione cuius talis materia sit proportionata tali formæ, ita omni conditionali non

l. c. art. 3. p. 2. q. 12. a. 3. ad 3.

poteſt ex antecedente neceſſario colligi conſequens neceſſarium, niſi in ſe habeat aliquam neceſſitatem, ſaltem materialem, hanc autem habet concluſio de ineſſe ſimpliciter: nam accidentia conſequentia totam ſpeciem ſecundum omne tempus, quæ ſunt accidentia inſeparabilia, conſequuntur materiam, non autem concluſio de ineſſe in actu, ſeu de contingenti.

l.c.ad 2.arg. Ad quartum dicendum, quod in ſyllogiſmo allato minor propoſitio non eſt de ineſſe ſimpliciter, ſed de ineſſe, vt nunc, ſeu de contingenti, de qua non loquitur Philoſophus in regula allata de deductione concluſionis ex maiori de neceſſario, & minori de ineſſe, vt dictum eſt.

QVÆSTIO XXI.

De ſyllogiſmo demonſtratiuo.

Poſt conſiderationem de ſyllogiſmo ſimpliciter conſiderandum eſt de ſyllogiſmo demonſtratiuo, qui eſt illius præcipua ſpecies. Et primo de præcognitione, quæ antecedit ipſum ſyllogiſmum demonſtratiuum, eiuſque partes. Secundo de ipſa demonſtratione. Tertio de ſcientia, qui eſt effectus illam conſequens.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR NOVEM.

1 *Vtrum omnis cognitio intellectiua fiat ex præexiſtenti cognitione ſenſitiua.*
2 *Vtrum cognitio principiorum fiat ex præexiſtenti cognitione experimentali.*
3 *Vtrum concluſio ſit præcognita in præmiſſis, antequam ex illis deducatur per demonſtrationem.*
4 *Vtrum ſint tantum duæ præcognitiones, quia eſt, & quid eſt.*
5 *Vtrum præcognitio quia eſt ſe extendat ad prædicamentum.*
6 *Vtrum præcognitio quid ſit contineat tantum præcognitionem quid nominis, an etiam quid rei.*
7 *Vtrum quid ſit ſe extendat ad principia.*
8 *Vtrum de principiis ſemper ſit præcognoſcendum quod ſit.*
9 *Vtrum ſemper ſit præcognoſcendum de ſubiecto quod ſit.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnis cognitio intellectiua fiat ex præexiſtenti cognitione ſenſitiua.

q.10 de ver. a.6.arg.9. Videtur quod cognitio intellectiua non fiat ex præexiſtenti cognitione ſenſitiua. Dicit enim Philoſophus 7 phyſ. t. 20. quod anima quieſcendo fit ſciens, ſed animæ cognitio intellectualis non poſſet deriuari a cognitione præexiſtente ſenſibilium, niſi moueretur quodammodo ab eis, ergo cognitio intellectualis non fit ex præexiſtente cognitione ſenſitiua.

ibid. arg. 2. 2 Præterea obiectum intellectus eſt quodquid eſt, vt dicitur 3. de anima: ſed quidditas nullo modo ſenſu percipitur, ergo cognitio mentis non deriuatur à cognitione ſenſuum.

art. p. p. 48. 6 arg. 1. 3 Præterea effectus non ſe extendit vltra virtutem ſuæ cauſæ: ſed intellectualis cognitio ſe extendit vltra ſenſibilia, intelligimus enim quædam, quæ ſenſu præcipi non poſſunt, ergo.

p. p. 84. a. 6. arg. ſed contra q. 10 de ver. a. 6. arg. 2. ſed cõtra. Ibid arg. p. ſed contra. 1 Sed contra eſt, quod Philoſophus p. poſt. in fine, & p. metaph. probat, quod principium noſtræ cognitionis eſt a ſenſu.

2 Præterea dicit Philoſophus, & experimento probatur, quod cum deficit vnus ſenſus, deficit vna ſcientia, ſicut cæcis deeſt ſcientia de coloribus; ſed hoc non eſſet, ſi cognitio intellectiua aliunde deriuaretur, quam ex præexiſtenti cognitione ſenſibilium, ergo cognitio intellectiua fit ex præexiſtenti cognitione ſenſitiua.

ibid arg. 1. ſed contra 3 Præterea natura nihil facit fruſtra, nec deficit in neceſſariis; ſed fruſtra dati eſſent ſenſus animæ, niſi ex eorum cognitione præexiſtente oriretur cognitio illius, ergo omnis cognitio intellectiua fit ex præexiſtenti cognitione ſenſitiua.

p. p. 84. a. 6 c. q. 10. de ver. a. 6 c. Reſpondeo dicendum quod circa iſtam quæſtionem triplex fuit Philoſophorum opinio. Democritus enim poſuit, quod nulla eſt alia cauſa cuiuſlibet noſtræ cognitionis, niſi cum ab his corporibus, quæ cogitamus, veniunt atque intrant imagines in animas noſtras, vt Aug. dicit in ep. ad Dioſcorum, & Ariſtot. etiam dicit in lib. de ſomno, & vigilia, quod Democritus poſuit cognitionem fieri per idola, & defloxiones; & huius poſitionis ratio fuit, quia tam ipſe Democritus, quam alij antiqui naturales non ponebant intellectum differre à ſenſu, vt Ariſt. dicit in lib. 2. de ani. t. 150. & 151. Et ideo quia ſenſus immutatur à ſenſibili, arbitrabantur omnem noſtram cognitionem fieri per ſolam immutationem a ſenſibilibus, quam quidem immutationem Democr. aſſerebat fieri per imaginum defluxiones. Plato vero contra poſuit intellectum differre a ſenſu, & intellectũ quidem eſſe virtutem immaterialem, organo corporeo non vtentem in ſuo actu; & quia incorporeum non poteſt immutari a corporeo, poſuit, quod cognitio intellectualis non ſit per immutationem intellectus à ſenſibilibus, ſed per participationem formarũ intelligibilium ſeparatarum: ſenſum etiam poſuit virtutem quandam per ſe operantem, vnde nec ipſe ſenſus, cum ſit res quædam ſpiritualis, immutatur à ſenſibilibus, ſed organa ſenſuum à ſenſibilibus immutantur; ex qua excitatione anima quodammodo excitatur, vt in ſe ſpecies ſenſibilium formet, & hanc opinionem tangere videtur Aug. 12. ſuper Geneſim ad litt. vbi dicit, quod corpus non ſentit, ſed anima per corpus, quo velut nuntio vtitur ad formandum in ſeipſa, quod extrinſecus nuntiatur. Sic igitur ſecundũ Platonis opinionem neque intellectualis cognitio à ſenſibili procedit, neque etiam ſenſibilis totaliter a rebus ſenſibilibus, ſed ſenſibilia excitant animam intellectiuam ad intelligendum. Ariſtoteles autem media via proceſſit: poſuit enim cum Platone intellectũ differre a ſenſu, ſed ſenſum poſuit propriam operationem non habere ſine communicatione corporis, ita quod ſentire non ſit actus animæ tantum, ſed coniuncti, & ſimiliter poſuit de omnibus operationibus ſenſitiuæ partis. Quia igitur non eſt inconueniens, quod ſenſibilia, quæ ſunt extra animam, cauſent aliquid in coniunctum, in hoc Ariſtot. cum Democritus concordauit, quod operationes ſenſitiuæ partis cauſantur per impreſſionem ſenſibilium in ſenſum, non per modum defluxionis, vt Democritus poſuit, ſed per quandam operationem, nam & Democritus omnem actionem fieri poſuit per influxionem atomorum; vt patet in p. de gen. t. 36. & ſeq. intellectum vero poſuit Ariſtot. habere operationem abſque communicatione corporis; nihil autem corporeum imprimere poteſt in rem incorpoream; & ideo ad cauſandam intellectualem

operationem secundum Philosophum non sufficit sola impressio sensibilium corporum, sed requiritur aliquid nobilius, quia agens est honorabilius patiente, vt ipse dicit 3. de ani. t. 19 non tamen ita, quod intellectualis operatio causetur ex sola impressione aliquarum rerum superiorum, vt Plato posuit sed illud superius, & nobilius agens, quod vocat intellectum agentem, facit phantasmata a sensibus accepta intelligibilia in actu per modum abstractionis cuiusdam. Secundum hoc ergo, ex parte phantasmatum intellectualis operatio a cognitione sensitiua præexistente causatur: sed quia phantasmata oon sufficiunt ad immutandum intellectum possibilem, sed oportet, quod fiant intelligibilia actu per intellectum agentem, non potest dici, quod sensibilis cognitio sit totalis, & perfecta causa intellectualis cognitionis, sed magis quodammodo est materia causæ.

q 10. de ver. a. 6. ad 9. Ad primum ergo dicendum, quod quies, in qua perficitur scientia, excludit motum naturalem passionum; non autem motum, & passionem communiter acceptam, secundum quod quodlibet recipere pati dicitur, & moueri; sicut etiam Philosophus dicit in 3 de ani. quod intelligere est quoddam pati.

Ibidem ad a. Ad secundum dicendum, quod circa idem virtus superior, & inferior operantur, non similiter, sed superior sublimius; vnde per formam, quæ à rebus accipitur, sensus non ita efficaciter rem cognoscit, sicut intellectus; nam sensus per eam manuducitur in cognitionem exteriorum accidentium, intellectus vero peruenit ad nudam quidditatem rei, secernendo eam à materialibus omnibus conditionibus: vnde non ex eo dicitur cognitio mentis à sensu originem habere, & ex eius cognitione præexistente fieri, quod omne illud, quod mens cognoscit, sensus apprehendat, sed quia ex his, quæ sensus apprehendit, mens in aliqua vlteriora manuducitur, sicut etiam sensibilia intellecta manuducunt in intelligibilia diuinorum.

p p 84. a 6. ad 3. Ad tertium dicendum, quod sensitiua cognitio non est tota causa intellectualis cognitionis, & ideo non est mirum, si intellectualis cognitio vltra sensitiuam se extendit.

ARTICVLVS II.

Vtrum Cognitio principiorum fiat ex præexistente cognitione experimentali.

VIdetur quod cognitio principiorum non fiat ex præexistente cognitione experimentali. Dicit enim Philosophus p. post. t. 6. quod principia indemonstrabilia non cognoscuntur per medium extraneum, sed in quantum terminos cognoscimus; sed termini cognoscuntur sine vlla experimentali ratiocinatione, ergo cognitio principiorum non fit ex præexistente cognitione experimentali.

4 met. l 6. 2 Præterea dicit Philosophus 4. met. t. 8 quod certissimum principium est illud, quod nec demonstratur, nec supponitur, sed quod per experimentalem ratiocinationem præcognoscitur, supponitur, ergo cognitio principiorum non fit ex præexistenti cognitione experimentali.

2. post l. 20. 3 Præterea præexistens cognitio est certior, cum sit causa certitudinis his, quæ per eam innotescunt; sed nulla cognitio certior est cognitio non fit ex præexistenti cognitione experimentali.

10. de ver. a. 8 ad 7. 4 Præterea effectus actionis relinquitur secundum virtutem suæ causæ; sed cognitio experimentalis est singularium, ergo tantum potest efficere cognitionem singularium, non autem vniuersalium, cuiusmodi sunt prima principia. & sic non potest horum cognitio fieri ex præexistenti cognitione experimentali.

5 Præterea quæ intellectus intelligit vt natura, non intelligit, per collationem, sed naturaliter, secus vero ea, quæ intelligit vt ratio; sed prima principia intellectus intelligit naturaliter, ergo eorum cognitio non fit ex præexistenti cognitione experimentali, ad quam requiritur ratiocinatio. 16 de ver. a. q ad 7 3. d. 33. q p a p. quæst. p ad 3. 4. met 13.

6 Præterea cognitio vniuersalis non potest fieri, vt dicitur 2. post. vlt. ex cognitione eius, quod est tantum singularitatis; sed sensus singularium est, sicut scientia vniuersalium, vt dictum p. post. t. 33. & 2. de ani. t. 51. ergo cognitio vniuersalium principiorum demonstrationis non potest fieri ex præexistenti cognitione experimentali. 2 post. l. vlt p post l 30. 2. de ani. l. 12.

1 Sed contra est, quod Philosophus p. met. c. p. docet hominibus euenire scientiam per experientiam. p. met l. p.

2 Præterea dicit Philosophus p. post. t 33. & 2. post. t. vlt. quod vniuersalium cognitionem accipimus ex singularibus: & ideo manifestum esse, quod necesse est vniuersalia principia cognoscere per inductionem: at inductio non est sine cognitione sensitiua, ergo cognitio principiorum fit ex præexistenti cognitione experimentali. p. post l. 30. 2. post l. vlt

3 Præterea duplex est modus addiscendi, vt dicit Philosophus p. post. t. 13. aut per inductionem, aut per demonstrationem: sed principia immediata demonstrationis non sciuntur per demonstrationem, vt dicitur p. post. t. 6. ergo sciuntur per inductionem, & consequenter fiunt ex præexistenti cognitione experimentali. p. post l 7. & 30.

Respondeo dicendum, quod principia immediata syllogismi demonstratiui, vt dicit Philosophus p. post. t. 5. sunt duplicia, quædam sunt non solum in se, sed etiam quoad nos per se nota, quibus necesse est quemlibet assentire, quæ doceri debet, quæ sunt vniuersalia principia omnium scientiarum, sicut, Non contingit idem esse, & non esse. Affirmatio & negatio non sunt simul vera. Totum est maius sua parte: & similia, quæ omnes scientiæ accipiunt à metaphysica: cuius est considerare ens simpliciter, & ea, quæ sunt entis: & dicuntur dignitates, & maximæ propositiones propter eorum certitudinem ad manifestandum alia: & horum cognitio principiorum non fit ex præexistenti cognitione experimentali ratione complexionis terminorum, sed solum ratione cognitionis ipsorum terminorum: ex ipso enim lumine naturali intellectus agentis huiusmodi prima principia fiunt cognita, nec aquiruntur per ratiocinationes, sed solũ per hoc, quod eorum termini innotescunt, vt dicit Philosophus p. post. t. 6. scito enim quid totum, quid pars, cognoscitur quod omne totum est maius sua parte; quod quidem fit per hoc, quod à sensibilibus accipitur memoria. & à memoria experimentum, & ab experimento illorum terminorum cognitio, quibus cognitis cognoscuntur huiusmodi propositiones communes, quæ sunt artium, & scientiarum principia: quemadmodum enim virtutum habitus, vt docet Philosophus in 6. eth. ante earum consumationem præexistunt in nobis in quibusdam naturalibus inclinationibus, quæ sunt quædam virtutum inchoationes, sed postea per exercitium operum adducuntur ad debitam consumationem: ita in scientiarum aquisitione præexistunt in nobis quædam scientiarum semina, scilicet primæ conceptiones intellectus, quæ statim lumine intellectus agentis cognoscuntur per species à sensibilibus abstractas, siue sint p. post. l. 5 p p. 11. a p c. 4. met. l. 6 p. l. c. q. 11. de ver. a p. c.

complexa, vt dignitates prædictæ, siue incomplexa, vt ratio entis & vnius, & huiusmodi, quæ statim intellectus apprehendit, ex quibus deinde principijs vniuersalibus omnia alia sequuntur, sicut ex quibusdam rationibus seminalibus: quando enim ex istis vniuersalibus principijs mens adiuuatur, vt actu cognoscat particularia principia, quæ prius in potentia, & quasi in vniuersali cognoscebantur, tunc dicitur aliquis scientiam acquirere. Quædam vero sunt, p post.l.5. quorum termini non sunt apud omnes noti, quæque non est necesse habere in mente quemlibet, qui debet doceri in demonstratiua scientia, quæ positiones dicuntur, & huiusmodi principiorum cognitio ratione complexionis terminorum necessario debet fieri ex præexistenti cognitione experimentali, quod probat Philosophus dupliciter in p. post t. 33. Primo quia impossibile est vniuersalia speculari absque inductione, quod, inquit, magis manifestum est in rebus sen- p post.l. 30. sibilibus, quia in illis per experientiam, quam habemus circa singularia sensibilia, accipimus notitiam vniuersalem sicut manifestatur in p. metaph. Sed id etiam constat in his, quæ dicuntur secundum abstractionem sicut in mathematicis, nam huiusmodi etiã contingit nota facere per inductionem, quia in vno quoque genere abstractorum sunt quædam particularia quæ non sunt separabilia a materia sensibili secundum quod vnumquodque eorum est hoc: quamuis enim linea secundum abstractionem dicatur linea communis, tamen hæc linea, quæ est in materia sensibili, inquantum est indiuiduata abstrahi non potest, quia indiuiduatio eius est ex hac materia, non manifestantur autem nobis principia abstractorum, ex quibus demonstrationes in his procedunt, nisi ex particularibus aliquibus, quæ sensu percipimus. Secundo, quia si vniuersalia, ex quibus procedit demonstratio, cognosci possunt absque inductione, & consequenter sine præexistenti cognitione experimentali sensitiua, sine qua esse non potest inductio, sequeretur, quod posset homo accipere scientiam eorum, quorum non habet sensum, quod est impossibile. Tertio, idem confirmat Philosophus quadam simili- a post.l.vlt tudine in fine 2. post. quia sicut in exercitu cum vnus eorum cæperit immobiliter stare, & non fugere, & alter stat adiungens se ei, & postea alter, eo vsque tot congregantur, quod faciunt principium pugnæ, ita ex sensu & memoria vnius particularis, & iterum alterius & alterius peruenitur ad vniuersale principiũ, quod est principium scientiæ. Et sic patet, quorumnam principiorum cognitio fiat ex præexistenti cognitione experimentali.

1. r. in c. & io arg p. & 2. Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus loquitur de principijs immediatis demonstrationis quæ sunt communia omnibus scientijs, vel saltem plurimis, quæ tantum exigunt præcognitionem experimentalem, ratione cognitionis terminorum, non autem ratione complexionis terminorum; & idem dicendum ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod licet posteriorum a.post l. 20. principiorum cognitio fiat ex præexistenti cognitione sensitiua experimentali, non tamen hæc præcognitio est notior cognitione principiorum, sicut cognitio principiorum est notior cognitione conclusionis, quia cognitio principiorum est causa totalis cognitionis cõclusionis, principia enim se habent ad cõclusiones in demonstratiuis, sicut causæ actiuæ in naturalibus ad suos effectus: certitudo enim scientiæ q.11. de ver. a p. ad 13. & tota oritur ex certitudine principiorum; tunc enim 17 pp. 84. a. conclusiones per certitudinem sciuntur quando re- 6. c & ad 3. soluuntur in principijs: at vero cognitio experimenta- q. 10 de ver. lis, seu sensitiua non est causa totalis cognitionis pri- a 2 2. post.l. morum principiorum, sed instrumentalis, & secun- vlt. daria, vel certe materialis, agens vero principale, & primum est intellectus agens.

Ad quartum dicendum, quod quia, vt dictum est, 10. de ver. a 6 ad 7. pp. cognitio experimentalis, & sensitiua non est causa 89. a. 6. ad 5. totalis cognitionis principiorum, sed materialis, vel instrumentalis, & secundaria, ideo actionis effectus relinquitur secundum conditionem intellectus agentis, qui est agens principale, & cognitionis sensitiuæ, nam intellectus possibilis recipit formas, vt intelligibiles actu ex virtute intellectus agentis; sed vt similitudines determinatarum rerum ex cognitione phantasmatum.

Ad quintum dicendum quod licet vtraque prin- p. post. l 5. cipia prima dicantur immediata, quia non possunt demonstrari per medium intrinsecum illorum, & ita l. 6. ia 6. pertineant ad intellectum, vt natura est, posteriora tamen egent ratiocinatione experimentali, non autem priora, vt dictum est.

Ad sextum dicendum, quod singulare quidem a. post. l. 20. sentitur proprie, & per se, sed tamen sensus est quodammodo, & ipsius vniuersalis, cognoscit enim Calliam, vt Calliam, & vt est hic homo, & similiter Sortem, inquantum est hic homo; & inde est quod tali acceptione sensus præexistente anima rationalis potest considerare hominem in vtroque: Si enim ita esset, quod sensus solum apprehenderet id, quod est particularitatis, & nullo modo cum hoc apprehenderet vniuersale in particulari, non esset possibile, quod ex apprehensione sensus causaretur in nobis cognitio vniuersalis, vt patet manifeste in processu, qui est à speciebus ad genus; anima enim stat per considerationem, quousque perueniatur ad aliquid impartibile in eis, quod est vniuersale; considerat enim tale, & tale animal, puta hominem, & equum, quousque perueniat ad commune animal, quod est genus superius.

Ad septimum, octauum, & nonum dicendum, l. 6. in c. quod tantum probant, quod posteriora principia fiunt ex præexistenti cognitione experimentali, quod nos asserimus, vt probatum est.

ARTICVLVS III.

Vtrum conclusio sit præcognita in præmissis, antequam ex illis demonstratiue colligatur.

VIdetur quod conclusio non sit præcognita in p. post. l. 2. præmissis, antequam ex illis demonstratiue colligatur. Dicit enim Philosophus p post t. 2. quod dupliciter necessarium est præcognoscere, vel quia est, vel quid est, sed neutrum præcognoscitur de conclusione, nam quia est, inquit Philosophus ibidem, præcognoscitur tantum de subiecto, & principijs, quid vero de passione, ergo conclusio non est præcognita in præmissis.

2 Præterea quod est præcognitum de nouo Ibidem l. 3. non addiscitur, sed conclusio de nouo addiscitur per demonstrationem, ergo conclusio non est præcognita in præmissis ante illius deductionem per demonstrationem. Sed dices, quod non addiscitur de nouo id, quod est præcognitum in se secus vero quod est præcognitum in alio, vt effectus in causa, quomodo præcognoscitur conclusio in præmissis.

3 Sed contra effectus verius esse habet in cau- q. 4 de ver. a 6 2. met. l. 2. sa, quam in se, sic enim verius esse habent creaturæ in verbo, quam in seipsis, sed veritas sequitur esse rei, vt dicit Philosophus 2. met. t. 4. ergo effectus verius etiam cognoscitur in sua causa, & consequen-

tet conclusio non addiscitur de nouo saltem perfecte per demonstrationem, cum perfectius ante illam sit præcognita.

pp q 11.a.3. c q.8 de ver. a 10. 4 Præterea cognoscere aliquid in vniuersali est cognoscere perfectiori modo, quam cognoscere in particulari, sic enim Angeli, quo perfectiores sunt in intelligendo, eo per vniuersaliores species intelligunt; sed conclusio præcognita in præmissis præcognoscitur in vniuersali, ergo perfectius cognoscitur, quam per demonstrationem, & sic non magis addiscitur de nouo, quam ante.

p.post l.3. Sed contra est, quod Philosophus p. post. t. 3. dicit, quod conclusio præcognoscenda est, antequam cognitio de illa sumatur per syllogismum, vel inductionem.

Ibidem. Respondeo dicendum, quod antequam fiat inductio, vel syllogismus demonstratiuus ad faciendam perfectam cognitionem de aliqua conclusione, illa conclusio aliquo modo præcognoscitur, & scitur, aliquo modo non simpliciter enim ignoratur, scitur autem secundum quid vt si probari debeat ista conclusio. Triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, antequam demonstretur, ille, qui per demonstrationem accipit scientiam, eam nesciuit prius simpliciter, alias addisceret id quod sciuit simpliciter, sed sciuit eam secundum quid, idest in potentia in præmissis; vnde quodammodo præsciuit, simpliciter autem non. Cuius ratio est quia sicut iam ostensum est, oportet principia conclusioni præcognoscere, principia autem se habent ad conclusiones, in demonstratiuis, sicut causæ actiuæ in naturalibus ad suos effectus. Vnde in 2. phys. propositiones syllogismi ponuntur in genere causæ efficientis, effectus autem antequam producatur in actu, præexistit quidem in causis actiuis virtute, non autem actu, quod est simpliciter esse; & similiter antequam ex principiis demonstrationis deducatur conclusio in ipsis principiis præcognitis præcognoscitur conclusio virtute, non actu, sic enim in eis præexistit. & sic patet quod non præcognoscitur simpliciter, sed secundum quid.

p post.l.3. & 4. 2 post. l.p. Ad primum ergo dicendum, quod de conclusione præcognoscitur in potentia, seu virtute, & in alio, quod per demonstrationem cognoscitur proprie, & actu, & in se: per demonstrationem autem cognoscitur quia est conclusionis. vt dicitur 2. post cap p. quæritur enim an homo sit visibilis; & per demonstrationem scitur id, quod quæritur.

p.post.l.3.& 4. Ad secundum dicendum, quod dupliciter dicitur aliquid præcognitum, vno modo, simpliciter, actu, & in se, & quod est sic præcognitum non addiscetur de nouo, sed per deductionem aliquam rationis in memoriam reducitur, alio modo, in potentia, seu virtute, vel secundum quid, & in alio: & quod est sic præcognitum, addiscitur de nouo; & hoc modo est præcognita conclusio in principijs, antequam simpliciter addiscatur per demonstrationem.

4. de ver ar. 6. p.post. l. Ad tertium dicendum, quod cum dicitur, quod effectus verius habet esse in causa, quam in re, ly verius potest designare, vel veritatem rei, vel veritatem prædicationis, si designat veritatem rei, sic verum est, quod maior est veritas effectus in causa, quam in se, nam modus causarum est sublimior, quam ea, quæ de effectibus prædicantur, vt patet in omnibus causis æquiuoce agentibus, cuiusmodi sunt principia respectu conclusionis, & similiter maior est veritas rerum in verbo, quam in se ipsis; Si autem designetur veritas prædicationis, sic est è conuerso, verius enim est aliquid, vbi est per essentiam, quam per similitudinem.

Ad quartum dicendum, quod dupliciter potest intelligi cognosci aliquid in vniuersali, vno modo, vt referatur ad cognitionem ex parte cogniti, & sic cognoscere aliquid in vniuersali est vel cognoscere naturam vniuersalem cognitam absque eo, quod cognoscatur eius differentia vel cognoscere rem in virtute, & in alio tamquam in causa, atque adeo non cognitione propria, & actuali; & sic cognoscere rem aliquam in vniuersali est cognoscere illam modo imperfectiori, quam si cognoscitur in particulari. Alio modo, vt referatur ad cognitionem ex parte eius, quo cognoscitur, & sic cognoscere aliquid in vniuersali, idest per medium vniuersale est perfectius, dummodo cognitio vsque ad propria reducatur, & hoc posteriori modo se habet cognitio superiorum Angelorum, priore vero cognitio conclusionis in præmissis. p post. l 3. 8. de ver a. 10 c.& ad ar 1 d 3 q.1. art.2 ad 3.

ARTICVLIS IV.

Vtrum sint tantum duæ præcognitiones; quia est; & quid est.

Videtur quod sint plures præcognitiones, quàm duæ. Dicit enim Philosophus, quod tria sunt præcognita, subiectum passio, & dignitas; sed præcognitio multiplicatur secundum obiecta, ergo præcognitiones sunt plures duabus. p post. l.2.

2 Præterea quod quæritur cognoscendum, debet aliquo modo præcognosci, vt dictum est, sed quatuor sunt quæstiones cognoscendæ de re. vt dicit Philosophus 2. post. initio, ergo quatuor etiam sunt præcognitiones. p.post l.p. 2 post.l.p.

3 Præterea videntur pauciores duabus. Dicit enim Philosophus p post. t. 25. quod quædam scientiæ non præcognoscunt de subiecto, quod sit; sed præcognitio datur propter scientiam; Vnde Philosophus propositionem illam p. post. initio. quod omnis doctrina, & disciplina fit ex præexistenti cognitione, manifestat maxime in scientijs, ergo non datur nisi præcognitio quid. p post.l.18 p.post.l p.

4 Præterea præcognitio non est quæstio suppositis enim quibusdam præcognitis per demonstrationem quæruntur alia, vt maxime patet in scientijs mathematicis, quæ sunt de quantitate continua, & discreta: sed quid cadit sub quæstionem: quærit enim Philosophus 4. phys t. 57. quid significet nomen vacuum, ergo quid non cadit sub præcognitionem. p.post.l. 2. 4.phys.l.4.

Sed contra est, quod Philosophus p. post. t. 2. dicit, quod dupliciter necessarium est præcognoscere. p post.l.2.

Respondeo dicendum, quod duę tantum sunt præcognitiones. Quia est, & quid est Ad cuius manifestationem sciendum est quod id, cuius scientia per demonstrationem quæritur, est conclusio aliqua in qua propria passio de aliquo subiecto prædicatur, quæ quidem conclusio infertur ex aliquibus principijs, & quia cognitio simplicium præcedit cognitionem compositorum, necesse est, quod antequam habeatur cognitio conclusionis, cognoscatur aliquo modo subiectum, & passio: & similiter oportet quod cognoscatur principium, ex quo conclusio infertur, cum ex cognitione principij conclusio innotescat. Horum autem, scilicet principij, subiecti, & passionis duplex est modus præcognitionis scilicet quia est, & quid est, ostendit autem Philosophus 7 met. t 12. 13. 14 quod complexa non definiuntur, hominis enim albi non est aliqua definitio, & multominus enuntiationis alicuius. Vnde cum principium sit enuntiatio quædam, non potest præcognosci de ipso quid est, 7. met.l.3.

sed solum quia verum est De passione autem potest quidem sciri quid est quia vt in eodem libro ostenditur, accidentia quodammodo definitionem habent passionis autem esse & cuiuslibet accidentis est inesse subiecto quod quidem in demonstratione cõcluditur. Non ergo de passione præcognoscitur quia est, sed solum quid est, subiectum autem definitionem habet, & eius esse a passione non dependet, sed suum esse proprium præintelligitur ipsi esse passionis in eo; & ideo de subiecto oportet præcognoscere, & quid est, & quia est, præsertim cum definitio subiecti, & passionis sumatur medium demonstrationis, & sic patet verissimè dictum esse à Philosopho, quod dupliciter necessarium est præcognoscere, quia duo tantum sunt, quæ præcognoscuntur de his, quorum præcognitionem habemus: quia est, & quid est.

p. post, l. 2. Ad primum ergo dicendum, quod duo possunt considerari in præcognitione, vnum est id, quod præcognoscitur seu modus præcognitionis, al- o fine c. terum vero id, de quo aliquid præcognoscitur; si consideretur in præcognitione primum, duæ tantum sunt præcognitiones, vt dictum est, si vero consideretur secundum, sunt tria præcognita, vt dicit obiectum.

Ad secundum dicendum, quod duo possunt in ali- p. post l. 1. qua demonstratione quæri cognoscenda, vnum est conclusio aliqua, in qua propria passio de aliquo subiecto prædicatur, & quæ ex aliquibus principijs in- 2. post l. p. fertur, alterum est medium, quo aliquid probatur. Si consideretur primum duæ tantum sunt præcognitiones, vt dictum est, si vero consideretur secundum omnes quatuor quæstiones prædictæ quærunt, inquit Philosophus medium, & propterea reuocantur ad duas, ad an est, & quid est, quæ non est necesse præsupponi, & præcognosci, cum quærantur; sicut quia quæritur veritas, seu an sit conclusionis actu, & in se, non præcognoscitur in se, & actu, sed tantum in potentia, & in vniuersali, vt dictum est.

p. post, l. 18. Ad tertium dicendum, quod Philosophus non dicit de subiecto non esse præcognoscendum quid est, & quod est, sed quod non est necesse facere mentionem expressam de illo, quando manifestum est, quod sit. Sicut similiter & quædam scientiæ de passionibus non supponunt quid significant, expressam mentionem de eis faciendo; sicut etiam non oportet, quod de communibus principijs semper scientiæ faciant mentionem, quia nota sunt. Nihilominus tamen tria prædicta naturaliter sunt in scientia qualibet præcognoscenda & supponenda.

ad arg. præced. & p. post l. 18. Ad quartum dicendum, quod Philosophus non quærit quid nominis de vacuo; sed quia illud non erat ita manifestum, illud supponit, mentionem expressam de illo faciendo, vt dictum est. Vel dicendum, quod Philosophus loquitur de quid nominis tamquam de medio. Cum enim quidam posuissent vacuum esse, quidam vero negarent, ad cognoscendum qualiter se habeat veritas, oportuit accipere tamquam principium quid significet nomen vacui. 4 phys. l. 10. Sicut enim cum dubitatur an aliqua passio in sit alicui subiecto, oportet accipere pro principio quid sit res, ita cum dubitatur de aliquo an sit, oportet accipere pro medio quid significet nomen, quæstio enim quid est sequitur quæstionem an est.

ARTICVLVS V.

Vtrum præcognitio quia est, se extendat ad passionem.

p. post l. 2. Videtur quod præcognitio quia est se extendat ad passionem. Triangulus enim passio est, vt cum quæritur, an aliqua linea sit triangularis; Sed de triangulo præcognoscitur an est, vt cum quæritur, an triangulus habeat tres angulos æquales duobus rectis, ergo præcognitio quia est se extendit ad passionem. Dices id quod est passio respectu vnius esse subiectum respectu alterius.

2 Contra. Si quod est passio respectu vnius, Ibidem. est subiectum respectu alterius, sequitur dari posse processum in infinitum, nam de quacumque re idem dici potest, sed hoc est inconueniens, ergo dicendum, quod præcognitio quia se extendit ad passionem.

3 Præterea quæstio quid est supponit quæstio- p & 2. post l. 4. nem an est, sed de passione præcognoscitur quid est, hoc enim est medium demonstrationis, sicut & quid est subiecti, ergo etiam præcognosci potest, quia est, & sic præcognitio quia est se extendet ad passionem.

Sed contra est, quod Philosophus p. post. t. 2. dicit p. post. l. 2. de passione, præcognoscendum esse quid est de subiecto vero quia est, & quid est.

Respondeo dicendum quod de passione potest p. post. l. 2. quidem sciri quid est, quia vt in 7. met. ostenditur, accidentia quodammodo definitionem habent, præcognosci autem non potest an est; cuius ratio est, quia passionis esse, sicut & cuiuslibet accidentis est inesse subiecto, hoc autem in demonstratione concluditur, non autem supponitur, ergo de passione non præcognoscitur quia est, sed solum quid est.

Ad primum ergo dicendum, quod cum accidentia quodam ordine ab subiecta referuntur, non est inconueniens id quod est accidens, & passio respectu alicuius, esse subiectum respectu alterius, sicut superficies est accidens, & passio respectu substantiæ corporalis, & tamen est primum subiectum coloris; id autem, quod est subiectum, ita quod nullius est accidens, substantia est, vnde in illis scientijs, quarum subiectum est aliqua substantia, id, quod est subiectum, nullo modo potest esse passio, sicut est in prima Philosophia, & in scientia naturali, quæ est de subiecto mobili; in his autem scientijs, quæ sunt de aliquibus accidentibus, nihil prohibet id, quod accipitur, vt subiectum respectu alicuius passionis, accipi etiam vt passionem respectu anterioris subiecti.

Ad secundum dicendum, quod non est in infinitum procedere, est enim deuenire ad aliquod pri- Ibidem. mum in scientia, quod ita accipitur, vt subiectum, quod nullo modo, vt passio, sicut patet in mathematicis scientijs, quæ sunt de quantitate continua, vel discreta, supponuntur enim in his scientijs ea, quæ sunt prima in genere quantitatis, sicut vnitas, linea, superficies, & alia huiusmodi, quibus suppositis per demonstrationem quæruntur quædam alia, sicut triangulus æquilaterus, quadratum in geometricis, & alia huiusmodi, quæ quidem demonstrationes quasi operatiuæ dicuntur, vt est illud. Super lineam rectam datam triangulum æquilaterum constituere, quo ad inuento rursus de eo aliquæ passiones probantur, sicut, quod eius Anguli sunt æquales, aut aliquid huiusmodi; Vnde patet, quod triangulus in primo modo demonstrationis se habet, vt passio, in secundo se habet, vt subiectum, neque est processus in infinitum.

Ad tertium dicendum, quod quæstio quid est sim- Ibidem. pliciter supponit quæstionem an est, non autem quid est quod dicitur, de quo loquitur Philosophus, 1. post. cum sit de passione præcognoscendum esse quid est. Vel dicendum, quod definitio passionis non est medium demonstrationis nisi perficiatur per definitionẽ

subiecti, manifestum enim est, quo principia subiecti definitionem continentia sunt principia passionis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum præcognitio quid sit subiecti comprehendat præcognitionem, quid nominis tantum, an etiam quid rei.

p.p.q.p. ar. 7.arg 1. p.post.l.2. 6.met.l.p. VIdetur quod præcognitio quid sit subiecti comprehendat præcognitionem quid nominis, & quid rei. In omni enim demonstratione à priori medium est definitio subiecti, atque adeo quid rei ipsius; & in aliquibus scientijs per effectus, tamquam per definitionem causæ, probatur aliquid de causa, tamquam de subiecto: sed medium demonstrationis præcognoscitur subiecto conclusionis, ergo de subiecto præcognoscitur etiam quid rei.

p.post.l.3. 2.post.l. 2 Præterea præmissæ præcognoscuntur conclusioni, vt dicitur p. post t. 2. & 4. tamquam causa effectui; sed præmissæ non sunt causa conclusionis, nisi quatenus continent definitionem, & quid rei subiecti, nam hoc est causa prima, cur passio insit subiecto, ergo præcognitio quid sit subiecti continet quid nominis, & quid rei.

6.met.l.p. 3 Præterea scientia particularis supponit de subiecto quid, & quia, nam vtrumque manifestum facere spectat, vt dicitur 6.met.t. 2. ad metaphysicam, hæc enim manifestat an sit, & quid rei de subiecto, ergo reliquæ scientiæ præcognoscunt, & an sit, & quid rei de subiecto.

p.post. l.2. Sed contra est, quod Philosophus p. post. t. 2. quædam dicit oportere præcognoscere, quid est quod dicitur, puta passionem; quædam vtrumque quid est quod dicitur, & quod est, vt triangulum, quid hoc significat, & vnitatem quid significet, & quia est.

p.post.l.2. Respondeo dicendum, quod præcognitio quid est tantum importat præcognitionem quid nominis, non autem quid rei. Cuius ratio est, tum quia antequam sciatur de aliquo an sit, non potest sciri proprie de eo quid est, non entium enim non sunt definitiones; vnde quæstio an est præcedit quæstionem quid est, sed non potest ostendi de aliquo an sit nisi prius intelligatur quid significetur per nomen, propter quod etiam Philosophus in 4. met. disputans contra negantes principia docet incipere à significatione nominum, quare per quid est quod dicitur non potest importare quid est simpliciter siue subiecti, siue passionis; tum quia quid rei subiecti, & passionis pertinet ad cognitionem præmissarum, & per consequens ad cognitionem complexorum, & compositorum sed cognitio simplicium præcedit cognitionem, compositorum, ergo necesse est, quod cognitio subiecti, & prædicati, quæ sunt simplicia, & prærequiritur ante cognitionem conclusionis, non sit cognitio quid est simpliciter ipsorum, sed tantum quid est quod dicitur, & sic patet ad obiecta, nam solum probant præcognoscendum esse quid rei subiecti, non vt quid pertinens ad cognitionem termini simplicis, sed vt pertinens ad cognitionem terminorum complexorum, puta propositionum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum præcognitio quid sit, se extendat ad principia.

p.post.l.4. VIdetur quod præcognitio quid sit, se extendat etiam ad principia, Dicit enim Philosophus p. post.t 5. quod principia præcognoscenda sunt non solum quid significent, sed etiam quod sunt; sed præcognoscere de aliquo quid significet, est præcognoscere quid nominis, ergo præcognitio quid nominis etiam se extendit ad principia

2 Præterea dicit Philosophus p. post. t. 14. quod tam principia, quam quæ sunt ex principijs in hoc conueniunt, quod de vtrisque oportet præcognoscere quid significent; sed per principia, & quæ sunt ex principiis intelligit præmissas, & conclusiones, ergo præcognitio quid sit etiam conuenit præmissis. 2 post.l. 13

3 Præterea non potest cognosci de aliquo an sit, nisi prius intelligatur quid nominis, sed principia debent præcognosci an sint, ergo etiam debent præcognosci quid sint, & sic præcognitio quid nominis conueniet principij. p.post.l.2.

Sed contra est, quod Philosophus p.post.t 2. dicit, quod de principijs præcognoscendum est quod sint, de subiecto vero quod sit, & quid sit. Ibidem.

Respondeo dicendum, quod duobus modis considerari potest præcognitio, vno modo per ordinem ad conclusionem, cuius scientia quæritur, cuiusque cognitio vt habeatur, necessario aliqua præcognoscenda sunt, & hoc modo duplex est præcognitio, quod sit, & quid sit: & præcognitio quid tantum se extendit ad prædicatum & subiectum conclusionis, non autem ad principia: quod sit vero ad principia, & ad subiectum. Cum enim sumi possit conclusio, & secundum terminos simplices, & secundum se totam, vt est quid complexum, secundum terminos simplices præcognoscitur præcognitione immediate ordinata ad cognitionem conclusionis, puta præcognitione an sit præmissarum, hæc enim est præcognitio agens, & efficiens, vt dictum est, cognitionem conclusionis. Alio modo potest considerari præcognitio absolute, per ordinem scilicet ad quodcunque de quo talis habetur præcognitio, & hoc modo principia præcognoscuntur præcognitione quid sit. Vt enim dictum est, prima principia demonstrationis cognoscuntur per cognitionem terminorum, si sint communia omnibus scientijs, si vero sint particularia, hæc necessario debent in primis principiis includi, alioqui non habetur per illa scientia de conclusione: processus enim rationis peruenientis ad cognitionem ignoti in inueniendo, cui similis est processus eiusdem per alterius doctrinam, est, vt principia communia per se nota applicet ad determinatas materias, & inde procedat ad aliquas particulares conclusiones: vnde si aliquis illa principia applicet ad ea, quæ in ipsis non includuntur, vel includi non manifestantur, inde non accipiet scientiam, sed forte opinionem, vel fidem: ex ipsis enim principiis per se notis considerat quod ea, quæ ex eis necessario consequuntur, sunt certitudinaliter tenenda: quæ vero eis sunt contraria, totaliter respuenda: alijs autem assensum præbere potest, vel non. Vnde manifestum est, quam vere Philosophus aliquando dixerit de principiis debere præcognosci quid est, & aliquando id negauerit, & sic patet ad obiecta vtriusque partis. Ibidem. q.10.a.3. a.2. q.11 de ver. a.p.c.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum semper de principijs præcognoscendum sit quod sint vera.

VIdetur quod de principijs non semper præcognoscendum sit, quod sint vera. Dicit enim Philosophus p.post. t.17. quod est syllogizare verum p.post.l.4. & 13.

ex vero: sed hoc est ex præmissis non veris deducere conclusionem, ergo præmissę, seu principia non semper præcognoscenda sunt, quod sint vera.

4 met. l. 6. p. post. l. 18. 2 Præterea prima principia non sunt ex suppositione, vt dicitur 4. met. t. 8. sed non supponi principia est illa non præcognosci, sicut supponi est præcognosci, & accipi vt vera, vt patet ex p. post. t. 24. ergo prima principia non debent præcognosci, quod sint vera, & multo minus reliqua, quæ habent ex primis.

4 met. l. 6. 3 Præterea non est necesse ad demonstrandam conclusionem in particulari, quod quis præcognouerit propositionem hanc, impossibile est idem simul esse, & non esse, esse veram, sed hęc propositio est principium indemonstrabile, in quod omnes demonstrationes resoluunt suas propositiones, ergo de principijs non est præcognoscendum quod sint vera.

p. post. l. 2. 4 met. l. 6. 4 Præterea quod demonstratur non præcognoscitur, cum per demonstrationem quæratur, & concludatur; sed Aristot. demonstrat hoc principium. Impossibile est idem simul esse, & non esse per hoc principium. Impossibile est in eodem subiecto simul esse duo contraria, ergo prima principia non semper præcognoscuntur quod sint vera.

p. post. l. 2. 5 Præterea illud principium, quod non est necesse aliquem docendum habere in memoria, vel ei assentire, non est pręcognoscendum an sit; sed principia immediate demonstrationis, quæ positiones dicuntur sunt huiusmodi, vt ait Philosophus p. post. t. 5. ergo.

1 Sed contra est, quod Philosophus p. post. t. 2. dicit, quod principia præcognosci debent, quod sint vera.

7 met. l. 5. 2 Præterea principia scientiarum sunt ostium scientię, vt dicitur 2. metaph. t. p. sed ostium scientiæ debet esse per se notum omnibus quoad an sit, sicut in simili ostium domus, à quo proinde nullus, vt est in prouerbio, aberrat, ergo.

p. post. l. 5. Respondeo dicendum; quod principia immediata demonstrationis sunt in duplici differentia, vt dictum est, quædam enim positiones vocantur, quædam dignitates, & maximæ propositiones, & vtraque necessario præcognoscenda sunt quod sint, & priora quidem, quia oportet præcognoscere principia, ex quibus conclusio immediate infertur, cum ex illorum cognitione conclusio innotescat; huiusmodi autem sunt positiones, quippe quæ sunt principia propria cuiuslibet scientiæ, sicut dignitates sunt principia communia omnibus scientijs, vt dictum est. est autem duplex modus præcognitionis, scilicet quia est, & quid est. Dicitur autem in 7. met. quod complexa non definiuntur, hominis enim albi non est definitio aliqua, & multominus alicuius enuntiationis: vnde cum principium sit quædam enuntiatio, non potest præcognosci de ipso quid est. sed solum quia verum est; præterquã quod positio, quæ est principiũ significans verũ, vel falsum, suppositio dicitur & ita dicitur, quia supponitur veritatem habẽs: posteriora vero simul præcognosci debere quod sint vera, constat primo quia huiusmodi principia necesse est habere in mente, & ijs assentire quemlibet, qui doceri debet secus vero priora. Sunt enim talia principia nõ solum in se, sed etiam quoad nos omnibus nota. Secundo, quia hæc principia sunt magis nota conclusione, cum tamen quædam non sint talia antequam probentur. Tertio, quia vt principia propria demonstrationis generent scientiam, non autem opinionẽ, vel fidem, debent vel includi in principijs per se notis, vel manifestari esse inclusa, alioquin si neutro modo proponantur, vel assumantur generabunt opinionem, vel fidem, non autem scientiam. Ex ipsis enim principiis per se notis constat, quod ea, quæ ex eis necessario consequuntur, sunt certitudinaliter tenenda, quæ vero eis sunt contraria, totaliter sunt respuenda, alijs autem assensum præberi posse, vel non. Quarto quia omnis scientia acquisita per demonstrationem est in cognitione primorum principiorum vniuersalium, sicut in principijs actiuis, ex illis enim tota virtus, & veritas conclusionis trahitur, pendet, & vt ait Philosophus 4. met. t. 8. causatur, & ad illa omnia alia cognita examinantur, & ex illis omne verum approbatur, & omne falsum respuitur, quippe quibus si aliquis error posset accedere, nulla certitudo in tota sequenti cognitione reperiretur. Quinto quia cum duplex sit operatio intellectus, vna, qua cognoscit quod quid est, quæ vocatur indiuisibilium intelligentia, qua componit, & diuidit, in prima quidem operatione est aliquid primum quod cadit in conceptione intellectus, scilicet hoc quod dico, ens; nec aliquid hac operatione potest concipi, nisi intelligatur ens. Et quia hoc principium. Impossibile est idem simul esse, & non esse dependet ex intellectu entis, sicut & hoc principium, omne totum est maius sua parte, ideo etiam hoc principium est naturaliter primum in secunda scilicet operatione intellectus componentis, & diuidentis nec aliquis potest secundum hanc operationem aliquid intelligere, nisi hoc principio intellecto sicut enim totum, & partes non intelliguntur nisi intellecto ente, ita nec hoc principium, omne totum est maius sua parte, nisi intellecto prædicto principio firmissimo, & idẽ dicendum est de omnibus principijs propriis scientiarum; nam eatenus hæc gignunt scientiam, quatenus per experientiam vniuersalia principia illis applicantur: vtuntur enim particulares scientiæ primis, & communibus principiis particulariter acceptis, & quatenus includuntur, vel manifestantur inclusa, vt dictum est, & eorum termini intelligi nequeunt, nisi simul intelligatur ens. Vnde patet, quod semper præcognosci debent demonstrationis principia quod sint vera.

pp. 117. a. p. c. q. 11. de ver. a. p. c. p. post. l. 5. p. post. l. 6. 11. de ver. a. p. c. p. d. 17. q. p. a. 5. c. 4. met. l. 5. 2. d. 24. q. 1. a. 4. ad. 5. 16. de verit. a. 1. c. 17. a. p. q. p. quol. 8. ar. 4. 2. phys. l. 4. p. post. l. 3. 4 met. l. 6. pp. 117. a. p. c. 11. met. l. 4.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut conclusio necessaria concludi potest per medium contingens, non tamen potest sciri, nisi per medium necessarium, ita conclusio vera potest concludi per medium falsum, non tamen potest sciri nisi per medium verum.

4. met l. 6. p. post l. 8. Ad secundum dicendum, quod dupliciter potest aliqua propositio esse ex suppositione, vno modo, quia est ex conditione, seu ex condicto, quasi sit ignota quoad veritatem; & hoc modo prima principia vniuersalissima non sunt ex suppositione, vt dicitur 4. met. t. 8. quia illa necesse est habere in mente quemlibet, qui debet doceri, & ideo sunt omnibus notissima. Alio modo, quia præcognoscitur quia est, & hoc modo dicit Philosophus p. post. t. 24. quod principia propria scientiarum, puta subiecta, vt vnitas in Arithmetica, & puncta, & lineæ in geometria supponuntur.

4. met. l. 6. p. post. l. 18. Ad tertium dicendum, quod cum omnes demonstrationes reducant suas propositiones in hanc, sicut in vltimam opinionem omnibus communem, impossibile est idem simul esse & non esse quia ipsa est naturaliter principium, & dignitas omnium dignitatum, debet hæc esse omnibus notissima, & consequenter præcognita quoad veritatem. Vel dic, quod sicut quædam scientiæ de passionibus non supponunt quid significent, expressam mentionem de illis faciendo, ita etiam non oportet, quod de communibus principiis semper scientiæ faciant mentionem,

qua

quia nota sunt, quamquam verum est, quod principia, passio, & subiectum naturaliter in qualibet scientia sunt supponenda.

4 met l 6. Ad quartum dicendum, quod Philosophus, non probat hoc principium, impossibile est idem simul esse, & non esse per hoc aliud, impossibile est in eodē subiecto simul esse contraria, sed tantum ostendit nullum hominem posse existimare eandem rem esse, & nō esse quia contraria nō possunt simul esse in eodem subiecto. Quare non probat Philosophus notum per ignotius, sed notum per notius, notius enim est duo contraria non posse esse simul in eodem subiecto, quam eundem hominem non posse simul existimare eandem rem esse, & non esse.

t.5. & 4. Ad quintum dicendum, quod omnia principia sunt præcognoscenda quod sint, antequam inducatur conclusio, vt dictum est; verum ex illis quædam sunt, vt dicit Philosophus p post. t 5. quæ probatione indigent, ad hoc, quod sint nota, & antequam probentur, non sunt magis nota conclusione, cū tamen necesse sit, vt ait Philosophus ibidem non solum præcognoscere prima principia conclusionis, sed etiam ea magis cognoscere, quam conclusionem.
p post. l.8.

ARTICVLVS IX.

Vtrum semper sit præcognoscendum de subiecto, quod sit.

6 met l. p. VIdetur quod non sit semper præcognoscendum de subiecto quod sit. Dicit enim Philosophus 6. met t.p. quod eiusdem scientiæ est manifestare quod quid est, & si est subiecti; sed quod sit manifestum quoad si est, non præcognoscitur esse, ergo de subiecto non semper præcognoscitur quod est.

2. met. l.4.7. l.24 12. met l.9 2. de ani. l.12. p. post. l. 26 p de ver. a 5. ad 13. & 14 pp. 14. a. 9 q 2. de ver. a 8 c. p. d. 38. q p. 3 p. 6. 2. Præterea scientia tantum est de vniuersalibus, sed vniuersali non conuenit existentia, sed singulari, ergo de subiecto scientiæ, quod est vniuersale, non debet præcognosci quod est.

3 Præterea Deus habet scientiam non entium, sed de non ente non potest præcognosci quod sit, ergo subiectū scientiæ nō semper præcognosci debet quod sit.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in p. post. t. 2. quod de subiecto præcognoscendum est quod sit, & 2. post. t. 8 quærere inquit quid est, non habentes quia est, nihil est quærere.

p. post. l. 2. 2. post. l.7. Respondeo dicendum, quod de subiecto semper præcognoscitur in sciētiis particularibus an est, quod ex tribus constare potest, primo ex differentia inter scientias particulares & primā philosophiam; huius

6. met. l. p p. phys. l. p. 12. met. l. 7. enim solius est, vt dicit philosophus 6. met. t. p. & 12. met. ca. 6. considerare an est, & quid est subiecti; nam hæc sola considerat ens vt ens, & consequenter quod quid est, ex quo causatur esse rei, quælibet enim sciētia particularis de illo vel per suppositionem, vel

p. post. l. 2. per sensum noto passiones ostendit, quia considerat particularia entia secundum propriam rationem. Secundo ex fine particularis scientiæ, hic enim est concludere esse passionis, quod est inesse subiecto, esse

Ibidem. & p. phys. l p. autem subiecti necessario præintelligitur ipsi esse passionis in illo, Tertio ex medio demonstrationis in qualibet scientia particulari, hoc enim est definitio subiecti & quod quid ipsius, vnde debet præcognosci, & multo magis quæri ante conclusionem, quæstio autem, & præcognitio quid est præsupponit quæstionem. & præcognitionem an est. Vnde manifestum est, quod de subiecto debent particulares scientiæ præcognoscere an est, illudque supponere.

4. met. l. p. Ad primum ergo dicendum, quod sicut nulla sciētia particularis dicit, quod quid est, sed ex illo ad alia procedit, vtens eo quasi demonstratiuo principio, vel per sensum, & inductionem, vel per suppositionem ab aliqua alia scientia, ita etiam nulla earum determinat de genere, circa quod versatur, quod est, aut non est: & hoc rationabiliter accidit, quia eiusdem scientiæ est determinare quæstionem an est, & manifestare quid est: oportet enim accipere quod quid est, vt medium ad ostendendum an est: & vtraque consideratio est solius primi Philosophi, qui considerat ens inquantum ens. Vnumquodque enim habet esse per suam quidditatem, & ideo quælibet sciētia particularis supponit de suo subiecto quia est, & quid est, & hoc est signum, quod nulla scientia particularis dicit de ente simpliciter, nec de aliquo ente, inquantum est ens.

Ad secundum dicendum, quod de Vniuersali, quod est obiectum scientiæ, præcognoscendum est an sit, vniuersale enim, vt ostendit Philosophus 3. met. t. 59. non existit præter res, existit enim in singularibus, & præter singularia. 7 met l 16. q p. de veri. a 5. ad 13 & 14.

Ad tertium dicendum, quod subiectum scientiæ Dei dicitur esse, quia vel est in actu, vel in potentia ipsius Dei, vel creaturæ, licet nec sit nec fuit, nec futurum sit. Vel dic, quod de subiecto semper præcognoscendum est quod est, quia vel existit in propria natura, vel in causa sua, vel in cognitione aliqua. PP q. 14 a 9 q 2 de veri. a 8. p. d. 38 q p c. a. d. 4.

QVÆSTIO XXII.

De Demonstratione secundum se.

Deinde considerandum est de Demonstratione.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo de Demonstratione secundum se. Secundo de Demonstratione Quia. Tertio de Demonstratione propter quid.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR DVO.

1 *Vtrum Diuisio Demonstrationis in Quia, & propter quid sit recte assignata.*
2 *Vtrum sit possibilis regressus demonstratiuus.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Diuisio Demonstrationis in Quia, & propter quid sit recte assignata.

VIdetur quod diuisio Demōstrationis in Quia, & Propter quid nō sit recte assignata. Dicit enim Philosophus 2 post. t. 3. quod medium in demonstratione est quod quid est: sed medium Demonstrationis Quia non est quod quid est, vt patet, ergo Demōstratio Quia non est demonstratio, & ita male diuiditur in demonstrationem Quia & propter quid. p post. l. 3. pp q. 2. a. 2 arg.

2 Præterea causa non potest demonstrari per effectum sibi non proportionatum: sed omnis causa habet effectus non proportionatos, causa enim semper abundantius, & perfectius habet aliquid, quam causatum, sicut ignis calorem, quam elementata, ergo non datur demonstratio Quia, quæ causam per effectum demonstrat. pp q 2 a 2. arg 3. 2 d. 42. q. 2. a 4.

3 Præterea signum contra causam diuiditur, & contra effectum, nam effectus est res, signum autem, & res opponuntur: sed datur demonstratio à signo, ergo non sufficienter diuiditur demonstratio in quia, & propter quid. 4 d. p. q. p a. p. quæst p. ad 5. quæst. 2. arg p. & ad 5.

4 Præterea Philosophus sæpe vtitur demon-

p.post.l 11. & 14. 2. cœli stratione circulari. nam p. post. t 15 & 16 ex eo, quod demonstratio est eorum, quæ sunt per se, probat demonstrationem esse necessariorum, & t. 18. ex eo, quod demonstratio est necessariorum, probat illam esse eorum, quæ sunt per se: & 2. Cœli postquam probauit Stellas non moueri per se ipsas ex eo quod sunt sphæricæ figuræ, t. 59. probat quod sunt sphæricæ figuræ per hoc, quod sunt immobiles secundum se ipsas; sed demonstratio circularis neque est demonstratio quia, neque propter quid, vt constat, ergo.

p post. l. 14. 5 Præterea datur demonstratio à causa remota, vt docet Philosophus p. post. t. 30. sed hæc neque est demonstratio Quia, nam hæc est ab effectu, neque est propter quid, quia hæc est à causa proxima, vt dicit Philosophus ibidem, ergo insufficienter diuiditur demonstratio in quia & propter quid.

p. post. l 4. & 8. 6 Præterea scientia est finis syllogismi demonstratiui, siue effectus eius, vt dicitur p. post. t. 5. sed scientia est triplex, vt dicitur p post. t. 42 vbi habetur, quod certior est ea scientia, quæ est ipsius quod, & propter quid, quam ea, quæ est ipsius quod, seorsim ab ea, quæ est propter quid, ergo etiam dabuntur tres species demonstrationis, vna faciens scire quid, & propter quid, quæ dicitur potissima, secunda quæ quid tantum, quæ est demonstratio quia, tertia quæ propter quid tantum, quæ dicitur demonstratio propter quid.

p post. l. 13. & 23. 1 Sed contra est, quod Philosophus p post t 18. & 30 duas tantum numerat demonstrationis species, quia & propter quid.

PP q 2. 2. a c 2 Præterea omnis demonstratio debet procedere ex prioribus, vt dicitur p. post. t 5. sed priora sunt tantum duplicia, vel simpliciter, puta causæ, vel quo ad nos, puta effectus, ergo demonstratio tantum est duplex vel procedens ex prioribus simpliciter, puta ex causis; quæ dicitur demonstratio propter quid, vel ex prioribus quo ad nos puta, ex effectibus, quæ dicitur demonstratio quia.

2. leani l 13. p. post. l. 4. Respondeo dicendum, quod cum ex notis oporteat in cognitionem ignotorum deuenire, omnis autem demonstratio adducatur causa notificandi aliud, necesse est, quod omnis demonstratio procedat ex notioribus, quoad nos, quibus per demonstrationē fit aliquid notum. In quibusdam autem eadem sunt notiora quoad nos, & secundum naturam, sicut in mathematicis, quæ sunt à materia abstracta, & in his demonstratio procedit ex notioribus simpliciter, & secundum naturam, scilicet ex causis in effectus, vnde dicitur demonstratio propter quid. In quibusdam autem non sunt eadem magis nota simpliciter, & quoad nos, vt in naturalibus, in quibus plerumque effectus sensibiles sunt magis noti suis causis; & in his demonstratio plerumque procedit ab his, quæ sunt minus nota secundum naturam, & magis nota quoad nos, vt dicit Philosophus p phys. nimirum ex effectibus in causas, vnde dicitur demonstratio quia.

p. q 2. a. 2. ad 2. Ad primum ergo dicendū, quod cum demonstratur causa per effectum, necesse est vti effectu loco definitionis causæ ad probandum causam esse, quia ad probandum aliquid esse, necesse est accipere pro medio quod significet nomen illius, non autem quod quid est, quia quæstio quid est sequitur ad quæstionem an est

Ibidem c. & ad 3. Ad secundum dicendum, quod per effectus non proportionatos causæ non potest haberi perfecta cognitio causæ, sed tamen ex quocunque effectu potest nobis manifeste demonstrari causam esse, dummodo talis effectus sit magis notus quo ad nos, quia cum effectus dependet à causa, eo posito necesse est causam præexistere.

Ad tertium dicendum, quod signum, quantum est in se, importat aliquod notum quoad nos, quo manuducimur in cognitionem alicuius occulti, & quia plerumque effectus sunt nobis manifestiores causis, ideo signum sumitur pro effectu, quamuis illi opponatur secundum propriam rationem; & ita quandoque contra causam diuidit, sicut demonstratio quia est, quæ dicitur esse per signum à communi, vt in p phys. demonstratio autem propter quid est per causam, Quandoque autem causa est manifesta quo ad nos, vt pote cadens sub sensum, effectus autem occultus, vt si expectetur in futurum; & tunc nihil prohibet causam signum sui effectus dici; & sic demonstratio à signo non erit distincta à demonstratione Quia, & propter quid. 4 d. p q p. a. p quæst p ad 5 quæst. a c & ad p

Ad quartum dicendum, quod demonstratio circularis est complexio duarum demonstrationum, fit enim in demonstratione circulari processus à principio ad conclusionem, & iterum à conclusione ad principium, sub sumpta altera præmissarum conuersa. Vt autem bene probat Philosophus, non contingit circulariter demonstrare in scientiis, sicut in dialecticis, nam contingeret idem esse prius, & posterius respectu vnius, & eiusdem, & notius, & minus notum Vnde p. post. Philosophus non solum ostendit demonstrationem esse necessariorum propter hoc, quod est eorum, quæ sunt per se, sed ex definitione eius, quod est scire: & hic fuit verus demonstrandi modus. Quod autem ostendit demonstrationem necessariorum esse propter hoc, quod est eorum, quæ sunt per se, non est vera demonstratio, sed est ostensio ad hominem, apud quem notum est quod demonstratio sit eorum, quæ sunt per se. Ex probatione vero, qua vtitur Philosophus 2. Cœli. Respondet Alexan. nullum inconueniens sequi, quia Aristoteles probauit stellas non moueri per se ipsas non solum per hoc, quod sunt sphæricæ figuræ, sed etiam per quædam alia media. Obijcit autem contra hoc Simplicius, quod non impeditur ratio circularis demonstrationis per hoc, quod vtraque conclusio pluribus mediis ostenditur: sed dicendum est, quod licet per hoc non tollatur ratio circularis demōstrationis, tollitur tamen inconueniens, quod ex circulari demonstratione contingit, vt scilicet nihil manifestet, quia nihil potest manifestari, nisi per notius, non potest autem idem esse notius, & minus notum; sed dum vtraque conclusio per alia media manifestatur, vna potest sumi, vt manifestatiua alterius ad ostendendam conuertibilitatem conclusionum. Addo tamen, quod licet non competat circulo demonstrare, si omnino sit vnum, & idem, quod prius fuit conclusio, & postea est principium respectu eiusdem numero, ne sit idem notius, & minus notum; si tamen non sit omnino idem, sicut accidit in his, quæ circulo generātur, non est vllum inconueniens; inde tamen non sequitur dari tertiam speciem demonstrationis, nam demonstratio circularis non est vna, sed duæ simul, vt dictum est. p post. l. 8. & 2. 2. cœli l. 18. 2 post. l. 11

Ad quintum dicendum, quod demonstratio Quia non solum procedit per effectum, sed etiam per causam remotam, quæ proprie loquendo non est causa; nam illa dicitur causa proprie loquendo, propter quam res est, & quoniam illius est causa: causa vero remota non ita se habet, nam ipsa posita non ponitur effectus, ipsa tamen remota remouetur effectus p. post. l 24

Ad sextum dicendum, quod Philosophus non constituit tres sciendi modos, sed tantum duos, solum enim dicit certiorem esse scientiam, quæ est ipsius quod, & propter quid simul ea, quæ est ipsius quod tantum seorsim ab ea, quæ est ipsius propter quid, 2. post. l. 39

quod ex eo manifestum est, quod 2. post. t. 7. & 8. ostendit idem esse scire quid est, & scire causam quæstionis an est, sicut idem est scire propter quid, & causam quæstionis quia est, & quod per omnes causas potest sciri quia est & t. 8. manifeste docet possibile quidem esse scire, vel tantum quod est, vel quod est, & quid est, impossibile vero esse scire quid est, & nescire an sit.

ARTICVLVS II.

Vtrum sit possibilis regressus demonstratiuus.

p.post.l.8. Videtur quod non sit possibilis regressus demonstratiuus. Docet enim Philosophus p. post t 6. quod demonstratio circularis est impossibilis, sed regressus demonstratiuus nihil aliud est, quam talis demonstratio, ergo non est possibilis.

Ibidem. 2 Præterea in regressu demonstratiuo id, quod est conclusio vnius demonstrationis, fit principium alterius, sed hoc videtur impossibile, nam cum principium demonstrationis debeat esse prius, & notius conclusione, inde sequitur quod idem esset prius, & posterius, notius & ignotius respectu eiusdem. quod est impossibile, ergo & impossibilis est regressus demonstratiuus.

Ibidem. 3 Præterea in regressu demonstratiuo idem probat per idem dicitur enim, si homo est risibilis, est rationalis, si est rationalis, est risibilis, & per consequens nihil omnino scitur; sed hoc est contra definitionem demonstrationis, quæ est, quod fit syllogismus faciens scire, ergo non est possibilis regressus.

Ibidem. Sed contra est quod Philosophus p. post. t. 6 damnans demonstrationem circularem excipit regressum demonstratiuum à demonstratione Quia ad propter quid.

1.cæli l.7. 2 Præterea Philosophus 2. cæli t. 8. & 15. assignat distinctionem partium in cælo ex principio motus, quia scilicet motus cæli videtur incipere ab vna parte, & non ab alia, per demonstrationem à signo, seu Quia, deinde t. 34 probat cælum sic moueri, & non aliter ex distinctione partium cæli, tamquam ex causa, per demonstrationem propter quid.

2.post.l.1.t. 3 Præterea Philosophus 2. poster. t. 25. expresse docet causam, & causatum inuicem posse demonstrari, quia hæc duo inuicem demonstrantur in diuerso genere demonstrationis, Quia, & propter quid; at hoc est esse possibilem regressum demonstratiuum, ergo.

2.post.l.t.12. Respondeo dicendum, quod tripliciter potest contingere regressus demonstratiuus, primo in eodem genere demonstrationis, & causæ, vt si ex vapore probetur pluuia, & rursum vapor ex pluuia. Secundo in eodem quidem genere demonstrationis, sed in diuerso genere causæ, vt si per causam finalem demonstretur efficiens, & rursum per efficientem finalis. Tertio in diuerso genere demonstrationis, & causæ, vt si in demonstratione Quia per effectum probetur causa, & rursum in demonstratione propter quid per causam probetur effectus. & primo quidem modo non contingit regressus in causis per se, sed tantum in causis per accidens; neque tunc fit regressus ad idem numero sed ad idem specie, vt patet in exemplo allato: non enim est necesse, vt ex aqua fiat vapor, nisi accedat extrinsecus vis caloris solis; neque ex vapore facto ex aqua generatur aqua eadem nume-

1.post l.9. to, ex qua fuit ipse generatus, sed specie, & hunc mo-

p.post.l.4. dum ponit Philosophus 2. poster. text. 15 Secundo vero modo possibilis etiam est regressus, nam ex fine demonstrari potest causa efficiens, & contra; & hunc modum ponit Philosophus 2. poster. text. 11. vbi ex fine, puta ex sanitate probat ambulationem post cænam, & rursum ex hac probat illam, & p. post t. 5. vbi ex demonstrationis definitione ex fine sumpta probat definitionem materialem demonstrationis. Tertio demum modo possibilem esse regressum demonstratiuum multipliciter constare potest, & primo quidem, quia Philosophus, & illum approbauit p. post. t 6. & sæpius illo vsus est, nam p de anima t. 11. docet cognoscere ipsum quid est, vtile esse ad cognoscendas causas accidentium, sicut in mathematicis, quid rectum aut quid obliquum, aut quid linea, & planum, ad cognoscendum, quod rectis trianguli anguli æquales sunt, & contra accidentia conferre magnam partem ad cognoscendum quod quid est, quibus verbis aperte significatur regressus demonstratiuus, nam hic in duplici demonstratione consistit vna procedente ex cognitione causæ ad cognoscenda propria accidentia substantiarum, quæ dicitur demonstratio propter quid, altera procedente ex propriorum accidentium cognitione ad cognoscendam propriam causam illorum, quæ dicitur demonstratio Quia, & p. poster. t. 30. asserit fieri posse, vt demonstratio Quia demonstretur per demonstrationem propter quid, vt quod planetæ prope sunt, quia non scintillant, & quod non scintillant, quia prope sunt, & 2. poster. t. 25. ostendit causam, & causatum non posse quidem inuicem demonstrari demonstratione propter quid, quia causa est prior eo cuius est causa, non autem contingit idem esse prius, & posterius, sed tamen ita posse demonstrari, vt vnum demonstretur demonstratione Quia, alterum vero demonstratione propter quid, vt per fluere folia in demonstratione Quia demonstratur vitem habere folia lata, & rursum in demonstratione propter quid per habere folia lata tamquam per causam demonstratur fluere folia vitis. Secundo quia conclusio demonstrationis propter quid cognita per priora simpliciter potest postea per inductionem, quæ est ex notioribus nobis probata assumi in demonstratione Quia ad concludendam alteram præmissarum demonstrationis propter quid Tertio quia potest vtraque conclusio demonstrationis Quia, & propter quid per multa media probari, & sic poterit vna manifestare aliam. Quarto quia nihil prohibet, cum quæritur an aliquid sit, probare illud per signum in demonstratione Quia tamquam per notum nobis, tum si quæratur de causa, propter quam illud est, signum ipsum ad causam reducere, & sic vti demonstratione propter quid. Demum quia ex quolibet effectu notiore nobis potest demonstrari propriam causam illius esse; rursum autem talis effectus potest demonstrari per propriam causam, tamquam per quid naturaliter prius, & notius Vnde manifestum est, quod possibilis est regressus demonstratiuus. p.post.t.13. 2.post.l.18. p.post.l.8. 1.cæli 18. 2.cæli l.7. p.post.2. & ad 3.p.post l.41 & l.4.

Ad primum ergo dicendum, quod circulus damnatus à Philosopho est circulus in eodem genere demonstrationis, & causæ. 1.ae & 2.cæli l.16.

Ad secundum dicendum, quod illud absurdum sequitur ex circulo in eodem genere demonstrationis, & causæ, non autem ex circulo in diuerso genere demonstrationis. p.post l.8.

Ad tertium dicendum, quod in regressu demonstratiuo aliquid de nouo scitur, nam in priore demonstratione Quia cognoscitur an sit rei, in posteriori vero demonstratione propter quid cognoscitur causa, propter quam illa res est, vt dictum est.

QVÆSTIO XXIII.

De demonstratione quia.

Deinde considerandum est de demonstratione quia.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR DVO.

1 *Vtrum demonstratio quia sit vere, & absolute demonstratio.*

2 *Vtrum demonstratio quia procedat ex causa remota.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum demonstratio quia sit vere, & absolute demonstratio.

1. post. l. 4. l. 23. & 24. VIdetur quod demonstratio quia non sit vere, & absolute demonstratio. Dicit enim Philosophus p. post. t. 5 quod ratiocinatio nõ constans ex primis immediatis, & causis prioribus, & notioribus non est demonstratio, sed syllogismus; demonstratio Quia est talis ratiocinatio, cum tantum procedat, vel ab effectu, vel à causa remota, vt dicitur p. post. t. 30. ergo.

2 Præterea demonstratio absolute sumpta facit scire simpliciter, vt dicitur p. post. t. 5. sed demonstratio quia ex Philosopho ibidem non facit scire simpliciter, ergo absolute non est demonstratio.

3 Præterea inter alias rationes, quibus ne- p post l. 4. p. post. l. 8. gat Philosophus p. post. t. 6. circulum in demonstratione, vna est, quia si fieret circulus procedendo primo ex notioribus natura, tum ex notioribus nobis, talis processus à posteriori non esset demonstratio; sed demonstratio quia procedit à posteriori, vt dicitur p. post. t. 30. ergo absolute non est demonstratio.

p. post. l. 13. & 3. Sed contra est, quod Philosophus p. post. t. 30. demonstrationem quia absolute vocat demonstrationem.

p post. l. 4. 13. & 23. Respondeo dicendum, quod duplex est modus sciendi, vnus proprius, & perfectus, quo rem perfecte cognoscimus, cum nimirum causam cognoscimus, propter quam res est, & quoniam illius causa est, & non contingit aliter se habere, & hic est per demonstrationem propter quid: Alter est non ita perfectus, quo rem cognoscimus per effectus, vel per causam mediatam, & remotam, & hic est per demonstrationem quia, quæ propterea absolute dicenda est demonstratio, tum quia vere facit aliquid scire, nam facit scire quia, seu quod res sit, tum quia solius demonstrationis proprium est ex necessariis concludere, vt docet Philosophus p. post. t. 16. demonstratio autem Quia procedit ex necessariis, vt multipliciter probat Philosophus, & primo quidem p. post. t. 18. quia omne quod prædicatur, aut prædicatur per se aut per accidens; & ea, quæ prædicantur per accidens, non sunt necessaria, ex his autem, quæ sunt per accidens non fit demonstratio, sed magis sophisticus syllogismus, cuiusmodi non est demonstratio Quia. Deinde ibidem, quia conclusio demonstrationis Quia est necessaria at necessaria conclusio non nisi per necessarium medium haberi potest, alioqui nesciretur quod conclusio sit necessaria, neque propter quid neque quia, cum necessarium non possit sciri per non necessarium. Præterea t. 30. quia de- p. phys. l. p. monstratio Quia procedit ex effectu conuertibili, & immediato, qui necessariam connexionem habet cum sua causa immediata. Demum quia in demonstratione quia seruatur naturalis modus, & ordo sciẽdi, vt veniatur à nobis notis ad ignota nobis, nam in illa deuenimus ex notioribus nobis ad notiora naturę sunt autem notiora naturæ, quæ a sensibus longe absunt, & dicuntur nota naturæ, non quia natura cognoscat ea, sed quia sunt nota secundum se, & secundum propriam naturam; nota autem nobis sunt sensibilia, & materialia, & intelligibilia in potentia, nam ab his est principium nostræ cognitionis, huiusmodi autem, vt plurimum sunt effectus. Et sic manifestum est, quod demonstratio quia absolute dicenda est demonstratio, licet non sit ita perfecta, sicut demonstratio propter quid, & ab illa valde differat tum in eadem scientia, tum in diuersis, vt probat Philosophus p. post. t. 18.

Ad primum ergo dicendum, quod demonstratio l. c. io c & io ob. quia est absolute dicenda demonstratio, & ita vocatur a Philosopho, vt dictum est, licet ab illo vocetur aliquando syllogismus comparata ad demonstrationem propter quid.

Ad secundum dicendum, quod demonstratio quia p. post. l. 2. 3 & 23. non est demonstratio faciens scire propter quid, quod est scire simpliciter, sed est faciens scire quia quod est scire secundum quid.

Ad tertium dicendum, quod Philosophus negat cir- p. post. l. 23 culum in demonstratione simpliciter, ita vt vtraque demonstratio sit demonstratio simpliciter, & perfecta. Quod enim possit fieri circulus in diuerso genere l. c. a. præced demonstrationis, vt vna demonstratio sit propter quid, & altera Quia, constat tum ex Philosopho, vt dictum est, tũ quia, vt idem ait p. post. t. 30. nihil prohibet duorũ conuertibiliũ, quorum vnũ sit causa, & alterum effectus, notius esse aliquando non causam, sed effectum magis, nam effectus aliquando notior est causa quoad nos, & secundum sensum, licet causa sit notior simpliciter, & secundum naturam, & ita per effectum notiorem potest fieri demonstratio, non quidem faciens scire propter quid, sed quia.

ARTICVLVS II.

Vtrum demonstratio quia procedat ex causa remota.

VIdetur quod demõstratio Quia nõ procedat ex causa remota Dicit enim Philosophus p. post. p. post. l. 2. & 23. t. 6. & 30 quod demonstratio Quia procedit ex no- q. 22. a. 1. tioribus nobis, sed effectus est notior nobis, causa vero est notior secundum se, ergo demonstratio quia non procedit à causa remota.

2 Præterea causa remota non est causa, non enim p. post. l. 24 non esse animal est causa non respirandi, quia alioqui esse animal esset causa respirandi, nam si negatio est l. c q. 22. at causa negationis, & affirmatio affirmationis, & sic p. omne animal respiraret, quod est falsum; sed omnis demonstratio quia non procedit à causa remota.

Sed contra est authoritas Philosophi p. post. t. p. post l. 24. 30. dicentis demonstrationem quia procedere ex causa remota.

Respondeo dicendum, quod demonstratio quia p. post l. 23 aliquando procedit per effectum, aliquando per cau- & 24. sam remotam, vt dicitur p. post. t. 30. quod manifestũ est, nam procedit per effectum, quatenus procedit per notius nobis, nam alioqui non faceret scire, non enim perueniitur ad cognitionem ignoti nisi per

aliquid magis notum; nihil autem prohibet duorum conuersibilium, quorum vnum sit causa, alterum effectus, notiorem esse quandoque effectum ipsa causa, nam effectus aliquando est notior causa quoad nos, & secundum sensum, licet causa sit notior simpliciter, & secundum naturam. Potest autem demonstratio Quia, dupliciter ab effectu procedere, vel affirmatiue an effectu conuertibili, vt si dicatur, omne non scintillans est prope, sed planetæ non scintillant, ergo sunt prope, nam esse prope est causa non scintillationis, non èeontra; vel negatiue ab effectu non conuertibili, qui scilicet à pluribus causis potest procedere, vt si dicatur, quicũque habet febrim habet pulsum commotum, sed talis non habet pulsum commotum, ergo non habet febrim; non enim affirmatiue ex commotione pulsus licet colligere quod quis habeat febrem. Procedit etiam demonstratio Quia ex causa remota, seu non immediata, negatiue, vt si probetur quod paries non respirat quia non est animal, sic nullum non animal respirat, paries non est animal, ergo non respirat; non enim esse animal est causa immediata respirationis, ita vt posita animalitate statim ponatur respiratio, cum multa animalia non respirent, vt pisces, sed habere pulmonem, est tamen causa remota quia illa sublata tollitur talis effectus, & sic manifestum est, quod demonstratio quia, potest procedere à causa remota, negatiue tamen.

p.post l. 23. Ad primum ergo dicendum, quod iuxta duas potissimas conditiones, quas habet demonstratio propter quid, puta, quod sit ex causis, & immediatis, ab illa differt demonstratio Quia, nimirum quia procedit, vel ab effectu, vel à causa remota, siue talis causa sit notior nobis, siue secundum se; Ideo enim dicitur demonstratio Quia procedere ex notioribus nobis, quia maxime procedit ex effectibus, qui vt plurimum sunt notiores nobis, vt dictum est.

q.22 a.p.c. Ad secundum dicendum, quod omnis demonstratio vel est ab effectu, vel à causa, & hæc si sit immediata, est medium in demonstratione propter quid, si vero sit mediata, vel remota, est medium in demonstratione Quia. p. post. l. 23. & l,c q.22. a. p. c.

QVÆSTIO XXIV.

De demonstratione propter quid.

Deinde considerandum est de demonstratione propter quid.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR QVATVOR.

1 *De demonstratione propter quid secundum se.*
2 *De præmissis demonstrationis propter quid.*
3 *De medio eiusdem.*
4 *De conclusione eiusdem.*

CIRCA PRIMVM VNVM QVÆRITVR.

Vtrum sit recte assignata definitio demonstrationis propter quid.

ARTICVLVS I.

Vtrum recte sit assignata definitio demonstrationis propter quid.

Videtur quod non sit recte assignata definitio demonstrationis propter quid a Philosopho p. post. t. 5 quod sit syllogismus procedens ex veris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. Dicit enim Philosophus 3. met. t. 10. quod vnius rei vna tantum est definitio. sed Philosophus aliter definit in p. post t. 5 demonstrationem propter quid puta, quod sit syllogismus faciens scire, ergo non bene assignauit aliam definitionem. 3.met.l 8. p.post.l.4.

2 Præterea verum potest sylogizari, & concludi ex falsis, vt dicit Philosophus p. post. t. 17. sed non posset sic concludi, nisi præmissæ essent falsæ, ergo non recte definitur demonstratio propter quid, quod debeat procedere ex veris. p.post.l 13.

3 Præterea dicit Philosophus p. top. c. p. quod demonstratio est ex primis, aut ex his, quæ ex primis fidem acceperunt. sed quæ ex primis fidem acceperunt, non sunt prima, ergo non semper demonstratio debet esse ex primis. p.post.l 4.

4 Præterea primum, & immediatum opponuntur, sic enim quanto agens est posterius, & magis proximum, & immediatum: sed demonstratio debet esse ex primis, ergo non debet esse ex immediatis p.d.12.q.vn. a.t.ad 4 p. post.l.4.& 23.

5 Præterea si demonstratio debet esse ex notioribus & prioribus, vel debet esse ex notioribus natura, vel secundum nos: at neutrum dici potest non primum, quia non alia ratione probat Philosophus debere demonstrationem constare ex prioribus, & notioribus, quam quia debet constare ex causis vniuersalibus, quæ magis remotæ sunt à sensu: sed secundum eundem Philosophum p. phys. t. 3. vniuersalia sunt priora quoad nos, & posteriora secundum naturam, & idem dicit Philosophus, quod innata est nobis via cognoscendi ex notioribus nobis, neque secundum, quia demonstratio debet constare ex causis conclusionis: at omnis causa est naturaliter prior, & notior suo effectu, ergo demonstratio non debet esse ex notioribus, & prioribus. p.post. l. 4.

6 Præterea demonstratio non solum debet esse ex principiis primis, & immediatis, & causis conclusionis, sed etiam debet esse ex principiis propriis: sed hæc conditio non est posita in definitione demonstrationis, ergo eius definitio non fuit recte tradita. Ibidem.

7 Præterea idem est demonstrationem constare ex primis, & prioribus: sed nihil debet esse in bona definitione redundans, ergo non recte definitur, quod sit ex primis, & prioribus. Ibidem.

Sed contra est autoritas Philosophi, qui p. post. t. 5. definit demonstrationem propter quid, quod sit syllogismus ex veris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. p.post. l.4. 8. 23.

Respondeo dicendum, quod recte assignata est à Philosopho definitio prædicta demonstrationis propter quid, quod probari potest dupliciter, primo ex fine demõstrationis propter quid, hic enim est facere scire, omnis autem syllogismus faciens scire debet constare ex primis veris. Secundo singularium conditionum inductione, debet enim primo demonstratio propter quid constare ex veris, quia quod non est, non contingit scire, cum scientia sit de ente, quod autem non est verum, non est ens, nam ens, & verum conuertuntur, quare & illud, quod scitur, oportet esse verum, & consequenter & conclusionem demonstrationis, quæ facit scire, & præmissas eiusdem, quia non contingit verum sciri ex falsis, & si potest concludi ex eis. Secundo debet esse ex propositionibus primis, & immediatis, idest quæ per aliquod medium non demonstrantur, sed per se ipsas sunt manifestæ, quæ quidem immediatæ dicuntur, quatenus carent medio demonstrante, primæ autem in p post.l.2.4. phys l,6.

ordine ad alias propositiones, quæ per eas probantur, quia non contingit aliquem per se & non secundum accidens habere scientiam, nisi habeat demonstrationem eorum, quorum potest esse demonstratio; dico, per se, & non secundum accidens, quia posset quis scire aliquam conclusionem non habens demonstrationem præmissarum, etiam si essent demonstrabiles, quia sciret eam per alia principia, & hoc esset secundum accidens. Si ergo demonstrator in suis demonstrationibus procedit ex principiis mediatis, & demonstrabilibus, aut habet demonstrationem illarum præmissarum, vel non, si non habet, sequitur, quod non scit illas præmissas, & ita nec conclusionem propter præmissas, si autem habet, cum in demonstrationibus non sit procedere in infinitum, tandem erit deuenire ad aliqua immediata & indemonstrabilia, & sic oportet, quod demonstratio procedat ex immediatis vel statim, vel per aliqua media. Vnde & in p. top. c p. dicitur, quod demonstratio est ex propriis, & veris, aut his quæ per ea fidem sumpserunt. Tertio debet esse ex causis conclusionis, quia tunc scimus, cum causas cognoscimus. Quarto debet esse ex notioribus, & prioribus, quia omnis causa est naturaliter prior, & notior suo effectu; oportet autem, quod causa conclusionis demonstratiuæ sit notior non solum quo ad cognitionem quid est, sed etiam quoad cognitionem quia est; non enim ad demonstrandum quod eclypsis solis est, sufficit scire quod est lunæ interpositio, sed etiam oportet scire, quod luna interponitur inter solem, & terram: quoniam vero prius, & notius dicitur dupliciter, quoad nos, & secundum naturam, ea, ex quibus procedit demonstratio propter quid, sunt priora simpliciter, & secundum naturam, & nō quoad nos, definitur enim

1. post. l. 4. & 13. sola demonstratio propter quid, quæ est per causam quæ secundum naturam est prior, & notior effectu, & sic manifestum est, quod recte tradita est a Philosopho definitio demonstrationis propter quid.

p. post l. 2 4. 7. met l. 12. p. post. l. 7. Ad primum ergo dicendum, quod quia definitio significat quod quid esse rei, quod quid autem est causa ipsius rei, secundum diuersas causas illius potest multipliciter assignari quod quid ipsius, Vt quod quid est domus accipi potest per comparationem ad causam materialem, vt dicamus, quod est aliquod compositum ex lignis, & lapidibus; & per comparationem ad causam finalem, vt dicamus, quod est artificium præparatum ad habitandum, similiter in proposito, cum demonstrationis propter quid multa quod quid est assignare possint, puta finis, & materia, duplex definitio demonstrationis propter quid fuit a Philosopho assignata, vna sumpta ex fine, & est syllogismus faciens scire, altera ex materia, & est, quæ supra explicata fuit.

p. post. l 13. & 22. Ad secundum dicendum, quod licet possit verum ex non veris concludi, non tamen contingit verum sciri ex falsis, demonstratio autem propter quid est syllogismus faciens scire; sicut & propterea in demonstratiuis scientiis non accidit deceptio per fallaciam consequentis, quia in illis impossibile est syllogizare ex falsis.

p. post. l. 4. in c. Ad tertium dicendum, quod sensus Philosophi est, quod demonstratio debet procedere ex primis vel statim, & tunc est perfectissima demonstratio propter quid, vel per aliqua media, & tunc non est adeo perfecta, vt dictum est.

p. post. l. 4. & 23. Ad quartum dicendum, quod propositio immediata est etiam prima; sed dicitur immediata, quatenus caret medio demonstrante, vnde & à Philosopho definitur, quod sit propositio, qua non est alia prior, per quam probetur; dicitur autem prima in ordine ad alias propositiones, quæ per eas probantur, quod similiter est in agentibus, nam licet si considerentur secundum rationem agentis, cuius est agere, quanto agens est posterius tanto magis est proximum, & immediatum ad actionem, & ad id, quod per actionem educitur. Si tamen considerentur quantum ad virtutem, quæ est principium operationis, quanto causa est magis prima tanto est magis immediata, eo quod agens secundum non agit, nisi inquantum est motum à primo, & secundum quod virtus primi est in ipso. p. d. 12 q. vn. a. 3. ad 4.

Ad quintum dicendum, quod ea, ex quibus procedit demonstratio, debent esse priora, & notiora simpliciter, & secundum naturam & non quoad nos. Et ad priorem autoritatem Philosophi dicendum, quod cum p. post. ait vniuersalia esse notiora, & priora simpliciter, loquitur de ordine singularis ad vniuersale simpliciter, quorum ordinem oportet accipere secundum ordinem cognitionis sensitiuæ, & intellectiuæ in nobis; cognitio autem sensitiua in nobis est prior intellectiua, quia intellectualis cognitio ex sensu procedit in nobis, vnde & singulare est prius, & notius quo ad nos, quam vniuersale. In primo autem physic. non ponitur ordo vniuersalis ad singulare simpliciter, sed magis vniuersalis ad minus vniuersale, vt animalis ad hominem, & sic oportet, quod quoad nos vniuersalius sit prius, & magis notum. In omni enim generatione quod est in potentia, est prius tempore, & posterius natura, quod autem est completum in actu, est prius natura, & posterius tempore; cognitio autem generis est quasi potentialis in comparatione ad cognitionem speciei, in qua actu sciuntur omnia essentialia rei, vnde & in generatione scientiæ nostræ prius est cognitione magis commune, quam minus commune. Ad posteriorem vero auctoritatem dicendum, quod in p. post. loquitur Philosophus secundum quod id, quod est in sensu est notius quoad nos eo, quod est in intellectu. In primo autem physicorum loquitur secundum quod id, quod est notius quo ad nos, est etiam in intellectu. 2. post l. 2.

Vel dicendum, quod in omni demonstratione oportet, quod procedatur ex his quæ sunt notiora quoad nos non tamen ex singularibus, sed ex vniuersalibus; Nō enim potest aliquid fieri notū nobis, nisi per id, quod est magis notum nobis; quandoque autem id, quod est magis notum quoad nos, est etiam magis notum simpliciter, & secundum naturam, sicut accidit in mathematicis, in quibus per abstractionem à materia non fiunt demonstrationes nisi à principiis formalibus; & in talibus fiunt demonstrationes ex his, quæ sunt notiora simpliciter, item quandoque id, quod est notius quoad nos, non est notius simpliciter, sicut accidit in naturalibus, in quibus essentiæ, & virtutes rerum propter hoc, quod sunt in materia, sunt occultæ, sed innotescunt nobis per ea, quæ extrinsecus de ipsis apparent: Vnde in talibus fiunt demonstrationes, vt plurimum per effectus, qui sunt notiores quoad nos, & non simpliciter. In primo autem post. non loquitur Aristoteles de hoc secundo modo demonstrationum, sed de primo.

Ad sextum dicendum, quod ex conditionibus allatis in definitione demonstrationis colligitur illam debere procedere ex principiis propriis: nam, quia propositiones demonstrationis sunt causæ conclusionis, necesse est, quod sint principia propria eius, oportet enim esse causas proportionatas effectibus. Præterea idem est esse ex primis principiis, & ex propriis, idem enim videtur esse primum, & principium, nam primum in vnoquoque genere, & p. post l. 4.

maximum est causa omuium, quæ sunt post, vt dicitur t. metaph t. 4.

in re^s p. ad 4. Ad septimom dicendum, quod propositiones demonstra ionis propter quid dicuntut primæ in ordine ad alias propositiones, per quas probari possint, vt dictum est, & dicunint priores in ordine ad conclusionem, nam propositiones continent causam, conclusio effectum, quo semper est prior secundum na- in c & ad p. turam causa, vt dictum est.

QVÆSTIO XXV.

De præmissis demonstrationis propter quid.

Deinde considerandum est de præmissis demonstrationis propter quid.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR SEX.

1 *Vtrum præmissæ demonstrationis propter quid debeant esse de omni per se, & vniuersali*
2 *Vtrum debeant esse necessariæ, & propriæ.*
3 *Vtrum sint maiores conclusione, magisque sit illis credendum, quam conclusioni.*
4 *Vtrum sint causæ efficientes conclusionis.*
5 *Vtrum maior propositio sit in quarto modo dicendi per se, & minor in primo.*
6 *Vtrum maior propositio prius tempore, & minor simul tempore cognoscatur cum conclusione.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum præmissæ demonstrationis propter quid debeant esse de omni, per se, & vniuersali.

p post, l. q. & p. Videtur quod præmissæ demonstrationis propter quid non debeant esse de omni, per se, & vniuersali. Dicit enim Philosophus p. pt. c. p. quod syllogismus dialecticus constat propositione de omni: sed syllogismus dialecticus maxime differt à demonstratiuo, ergo constare de omni non conoenit præmissis demonstrationis propter quid tamquam quid essentiale illarum.

p. post. l. 11. 2 Præterea dicit Philosophus p. post. t. 11. quod idem est per se, & secundum quod ipsum: sed non omnis demonstrario constat ex præmissis secundum quod ipsum, nam hæc propositio, omnis homo est animal, potest esse præmissa demonstrationis, cum sit de definitione hominis, & tamen non est secundum quod ipsum, nam secundum quod ipsum non debet excedere illud, cui conuenit, sed esse ei conuertibile, animal autem non conuertitur cum homine, ergo non omnis demonstrario constat ex præmissis per se. s e. g. c. 15 ad p.

p. post. l. 9. & 11. 3 Præterea præmissæ demonstrationis debent esse necessariæ, atque adeo de prædicato necessario inexistente subiecto, vt dicit Philosophus p. post. t. 7. quia conclusio demonstrationis cum sit necessaria, non potest colligi ex contingentibus; sed prædicatum vniuersale non semper inest necessario suo subiecto, quia, vt dicit Porphyrius, vniuersale prædicatum dicitur illud, quod prædicatur de pluribus, quomodocunque illis insit, ergo præmissæ demonstrationis propter quid non debent esse necessario de vniuersali.

p. post. l. 9. & 14. 4 Præterea ad demonstrationem sufficit præmissas esse de prædicato, quod sit vel definitio, vel pars definitionis subiecti; sed non omne prædicatum, quod sit pars definitionis subiecti, est prædicatum vniuersale, nam hoc est conuertibile cum subiecto, de quo prædicatur, vt docet Philosophus p. post. t. 11. t. 14. Et tamen non quælibet pars definitionis est conuertibilis cum subiecto, vt cum genus, vel passio generis prædicatur de specie, ergo demonstrationis præmissæ non necessario debent esse de vniuersali.

Sed contra est autoritas Philosophi, qui t. 7. p. post. docet, quod demonstratio debet constare præmissis de omni, per se, & vniuersali. p. post. l. 9. 10. 11.

Respondeo dicendum, quod præmissas demonstrationis propter quid necesse est constare prædicato de omni, per se, & vniuersali, quod manifestum est; debent enim constare prædicato de omni, nam demonstratio debet constare ex iis, quæ important vniuersalitatem temporis, & subiecti, alioqui non esset ex necessariis, si deesset vniuersalitas temporis, prædicatum autem de omni, vt docet Philosophus p. post t. 8. dicit vtramque vniuersalitatem. Debent præterea præmissæ demonstrationis constare prædicato per se, nam cum demonstrationis conclusio sit necessaria, & per demonstrationem scita, debet demonstratio esse ex præmissis necessariis; sunt autem præmissæ necessariæ, primo quæ constant prædicato de omni, quod nimirum vniuersalitatem temporis, & subiecti importat, nam si vniuersalitatem subiecti tantum importaret, non distingueretur syllogismus demonstratiuus à dialectico, cum etiam hic vtatur prædicato subiecti vniuersalitatem importante. Secundo quæ constant prædicato per se, prædicatum enim necessarium est prædicatum per se: sunt autem quatuor modi per se. Primus est, quando prædicatum vel est definitio, vel pars definitionis subiecti, siue sit genus, siue differentia. Secundus est, quando subiectum est de definitione passionis; & hi dicuntur duo modi per se prædicandi. Tertius est per se essendi, & competit solis substantiis completis. Quartus est per se causandi, quando scilicet subiectum est causa efficiens prædicati; cuius numeri sufficientia sic probari potest. particula, per, habitudinem causæ designat; vel ergo designatur causa intrinseca formalis, & habetur primus modus; vel materialis, & habetur Secundus; vel extrinseca, siue efficiens, siue finalis, & habetur quartus modus. Tertius vero est fundamentũ aliorum, quia est substantia completa, de qua cætera prædicantur, & propterea dicitur modus per se existendi. Demum quod constent prædicato vniuersali præmissæ demonstrationis propter quid probatur, quia demonstrator demõstrat passionem de subiecto proprio, passio autem respectu proprij subiecti est prædicatum vniuersale, nam & omni illi, & per se, & primo inest, quæ tria sunt de ratione prædicati vniuersalis, ex quo constare debent præmissæ demonstrationis. Et sic manifestum est præmissas demonstrationis propter quid debere esse de omni, per se, & vniuersali.

Ad primum ergo dicendum, quod duplex est propositio de omni, vna est prioristica, quæ communis est dialectico, & demonstratiuo: & ratio eius in eo consistit, quod prædicatum insit cuilibet cõtento sub subiecto, siue illi semper insit, siue non: altera est posterioristica, qua tantum vtitur demonstrator, in qua prædicatum inest cuilibet contento sub subiecto, & semper illi inest. p. post. l. 9.

Ad secundum dicendum, quod dupliciter accipitur prædicatum secundum quod ipsum, primo pro eo, quod conuenit subiecto secundum eius propriã, & adæquatam rationem, qua ab omnibus alijs differt, quæ est ratio differentiæ, & est idem, quod primo p. post. l. 9. 10. 11.

conueniens, quomodo sumptum est inferius ad per se: omni enim secundum quod ipsum conuenit per se, sed non contra. Alio modo, pro eo, quod conuenit alicui per aliquam causam, siue existentem in essentia subiecti, siue extra illam quomodo sumptum secundum quod ipsum non conuertitur cum prædicato primo sed cum per se, & hoc modo sumitur à philosopho p. post. t. 11. cum ait idem esse per se, & secundum quod ipsum: quod plane constat, quia ibidem vniuersale definit, quod de omni, per se, & secundum quod ipsum, & primo prædicatur, quæ vltima particula frustra esset addita, si secundum quod ipsum non esset idem, quod per se.

V. de Ferrar. in c. 9. c. 15.

2. post. l. 11. Ad tertium dicendum, quod vniuersale non hoc modo accipitur à Philosopho, pro vt omne, quod prædicatur de pluribus, dicitur vniuersale, secundum quod Porphyrius determinauit de quinque vniuersalibus, sed dicitur hic vniuersale secundum quãdam adaptationem, vel adæquationem prædicati ad subiectum cum scilicet neque prædicatum inuenitur extra subiectum, neque subiectum sine prædicato, seu quod est conuertibile cum subiecto.

Ibidem Ad quartum dicendum, quod perfectissima demonstratio tantum est de prædicato per se, & primo, minus vero perfecta de prædicato per se, licet non primo, sicut demonstratio, vt dicit Philosophus p. post. t. 11 per se est passionis de subiecto, cui adæquate inest, quodammodo vero, & non per se de aliis passionibus, quæ insunt inadæquate.

ARTICVLVS II.

Vtrum præmissæ demonstrationis propter quid debeant esse necessariæ, & propriæ.

p. post. l. 13. VIdetur quod præmissæ demonstrationis propter quid non debeant esse necessariæ, & propriæ. Dicit enim Philosophus p. post. t. 17. quod nihil prohibet medium non necessarium esse, propter quod demonstratum est, contingit enim necessarium syllogizari ex non necessariis, sicut contingit syllogizari verum ex non vero: sed præmissæ demonstrationis continent medium, per quod demonstratur aliquid, ergo præmissæ demonstrationis non necessario debent esse necessariæ.

op. 70 q. 4. ar. 1. arg. 4. p. post. l. 13. 2 Præterea scientia physica est de contingentibus, est enim de mobilibus: omne autem, quod mouetur, inquantum huiusmodi, est contingens, vt probatur 9. met. sed contingens non potest concludi nisi ex cõtingentibus, nam ex necessariis semper concluditur conclusio necessaria, vt dicitur p. post. t. 16. ergo præmissæ demonstrationis facientis scire non necessario debent esse necessariæ.

p. post l. 16. p. perih l. 14. 3 Præterea dicit Philosophus p. post. t. 22. quod potest esse demonstratio, & scientia eorum, quæ non semper fiunt, vt lunæ defectus; sed quæ non semper sunt, non sunt necessaria, necessarium enim est, quod secundum sui naturam tantum determinatum est ad esse, ita vt non aliquando sit, aliquando non sit, quod autem necessarium non est, non potest concludi ex præmissis necessariis, ergo præmissæ demonstrationis non debent esse necessariæ.

p. post. l. 18. & l. p. 4 Præterea dicit Philosophus p. post. t. 24. quod principia, quibus vtimur in demonstratiuis scientiis, alia quidem propria sunt cuiusque sciẽtiæ, alia communia; sed demonstratiua scientia habetur per demonstrationem, cum sit eius effectus. ergo præmissæ demonstrationis non necessario debent esse propriæ, sed possunt esse communes.

5 Præterea metaphysica, vt dicit Philosophus p. post. t. 13. considerat principia communia, per quæ probantur principia propria singularum scientiarum; sed metaphysica est perfecta scientia, ergo scientia potest in suis demonstrationibus procedere ex principiis, & præmissis communibus. p. post. l. 17.

6 Præterea id, quod est vnius scientiæ, potest altera scientia probare, vt dicitur p. post. t. 20. sed hoc est demonstrationem constare ex principiis extraneis, & consequenter non propriis, ergo. p. post. l. 15.

Sed contra est autoritas Philosophi p. post. t. 15. 16. 23. vbi docet præmissas demonstrationis debere esse necessarias, & proprias. p. post. l. 13. & 17.

Respondeo dicendum, quod præmissæ demonstrationis propter quid debent esse necessariæ, & propriæ, quod manifeste patet; debent enim esse necessariæ, tum quia demonstratio facit scire conclusionem necessariam, nam in hoc differt ab aliis syllogismis; necessaria vero conclusio sciri non potest nisi ex necessariis principiis, tum quia ea, quæ per se prædicantur, necessario insunt, vt maxime patet in duobus primis modis per se, ex quibus potissimum cõstant præmissæ demonstrationis. Debent etiam esse propriæ; cum enim proprium dupliciter sumi possit, vel vt distinguitur contra extraneum, vel vt diuiditur contra commune, vtroque modo præmissæ demonstrationis debent esse propriæ, & primo quidem modo, quia cum in demonstratione sint tres termini, sicut & in quolibet syllogismo, scilicet maior extremitas, minor, & medium, quod est definitio passionis cum definitione subiecti; si medium esset extraneum à maiore, vel minore extremitate, ita vt non esset definitio vtriumque comprehendens, tunc maior extremitas non prædicaretur de eo per se, nec ipsum de subiecto per se prædicaretur, cum tamen doceat Philosophus p. post. quod in maiore propositione maior extremitas prædicatur per se de medio in secundo, & quatto modo per se, & in minori propositione prædicatur medium de minori extremitate per se in primo modo. Secundo vero modo debent præmissæ demõstrationis esse propriæ, tum quia alioqui bene demonstrasset Briso quadraturam circuli, quod tamen est falsum, cum illam tantum demonstrarit per principia communia sic. In quocunque genere est inuenire aliquod maius, & minus alio, in eodem est inuenire, & illi æquale; sed in genere quadratorum est inuenire aliquod maius circulo, intra quod scilicet circulus describatur, & aliquod minus circulo, quod scilicet scribatur intra circulum, ergo est inuenire aliquod quadratum æquale circulo, tum quia nullum principium commune facit scire rem per se, sed tantum per accidens, at demonstratio facit scire rem simpliciter.

l. 13. · op. 48. tr. de syllog c. 6 · op. 35 p. post l. ... post. l. p. 7. 19. · p. post. l. 17.

Ad primum ergo dicendum, quod licet conclusio necessaria possit concludi ex medio non necessario per syllogismum dialecticum, non tamen potest sciri per demonstrationem propter quid, nisi per medium necessarium. p. post. l. 13.

Ad secundum dicendum, quod scientia est de aliquo dupliciter, vno modo primo, & principaliter, & sic scientia est de vniuersalibus rationibus, super quas fundatur. Alio modo est de aliquibus secundario, & quasi per reflexionem quandam, & sic de rebus illis est, quarum sunt rationes illæ, inquantum rationes illas applicat ad res particulares, quarum sunt, adminiculo inferiorum virium: ratione enim vniuersali vtitur sciens, & vt re scita, & vt medio sciendi: per vniuersalem enim hominis rationem possum iudicare de hoc, vel illo: rationes autem vniuersales rerum sunt omnes immobiles, & ideo quantum ad hoc omnis scientia est de necessariis, sed rerum, quarum sunt op. 70 q. 4. ar. 1. ad 4.

illæ rationes, quædam sunt necessariæ, & immobiles, quædam contingentes, & mobiles, & quantum ad hoc de rebus contingentibus, & mobilibus dicuntur esse scientiæ.

p. post. l. 16. Ad tertium dicendum quod lunæ defectus, & huiusmodi, quæ sunt frequenter, secundum quod de illis dantur demonstrationes, sunt semper; secundum quod vero nõ sunt semper, sũt particularia de quibus non potest esse demonstratio: licet enim defectus lunæ non sit semper secundum tempus, est tamen semper, si comparetur ad causam, quia nunquam deficit, quin semper sit lunæ eclypsis, quandocunque terra diametraliter interponitur inter solem, & lunam; & hoc modo habetur scientia, & fit demonstratio de similibus, quæ non semper sunt; imo & de iis, quæ non semper sunt, etiam comparata ad causam, vt quod homo habeat duas manus, potest haberi scientia, & fieri demonstratio, ita vt ex vniuersalibus propositionibus inferatur conclusio vniuersalis, si remoueantur ea, in quibus potest esse defectus, vel ex parte temporis, vel ex parte causæ.

p. post. l. 15. Ad quartum dicendum, quod tam demonstratio, quam demonstratiua scientia semper procedunt ex principiis propriis, quia communia principia semper sumuntur in vnaquaque scientia secundum quod sunt proportionata illi scientiæ.

l. 17. Ad quintum dicendum, quod metaphysica ita se habet ad principia communia, sicut scientiæ ad sua propria, sicut proprium subiectum metaphysicæ est ens, quod tamen est commune ad omnia.

l. 15 24 25. Ad sextum dicendum, quod id, quod est in scientia subalternata potest probari à scientia subalternante, at nos loquimur hic de demonstratione, & scientia demonstratiua, quæ facit scire propter quid, & non quia.

ARTICVLVS III.

Vtrum præmissæ demonstrationis propter quid debeant esse notiores conclusione magisque illis credendum sit, quam conclusioni.

p. post l. 16. VIdetur quod præmissæ demonstrationis propter quid non debeant esse notiores cõclusione: nec magis illis credendum sit, quam conclusioni. Dicit enim Philosophus p. post. t. 5. quod nõ solum præcognoscere oportet prima aut omnia, aut quædam, sed magis: sed si sufficit, vt quædam tantum magis præcognoscenda sint, fieri potest, vt in aliqua demõstratione conclusio sit notior præmissis, ergo præmissæ non debent esse notiores conclusione.

Ibidem. 2 Præterea quod est notum per sensum, magis notũ est eo, quod non est sic notum: sed potest alicui nota esse conclusio per sensum, non autem præmissæ, vnde deducitur, ergo præmissæ demonstrationis non debent semper esse notiores conclusione.

Ibid & p. p. q. 17. a. 2. arg. 3. 3 Præterea si præmissæ debent esse notiores conclusione, illisque magis credendum est, quam conclusioni, maxime ob rationem Philosophi, t. 5. quia propter quod vnumquodque & illud magis, scimus autem conclusiones propter præmissas: sed hoc principium est falsum, nam res cognoscuntur ab anima propter habitus, & species intelligibiles, & tamen habitus, & species minus cognoscuntur ab anima, ergo præmissæ demonstrationis non sunt notiores conclusione, neque illis magis credendum est, quam conclusioni.

p. post. l. 6. Sed contra est authoritas Philosophi p. post. t. 5. vbi dicit oportere principia magis cognoscere, & magis ipsis credere, quam ei, quod demonstratur.

Respondeo dicendum quod necesse est dicere præmissas notiores esse debere conclusione, & illis magis credendum esse, quam conclusioni, quod manifeste patet, tum per rationem ostensiuam, quia propter quod vnum quodque est, & illud magis, vt si magistrum amamus propter discipulum, discipulum amamus magis, scimus autem conclusiones, & illis credimus propter principia: tum per rationem ducentem ad impossibile, nam principia præcognoscuntur conclusioni, vt manifestum est, & tunc quando principia cognoscuntur, nondum conclusio cognita est, si ergo principia non essent magis cognita, quam conclusio, sequeretur, quod homo vel plus, vel æqualiter cognosceret ea, quæ non nouit, quam ea, quæ nouit, hoc autem impossibile est, quare, & impossibile est, quod principia non sint magis nota conclusione. p. p. 87. a. 1. ad 3. p. post l. 6.

Ad primum ergo dicendum, quod non solum necesse est præcognoscere prima principia conclusionis, sed & ea magis cognoscere, quam conclusionem, vt dictum est. Addidit autem Philosophus aut omnia, aut quædam, quia quædam principia probatione indigent ad hoc, quod sint nota, & antequam probẽtur, non sunt magis nota conclusione; sicut quod angulus exterior trianguli valeat duos æquales intrinsecos sibi oppositos, antequam probetur, ita ignotum est, sicut quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis; quædam vero principia sunt quæ statim posita sunt magis nota conclusione. Vel aliter, quædam conclusiones sunt, quæ sunt notissimæ, vtpote per sensum sumptæ, seu acceptæ, sicut quod sol eclypsatur, vnde principium, per quod probatur, non est notum magis simpliciter, scilicet, quod luna interponatur inter solem, & terram, licet sit magis notum in via rationis procedentis ex causa in effectum. Vel aliter. Hoc ideo dicit, quia etiam dixerat supra, quod quædam principia tempore prius cognoscuntur, quam conclusio; quædam vero simul tempore cognita sunt cum conclusione. p. post. l. 6

Ad secundum dicendum, quod id, quod dictum est, quod necesse est magis credere principiis, quam conclusioni, intelligendum est de illo, qui debet accipere disciplinam per demonstrationem; si enim aliunde nota esset conclusio, sicut per sensum, nihil prohiberet principia non esse magis nota conclusione in via illa; & ob hanc rationem non dixit absolute Philosophus credendum esse magis omnibus principiis, quá conclusioni, sed omnibus, aut quibusdam. Ibidem.

Ad tertium dicendum, quod cum dicitur, propter quod vnumquodque & illud magis, veritatem habet, si intelligatur in his, quæ sunt vnius ordinis, puta in vno genere causæ; puta si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter vitam: sequitur, quod vitá sit magis desiderabilis. Si autem accipiantur ea, quæ sunt diuersorum ordinum, non habet veritatem, vt si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter medicinam, non ideo sequitur, quod medicina sit magis desiderabilis, quia sanitas est in ordine finium, medicina autem in ordine efficientium. Sic igitur, si accipiamus duo, quorum vtrumque sit in ordine obiectorum cognitionis, illud, propter quod aliud cognoscitur, erit magis notum, sicut principia conclusionibus; sed habitus non est de ordine obiectorum, inquantum est habitus, nec propter habitum aliqua cognoscuntur, sicut propter obiectum cognitum, sed sicut propter dispositionem, vel formam, qua cognoscens cognoscit, & ideo ratio non sequitur. p. p. 87. a. 2. ad 3. Tab. v. propter. n. 4.

ARTICVLVS IV.

Vtrum præmissæ demonstrationis sint causa efficiens conclusionis.

2. phys. t. 31. Videtur quod præmissæ demonstrationis non sit causa efficiens conclusionis. Dicit enim Philosophus 2. phys. t. 31. quod præmissæ demonstrationis sunt causa ex qua, seu materialis conclusionis; sed causa materialis non coincidit cum efficiente, sed ab illo distinguitur, vt dicit Philosophus 2. post. t. 7t. ergo præmissæ demonstrationis non sunt causa efficiens conclusionis.

q. 2. de virt. ar. 3 ad 6. p. post. l. 41. 2 Prætetea præmissæ demonstrationis continent medium, & eo mediante sunt causa conclusionis; sed medium est ratio formalis cognoscendi conclusionẽ, ergo præmissæ demonstrationis non sunt causa efficiens, sed formalis conclusionis.

p. p. 17 a. p. arg. 2. q. 11. de ver. art. p. arg. 14. 3 Prætetea ad scientiam, quæ est de conclusione, non requiritur alia causa efficiens, quam lumen, & species: sed neutrum est cognitio præmissarum, ergo hæc non est causa efficiens coguitionis conclusionis.

2. phys. l. 5. p. post. l. 3. § Sed contra est, quod Philosophus 2. phys. t. 31. dicit propositiones esse causas conclusionis in genere causæ efficientis.

2. phys. l. 5. p. post. l. p. 2 Prætetea præmissæ sunt causa conclusionis, quia tunc scimus, quando causas cognoscimus; sed non sunt causa materialis, quia materia inest ei, cuius est materia, propositiones autem sunt seorsum à conclusione: neque sunt causa formalis, ob eandem rationem, nam etiam hæc est causa intrinseca, neque finalis, sed potius contra, nam cognitio præmissarum ordinatur in demonstratione ad cognitionem conclusionis, vnde & hæc dicitur esse effectus, & finis demonstrationis, ergo sunt causa efficiens conclusionis.

2. phys. l. 5. p. post. l. p. Respondeo dicendum, quod propositiones sunt causa conclusionis, nam ob id continent principia propria illius, & debent esse notiores conclusione, vt dicit Philosophus p. post. t. 3. & 4. Verum dupliciter possunt considerari propositiones, vno modo, quantum ad terminos, seu ratione maioris, & minoris extremitatis, & sic sunt materia conclusionis, nam ex terminis propositionum constituitur cõclusio iidem enim termini, qui sunt materia propositionum sunt etiam materia conclusionis, licet non secũdũ quod stant sub ordine propositionum, sicut farina dicitur materia panis, licet non secundum quod stat sub forma farinæ, ideo tamen potius dicuntur propositiones materia conclusionis, quam è conuerso, quia termini, qui coniunguntur in conclusione, separatim ponuntur in præmissis. Altero modo quantum ad vim illatiuam ipsarum propositionum, & ratione medij, & sic reducũtur ad genus causæ efficientis, nam principium discursus rationis in conclusione est ex propositionibus, quod potest esse manifestum ex tribus. Primo ex natura perfectionis aquisitæ; nam huiusmodi perfectio est in natura ipsius animæ in potentia non pure potentiali, sed etiam actiua, qua aliquid est in causis seminalibus, sicut patet in virtutibus moralibus, quæ sunt in ipsa rectitudine rationis, & ordine, sicut in quodam principio seminali. Dicit enim Philosophus in 7. ethic. quod sunt quædam virtutes naturales, quæ sunt quasi semina virtutum moralium, & similiter omnis scientia acquisita est in cognitione primorum principiorum, quæ naturaliter vera sunt, sicut in principijs actiuis, ex quibus concludi potest. Vnde sequitur, quod operationes animæ se habent ad perfectiones aquisitas, non solum per modum dispositionis, sed etiam principij actiui. Secundo ex similitudine, quam habet conclusio per ordinem ad præmissas cum effectu per ordinem ad causam efficientem; sicut enim effectus antequam producatur in actu, præexistit in causis actiuis virtute, non autem actu, quod est simpliciter esse; ita similiter antequam ex principiis demonstrationis deducatur conclusio, in ipsis principiis præcognitis præcognoscitur conclusio virtute, non autem actu, sic enim in illis præexistit. Tertio, ex modo acquirẽdi sciẽtiam, hic enim est per duplicem discursum, vnum, secundum successionem vnius post alterum, ex notis ad ignota procedentem, alterum secundum causalitatem actiuam per, vnum in alterum, quia scilicet ex vno noto deuenitur in cognitionem ignoti, per vim nimirum illatiuam ex principiis conclusiones deducendo. p. post. l. 3. p. p. q. 14. ar. 7. c. 58. a. 3. c. q. 17. a. p. c. 3. p. q. 11. a. 3. c.

2. phys. l. 5. q. 10. a. 3. & 5. Ad primum ergo dicendum, quod præmissæ non sunt causa efficiens conclusionis per transmutationem, & influxum, sed per illationem, quomodo sumptum efficiens potest coincidere cum causa materiali, & sic præmissæ vario modo consideratæ sunt causa materialis, & effectiua conclusionis, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, quod medium & est ratio formalis sciendi, & est principium actiuum cognitionis conclusionis; non est autem absurdum causam formalem coincidere cum efficiente, vt dicitur 2. phys. t. 31.

q. 1. de virt. a. 13 ad 6. p. post. l. 41. 12. q. p. a. 2. p. c. 1. phys. l. 5. & 11. Ad tertium dicendum, quod, cum scientia sit ex illis effectibus, quæ partim ab interiori principio, partim ab exteriori proueniunt, variæ causæ illius assignantur; nam lumen intellectus est causa principalis sciẽtiæ, magister vero docens est tantum sicut coadiuuans, principale agens, quod est principium interius, confortando ipsum, inquantum proponit discipulo ordinem propositionum ad conclusionem, qui forte per se ipsum non haberet tantam virtutem collatiuã, vt ex principiis posset conclusiones deducere, & ministrando instrumenta, & auxilia, quibus vtatur ad aquirendam scientiam; propositiones vero, seu præmissæ sunt huiusmodi instrumenta, & auxilia cognitionis conclusionis, nam ex his intellectus addiscentis manuducitur in cognitionem veritatis ignotæ species vero intelligibilis est principium, quo formatur conceptio conclusionis, cuius signa sibi proponuntur exterius. pp. q. 117. a. p. c. & ad arg. q. 11. de ver. a. p. c.

ARTICVLVS VI.

Vtrum maior propositio demonstrationis propter quid sit in quarto modo dicendi per se, & minor in primo.

Videtur quod maior propositio demonstrationis propter quid non sit in quarto modo per se, nec minor in primo. Dicit enim Philosophus p. post. t. 9. quod secundus modus per se est, quando subiectum est de definitione passionis; sed quod dicitur de subiecto, idem dicitur de definitione subiecti, nam secũdum rem idem omnino sunt definitio, & definitum, & ad inuicem conuertuntur, ergo maior propositio demonstrationis, in qua de definitione subiecti prædicatur passio, erit in secundo modo, non in quarto. p. post. l. 10. p. d. 15. q. p. a. p. ad 2. 3. p. q. 60. ar. 2. arg. sed contra.

2 Prætetea dicit Philosophus p. post t. 9. quod quæ neque primo, neque secundo modo sunt, sunt per accidens, & per consequens ex his, vt idem docet t. 15. non fit demonstratio, sed quartus modus distinguitur p. post. l. 10. & 13.

à primo, & secundo, ergo maior propositio demonstrationis non debet esse in quarto modo, sed tantum in primo vel secundo.

a.p.e. 3 Præterea causæ ingredientes quartum modũ sunt maxime causæ extrinsecæ, vt dictum est, sed solæ causæ intrinsecæ ingrediuntur demonstrationem; nã medium demonstrationis, quod est causa passionis, 2.post.l.p.2. phys.l.5.&13 5.met.l.p.&17. est quod quid, vt ait Philosophus 2 post. t.p. & 8. quod quid autem, vt idem docet 2. phys. t. 27. & 7. met.t.2. & 19. significat substantiam rei, quam solæ causæ intrinsecæ intrant, puta materia, & forma, vt dicitur p. phys. t. 65. & 66. ergo maior propositio demonstrationis non debet esse in quarto modo per se.

p.post.l.10. 13. Sed contra est, quod in maiori propositione passio prædicatur de sua causa, & in minori definitio subiecti prædicatur de subiecto; sed illud pertinet ad quartum modum, hoc ad primum, ergo maior propositio est in quarto modo.

p.post.l.10. &13. Respondeo dicendum, quod cum in demonstratione propter quid probetur passio de subiecto per medium, quod est definitio subiecti, oportet, quod prima propositio, cuius prædicatum est passio, & subiectum est definitio subiecti, quæ continet principia passionis, sit per se in quarto modo; vt enim dictum est, subiectum est causa efficiens propriæ passionis, q.6.a.1. Secunda vero, cuius subiectum est ipsum subiectum propriæ passionis, & definitio subiecti est prædicatum, sit in primo modo, conclusio vero in secundo, & in quarto.

p.post.l.10. & 13. Ad primum ergo dicendum, quod quia definitio subiecti per se continet principia passionis, maior propositio, in qua prædicatur passio de definitione subiecti, est per se in quarto modo, per accidens autem in secundo ratione subiecti, cum quo eius definitio conuertitur.

p.post.l.10. Ad secundum dicendum, quod quartus modus realiter coincidit cum secundo, nam propria subiecta nõ solum ponuntur in definitione accidentium, sed etiã sunt causæ eorum; continet enim definitio subiecti, quæ cum subiecto conuertitur, principia, & causas passionum.

2.phys.l.7.7 met.t.13.infra q.30.a.2. Ad tertium dicendum, quod Metaphysice loquendo causæ extrinsecæ non ponuntur in definitione quidditatiua rei; secus vero loquendo Logice.

ARTICVLVS VI.

Vtrum maior propositio prius tempore, & minor simul tempore cognoscatur cum conclusione.

7.phys.l.6. 5 met.l.2. Videtur quod maior propositio non prius tempore, nec minor simul tempore cognoscatur cum conclusione. Dicit enim Philosophus 2. phys t. 36. quod causa in actu est simul cum effectu in actu; sed maior propositio est causa conclusionis, vt dictum est, ergo maior simul tempore cognoscitur cum conclusione.

l.c.q.10.a.2. & 3. 2 Præterea idem actus simplex simul tempore cadit supra obiectum, & rationem obiecti, sicut eadem est visio coloris, & luminis: sed maior propositio ratione medij, quod includit, quod est ratio formalis obiecti scientiæ, est ratio assentiendi conclusioni, ergo maior propositio simul tempore, cognoscitur cum conclusione.

pp.q.85.a.4. 3 Præterea impossibile est intellectum simul plura intelligere: dicit enim Philosophus 2.top. c.4. quod intelligere est vnum solum, scire vero multa: sed minor propositio, & conclusio sunt plura obiecta. sunt enim duæ enuntiationes, ergo minor propositio non simul intelligitur cum conclusione

l.c.q.10.a.2. arg.1.&2. sed contra. 4 Præterea intellectus in quocunque syllogismo successiue plura intelligit, & consequenter vnum post aliud, omnis enim syllogisticus discursus motum quendam nominat, motus autem omnis est de vno priori in aliud posterius: sed minor propositio & conclusio intelliguntur in syllogismo, ergo intelliguntur successiue, & vna post aliam, & consequenter non simul.

p.2.q.9.a.p. ad 1. 5 Præterea sicut voluntas libera est circa quodcunque bonum particulare, ita vt possit libere operari, vel non operari circa illud, ita & intellectus circa quodlibet particulare verum liber est per dependentiam à voluntate, ita vt ab alia possit applicari ad operandum circa illud, vel ab operatione diuerti, vel suspendi, vt non statim, sed paulo post operetur, nam quodlibet verum particulare, & operatio intellectus circa illud est etiam particulare bonum; sed voluntas circa particulare bonum est libera, vt possit nunc velle, vel nolle, vel actum suspendere, vel differre & cum voluerit, illam elicere circa tale obiectum, ergo, & liberum erit voluntati posito assensu maioris, & minoris applicare intellectum, vel statim, vel paulo post ad assensum conclusionis. & sic minor propositio non simul tempore cognoscetur cum conclusione.

p.1.q.50.a.p & 3. 6 Præterea potentia non est capax habitus, nisi in ordine ad obiectum, circa quod potest operari libere, vnde potentiæ naturales nullam habentes libertatem in suis operationibus non sunt capaces habitus; sed intellectus per assensum principiorum acquirit habitum intellectus, & per assensum conclusionis habito assensu principiorum acquirit habitum scientiæ, ergo habet aliquam libertatem in assensu principiorum, & illo habito assensum conclusionis poterit suspendere, vel differre, vt non simul tempore cum assensu principiorum illum eliciat, & sic minor propositio non simul tempore cognoscetur cum conclusione.

p.post.l.2. Sed contra est, quod Philosophus p.post. t.2. dicit maiorem propositionem prius tempore, minorem vero aliquando prius, aliquando simul tempore cognosci cum conclusione.

p.post.l.2. op.48.de syllog.c.4. Respondeo dicendum, quod cum aliquid sit prius altero, & secundum tempus, & secundum naturam, duplex hic ordo in præcognitione præmissarum considerandus est; nam in demonstratione aliqua propositio semper prius natura, & tempore præcognoscitur, quam conclusio, aliqua vero aliquando prius vtroque modo, aliquando vero simul tempore, prius tamen natura Cum enim ad conclusionem inferendam duæ propositiones requirantur, maior scilicet, & minor, scita propositione maiore nondum habetur cognitio conclusionis; quare maior propositio præcognoscitur conclusioni non solum natura, sed etiam tempore, natura quidem, quia eius termini sunt magis vniuersales, & consequenter magis noti, tempore vero, quia prius scimus medium inesse termino vniuersaliori, quam minus vniuersali. Rursum autem si in minore propositione assumitur aliquod contẽtum sub vniuersali propositione maiori, de quo manifestũ non sit, quod sub hoc vniuersali contineatur, nõdum habetur cognitio conclusionis, quia nondum erat certa veritas minoris propositionis; si autem in minore propositione assumatur terminus, de quo manifestum sit, quod contineatur sub vniuersali in maiori propositione, patet veritas minoris propositionis, quia id, quod accipitur sub vniersali, cognoscitur sub illo contineri, & sic statim habetur cognitio conclu-

sionis, vt si sic demonstraret aliquis. omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, ista cognita nondum habetur cognitio conclusionis, sed cum postea accipitur. hæc figura in semicirculo descripta est triangulus, statim scit, quod habet tres angulos æquales duobus rectis; si autem non esset manifestum, quod hæc figura in semicirculo descripta esset triangulus, nondum statim inducta assumptione sciretur conclusio, sed oportet vlterius aliquod medium quærere, per quod demonstraretur hanc figuram esse triangulum. Potest autem hoc a simili probari in syllogismo practico, cum in hoc conueniat cum speculatiuo, vt docet Philosophus 7. eth. c. 3. nam in practico etiam posita opinione vniuersali, & particulari statim sequitur conclusio, nisi quod in speculatiuo anima tantum dicit conclusionem, at in practico necesse est, quod posita maiori, & minori anima agat si possit, & nullum sit impedimentum intrinsecum. Vnde manifestum est, quod maior propositio prius tempore cognoscitur, quam conclusio, minor vero aliquando prius, aliquando simul. (7. eth. l. 3.)

Ad primum ergo dicendum, quod causa naturalis, & sufficiens in actu est simul cum effectu in actu, vt ædificans actu hoc ædificium est simul cum hoc ædificio, quod ædificatur: sed maior propositio non est causa naturalis sufficiens, nam scita propositione maiore non habetur cognitio conclusionis, secus vero, si subsumatur minor propositio. (2. phys. l. 6. 5. met. l. 2. p. post. l. 1.)

Ad secundum dicendum, quod ratio formalis assentiendi est medium coniunctum cum prædicato, & subiecto; nisi enim sub maiori, in qua medium vnitur subiecto, non poterit haberi cognitio conclusionis, vel dic sicut ad 1. a. 1. q. 20. vnde soluitur tertium, & quartum obiectum. (p. post. l. 2.)

Ad quintum dicendum, quod sicut habitus intellectus non dependent a voluntate quoad sui generationem, ita nec assensus conclusionis posito assensu præmissarum, ex quo gignitur habitus scientiæ, ad differentiam habituum, & actuum virtutum moralium, & vitiorum oppositorum, vt infra dicendum est, licet plerunque in potestate voluntatis sit, quod intellectus se applicet ad cogitandum hoc obiectum potius, quam illud. (q. 18. a. 3.)

Ad sextum dicendum, quod habitus scientiæ generatur per actum necessarium, ad differentiam habituum voluntatis, vt infra dicendum est. (ibidem.)

QVÆSTIO XXVI.

De medio demonstrationis propter quid.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR DVO.

1 *Vtrum medium demonstrationis propter quid sit definitio formalis passionis, an vero causalis, quæ est definitio subiecti.*

2 *Vtrum omnia quatuor genera causarum sint apta media demonstrationis propter quid.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum medium demonstrationis propter quid sit definitio formalis passionis, an vero causalis, quæ est definitio subiecti.

(2. post. l. 7.) Videtur quod medium demonstrationis propter quid sit definitio formalis passionis, non autem causalis. Dicit enim Philosophus 2. post. t. p. quod quando quæritur aliquid de subiecto, vt eclipsis de Luna, propter quid eclipsis, seu quid illius, ac proinde medium in tali demonstratione est priuatio luminis in Luna. sed hæc est definitio formalis, non autem causalis passionis, ergo medium demonstrationis propter quid est definitio formalis passionis, non autem causalis.

2 Præterea dicit Philosophus 2. post. t. 8. quod medium in demonstratione est ratio primi termini, seu maioris extremi; sed talis ratio est definitio formalis passionis, ergo hæc est medium. (2. post l. 7.)

3 Præterea dicit Philosophus 2. post t. p. & 8. quod idem est propter quid, & quid rei; sed in demonstratione propter quid medium est id, propter quod inest passio subiecto, vt Philosophus docet ibidem. ergo in demonstratione propter quid medium est quid passionis, & consequenter definitio formalis, non causalis, quid enim rei significat substantiam illius, vt dicitur 7. met. t. 2. & 59. (2. post. l. p. & 7. 7. post. l. p. & 17.)

4 Præterea demonstratio propter quid debet procedere per causam propriam, & immediatam, vt docet Philosophus p. post. t. 5. & 23. sed causa propria, & immediata passionis non est definitio subiecti, sed passionis, vt patet exemplis Philosophi 2. post. t. 8. ergo definito formalis passionis est medium demonstrationis propter quid. (p. post l. 5. & 17. 2. post. l. 7.)

5 Præterea si medium demonstrationis esset definitio subiecti, committeretur fallacia petitionis principij (vt si quis ad probandum quod homo currit, sic argueret, animal rationale currit, homo est animal rationale, ergo,) vt docet Philosophus 2. p. c. 8. & per consequens talis syllogismus esset sophisticus; sed demonstratio propter quid non est talis syllogismus, ergo medium illius non est definitio subiecti, sed formalis ipsius passionis. (op. de fallaciis c. 24.)

1 Sed contra est, quod Philosophus 8. met. t. 13. dicit, quod definitio formalis passionis non manifestat passionem de subiecto, nisi sit coniuncta cum causa passionis, quæ est definitio subiecti; sed medium demonstrationis est manifestatiuum passionis de subiecto, vt docet Philosophus 2. post. t. 8. ergo medium demonstrationis est definitio subiecti. (8 met. l. 4. 2. post. l. 7.)

2 Præterea p. post. t. 24. dicit Philosophus, quod propria principia scientiæ cuiuslibet sunt definitio subiecti, & passionis, ergo. (p. post. l. 17.)

Respondeo dicendum, quod necesse est medium demonstrationis propter quid esse definitionem subiecti, vel definitionem passionis coniunctam cum definitione subiecti. Demonstratio enim debet resolui in primam causam passionis. hæc autem est subiectum, & consequenter eius definitio, quæ continet principia passionis, vt dictum est, vnde Philosophus 4. phys. t. 31. dicit definiendum esse locum, quia ex eius definitione, tanquam causa proprietatum loci, poterunt illæ de loco demonstrari, & 2. de ani. t. 11. vanam, inquit, & dialecticam esse definitionem illã rei, quæ eius accidentia, eorumque causam non declarat, cuius ratio est, quia proprietates fluunt ab essentia subiecti, tam quam à causa propria effectiua. Præterea, sicut passio est demonstrabilis de subiecto, ita & definitio passionis, cum definitio, & definitum realiter idem sint, & ad inuicem conuertantur, vt dictum est, non potest autem definitio formalis passionis demonstrari de subiecto per definitionem passionis itidem formalem, nam idem demonstraretur per idem, quare debet demonstrari per definitionem subiecti. Deinde necessario præcognoscendum est quid est tam de subiecto, quam de passione, at hoc non oportet, nisi definitio passionis concluderetur de subiecto per definitionem subiecti, vt patet per hoc exemplum (op. 38. p. post l. 2. 2. post. l. p. 7. 19. 1. c. q. 31. a. 5. c. 4. phys. l. 5. p. p. 77. a. 6. ad 3. p. post. l. 10. q. 1. de virt. a. 7. c. q. 25. a. 5. arg. p.)

plum. Si enim velimus de triangulo demonstrare, quod habet tres angulos æquales duobus rectis, & accipiamus primo pro medio definitionem passionis, puta quod est figura habens angulũ extrinsecum æqualem duobus intrinsecis sibi oppositis, rursum poterimus talem definitionem demonstrare de triangulo per definitionem subiecti, sic. Omnis figura tribus lineis rectis cõtenta habet angulum exteriorem æqualem intrinsecis sibi oppositis, sed triangulus est huiusmodi, ergo. Demum medium demonstrationis propter quid est id, de quo, vt dicit Philosophus 7. met. t. 59. non quæritur per quæstionẽ propter quid, sed in ipsum reducitur propter quid aliorum; at de quodquid subiecti non quæritur propter quid, non enim quæritur propter quid homo est homo, vel animal rationale, quæri autem potest de definitione formali passionis, puta propter quid homo est risibilis, vel aptus ad ridendum, ergo dicendum est, quod demonstrationis medium vel est definitio subiecti, vel definitio passionis perfecta per definitionem subiecti.

7. met. l. 12. & 17.

Ad primum ergo dicendum, quod demonstratio per definitionem formalem passionis non est perfecta, nam perfici debet per definitionem subiecti, vt dictum est.

1. post. l. p. & l. e. in e.

Ad secundum dicendum, quod demonstratio, in qua medium est ratio definitiua passionis, non est perfecta; nam si oporteat accipere aliquod aliud medium ad hoc demonstrandum, hoc assumetur ex reliquis rationibus, idest ex definitione minoris extremitatis, & aliarum causarum extrinsecarum; cum enim subiectum sit causa passionis, necesse est, quod definitio passionis demonstretur per definitionem subiecti, & sic patet ad tertium obiectum.

2. post. l. 2. & 7.

Ad quartum dicendum, quod causa immediata est illa, vt dicit Philosophus p. post. t. 5. quæ non potest per aliud medium probari, eiusmodi autem non est definitio formalis passionis, sed subiecti, vt dictum est.

p. post. l. 3. & 7 l. c. in c.

Ad quintum dicendum, quod in demonstratione, qua per definitionem subiecti probatur passio de subiecto, tunc petitur principium, quando sumũtur propositiones cõtinentes talem definitionem, vt petitæ, nam tunc non est demonstratio ex notioribus contra Philosophum, non autem petitur principium, quando sumuntur tales propositiones non, vt petitæ, sed vt magis notæ.

op. de falla. c. 24.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnia quatuor genera causarum sint apta media demonstrationis propter quid.

p. post l. 12. 2. post. l p.

Videtur quod non omnia quatuor genera causarum sint apta media demonstrationis propter quid. Dicit enim Philosophus p. post. t. 29. quod in demonstrationibus non assumuntur plura media, sed vnum tantum ad conclusionem demonstrandam; sed medium in demonstratione est causa passionis, vt dicitur 2. post t. 2. ergo in demonstratione non possunt omnes quatuor causæ esse medium.

2. post. l. 1. p. d p. in litr. 5. met l 8.

2 Præterea in demonstratione assumitur definitio pro medio, vt dicitur 2. post. t. 2. sed vnius rei est vna definitio, ergo & vnum medium; medium autem est causa passionis, vt dictum est, ergo in demonstratione vna tantum causa, & non omnes quatuor possunt esse medium.

p. post l. 4. 5. met. l. 11.

3 Præterea demonstratio debet esse ex notioribus, vt dicitur p. post. t. 5. sed materia ignota est, est enim quid infinitum, & indeterminatum, vt dicitur 5. met. t. 40 ergo materia non potest esse medium in demonstratione.

4 Præterea demonstratio debet procedere ex causis propter quas res est vt dicitur p. post t. 5. sed cum materia non habeat esse ex se, sed illud recipiat a forma, non potest dare esse rei, ergo materia non potest esse medium in demonstratione.

p post l. 4. 5 met l. 2 1. phys. l 10.

5 Præterea tunc maxime arbitramur scire vnumquodque per demonstrationem, cum scimus propter quid, seu quid est illud, vt dicit Philosophus 1. phys. t. 27. sed quid est vt dicitur ibidem. & 7. met. t. 2 & 59. significat substantiam rei, quam non constituunt causæ extrinsecæ, sed intrinsecæ, ergo causæ extrinsecæ non sunt media apta demonstrationis.

2. phys. l. 5. p de ani. l. 2. 7 met. l p. & 17.

Sed contra est, quod Philosophus 2. post. t. 11. dicit, quod omnes quatuor causæ possunt esse medium demonstrationis. 2 post. l. 9.

2 Præterea physica est vera, & perfecta scientia, vt dicitur 11. met. cap. 6. sed physica demonstrat per omnes quatuor causas, vt dicit Philosophus 2. phys. t. p. & 71. ergo omnes quatuor causæ possunt esse medium demonstrationis.

1. met. l. 7. p. phys. l. p. 1. phys. l. 10.

Respondeo dicendum, quod omnes quatuor causæ possunt esse medium, tum ad demonstrandas res diuersas, tum ad eandem; & ad diuersas quidem manifestum est, nam causa materialis potest sic assumi in demonstratione, si dicatur, omne compositum ex contrariis, est corruptibile, lapis est huiusmodi, ergo. Formalis vero sic, omne rationale est risibile, homo est rationalis, ergo est risibilis. Efficiens sic, qui iniurias aliis intulerunt, merito ab illis sunt debellati, sed Athenienses iniurias intulerunt Medis, ergo merito ab illis fuerunt debellati. Finalis sic, non eminere cibos in ore stomachi est esse sanum, sed deambulare post cænam facit non eminere cibos in ore stomachi, ergo facit esse sanum; & ratio est, quia id potest esse medium demonstrationis, per quod responderi potest ad interrogationem factam propter quid; quomodo probat Philosophus 2. phys. t. 74. physicam per omnes causas demonstrare, sed quodlibet genus causæ est huiusmodi, ergo. Ad eandem vero rem demõstrandam pro medio assumi itidem posse omnes quatuor causas manifestum etiam est, nam medium in demonstratione perfecta propter quid est perfecta definitio rei, quæ vna est cuiuslibet rei, & complectitur omnes quatuor causas, vt patet in rebus naturalibus, vt ostendit Philosophus 2. phys. t. 70. ergo dicendum est omnes quatuor causas posse esse medium in demonstratione propter quid.

2 post l. 9. 2. phys. l. 11. 2. phys. l. 5. p. d. p. in expos litt. Tab. v. definitio n, 54.

Ad primum ergo dicendum, quod in demonstrationibus non assumuntur plura media, quæ sint causæ primæ, & immediatæ in eodem genere; eiusdem enim effectus esse plures causas per se eiusdem generis impossibile est, licet possint esse plures in eodem genere subordinatæ, vt dicit Philosophus 5. met. t. 2.

5 met. l. 2. 2. phys. l. 5 p. p. 12. ar. 5. c p. d 57 q p. art. p. ad 4.

Ad secundum dicendum, quod vnius rei est vna definitio perfecta comprehendens omnes quatuor causas.

2. phys. l. 5. p. d. p. in exp. litt.

Ad tertium dicendum, quod materia indiuidualis est quid infinitum, & indeterminatum, & per consequens non pertinet ad quodquid rei, nec ingreditur compositi definitionem, secus vero materia simpliciter, seu specifice sumpta.

5. met. l. 10. & 11.

Ad quartum dicendum, quod licet sola forma det ipsi materiæ, & composito esse in actu, materia tamen, sicut & reliquæ causæ dant composito, quod de potentia ens sit actu ens.

2. phys. l. 10. in e. & c. 1 5. a. 5. ad 5.

Ad quintum dictum est.

P

QVÆSTIO XXVII.

De conclusione demonstrationis propter quid.

Deinde considerandum est de conclusione demonstrationis propter quid.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR DVO.

1 *Vtrum conclusio demonstrationis propter quid sit in quarto modo per se*
2 *Vtrum conclusio sit tota essentia demonstrationis propter quid, seu syllogismi.*

ARTICVLVS I.

Vtrum conclusio demonstrationis propter quid sit in quarto modo per se.

p. post. l. 10. & 13. VIdetur quod conclusio demõstrationis propter quid non sit in quarto modo per se. Ponit enim Philosophus quartum modum vt distinctum a secundo, vt patet p. post. t. 9. sed conclusio demonstrationis propter quid est in secundo modo. nam in illa de subiecto, quod est de definitione passionis, prædicatur passio, ergo conclusio non est in quarto modo per se.

2. phys. l. 11. p. p. 77. art. 6 ad 2. 2 Præterea materia contra distinguitur, & non coincidit cum efficiente vt dicitur 2. phys. t. 71. sed subiectum conclusionis est materialis causa passionis, quæ in conclusione de subiecto prædicatur, ergo non est causa efficiens illius, & per consequens conclusio est in quarto modo.

p. p. arg. 3. 3 Præterea cum nihil moueat seipsum, non potest subiectum esse causa efficiens vel per transmutationem, vel per emanationem suarum passionum, nam etiam emanatio quẽdam motum importat, & nominat; sed non alia ratione dicitur esse cõclusio in quarto modo, quam quia subiectum est causa efficiens passionum, ergo conclusio non est in quarto modo, sed tantum in secundo.

p. post. l. 10. Sed contra est, quod Philosophus p. post. t. 10. dicit conclusionem demonstrationis propter quid esse in secundo, & quarto modo.

p. post. l. 10. & 11. 1. c. q. 6. a. 2. & 3. 25. a. 5. Respondeo dicendum, quod conclusio includit duplicem modum dicendi per se, scilicet secundum, & quartum; secundum quidem, quia subiectum, de quo prædicatur passio in conclusione, est de definitione passionis. quartum vero, quia subiectum est causa actiua passionum, vt dictum est.

Ibidem. Ad primum ergo dicendum, quod conclusio est in secundo, & quarto modo, quia subiectum, quod est de definitione passionis, est principium actiuum illius.

p. p. 77. a. 6. ad 2. & 3. Ad secundum dicendum, quod subiectum, & est causa materialis, & principium actiuum passionis per emanationem, non autem per transmotationem; non implicat autem coincidere causam materialem cum tali principio actiuo.

p. p. l. c. a. 6. ad 3. Ad tertium dicendum, quod emanatio propriorũ accidentium à subiecto non est per aliquam trãsmutationem, sed per naturalem resultantiam, sicut ex vno naturaliter resultat aliud, vt ex luce color.

ARTICVLVS II.

Vtrum conclusio sit tota essentia syllogismi.

p. de ani. l. 8. ... VIdetur quod conclusio sit tota essentia syllogismi. Dicit enim Philosophus p. de ani. t. 48. quod ratiocinatio est similis quieti, & statui; at ratiocinatio, & per consequens syllogismus esset similis motui, si includeret in sua essentia cognitionem præmissarum, cum illa, vt dictum est, antecedat tempore cognitionem conclusionis, ergo conclusio est tota essentia syllogismi.

p. post. l. 7. 2. post l. 19. & vlt. 2 Præterea scientia tantum est conclusionis, vt dicit Philosophus 2. post. c. vlt. sed vt idem docet eodem lib. t. 26. idem est scientia demonstratiua, & demonstratio, ergo sola conclusio est essentia demonstrationis, & per consequens syllogismi.

p. post l. 5. & 4 3 Præterea omnis doctrina, & disciplina discursiua, & consequenter demonstratiua fit ex præexistenti cognitione, vt dicit Philosophus p. post. initio; sed sola conclusio fit ex præexistenti cognitione præmissarum, vt dicitur p. post. t. 5. ergo sola conclusio est doctrina demonstratiua, atque adeo essentia syllogismi.

p. post l. 4. Sed contra est, quod in eo, quod facit scientiam conclusionis, consistit essentia demonstrationis, atque adeo syllogismi, nam scientia est effectus demonstrationis, vt dicit Philosophus p. post. t. 5. sed scientiam conclusionis gignunt præmissæ, vt dictum est, q. 15. a. 4. ergo non sola conclusio est de essentia demonstrationis, & syllogismi.

Ibidem. Respondeo dicendum, quod syllogismus demonstratiuus duobus modis potest accipi, vno modo pro solo antecedente, nam ratione illius ei competit efficere scientiam, vt dictum est, & hoc modo sumitur syllogismus demonstratiuus, seu demonstratio à Philosopho p. post. t. 5. vbi demonstrationẽ definit, quod sit syllogismus faciens scire, effectus enim debet distingui a sua causa efficiente, cum hæc sit extra essentiam illius. Altero modo pro antecedente, & consequente simul, nam ratione vtriusque syllogismus, quod est genus demonstrationis, definitur à Philosopho, oratio, in qua quibusdã positis aliud quid à positis necesse est aliud cõtingere. In qua definitione ponitur tam antecedens, quam consequens de essentia syllogismi, nisi quod antecedens ponitur tamquam pars materialis, & actiua consequentis, consequens vero dicitur pars formalis. nam materia ordinatur ad formam tanquam ad finem, & vtrumque cõparatur ad syllogismum demonstratiuum, sicut materia ad formam, nam omnes partes comparantur ad totum, vt imperfectum ad perfectum. Quoniam vero consideratio partium rei in ordine ad totum est longe perfectior, quam consideratio earundem ad inuicẽ, nam omnes partes sunt propter perfectionem totius, sicut & materia propter formam, partes enim sunt quasi materia totius, & bonum totius est finis cuiuslibet partium eius, ideo simpliciter dicendum est, quod essentia syllogismi consistit in præmissis, & conclusione simul, vt dictum est.

p. d. 19. q. p. a. p. c. Tab. v. causa, n. 14.

1. c. q. 20. a. 1.

2. phys. l. 6. Ad primum ergo dicendum, quod ratiocinatio dicitur similis statui, & quieti, non autem motui, sumendo motum siue corporis, siue partis sensitiuæ, non autem motum spiritualem intellectus, nam ille motus est in causa, cur pueri discendo, & iudicando sint ineptiores senibus, vt dicit Philosophus 7. phys. t. 20.

2. post. ... 19. Ad secundum dicendum, quod à Philosopho dicitur esse idem scientia demonstratiua, & demonstratio, quia agere de syllogismo, & demõstratione quid sit, & quomodo vtrumque fiat, & quomodo fiat scientia demonstratiua in nobis, ad idem pertinet, quia demonstratio est syllogismus faciens scire. Vel dic, quod sicut dici potest, & eundem esse habitum conclusionis, & præmissarum, quatenus vnus habitus est ratio alterius, & esse diuersum, secundum quod accipiuntur conclusio, & præmissæ secundum se,

p. a. 57. a. 2. ad 2. a. d. 1. q. 4. a. 4. ad 6.

nam harum habitus dicitur intellectus, illius vero scientia; ita potest dici, quod scienria, & demonstratio sunt idem, quatenus demonstratio continet id, quod est ratio assentiendi, & conclusio id, cui assentimur, sit autem vnum quid ex ratione cognoscendi, & cognito, sicut ex materia, & forma, vt dictum est, & quod non sunt idem, si sumatur demonstratio, vel pro solo antecedente, vt manifestum est, vel etiam pro aggregato ex antecedente, & consequente, nam tunc distinguitur scientia, & demonstratio, quod hæc in recto dicit vtrumque tamquam partes materiales sui, vt dictum est, nam demonstratio, sicut & syllogismus, vt dictum est, nominat discursum, atque adeo motum animi, motus autem in sui ratione partes priores, & posteriores inuoluit, cuiusmodi sont respectu syllogismi antecedens, & consequens, illa vero in recto dicit tantum cognitionem conclusionis, & connotat cognitionem principiorum, seu præmissarum tamquam rationem assentiendi.

p. post. l. 7. 2 post. l. vlt. l. c q. 20. a. 2. ad 4.

Ad tertium dicendum, quod ideo omnis discursiua doctrina fit ex præexistenti cognitione, quia in tali doctrina, & termini simplices præcognoscendi sunt, & antequam inducatur conclusio, præcognoscendæ sunt præmissæ, & ipsæ præmissæ, cum sint immediata principia, cognoscuntur per cognitionem propriorum terminorum.

p post. l. 2. & 7.

QVÆSTIO XXVIII.

De existentia scientiæ.

Consequenter considerandum est de scientia, quæ est effectus demonstrationis, & primo secundum considerationem absolutam, & deinde secundum comparatiuam; oportet autem absolute considerare primo existentiam scientiæ. Secundo Essentiam. Tertio Proprietates Quarto Varias diuisiones, nam quæstio quid est simpliciter supponit quæstionem an est, diuisio autem supponit cognitionem eius, quod diuiditur, siue illud sit genus diuidendum in species, siue subiectum in accidentia.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVATVOR.

1 *Vtrum sit aliqua scientia actualis de rebus.*
2 *Vtrum scientia actualis fiat in nobis per syllogismũ, seu per aliquam scientiam in nobis præexistentem à sensibus acceptam.*
3 *Vtrum necessarium sit esse habitum scientiæ.*
4 *Vtrum per vnum actum generari possit habitus scientiæ.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sit aliqua scientia actualis de rebus.

p post. l. 4 & 7.

Videtur quod non sit aliqua scientia actualis de rebus. Dicit enim Philosophos p. post. t. 5. quod scire est per demonstrationem intelligere; sed hoc posito sequitur non dari scientiam actualem de rebus, nam principia demonstrationis, vel procedunt in infinitum, vel est status in illis, si proceditur in infinitum, non est in eis accipere principia, quia infinita non est pertransire, vt ad prima veniatur, quibus ignoratis necesse est ignorari postrema, si autem statur in principiis, oportet, quod principia nesciantur, nam principia non habent aliqua priora, per quæ demonstretur, si autem principia ignorantur, oportet iterum posteriora non scire simpliciter, nec proprie, sed solum sub hac conditione, si illud principium, quod est ignotum, sit, ergo siue sit processus in infinitum in principiis, siue non, nullius rei potest dari actualis scientia.

2 Præterea non est possibile, quod de aliquo sciatur quid est, nisi cognoscatur eius differentia ad omnia alia, id enim, à quo aliquid non differt, est idem ei; illud autem, à quo differt, est alterum ab ipso; sed non potest cognosci differentia alicuius ad omnia entia, nisi omnia alia cognoscamus, ergo non potest haberi scientia actualis de re, nisi simul habeamus de aliis omnibus; sed hoc est impossibile, ergo & illud, & per consequens non potest dari scientia actualis vllius rei. 2 post. l. 25.

3 Præterea scientia est necessariorum, vt dicit Philosophus p. post. t. 5 & 6. eth. c. 6. Sed res fere omnes cum sint sensibiles, sunt mobiles, & non eodem modo se habentes, ergo saltem de rebus sensibilibus non datur actualis scientia. p. post. l. 4. 6. eth l. 3. 5 6. 8. p. 84. a p. arg

4 Præterea principiorum scientiæ, sicut & cuiuslibet intellectionis est sensus, vt probat Philosophus p. met. c. p. & 2. post. t. 27. sed a sensibus non potest haberi sincera veritas, cum phantasia aliquando fallatur, vt dicit Philosophus 4. met. & aliquando etiam sensus exteriores, cum interdum aliter apprehendant, quam res sit, ergo idem quod prius. p. p. 84 a. 6. 11. p. de ver. a. c. & arg. 1. sed contra.

5 Præterea sicut se habet sensus ad intelligibilia, ita intellectus ad sensibilia; sed anima per sensum nullo modo cognoscere potest spiritualia, quæ sunt intelligibilia, ergo nullo modo per intellectum potest cognoscere corpora, quæ sunt sensibilia, ergo saltem de corporibus, & sensibilibus non potest dari actualis scientia. p p. 84 art. p arg p.

Sed contra est, quod Philosophus p. post. c. p. ex eo, quod datur scientia, tamquam ex fine probat necessitatem syllogismi demonstratiui, necessitas enim rei ordinatæ ad finem sumitur ex fine, ergo datur scientia actualis de rebus. p. post. l. p.

2 Præterea processus rationis imitatur processum naturæ, sed natura tripliciter procedit, in aliquibus vt in paucioribus, in aliquibus vero, vt in pluribus, in aliis necessario, ergo similiter processus rationis erit triplex, vnus, in quo ratio deficit a vero propter alicuius principij defectum, quod in ratiocinando erat obseruandum. Secundus in quo in pluribus verum concluditur, non tamen necessitatem habet. Tertius vero necessitatem inducens, in quo non est possibile esse veritatis defectum, & consequenter gignens actualem scientiam de rebus. p post. l. p.

Respondeo dicendum, quod circa hanc quæstionem duplex est antiquorum philosophorum opinio; prior est negantium dari certam cognitionem, & scientiam de rebus, qui tamen in hac sua positione diuerso fundamento processerunt; quidam enim vt Anaxagoras, & alij propterea scientiam negabant, quia dicebant, vt ait Philosophus 4. met. t. 19. contradictoria esse simul vera, cum tamen scientia, vt dicitur p. post. t. 5. sit acceptio determinatæ partis, quia nimirum demonstratio, cuius est effectus, non habet viam, nisi ad verum demonstrandum, quod vni tantum parti contradictionis inest. In eam ve- 4. met. l. t. 2. p post. l. 5.

ro opinionem ex sola dubitatione, vt inquit Philosophus ibidem, prædicti Philosophi inciderunt, quod scilicet soluere nesciebant sophisticam quandam rationem, ex qua talis positio sequi illis videbatur. Cum enim ex aliquo vno viderent fieri contraria, vt aerem, qui est calidus, ex aqua frigida, & terram, quæ est frigida, & omne quod fit, fieri dicerent ex prius existente, quod enim non est, non contingit fieri, cum ex nihilo nihil fiat, inde colligebant oportere, quod res fuerit simul in se habens contradictionem; quia si ex vno, & eodem fit calidum, & frigidum, per consequens fit calidum, & non calidum. Duobus autem modis soluitur hæc ratio à Philosopho, vnde falsitatis prædictam positionem arguit, vno modo dicens, quidquid fit, fieri quidem ex prius existente, sed in potentia, non autem in actu, & sic non sequi in eodẽ esse contradictoria. Altero modo soluit, dicens, quod saltem datur aliqua substantia ingenerabilis, & incorruptibilis, in qua non sunt contraria, & de qua potest esse scientia. Alij vero apud eundem Philosophum 4. met. t. 21. vt Empedocles, Democritus, & alij non ponentes aliam viam cognoscitiuam præter sensum, neque aliqua entia præter sensibilia similiter dixerunt nullam certitudinem de veritate rerum à nobis haberi posse, nullamque scientiam. & hoc propter duo. primo quidem, quia ponebant sensibilia semper in fluxu, quod vero est in continuo fluxu, prius labitur, quam mente diiudicetur, sicut Heraclitus dixit, quod non est possibile aquam fluuij currentis bis tangere, vel hominem bis de eadem re loqui, imo nec semel, & quod non sunt res verbis ostendendæ, sed digito, vt dixit Cratilus, quod nimirum veritas dicenda prius transiret, quam oratio illam explicans finiretur, breuiori vero spatio digitos moueretur. Secundo quia inueniuntur circa idem aliqui diuersimode iudicantes, sicut aliter vigilans, aliter dormiens, & aliter infirmus, & aliter sanus, nec potest aliquid accipi, quo discernatur quis horum verius existimet, cum quilibet aliquam similitudinem veritatis habeat, vnde concludebant id esse verum, quod cuilibet apparet. Verum & hæc positio falsa est, falsum enim est idem esse sensum, & intellectum, & in sensibilibus nihil esse determinatum; licet enim in illis multum sit de natura indeterminata, quia in eis est materia, quæ quantum est de se indeterminate se habet ad multas formas, vnde non mirum, si non determinatam cognitionem ingerit sensibus, sed huic sic, & alteri aliter. Quia tamen per formam determinatur ad vnum modum essendi, & res per suam formam magis, quam per materiam cognoscitur, non est dicendum, quod non possit haberi de rebus aliqua certa cognitio; præterquam quod præter sensibilia corruptibilia dantur etiam aliqua sensibilia incorruptibilia, de quibus potest esse scientia, & sic soluitur horum Philosophorum fundamentum a Philosopho l. c. vbi fusius etiam eorum positionem refellit. Est ergo posterior opinio vera aliorum dicentium posse dari certam cognitionem, & scientiam de rebus; quamquam hi ita diuerso fundamento nituntur, vt nonnulli positionem suam minus verisimilem reddant, quam sit prior iam confutata; nam quidam admittunt dari scientiam de rebus, sed illam dicunt consistere in ipsa perceptione sensus, quæ opinio pertinere videtur etiam ad illos, qui non ponunt intellectum differre à sensu, quos refellit Philosophus p. post. t. 43. duabus potissimum rationibus, quod nimirum sensus singularium est, scientia vero vniuersalium; & quod scientia sit honorabilior sensu, cum sit cognitio per vniuersalem rationem,

4. met. l. 11. & 12. de sp. cr. a. 10 ad 8. p. p. q. 84. a. 2. 3. de ani. l. 4. p. post. l. 4.

p. post. l. 42.

quam nequit sensus apprehendere. Alij vero vt Epicharmus, vt docet Philosophus 4. met. t. 22. Scientiam rerum ideo admittebat, quia existimabat omnia esse immobilia, & necessaria, quod fundamentum, inquit Philosophus, ex eo falsum esse manifeste constat, quod licet cœlestia corpora sint immobilia, nisi quantum ad motum localem, sublunaria tamen omnia sunt generationi, & corruptioni obnoxia, atque adeo aliter, & aliter se habentia. Alij vero vt dicitur p. post. t. 6. scientiam de rebus admittebant, quod putabant omnes scire esse per demõstrationem, & omnia posse ad inuicem demonstrari circulariter, quod vtrumque dictum falsum esse probat Philosophus ibidem, & primum quidem, quia necesse est aliqua certo sciri per demonstrationem, vt conclusiones, aliqua sine demonstratione, vt principia immediata, vt patet, nam necesse est scire priora, ex quibus est demonstratio, sed hoc contingit aliquando reducere ad immediata, alioqui dicendum esset inter duo extrema, subiectum scilicet, & prædicatum esse infinita media in actu, & præterea, non esse aliqua duo accipere, inter quæ non essent media infinita, at immediata cum sint priora, oportet esse indemonstrabilia, ergo necesse est aliquorum haberi scientiam sine demonstratione. Secundum vero patet ex tribus absurdis, quæ inde sequerentur, sequeretur enim primo idem esse prius, & posterius, notius, & ignotius respectu vnius, & eiusdem. Secundo idem probari per idem. Tertio cum demonstratio circularis tantum admitti possit in terminis conuertibilibus, omnia ad se inuicem conuerti, sicut propria, quod est manifeste falsum. Alij vero, vt Plato, vt posset saluare certam cognitionem veritatis de aliquibus saltem rebus à nobis per intellectum haberi, consentiens antiquis Philosophis in hoc, quod sensibilia semper sunt in motu, & in fluxu, & quod sensus circa sensibilia non habet certum iudicium de rebus, posuit quidem ex vna parte in homine virtutem cognoscitiuam supra sensum, scilicet mentem, vel intellectum illustratum à quodam superiore Sole intelligibili, sicut illustratur visus à Sole visibili; ex alia vero parte posuit præter ista corporalia aliud genus entium à materia, & motu separatum, quod nominabat species, siue ideas, per quarum participationem vnumquodque ipsorum singularium, & sensibilium dicitur homo, vel equus, vel aliquid huiusmodi, & de his entibus separatis dicebat esse scientias, & definitiones, non autem de corporibus sensibilibus, ita vt anima non intelligat ista corporalia, sed horum corporalium species separatas. Sed hæc positio à Philosopho p. & 7. met. sufficienter refutata est, vbi ostendit, quod non est ponere formas sensibilium rerum nisi in materia sensibili, cum etiam nec sine materia sensibili in vniuersali formæ vniuersales intelligi possint, sicut nec simus sine naso, alioqui cum illæ species sint immateriales, & immobiles, excluditur a scientiis cognitio motus, & materiæ, quod est proprium scientiæ naturalis, & demonstratio per causas mouentes, & materiales; præterquamquod derisibile videtur, vt dum rerum, quæ nobis manifestæ sunt, notitiam quærimus, alia entia in medium afferamus, quæ non possunt esse eorum substantiæ, cum ab eis differant secundum esse, & sic illis substantiis separatis cognitis, non propter hoc de istis sensibilibus iudicare possemus. Aristoteles autem, cuius sententiam omnes alij Philosophi sequuntur, per aliam viam processit, vt patet p. post. & 4. met. t. 12. Primo enim multipliciter ostendit in sensibilibus esse aliquid stabile, nam in illis sunt quædam rationes immobiles, & necessariæ, de quibus est immediate scientia; & quod licet

4. met. l. 11. & 13. p. pos. 7. & 8.

p. post. l. 7.

p. post. l. 8.

De sp. cr. a. 10. ad 2. p. p. q. 84. a. p. 1. 4. 6. c. q. 10. de v. a. art. 6. c. p. post. l. 1.

p. met. l. 14. p. post. l. 16. op. 70. q. 5. ar. 2. p. p. q. 48. a. p. ad 3. 86. ar. 1. ad p. 6. eth. l. 3. de sp. cr. a. 10. ad 8.

ista seusibilia corruptibilia sint in particulari, tamen in vniuersali quandam sempiternitatem habent, & quod hoc modo de illis est demonstratio, & scientia. Secundo quod iudicium sensus verum est de sensibilibus propriis, sed decipitur circa sensibilia communia magis autem circa sensibilia per accidēs. Tertio quod supra sensum est virtus intellectiua, quæ iudicat de veritate, non per aliqua intelligibilia extra existentia, sed per lumen intellectus agentis,
4 met.l.12. quod facit intelligibilia. Quarto quod præter substantias corruptibiles, & mutabiles sunt aliæ incorruptibiles, & immobiles, nisi quantum ad motum
p.post.l.7 localem, de quibus potest esse scientia. Quinto quod
14 de ver.a1. nou omnium est demonstratio, sed quod principia
p.p.a.66,a.5 immediata sciuntur per medium, nou quidem extrin-
ad 4. secum, quomodo sciuntur ea, quorum est demonstratiua scientia, sed per intrinsecum, puta per cognitionem propriorum terminorum, scito enim quid sit totum, & quid pars, statim cognoscitur, quod totum est maius sua parte, quia scilicet in talibus propositionibus prædicatum est in ratione subiecti, quare sine vllo medio extrinseco illi inest. Et sic manifestum est dari scientiam actualem de rebus.

p.post.l.7.2. Ad primum ergo dicendum, quod non omnis
post l.vlt scientia est per demonstrationem, nam vt dicit Philosophus p.post. t 6 & 2.post in fine, principiorum immediatorum datur scientia indemonstrabilis, seu non per demonstrationem accepta; conclusionum vero ex istis principiis per euidentem consequentiam deductarum est scientia demonstratiua, seu per demonstrationem accepta.

2.post.l.15. Ad secundū dicendū cum Philosopho 2.post. t. 20. quod oportet, quod quicunque scit quid est aliquid, cognoscat omnia alia in cōmuni non autem in speciali, puta qui scit quid est homo, oportet quod sciat hominem per hoc, quod est animal, distingui ab omnibus, quæ non sunt animalia, & per hoc, quod est rationale, distingui ab omnibus, quæ non sunt rationalia; non enim oportet, quod illa cognoscat, nisi secundum hoc commune, quod est animal, & rationale.

Ad tertium dicendum, quod omnis motus
p.p.84.a.p. supponit aliquid immobile. Cum enim transmu-
ad 3 & 1 c. tatio fit secundum qualitatem remanet substantia
ad 4. dictum immobilis, rerum etiam mutabilium sunt immo-
Arist.in c. biles habitudines, sicut sortes & si non semper sedeat, tamen immobiliter est verum, quod quando sedet, in vno loco manet; & propter hoc nihil prohibet de rebus mobilibus immobilem scientiam habere.

pp 84,a.6. Ad quartum dicendum, quod ex eo, quod in sen-
ad p.q. p.de su tam comparato ad intellectum quam ad ipsas res
ver.a.31 c. aliquando reperiatur aliqua falsitas, tantum colligitur, quod veritas non est totaliter à sensibus espectanda, requiritur enim lumen intellectus agentis, per quod immutabiliter veritatem in rebus mutabilibus cognoscamus, & discernamus ipsas res à similitudinibus rerum.

Ad quintum dicendum, quod sicut Aug. dicit 21.
pp 84 a.p. de ciu. c.19. non est dicendum, quod sicut sensus co-
ad 2. gnoscit sola corporalia, ita intellectus cognoscat sola spiritualia, quia sequeretur, quod Deus, & Angeli corporalia non cognoscerent. Huius autem diuersitatis ratio est, quia inferior virtus non se extendit ad ea, quæ sunt superioris virtutis, sed virtus superior ea, quæ sunt inferioris virtutis excellentiori modo operatur, & sic sicut intellectio potest esse de sensibilibus, ita & scientia, quæ est certa, & perfecta eorundem intellectio.

ARTICVLVS II.

Vtrum scientia actualis fiat in nobis ex præexistenti cognitione à sensibus accepta.

Videtur quod actualis scientia non fiat in nobis ex præexistenti cognitione à sensibus accepta. 7 phys.l.6
Probat enim expresse Philosophus 7. phys. t. 19. Quod 10 de ver. a.
acceptio scientiæ à principio propterea neque est ge- 6. arg. vlt.
neratio, neque alteratio, quia homo fit actualiter sciens per solam remotionem perturbationum animi, quod probat dupliciter, primo, quia sciens dicitur ad aliquid, proprium autem est eorum, quæ sunt ad aliquid, quod eis adueniat aliquid sine mutatione eorum, quare scientia aduenire debet sine mutatione scientis, quod non esset, si fieret ex præexistenti cognitione à sensibus accepta, nam in eius aquisitione sciens mutaretur, & alteraretur. Secundo quia non aliter gignitur in nobis scientia actualis à principio, atque cum quis post somnum, ebrietatem, vel infirmitatem fit actualiter sciens, quia tolluntur impedientia vsum scientiæ, puta somnus, ebrietas, vel infirmitas, ergo similiter cum quis fit primo actualiter sciens, id tantum est per remotionem principiorum, non quia ex sensibus acquirat aliquam cognitionem, ex qua gignatur scientia.

2 Præterea medium in demonstratione, per quod p. post l.2.10
acquiritur scientia de aliqua re, est quod quid est sub- de ver. a 6.
iecti, & passionis; sed quidditas rei nullo modo sensu arg 2.
percipitur, ergo actualis scientia non percipitur à sensu.

3 Præterea si scientia actualis gignitur ex cognitio- de ver. arg 7
ne accepta à sensu, hoc est, quatenus species, quæ à sensibus accipitur, mouet intellectum possibilem; non enim mouet ipsum adhuc existens in phantasia, quia ibi nondum est actu intelligibilis, sed potentia tantum; similiter non mouet illum in intellectu agente existēs, quia hic nullius speciei est receptiuus, alioqui non differret à possibili; neque existens in ipso possibili, quia forma iam inhærens subiecto non mouet ipsum, sed in ipso quodammodo quiescit; neque etiam per se existens, nam species intelligibiles non sunt substantiæ, sed de genere accidentium, ergo scientia actualis nullo modo oritur à sensibilibus.

4 Præterea si scientia actualis dependet à sensu, p.post l.20.
maxime quia cognitio principiorum vniuersalium, ex quibus in syllogismo gignente scientiam deducitur conclusio, causatur ex apprehensione sensus; sed hoc est impossibile, nam sensus non potest percipere nisi singularia: at ex sola apprehensione eius, quod est singulare, nullo modo potest causari cognitio vniuersalis, ergo.

5 Præterea nullus potest verum respondere nisi de pp.84 a 3;
eo, quod scit; sed aliquis idiota non habens scientiam arg. 3 p.
acquisitam respondet verum de singulis, si tamen or- post.l.3.
dinare interrogetur, vt narratur in Mennone Platonis de quodam ergo antequam aliquis acquirat sciētiam, habet rerum cognitionem per species inditas, & non acceptas à sensibilibus, & proinde scientia actualis non erit ab illis.

6 Præterea nullus effectus se extendit vltra pp arg.3;
virtutem suæ causæ, sed actualis scientia se extendit vltra sensibilia, scimus enim quædam, quæ sensu percipi non possunt, ergo scientia actualis non gignitur ex præexistenti cognitione à sensibus accepta.

pp 84 a 3. arg. sed contra. Sed contra est quod Philosophus dicit in 3. de ani. t. 14. de intellectu loquens, quod est sicut tabula rasa, ergo scientia actualis necessario debet oriri ex cognitione a sensibus accepta.

10. de ver. a 6. arg 2. sed contra pp. 84. a. 6 arg. sed contra 2. post. l. 20. 2 Praeterea omnis nostra cognitio originaliter consistit in notitia primorum principiorum indemonstrabilium; sed horum cognitio in nobis à sensu oritur, vt probat Philosophus 2. post. t. 27. sicut & omnis cognitio intellectiua, vt dicitur p. met. c. p. ergo scientia actualis oritur à cognitione à sensibus accepta.

q 10. de ver. a. 6. & 1. a. p. c. pp. 48. a. 4. Respondeo dicendum, quod circa hanc quaestionem multiplex fuit antiquorum opinio. Quidam enim posuerunt ortum scientiae nostrae totaliter esse à causa exteriori, quae est à materia separata, quae in duas sectas diuiditur. Quidam enim vt Platonici, posuerunt formas rerum sensibilium esse à materia separatas, & sic esse intelligibiles actu, & per earum participationem à materia sensibili effici indiuidua in natura, earum vero participatione humanas mentes scientiam habere, & sic ponebant secundum dictas formas esse principium generationis, & scientiae, vt Philosophus narrat p. met. Sed haec positio sufficienter à Philosopho reprobata est, qui loco citato, & 7. met. a. t. 44. vsque ad 58. ostendit, quod non est ponere formas sensibilium rerum, nisi in materia sensibili, cum etiam nec sine materia sensibili in vniuersali formae vniuersales intelligi possint, sicut nec simus sine naso. Et ideo alij, inter quos Auic. non ponentes formas sensibilium separatas, sed intelligentias tantum, quas nos Angelos dicimus, posuerunt originem nostrae scientiae totaliter ab huiusmodi substantiis separatis esse. Vnde voluit Auic. quod sicut sensibiles formae non acquiruntur in materia sensibili nisi ex influentia intelligentiae agentis, ita & formae intelligibiles humanis mentibus non imprimuntur nisi ex intelligentia agente, quae non est pars animae, sed substantia separata, vt ipse posuit; indiget tamen anima sensibus quasi excitantibus, & disponentibus ad scientiam, sicut ista inferiora agentia praeparant materiam ad suscipiendam formam ab intelligentia agente. Sed ista opinio non videtur rationabilis. Primo quia sic non esset necessaria dependentia inter cognitionem mentis humanae, & virtutes sensitiuas, cuius apparet contrarium manifeste, tum ex hoc quod deficiente sensu deficit scientia de sensibilibus illius; tum ex hoc, quod mens nostra non potest actu considerare etiam ea, quae habitualiter scit, nisi formando aliqua phantasmata, vnde etiam laeso organo phantasiae impeditur consideratio. Secundo quia secundum hanc positionem sufficiens ratio assignari non potest, quare anima nostra corpori vniatur; non enim potest dici quod vniatur corpori propter corpus, quia forma non est propter materiam, nec motor propter mobile sed contra, maxime autem videtur corpus esse necessarium animae intellectiuae ad eius operationem propriam, quae est intelligere, quia secundum esse suum à corpore non dependet, si autem anima secundum suam naturam apta nata esset recipere species intelligibiles per influentiam aliquorum principiorum separatorum tantum, & non acciperet eas a sensibus, non indigeret corpore ad intelligendum, vnde frustra corpori vniretur; si autem dicatur quod anima indiget sensibus ad intelligendum, quia per illos excitatur, vt se conuertat ad intelligentiam agentem, à qua recipit species, hoc non sufficit, quia si in natura animae est vt intelligat per species ab intelligentia agente influxas, sequitur, quod quandoque anima possit se conuertere ad intelligentiam agentem ex inclinatione suae naturae, vel etiam excitata per alium sensum vt conuertat se ad intelligentiam agentem ad recipiendum species sensibilium, quorum sensum aliquis non habet, & sic caecus natus potest habere scientiam de coloribus, quod est manifeste falsum. Alia opinio fuit ponentium nostrae scientiae originem totaliter esse a causa interiori, quae etiam in duas sectas diuiditur; quidam enim, vt Plato posuerunt intellectum hominis esse naturaliter plenum omnibus speciebus intelligibilibus, sed per vnionem ad corpus praedictam cognitionem obtenebrari, & impediri ne exeat in actum, & ideo dicebant nos indigere studio, & sensibus, vt impedimenta scientiae tollerentur, dicentes addiscere nihil aliud esse, quam reminisci; sicut & manifeste apparet, quod ex his, quae audiuimus, & vidimus, reminiscimur ea, quae prius sciebamus. Sed haec etiam positio non videtur rationabilis, primo quidem, quia si anima habet notitiam naturalem omnium, non videtur esse possibile, quod huius naturalis notitiae tantam obliuionem capiat, quod nesciat se huiusmodi scientiam habere, nullus enim obliuiscitur ea, quae naturaliter cognoscit; praecipue autem videtur hoc esse inconueniens, si ponatur esse naturale animae vniri corpori, nam inconueniens est, quod naturalis operatio alicuius rei totaliter impediatur per id, quod est sibi secundum naturam. Secundo apparet huius positionis falsitas ex hoc, quod deficiente aliquo sensu deficit scientia eorum, quae apprehenduntur secundum illum sensum, sicut caecus natus nullam potest habere scientiam de coloribus, quod tamen non esset, si intellectui animae essent naturaliter inditae omnium intelligibilium rationes, & eius scire tantum esset reminisci. Alij vero dixerunt, quod anima est sibi ipsi causa scientiae, non enim à sensibus scientiam accipit, quasi actione sensibilium aliquo modo similitudines rerum ad animam perueniant, sed ipsa anima ad praesentiam sensibilium similitudines illorum format. Sed haec etiam positio non videtur totaliter rationabilis; nullum enim agens agit, nisi secundum quod est actu, vnde si anima format in se omnium rerum similitudines, oportet, quod ipsa in se actu habeat illas similitudines rerum, & sic redibit in praedictam opinionem, quae ponit omnium rerum scientiam animae naturaliter insitam; & ideo prae omnibus videtur rationabilior sententia Philosophi ponentis scientiam partim esse ab extrinseco, ratione phantasmatum à sensibus acceptorum, partim ab intrinseco, puta ab intellectu agente, & possibili, quippe quod phantasmata sunt potius materia causae, quam causa nedum totalis, & sufficiens cognitionis intellectualis, & per consequens asserit scientiam actualem gigni ex praecedenti cognitione a sensibus accepta, seu per syllogismum demonstratiuum; nam cum duobus modis possit quis fieri actualiter sciens, vel per propriam inuentionem, vel per doctrinam, & disciplinam; priori modo contingit ex eo, quod quis per lumen intellectus agentis cognoscit naturaliter vniuersalia quaedam principia scientiarum, quorum tamen cognitionem, vt docet Philosophus 2. post. 10 fine, accipit à sensibus, & illa intellectus applicat ad particularia, quorum memoriam, & experimentum per sensum accepit, & sic ex notis per sensum ad ignota certo deuenit, quod est per syllogismum fieri scientiam actualiter. Posteriori vero modo efficitur aliquis sciens ex eo, quod à docente proponuntur illi vel minus vniuersales propositiones, quas tamen, qui addiscit, facile ex praecognitis diiudicare potest, vel ordo principiorum ad conclusiones, vt has ex illis possit deducere, quod similiter est per syllogismum fieri aliquem scientem, vt enim ait Philosophus p. post. t. 5. demonstratio est syllogismus faciens scire.

[Margin, beside "Alia opinio fuit ponentium": q. 10 de ver. a. 6. c. pp. 84. a. 3. & 6 c. & 117 a p. c. p. post. l. p. 2. c. 3. g. c. 94. 3 d. 33. q p a. 2. quaest. p. c.]

10. de ver. a. 6. ad vlt. Ad primum ergo dicendum, quod quies, in qua

perficitur scientia, excludit motum naturalem passionum, non autem motum, & passionem communiter acceptam, secundum quod quodlibet recipere dicitur pati, & moueri, sicut etiam dicit Philosophus 3. de ani. quod intelligere est quoddam pati.

7. 3 hyt. l. 6. Ved dic Aristotelem loqui de acceptione scientiæ secundum opinionem Platonis; cum enim posuerit Plato, quod sicut formæ separatæ sunt causæ generationis, & existentiæ rerum naturalium per hoc, quod materia corporalis participat aliqualiter huiusmodi formas separatas, ita sunt etiam causa scientiæ in nobis per hoc, quod anima nostra aliqualiter eas participat; sic verum erit dicere, & quod accipitur scientia a principio, non per generationem alicuius scientiæ in anima, sed solum per quietationem corporalium, & sensibilium passionum quibus impediebatur in anima scientiæ vsus, & quod nulla mutatione facta in intellectu, ad solam præsentiam sensibilium, quorum experientiam accipimus, fit homo sciens, sicut de relatiuis accidit, quia sensibilia secundum hanc positionem non sunt necessaria ad scientiam, nisi vt ab eis quodammodo excitetur. Neque est inconueniens, quod Arist. hac opinione Platonis vtatur, est enim consuetudinis suæ, vt antequam probet suam scientiam, vtatur sententia aliorum, sicut in tertio vsus est, quod omne corpus sensibile habet grauitatem, vel leuitatem, secundum opinionem Platonis, cuius contrarium ipse ostendit in p. cæli. Responderi tamen potest duabus prædictis rationibus secundum opinionem Aristotelis asserentis sciētiam fieri in anima per hoc, quod species intelligibiles abstractæ ab intellectu agente concurrente phantasmatis cognitione, recipiuntur in intellectu possibili. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod susceptiuum aliquod tripliciter se habere potest ad formam suscipiendam, quandoque enim est in vltima dispositione ad susceptionem formæ, nullo impedimento existente nec in ipso, nec in alio, & tunc statim ad præsentiam actiui susceptiuum recipit formam aliqua alteratione, sicut patet in aere illuminato ad præsentiam solis: Aliquando autem susceptiuum non est in vltima dispositione ad susceptionem formæ, sicut cum de aere fit ignis, Aliquando vero susceptiuum est in vltima dispositione ad formam, sed adest aliquod impedimentum, sicut cum aer impeditur ad susceptionem luminis, vel per clausionem fenestræ, vel per nebulas, & tunc requiritur alteratio, vel mutatio per accidens, quæ remoueat prohibens. Intellectus ergo possibilis secundum se consideratus semper est in vltima dispositione ad recipiendam speciem intelligibilem, si ergo non sit impedimentum, statim ad præsentiam obiectorum per experimentum acceptorum aduenit ei species intelligibilis, sicut speculo forma specularis ad præsentiam corporis, & secundum hoc procedit ratio prima; si vero sit impedimentum, sicut iuuenibus accidit, oportet huiusmodi impedimenta auferri adhoc, quod species intelligibilis in intellectu recipiatur, & sic per accidens est necessaria alteratio, & sic patet ad posteriorem rationem.

10. de ver. a. ad 2. Ad secundum dicendum, quod circa idem virtus superior, & inferior operantur, non tamen similiter, sed superior sublimius, vnde & per formam, quæ à rebus accipitur, sensus non ita efficaciter rē cognoscit, sicut intellectus, sed sensus per eam manuducitur in cognitionem exteriorum accidentium, intellectus vero peruenit ad nudam quidditatem rei, secernendo eam ab omnibus materialibus conditionibus. Vnde pro tanto dicitur, cognitio mentis a sensu originem habere, non quod omne illud, quod mens cognoscit, sensus apprehendat, sed quia ex his, quæ sensus apprehendit, mens in aliqua vlteriora manuducitur, sicut etiam sensibilia intellecta manuducunt in intelligibilia diuinorum.

Ad tertium dicendum quod in receptione, qua intellectus possibilis recipit species rerum à phantasmatibus, phantasmata se habent vt agens principale, & ideò actionis effectus relinquitur in intellectu possibili secundum conditionem vtriusque & non alterius tantum; & ideo intellectus possibilis recipit species, vt intelligibiles actu ex virtute intellectus agentis, sed vt similitudines determinatarum rerum à cognitione phantasmatum. Ibid. ad 7.

Ad quartum dicendum, quod licet singularia sentiantur proprie & per se, sensus tamen etiam est quodammodo ipsius vniuersalis, nam alioqui si tantum id, quod est singulare, cognosceret, impossibile esset ex apprehensione sensus gigni cognitionem vniuersalis, cognoscit enim sensus Calliam, non solum inquantum est Callias, sed etiam in quantum est hic homo: & inde est, quod tali acceptione in sensu præexistente anima intellectiua potest considerare hominem in vtroque & similiter procedendo à specie ad genus, potest considerare animal in sorte, & bucephalo, conceptis illis per sensum, inquantum sunt hæc animalia, & sic ex singulis hoc modo sensu perceptis formare cognitionem vniuersalis. a post. l. 20.

Ad quintum dicendum, quod ordinata interrogatio procedit ex principiis communibus per se notis ad propria, per talem autem processum scientia causatur in anima addiscentis. Vnde, cum verum respondet de his, de quibus secundo interrogatur, hoc non est, quia prius ea nouerit, sed quia tunc ea denouo addiscit, Nihil enim refert, vtrum ille, qui docet, proponendo, vel interrogando procedat de principiis communibus ad conclusiones, vtrobique enim animus audientis certificatur de posterioribus per priora. e, ad 5.

Ad sextum dicendum, quod sensitiua cognitio non est tota causa intellectualis cognitionis, & proinde nec scientiæ, & ideo non est mirum, si scientia, vel intellectualis cognitio vltra sensitiuam se extendat. Ibid. & ia

ARTICVLVS III.

Vtrum necessarium sit esse scientiam habitualem.

VIdetur quod non sit necessarium esse scientiam habitualem. Quia hæc importat ordinem ad actum; sed potentia intellectiua importat principium sufficiens talis actus, nam & potentiæ naturales absque habitibus sunt principia actuum, ergo non est necesse dari scientiam habitualem. p. 2. 49 art. 4. arg. 2. 3 d. 23. q. p. a. p. arg. p.

2 Præterea eadem videtur ratio intellectus agentis, & possibilis in ordine ad suas operationes. nam vtraque est potentia actiua; sed intellectus agens nullo eget habitu superinducto ad suam operationem exercendum, ergo nec egebit intellectus possibilis ad suam, & ita nec ad scientiam actualem, vnde non erit necesse dari scientiam habitualem. q de vir. ar. p. c. 1. ad 5 q. ad 10. de sp. cr. a 10. ad 15 16. de ver. a p. ad 13 20. a. 2. ad 5. p. a. 50. a. 5. ad 2.

3 Præterea cum habitus ex Philosopho 3. eth. c. 5. subiaceat voluntati quoad suam generationem, actus, ex quo generatur habitus, debet esset in potestate voluntatis, ita vt possit fieri, vel non fieri; sed actus, ex quo dicitur generari habitus scientiæ non est huiusmodi, nam postquam quis assensit principiis, & videt ordinem conclusionis ad illas, non potest p. perih. l. 13 3. eth. l. 12.

intellectus non assentiri, ergo per illum non generabitur vllus babitus scientiæ.

q. p. de vir. ar. p. e. 5. d. 25 q. p. a. p. c. & l. c. in arg. praeced.

4 Præterea habitibus indigemus ad tria, primo vt sit firmitas in operationibus. Secundo vt operatio perfecta in promptu habeatur, seu vt potentia alioquin indeterminata ad multa determinetur ad vnum. Tertio vt operatio delectabiliter compleatur, sed posito assensu principiorum, & cognitione consequentiæ, intellectus possibilis habet maximam firmitatem, delectationem, & determinationem ad assensum conclusionis, cum illis positis intellectus, vt dictum est, necessario assentiatur conclusioni, ergo intellectus non eget vllo habitu ad assensum conclusionis, & ita non necessario dabitur scientia habitualis.

p. 1. 49. art. 4 arg. sed contra.

Sed contra est, quod scientia habitualis est perfectio quædam intellectus possibilis, sicut & omnis habitus est perfectio quædam eius, cuius est habitus, sed perfectio est maxime necessaria rei, cum habeat rationem finis, ergo necesse est dari habitum scientiæ.

3 eth l. 12. 2. de ani. l. p. 2. d. 24. q. 2. ar. 4 ad 4.

Respondeo dicendum, quod, cum dupliciter quæri possit, an detur scientia habitualis, vno modo, vt sciatur ipsam esse. Alio modo vt sciatur quare sit de primo quærere est hominis sensu carentis, nam vt docet Philosophus 3 eth. c. 5. nemo ignorare potest ex operationibus habitus generari, nisi sit sensus expers, quoniam ipsa experientia notissimum est, quod homo aliquando actu considerat quod est actualiter scire, vt contingit in vigilia, aliquando potest considerare, sed actu non considerat, quod est scire habitualiter, vt contingit in somno. Vnde Philosophus 2. de ani. t. 5. scientiam diuidit in actualem, & habitualem, & banc vocat actum primum, & assimilat somno, illam vero appellat actum secundum, & comparat vigiliæ. Si vero quæratur secundum, duplici ex capite manifestum esse potest necessarium esse dari habitum scientiæ, & primo quidem ex parte actus. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod duplex est agens, vnum est, in quo est solum principium sui actus, sicut in igne est tantum principium calefaciendi, & in tali agente non potest aliquis habitus causari ex proprio actu; & inde est, quod res naturales non possũt aliquid cõsuescere, vel dissuescere vt dicitur 2. ethic. Alterũ vero est, in quo est principiũ actiuum, & passiuũ sui actus, sicut patet in actibus humanis: nam actus appetitiuæ virtutis procedunt à vi apetitiua, secundum quod mouetur à vi apprehensiua repræsentante obiectum, & similiter vis intellectiua, secundum quod ratiocinatur de conclusionibus, habet sicut principium actiuum propositionem per se notam, & ex talibus actibus generatur habitus in principio actionis, quod mouet motum; nam omne, quod patitur, & mouetur ab alio, disponitur per actum agẽtis, vnde ex multiplicans actibus generatur quædam qualitas in potentia passiua, & mota, quæ nominatur habitus, sicut habitus virtutum moralium causantur in appetitiuis potentiis secundum quod mouentur à ratione; & habitus scientiarum causantur in intellectu possibili secundum quod mouetur à primis propositionibus. Secundo idem manifestum est ex parte potentiæ, cuius perfectio, & complementum est habitus. Duplex enim est genus potentiatum dicentiũ ordinem ad actus, quorum sunt principia, vnum est earum, quæ sunt limitatæ ad determinatas actiones, & per consequens sunt determinatæ ad vnũ, vel obiectum, vel modum agendi, & hæ potentiæ non egent vllo habitu, nam ex se sine vllo alio addito sunt perfectæ, & ex ipsa natura potentiæ sufficienter habent rectitudinem, & subiectum per illas ex sua natura habet debitam habitudinem ad tales actus, quemadmodum contingit in potentiis naturalibus, quæ propterea non agont operationes suas mediantibus aliquibus habitibus, quia secundũ seipsas sunt determinatæ ad vnum. Alterum genus est earum, quæ non sunt limitatæ ad aliquid vnum, siue obiectum, siue modum agendi, sed plura, & diuersa obiecta respiciunt, vel idem obiectum pluribus, & diuersis modis, quia nimirum secundum diuersa, & diuersimode rectitudinem habere possunt, & hæ potentiæ indigent aliquo habitu, a quo in suis operationibus determinentur. Quia ergo intellectus possibilis est huiusmodi potentia, est enim in potentia ad assensus plurium, & diuersarum conclusionum, & ad plures, & diuersos modos assentiendi eidem conclusioni, ideo necessarium est dari babitus scientiarum, ratione quorum per modum naturalis inclinationis determinatur potius ad assensum huius conclusionis, quam alterius, vel ad assentiendum vni conclusioni tali modo, & non alio.

p. 2. 49 a. 4. c. & ad p. & 2. q. p. de virt. a. p. c. q. de charit. a. p. c. 3 d. 23 q. p. a. p. c.

l. c. ad p. 2. & arg.

Ad primum ergo dicendum, quod potentia quandoque se habet ad multa, vt est in proposito intellectus possibilis respectu diuersarum conclusionum, & ideo oportet, quod aliquo alio superinducto determinetur, quod dicitur scientia habitualis.

q. 20. de ver. a. 2. ad 5 p. 1. q. 50. a. 3. ad 2. & l. c. in arg.

Ad secundum dicendum, quod non oportet, quod si intellectus agens non eget habitu, & intellectus possibilis illo non egeat; quod enim intellectus agens non egeat habitu ad suam operationem, ex hoc contingit, quod intellectus agens nihil recipit ab intelligibilibus, sed magis formam suam eis tribuit, faciendo ea intelligibilia actu. Intellectus autem possibilis è contrario se habet; ideo vero intellectus agens nihil recipit ab intelligibilibus, & consequenter nec recipit habitum, quia est tantum potentia actiua, & nullo modo passiua, subiectum autem habitus est potentia passiua; esse enim susceptiuum habitus conuenit ei, quod est in potentia, intellectus vero possibilis est simul potentia actiua, & passiua.

p. 2. 51. a. 2.

3 eth. l. p. q. p. de virt. a. 7 & 12. c. q. 14. de ver. a. 3. ad 5 p. 2. 51. ar. 3. c.

Ad tertium dicendum, quod Philosophus loquitur de habitibus appetitus, seu virtutibus moralibus, & vitiis oppositis, non de habitibus intellectus, seu de virtutibus intellectualibus, cuiusmodi est scientia. Differunt enim hi habitus inter se, quod, cum scientia, sicut & cæteræ virtutes intellectuales tantum ordinent intellectum ad obiectum, seu ad cognoscendum verum, ac proinde tantum efficiant hominem potentem, & scientem, non autem volentem, quoad sui generationem non pendent à voluntate, sed tantum ex doctrina, & cognitione, & per consequens nec in illis remanet aliqua inclinatio ex voluntate, sed tantum ex ratione. Virtus vero moralis in appetitu existens, quia tantum ordinat appetitum ad recte volendum, gignitur ex more, & consuetudine. Quoniam vero cognitio, ex qua gignitur habitus scientiæ, vnicus actus est, & is necessarius, quia primum principium actiuum respectu illius vno actu totaliter vincit potentiam principij passiui; vna enim propositio per se nota conuincit intellectum ad firmiter assentiendum conclusioni, quod non facit, vel propositio probabilis vel vnus rationis actus respectu appetitus in virtutibus moralibus, ideo habitus scientiæ potest generari per vnum actum, & hunc necessarium, & virtus moralis per plures, & liberos.

14. de ver. art. 9. arg. 4. & 26. a. 6 ad 4.

q. p. de virt. a. 1. c. q. de char. a. 1. c. 22. q. 23. a. 2. c.

Ad quartum dicendum, quod firmitas, & determinatio potentiæ ex sua natura indeterminatæ ad multa debet esse per qualitatem permanentem, & inhærentem potentiæ; ex eo enim aliquis actus promptè, & delectabiliter efficitur, quod potentia secundum aliquam formam sibi inhærentem, & permanentem illi conformatur & in illum per modum inclina-

tionis naturalis inclinatur. Quia ergo assensus propositionis per se notæ non est qualitas permanens, cuiusmodi est habitus, sed est actus, ideo non dat eam determinationem, ac firmitatem potentiæ, quæ requiritur, vt operatio perfecta ab illa producatur, quod non contingit; nisi sit illi facta connaturalis per formam ei permanenter inhærentem.

ARTICVLVS IV.

Vtrum per vnum actum generari possit habitus scientiæ.

p.2.q.51 a 3. arg sed contra.

VIdetur quod habitus scientiæ non possit generari per vnum actum. Dicit enim Philosophus p. eth. c. 7. quod vna hirundo non facit ver, nec vna dies facit beatum & felicem; sed beatitudo est operatio secundum habitum perfectæ virtutis, vt dicitur p. eth. c. 7. & 8. ergo habitus virtutis, & eadem ratione habitus scientiæ, quæ est virtus intellectualis, non causatur per vnum actum.

q 1 de virt. a. 9 ad 11. p. d. 17. q. 2. art. 3. ad 4.

2 Præterea omnes habitus voluntatis, vt sunt virtutes, & vitia; & inter habitus intellectus opinio, generantur ex pluribus actibus, ergo similiter & reliqui habitus intellectus; & consequenter habitus scientiæ generabitur ex pluribus actibus.

p 2. q. 63 a 2 ad 2. q 57. a. 4. c. 22. q. 24 ar. 12. c.

3 Præterea eadem est ratio generationis, & corruptionis. sed nullus habitus corrumpitur per vnum actum, quia habitui non contrariatur actus, sed habitus, similiter & actui actus; continuatio autem habitus in subiecto non requirit continuitatem actus, vnde ex superueniente contrario actu non statim habitus acquisitus excluditur, ergo similiter nullus habitus acquiritur, cuiusmodi est habitus scientiæ humanæ, generabitur ex vno tantum actu.

p. 2 q 51, a. 3. arg p.

Sed contra est, quod demonstratio est actus rationis; sed per vnam demonstrationem causatur scientia, quæ est habitus conclusionis vnius, ergo habitus scientiæ potest causari ex vno actu.

Ibid. arg. 2.

2 Præterea sicut contingit actus crescere per multiplicationem, ita contingit & crescere per intensionem: sed multiplicatis actibus generatur habitus, ergo si multum intendatur vnus actus poterit esse causa generationis habitus.

p. 2. q 51. ar. 3. c.

Respondeo dicendum, quod habitus per actum generatur, inquantum potentia mouetur ab aliquo principio actiuo. Ad hoc autem, quod aliqua qualitas causetur in passiuo, oportet, quod actiuum totaliter vincat passiuum: vnde videmus, quod quia ignis non potest totaliter vincere suum combustibile, non statim inflammat ipsum, sed paulatim abiicit contrarias dispositiones, vt sic totaliter vincens ipsum similitudinem ipsi imprimat: manifestum est autem, quod principium actiuum, quod est ratio, non potest totaliter superuincere potentiam appetitiuam in vno actu, eo quod appetitiua potentia se habet diuersimode, & ad multa. Iudicatur autem per rationem in actu vno aliquid appetendum secundum determinatas rationes, & circunstantias, vnde ex hoc non totaliter vincitur appetitiua potentia, vt feratur in idem, vt in pluribus per modum naturæ, quod pertinet ad habitum virtutis, & ideo habitus virtutis non potest

Ibid & p. p. 89. a. 5.

causari per vnum actum, sed per multos. In apprehensiuis autem potentiis quia respectu scientiæ necesse est esse duplex passiuum, scilicet intellectum possibilem, & alium intellectum, quem Philosophus 3. de ani. t. 20. passiuum vocat, qui est ratio particularis, idest vis cogitatiua simul commemoratiua, & imaginatiua, quæ sunt vires sensitiuæ interiores, vt manifeste patet ex actibus, ex quibus habitus scientiæ acquiritur, nam habitus sunt similes actibus, ex quibus aquiruntur, vt dicitur 2. ethic c. p. & 2. actus enim, ex quibus in præsenti vita scientia aquiritur, sunt per conuersionem intellectus ad phantasmata, quæ sunt in prædictis viribus sensitiuis interioribus, ideo per tales actus, & ipsi intellectui possibili acquiritur facultas quædam ad considerandum per species susceptas: & in prædictis inferioribus viribus sensitiuis acquiritur quædam habilitas, vt facilius per conuersionem ad ipsas intellectus possit intelligibilia speculari. Verum sicut actus intellectus principaliter quidem, & formaliter est in ipso intellectu materialiter vero, & dispositiue in viribus sensitiuis internis, ita idem dicendum est de habitu, & propterea respectu primi passiui, puta intellectus possibilis potest esse aliquod actiuum, quod vno actu totaliter vincat potentiam illius, nam vna propositio per se nota conuincit intellectum ad assentiendum firmiter conclusioni, quod non facit propositio probabilis, & ideo ex multis actibus rationis oportet habitum opinionis causari, etiam ex parte intellectus possibilis: habitum autem scientiæ possibile est causari ex vno actu rationis quantum ad intellectum possibilem, sed quantum ad secundum principium passiuum, seu ad inferiores vires apprehensiuas, necessarium est eosdem actus plures iterari, vt aliquid firmiter memoriæ mandetur, & imprimatur. Vnde Philosophus in lib. de mem. & remin. dicit, quod meditatio confirmat memoriam.

p. 1. q. 0 a 3. ad 3. 51 a 3. 53. a. p. c.

l. c. in c.

Ad primum ergo dicendum, quod habitus scientiæ ratione virium sensitiuarum apprehensiuarum generatur ex pluribus actibus, ratione vero intellectus possibilis potest ex vno tantum actu generari.

l. c. in arg. & p. 2. 51. a. 3.

Ad secundum dicendum, Quod quanto actio agentis est efficacior, tanto velocius inducit formam, & ideo in intellectualibus vna demonstratio. quia est maxime efficax ratione suæ certitudinis, & firmitatis est proportionata, & æqualis in virtute habitui scientiæ acquirendæ, qui de ratione sua habet, quod sit difficile mobilis, idest habet firmitatem, vnde totaliter vincit potentiã passiuam intellectus possibilis & ideo causat habitum scientiæ. Quia vero vnus syllogismus dialecticus ratione suæ debilitatis, & infirmitatis non habet efficaciam ad superandam eandem potentiam intellectus possibilis, ideo non potest in illo gignere habitum opinatiuum, sed requiruntur plures; quod similiter in agibilibus contingit: quia enim actus humanæ voluntatis non sunt ita efficaces, & firmi, sicut in demonstrationibus, propter hoc quod agibilia sunt contingentia, & probabilia, & voluntas indeterminate se habet ad multa, vnde nec vnus actus rationis potest illius potentiam passiuam vincere, ideo ad habitum virtutis generandum non sufficit vnus actus, sed requiruntur plures.

Ad tertium dicendum, quod habitus scientiæ, quia est in intellectu possibili per accidens non potest corrumpi, idest ad corruptionem subiecti, cum sit talis intellectus incorruptibilis, per se autem potest corrumpi à contrario, non quidem ex parte sua, sed ex parte suæ causæ. Verum sicut talis habitus per vnum actum generari potest, ita etiam potest per vnum actum contrarium corrumpi, puta per vnam propositionem falsam, vel per vnum falsum discursum, nã vterque actus est contrarius actui, à quo causatur habitus scientiæ. Habitus vero scientiæ, qui est in viribus sensitiuis interioribus, (nam exteriores non sunt susceptiuæ aliquorum habituum,) per se corrumpitur per obliuionem, seu per deletionem specierum, per accidens vero per corruptionem subie-

cti, quod est corruptibile. Vnde Philosophus in lib. de long. & breuit. vitæ c. 2. ait, quod scientia duobus modis corrumpitur, obliuione, & deceptione.

QVÆSTIO XXIX.

De Essentia scientiæ quantum ad obiectum.

Deinde considerandum est de essentia scientiæ habitualis; Et quia hæc est per ordinem ad actum, actus autem specificatur ex obiecto: Primo dicemus de illa quantum ad obiectum, deinde quantum ad actum. Tertio quantum ad habitum.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

1 *Vtrum scientia sit tantum de vniuersalibus.*
2 *Vtrum sit tantum de necessarijs*
3 *Vtrum sit tantum de ijs, quæ sunt per se, & non per accidens.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum scientia sit tantum de Vniuersalibus.

2 met. l. 4. VIdetur quod scientia non sit tantum de vniuersalibus, sed sit etiã de singularibus. Dicit enim Philosophus 2. met. t. 11 quod impossibile est scire, antequã ad indiuidua deueniatur, ergo scientia etiam est de indiuiduis, & singularibus.

2. de verit. a. 5 ad 4. op. 70. q. 5. a. 2. arg. p. 2 Præterea Deus habet scientiam perfectissimam de seipso. sed Deus est singularis, ergo etiam de singularibus potest esse scientia.

3 Præterea scientia naturalis est de his, quæ sunt in motu, & in materia, sed hæc sunt singularia, materia enim est principium indiuiduationis, ergo de singularibus potest esse scientia.

p. post. l. 18. 4 Præterea sicut datur demonstratio, ita & scientia de defectu Lunæ, qui non semper est, sed quod non semper est, singulare est, ergo de singularibus potest esse scientia.

p. post l. 16. & 42. 2. de ani. l. 11. Sed contra est quod Philosophus p. post. t. 21. & 47. & 6. eth cap. 6 dicit, quod scientia est vniuersalium, & 2. de ani. t. 60. & p. post. t. 43. in hoc distinguit sensum à scientia, quod sensus est singularium, scientia vero vniuersalium.

p. post. l. 4. 16. 42. Respondeo dicendum, quod scientia tantum est de vniuersalibus, non de singularibus, quod manifestum esse potest ex tribus. Primo ex demonstratione, cuius effectus est scientia, vt dicitur p. post. t. 5. nã demonstratio debet esse ex propositionibus vniuersalibus, seu quæ sint de omni p. post. t. 11. dici autem de omni duo continet, nimirum, quod non est in quodam sic, & quodam non & quod non aliquando sic, aliquando non. quæ duo non reperiuntur in singularibus, nam in illis quippe corruptibilibus inuenitur aliquando sic, aliquando non; sed vbi conclusio non est vniuersalis, atque adeo de vniuersali, debet aliqua præmissarum esse singularis, ergo conclusio non est de singularibus, sed de vniuersalibus & consequenter & scientia, quæ est habitus conclusionis p. post. t. 5. Secundo ex natura scientiæ, hæc enim est de necessarijs, seu de eo, quod non contingit aliter se habere, vt docet Philosophus pluribus in locis, at singularia non sunt huiusmodi, cum sint corruptibilia, & mutabilia, sed tantum vniuersalia, ergo. Tertio ex comparatione scientiæ ad sensum, quod hic est singularium, illa vniuersalium, cuius ratio est, quia sensus est virtus in organo corporali, intellectus vero est virtus immaterialis, quæ non est actus alicuius organi corporalis. Cum enim vnumquodque recipiatur in aliquo per modum sui, cognitio autem omnis fiat per hoc, quod cognitum est aliquo modo in cognoscente, scilicet secundum similitudinem, nam cognoscens in actu est ipsum cognitum in actu, oportet quod sensus corporaliter, & materialiter recipiat similitudinem eius, quod intelligitur, incorporaliter, & immaterialiter, indiuiduatio autem naturæ communis in rebus corporalibus, & materialibus est ex materia corporali sub determinatis dimensionibus contenta, vniuersale autem est per abstractionem ab huiusmodi materia, & materialibus conditionibus indiuiduantibus. Manifestum est igitur, quod similitudo rei recepta in sensu repræsentat rem, secundum quod est singularis, recepta autem in intellectu repræsentat rem secundum rationem vniuersalis naturæ; & inde est, quod sensus cognoscit singularia, intellectus vero vniuersalia, & horum sunt scientiæ.

Ad primum ergo dicendum, quod nomine indiuidui non intelligit Philosophus singulare, nam de illo non est scientia, sed vel ipsam rationem speciei specialissimæ, quæ vlterius non diuiditur per essentiales differentias, ita vt sit sensus, quod non habetur perfecta scientia de re, quousque perueniatur ad speciem specialissimam, quia illo, qui scit aliquid in genere, nondum habet perfectam scientiam de re. Vel intelligit, quod est congruentius textui, id, cuius definitio non resoluitur in partes definientes, puta supremum genus, vt sit sensus, quod non potest haberi scientia de re per aliquam definitionem, nisi deueniatur ad suprema genera, quibus ignoratis impossibile est aliquid posterius sciri. l. c. in obiect

Ad secundum dicendum, quod de re separata à materia haberi potest scientia, licet non sit vniuersalis, quia vniuersale eatenus est intelligibile, & scibile, quatenus est à materia abstractum; vnde illa, quæ non sunt per actum intellectus nostri separata, sed per seipsa sunt ab omni materia libera, maxime cognoscibilia sunt, & sic Deus maxime cognoscibilis est, licet non sit vniuersalis. l. c. in ob.

Ad tertium dicendum, quod materia non est principium indiuiduationis, nisi secundum quod est sub dimensionibus determinatis, & signatis existens, & scientia naturalis à materia sic considerata abstrahit. l. c. in ob.

Ad quartum dicendum, cum Philosoph p. post. t. 22. quod defectus Lunæ, & huiusmodi secundum quod de illis demonstrationes, & scientiæ dantur, sunt semper, & sunt vniuersalia, sed secundum quod non sunt semper, sunt particularia, & de illis non est demonstratio, nec scientia. l. c. in ob.

ARTICVLVS II.

Vtrum scientia sit tantum de necessariis.

VIdetur quod scientia non sit tantum de necessarijs. Quia scientia Dei perfectissima est, sed hæc est de contingentibus, nam scire est causam rei cognoscere, Deus autem scit omnium contingentium causas, scit enim Deus se ipsum, qui est causa omnium. p. p 14. a. 13. c. q. 2. de veri. a 2. arg. vlt. 2. p. & a. 12. arg 4. pp. 84 a. p. ad 3 86. a 3. arg. sed contra op 70. q. 5. a. 2. arg. 4.

2 Præterea scientia naturalis in vniuersum est de rebus mobilibus, & quo ad aliquam partem est de generabilibus, & corruptibilibus, sed huiusmodi

funt contiugentia, ergo fcientia non eft tantum de neceffariis. Sed dices, quod fcientia eft de rebus generabilibus, & corruptibilibus, quatenus in eis funt rationes aliquæ ingenerabiles, & incorruptibiles.

p poft.l.16. 3 Sed contra. Quia etiam tales rationes non funt omnes in fcientia naturali immobiles & neceffariæ, ficut eft hominem habere duas manus, & in fingulis quinque digitos, ergo fcientia non tantum eft de neceffariis.

op 70.q.5. a.2.arg 7 pp q.11 a.1. 4 Præterea humanæ fcientiæ vt plurimum funt de creaturis; fed omnis creatura eft mutabilis, cum natura immutabilis foli Deo conueniat, ergo fcientia non eft tantum de neceffariis, & immutabilibus.

6.eth.l.3 p. 2.q 6.in ino. 3 c.g.c 75. ad 6. 5 Præterea fcientiæ practicæ funt circa contingentia, inquantum talia, & tamen funt veræ fcientiæ, cum Arift. 2. met t 3. & 6 met. t. p & . diuidat fcientiam in practicam, & fpeculatiuam, ergo fcientia poteft effe de non neceffariis.

p poft l.4. & 44.6.eth. l 3.& 5 5 Sed contra eft, quod Philofophus p. poft. t. 44. dicit, quod fcientia non eft de contingentibus, & t. 3. & 6. eth. c. 3. definit id, quod fcitur, effe quod non poffe aliter fe habere exiftimamus, & c 6. dicit, quod fcientia eft de vniuerfalibus, & neceffariis.

q 15. de verit a 2. ad 2. 2 Præterea fcientia eft tantum de illis, quorum notitiam poteft intellectus refoluere in quod quid eft; fed contingentia vt fic propter incertitudinem fui effe non funt nata refolui in quod quid eft, ergo de illis non poteft effe fcientia, & confequenter tantum erit de neceffariis, quæ aliter fe habere non poffunt.

Refpondeo dicendum, quod fcientia tantum eft de neceffariis, non autem de contingentibus, quod manifeftum effe poteft ex tribus Primo ex materia fcientiæ; nam certa ratio fcientiæ inde accipitur, quod omnes fufpicantur de eo, quod fcimus, quod non cõtingat illud aliter fe habere, alioqui non effet certitudo fcientis, fed dubitatio opinantis; Huiufmodi autem certitudo, quod fcilicet non poffit aliter fe res
6 eth. l. 3. habere, non poteft haberi circa contingentia: tunc enim folum poteft de illis certitudo haberi, cum cadunt fub fenfum, fed quando definunt videri, feu fentiri, tunc latet vtrum fint, vel non fint, ficut patet circa hoc, quod eft fortem federe. fic ergo conftat, quod omne fcibile eft ex neceffitate. Secundo ex cau-
Ibidem, & p poft.l. 15. & 40. fa fcientiæ, nam fcientia per demonftrationem acquiritur. at demonftrationem ex neceffariis principiis oportet effe; Vt autem oftenditur in lib. priorum ex duabus propofitionibus neceffariis fequitur conclufio neceffaria, ergo quod fcitur eft neceffarium, & per confequens fcientia eft de neceffariis; præter quam quod, fi quod fcitur, non eft neceffarium, nec medium demonftrationis poteft effe neceffarium, quia neceffarium non poteft fciri per non neceffarium. medium autem demonftrationis debet effe neceffarium, ergo & fcientia, quæ eft effectus de-
6 eth. l.c. p poft.l 3. monftrationis, erit ex neceffariis. Tertio ex definitione tum eius, quod fcitur, quæ eft fecundum Philofophum 6. eth. cap. 3. quod eft impoffibile aliter fe habere, tum ipfius fcire, quæ eft ex eodem p. poft. t. 5. cognofcere rem per caufam, propter quam res eft, quod eius eft caufa; & non contingit aliter fe habere.

l. c. in ob. Ad primum ergo dicendum, quod quamuis fcitum a Deo fecundum fe confideratum fit poffibile aliter fe habere, atque adeo contingens, diuinæ tamen cognitioni fubftat fecundum quod aliter fe habere non poteft.

l. c. in ob. Ad fecundum dicendum, ficut dictum eft in obiectione, quod fcientia naturalis eft de mobilibus, & corruptibilibus, fecundum quod in eis reperiuntur rationes quædam immobiles, & neceffariæ, non autem quatenus generationi, & corruptioni, & mutabilitati fubduntur.

Ad tertium dicendum in vniuerfum, quod omnes demonftrationes, quæ in phyfica funt in rebus, quæ aliter effe poffunt, funt de illis fecundum quod aliter fe habere non poffunt, vt verbi gratia de defectu Lunæ, & fimilibus. Eft tamen differentia inter illa, nam quædam non funt femper fecundum tempus, funt autem femper per comparationem ad caufam, quia nunquam deficit, quin pofita tali caufa fequatur effectus, ficut patet in exemplo Lunæ, nunquam enim deficit, quin femper fit Eclypfis Lunæ, quandocunque terra diametraliter interponitur inter Solem. & Lunam: In quibufdam vero contingit, quod non femper funt etiam per comparationem ad caufam, quia videlicet impediri poffunt caufæ: non enim femper ex femine hominis generatur homo duas manus, vel quinque digitos in fingulis manibus habens; Sed quandoque fit defectus vel propter impedimentum caufæ agentis, vel materiæ In vtrifque tamen ita ordinandæ funt demonftrationes, vt ex vniuerfalibus propofitionibus inferatur conclufio vniuerfalis, remouendo illa, in quibus poteft effe defectus, vel ex parte temporis, vel ex parte caufæ. Vel dic, quod conclufio fyllogifmi demonftratiui debet effe neceffaria, vel fit vera, ficut frequenter; & ideo quia id, quod eft à fortuna neque eft neceffarium, neque verum vt in pluribus, fed accidit vt in paucioribus, vt probatur in 2 phyf t. 51. & t. 82. 89. 90. demonftratiua fcientia non poteft effe de eo, quod eft a fortuna, id vero quod eft verum vt plurimum cadit fub demonftrationem, & fcientiam, inquantũ eft in eo aliquid neceffitatis; Neceffarium enim vt dicitur 2. phyf. aliter eft in naturalibus, quæ funt vera vt frequenter, & deficiunt in minori parte & aliter in difciplinis, id eft in mathematicis quæ funt femper vera. nam in difciplinis eft neceffitas a priori, in naturalibus à pofteriori, quod tamen eft prius fecundũ naturam à fine, & forma, Vnde fic docet Arift. oftẽdere propter quid, vt fi hoc debeat effe, puta quod oliua generetur, neceffe fit hoc præexiftere, fcilicet femen oliuæ; non autem ex femine oliuæ generatur ex neceffitate oliua, quia poteft impediri per aliquam corruptionem generatio. Vnde fi fiat demonftratio ex eo, quod eft prius in generatione; non concluditur ex neceffitate. nifi forte accipiamus hoc ipfum effe neceffarium, femen oliuæ vt frequenter effe generatiuum oliuæ proprie, quia hoc facit fecundum proprietatem fuæ naturæ, nifi impediatur. p Poft.l.16. l.42. l.8. & vlt.

Ad quartum dicendum, quod duplex eft mutabilitas, vna, quæ competit omni creaturæ, & non eft fecundum motum aliquem naturalem, fed fecundum dependentiam ad Deum, à quo fi defererentur, deficerent ab eo, quod funt, & de hac mutabilitate loquendo, verum eft, quod omnis creatura eft mutabilis, & talis mutabilitas potius fpectat ad confiderationem Philofophi diuini, quam naturalis; altera eft, quæ competit rebus generalibus. & corruptibilibus, & fpectat ad Philofophum naturalem, fed modo prædicto, puta fecundum rationes vniuerfales immutabiles conuenientes rebus, quibus ineft prædicta mutabilitas. l. c. in ob.

Ad quintum dicendum, quod eft peculiare fcientiarum practicarum verfari circa contingentia, vt fic, ficut fpeculatiuarum verfari circa neceffaria, & propterea Philofophus 6. eth. c. 3. non comprehendit practicas fub nomine fcientiæ, quam numerat inter habitus, qui funt virtutes intellectuales, fed compre- l. c. in ob & 6. eth l. 3. p. poft. l 4.

hendit solas scientias speculatiuas. Ratio autem vtriusque est, quia cognitio contingentium non potest habere certitudinem veritatis excellentem falsitatem, & ideo quantum ad solam cognitionem pertinet, contingentia prætermittuntur ab intellectu, qui perficitur per cognitionem veritatis, atque adeo per scientias speculatiuas, quarum finis est veritas, quæ primo, & per se in immaterialibus, vniuersalibus, & necessariis consistit. Quia vero eorundem cognitio maxime vtilis est ad directionem humanarum operationum, circa quam versantur scientiæ practicæ, ideo illorum cognitio ad has spectat, quippe quarum finis est operatio, quæ est circa singularia, quæ sunt contingentia.

ARTICVLVS III.

Vtrum scientia sit etiam de his, quæ sunt per accidens.

p. post. l. 4. VIdetur quod scientia sit etiam de his, quæ sunt per accidens. Quia de illo potest esse scientia, quod habet propriam ratioñe, & causam: scire enim
6. met. l. 2. arbitramur vnumquodque vt dicitur p. post. t. 5. cum causas eius cognoscimus; sed secundum eundem 6. met. t. 5. ens per accidens, & habet propriam rationem, puta esse defectum eius, quod est in pluribus, & propriam causam, puta id, quod est in pluribus, ergo scientia potest esse de his, quæ sunt per accidens.

2 Præterea nomine entis secundum accidens,
11 met. l. 8. vel intelligitur id, quod est in genere accidentium, vel id, quod est conflatum ex duobus prædicamentis, puta ex substantia, & accidente, sed vtroque modo sumptum est scibile. Primo quidem quia plurimæ scientiæ tractant de accidentibus, quæ habent speciem determinatam, & determinatas causas in subiecto. Secundo vero, quia conclusiones cuiuslibet scientiæ sunt tale aggregatū ex subiecto scilicet, quod est vt plurimum substantia, & passione, quæ est accidens, ergo scientia potest esse de ente per accidens.

op 30. q 5. 2. 3 arg 6 & 7. 3 Præterea musica est de numero sonoro tamquam de subiecto, & similiter perspectiua est de linea visuali; sed tam numerus sonorus, quam linea visualis sunt entia per accidens, ergo potest esse scientia de ente per accidens.

p. post l. 48. 6. met l. 2. 11 met. l. 8. l. c. in arg. sed contra. Sed contra est, quod Philosophus p. post. t. 43. docet scientiam demonstratiuam non esse eius, quod est secundum accidens.

Respondeo dicendum, quod de ente per accidens neque est scientia, neque potest esse, vt fuse probat Philosophus 6 met. t. 4. & 5. & 11. met. sum 3. c. 2. Et quidem quod non sit scientia de ente per accidens, manifestum est primo inductione in omnibus scientiis, quia nulla scientia siue practica, siue speculatiua de illo considerat: neque enim ars ædificatoria considerat quid per accidens eueniat habitantibus in domo, quam facit, vtrum accidat eis aliquod triste, vel prosperū, vel talia simul facit cum ipsa domo; hæc enim sunt infinita, quæ non possunt cadere sub artem. Similiter neque ars textoria considerat quid accidat vtentibus panno texto & sic de singulis practicis; Similiter neque etiam speculatiuæ, geometria enim non considerat ea, quæ per accidens conueniūt figuris, sed quæ per se, & similiter de aliis speculatiuis. Secundo idem patet ratione. quia scientia speculatur de ente, sed ens secundum accidens non est ens, sed magis non ens, sicut non est per se, & proprie vnum, ens enim, & vnum conuertuntur. Quod autē nec possit esse scientia de ente per accidens, manifestum est ex tribus, primo ex definitione ipsius entis per accidens, nam omnis scientia, vt dicitur p. post. t. 43. est de eo, quod est vel semper vel vt plurimum, at ens per accidens neque est semper, neque vt plurimum, sed vt in paucioribus, cum sit defectus eius, quod est in pluribus. Secundo ex eo, quod ens per accidens caret principiis, & causis determinatis, quales habet ens per se, nam omnis scientia est ex principiis, & causis per se, & determinatis, at ens per accidens non habet causam per se determinatam; tum quia causa, & effectus debent esse proportionata ad inuicem, vt nimirum sicut effectus per se, & determinatus habet causam per se, & determinatam, ita effectus per accidens habeat causam per accidens, & non determinatam; tum quia alioqui sequeretur, quod omnia essent ex necessitate. Tertio ex proprio obiecto scientiæ, scientia enim omnis speculatur de his, quæ sunt entia secundum rem; at ens per accidens est ens solo nomine, vt patet tum auctoritate Platonis, qui ordinando diuersas scientias circa diuersa subiecta ordinauit scientiam sophisticam circa non ens, rationes enim sophistarum maxime sunt circa accidens, secundum fallaciam enim accidentis fiunt maxime latentes paralogismi, vt dicitur p. elench. c. 4. tum ex rationibus quibus vtuntur sophistæ; nam entium per accidens est alio modo generatio, & corruptio, atque entium per se; horum enim vna est generatio, vt hominis risibilis, illorum vero plures, vt musici, grammatici: tum demum quia catenus vnumquodque est ens secundum rem, quatenus est vnum, sed ex duobus, quorum vnum accidens alteri, non fit vnum, nisi secundum nomen, quatenus scilicet vnum de altero prædicatur, vt cum musicum dicitur esse album, vel è contra non autem ita, quod aliqua res vna constituatur ex albedine, & musica Manifestum ergo est, quod de ente per accidens nullo modo est, neque potest esse scientia.

Ad primum ergo dicendum, quod licet ratio entis per accidens possit per aliquam scientiam considerari, ea tamen; quibus conuenit esse per accidens, non cadunt sub considerationem vllius scientiæ quod est dicere, ens per accidens formaliter sumptum spectare ad aliquam scientiam, non materialiter, de quo tamen est quæstio. Sicut similiter de infinito, secundum quod est infinitum, est aliqua scientia, non tamen de eo, quod est infinitum, cum sit ignotum; de ente autem per se, & materialiter, & formaliter scientiæ pertractant. l. c. in ob.

Ad secundum dicendum, quod nomine entis per accidens intelligitur illud, quod neque habet speciem aliquam in se, neque aliquam causam determinatam, sicut album esse musicum; nam cum vnaquæque scientia consideret proprium subiectum & accidentia per se illius, non nisi entia per se, & secundum rem, quorum neutrum est ens secundum accidens, considerat. l. c. in ob. & 6. met. l. 2.

Ad tertium dicendum, quod musica non considerat numerum, & sonum formaliter, sed considerat formaliter numerum, & materialiter sonum, considerat enim numerum in sono, seu sonos secundum quod sunt secundum numerum proportionabiles. Et similiter perspectiua non considerat formaliter lineam visualem, sed lineam in visu, tamquam formale applicatum materiali. l. c. in ob.

QVÆSTIO XXX.

De Essentia scientiæ quantum ad actum.

Deinde considerandum est de essentia scientiæ quantum ad actum.

CIRCA

CIRCA HOC QVÆRVNTVR DVO.

1 *Vtrum scire conuenienter Philosopho definiatur.*
2 *Vtrum scire simpliciter sit tantum per causas internas.*

ARTICVLVS I.

Vtrum scire conuenienter à Philosopho definiatur.

p.post l 4.& 23. VIdetur quod non conuenienter à Philosopho definiatur scire, quod sit cognoscere rem per causam, propter quam res est, & quod eius est causa, & non conningit aliter se habere. Dicit enim Philosophus p.post. t. 30. Quod scire est effectus demonstrationis; sed ex eodem ibidem sicut duplex est demonstratio, quia, & propter quid, ita & est duplex scire, vnum per effectum, alterum per causam, ergo male definitur scire absolute, quod sit cognoscere causam.

p.post.l.7. 2 Præterea multa sciuntur, quæ tamen non cognoscuntur per causam, vt ea, quæ sciuntur in se, vt principia indemonstrabilia, vel in alio, siue tamquam pars in toto, siue tamquam accidens in subiecto, siue tamquam effectus in causa, ergo scire absolute non est cognoscere rem per causam.

p.post.l.7 & 44.3 d.2 q. p.a.6. 3 Præterea scire est conclusionum, sicut intelligere principiorum, sed in conclusione non est causa, cum medium, quod est causa, non sit in conclusione, ergo scire non est cognoscere causam.

op 70.q.2. ar.2.arg.3 q. p prol.a.3. arg. 2. ad Annib. 4 Præterea Deus est maxime scibilis, sed Deus non habet causam essendi, nec per conseqoens suæ veritatis, ergo scire non est cognoscere causam, propter quam res est, & quod illius sit causa.

p.post, l.4. 5 Præterea potest aliquis per medium probabile, vel per autoritatem cognoscere causam rei, & quod illius sit causa. & quod non contingit alirer se habere. & tamen non dicetur scire, ergo male definitum est scire.

p.post.l. 6 Præterea scientia natoralis est vere scientia: sed ista non procedit ex causis, & immutabiliter babentibus eosdem effectus, nam est vere scientia naturalis de hoc, quod bomo est bipes, vel habeos duas manus cum decem digitis & tamen nascuutur aliquando monstra; & similiter non semper ex semine oliuæ nascitur oliua, ergo falsum est, quod ponitur in vltima parte definitionis nimirum, quod scire est cognoscere non contingere rem aliter se habere posse.

p.post.l. 16. Ibid. Sed contra est quod Philosophus p. post. t. 5. definit scire quod sit cognoscere &c.

Respondeo dicendum, quod prædicta definitio recte tradita est, vt pater consideranti singulas eius partes; nam scire est rem perfecte cognoscere, perfecte autem cognoscere rem est perfecte apprehendere veritatem ipsius, sed eadem sunt principia esse rei, & veritatis ipsius, vt dicitur 2. met. cum ergo causa sit principium esse rei, & per consequens veritatis ipsius, oporter scientem, si est perfecte cognusceus, cognoscere causam rei, propter quam res est; sed qui cognoscit causam tantum, non cognoscit effectum 10 actu, quod est scire simpliciter. sed virtute tantum, quod est scire secundum quid, & per accidens; Cum ergo hic definiatur scire simpliciter, vt dicit Philosophus, oportet scientem, vt simpliciter sciat, etiam cognoscere applicationem causæ ad effectum, vode dicitur in prædicta definitione, & quoniam illius est causa; Et quia scientia est certa cognitio rei, quod vero contingit aliter se habere nullus potest per certitudinem cognoscere, ideo oportet, quod illud quod scitur, non possit aliter se habere; vnde additur in prędicta definitione, & non couringit rem aliter se habere. Cæterum hæc definitio magis est definitio dicens quid nominis, quam quid rei, nam si quis recte consideret, per talem definitionem magis ostenditur quid significet nomen, quam directe aliquid significetur, non enim notificat scientiam, de qua proprie posset definitio assignari, cum sit species alicuius generis, puta si diceremus, quod esset qualitas quædam facilitans intellectum ad recte iudicandum de re per propriam causam, sed ootificat ipsum scire; vnde & à principio dixit scire autem opinamur, & oon dixit, scire est aliquid tale.

Ad primum ergo diceodum, quod Philosophus loquitur de proprio, & perfecto modo sciēdi nam alius modus, quo scitur res per effectum, vel quo dicuntur sciri principia indemonstrabilia, de quo dicit se postea acturum, non est ita proprius, & perfectus. 22.q.9 s p. & 2.c.

Ad secundum dicendum, quod Philosophus definit scire simpliciter, nou autem scire secundum quid, seu secundum accidens, quod est, quando scito aliquo per se sciuntur ea, quæ accidunt ei quodammodo: & hoe modo sciri dicuntor ea, quæ sciuntur in alio, & propterea Philosophus antequam definiat ipsum scire, vt notificet quodnam scire sit illud, quod est definiendum, ita habet. Scire autem opinamur simpliciter, sed non sophistico modo, quod est secuodum accidens. Prima vero principia conclusionum secundum Philosophum p. post. t 6 proprie non sciūtur, sed intelliguntur nam proprie scientia est conclusionum, intellectus autem principiorum. p.post.l.6. Ibid.

Ad tertium dicendum, quod duplex est actus proprius scientiæ, vnus est, cognoscere conclusiones, nō tamen simpliciter, sed resoluendo illas ad prima principia, quod fit per discursum, & inquisitionem, alter, & perfectior est contemplari conclusiones per inquisitionem resolutas in sua principia, & caosas, seu certo cognoscere conclusiones secuodum quod iam sunt reductæ; & habitus scientiæ est qualitas quædam hominem habilitans ad prædictos actus. q.10 de ver. a.9 ad 3.5. d. 31 q 2.a.4 c. & ad 5. pp. 89.2, 6.ad 3.

Vel dic, quod illud, in quo aliquid videtur, est ratio cognoscendi illud, quod in eo videtur, ratio autem cognoscendi est forma rei inquantū est cognita, quia per eam fit cognitio in actu; vnde sicut ex materia, & forma est vnum esse, ita ratio cognoscendi, & res cognita sunt vnum cognitum: & propter hoc vtriusque inquantum huiusmodi est vna cognitio secundum habitum, & secundum actum, & ita non est alius habitus, quo cognoscitur medium demonstrationis, & conclusio, secundum quod medium ad conclusionem ordinatur, sicut oec est alius habitus, quo cognoscitur verbum, & ea, quæ in verbo videotur. 3.d 14 q.1.a p.quæst, 4.c

Vel dic, sicut dictum est q.20. a 5.ad 4.

Ad quartum dicendum, quod sicut ratio oe scientiæ noo est, quod eius subiectum habeat partes præsertim componentes, vel partes subiectiuas, & passiones, ita nec veras causas, sed sufficit, quod habeat aliquid loco passionis, & causæ. In Deo igitur loco passionum sunt attributa, quæ secuodum nostrum modum intelligendi consequuntur substaotiam eiusdem vt dicit Damascenus, & habitodines, & operatiooes eius respectu creaturæ, loco vero caosæ sunt variæ rationes, vt vniformitas in respectu æternitatis, & similia. Vel dic, quod scientia, cuius actus definitur à Philosopho, consistit in motu rationis discurrentis à principiis prioribus ad proprietates, & ideo, si qua res est, quæ ooo habeat principia priora, ex quibus ratio procedere possit, vt sunt in proposito substantiæ separatæ, horum non potest esse scientia, secundum quod a Philosopho accipitur, scilicet prout est demonstrationis effectus. l.c.in ob. p. p. post.l.4. p.post l. 4

p post.l.2.& 44. Ad quintum dicendum secundum Philosophum p. post.t.6. & 44. prima principia, ex quibus procedit demonstratio ad causandam scientiam, non cognoscuntur per habitum opinionis, sed per intellectum, qui dicitur scientia indemonstrabilis, & principium scientiæ. quia est certa cognitio propositionis indemonstrabilis & per se. & necessariæ.

q.29.a.2.ad 3. Ad sextum dicendum, quod conclusiones physicæ sunt in triplici differentia, nam, vt dictum est, aliæ sunt de rebus, quæ sunt semper, & quantum ad tempus, & quantum ad causam, vt hominem esse risibilem; Aliæ sunt de rebus, quæ non sunt semper secundum tempus sunt tamen semper per comparationem ad causam, quia nunquam deficit, quin posita tali causa sequatur effectus, vt Lunam esse priuatam lumine; aliæ denique sunt de rebus, quæ non semper sunt quoad tēpus, neque quoad causam, vt quod homo sit bipes, quod sit habens duas manus cum decē digitis, quod ex semine oliuæ nascatur oliua. & de his omnibus est demonstratio, & scientia, cum hac tamē differentia quod primæ demonstrantur sine vllo addito, secundæ vero & tertiæ demonstrantur cum addito, ratione cuius remouetur omnis defectus, siue ex parte temporis, siue ex parte causæ, ita vt ea de quibus sunt, licet non semper sint, de illis tamen possit esse demonstratio.

ARTICVLVS II.

Vtrum scire simpliciter sit tantum per causas intrinsecas.

2 post.l.9. Videtur quod scire simpliciter non sit tātum per causas intrinsecas Id enim expresse docet, & probat Philosophus 2 post.t 11. sic enim argumētatur scire tunc arbitramur cum causam nouimus: sed causæ sunt quatuor, ergo scire est per quatuor causas.

3.met.l.4. 2 Præterea Philosophus 3. met. t. 3. probat scire simpliciter esse posse per causam efficientem, & finalem: sed hæ causæ sunt extrinsecæ rei, ergo scire simpliciter potest esse per causas extrinsecas.

2 phy l 15. 5 met.l p. 3 Præterea Philosophus 2 phys. t. 91. dicit, quod physica debet demonstrare per causam materialem, sed præcipue per finalem, quia ab illa sumitur ratio necessitatis materiæ: sed physica est vera scientia, vt dicit Philosophus 6.met.t.p.& 11.met.t. 6. ergo demonstratio, & scire, quod est eius effectus, possunt esse per causas extrinsecas.

5.met.l.p & 3 4 Præterea in omnibus, quæ aguntur propter finem, vt in naturalibus, moralibus, & artificialibus, demonstratio potissima sumitur à fine; sed finis est causa extrinseca, ergo demonstratio, & scientia possunt esse per causas extrinsecas.

2.phys.l.15. op. 48. de syllog dem. c 4 p post.l. 10.& 12. 5 Præterea maior demonstrationis affirmatiuæ est in quarto modo dicendi per se, sicut minor in primo, conclusio vero in secundo, & quarto, sed quartus modus est causæ efficientis, ergo scire, quod est effectus demonstrationis, est per causam efficientem, quæ est extrinsecaca.

q 2. de ver. ar.1 arg 20. & 2.4.arg.2. & 6. 6 Præterea Deus habet perfectissimam scientiam rerum omnium, & tamen non cognoscit illas per causas intrinsecas, sed per extrinsecas, puta per efficientem & finalem. nam cognoscit illas per suam essentiam quæ est respectu illarum causa efficiens. & finalis; vel per ideas, quæ cum sint magis remotæ a re, quam essentialia, & accidentalia rei, non possunt habere rationem causæ intrinsecæ, sed extrinsecæ.

2.post.l. 19. 7 Præterea vnius rei est vna tantum causa, vt dicitur 2.post t.35. sed hæc est aliquando extrinseca, puta efficiens, vt eius, quod est fluere folia condensari succum seminis in contactu scilicet folij ad ramum, vt dicit Philosophus ibidem, ergo scientia etiam est per causas extrinsecas.

Sed contra est quod dicit Philosophus 2. phys. t 27. quod tunc maxime scire arbitramur vnumquodque cum scimus propter quid, seu quid est illius; sed quid est, vt idem docet ibidem, & 7. met. t. 2. & 59. significat substantiam rei, quam non constituunt causæ extrinsecæ, sed intrinsecæ rei, ergo scientia est tantum per causas intrinsecas. 2. phys. l. 5. p. de ani. l. 2.

Respondeo dicendum, quod in demonstratione propter quid, quæ est faciens scire simpliciter, mediū est quod quid est; verum vt docet Philosophus 7. met. t. 59. diuerso modo consideratur quod quid est à logico, & à Philosopho Cum enim logicus consideret modum prædicandi, & non existentiam rei, quidquid respondetur ad quid est, dicit pertinere ad quod quid est, siue sit intrinsecum, siue extrinsecum rei, & propter hoc quia quærenti propter quid verbi gratia lapides, & lateres sunt domus, potest responderi per causam finalem, vt si dicas, vt defendat à frigore, temporisque iniuriis. & per efficientem vt si respondeas illa esse domum propter artem ædificatiuam, ideo causa finalis, & efficiens logice pertinent ad quod quid est, & consequenter logice potest fieri demonstratio non solum per causas intrinsecas, sed etiam per extrinsecas, sed Philosophus quia existentiam rerum quærit, finem, vel agentem, cum sint extrinseca rei, non comprehendit sub quod quid erat esse, & ideo demonstratio Philosophica non procedit nisi ex causis intrinsecis, & sic patet ad duo prima obiecta, nam tantum probant logice loquendo, posse fieri demonstrationem simpliciter per causas extrinsecas, non tamen loquendo Philosophice. 7. met. l. 17. p. de ani. l. 2.

Ad tertium ergo, & quartum dicendum, quod ea, quæ sunt ad finem sumunt suam speciem à fine proximo, vt sunt moralia, artificialia. & quædam naturalia non tamen ita, quod finis sit causa intrinseca, sed quia debita proportio illorum ad finem est illis intrinseca, & veluti eorum forma. p.2:q.p.art. 3. c. & ad p. 2.4 c q.15.2. 4.ad 7.q. 2. de malo.2.4 ad 9.

Ad quintum dicendum, quod quartus modus continet quidem causam efficientem passionis, sed non subiecti, de quo dicitur esse scientia, est enim hæc causa definitio subiecti, quæ non nisi causas intrinsecas complectitur. l.c.in ob.& in c.

Ad sextum dicendum, quod quamuis agens naturale vt dicit Auic. non sit causa nisi fiendi, cuius signum est, quod eo destructo non cessat esse rei, sed fieri solum, agens tamen diuinum, quod est influens esse rei, est causa essendi: & quamuis rerum constitutionem non ingrediatur, est tamen similitudo principiorum essentialium ipsius, & idem dico de idea, quæ est ipsamet essentia Dei. l.c.in ob.'& 7.met.l.17.

Ad septimum dicendum, quod sensus Philosophi est, quod vnius rei est vna causa, idest vnum medium in demonstratione, quod est definitio formalis maioris extremi, quæ tamen, si demonstrari indiget de subiecto demonstratur per definitionem subiecti. Manifestum est autem, quod vnius est vna definitio; vnde oportet, quod vnius rei vna tantum sit causa, quæ est medium demonstrationis Cæterum hæc definitio potest esse ex pluribus causis internis, vt si quæras, propter quid homo est corruptibilis, responderi potest tamquam per causas intrinsecas adæquatas, per causam formalem, & materialem, vt si dicas, quia constat ex materia, quæ est potentia contradictionis, vel quia constat forma affecta qualitatibus habentibus contrarium. 2 post. l. 19.

QVÆSTIO XXXI.

De Essentia scientiæ quantum ad habitum.

Deinde considerandum est de essentia scientiæ quantum ad habitum.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR TRIA.

1 *Vtrum scientia habitualis sit collectio specierum intelligibilium.*

2 *Vtrum sit collectio plurium habituum, an vero sit simplex qualitas.*

3 *Vtrum recte definiatur, quod sit qualitas facilitans intellectum ad recte iudicandum de re per propriam causam.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum scientia habitualis sit collectio specierum intelligibilium.

pp 58 a.p.p. a. 50.a.6-14, a.4 63.a p.

VIdetur quod scientia habitualis sit collectio specierum intelligibilium. Quia frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora; Sed in Angelis scientia habitualis nihil importat præter coordinationem specierum intelligibilium, ergo idem etiam importabit in homine.

3.p.q.12 a.2. p.4 32.a.a.c

2 Præterea in anima Christi Domini augebatur scientia acquisita secundum essentiam ipsius habitus sicut & in nobis; sed non augebatur in illa nisi per successiuam generationem specierum intelligibilium, ergo & in nobis augebitur eodem modo, & ita scientia habitualis nihil aliud erit, quam collectio specierum intelligibilium.

p.2.67 a.2. pp.14.1.2.ad a.3.7. le pot a.5.c.

3 Præterea species intelligibilis se habet ad scientiam, vt formale, sicut phantasmata se habent, vt materiale, scientia enim fit per assimilationem, sed hæc fit per speciem intelligibilem, quæ est similitudo rei intellectæ, ergo scientia formaliter nihil aliud est, quam species intelligibiles ordinatæ.

3 d 23.q p.a p 2 ig p p.a. 40 a 4.arg. 2 & q 51 a.2. c 3 d.14 q. p.a.p quæst. a. & 3

4 Præterea scientia habitualis importat ordinem ad actum, sed potentia intellectiua simul cum speciebus intelligibilibus ordinatis est sufficiens principium talis actus, ergo habitus scientiæ sufficienter ex duobus consistet, lumine intelligibili, quod est intellectus agens producens species, & similitudine rei cognitæ, quæ est ipsa species intelligibilis, ergo habitus scientiæ consistit formaliter in ordinatione specierum.

p.2.50.a.a.c.

5 Præterea ad actus naturales, & necessarios non requiritur vllus habitus superinductus potentiæ agenti naturaliter & necessario, vt patet in omnibus agentibus naturalibus, vt in igne calefaciente, & similibus; & inde est, quod res naturales non possunt aliquid consuescere, vel dissuescere, vt dicitur 2. eth. quomodo acquiritur habitus, vt dixit Philosophus 3.eth.c.5. sed posito assensu principiorum, & speciebus intelligibilibus diuersarum conclusionum intellectus est naturaliter, & necessario determinatus ad illis assentiendum, ergo scientia habitualis nihil importat præter species intelligibiles ordinatas.

3.eth.l.5. p peth l.13.

2.eth l 12. 6 eth. l.3. p 2 q 50 a.4 ag. sed contra q.51.a 2.c

S Sed contra est, quod Philosophus in prædicam. qualitatis ponit scientiam in prima specie qualitatis, & 6.eth c.3. scientiam definit esse habitum demonstratiuum; sed nulla species qualitatis est composita ex pluribus speciebus, cuiusmodi sunt species intelligibiles diuersarum conclusionum, ergo scientia habitualis non est ordinatio specierum intelligibilium.

p 2 55 a.5 c. 2 a.q.9 a.1. c.q.16. de malo a 12.c

2 Præterea per habitum scientiæ homo est promptus ad iudicandum de conclusionibus; sed species intelligibiles non pertinent ad iudicium, sed ad apprehensionem, ergo scientia habitualis non est ordinatio specierum intelligibilium.

p.p.89.a 5 c p.2 q.51 a.p. c & ad 2. q.10 de ver. a 2 12 a.p ad

3 Præterea singulæ species, & omnes carent contrariis; sed scientia habet contrarium, ergo scientia habitualis non est species intelligibilis ordinatæ, vel ordinatio specierum intelligibilium.

p.4 d.50 a.2. c & ad 3 p.c g c 56.

Respondeo dicendum, quod de scientia habituali variæ opiniones sunt Philosophi, nam quidam, vt Auic. dicunt scientiam habitualem esse habilitatem quandam in anima ad recipiendas species intelligibiles ab intelligentia agente; Sed hæc opinio non videtur rationabilis, Primo, quia talis habilitas est naturalis, & scientia habitualis est acquisita per actus. Secundo, quia per species intelligibiles redditur intellectus paratior ad perfectius recipiendum cognitionem per influentiam superioris substantiæ, quare frustra datur alia habilitas præcedens in anima. Dicunt ergo alij, vt Algazel scientiam esse sigillationem scibilis in intellectu possibili scientis, seu fieri scientiam in illo, quatenus species intelligibiles per intellectum agentem abstractè recipiuntur in illo, quos sequuntur ex Philosophis quotquot asserunt scientiam habitualem esse collectionem, vel ordinationem specierum intelligibilium. Sed hæc opinio etiam non est conueniens: nam licet ad scientiam necessario requirantur species intelligibiles ordinatæ repræsentantes conclusiones varias, de quibus est scientia, non tamen in hac ordinatione formaliter consistit habitualis scientia, sed tantum causaliter, quod potest esse manifestum ex multis, & primo ex parte ordinationis specierum, nam hæc, sicut & quælibet ordinatio aliquorum ad inuicem est dispositio, vt definit August. dist. 19. late sumpto tali nomine: at huiusmodi dispositio distinguitur contra habitum non solum specie, & genere, sed etiam prædicamento, ergo cum scientia secundum Philosophum loc. supra cit. spectet ad primam speciem qualitatis, puta ad habitum, non potest essentialiter consistere in tali ordinatione. Secundo ex parte ipsarum specierum per ordinem ad intellectum: nam illæ necessario requiruntur ad hoc, vt intellectus sit simpliciter potens considerare conclusionem: at scientia habitualis non requiritur simpliciter ad considerationem, sed tantum ad bene, seu ad facile prompte, ac delectabiliter considerandum, quomodo requiritur quilibet habitus ad actum. Tertio, ex parte specierum per ordinem ad intelligentem vt sic, nam species intelligibilis, sicut & intelligere est quo intelligens formaliter intelligit: scientia enim actualis, sicut & quælibet intellectio fit formaliter per assimilationem, hæc autem inest actui per speciem intelligibilem, at scientia habitualis non est quo quis formaliter intelligit, sed tantum efficienter; nam sine illa potest quis intelligere conclusionem, non tamen potest sine principio formali. Quarto ex parte specierum per ordinem ad actum sciendi: nam scientia habitualis gignitur ex actu sciendi, cum sit promptitudo, & facilitas quædam operandi ex operandi consuetudine comparata, imo & ex vno tantum actu, sicut & vnica demonstratione, vt dictum est, at species intelligibilis non generatur, ex actibus intellectus possibilis considerantis conclusionem, cum illos antecedat, sed ex actibus intellectus agentis. Quinto ex contrariis proprietatibus habitualis scientiæ, & specierum intelligibilium, nam hæ, & singulæ, & omnes simul carent contrariis: at scientia habet contrarium. Sexto ex diuerso modo augmenti scientiæ habitualis, & specierum intelligibilium, nam istæ augentur per veram additionem aliarum specierum superuenientium præcedentibus speciebus: at habitus scientiæ non augetur per additionem alterius habitus aduenientis præcedenti, nam per primam demonstrationem totus acquiritur, &

q.2.de ver.a p ad 6 7. phy.l.6.p.c. g.c.56.10.de ver.a 2.20 a a.c.3 d.14 q p.2 p quæst. 2.& 3.3 p.q. 12.a.2.ad p. p.2.q.50 a.5. arg.p.

a4.de ver a. 4 ad 9.3.d. 14 q.p.a.3. quæst 4 c d. 11.q a.2.4 c. pp.89.a 5. c. q.p. de virt. a 4.ad 9.

pp.14.a.a.ad 1.55 a.p. ad a 2.d.3. q 3. a.p 4 d. 44. q.1.a p a.

t.d.23.q.p a p.4 d 49.q. p.a.e.c. & l. inf.citandis.

p.d.27.q.2 a 1.c. q. de virt.,a 12. ad 4 pp.14.a 2. ad 1.7 de po. a. 5 c.

1.d.23.q.p.a. p c.pp.89.a. 5 c.p 2.52 a. 1.c.& ad 3. a.1.c.64.a.2. ad 3 tab.v. cognitio n. 22 q.28.a.4

10.de ver. a. 6 ad 7.quo 3 a.3. & l. cit.in arg. sed contra.

pp.64.a.5.c vbi Caiet & p.2 54.a. 4 ad 3.

per reliquas demonstrationes diuersarum conclusionum augetur tantum extensiue, quia ad plura extenditur. Rationabilius ergo alij dicunt, quod scientia formaliter importat qualitatem de prima specie, puta habitum, quem sequitur respectus ad scibile. Cuius positionis veritas ex tribus manifesta esse potest. & primo à sufficienti partium enumeratione: non enim scientia habitualis est vel habilitas ad suscipiendas species intelligibiles ab intelligentia agente, vel ordinatio talium specierum, vt dictum est, ergo erit qualitas prædicta, seu habitus. Secundo exordine intellectus ad habitum: nam omne, quod patitur, & mouetur ab alio, disponitur per actum agentis, vnde ex multiplicatis actibus, si vnus tantum non habeat firmitatem, vel vno, fi illam habeat, generatur quædam qualitas in potentia passiua, & motu, quæ nominabitur habitus, sic enim habitus virtutum moralium causatur in voluntate, vt mouetur à ratione, ergo similiter in intellectu quatenus ad assentiendum conclusioni, mouetur a primis principiis per se notis, ex huiusmodi assensu generabitur quædam qualitas, seu habitus scientiæ. Tertio ex connexione scientiæ cum habitu; nam illa sunt omnino essentialiter eadem, quibus conuenit eadem definitio, & eadem ratio necessitatis per comparationem ad actum & idem generationis, & augmenti modus, ita vero se habent scientia habitualis, & habitus, quæ est prima species qualitatis, vt patet discurrenti, nam primo sicut habitus est qualitas non dans simpliciter posse, sed facilius, vnde non est simpliciter necessarius ad agere, sed tantum ad bene agere, ita & scientia habitualis, nam sine hac homo potest assentiri conclusioni, tamen facilius, & perfecte. Secundo sicut ad tria necessarius est habitus, nimirum primo ad hoc, vt quis firmiter, & vniformiter operetur; quæ enim ad agendum habituali propensione carent instabilia sunt, facileque mutantur. Secundo, vt actio perfecta in promptu habeatur, seu vt potentia alioqui indeterminata ad plura ad vnum potius determinetur, quam ad aliud; nisi enim potentia rationalis per habitum aliquo modo inclinetur ad vnum, oporteret semper, cum necesse fuerit operari, præcedere inquisitionem de opere, vt contingit in eo, qui vult considerare nondum habens habitum scientiæ; & qui vult secundum virtutem agere habitu virtutis carens; Vnde Philosophus 3. eth. c. 8. ait, quod repentina sunt ab habitu. Tertio vt delectabiliter perfecta operatio compleatur quod fit per habitum, qui cum sit per modum cuiusdam naturæ, operationem sibi propriam quasi naturalem reddit. Vnde Arist. 2. eth. c. 2. ait delectationem in opere esse signum generati habitus: ita scientia habitualis propter eadem tria requiruntur, & illa tribuitur intellectui, vt eidem eadem tribui per species intelligibiles non possint, vt colligi potest ex dictis: præterquam quod intellectiua potentia ad iudicium, & assensum non solum indiget aliquo determinante ex parte obiecti, sed etiam ex parte potentiæ; nam cum potentia intellectiua sit affecta speciebus diuersarum conclusionum, debet habere aliquid, per quod determinetur ad promptè, firmiter, & delectabiliter vtendum his speciebus potius, quam aliis, & similiter ad considerandum per has potius species susceptas, quam per alias, at species intelligibiles non determinant nisi ex parte obiecti, atque adeo ad solam apprehensionem, non autem ad iudicium, habitus vero scientiæ determinat intellectum ex parte potentiæ, & determinat ad assensum iudicatiuum. Tertio sicut habitus generatur ex actibus potentiæ, cuius est, ita habitus scientiæ, cum sit in intellectu possibili, generatur ex eius actu, vt dictum est. Postremo, sicut habitus intellectuales, qui ex vnico actu ratione suæ firmitatis, & certitudinis generantur, non augentur, vt dictum est, nisi extensiue, ita & habitus scientiæ. Dicendum ergo est, quod scientia habitualis non est ordinatio, vel collectio specierum intelligibilium, sed est qualitas de prima specie, puta habitus cum quodam respectu ad scibile.

p. 2. 49. a. 1. & 2. ad 3. a. 3. ad p. q. 54 a. 4. ad 4. q. 4. de ver. a. 1. c. 9. 21. a. 6. c. 4. p. de virt. a. p. c. & ad 11. & 13. q. 4. a. 1. c. p. p. 84. a. 3. c. 4. d. 11 q. 2. a. 4. c. & ad 4.

p. 1. 3. a. 2. c.

3. d. 23. q. 1 a. p. 4. d. 4. q. p. a. p. c. pp. 5. 1. a. p. c. p. 49. a. p. & 1. c. q. p. de virt. a. p. c. & ad 11. q. 2. a. 2. c. p. 2. q. 49 a. 4. c.

3. e. in refut. primæ opinionis

pp. 89 a. 4. c. 16. de malo a. 11. c.

arg. 4. Contra. opin.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc est discrimen inter intellectum humanum, & Angelicũ, quod ille, qui est infimus in ordine intellectuum, est in potentia respectu omnium intelligibilium, & ideo præter species intelligibiles eget habitu; at hic, quia est in ordine intelligibilium partim actus, partim potentia, quatenus potentia eget speciebus, quatenus actus potest sine habitu se, & alia suo modo intelligere. p. 1. 50. a. 6.

Ad secundum dicendum, quod scientia acquisita in anima Christi augebatur secundum essentiam terminatiue, quia scilicet extendebatur ad plura scibilia secundum vnam rationem scibilis, quam ipsa secundum suam essentiam respicit, & ad quam terminatur per nouatum specierum abstractionem, & acquisitionem, in nobis vero licet augmentum scientiæ sit duplex, aliud secundum essentiam, puta secundum extensionem, seu extensiue, per acquisitionem nouarum specierum circa diuersas conclusiones, non autem per acquisitionem noui habitus, nam habitus ille, qui fuit per primam demonstrationem acquisitus, post secundam, & tertiam, & alias consequẽtes circa alias conclusiones fit perfectior, vt pote ad plura se extendens, eo quod conclusiones, & demonstrationes vnius scientiæ ordinatæ sunt, & vna deriuatur ex alia; aliud vero secundum participationem subiecti, seu per intensionem quatenus expeditius, & clarius vnus homo se habet alio in eisdem conclusionibus considerandis, neutro tamen modo habitus scientiæ componitur ex pluribus entitatibus, vt patet. 3. p. q. 11. a. 1. c. vbi Caiet. p. 1. q. 54. a. 4. & 51. a. 2.

Ad tertium dicendum, quod species intelligibiles, sunt formale scientiæ actualis, ex qua producitur scientia habitualis, nam actualis scientia, quatenus est similitudo obiecti sciti, producitur à speciebus intelligibilibus, & ab illis dependet secundum suam substantiam simpliciter, ab habitu vero scientiæ tantum quoad modum. pp. 14. a. 8. ad 2. q. 7. de pota. 5. c. 4. q. p. a. p. c.

Ad quartum dicendum, quod ad assensum perfectum conclusionis eget intellectus aliquo determinante non solum ex parte obiecti, sed etiam ex parte potentiæ: species autem intelligibilis est tantum determinans ex parte obiecti, habitus vero determinat ex parte potentiæ: Vnde habitus scientiæ sufficiẽter constat ex lumine intellectus agentis, & specie intelligibili si sumatur primum principium actiuum illius ex parte obiecti, secus vero, si sumatur principium actus, quod mouet motum ex parte potentiæ. 3. c. in c. p. 2. 51. a. 2. c.

Ad quintum dicendum quod assensus conclusionis licet posito assensu principiorum sit necessarius, potest tamen habitum generare, quia hic non ponitur ad hoc vt inclinet ad actum consimilem illi, à quo genitus est, quoad modum, sed tantum quoad substantiam, seu speciem, nam actus a quo generatur habitus scientiæ, est inquisitiuus, actus vero procedens ex habitu generato est contemplatiuus, rei iam inquisitæ. Vel dic, quod datur habitus scientiæ, vt inclinet in assensum conclusionis per medium tamquã cohærens per rationem assentiendi, non tamquam rem cognitam, nam hoc secũdo modo pertinet ad habitum intellectus, & præcedit generationem scientiæ, & debet tale medium esse in figura dispositum, primo vero modo pertinet ad habitum scientiæ, & vnico actu virtualiter cum conclusione cognoscitur, & non est in figura dispositum. Vel dic, sicut io e. & ad 4. q. 10. de ver. a. 3. ad 3. p. 2. q. 51 a. 3. c. vbi Caiet. & q. 51. a. 1. ad 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum Scientia habitualis sit collectio plurium habituum, an vero sit simplex qualitas.

p. 2. 54. a. 2. arg. p.

Videtur quod scientia habitualis non sit simplex qualitas, sed composita ex pluribus. Illud enim cuius generatio non simul perficitur, sed successiue constituitur ex multis partibus, sed generatio scientiæ non est simul, sed successiue ex pluribus actibus, ergo scientia constituitur ex pluribus habitibus.

Ibid. arg. 3.

2 Præterea de vna sola conclusione potest haberi scientia actu, & habitu. sed multæ conclusiones pertinent ad vnam scientiam totam, sicut ad geometriam, vel Arithmeticam, ergo tota scientia constituitur ex pluribus.

p. 2. 58. a. 2. arg. p. & arg. sed contra.

3 Præterea nulla qualitas vel forma simplex potest diminui, nam vel tota habetur, vel tota amittitur; sed scientia potest diminui, ergo non est forma simplex sed composita.

q. 8. de ver. a. 16. ad 4.

4 Præterea scientia particularis de vna conclusione est diuersa a scientia alterius conclusionis; sed tota scientia, puta geometria, vel physica comprehendit sub se diuersas scientias particulares, ergo tota scientia non est vnus habitus, & forma simplex; sed constituitur ex pluribus habitibus.

p. 2. q. 54. a. 4. ad 3. & 1. a. p. ad 2. q. 5. de vir. a. 2. ad 5.

5 Præterea habens habitum scientiæ, si non fuerit impeditus ebrietate, vel amentia, potest operari per illum: sed habens habitum scientificum primæ conclusionis in geometria non potest exire in actu sciendi cæteras geometriæ conclusiones, quas nunquam considerauit, ergo habitus scientificus primæ conclusionis distinguitur ab habitu secundæ, & tertiæ, & consequentium, & sic tota scientia non erit simplex qualitas.

q. 1. a. de ver. a. 4. ad 10. & 24. vid. Cas. p. 2. q. 54. a. 4.

6 Præterea habitus habentes diuersas generationes, & corruptiones, intensiones, & remissiones sunt diuersi, sed habitus primæ conclusionis geometricæ, & tertiæ, vel decimæ sunt huiusmodi: nam habitus primæ potest seorsum generari, & intendi absque eo, quod generetur habitus tertiæ, vel decimæ, potest quis obliuisci decimæ, manente habitu primæ, & tertiæ, & reliquarum conclusionum vsque ad decimam, ergo non est idem habitus primæ, & decimæ, & proinde tota scientia constituetur ex pluribus habitibus.

q. 5. de virt. a. 2. ad 4. & 11. & p. 2. q. 65. a. p. ad 4.

7 Præterea habens habitum scientiæ primæ conclusionis potest habere positiuum errorem decimæ, ergo non est idem habitus primæ, & decimæ, alioqui possent esse simul scientia, & error positiuus circa eandem conclusionem.

p. 2. 54. a. 2. ad p.

8 Præterea specie contraria cum differant diuersitate rerum non possunt ad eundem habitum pertinere. nam scientiæ secantur sicut res vt dicit Philosophus 3. de ani. t. 38. sed ad physicam pertinent contraria specie, & patet in elementis, & primis eorum qualitatibus, ergo physica non potest esse vna simplex qualitas.

p. 2. 54. a. 4. arg. sed contra & 7. met. l. 7.

S Sed contra est quod scientia, cum sit qualitas quædam, est forma simplex, sed nullum simplex constituitur ex pluribus, vt dicitur 12. met. t. 37. ergo scientia non constituitur ex pluribus habitibus, sed vnus habitus.

op. de nat. generis c. 5. & 9.

2 Præterea omne prædicatum multiplicatur ad multiplicationem subiectorum; verum enim est dicere, quod homo & equus sunt duo animalia, & similiter quod Petrus, & Paulus sunt duo homines: & contrario est, quia multiplicato superiori, necesse est multiplicari inferius: nam impossibile est, quod multiplicatum superius pertineat ad naturam vnius hominis, vt quod plura animalia pertineant ad naturam Petri: sed habitus est quid superius ad scientiam, vt patet, & quilibet habitus ad scientiam requisitus, cum sit certus, & euidens est scientia, ergo scientia non est collectio plurium habituum.

pp. q. 59. a. 4. c. pluribus in locis p. 2. & 23.

3 Præterea quia gratia perficit naturam secundum modum naturæ, & omnis perfectio recipitur in perfectibili secundum modum eius, Deus infundit super naturalia per modum naturalium; sed habitus virtutum Theologicarum, & virtutum moralium infusarum sunt simplices habitus, ergo & scientia naturaliter acquisita erit simplex habitus, & consequenter, sicut sub obiectu fidei, & virtutum infusarum continentur obiecta partialia specie diuersa, & actus specie diuersi ab illis prouenient, ita similiter sub obiectu scientiæ.

Tab. v. Habitus n. p. p. 54. a. 4. c.

4 Præterea habitus, cum sit perfectio potentiæ, illi commensurata, ita se habet ad suum obiectum, sicut potentia ad suum; sed eadem potentia se extendit ad plura obiecta specie diuersa per actus specie diuersos vt potentia visiua ad colores & lumen, & tactiua ad plures qualitates tangibiles specie differentes, ergo & idem habitus scientiæ poterit se extendere per plures actus specie diuersos ad obiecta specie diuersa: cum præsertim habitus sit medius inter potentiam, & actum, & aliquando sit magis spiritualis, quam sint potentiæ sensitiuæ, quæ sunt immersæ in materia, vt est in proposito habitus scientiæ.

p. 2. q. 54. a. 4. c.

Respondeo dicendum, quod cum scientia sit habitus ad operationem ordinatus, est perfectio quædam potentiæ intellectiuæ: omnis autem perfectio proportionatur, & commensuratur suo perfectibili: Vnde sicut potentia intellectiua, cum sit vna, ad plura se extendit, secundum quod conueniunt in vno aliquo idest in generali quadam ratione obiecti: ita & habitus scientiæ ad multa se extendit, secundũ quod habent ordinem ad aliquod vnum, puta ad vnam rationem specialem obiecti. Si ergo consideremus habitum scientiæ secundum ea, ad quæ se extendit, sic inueniemus in eo quandam multiplicitatem, sed quia ista multiplicitas est ordinata ad aliquod vnum, ad quod principaliter respicit scientia, inde est, quod scientia est qualitas simplex non constituta ex pluribus habitibus etiam si ad plura se extendat: non enim se extendit ad illa, nisi in ordine ad vnum, ex quo habet vnitatem.

Ibid. ad p.

Ad primum ergo dicendum, quod successio in generatione habitus scientiæ non cõtingit ex hoc, quod pars eius generatur post partem. sed ex eo, quod subiectum non statim consequitur dispositionem firmã, & difficile mobilem, & ex eo, quod incipit imperfecte esse in subiecto, & paulatim perficitur, sicut etiam est de aliis habitibus, & qualitatibus

Ibid. ad 3.

Ad secundum dicendum, quod ille, qui acquirit in aliqua scientia per demonstrationem, scientiam vnius conclusionis, habet quidem habitum sed imperfecte, cum vero acquirit per aliquam demonstrationem scientiam alterius conclusionis non aggeneratur in eo alius habitus, sed habitus, qui prius inerat, fit perfectior, vt pote ad plura se extendens, eo quod conclusiones, & demonstrationes vnius scientiæ ordinatæ sunt, & vna deriuatur ex alia.

p. 2. 53. a. 2. ad p.

Ad tertium dicendum, quod habitus scientiæ secundum se consideratus est forma simplex, & secundum hoc non accidit ei diminutio, sed secundum diuersum modum participandi, qui prouenit ex indeterminatione potentiæ ipsius participantis, quæ scilicet potest diuersimode vnam formam

participare, vel quæ poteſt ad plura, vel pauciora extendi.

p d. 35. q. vni a. 5. ad 2. p 2. q. 54. a. 2. ad 2. & q. 50. a. vlt. ad vlt. Vide Cai. p. a. 54. a. 4.

Ad quartum dicendum quod per ſcientiam particularem vel intelligitur habitus totalis ſcientiæ, vt determinatus per demonſtrationem, & medium particulare ad particularem concluſionem, vel ipſa demonſtratio particularis concluſionis; hæc enim ratione medij, quod in ſe includit, eſt actiuum principium habitus ſcientiæ, & pars potentialis illius, ad modum, quo ſpecies intelligibiles in Angelo dicuntur partes illius ſecundum potentiam.

p. 1. 54. a 4. ad 3.

Ad quintum dicendum, quod cum habitus ſcientiæ totus acquiratur, & generetur per primam demonſtrationem, & augeatur per alias demonſtrationes, quatenus per illas præcedens habitus fit perfectior, vt pote ad plura ſe extendens, nunquam talis habitus dicitur principium proximum aſſentiendi concluſionibus reliquarum demonſtrationum, ſicut primæ cõcluſioni, donec earum ſpecies intelligibiles acquirantur, & inter ſe ordinentur; dicitur tamen principium remotum aſſentiendi concluſionibus illatum, quatenus tales concluſiones ordinatæ ſunt cum prima, & ex illa deriuantur. Hinc enim eſt, quod geometer verbi gratia qui acquiſiuit ſcientiam primæ concluſionis per primam demonſtrationẽ, modico ſtudio poteſt acquirere ſcientiam aliarum concluſionum, quas nunquam conſiderauit, proprio ſcilicet ſtudio, vel præceptoris opera in ſe acquirendo, & ordinando ſpecies reliquarum demonſtrationum, ex quibus reliquæ concluſiones deducuntur.

p. 1. 65. art. p. ad 1. q. de virt. a 2. ad 5.

q. 10. de ver. a. 4. ad 1 c. & 14. Vide Cai. p. 2 q. 54. a. 4.

Ad ſextum dicendum, quod cum in ſcientia ſit duplex quantitas, vna extenſiua penes numerum ſcitorum, & altera intenſiua, quæ eſt ex efficacia cognitionis, poteſt habitus genitus per primam demonſtrationem, atque adeo in actu completo reſpiciens concluſionem illius demonſtrationis, & in potentia cæteras concluſiones, ſecundum quantitatem intenſiuam augeri circa vnam concluſionem, & extenſiue minui circa aliam concluſionem ratione obliuionis.

q. 5. de virt. a. 1. ad 4. 8. 11 & p. 1. q. 65 a p. ad 4.

Ad ſeptimum dicendum, quod in eadem ſcientia, puta geometria, error vnius principij inducit errorem in totam ſcientiam, non tamen error vnius concluſionis cauſat errorem alterius. Cuius quidem duplex ratio afferri poteſt, vna eſt, quia in ſcientiis ſpeculatiuis non conuertibiliter ſe habent principia & concluſiones, ſicut contingit in moralibus. Altera eſt, quia in diuerſis concluſionibus vnius ſcientiæ ſunt diuerſa media, per quæ probantur, quorum vnum poteſt cognoſci alio ignorato; & ideo poteſt quis habere ſcientiam vnius concluſionis, & non alterius, niſi remote, propter connexionem, quam habet vna concluſio cum alia, per ordinem ad idem principiũ.

18. q 5. a 3. ad 2.

Vnde non eſt inconueniens quod eandem concluſionem quis remote, & in potentia ſciat, & proxime, & in actu circa illam erret, ratione demonſtrationis falſæ, ex qua deductus eſt falſus aſſenſus concluſionis. & conſequenter quod idem habitus ſit in actu completo circa primam concluſionem, ex cuius demonſtratione genitus fuit, & ſit tantum in potentia circa aliam concluſionem, circa quam quis habet habitum erroris.

1. c in ob.

Tab v. ſcien tia nu. 10. a.

Ad octauum dicendum, quod licet ſpecie contraria differant, diuerſitate rerum, eadem tamen eſt ratio cognoſcendi vtrumque quia vnum per aliud cognoſcitur, & ideo inquantum conueniunt in vna ratione cognoſcibilis, pertinent ad vnum habitum cognoſcitiuum, ſola enim diuerſitas in ratione cognoſcibilis, ſeu in ratione formali obiecti, vt obiectum eſt, & vt ſcibile eſt, non autem in ratione rei inducit diuerſitatem ſcientiarum.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſcientia ſit habitus intellectus iudicatiuus veritatis rei per propriam cauſam.

11. 50. art. 2 arg 3.

VIdetur quod ſcientia non ſit habitus iudicatiuus veritatis rei per propriam cauſam. Quia cũ habitus pertineat ad primam ſpeciem qualitatis, eſt prior, quam potentia, quæ pertinet ad ſecundam ſpeciem: ſed ſcientia non eſt prior intellectu, ergo ſcientia non eſt habitus intellectus.

pp. 89 a. 5. c.

2 Præterea ſcientia, vt docet Philoſophus l. de long. & br vitæ, c. 2. per ſe corrumpitur obliuione, ergo ſcientia eſt in parte memoratiua tamquam in ſubiecto: ſed pars memoratiua eſt ſenſitiua, ergo ſcientia eſt habitus ſenſus interioris, non autem intellectus.

q 10. de ver. a. 1 ad 2 q 16 de malo a. 11. c.

3 Præterea in cognitione perfecta non ſolum eſt iudicium, ſed etiam perceptio, & apprehenſio: ſed ſcientia eſt principium cognitionis perfectæ, ergo non tantum eſt iudicatiuum principium, ſed etiam apprehenſiuum veritatis rei.

p. poſt. l. 7. 3 d. 2. q. 2. art 4. quæſt. 1. ad 3 p 2. 57 art. 1 arg. 2. p. poſt l. 4.

4 Præterea ſcientia, vt docet Philoſophus p poſt. t. 6. eſt tantum concluſionum, ſicut intellectus eſt principiorum: ſed cauſa rei, ſeu medium non eſt in concluſione, ſed in præmiſſis, ergo ſcientia non eſt habitus iudicatiuus rei per propriam cauſam.

Sed contra eſt, quod Philoſophus p. poſt. t. 5. definiens proprium actum ſcientiæ habitualis, dicit quod eſt cognoſcere rem per cauſam.

22. q 9 ar. p. c.

2 Præterea cum homo per naturalem rationem aſſentiat ſecundum intellectum alicui veritati, dupliciter perficitur circa illam veritatem. Primo quidẽ, quia capit eam Secundo, quia de ea certum iudicium habet; ſed poſteriori modo perficitur per ſcientiam: nam quia homo conſequitur certum iudicium de veritate per diſcurſum rationis, ideo ſcientia humana ex ratione demonſtratiua acquiritur, ergo ſcientia eſt habitus iudicatiuus.

22. q 9 a. 2 c arg præced. & l. c 1a c.

3 Præterea certum iudicium de re aliqua maxime datur ex cauſa, vnde ſecundum ordinem cauſarum eſt ordo iudiciorum: ſed per ſcientiam habetur certum iudicium de re, vt dictum eſt, ergo ſcientia eſt habitus iudicatiuus.

22. q 4 a. p. c. p. 1. 54 a. 2. c. 7. met l. 13. & 1. p. de ani. l. 2.

Reſpondeo dicendum, quod prædicta definitio ſciẽtiæ habitualis recte tradita eſt, indicat enim quidditatem ſcientiæ habitualis, quod eſt proprium bonæ definitionis. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quod dupliciter poteſt ſcientiæ quidditas definitione explicari, vno modo, ſecundum communem modum, quo quidditas cuiuſlibet rei metaphyſice definibilis explicatur, puta per eſſentialia, ſeu per cauſas intrinſecas, (nam per cauſas extrinſecas, agentem ſcilicet, & finalem non niſi logice res definitur,) alio modo ſecundum proprium modum, quo ſolet quidditas habitus definiri, quod eſt genus propinquum ſcientiæ, puta per ordinem ad actum & ad obiectum Vtroque autem modo prædicta definitione explicatur ſcientiæ quidditas, priore quidem, nam in illa continentur cauſæ intrinſecæ ſcientiæ, formalis ſcilicet, & materialis, formalis enim cauſa ſcientiæ, ſicut & cuiuſlibet rei accipitur ex eius genere, & differentia, quæ duo deſignantur, cum dicitur, habitus iudicatiuus rei per propriam cauſam, genus enim propinquum ſcientiæ eſt habitus: habitus enim proprie dicitur qualitas, quæ ſecundum ſuam rationem habet, quod non de facili tranſmutatur, quia habet cauſas immobiles, quæque eſt principium prõpte, & faciliter agendi, ad

p. 2. q 55 a. 4. c.

p. 2 49 a 2. ad 5. q. 51. a. p arg. ſed contra 3. d. 11. q. p. a p. c q p de vir. a. 8. ad 6.

distinctionem potentiæ intellectiuæ, quæ est principium cognoscendi, seu agendi absolute, vtrumque autem conuenit scientiæ, nam processus ex necessariis gignit scientiam, omne vero necessarium est immobile. (q.10. de ver. a.9. arg.4. c. p. 70. q.6. a. p. d. 33. q. p. a. p. c. 22. q. 9. a. p. & 2.) Præterea scientia est principium, quo intellectus prompte, & facile iudicat de proprio obiecto. Differentia vero designatur, cum dicitur, indicatiuus rei per propriam causam, nam scientiæ nomen significat certitudinem iudicij. Duplex autem est obiectũ iudicij, vnum est notum per se, & habitus perficiens intellectum ad considerationem, & iudicium huius obiecti dicitur intellectus, (p. 2. 57. a. 2. c. 22. q. 9. a. p. & 2.) alterum est notum per aliud, puta per causam, & habitus perficiens intellectum ad iudicium istius obiecti dicitur scientia. Non habet autem scientia causam materialem ex qua, sicut nec alia accidentia, sed habet materiam circa quam, & in qua, quarum hæc est subiectum, quod designatur per particulam intellectus, illa vero est obiectum scientiæ, quod indicatur per illa verba, rei per causam propriam. (22 q 4 a 5. c.) Posteriori vero modo eadem definitione explicatur etiam scientiæ quidditas; nam cum scientia sit habitus, debet definiri per ordinem ad actum, & ad obiectum, actus autem proprius scientiæ est iudicium, vt dictũ est, hoc enim est completiuum cognitionis, (22. q. 173. a 2. c. 4. d. 4. q. 2. a. 2. quæst. 3. ad 2.) ad cuius perfectionem pertinet scientia; obiectum autem est notum per aliud, hoc autem est res habens propriam causam suarum passionum, & sic manifestum est, quod recte tradita est definitio scientiæ habitualis

(p. 2. q. 50. a. 2. ad 3.) Ad primum ergo dicendum, quod habitus præmittitur potentiæ, secundum quod importat dispositionem ad naturam, potentia autem semper importat ordinem ad operationem, quæ est posterior, cum natura sit operationis principium, sed habitus, cuius potentia est subiectum, vt est in proposito scientia, non importat ordinem ad naturam, sed ad operationem, vnde est posterior potentia. Vel potest dici, quod habitus præponitur potentiæ, sicut completum incompleto, & actus potentiæ; actus enim naturaliter est prior, est tamen posterior potentia ordine generationis, & temporis, vt dicitur 7. met. t. 17. & 9. met. t. 13. vsque ad 19.

(3. c. in obiect. & ad 4. p. 2. q. 50. a. 4 ad 3. 67. a. 2. c. & ad p. & 2.) Ad secundum dicendum, quod habitus scientiæ partim est in viribus sensitiuis, partim in intellectu, vt patet ex actibus, ex quibus habitus scientiæ acquiritur, qui sunt per conuersionem ad phantasmata, quæ sunt in prædictis viribus; sed sicut actus intellectus principaliter quidem, & formaliter est in ipso intellectu, materialiter autem, & dispositiue est in viribus inferioribus, ita & habitus. Quare quantum ad id, quod est materiale in habitu scientiæ, est in sensu, & ideo corrumpitur obliuione, quantũ autẽ ad id, quod est formale, non corrumpitur obliuione, sed tantum, vt docet Philosophus l. de longitud. vitæ, per falsam argumentationem.

(22. q. 171. a. 2. c. q. 12. de ver. a. 3. ad 2.) Ad tertium dicendum, quod habitus scientiæ non est inchoatiuus cognitionis, sed perfectiuus, & completiuus illius, & ideo non consistit in eo, quod sit perceptiuus, vel apprehensiuus obiecti, sed in eo, quod sit indicatiuus; iudicium enim est completiuum cognitionis.

(p. 2 q. 57. a. 2 ad 2. 3 d. 14. q. p. a. p. quæst. 4. c.) Ad quartum dicendum, quod principia demonstrationis dupliciter possunt considerari, vno modo seorsim, absque eo, quod considerentur conclusiones. Secundo simul cum conclusionibus, prout principia in conclusiones deducuntur, seu medium in ipsis ordinatur ad conclusionem. Considerate principia, & medium secundo modo pertinet ad scientiam, quæ considerat conclusiones, sed considerate principia, & medium primo modo, seu secundum se ipsa spectat ad intellectum. Vel dic, quod causa, vel principium dupliciter potest considerari, vno modo secundum se, & formaliter, & hoc modo consideratio causæ, & principij spectat ad intellectum. Alio modo, quatenus causa virtualiter est in effectu, & principium in conclusione, quatenus nimirum assentimur conclusioni propter principium virtualiter participatum in illa, & hoc modo consideratio causæ, & principij pertinet ad scientiam. (p. 2. q. 8. a. 5. c. q. 1. a. 4. c.)

QVÆSTIO XXXII.

De Proprietatibus scientiæ.

Deinde considerandum est de proprietatibus scientiæ.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR SEPTEM.

1 *Vtrum vna sit scientia rerum omnium.*
2 *Vtrum scientia sumat suam vnitatem à subiecto, vt res est, an vt scibilis est.*
3 *Vtrum distinctio scientiarum sumatur ex principiis, an ex subiecto.*
4 *Vtrum certitudo sit propria scientia.*
5 *Vtrum vna scientia sit alia certior.*
6 *Vtrum vna scientia sit alia nobilior.*
7 *Vtrum vna scientia minus certa de obiecto nobiliori sit simpliciter dignior scientia certiore, sed de obiecto minus nobili.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sit vna scientia rerum omnium.

Videtur quod sit vna scientia rerũ omniũ. Docet enim Philosophus, & probat 3. met. t. 6. quod (3. met. l. 6) datur vna scientia de omnibus substantiis, & per cõsequens de omnibus per se accidentibus, quia inquit, si non est vna scientia de omnibus substantiis, non posset assignari, cuius substantiæ esset consideratiua scientia metaphysica, vel naturalis; nam cum omnis substantia inquantum substantia sit principaliter ens, non videtur, quod ad scientiam principalem, qualis est metaphysica, magis pertineat vna substantia, quã alia, & sic dabitur tantum vna scientia de omnibus substantiis, puta Metaphysica, quæ similiter considerabit omnia per se accidentia illius, & sic nihil relinquetur considerandum alij scientiæ.

2 Præterea Philosophus in 4. metaph. t. 2. dicit, quod vnius scientiæ genere est speculari quot sunt species (4 met. l. p.) entis, & species specierum; sed res omnes vel sunt species entis, vel species specierum, ergo datur vna scientia rerum omnium.

3 Præterea dixit Philosophus 11. met. sum. 2. c. 1. quod (11. met. l. 4.) naturalis, & mathematica sunt partes metaphysicæ; (op. 70. q. 5. ar. p. arg. 6.) sed totum non diuiditur contra partes, ergo datur vna scientia rerum omnium.

4 Præterea definitio, seu quod quid est ratio osten- (6 met. l. p.) siua alicuius de aliquo, puta passionis de subiecto, (2. post. l. 2 4.) cum sit principium demõstrationis, vt dicitur 2. post. t. 1. sed ad solam metaphysicam, vt dicitur 6. met. t. 2. spectat considerare quodquid est rei, sicut & an est; vnde & quælibet scientia particularis vtrumque supponit de suo subiecto, ergo etiam ad metaphysicam spectabit considerare omnes passiones rerum, & sic præter illam non erit vlla alia scientia.

5 Præterea scientia cum sit perfectio intellectiuæ (p. 2. q. 54. a. 4. c.) potentiæ debet esse illi proportionata tamquam pro-

ptio perfectibili, ergo sicut potentia intellectiua est vna, ita & eius perfectio erit vna, & per consequens erit tantum vna scientia. Sed dices, quod proportio scientiæ ad intellectum tantum in eo est, quod sicut intellectus vnus existens se extendit ad plura conuenientia in vna ratione, ita & habitus scientiæ.

q. 15. de ver. a. 1. ad 11. 6 Sed contra, diuersæ perfectiones sunt diuersorum perfectibilium, cum proprius actus respiciat propriam potentiam; sed scientia est perfectio, ergo in vna potentia intellectiua erit tantum vna scientia, non plures, & sic vna tantum erit scientia rerum omnium.

p. 1. 54. art. p. arg. p. q. p. de vn. a. 12. arg. 4. 7 Præterea eorum, quæ secundum idem distinguntur, multiplicato vno multiplicatur & aliud; sed secundum idem distinguuntur intellectus, & scientia, puta secundum actus, & obiecta, ergo similiter multiplicabuntur, sed potentia intellectiua est vna, ergo & scientia rerum omnium erit vna.

q. ? prol. sent. a. 1. arg. sed contra op. 70. q. 5. a. p. c. 8 Præterea quæcunque conueniunt in vna ratione, possunt ad vnam scientiam pertinere, nam propterea tantum vna scientia Theologica datur de rebus omnibus, sed omnes res possunt conuenire in vna aliqua ratione, tum materiali, puta in ratione entis, tum formali, puta in abstractione a materia, & motu, ergo potest dari vna scientia rerum omnium.

3. met. l. 4. Sed co͂tra est, quod Philosophus 3. met. t. 6. expresse dicit, quod non est rationabile ponere vnam scientiã omnium substantiarum, quia sequeretur, inquit, quod esset vna scientia de omnibus per se accidentibus, quod est falsum.

6. met. l. p. 11. met. l. 3. & 4. 2 Præterea Philosophus 6. met. t. 2. & 11. met. sum. 1. c. p. diuidit scientiam in tria genera, nimirum in Naturalem, Mathematicam, & Metaphysicam, ergo non est vna scientia rerum omnium; sed plures.

1. 2. q. 47. a. 11. c. p. 2. 54. 2. 3. q. 65. a. 4. c. Respondeo dicendum, quod necesse est dicere plures esse sciẽtias, non vnam rerum omnium. Quod enim non possit esse vna scientia, quæ simul sit practica, & speculatiua, sed necesse sit illas esse inter se distinctas, tripliciter patet, & primo ex commune ratione habitus, nam habitus specie, vel genere distinguuntur secundum diuersitatem specificam, vel genericam obiectorum, quæ attenditur penes rationẽ formalem specificam, vel genericam ipsorum; ratio autem formalis omnium, quæ sunt ad finem, attenditur ex parte finis, & ideo necesse est, quod ex relatione ad diuersos fines diuersificentur species habituum, & consequenter scientiæ, diuersi autem fines sunt cognitio veritatis, & operatio, quarum illa est finis scientiæ speculatiuæ, hæc practicæ, vt dicitur 2. met. t. 2. Secundo ex processu, qui reperitur in scientia. Cum enim processus cuiuslibet scientiæ sit quasi quidam motus rationis, cuiuslibet autem motus vnitas, & distinctio sumatur principaliter ex termino, oportet, quod distinctio scientiarum sumatur ex distinctione terminorum, sunt autem termini genere distincti cognitio subiecti, & constructio eiusdem, ergo cum scientia speculatiua terminetur ad cognitionem sui subiecti, & practica ad constructionem, necessario erunt inter se genere distinctæ. Tertio ex conditione sapientiæ, quæ est inter scientias speculatiuas nobilissima, hæc enim vt probat Philosophus 6. eth. c. 7. nullo modo potest esse eadem cum scientia ciuili, quæ est practica, nam si eadem esset, inquit, cum illa, sequeretur, quod essent multæ sapientiæ; non enim potest esse vna aliqua ratio circa ea, quæ sunt bona omnibus animalibus, sed oportet, quod circa singula animalia sit altera consideratio, considerando quid sit bonum vnicuique vt patet in simili in medicina, quæ non potest esse vna omnium, sanũ enim, sicut & bonum alterum est in hominibus, & piscibus, oportet autem esse vnam solum sapientiam; quia ad eam pertinet considerare, quæ sunt communia omnibus entibus; vnde relinquitur, quod politica, quæ est gubernatiua humanæ multitudinis, non potest esse sapientia simpliciter, & per consequens non potest esse eadem scientia practica, & speculatiua. Quod vero scientia speculatiua no͂ possit esse vna, sed necessario tres esse debeant ad minimum, manifestum esse potest ex duplici capite, & primo ex medio demonstrationis, cuius effectus est scientia. Cum enim definitio sit medium demonstrationis, & per consequens principium scientiæ, oportet, quod ad diuersum modum definiendi sequatur diuersitas in scientiis speculatiuis, datur autem triplex modus definiendi genere diuersus, quædam enim definiuntur cum materia, vt corpora naturalia, & horum est sciẽtia naturalis: quædam definiuntur sine materia sensibili, non autem sine materia intelligibili, vt numeri, figuræ, & quantitas, & de his est Mathematica, quædam denique definiuntur sine materia sensibili & intelligibili, vt ens in communi, & substantiæ immateriales, & de his est Metaphysica. Secundo ex genere scibili, quod potissimum consideratur in scientia. Sicut enim vnitas scientiæ sumitur ab vnitate principiorum in genere scibili, ita etiam scientiarum diuersitas sumitur ex diuersitate principiorum in genere scibili: distinguuntur autem genera scibilium ex modo cognoscendi: modi vero cognoscendi diuersi sunt tres, nam alio modo cognoscuntur ea, quæ definiuntur cum materia sensibili, vel intelligibili, & ea, quæ sine vlla materia: nam aliud genus scibilium est corpus naturale, & corpus mathematicum, & ens in communi, ergo scientiæ genere diuersæ tres sunt. Vnde manifestum est, quod non est vna scientia rerum omnium. 6. met. l. p. 11. met. l. 7. op. 70. q. 6. a. 3. c. pp. 85. a. p. ad 2. p. post. l. 41.

Ad primum ergo dicendum, quod omnes substantiæ dupliciter possunt considerari, vno modo, quatenus sunt substantiæ, altero, quatenus sunt tales substantiæ; consideratio substantiarum priori modo spectat ad metaphysicum, & consequenter spectat ad eundem consideratio communium accidentium illarum; consideratio vero substantiarum posteriori modo spectat ad diuersas scientias, nam cum inter substantias quatenus tales sunt, seu materialiter sumptas sit ordo, nam primæ substantiæ sunt substantiæ immateriales, secundæ vero sunt mobiles, & corporales, illarum consideratio proprie pertinet ad primum Philosophum, harum vero ad naturalem. 3. met. l. 6. 4. met. l. p.

Ad secundum dicendum, quod sensus Philosophi est, quod cum omnia entia sint vnius generis, aliquo modo oportet, quod omnes species eius, inquantum sunt ens, pertineant ad considerationem vnius scientiæ, quæ est generalis, & species entis quatenus sunt diuersæ, pertineant ad species scientiæ generalis, seu ad speciales scientias, & hunc sensum planius declarat alia versio, quæ ita habetur, quapropter, & entis inquantum ens est, quascunque species speculari vnius est scientiæ genere, & species specierum. Sic ergo Metaphysica considerat omnia entia, omnesque substantias, inquantum sunt substantiæ, & entia; cæteræ vero speciales scientiæ considerant particulares substantias, & entia secundum particularem, & propriam rationem ipsorum, nimirum inquantum sunt tales substantiæ, puta leo, bos, & similes. 4. met. l. p. 11. met. l. 4.

Ad tertium dicendum quod duobus modis possu͂t Physica, Mathematica, & Metaphysica considerari, vno modo, ex parte rei, quam considerant, & sic quia Metaphysica considerat ens, inquantum ens, & per consequens omnia entia, quatenus conueniunt in ratione entis. Naturalis vero, & Mathematica consi- op. 70. q. 5. a. p. ad 6. 3. d. 27. q. 1. a. 4. quæ. a c. & 11. met. l. 5.

derant entia particularia secundum proprias rationes, ideo Metaphysica dicitur scientia vniuersalis, & generalis, physica vero, & mathematica dicuntur scientiæ particulares, & speciales atque adeo species, & partes illius. Alio modo considerari possunt ex parte rationis formalis, sub qua considerant sua obiecta & sic quia ratio formalis obiecti Metaphysicæ est specialis, & particularis, sicut ratio formalis obiecti Naturalis, & Mathematicæ, propterea sicut hæ dicuntur scientiæ speciales, ita & Metaphysica, & per consequens illæ non sunt partes huius, sed sunt scientiæ ab ista distinctæ.

5 & 6 met. l. p. 11. met. l. 4.

Ad quartum dicendum, quod sicut Metaphysicus non considerat entia in particulari secundum propriam rationem, sed secundum quod sunt entia, ita cum vnumquodque habeat esse per suam quidditatem, considerat quidditates eorum secundum prædicata communia, non secundum propria, sicut & principia communia particulariter accepta a scientiis particularibus considerari in sui communitate; & ideo necesse est præter Metaphysicam dari alias scientias, quæ per definitionem sui subiecti; (quam tamen accipiunt, vt docet Philosophus 6. met. t. p. vel per sensum, & motum, quomodo accipit scientia naturalis qoid sit animal; vel à superiori scientia, quomodo geometer accipit à primo Philosopho quid sit magnitodo,) secundum propria prædicata demonstrant de illo accidentia per se illius.

p. 2. st. ,a. p. & 4. c.

Ad quintum dicendum, quod proportio habitus ad potentiam consistit in eo, quod dictum est ad argumentum, non autem in eo, quod obiectio supponit, nam sicut in eadem potentia possunt esse plures habitus, ita & plures scientiæ, cuius ratio est, quia subiectum scientiæ, sicut & cuiuslibet habitus est potentia passiua; potentia enim actiua tantum non est alicuius habitus subiectum; potentia autem passiua comparatur ad actum determinatum vnius speciei, sicut materia ad formam; eo quod sicut materia determinatur ad formam vnam per vnum agens, ita & potentia passiua ratione vnios obiecti actiui determinatur ad vnum actum secundum speciem. Vnde sicut plura obiecta possunt mouere eandem potentiam passiuā intellectus, ita illa potest esse subiectum diuersorum actuum, & perfectionum secundum speciem: habitus autem, & consequenter scientiæ sunt quædam qualitates, & formæ inhærentes potentiæ, quibus determinatur potentia ad determinatum actom secundom speciem; vnde ad vnam potentiam possunt pertinere plures habitus, & consequenter plures scientiæ.

q. 15. de ver. a. 2. ad 11.

Ad sextum dicendum, quod quando perfectio complet perfectibile secundum totam eios capacitatem, impossibile est vnius perfectibilis esse plures perfectiones in eodem ordine, & ideo non potest esse quod materia perficiatur simul duabus formis substantialibus, quia vna materia non videtur esse capax nisi vnius formæ: secus aotem est de formis accidentalibus, quæ non perficiunt sua subiecta secundum totam suam potentiam: vnde possibile est plura accidentia esse vnius perfectibilis. Quia ergo habitus sunt accidentales perfectiones potentiarum, nam superueniont post completam rationem potentię, ideo possunt esse plures, & proinde plures scientiæ possunt esse in eodem intellectu.

a 2. 47. a. 5. c. 3. d. 31 q. p. a. p q. p c. d. 15. q. 2 a. 1. q. 2. ad 3 q. p. de virt. a. 12. ad 4. p. a. 51. a. p. ad p. & a. 4. c.

Ad septimum dicendum, qood, cum in vna potentia sint plures habitus, & in vno intellectu cōseqoenter plures scientiæ, non secundum eandem rationem formalem obiecti distinguuntor potentiæ & habitus, atque adeo intellectus ab aliis potentiis animæ, & scientiæ inter se, sed maior diuersitas obiecti requiritur ad diuersitatem potentiarum, quam ad diuersitatem habituum & scientiarum, vt scilicet. sicut in rebus naturalibus diuersitas specierum est secundum formam, diuersitas autem generum est secundum materiam, vt dicitur 5 met. t. 16. ea enim sunt diuersa genere, quorum materia est diuersa, ita etiam diuersitas obiectorum secundum genus faciat distinctionem potentiarum. Vnde Philosophus in 6. eth. c p. dicit, quod ad ea, quæ sunt genere altera, sunt etiam animæ particulæ aliæ. diuersitas vero obiectorum secundum speciem, seu secundom minus generalem rationem, quam sit ea, secundum quam distinguuntur potentiæ faciat diuersitatem actuum secundum speciem, & consequenter habituum, atque adeo scientiarum Sumitur autem diuersitas generica potentiarom ex obiecto, secundum rationem generalem, seu secundum quod obiectum respicit actom simpliciter. quia potentia est secūdum quam simpliciter possumus aliquid, est enim principium agendi absolute; diuersitas vero habituum, & scientiarum sumitur ex specialibus rationibus obiecti, & in proposito. diuersitas scientiarum sumitur ex diuersitate principiorum, & mediorum; nam cum habitus sit principium agendi prompte, & faciliter, debet illorum distinctio sumi ex iis, ex quibus prouenit talis facilitas quæ in scientiis sunt media, seu modi cognoscendi, & definiendi, qui cum sint varij, & diuersi inter se necessario debent variare, & diuersificare ipsas scientias, ita vt vna scientia de rebus omnibus sufficere non possit; præterquam quod mediū in scientia est formale obiecti id autem, quod consideratur in scientia, est materiale, potius autem est in scientia formale, quam materiale.

2. q. p a p. c 9. q. a. 1 ad 3

q. p. prol. sent. a. p. c & l. c. in c. huius art.

Ad octauoin dicēdum, quod potest dari vna scientia Theologica de rebus omnibus, non solum secundum rationes communes, sed etiam proprias, non sic vna scientia Philosophica: cuius ratio est, quia quanto cognitio altior est, tanto est magis vnita, & ad plura se extendens: vnde intellectus Dei, qui est altissimus, per lumen, qood est ipse Deus, omnium rerum cognitionem distinctam habet. Quia ergo scientia nostra Theologica altissima est, & per lumen diuinæ inspirationis efficaciam habens, ipsa vnica manens non multiplicata diuersarum rerum considerationé habet, tam in communi, quam in particulari: at vero scientia Philosophica vna existens non potest omnia considerare: vel enim illa tantum considerat vt sunt entia, seu secundum communem rationem entis, quomodo facit Metaphysica, & tunc necessario dandæ sunt præter Metaphysicam aliæ scientiæ, puta Physica, & Mathematica considerantes entia in particulari secundum proprias eorum rationes: nam cum ratio entis sit diuersificata in diuersis, non est sufficiens ad specialem rerum cognitionem, vel illa cōsiderat secundum proprias rationes singulorum, & tunc cum istæ rationes exigant diuersos modos cognoscendi, & definiendi, ex quibus sumitur diuersitas rationum scibilium, vt dictum est, necessario constituuntur, plures scientiæ.

8 met. l. p. 4 met. l. p.

ARTICVLVS II.

Vtrum scientia sumat suam vnitatem à subiecto, vt res est, an vero vt scibile est.

Videtur quod scientia sumat suam vnitatem à subiecto, vt res est, non vt scibile est. Dicit enim Philosophus 3. de ani. t. 38. qood scientiæ secantur sicut res, ergo quælibet scientia habet suam vnitatem a subiecto vt res.

pp 78. q. 2. p. arg. 7. p. 4. 35. q. p 3 a. arg. 4.

vnitatem à subiecto; sed ab eodem sumitur distinctio, à quo vnitas, per idem enim constituitur aliquid vnum, & distinctum ab alio. ergo scientia sumit suam distinctionem à subiecto, non autem à principiis.

p post. l. 41.
2 Præterea in vna, & eadem scientia, vt in musica considerantur plura, & diuersa principia. Cum enim voces humanæ sint diuersæ naturæ à sonis inanimatorum corporum, necessario debent etiam habere diuersa principia, ergo diuersitas principiorum non est sufficiens ad scientias diuersificandas.

p 1.54.a.2.c.
3 Præterea scientia est habitus dicens ordinem ad obiectum; sed omnia, quæ dicuntur secundum ordinem ad aliquid, distinguuntur secundum distinctionem eorum, ad quæ dicuntur, ergo scientiæ distinguuntur secundum distinctionem subiectorum, vel obiectorum, non autem principiorum.

Ibid arg 2. sed contra & a.3 & q. 60.a.p c.
4 Præterea scientia actualis, sicut & quilibet actus ab alio differt specie secundum obiecta; sed habitus, & per consequens habitualis scientia est dispositio ad actum, ergo etiam scientia differt ab alia scientia specie per subiectum, non autem per principium.

p post l 41.
1 Sed contra est autoritas Philosophi p. post. t. 43. vbi dicit, quod scientiæ sunt diuersæ, quarum principia sunt diuersa.

p.1.54.a.2. ad 3.
2 Præterea ita se habet principium in demonstratiuis, sicut finis in practicis, vt dicitur 2. phys. t. 89. & 7. eth. c. 8. sed diuersitas finium diuersificat virtutes, ergo & diuersitas principiorum actiuorum diuersificabit scientias.

Ibid arg 2. p p. q. p a. p. ad 2.
3 Præterea diuersæ scientiæ eandem conclusionem demonstrantes non aliter inter se distinguuntur, quã quia per diuersa media illam demonstrant; vt naturalis probat terram esse sphæricam, quia partes eius vndique eam, & æqualiter concurrunt ad medium. Astrologia vero, quæ est scientia media inter naturalem, & mathematicas eandem conclusionem probat alio modo, puta ex figura eclipsis Lunaris, vel ex hoc, quod non eadem sydera ex omni parte terræ aspiciuntur; sed medium demonstrationis est principium actiuum scientiæ, ergo scientiæ diuersificantur per diuersa principia.

2 phys l. 3.

1 d. 35 q p a. p. c.
Respondeo dicendum, quod diuersitas scientiarum sumitur ex diuersitate principiorum in genere scibili, & non ex subiecto; Tribus autem modis potest hoc esse manifestum, & primo ex diuersa habitudine, quę inest potentiæ, & habitui, cuiusmodi est scientia, ad obiectum. Cum enim in potentia intellectiua sint plures scientiæ, sicut & habitus, aliqua diuersitas sufficit ad distinguendum habitus, & scientias, quæ non sufficit ad distinguendas potentias, quia potentia alio modo comparatur ad actum, quam habitus: vnde & secundum alteram rationem obiectum vtrique respondet; potentia enim est principium agendi absolute, sed habitus est principium agendi prompte, & faciliter; & ideo obiectum secundum illam rationem, secundum quam se habet ad facilitatem actus, respondet habitui; & ideo diuersitas materiæ, vel obiecti in ordine ad ea, quæ faciunt facilitatem in actu, facit diuersitatem habitus, & non potentiæ. Quia ergo in scientiis facilitas cõsiderationis est ex medio, propterea diuersitas materiæ secundum quod est determinabilis per diuersa media, & principia, facit diuersas scientias, sicut naturalis, quæ ex effectibus, & his, quæ apparent in sensu, demonstrat, à mathematica differt, quæ circa suam materiam ex iisdem principiis, & mediis procedere non potest. Secundo ex diuersitate rationis materialis, & formalis in obiecto scientiæ. Cum enim scibile sit proprium obiectum scientiæ, non diuersificantur scientiæ secundum diuersitatem materialium scibilium sed secundum diuersitatem formalium. Sicut autem formalis ratio visibilis sumitur ex lumine, per quod color videtur, ita formalis ratio scibilis accipitur secundum media, quæ sunt actiua principia, per quæ aliquid scitur; & ideo quantumcumque sint aliqua diuersa scibilia per suam naturam, dummodo per eadem principia sciantur, pertinent ad vnam scientiam, quia iam non erũt diuersa, inquantum sunt scibilia, sunt enim per sua principia scibilia; sicut patet, quod voces humanæ multum differunt secundum suam naturam à sonis inanimatorum corporum, sed quia secundum eadem principia attenditur consonantia in vocibus humanis, & sonis inanimatorum corporum, eadem est scientia musica, quæ de vtrisque considerat, si vero sint aliqua eadem secundum naturam, & tamen per diuersa principia considerẽtur manifestum est, quod ad diuersas scientias pertinent; sicut corpus mathematicum non est separatim subiecto a corpore naturali; quia tamen cognoscitur per principia quantitatis. corpus autem naturale per principia motus, non est eadem scientia Geometria, & naturalis; & similiter vna, & eadem conclusio potest ad diuersas scientias pertinere, vt quod terra sit rotunda ad Astrologum, & naturalem: quia tamen vterque illam demonstrat per omnino diuersa principia in esse scibili, Astrologus enim illam demonstrat per media mathematica, vt per figuras eclipsium, vel per aliud huiusmodi; naturalis vero per medium naturale, sicut per motum grauium, vel per aliud huiusmodi: tota vero virtus demonstrationis, quæ est syllogismus faciens scire, dependet ex medio, quod est tamquam principium actiuum, propterea ratione diuersorum principiorũ actiuorum Astrologus, & naturalis tum in ordine ad prædictam conclusionem, tum in ordine ad alias cõclusiones, quas considerant, essentialiter inter se distinguuntur. Tertio ex diuersitate scibiliũ, hæc enim oritur ex diuerso modo cognoscendi, hic vero ex diuerso modo definiendi, nam alio modo cognoscuntur ea, quæ definiuntur cum materia, atque ea, quæ sine materia. Vnde aliud genus scibilium est corpus naturale, & aliud corpus mathematicum: at definitiones sicut sunt, vt dicitur 2 post. t. 2. principia demonstrationum, ita sunt principia scientiæ, quæ est effectus demonstrationis, ergo scientiæ diuersificantur secundum diuersa principia in genere scibili.

p post. l. 41. q. 2 de verit. art. 13. ad 6. p p q p. 4 p. ad 2. & a. 5. c. c p 2. q. 54. a. 2. ad 2. & q. 57 a 2. ad 2. & q. 57. a. 2. c. op 70 q. 5. a. p. c. 22 q p. a p. c. & q. 3. a. 2. ad 3.

6. met. l. p. p. phys. l. p. p. post. l 41. 5. d 14. q. 2. art. 2. qu. 4. ad 2.

Ad primum ergo dicendum, quod distinctio scientiarum est à subiecto per ordinem ad diuersa principia, & media, vt dictum est: nam res diuersæ non faciunt diuersitatem scientiarum, nisi quatenus requirunt diuersam rationem cognoscendi, quæ est per varios modos definiendi, atque adeo per diuersa principia in genere scibili.

p. post. l. 41.
Ad secundum dicendum, quod non quæcunque pluralitas simpliciter principiorum facit diuersitatẽ scientiarum, sed diuersitas in genere scibili, sicut & vnitas eorundem in eodem genere scibili facit ad vnitatem scientiarum.

3. d. 33. l. c.
Ad tertium dicendum, quod licet ad idem obiectũ referantur potentia, & habitus, diuerso tamen modo, vt dictum est ab illo habent suam distinctionem: nam potentiæ distinguuntur ab obiecto, secundum quod obiectum respicit actum simpliciter; at habitus, & consequenter scientiæ sumunt suam distinctionem ab obiecto, secundum quod respicit facilitatem actus: & quia hæc facilitas in scientiis oritur ex mediis, & principiis, ideo diuersitas scientiarum sumitur ex diuersitate principiorum, non ex subiecto, non sic diuersitas potentiarum.

3. d. 27. q. 2. a. 4. q. p. ad 3. & q. 2. c. d. 33 q p. a. p. c. & l. c. in e. art.
Ad quartum dicendum, quod obiecta diuersa non diuersificant actus secundum speciem, nisi sit diuersitas secundum illam rationem, secundum quam est

obiectum, quam scilicet potentia, & habitus principaliter attendunt: videre enim album, & nigrum: propinquum, & distans non sont diuersi actus secundum speciem, quia vtrumque est obiectum visus secundum vnam rationem, inquantum scilicet sunt colorata visibilia actu per lucem. Quia ergo in scientiis diuersitas formalis obiecti, vt dictum est, sumitur secundum diuersam proportionem obiecti ad actum animæ, in qua sunt potentiæ, seu secundum diuersum modum cognoscendi, & consequenter secundum diuersa specie media, & principia, ideo & actus specie diuersificantur secundum principia specie diuersa.

ARTICVLVS IV.

Vtrum certitudo sit propria scientiæ.

7.eth.l.3. Videtur quod certitudo non sit propria scientiæ. Dicit enim Philosophus 7. eth. c. 3. quod non distinguuntur opinantes à scientibus, quod opinantes debiliter inhæreant opinatis quasi dubitantes, scientes vero per certitudinem sciant, nam etiam opinantes æstimant se per certitudinem scire, & non minus inhærent suis opinatis, quam scientes.

6. de ver. ar. 3 arg 7. sed contra. 2 Præterea illud, cuius veritas est immobilis, oportet esse certum; sed in quacunque causa determinata ad suum effectum est talis veritas, ergo & certitudo; vnde hæc non est propria scientiæ.

p.2.q.40.a.1.ad3. 3 Præterea certitudo tribuitur motui appetitus sensitiui, & naturalis, dicitur enim quod lapis certitudinaliter tendit deorsum; & quod quis aliquid certitudinaliter sperat, ergo certitudo non est propria scientiæ.

quol.6 a 4 c p 2.112.a.5. ad 3. 4 Præterea quod est commune multis, non potest esse proprium vnius; sed certitudo conuenit pluribus, conuenit enim intellectui, sapientiæ, fidei diuinæ, & opinioni siue veræ siue falsæ, ergo non est propria scientiæ.

p.2.111.a.5. c. Sed contra est, quod certitudo non potest haberi de aliquo, nisi possit diiudicari per proprium principium; sed hoc tantum conuenit scientiæ, in qua habetur certitudo de conclusionibus per principia indemonstrabilia, ergo certitudo est propria scientiæ.

q.14 de ver. a p.c.3.ad 23 q 2.a.2 q.p. & 3.c & ad p.& d 26.q. 2 a p.c.2. met.l.5. Respondeo dicendum, quod certitudo nihil aliud est, quam determinatio intellectus ad vnum; vnde tanto maior est certitudo, quanto fortius est id, quod determinationem causat: determinatur autem intellectus tripliciter, secundum quod tripliciter potest considerari. Potest enim intellectus considerari, primo secundum se, & sic determinatur ab intelligibili immediate, quando scilicet ex ipsis intelligibilibus statim veritas propositionum intelligibilium infallibiliter apparet, & hæc est certitudo propria intellectus, qui est habitus primorum principiorum, quæ statim lumine intellectus agentis cognitis terminis cognoscuntur Secundo potest considerari secundum ordinem ad rationem, quæ ad intellectum terminatur, dum resoluendo conclusiones in principia per se nota, eorum certitudinem efficit, & sic determinatur ab obiecto intelligibili mediate, quia nimirum cognitis definitionibus terminorum intellectus determinatur ad alteram partem contradictionis virtute primorum principiorum, & hæc est certitudo propria scientiæ. Tertio consideratur intellectus in ordine ad voluntatem quæ imperat intellectui, & cæteris potentiis, & sic determinatur a voluntate, & hæc est certitudo fidei diuinæ, & humanæ, & opinionis in illis, qui suis opinatis firmiter adhærescũt, non minus, quam scientes; nam in his omnibus voluntas eligit assentire vni parti determinate, & præcise propter aliquid, quod est sufficiens ad mouendam voluntatem, non autem ad mouendum intellectum; quia nimirum neque per se videtur, neque per ea, quæ per se videntur, resolui potest, puta propter aliquam rationem, qua bonũ videtur ei illi parti adhærere, quæuis talis ratio non sufficiat ad determinandum intellectũ propter imbecillitatem ipsius intellectus, qui neque videt per se hoc, cui assentiendum esse ratio indicat, neque ipsum ad principia per se nota resoluere valet. Vnde Philosophus 2. met. t. 14. docet ex praua consuetudine, & educatione, & affectione volũtati erga autorem aliquem, vel ex falso syllogismo oriri firmitatem adhæsionis, seu certitudinem ex parte subiecti in nonnullis opinantibus ad suas opiniones, non minorem, quam habeant scientes. Ex his vero tribus certitudinibus, tertia quia non nascitur ex ratione ex ratione sufficiẽte ad determinationem intellectus, dicitur certitudo, seu firmitas adhęsionis priores vero duæ quia desumũtur ex obiecto ipso intelligibili immediate, vel mediate per principia indemonstrabilia cognito, dicuntur certitudines euidentiæ. Vnde certitudo scientiæ consistit in duobus, in euidentia, & in firmitate adhæsionis, quarum illa se tenet ex parte causæ, hæc ex parte subiecti, & oritur ex illa. Certitudo vero fidei, & opinionis consistit in sola firmitate adhæsionis. Vnde manifestum est, quomodo certitudo sit propria scientiæ.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus loquitur de certitudine adhæsionis, non de certitudine euidentiæ. ibidem.

Ad secundum dicendum, quod duplex est certitudo, cognitionis, & ordinis; & certitudo quidem cognitionis est quando cognitio non declinat in aliquo ab eo, quod in re inuenitur, sed hoc modo existimatur de re. sicut est; & quia certa existimatio habetur de re præcipue per causam rei: ideo tractum est nomen certitudinis ad ordinem causæ ad effectum, vt dicatur ordo causæ ad effectum certus, quando causa infallibiliter effectũ producit, quomodo prædestinatio, quia præter præscientiam, in qua inest certitudo cognitionis, includit habitudinem causæ ad effectum, dicitur certa certitudine cognitionis, & effectus. Ver.q.9.23 c.

Ad tertium dicendum, quod certitudo inuenitur in aliquo dupliciter, vno modo, essentialiter, alio modo, participatiue. Primo modo inuenitur in vi cognoscitiua. Secundo vero modo in omni eo, quod à vi cognoscitiua mouetur infallibiliter ad suum finẽ: secundum quem modum dicitur, quod natura certitudinaliter operatur, tamquam mota ab intellectu diuino certitudinaliter mouente vnumquodque ad suum finem, vt lapidem deorsum: & per hunc etiam modum virtutes morales dicuntur operari certius arte, inquantum per modum naturæ mouentur à ratione ad suos actus, & similiter motui appetitus sensitiui, & naturalis tribuitur certitudo, quia habent infallibilitatem ex certitudine cognitionis, quæ præcedit tales motus.

Ad quartum dicendum, quod in intellectu est certitudo euidentiæ immediata: at in scientia, sub qua comprehendimus etiam sapientiam, est certitudo euidentiæ mediata, & hæc est propria illius.

ARTICVLVS V.

Vtrum vna scientia sit certior alia.

Videtur quod vna scientia non sit certior alia. Dicit enim Philosophus 7. phys. t. 17. quod certitudo

titudo scientiæ, sicut & ipsa scientia est perfectio quædam intellectus: sed perfectio, cum importet finem & terminum, non potest recipere magis, & minus, ergo certitudo scientiæ non potest esse maior, vel minor, & consequenter nec vna scientia potest esse certior alia.

..ad arg. 5. 2 Præterea in his, quæ recipiunt magis, & minus, contingit esse alterationem: alterari enim dicitur, quod de minus calido fit magis calidum: sed in certitudine scientiæ, sicut & in ipsa scientia, vt docet Philosophus 7. phys. t. 15. & 17. non est alteratio, ergo in certitudine vna scientia non est magis, vel minus certa, quam alia.

q. 14. de ver. a. 9. 3 Præterea cum certitudo sit determinatio intellectus ad vnum, eo est certitudo maior, quo est fortius id, quod determinat intellectum: sed in omnibus scientiis id, quod causat talem determinationem, est causa intrinseca rei quæ est æqualis in omnibus causatis, est enim quodquid est subiecti, vt dictum est, ergo vna scientia non est certior alia.

q. 30. a. 3. 4 Præterea illud videtur esse certius, quod minus potest habere de dubitatione, sicut est albius, quod est nigro impermixtius; sed nulla scientia habet dubitationem circa ea, quorum est, ergo nulla scientia est certior, vel incertior alia.

22. q. 4. art. 8. arg. 4. 1. d. 24. q. 1. a. 2. q. 3. arg. 2. p. post. l. 41. Sed contra est autoritas Philosophi, qui p. post. t. 43. docet, quod vna scientia est certior alia.

Respondeo dicendum quod vnam scientiam tripliciter contingit esse certiorem alia, vt dicit Philosophus p. post. Nam primo illa scientia est certior, quæ facit scire quia, & propter quid, vt scientia subalternans, quam ea, quæ facit scire quia separatim à propter quid, vt est scientia subalternata. Secundo, p. post. l. 41. illa scientia, quæ non est de subiecto, idest de materia sensibili, vt metaphysica, quæ est de substantiis abstractis, est certior ea quæ est de subiecto, vt est naturalis, quæ est de corpore naturali: & musica, quæ est de numero sonoro, est incertior, quam Arithmetica, nam applicat principia Arithmetica ad materiã sensibilem, puta ad sonum, à quo abstrahit Arithmetica. Tertio illa scientia, quæ est de paucioribus, certior est, vt docet Philosophus p. met. sum. p. c. 2. quam ea, quæ se habet ex additione, vt Arithmetica, quam Geometria; propterea vero prædictis modis contin-
p. met. l. 2. git vnam scientiam esse certiorem alia, quia illa scientia simpliciter dicitur certior, quæ procedit ex notioribus simpliciter, & ex notioribus nobis; dupliciter autem potest aliquid esse notius alio simpliciter. vno modo causa est simpliciter notior effectu. Alio modo forma est simpliciter notior materia, principium enim cognoscendi materiam est ex forma. Illæ ergo scientiæ, quæ dicunt causam, & propter quid, sicut dictum est de scientiis subalternantibus, sunt certiores scientiis subalternatis, quæ dicunt effectum, &
p. post. l. 41. op. 48. tr. de demonstrat. cap. 3. quia. Præterea sunt certiores illæ, quæ dicunt formam, quam quæ dicunt materiam. Verum quia, vt 7. met. dicitur, duplex est materia, sensibilis, vt materia naturalis, & intelligibilis, vt continuitas, ideo scientia, quæ ab vtraque materia abstrahit est certior ea, quæ non abstrahit nisi ab vna, vt metaphysica, quæ est de substantiis abstractis, est certior, quam Geometria, quæ non abstrahit à materia intelligibili; est tamen hæc certior quam scientia naturalis, nam illa abstrahita materia sensibili, à qua non abstrahit hæc. Vnde in triplici gradu sunt scientiæ certiores. Primo illæ, quæ dicunt causam, & propterquid, sunt certiores illis, quæ dicunt effectum, & quia; secundo illæ, quæ dicũt formam sunt certiores illis, quæ concernunt materiam sensibilem. Tertio illæ, quæ ita dicunt formam, quod nec etiam cõcernunt materiam intelligibilem, sunt certiores iis quæ talem materiam concernunt, & ita manifestum est, quod vna scientia est certior alia.

Ad primum ergo dicendum, quod certitudo scien- 1. c. ad 1.
tiæ, sicut & ipsa scientia, licet sit perfectio intellectus; non tamen est talis perfectio, quæ sit terminus illius, puta dans illi esse specificum; neque etiam in sui ratione terminum includit, sicut species numerorum. Vnde nihil prohibet, quin vna scientia secundum certitudinem possit suscipere magis, & minus.

Ad secundum dicendum, quod alteratio primo 1. c. ad 3. & 7.
quidem est in qualitatibus tertiæ speciei; in qualitati- phys. l. 6.
bus vero primæ speciei potest esse alteratio per posterius, facta enim alteratione secundum calidum, & frigidum, sequitur animal alterari secundũ sanum, & ægrum, & similiter facta alteratione secundum passiones appetitus sensitiui, vel secundum vires sensitiuas apprehensiuas, sequitur alteratio secundum scientiam, vt docet Philosophus 7. phys. t. 30.

Ad tertium dicendum, quod cum incertitudo co- p. post. l. 41.
gnitionis causetur ex duobus. ex transmutatione ma- op. 48. tr. de
teriæ, & ex causa rei in cognoscendo tantum, puta ex demonstrat.
effectu, quanto magis acceditur ad materiam, tanto c. 13.
scientia est minus certa: similiter si scientia procedit ex effectu, incertior erit ea, quæ procedit ex causa essendi. Quia ergo aliquæ scientiæ, vt dictum est, dicunt causam, aliquæ effectum, & aliquæ abstrahunt a materia, & aliquæ illam concernunt, ideo aliquæ sunt aliis certiores.

Ad quartum dicendum, quod certitudo dupliciter
potest considerari, vno modo, ex causa certitudinis, 22. q. 4. a. 8. 3.
& sic dicitur esse certius, quod habet certiorem cau- d. 23. q. 2. a. 2.
sam. dicitur autem causa, sicut & res aliqua certior, q. 1. ad 2. p.
quæ magis est a materia abstracta, & sic scientia me- post. l. 41.
taphysica, quæ est de abstractis a materia re, & ra- op. 70. q. 6 a.
tione, dicitur certior, quam physica, quæ concernit p. c. & ad p.
materiam sensibilem, & quam mathematica, quæ & 2.
concernit materiam intelligibilem. Alio modo ex parte subiecti, & sic dicitur esse certius, quod plenius consequitur intellectus humanus, & hoc modo scientiæ naturales sunt certiores fide, & inter illas aliquæ sunt magis, vel minus certæ iuxta dispositionem mentis, sic mathematicæ sunt certiores aliis scientiis, quia plenius, & facilius ab intellectu percipiuntur.

ARTICVLVS IV.

Vtrum vna scientia sit alia nobilior.

VIdetur quod vna scientia non sit nobilior alia. p. eth. l. 10. 4.
Nobilitas enim scientiæ sumi debet, vel ex po- d. 50. q. 2. a. 4
tentia, vel ex obiecto, nam ex his duobus capitibus q. p. ad 1. &
sumitur dignitas cuiuslibet operationis; sed ex neutro ad Ann. q. p.
capite potest vna scientia esse nobilior alia, non qui- a. 4. ad 9.
dem ex potentia, nam hæc vna, & eadem est respectu omnium scientiarum, cum omnes in eadem potentia intellectiua subiectentur: neque ex obiecto, nam sicut ex vilitate, & ignobilitate obiecti non redditur cognitio ignobilis, nam Deus habet nobilissimam cognitionem, & scientiam, & tamen per illam cognoscit mala, & turpia; ita neque ex nobilitate debet scientia sumere nobilitatem, & consequenter ex parte obiecti non debet dici vna scientia nobilior alia.

2 Præterea si vna scientia est nobilior alia, maxime illa, à qua accipit alia aliqnid, nã inferioris videtur esse accipere à superiori, atque adeo ignobiliores

à nobiliore, vt patet in ſcientia ſubalternata reſpectu ſubalternantis; ſed hoc eſt falſum, nam Theologia accipit aliquid à Philoſophicis diſciplinis, & tamen non eſt illis ignobilior ergo.

p. 2. q. 56. a. 5. arg. 3 op. 20. q. 2. a. 2. arg. 2.

3 Præterea ſi vna ſcientia nobilitate aliam præcellit, erit illa præcipue, quæ eſt perfectior, nam quo cognitio eſt perfectior, eo videtur eſſe dignior, at hoc non obſtat, nam de rebus humanis poſſumus habere cognitionem perfectiorem, quam de diuinis, quia de Deo non poteſt ſciri, & conſequenter nec ſupponi quid eſt, ſicut poteſt ſciri, & ſupponi de rebus humanis, & tamen ſcientia, quam habemus de Deo non eſt ignobilior ſcientiis humanis, ergo vna ſcientia non eſt nobilior alia.

p. met l. 3.

Sed contra eſt autoritas Philoſophi p. metaphyſica cap. 2. vbi dicit, quod metaphyſica eſt honorabilior, & dignior omnibus aliis ſcientiis.

q. 2 prol ad Ann. a. 2 c. 5. 2. q. 66. a. 5. a 1 p 2 3.

Reſpondeo dicendum, quod vna ſcientia poteſt eſſe nobilior alia. Ad cuius euidentiam ſciendum, quod dupliciter poteſt conſiderari ſcientia, primo ſecundum ſe, & hæc conſideratio attenditur præcipue quantum ad tria, nimirum quantum ad materiam, ſeu obiectum, circa quod verſatur; quantum ad modum cognoſcendi, ſeu ad certitudinem, & quantum ad finem, & ſecundum hæc poteſt vna ſcientia eſſe nobilior alia; ſic enim metaphyſica, quia agit de rebus diuinis, verſatur enim circa altiſſimas cauſas, habetque altiſſimum modum cognoſcendi, cum definiat ſine ordine ad vllam materiam, & habet finem altiſſimum, cognitionem ſcilicet ſummi boni, quæ eſt inchoatio quædam, & participatio fœlicitatis æternæ, eſt nobilior cæteris ſcientiis humanis, quæ agunt de rebus corporeis, & ſublunaribus, & definiunt per ordinem ad materiam ſiue ſenſibilem, ſiue intelligibilem, & non niſi remote referuntur ad prædictum finem; longiſſime tamen in tribus prædictis metaphyſica ſuperatur a theologia, nam metaphyſica conſiderat cauſas altiſſimas per rationes à creaturis deſumptas & ideo conſiderat ens vniuerſale, vt

q. p. prol a 3 c. & ad Ann. q. 2. a p. ad 4.

ducit in cognitionem cauſæ omnium entium, certitudinemque accipit à lumine naturali, & in fœlicitatem imperfectam terminatur; at Theologia conſiderat cauſas altiſſimas per modum ipſarum cauſarum, quia per inſpirationem à Deo acceptam, ſeu per lumen fidei, & ideo non verſatur circa vniuerſalia, ſed circa Deum, & circa alia prout ſunt à Deo, & ad Deum; habet etiam altiſſimum modum cognoſcendi, quia de omnibus iudicat ex lumine diuinitus infuſo; habet demum finem altiſſimum, perfectam ſcilicet, & ſupernaturalem fœlicitatem. Alio modo poteſt conſiderari ſcientia in ordine ad intellectum ſcientis, & tunc illa ſcientia eſt imperfectior, atque adeo ignobilior, quæ imperfectius capitur ab intellectu; & ſic, quia ſcientia theologica non eſt ita capibilis ab intellectu, ſicut ſcientiæ Philoſophicæ propter eius altitudinem, ideo eſt imperfectior ex parte ſcientis imperfectius capientis. Verum, quia

3. d. 14. q. p a 3 q. 2 c.

perfectio intelligentis aliquid oritur ex tribus, ex potentia intellectus, ex lumine, quo intelligit, & ex ſimilitudine rei, perquam cognitio rei determinatur, ideo ſecundum hæc tria poteſt aliqua ſcientia, vel cognitio dici perfectior alia tripliciter. Primo quia habet perfectius lumen, vnde oritur efficacia cognoſcendi maior, maiorque certitudo, ſiue limpiditas. Secundo quia producitur à ſpeciebus perfectioribus, puta vel ab infuſis, non ab humanitus acquiſitis, vel ab infuſis plurium rerum repræſentatiuis, quibus duobus modis ſcientia animæ Chriſti fuit nobilior ſcientia Angelorum. Tertio, quia prouenit ab intellectu poſſibili perfectiori, quod eſt eſſe ſcientiam nobiliorem, vel ignobiliorem quantum ad genus cognitionis, quod conſequitur naturam potentiæ intellectiuæ, quomodo ſcientia animæ Chriſti fuit ignobilior ſcientia Angelorum, nam Chriſtus cognoſcit intellectu poſſibili, cuius obiectum eſt phantaſma, & ideo cognoſcit cum continuo, & tempore, vtens phantaſmatibus, quaſi obiectis intellectus, non quidem ſicut ab eis ſpeciem accipiens, ſed ſicut ſpecies circa ea ponens: ſicut contingit in eo qui habet habitum, & actu aliqua conſiderat, quo genere cognitionis Angeli non cognoſcunt, ſed alio altiore ſecundum ordinem naturæ, ſcilicet ſine continuo, & tempore. Vnde manifeſtum eſt aliquam ſcientiam eſſe alia nobiliorem.

l. c in obj p. g. c 61. ratione 6. & c 70. ratione 4.

Ad primum ergo dicendum, quod vna ſcientia poteſt eſſe nobilior alia, tum quoad potentiam, vt dictum eſt, tum quoad obiectum: propterea vero vilitas, & ignobilitas obiecti non cauſat imperfectionem, & ignobilitatem in cognitione, ſicut nobilitas, & perfectio cauſat nobilitatem in illa, tum quia ſpecies rerum in anima, per quas contraria cognoſcuntur, non ſunt contrariæ, tum quia cognoſcibilia ſunt ſpiritualiter in cognoſcente; de ratione enim cognitionis eſt, vt cognoſcens contineat ſpecies cogniti ſecundum modum ſuum, & ideo non poſſunt tribuere cognitioni imperfectionem, & ignobilitatem, quam in ſuo eſſe materiali, & corporeo habent: quamquam per accidens poteſt redundare in cognoſcentem vilitas cognitorum, vel eo, quod dum vilia conſiderat, à nobilioribus cogitandis abſtrahitur, vel eo, quod ex conſideratione vilium in aliquas indebitas affectiones inclinatur, quod in Deo eſſe non poteſt.

pp. l. c.

Ad ſecundum dicendum, quod dupliciter aliqua ſcientia poteſt accipere aliquid ab alia, vel tamquam à ſuperiore, vel tamquam ab inferiore: & hoc dupliciter, vel ob defectum, & inſufficientiam accipientis, vel ob ſubuentionem defectus alieni, puta intellectus noſtri. Theologia accipit aliquid ab aliis ſcientiis, non tamquam a ſuperioribus, ſed tamquam ab inferioribus, non tamen priori modo, nam ſic ſaltem eſſet illis in eo, quod accipit, ignobilior, ſed poſteriori modo, qua ratione nihil inferioritatis contrahit, ſed omnimodum potius ſuperioritatem ad illa retinet. Vel dic, quod dupliciter poteſt aliqua ſcientia accipere ab alia, vno modo,

q. 2 prol. ad Annib.

vt principium, quo de aliis iudicet, & ſic inferior ſcientia accipit a ſuperiori. Alio modo, ſicut illud, de quo iudicatur, & ſic ſcientia ſuperior accipit ab inferiori; & hoc ſecundo modo Theologia accipit à ſcientiis humanis, non autem primo modo; ipſa enim iudicat de his, quæ ſunt in aliis ſcientiis per propria principia, non contra; quod enim aliæ ab ipſa nihil accipiant, eſt propter eius altitudinem, qua excedit rationem, cui ſcientiæ humanæ nituntur.

l. infra citandis in ſeq. articulo

Ad tertium dicendum, quod cum vna ſcientia præfertur alteri, aut ex eo, quod eſt nobilior, aut quia eſt certior; ſi ſubiecta ſunt æqualia in nobilitate, illa, quæ certior, erit præſtantior; ſed illa, quæ eſt minus certa, de obiecto tamen nobiliore, præfertur ei, quæ eſt magis certa, de obiecto ignobiliore: ſic Philoſophus p. de part. animal c. 5. amabile, inquit, eſt magis paruum aliquid cognoſcere de rebus nobilioribus, quam multa cognoſcere de ignobilioribus.

ARTICVLVS VII.

Vtrum scientia de nobiliori obiecto sed incertior, sit simpliciter nobilior scientia certiore, sed de obiecto ignobiliore.

22.q.4 a.8 arg.2.p.2.q 66 a.5 arg 3. Videtur quod simpliciter sit nobilior scientia, quæ est de ignobiliori obiecto, sed est certior. Quia quanto aliquid est perfectius in his, quæ pertinent ad intellectum, tanto est certius: sed scientia est quid pertinens ad intellectum, cum sit eius perfectio ergo quo scientia est perfectior, eo erit certior, sed quo cognitio est perfectior, eo est digoior, & nobilior, ergo scientia certior de obiecto ignobiliori est simpliciter dignior, quam scientia incertior de nobiliori obiecto.

p.2.54 a 2, ad p.17.2.2.arg. 2.& in c.q 2 de virt.a 4.c p.post.l. 41. & l.c.a p. huius quæst 2 Præterea scientia non refertur per se ad obiectum materiale, sed ad formale, quod est obiectum in esse scibili: sed obiectum in esse scibili eo est dignius, quo est abstractius a materia, & conseqoenter certius, nã incertitudo oritur ex transmutatione materiæ, ergo scientia certior simpliciter præferri debet incertiori, de obiecto licet nobiliori.

p.2.q 66 a 5 ad 1.2 cæli. 27 p.de ani. l p. 3 Præterea scientia est simpliciter perfectior habitus, quam sit opinio: sed opinio potest esse de nobiliori obiecto, quam scientia, ergo scientia minus certa de obiecto nobiliori est simpliciter ignobilior, quam scientia certior de obiecto ignobiliori.

1 Sed contra est, quod Philosophus 2. cœli. t.60. p 2.66 a 5. ad 5.2.cæli l.17.p.met.l. 13. dicit, quod magnum est de rebus cœlestibus aliquid posse cognoscere, etiam debili, & topica ratione, & p.met.sum.p.c.2. Metaphysicam ratione obiecti nobilissimi cæteris omnibus scientiis simpliciter anteponit, vnde & illam vocat honorabilissimam, & diuinissimam.

2 Præterea illa scientia est simpliciter nobilior, quæ p.q.14 5.a ad 2.& a 5 arg. 2.& 3.& q. 57 a.p.ad p. simpliciter magis perficit, & nobilitat intellectum, sed ea est, quæ est de nobiliori obiecto: nam per hoc, mediante scilicet specie nobilitatur, & intellectus, & intellectio, ergo scientia de nobiliori obiecto, licet incertior, est simpliciter dignior scientia certiore de obiecto ignobiliore.

p.de ani.l p. p 2.q.66 a 5 ad 5. Respondeo dicendum, quod simpliciter nobilior est illa scientia, quæ est de nobiliori obiecto, licet sit minus certa, quam scientia certior de obiecto tamen ignobiliore. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod omnis scientia laudatur ex actu, omnis autem actus laudatur ex duobus, ex obiecto, & qualitate, seu modo, sicut ædificare est melius, quam facere lectum, quia obiectum ædificationis est melius lecto. In eodem autem respectu eiusdem rei ipsa qualitas gradum quemdam facit, quia quanto modus ædificij est melior, tanto melius est ædificium. Sic ergo si consideratur scientia, seu actus eius ex obiecto, patet, qood illa scientia est nobilior, quæ est meliorum, & honorabiliorum. Si vero consideratur ex qoalitate, seu modo, sic, illa scientia est nobilior, quæ est certior. Sic ergo vna scientia dicitur nobilior altera, aut quia est meliorum, & nobiliorum, aut quia est magis certa: verum, quia aliquæ scientiæ sunt certiores aliis, sunt tamen de rebus minus honorabilibus; aliæ vero contra sunt de rebus honorabilioribus, & nobilioribus, sunt tamen minus certæ, simpliciter illæ sont meliores, & digniores, quæ sunt de rebus honorabilioribus, & melioribus. Cuius ratio est, quia sicut dicit Philosophus p. de part. c. 5. magis concupiscimus scire modicum de rebus honorabilioribus, & altissimis etiam si topice, & probabiliter illud sciamus, quam scire multum, & per certitudinẽ de rebus minus nobilibus. Illud enim habet nobilitatem ex se, & ex sua substantia, hoc vero ex modo, & qualitate, naturaliter autem homo desiderat id, quod est substantialiter perfectius; & sic manifestum est; quod scientia incertior de nobiliori obiecto est simpliciter dignior, quam scientia certior de obiecto ignobili.

Ad primum ergo dicendum quod duplex est perfectio, alia essentialis inhærens cognitioni per ordinẽ ad obiectum, alia accidentalis conueniens cognitioni ex modo, & qualitate; id, quod est perfectius posteriori modo, est quidem certius, non tamen est simpliciter dignius ob rationem supra allatam; & ideo scientia certior, sed de ignobiliori obiecto, est simpliciter nobilitate inferior illa, quæ est de nobiliori obiecto, licet sit incertior. p.de ani. l.p.

Ad secundum dicendum, quod cum scientia per se quærat causas, & passiones sui subiecti materialis, vt Physica corporis naturalis, Mathematica qoantitatis, & Metaphysica entis, vt ens est, necessario per se debet referri ad illud; verum est tamen, quod quia in ipsum non tendit, nisi mediante ratione formali, quæ est medium demonstrationis, & ratio cognoscendi subiectum materiale, ideo scientia per accidẽs dicitur referri ad materiale, secundum quod, per accidens, idem significat, quod per aliud, puta per rationem formalem; quomodo cooclusiones in scientia dicontur per accidens cognitæ, quia cognitæ sunt per medium. in proem. Metaph. p. post.l.2.q 7. de ver a.13. ad 6 p.d 30. q.p a.p.ad 2.5.met.l.7. 22.q p.a.p.c

Ad tertiom dicendum, quod secundum Philosophum loco citato cogoitio probabilis de obiecto nobili dignior est, quam cognitio certa de obiecto ignobiliori, quantum scilicet ad dignitatem essentialem, oon autem quantum ad dignitatem accidentalem. p.de ani. l p. p.2.q 66 a.5. ad 1.

QVÆSTIO XXXIII.

De diuisione scientiæ in practicam, & speculatiuam.

Deinde considerandum est de multiplici diuisione scientiæ. Erit autem hæc consideratio quadripartita, nam considerabimus. Primo de diuisione scientiæ in practicam, & speculatiuam. Secundo de diuisione scientiæ speculatiuæ in Physicam, Metaphysicam, & Mathematicam, & practicæ in actiuam, & factiuam. Tertio de diuisione scientiæ in subalternantem, & subalternatam.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVINQVE.

1 *Vtrum conuenienter diuidatur scientia in practicam, & speculatiuam.*
2 *Vtrum distinctio hæc scientiæ sumatur ex fine, an ex obiecto.*
3 *Vtrum practicum, & speculatiuum sint differentiæ essentiales scientiæ.*
4 *Vtrum scientia speculatiua sit prior practica.*
5 *Vtrum scientiæ speculatiuæ præemineant practicis.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter diuidatur scientia in practicam, & speculatiuam.

q p. prol a. 3. q. 1. arg. p. & in c & ad Anoib. q. p. prol. a. 2. ad 3.

VIdetur quod non conuenienter diuidatur scientia in practicam, & speculatiuam. Dicit enim Philosophus p post. t. 11. quod scientia non est de particularibus; sed scientia practica est de particularibus, ergo scientia practica non est scientia, & per consequens male diuiditur scientia in practicam, & speculatiuam.

op 70. q. 5. ar. p. arg. 4. 3 d. 16. q p. a. 3 ad 5.

2 Præterea nulla differentia diuisiua generis potest esse subdiuisiua oppositæ differentiæ, sed speculatiua continetur sub habitu practico, tamquam differentia constituens vnam speciem illius, nam medicina, quæ inter practicas scientias numeratur, diuiditur in practicam, & speculatiuam, ergo.

pp. q p. a. 4. & 5. c. q p. prol a. 3. c.

3 Præterea eadem scientia simul est practica & speculatiua, vt Theologia; sed nullum membrum diuidens aliquod commune coincidit cum alio membro diuidente. ergo scientia conuenienter non diuiditur in practicam, & speculatiuam.

a. met. l. 2. 6. met l p.

Sed contra est, quod Philosophus 2. met. t 3. & 6. met. t p & secundo diuidit scientiam in practicam, & speculatiuam.

q p prol a. 3. c. op 70. q. 5 a p. ad 4. p 1 q. 14. ar. 2. c. & ad 3. & p. d p. q. 1. a. p. ad 2.

Respondeo dicendum, quod scientia principaliter pensanda est ex fine; quidquid enim dicitur per ordinem ad aliquid, ex illo debet principaliter pensari, sicut & ab eodem sumit suam specificationem, & distinctionem; scientia autem per se ordinatur ad obiectum, sicut & quæcunque cognitio, tamquam ad finem, duplex autem est finis scientiæ, vnus est contemplatio veritatis, & ab hoc fine denominatur scientia speculatiua, hæc enim tantum intendit contemplationem seu speculationem veritatis; alter est operatio, & ab ista denominatur scientia practica; licet enim, vt docet Philosophus 2. met. t. 3. practici, seu operatiui intendant cognoscere veritatem, quomodo se habeat in aliquibus rebus, non tamen quærunt eam tamquam vltimum finem, non enim considerant causam veritatis secundum se, & propter se, sed ordinando ad finem operationis, siue applicando ad aliquod particulare determinatum, & ad aliquod determinatum tempus. Vnde manifestum est, quod conuenienter diuiditur scientia in practicam, & speculatiuam.

(margin: a. met l. 2.)

l. c in ob.

Ad primum ergo dicendum quod particularia dupliciter considerari possunt, vel in se, quatenus particularia, & corruptibilia sunt, & sic non cadunt sub scientiam, vel quatenus sunt exemplaria operandorum, & sic cadunt sub scientiam practicam, puta sub moralem, vt sic enim habẽt rationem vniuersalitatis. Quia enim operationes particularium circa particularia sunt, per exempla particularia ea, quæ ad mores pertinent, melius manifestantur.

l c. in ob. & p. de an 3. l. 2.

Ad secundum dicendum, quod tota medicina sub practica continetur, vt pote ad operationem ordinata. Vnde Philosophus p. de an t 7. numerat medicũ inter artifices cum carpentario. Quare cum medicina diuiditur in practicam, & speculatiuam, non attenditur talis diuisio secundum finem, ex quo sumitur diuisio scientiæ in practicam, & speculatiuam, sed attenditur secundum quod ea, quæ in medicina tractãtur sunt propinqua, vel remota ab operatione; longe enim proximior operationi est pars illa medicinæ, quæ docet, quæ remedia sint adhibenda, quam illa, quæ docet quot sint morborum genera.

Ad tertium dicendum, quod Theologia vna existens se extendit ad ea, quæ pertinent ad scientias diuersas Philosophicas, propter rationem formalem, quam in diuersis attendit, scilicet prout sunt diuino lumine cognoscibilia, & ideo licet in scientiis Philosophicis alia sit speculatiua, alia practica, Theologia tamen sub se comprehendit vtramque sicut Deus eadem scientia se cognoscit, & ea, quæ facit. Neque id mirũ est, inferiores habitus diuersificari circa illas materias, quæ communiter cadunt sub vno habitu superiori. quia superior habitus respicit obiectum sub vniuersaliori ratione formali; sicut obiectum sensus communis est sensibile, quod comprehendit sub se visibile, & audibile Vnde sensus communis, cum sit vna potentia, extendit se ad omnia obiecta quinque sensuum; & similiter ea, quæ in diuersis scientiis Philosophicis tractantur vt operabilia, & speculabilia, potest theologia vna existens considerare sub vna ratione, inquantum scilicet sunt diuinitus reuelabilia, vel reuelata. (margin: pp q p. a. 4. c & a 5. ad 2.)

ARTICVLVS II.

Vtrum distinctio scientiæ in practicam, & speculatiuam sumatur ex fine, an ex obiecto.

VIdetur quod distinctio scientiæ in practicam, & speculatiuam sumatur ex obiecto. Quia Philosophus 6. met. t. p. distinguit has scientias ex obiecto, & 6. eth. c. 3. similiter artem distinguit a scientia ex obiecto. (margin: 6. met. l. p. 6. eth. l. 3.)

2 Præterea scientiæ debent distingui ex eo, à quo sumunt suam speciem; sed illam sumunt, sicut & omnes habitus ex obiecto, hoc enim se habet respectu habituum, sicut forma substantialis respectu compositi naturalis, & sicut terminus respectu motus, ergo scientia distinguitur in practicam, & speculatiuam ex obiecto. (margin: p 2. q. 18. a. 1. 22. q 47. a. 5. & 11. c.)

3 Præterea omnes actus differunt specie secundum diuersitatem obiectorum: sed omnes habitus, & consequenter scientiæ sunt dispositiones ad actus, ergo etiam scientiæ diuersificantur per ordinem ad obiecta. (margin: p 2. 54. art. 2. arg. sed cõtra.)

4 Præterea medicina diuiditur in practicam, & speculatiuam, & tamen non ex fine, vt patet ergo distinctio scientiæ in practicam, & speculatiuam non debet sumi ex fine, sed ex obiecto. (margin: op. 70 q. 5. ar p. arg. 4.)

Sed contra est, quod Philosophus 2. met. t. 4. ex fine distinguit scientiam practicam à speculatiua, & similiter ex fine distinguit 3. de ani t. 49. intellectum practicum à speculatiuo. (margin: 2 met l. 1 3 de ani l.)

Respondeo dicendum, quod cum scientia distinguitur in theoricam, & practicam, necesse est accipere distinctionem earum ex fine, vt speculatiua dicatur illa, quæ ordinatur ad solam cognitionem veritatis, practica vero, quæ ad operationem, quod potest esse manifestum ex tribus. Et primo quia hæ scientiæ intrinsece distinguuntur per hoc, quod speculatiuæ intendunt solam cognitionem veritatis, operatiuæ vero operationem, ad quam ordinant cognitionem veritatis: at veritas est finis speculatiuæ, & opus practicæ. Secundo ex communi ratione habitus: nam habitus, & consequenter scientiæ diuersificantur secundum diuersitatem obiecti, quæ attenditur penes rationem formalem eius, ratio autem formalis omnium, quæ sunt ad finem, vt sunt habitus, & scientiæ, (habitus enim est dispositio ad actum, tamquam ad vltimum terminum, & finem,) attenditur ex parte finis, & ideo necesse est, quod ex relatione ad diuersos fines scientiæ distinguantur. Quia ergo diuersi (margin: op 70 q 5. a. 1. ad 4. 2. me l. 2. a. 2. q 47. a. 2. c p. a in prol. & q. 14 a. 3. c. & ad 3. p. post. l. 4. & p. polit. l p.)

sunt fines cognoscere veritatem, ordinando illam ad finem operationis, & cognoscere veritatem sistendo in illa ideo speculatiuæ scietiæ à practicis distinguuntur ex fine. Tertio ex parte processus, qui reperitur in scientia. Cum enim processus cuiuslibet scientiæ sit quidam quasi motus rationis, cuiuslibet autem motus vnitas & distinctio sumatur principaliter ex termino, oportet, quod distinctio scientiarum sumatur ex termino ipsarum, est autem finis speculatiuæ cognitio sui subiecti, finis enim Geometriæ est cognitio magnitudinis, quæ est eius subiectum. In practicis intenditur quasi finis constructio subiecti, vt in arte ædificatoria constructio domus. Vnde manifestū est, quod scientia practica, & speculatiua inter se distinguuntur ex fine.

Ad primum ergo dicendum, quod obiectum est finis, & vltimus terminus habitus, vt dictum est, & ideo aliquando Philosophus ex obiecto, aliquando ex fine distinguit scientias practicas à speculatiuis, & eodem modo respondetur ad secundum, & tertium.

p.p.77.a.3. ad p.p.a.q. 54.a.p.ad 3. Ad quartum dicendum, quod ex Auic. initio meta. aliter sumitur practicum, & speculatiuum, cum philosophia diuiditur in practicam, & speculatiuam, & aliter, cum medicina: nam vnum artes vel philosophia diuiduntur per practicum, & speculatiuum, oportet p.p.70.q.5. a.p.ad 4. accipere eorum distinctionē ex fine vt speculatiuum dicatur illud, quod ordinatur ad solam veritatis cognitionem, practicum vero, quod ad operationē; sed tamen hoc interest, cum philosophia totalis in hæc diuiditur, & ipsæ artes, quod in diuisione philosophiæ habetur respectus ad finem vltimum vniuersalem, idest ad beatitudinem, ad quam tota vita humana ordinatur, nulla enim est homini alia causa philosophandi, nisi vt sit beatus, vt dicit Aug. l. p. de ciu. Dei. Vnde cum duplex fœlicitas à Philosophis ponatur, vna contemplatiua, alia actiua, vt patet ex 10. eth. secundum hoc in duas partes philosophia diuiditur, in moralem, quam practicam vocant, & in naturalem, & rationalem, quas vocant speculatiuas. Cum vero artium quædam dicuntur speculatiuæ, quædam practicæ, habetur respectus ad aliquos fines speciales illarum, sicut si dicamus agriculturam esse artem practicam, dialecticam vero speculatiuam. Sed cum medicina diuiditur in practicam, & speculatiuam, non attenditur diuisio secundum finem, sic enim tota medicina sub practica continetur, vt pote ad operationem ordinata, sed attenditur prædicta diuisio secundum quod ea, quæ in medicina tractantur, sunt, vt dictum est, propinqua, vel remota ab operatione: illa enim pars medicinæ dicitur practica, quæ docet modum operandi ad sanationem, sicut quod talibus apostematibus sunt talia remedia adhibenda; speculatiua vero dicitur illa pars, quæ docet principia, ex quibus homo dirigitur in operatione, sed non proxime: sicut quod virtutes sunt tres, & quod genera febrium sunt tot. Vnde non oportet si alicuius actiuæ scientiæ pars aliqua dicitur speculatiua, quod propter hoc illa sub speculatiua scientia ponatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum practicum, & speculatiuum sint differentiæ essentiales scientiæ.

p.p.79.a.11. Videtur quod practicum, & speculatiuum non sint differentiæ essentiales. Intellectus enim practicus, & speculatiuus ideo non sunt diuersæ potentiæ, quia illæ duæ differentiæ accidentaliter se habent ad rationem obiecti ipsius intellectus; accidit enim alicui obiecto apprehenso per intellectum, quod ordinetur ad opus, vel non ordinetur; secūdum hoc autem differunt intellectus practicus, & speculatiuus; sed similiter accidunt prædictæ differentiæ obiecto scientiæ. ergo practicum, & speculatiuum non distinguunt essentialiter scientias.

2 Præterea illæ differētiæ non sunt essentiales scientiæ, quæ conueniunt aliis habitibus à scientia; sed practicum, & speculatiuum conueniunt aliis habitibus, puta artibus, vt agriculturæ, alchimiæ; præterea, habitui primorum principiorū, nam alius est practicus, alius speculatiuus; similiter & medicinæ, ergo practicum, & speculatiuum non sunt differentiæ essentiales scientiæ. op.70.q.5. ar.p.ad 4.p. p.q.p.a.4

3 Præterea scientia speculatiua ex parte finis, sicut & ex parte modi, est tantum secundum quod speculatiua, & practica; sed ex Philosopho 2. met. t. 3. speculatiuum distinguitur à practico fine, ergo speculatiuum, & practicum non distinguunt simpliciter, & per consequens nec essentialiter scientias inter se. p.p.q.14.a.16 c.q.2.de ver. a.p.c.

4 Præterea finis speculatiuæ, & cuiuscunque scientiæ est scire: desideramus enim scientiam, vt sciamus, & in omni scientia vtimur demonstratione, vt sciamus, est enim scientia effectus demonstrationis, ergo omnis scientia est speculatiua, & per consequēs speculatiuum, & practicum non distinguunt essentialiter scientias. 1.met.t.2.

5 Præterea ex Philosopho 3. de ani. t. 38. scientiæ secantur sicut & res; sed eadem res potest esse speculabilis, & practicabilis, vt patet in operibus voluntaris, ergo scientia practica, & speculatiua de eadem re non possunt inter se essentialiter differre. 3.d.14.q.p.a. 3.q.4.ad 2.

Sed contra est, quod Philosophus 2. met. t. 2. & 6. met. t. p. & 2. diuidit scientiam in practicam, & speculatiuam, tamquam in differentias essentiales, nam priori loco sumit tales differentias per ordinem ad proprios, & intrinsecos fines, qui cum obiectis identificatur, cum sint obiecta actuum interiorum posteriori vero sumit easdem per ordinem ad obiecta, vt scibilia sunt, a quibus accipiuntur differentiæ essentiales scientiarum, vt dictum est. op.70.q.5. ar.p.p. post. l.p. & 4.1. eth. l.1.a. met.l.a.p.a. 54.a.2.ad 3.

2 Præterea practicum, & speculatiuum diuersificāt habitum principiorum, ergo & diuersificabunt habitum conclusionum, qui est scientia: sicut enim quia ratio speculatiua ratiocinatur de speculatiuis, debet dari habitus principiorum speculabilium, qui dicitur intellectus 6. eth. c. 6. ex quibus ratiocinamur ad conclusiones, quarum habitus est scientia, ita cum ratio practica ratiocinetur de operabilibus, debet dari habitus practicus principiorum operabiliū, qui dicitur synderesis, ex quibus ratiocinamur ad conclusiones, quarum habitus dicitur scientia practica; sed practicum, & speculatiuum essentialiter diuersificant habitus principiorum, ergo & habitus conclusionum. p.p.79.a.12 c.

Respondeo dicendum, quod cum diuersa ratio cognoscibilis, quæ est ratio obiecti, vt obiectū est, inducat essentialem diuersitatem scientiarum, necesse est, vt & practicum, & speculatiuū, quæ talem diuersitatem cognoscibilitatis inducunt, efficiant essentialem diuersitatem in scientiis physicis cum enim ratio cognoscibilis desumatur ab obiecto per ordinē ad scientiam, quæ debet esse de perpetuis, & necessariis, cōsistere debet in immaterialitate, & immobilitate, quod enim necessariū est inquantū huiusmodi est immobile, quia omne, quod mouetur, inquātum huiusmodi, possibile est esse, & non esse, vel simpliciter, vel secū-

dum quid, vt dicitur 10. met. Vnde quæ differunt secundum immaterialitatem, & immobilitatem, quia differunt in proportione ad intellectum, & per ordinem ad scientiam, essentialiter diuersificant scientias. Quia ergo specolatiuum, & practicum differunt hoc modo, nam speculatiuum vt sic habet ex parte intellectus, quod sit immateriale, ex parte vero sciētiæ, quod sit necessarium, qoia hæc est de necessariis, sicut intellectus, quia est immaterialis, est de immateriali: at practicum vt sic, cum respiciat intellectum, vt est operatiuus, idest quatenus extenditur ad opos, minus immateriale est, & cum sit contingēs, est mobile, ideo essentialiter diuersificant scientias, & sic manifestum est, quod sunt differentiæ essentiales illarum.

q 14. de ver. a. 4. c.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut multæ differentiæ diuersificant potentias inferiores, quæ non diuersificant superiores, ita quæ differentiæ diuersificant habitus, & scientias, non diuersificant potentiam intellectus, sed sunt respectu illius tamquam differentiæ materiales, vel accidentales, & ita est in proposito, practicum enim, & speculatiuum respectu intellectus sunt differentiæ accidentales, & materiales, respectu vero scientiæ sunt essentiales.

Ibid. ad 3.

Ad secundum dicendum, quod aliud est practicom conueniens scientiæ naturali, aliud arti, aliud medicinæ: nam practicum conueniens scientiæ naturali sumitur ex fine vltimo, qui est beatitudo. Vt enim dicit Aog. 10. de ciu. ex verbis Varronis, nulla est homini alia causa philosophandi, nisi vt sit beatus. Practicum vero conueniens arti sumitur à proximo fine, vt dictum est; cum autem medicina diuiditur in practicam, & speculatiuam, attenditur talis diuisio secundum quod ea, quæ tractantur in medicina, sunt propinqua, vel remota ab operatione. Ex eo vero, quod prædictæ differentiæ conueniunt etiam habitibus primorum principiorum, tantum colligitur illas esse quidem differentias essentiales scientiæ, non tamen adæquatas, quia conueniunt etiam habitui in genere, sicut enim differentia superioris est essentialis inferiori contento sub illo superiori, ita practicum, & speculatiuum, quæ sunt differentiæ essentiales habitus, sunt etiam essentiales scientiæ. Vnde posset diuidi habitus in practicum, & speculatiuum, tum speculatiuus in intellectum, & scientiam, & similiter practicus in synderesim, & scientiam practicam.

ep 70 q 5. ar. p. ad 4.

Ad tertium dicēdum, quod duplex est finis in scientia; vnus ipsius scientiæ, a quo tamquam à termino sumit suam specificationem, vnitatem, & distinctionem essentialem, & hic coincidit cum obiecto scientiæ. Alter est scientis & hic est extrinsecus scientiæ, & consequenter non denominat scientiam speculatiuam, vel practicam simpliciter, sed secundum quid.

p post. l. 41. p p. q 14. ar. 16. p. 1. q 17. a 2. ad p.

Ad quartum dicendum, quod speculatiuæ finis est veritas, & scire, nam hoc est, quod intendit; practicæ vero finis est opus; quia licet practici intendant cognoscere veritatem, quomodo se habeat in aliquibus rebus, non tamen quærunt eam tamquam vltimum finem: non enim considerant causam veritatis secundum se, & propter se, sed ordinando ad finem operis, siue applicando ad aliquod determinatum, & particulare.

7. met. l. 2.

Ad quintum dicendum, quod res, secundum quas distinguuntur scientiæ, non debent esse necessario diuersæ in esse rei, sed in esse cognoscibilis. Et quia diuersæ rationes cognoscibilis fundari possunt in eadē re, vt patet in operationibus voluntatis, circa quas versantur scientia animastica, & moralis, ideo de illis materialiter sumptis possunt esse diuersæ scientiæ.

4 d 14 q p. a 3 q 4 ad 2. p. eth. l. p. & l. c. an. c.

ARTICVLVS IV.

Vtrum scientia speculatiua sit prior practica.

Videtur qood scientia speculatiua non sit prior practica. Quia scientiæ practicæ versantur circa singularia, nam & versantur circa contingentia vt sic: & cum finis illarum sit constructio subiecti, perficiuntur in consideratione particularium. Scientiæ vero speculatiuæ versantur circa vniuersalia: nam si aliquæ versantur circa contingentia, non sunt circa illa, nisi secundum rationes vniuersales: sed vniuersale, vt dicitur p. de ani. t. 8. aut nihil est, aut posterius est singulari, ergo scientiæ practicæ sunt priores speculatiuis.

6. eth. l. 3 pr. q. 6. initio p. post l. 41. q. p de virt. a. 12. c.

2 Præterea scientiæ practicæ, vt pote conducentes ad necessitatem, vel vtilitatem, sunt prius inuentæ, quam specolatiuæ, vt dicit Philosophus p. met. c. 2. ergo sont priores speculatiuis.

1. met. l. p.

Sed contra est, quod omnes scientiæ practicæ ordinantur ad speculatiuas, sicut & omnis operatio humana ordinatur ad speculationem, tamquam ad finem, sed finis est prior iis, quæ sunt ad finem, ergo scientiæ practicæ sunt posteriores speculatiuis.

3. c. gē. 25. rat. 6.

Respondeo dicendum, quod quanto aliquæ scientiæ sunt certiores, tanto sunt priores naturaliter, vt dicit Philosophus p. met. c. 2. manifestum est autem, quod speculatiuæ scientiæ sunt longe certiores practicis. Eo enim aliqua scientia est certior, quo est ex paucioribus, sic enim Arithmetica certior est, quam Geometria, nam ea, quæ sunt in Geometria, sunt ex additione ad ea, quæ sunt in Arithmetica, vt patet consideranti id, quod vtraque scientia considerat, vt primum principium, scilicet vnitatem, & punctum: punctus enim addit supra vnitatem situm: nam ens indiuisibile rationem vnitatis constituit, & hæc secundum quod rationem mensuræ habet, fit principiū numeri: punctus autem super hoc addit situm. Similiter scientiæ practicæ sunt plurium consideratiuæ, quā speculatiuæ: oportet enim illas considerare multas singularium operabilium circunstantias, cum tamen hæ solum circa rerum naturas in vniuersali spectatas versentur. Vnde manifestum est, quod secundum naturam, & simpliciter priores sunt scientiæ speculatiuæ practicis.

p. met. l. 5.

Ad primum ergo dicendom, quod omnis scientia formaliter tantum est de vniuersalibus, & de particularibus, non nisi, vt continentur in vniuersalibus. Quin ipsa scientia practica in hoc differt à prudentia, quod ad ipsam pertinet vniuersale iudicium de agēdis, sicut fornicationem esse malam, furtum non esse faciendum: ad prudentiam vero pertinet recte iudicare de agibilibus, prout nunc agenda sunt. Dicitur tamen scientia practica perfici in cognitione particulariom, quia consideratio de agendis, quæ pertinet ad intellectum actiuum, cuios perfectio est scientia practica, non est nisi propter agere, & facere, quæ sunt circa singularia. Quod vero attinet ad Philosophi dictum, vt eius sensus intelligatur, sciendum est, quod de vniuersali dupliciter loqui possumus, aut secundum, quod est vniuersale, idest quatenus est vnum in multis, ac proinde formaliter, seu secundo intentionaliter, aut secundum quod est v. g. animal, idest primo intentionaliter, & materialiter: & hoc rursum dupliciter accipi potest, vel secundum quod est in rerum natura, vel secundum quod est in intellectu. Si ergo sumatur voiuersale materialiter, sed primo modo, Plato voluit tale materiale, puta animal,

in prol. sent. q. p. a. 3 a. d. 14. q 2. 5. 4. ad 61. de an. l 12.

p. de sni. l p. a. de ani. l. 12

aliquid esse, & esse prius particulari, quia posuit vniuersalia separata, & ideas. Aristot. vero dixit vniuersale materiale sic sumptum nihil esse in rerum natura, & si aliquid est, esse posterius singulari. q.2.:.21 Si vero sumatur vniuersale materiale secundo modo, aliquid est, est enim conceptus mentis, seu natura animalis. intellecta, vt dictum est. Si vero sumatur vniuersale formaliter, seu secundum quod subiacet intentioni vniuersalitatis, aliquid est, & prius singularibus, sicut quod est in potentia, est prius eo, quod est in actu.

Ad secundum dicendum, quod dupliciter dicitur aliquid prius alio, vel secundum naturam quod scilicet est prius ordine causalitatis, vel secundum nos, quod scilicet est prius via generationis. 4 d.p.q.p.a 3.c d.17 q.p. a 4. quæst. p.c. Sed rursus, quia dupliciter potest via generationis scientia in nobis generari, & acquiri, vel per inuentionem, vel per doctrinam, ideo dupliciter potest scientia aliqua dici alia prior secundum nos, vel ordine inuentionis, quia est prias inuenta vel ordine doctrinæ, quia prius addisci debet Hoc posito, si spectemus ordinem causalitatis, speculatiuæ sunt priores practicis, quia vt dictum est, omnis operatio humana ordinatur ad speculationem tamquam ad finem; Si vero spectemos ordinem inuentionis, speculatiuæ sunt posteriores illis scientiis practicis, quæ sunt ad vtilitatem, & necessitatem inuentæ, vt dicit Philosophus: sunt autem priores scientiis moralibus, quæ non sunt inuentæ ad vtilitatem, & necessitatem; nam Socrates primo de moribus disputauit ex Cic. p. & 5. Tusc. & Philosopho p met t. 5. pp 117.a p.c 5 p.q 9.art. 4.ad p.1. c. g.c. 74. 1.c.g.c.15.p. met l. p. Ibid l.10. p.e.h.l.3.op. 70 q.5.art. p arg. 10. Cum tamen de natura ante ipsum Empedocles, Anaxagoras, Eraclitus, & alij desseruisseut. Ordine vero doctrinæ speculatiua est prior practica, nam, vt dicit Philosophus p. eth. c. 3. iuuenis non est huius auditor moralis Philosophiæ, quia caret vsu rerum, & tamen potest esse mathematicus, vt docet idem Philosophus 6. eth. c. 8. Vnde congruus ordo addiscendi est iste, vt primo logicalibus quis instruatur, quia logica docet modum totius Philosophiæ. Secundo mathematicis, quæ nec experientia indigent, nec imaginationem trascendunt. Tertio naturalibus, quæ etsi non excedunt sensum, & imaginationem, requirunt tamen experientiam. Quarto moralibus, quæ requirunt experientiam, & animum à passionibus liberum. Postremo sapientialibus, & diuinis, quæ transcendunt imaginationem, & requirunt validum intellectum.

ARTICVLVS V.

Vtrum scientiæ speculatiuæ præmineant practicis.

p.p.69.a.3. arg p. VIdetur quod scientiæ speculatiuæ non præmineant practicis, sed contra practicæ speculatiuis. Quod enim est magis necessarium, est melius: sed scientiæ practicæ sunt magis necessariæ ad vitam humanam, ergo præeminent speculatiuis.

Ibid, arg. 2. 2 Præterea scientiæ practicæ cum ordinentur ad operationem, illarum aliquæ vt moralis, bonum faciunt habentem, non sic scientiæ speculatiuæ, sed illa scientia est melior, quæ meliorem reddit habentem ipsam, ergo scientiæ practicæ sunt meliores speculatiuis.

p.eth. l. p. 3 Præterea architectonica præeminet scientiis, quibus præcipit: sed ciuilis, quæ est practicarum nobilissima, præcipit scientiis speculatiuis, ergo practicæ præeminent speculatiuis.

p.met.l.p. 1 Sed contra est, quod Philosophus p. met. c. 2. inter artes, & scientias illas, quæ speculatiuæ prafert practicis.

2 Præterea finis nobilior, & melior est his quæ sunt ad finem; sed speculatiuæ sunt finis practicarum ergo speculatiuæ præeminent practicis. p 1 66 a 1. arg 3 4 c.g c 5.1at one 6.p.met.l.p

3 Præterea illa scientia præstat alteri quæ magis accedit ad cognitionem causæ; sic enim p. met. c p. artifices præferuntur expertis, quod hi ignorant causam, quam illi sciunt; sed speculatiuæ magis accedunt ad cognitionem causæ, quam practicæ, ergo illæ præeminent his.

Respondeo dicendum quod licet omnis scientia sit bona, & bonum hominis, bonum enim rei est illud, secundum quod res habet esse perfectum, scientia autem est perfectio hominis, inquantum est homo; nihilominus tamen in hoc vna scientia excedit aliam, nam cum inter bona quædam sint laudabilia, illa scilicet, quæ sunt vtilia in ordine ad aliquem finem, laudamus enim bonum equum, qui bene currit, quædam vero etiam honorabilia illa scilicet quæ sunt propter se ipsa; secundum hæc duo potest vna scientia comparata alteri illi præstare. p.de ani l p. Cum ergo. scientiæ practicæ sint propter opus, speculatiuæ vero propter se ipsas & per consequens illæ sint tantum laudabiles, hæ vero & laudabiles, & honorabiles, manifestum est, quod in ratione honorabilis præmineut speculatiuæ practicis p.met.l.4.11. met.l.7. Sed rursus, cum omnis scientia sit laudabilis ex actu, actus vero laudetur ex duobus ex obiecto & qualitate, seu modo, idest ex certitudiue, secundum hæc duo possunt conferri inter se scientiæ practicæ, & speculatiuæ: & si quidem comparentur ex parte modi, seu ex certitudine, manifestum est, quod speculatiuæ præeminent practicis, p.2.66 a.5. ad 1 pp q.p. a.5.c. 9.met.l 6. nam practicæ sunt incertissimæ, cum debeant considerare multas singularium operabilium circumstantias; speculatiuæ vero longe certiores sunt, cum ad sui subiecti considerationem pauciora actu consideranda requirant. Si vero conferantur ex parte obiecti, scientiæ sunt nobilitate inferiores scientiâ diuina, seu Metaphysica, & Physica: Metaphysica quidem, quia hæc agit de causis altissimis, primisque principiis entis in communi, nimirum de Deo, & Angelis, & præterea agit de fine vltimo totius vniuersi: scientię vero practicę tantum agunt de operationibus internis, & externis hominis secundum ordinem, quem ratio considerandi facit in ipsis, & illarum nobilissima, quæ est ciuilis, agit tantum de vltimo fine humanæ vitæ: p.eth.l.p. & 10. physica vero quia hæc considerat ipsam substantiam hominis, eiusque nobilissimæ partis, puta animę rationalis, agitque de illius potentiis omnibus, & potentiarum operationibus secundum ordinem, quem habent ex natura sua, tum inter se, tum in ordine ad potentias Superant tamen scientiæ practicæ in nobilitate scientias Mathematicas, nam hæ versantur tamquam circa subiectum, circa quantitatem, puta circa lineas, & numeros, & circa ea, quæ quantitatem consequuntur, vt figuras, & huiusmodi, op.70 q.5.a p. & 1 c & q 6. a. p. quæ nobilitate longe inferiora sunt iis, quæ tractant in scientia morali. Vnde & ab illa nobilitate, & dignitate vincuntur simpliciter; Nam quæ nobilius habet obiectum, licet sit minus certa, vt dictum est, simpliciter præstat illi, quæ est certior, sed est de obiecto ignobiliore: & sic manifestum est, quænam scientiæ speculatiuæ, & quomodo scientiis practicis nobilitate antecellant

Ad primum ergo dicendum, quod ex eo, l. e. in ob. quod scientiæ practicæ sunt magis necessariæ ad vitam humanam, non ostenditur eas esse nobiliores simpliciter speculatiuis, sed quoad hoc: quia hoc ipso, quod speculatiuæ non ordinantur ad aliud,

dum quid, vt dicitur 10. met. Vnde quæ differunt secundum immaterialitatem, & immobilitatem, quia differunt in proportione ad intellectum, & per ordinem ad scientiam, essentialiter diuersificant scientias. Quia ergo speculatiuum, & practicum differunt hoc modo, nam speculatiuum vt sic habet ex parte intellectus, quod sit immateriale, ex parte vero sciẽtiæ, quod sit necessarium, quia hæc est de necessariis, sicut intellectus, quia est immaterialis, est de immateriali: at practicum vt sic, cum respiciat intellectum, vt est operatiuus, idest quatenus extenditur ad opus, minus immateriale est, & cum sit contingẽs, est mobile, ideo essentialiter diuersificant scientias, & sic manifestum est, quod sunt differentiæ essentiales illarum.

q 14. de ver. a. 4. c.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut multæ differentiæ diuersificant potentias inferiores, quæ non diuersificant superiores, ita quæ difficientiæ diuersificant habitus, & scientias, non diuersificant potentiam intellectus, sed sunt respectu illius tamquam differentiæ materiales, vel accidentales, & ita est in proposito, practicum enim, & speculatiuum respectu intellectus sunt differentiæ accidentales, & materiales, respectu vero scientiæ sunt essentiales.

Ibid. ad 3.

Ad secundum dicendum, quod aliud est practicum conueniens scientiæ naturali, aliud arti, aliud medicinæ: nam practicum conneniens scientiæ naturali sumitur ex fine vltimo, qui est beatitudo. Vt enim dicit Aug. 10. de ciu. ex verbis Varronis, nulla est homini alia causa philosophandi, nisi vt sit beatus. Practicum vero conueniens arti sumitur à proximo fine, vt dictum est; cum autem medicina diuiditur in practicam, & speculatiuam, attenditur talis diuisio secundum quod ea, quæ tractantur in medicina, sunt propinqua, vel remota ab operatione. Ex eo vero, quod prædictæ differentiæ conueniunt etiam habitibus primorum principiorum, tantum colligitur illas esse quidem differentias essentiales scientiæ, non tamen adæquatas, quia conueniunt etiam habitui io genere, sicut enim differentia superioris est essentialis inferiori contento sub illo superiori, ita practicum, & speculatiuum, quæ sunt differentiæ essentiales habitus, sunt etiam essentiales scientiæ. Vnde posset diuidi habitus in practicum, & speculatiuum, tum speculatiuus in intellectum, & scientiam, & similiter practicus in syoderesim, & scientiam practicam.

op 70 q 5. ar. p. ad 4.

Ad tertium dicẽdum, quod duplex est finis in scientia; vnus ipsius scientiæ, à quo tamquam à termino sumit suam specificationem, vnitatem, & distinctionem essentialem, & hic coincidit cum obiecto scientiæ. Alter est scientis & hic est extrinsecus scientiæ, & consequenter non denominat scientiam speculatiuam, vel practicam simpliciter, sed secundum quid.

p post. l. 41. p p. q 14 ar. 16. p 1 q 57. a 2. ad p.

Ad quartum dicendum, quod speculatiuæ finis est veritas, & scire, nam hoc est, quod intendit; practicæ vero finis est opus; quia licet practici intendant cognoscere veritatem, quomodo se habeat in aliquibus rebus, non tamen quærunt eam tamquam vltimum finem: non enim considerant causam veritatis secundum se, & propter se, sed ordinando ad finem operis, siue applicando ad aliquod determinatum, & particulare.

7. met. l. 2.

Ad quintum dicendum, quod res, secundum quas distinguuntur scientiæ, non debent esse necessario diuersæ in esse rei, sed in esse cognoscibilis. Et quia diuersæ rationes cognoscibilis fundari possunt in eadẽ re, vt patet in operationibus voluntatis, circa quas versantur scientia animastica, & moralis, ideo de illis materialiter sumptis possunt esse diuersæ scientiæ.

4 d 24 q p. a 3 q 4 ad 2. p. eth. l p. & l c in c.

ARTICVLVS IV.

Vtrum scientia speculatiua sit prior practica.

Videtur quod scientia speculatiua non sit prior practica. Quia scientiæ practicæ versantur circa singularia, nam & versantur circa contingentia vt sic: & cum finis illarum sit constructio subiecti, perficiuntur in consideratione particularium. Scientiæ vero speculatiuæ versantur circa vniuersalia: nam si aliquæ versantur circa contingentia, non sunt circa illa, nisi secundum rationes vniuersales: sed vniuersale, vt dicitur p. de ani. t. 8. aut nihil est, aut posterius est singulari, ergo scientiæ practicæ sunt priores speculatiuis.

6 eth l. 3 pr. q 6. initio p. post. l. 41. q. p de virt. a. 12. c.

2 Præterea scientiæ practicæ, vtpote conducentes ad necessitatem, vel vtilitatem, sunt prius inuentæ, quam speculatiuæ, vt dicit Philosophus p. met. c. 2. ergo sunt priores speculatiuis.

1. met. l. p.

Sed contra est, quod omnes scientiæ practicæ ordinantur ad speculatiuas, sicut & omnis operatio humana ordinatur ad speculationem, tamquam ad finem, sed finis est prior iis, quæ sunt ad finem, ergo scientiæ practicæ sunt posteriores speculatiuis.

3 c gẽ. 25. rat 6.

Respondeo dicendum, quod quanto aliquæ scientiæ sunt certiores, tanto sunt priores naturaliter, vt dicit Philosophus p met. c. 2. manifestum est autem, quod speculatiuæ scientiæ sunt longe certiores practicis. Eo enim aliqua scientia est certior, quo est ex paucioribus, sic enim Arithmetica certior est, quam Geometria, nam ea, quæ sunt in Geometria, sunt ex additione ad ea, quæ sunt in Arithmetica, vt patet consideranti id, quod vtraque scientia considerat, vt primum principium, scilicet vnitatem, & punctum: punctus enim addit supra vnitatem situm: nam ens indiuisibile rationem vnitatis constituit, & hæc secundum quod rationem mensuræ habet, fit principiũ numeri: punctus autem super hoc addit situm. Similiter scientiæ practicæ sunt plurium consideratiuæ, quã speculatiuæ: oportet enim illas considerare multas singularium operabilium circunstantias, cum tamen hæ solum circa rerum naturas in vniuersali spectatas versentur. Vnde manifestum est, quod secundum naturam, & simpliciter priores sunt scientiæ speculatiuæ practicis.

p met. l. 5.

Ad primum ergo dicendum, quod omnis scientia formaliter tantum est de vniuersalibus, & de particularibus, non nisi, vt continentur in vniuersalibus. Quin ipsa scientia practica in hoc differt à prudentia, quod ad ipsam pertinet vniuersale iudicium de agẽdis, sicut fornicationem esse malam, furtum non esse faciendum: ad prudentiam vero pertinet recte iudicare de agibilibus, prout nunc agenda sunt. Dicitur tamen scientia practica perfici in cognitione particularium, quia consideratio de agendis, quæ pertinet ad intellectum actiuum, cuius perfectio est scientia practica, non est nisi propter agere, & facere, quæ sunt circa singularia. Quod vero attinet ad Philosophi dictum, vt eius sensus intelligatur, sciendum est, quod de vniuersali dupliciter loqui possumus, aut secundum, quod est vniuersale, idest quatenus est vnum in multis, ac proinde formaliter, seu secundo intentionaliter, aut secundum quod est v.g. animal, idest primo intentionaliter, & materialiter: & hoc rursum dupliciter accipi potest, vel secundum quod est in rerum natura, vel secundum quod est in intellectu. Si ergo sumatur vniuersale materialiter, sed primo modo, Plato voluit tale materiale, puta animal,

in prol. sent. q. p. a. 3 2. d. 24 q 2. a. 4. ad 62. de an. l 22.

p. de ani. l p. 2. de ani. l. 22.

aliquid esse,& esse prius particulari, quia posuit vniuersalia separata, & ideas. Aristot. vero dixit vniuersale materiale sic sumptum nihil esse in rerum natura,& si aliquid est, esse posterius singulari. Si vero sumatur vniuersale materiale secundo modo, aliquid est, est enim conceptus mentis, seu natura animalis, intellecta, vt dictum est. Si vero sumatur vniuersale formaliter, seu secundum quod subiacet intentioni vniuersalitatis, aliquid est, & prius singularibus, sicut quod est in potentia, est prius eo, quod est in actu.

Ad secundum dicendum, quod dupliciter dicitur aliquid prius alio, vel secundum naturam quod scilicet est prius ordine causalitatis, vel secundum nos, quod scilicet est prius via generationis. Sed rursus, quia dupliciter potest via generationis scientia in nobis generari, & acquiri, vel per inuentionem, vel per doctrinam, ideo dupliciter potest scientia aliqua dici alia prior secundum nos, vel ordine inuentionis, quia est prius inuenta vel ordine doctrinæ, quia prius addisci debet Hoc posito, si spectemus ordinem causalitatis, speculatiuæ sunt priores practicis, quia vt dictum est, omnis operatio humana ordinatur ad speculationem, tamquam ad finem; Si vero spectemus ordinem inuentionis, speculatiuæ sunt posteriores illis scientiis practicis, quæ sunt ad vtilitatem, & necessitatem inuentæ, vt dicit Philosophus: sunt autem priores scientiis moralibus, quæ non sunt inuentæ ad vtilitatem, & necessitatem; nam Socrates primo de moribus disputauit ex Cic. p. & 5. Tusc. & Philosoph p met. t. 5. Cum tamen de natura ante ipsum Empedocles, Anaxagoras, Eraclitus, & alij disseruissent. Ordine vero doctrinæ speculatiua est prior practica, nam, vt dicit Philosophus p. eth. c. 3 iuuenis non est huius auditor moralis Philosophiæ, quia caret vsu rerum, & tamen potest esse mathematicus, vt docet idem Philosophus 6. eth. c. 8. Vnde congruus ordo addiscendi est iste, vt primo logicalibus quis instruatur, quia logica docet modum totius Philosophiæ. Secundo mathematicis, quæ nec experientia indigent, nec imaginationem trascendunt. Tertio naturalibus, quæ etsi non excedunt sensum, & imaginationem, requirunt tamen experientiam. Quarto moralibus, quæ requirunt experientiam, & animum à passionibus liberum. Postremo sapientialibus, & diuinis, quæ transcendunt imaginationem, & requirunt validum intellectum.

ARTICVLVS V.

Vtrum scientiæ speculatiuæ præmineant practicis.

Videtur quod scientiæ speculatiuæ non præmineant practicis, sed contra practicæ speculatiuis. Quod enim est magis necessarium, est melius: sed scientiæ practicæ sunt magis necessariæ ad vitam humanam, ergo præeminent speculatiuis.

2 Præterea scientiæ practicæ cum ordinentur ad operationem, illarum aliquæ vt moralis, bonum faciunt habentem, non sic scientiæ speculatiuæ, sed illa scientia est melior, quæ meliorem reddit habentem ipsam, ergo scientiæ practicæ sunt meliores speculatiuis.

3 Præterea architectonica præeminet scientiis, quibus præcipit, sed ciuilis, quæ est practicarum nobilissima, præcipit scientiis speculatiuis, ergo practicæ præeminent speculatiuis.

1 Sed contra est, quod Philosophus p. met. c. 2. inter artes & scientias illas, quæ speculatiuæ præfert practicis.

2 Præterea finis nobilior, & melior est his quæ sunt ad finem; sed speculatiuæ sunt finis practicarum ergo speculatiuæ præeminent practicis.

3 Præterea illa scientia præstat alteri quæ magis accedit ad cognitionem causæ; sic enim p. met. c p. artifices præferuntur expertis, quod hi ignorant causam, quam illi sciunt; sed speculatiuæ magis accedunt ad cognitionem causæ, quam practicæ, ergo illæ præeminent his.

Respondeo dicendum quod licet omnis scientia sit bona, & bonum hominis, bonum enim rei est illud, secundum quod res habet esse perfectum, scientia autem est perfectio hominis, inquantum est homo; nihilominus tamen in hoc vna scientia excedit aliam, nam cum inter bona quædam sint laudabilia, illa scilicet, quæ sunt vtilia in ordine ad aliquem finem, laudamus enim bonum equum, qui bene currit, quædam vero etiam honorabilia illa scilicet quæ sunt propter se ipsa; secundum hæc duo potest vna scientia comparata alteri illi præstare. Cum ergo, scientiæ practicæ sint propter opus, speculatiuæ vero propter se ipsas & per consequens illæ sint tantum laudabiles, hæ vero & laudabiles, & honorabiles, manifestum est, quod in ratione honorabilis præeminent speculatiuæ practicis Sed rursus, cum omnis scientia sit laudabilis ex actu, actus vero laudetur ex duobus ex obiecto & qualitate, seu modo, idest ex certitudine, secundum hæc duo possunt conferri inter se scientiæ practicæ, & speculatiuæ: & siquidem comparentur ex parte modi, seu ex certitudine, manifestum est, quod speculatiuæ præeminent practicis, nam practicæ sunt incertissimæ, cum debeant considerare multas singularium operabilium circumstantias; speculatiuæ vero longe certiores sunt, cum ad sui subiecti considerationem pauciora adit consideranda requirant. Si vero conferantur ex parte obiecti, scientiæ sunt nobiliores inferiores scientia diuina, seu Metaphysica, & Physica: Metaphysica quidem, quia hæc agit de causis altissimis, primisque principiis entis in communi. nimirum de Deo, & Angelis, & præterea agit de fine vltimo totius vniuersi: scientiç vero practicç tantum agunt de operationibus internis, & externis hominis secundum ordinem, quem ratio considerandi facit in ipsis, & illarum nobilissima, quæ est ciuilis, agit tantum de vltimo fine humanæ vitæ: physica vero quia hæc considerat ipsam substantiam hominis, eiusque nobilissimæ partis, puta animę rationalis, agitque de illius potentiis omnibus, & potentiarum operationibus secundum ordinem, quem habent ex natura sua, tum inter se, tum in ordine ad potentias. Superant tamen scientiæ practicæ in nobilitate scientias Mathematicas, nam hæ versantur tamquam circa subiectum, circa quantitatem, puta circa lineas, & numeros, & circa ea, quæ quantitatem consequuntur, vt figuras, & huiusmodi, quæ nobilitate longe inferiora sunt iis, quæ tractantur in scientia morali. Vnde & ab illa nobilitate, & dignitate vincuntur simpliciter; Nam quæ nobilius habet obiectum, licet sit minus certior, vt dictum est, simpliciter præstat illi, quæ est certior, sed est de obiecto ignobiliore: & sic manifestum est, quænam scientiæ speculatiuæ, & quomodo scientiis practicis nobilitate antecellant

Ad primum ergo dicendum, quod ex eo, quod scientiæ practicæ sunt magis necessariæ ad vitam humanam, non ostenditur eas esse nobiliores simpliciter speculatiuis, sed quoad hoc: quia hoc ipso, quod speculatiuæ non ordinantur ad aliud,

sicut practicæ, sunt simpliciter illis digniores.

1. c in ob. Ad secundum dicendum, quod homo non dicitur bonus simpliciter per scientiam moralem, sed per virtutes morales. Addo, quod licet concedamus ex eo quod scientia moralis ordinatur ad virtutes, hominem aliquo modo dici bonum simpliciter per scientiam moralem saltem remote, & causaliter, tantum inde probatur, quod scientia moralis est secundum quid melior scientia speculatiua, sicut & inde tantum probatur, quod virtus moralis est secundum quid melior virtute intellectuali.

p. eth. l. 5 Ad tertium dicendum, quod ciuilis non præcipit scientiis speculatiuis secundum determinationem actus, sed tantum secundum vsum. Vel dic, quod sicut ciuilis non præeminet Deo, licet præcipiat de cultu diuino; ita nec ciuilis, licet de his agat, quæ ad Metaphysicam pertinent, præeminet ipsi Metaphysicæ, & huius ratio est, quia non vtitur Metaphysica, cui præcipit, sed tantum vtitur scientiis practicis, quibus præcipit, & quibus proinde nobilior est.

QVÆSTIO XXXIV.

De Diuisione scientiæ Speculatiuæ in Physicam, Mathematicam, & Metaphysicam & practicæ in factiuam & actiuam.

Deinde considerandum est de diuisione scientiæ speculatiuæ in Physicam, Mathematicam, & Metaphysicam & practicæ in factiuam & actiuam.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR QVINQVE.

1 *Vtrum Scientia speculatiua conuenienter diuidatur in Physicam, Mathematicam, & Metaphysicam.*
2 *Vtrum distinctio harum scientiarum sumatur ex varia abstractione.*
3 *Vtrum Metaphysica praemineat omnibus scientijs speculatiuis.*
4 *Quænam scientiarum speculatiuarum sit certior.*
5 *Vtrum scientia practica recte diuidatur in factiuam & actiuam.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Scientia speculatiua conuenienter diuidatur in Physicam, Mathematicam, & Metaphysicam.

op. 70 q. 5. a. p. arg. p. Videtur quod non conuenienter diuidatur scientia speculatiua in Physicam, Mathematicam, & Metaphysicam. Nam partes speculatiuæ sunt illi habitus, qui partem animæ contemplatiuam perficiunt; sed Philosophus 6. eth. ponit, quod scientificum animæ, quod est eius pars contemplatiua, perficitur tribus habitibus, sapientia, scientia, intellectu, ergo ista tria sunt partes scientiæ speculatiuæ non prædictæ tres.

arg. 2. 2 Præterea communiter Philosophia diuiditur in septem artes liberales, inter quas neque scientia diuina, neque naturalis continentur, sed sola rationalis, & Mathematica, ergo naturalis, & diuina non debuerunt poni partes Philosophiæ, vel scientiæ speculatiuæ.

3 Præterea medicina est pars Philosophiæ naturalis, sicut & scientia de Agricultura, & Alchimia; sed istæ sunt operatiuæ, ergo & Philosophia naturalis, seu physica est operatiua, & sic non erit pars Philosophiæ, vel scientiæ speculatiuæ. arg. 3.

4 Præterea totum non debet diuidi contra partem; sed scientia diuina est totum respectu physicæ, & mathematicæ nam & Philosophus 11 met. sum. 2. c. 2. vocat illas partes metaphysicæ, & vere sunt, nam subiecta illarum sunt partes subiecti huius, hoc enim est ens, cuius pars est substantia mobilis, quam considerat scientia naturalis, & quantitas, quam considerat mathematica, ergo scientia diuina non debet diuidi sub scientia speculatiua contra physicam, & mathematicam. arg. 4.

5 Præterea scientiæ diuiduntur sicut & res 3. de an. t. 38. sed Philosophia est de ente. est enim cognitio entis, vt dicit Dion. in ep. ad Polycarpum, cum ergo ens primo diuidatur in potentiam, & actum, per vnum, & multa, per substantiam, & accidens, per corporeum, & incorporeum, videtur quod per huiusmodi debeat Philosophia, seu scientia speculatiua diuidi. arg. 5.

6 Præterea secundum Philosophum p. met. c. p. scientia speculatiua est sui gratia; sed secundum eundem ibidem sola metaphysica est sui gratia, ergo physica, & Mathematica non sunt partes scientiæ speculatiuæ. p. met. l. 1.

7 Præterea sicut dantur entia coniuncta materiæ secundum esse, & non secundum rationem, vt Mathematica: & secundum esse, & rationem, vt physica: & secundum neutrum, vt metaphysica; ita possunt dari entia coniuncta secundum rationem, & non secundum esse, & de his erit quarta scientia speculatiua, ergo diuisio scientiæ speculatiuæ in tres non erit sufficiens. op. 70. q. 5. a. p. c.

1 Sed contra est, quod Philosophus 6 met. t. 1. diuidit scientiam speculatiuam in physicam, mathematicam, & metaphysicam. Ibid arg. sed contra. p. phys. initio p. met. 1 p. 11 met. l. 7 1. c q. 12. a 3 c & t. 3.

2 Præterea cum scientiæ speculatiuæ per demonstrationem habeantur, demonstrationis vero principium, seu medium sit definitio, necessario debent, vt dictum est, distingui per diuersum modum definiendi; sed bi modi sunt tres, puta per materiam sensibilem, quomodo definit physica, per materiam intelligibilem, quomodo definit mathematica, & sine materia, quomodo definit Metaphysica, ergo & erunt tres scientiæ speculatiuæ inter se distinctæ per diuersos modos definiendi.

op. 70 q. 5. a p. c. Respondeo dicendum, quod cum scientia speculatiua, & practica per finem distinguantur, vt dicitur 2. met. speculatiuæ enim finis est veritas, operatiuæ vero, seu practicæ, actio: oporteat autem materiam esse fini proportionatam, necesse est practicarum scientiarum materiam esse res illas, quæ a nostro opere fieri possunt, vt earum cognitio in operationem, quasi in finem ordinari possit, speculatiuarum vero scientiarum esse res, quæ a nostro opere non fiunt, quarum proinde consideratio in operationem ordinari non potest, sicut in finem; & secundum harum rerum distinctionem oportet scientias speculatiuas distingui. Sciendum tamen, quod quando habitus, vel potentiæ penes obiecta distinguuntur, non distinguuntur penes quaslibet differentias obiectorum sed penes illas, quæ sunt per se obiectorum, inquantum obiecta sunt: esse enim animal, vel plantam accidit sensibili, inquantum sensibile est, & ideo

penes hoc non sumitur differentia sensuum sed magis secundum differentias coloris, & soni: & ideo oportet scientias speculatiuas diuidi per differentias speculabilium, inquantum speculabilia sunt: speculabili autem, secundum quod est obiectum speculatiuæ scientiæ conuenit aliquid ex parte potentiæ intellectiuæ, & aliquid ex parte habitus scientiæ, quia intellectus perficitur. Ex parte quippe intellectus conuenit ei, quod sit immateriale, quia & ipse intellectus est immaterialis; ex parte vero scientiæ cōpetit ei, quod sit necessarium, quia scientia est de necessariis, vt patet p. post omne autem necessarium, inquantum huiusmodi est immobile, quia omne, quod mouetur, inquantum huiusmodi, possibile est esse, & non esse, vel simpliciter, vel secundum quid, vt dicitur 10. met. Sic igitur speculabili, quod est obiectum scientiæ speculatiuæ, per se competit separatio a materia, & motu, vel applicatio ad ea, & ideo secundum ordinem remotionis a materia & motu scientiæ speculatiuæ distinguuntur. Quia ergo triplex tantum est ordo rerum speculabilium, nam quædam dependent a materia secundum esse, & intellectum, in quorum scilicet definitionem ponitur materia sensibilis, vt in definitione hominis oportet accipere carnem, & ossa, & de his est scientia naturalis; quædam vero dependent à materia secundum esse, quia in illa semper inueniuntur, non tamen secundum intellectum, quia in eorum definitione non ponitur materia sensibilis, vt in definitione lineæ, & numeri, de quibus est Mathematica; Quædam denique non dependent à materia secundum esse, quia sine illa esse possunt, siue nonquam sint in materia, vt Deus, & Angeli, siue in quibusdam insit materia, in quibusdam non, vt substantia, qualitas, potentia, & actus, de quibus est Metaphysica. Neque est possibilis quartus ordo, quod scilicet sint aliquæ res, quę secundum intellectum dependeant à materia, & non secundum esse, quia intellectus, quantum est de se, immaterialis est, & ideo non sunt nisi tres partes scientiæ, vel Philosophiæ speculatiuæ, Physica, Mathematica, & Metaphysica, vnde patet ad postremum obiectum.

op. 70. q. 5. a. 1. ad 3. Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus 6. eth. determinat de habitibus intellectualibus, quatenus sunt virtutes intellectuales: Dicuntur autem virtutes, quatenus perficiunt intellectum in sua operatione, virtus enim est, quæ bonum facit habentem, & opus eius reddit bonum, & ideo secundum quod diuerso modo perficitur per huiusmodi habitus speculatiuos, diuersificatur huiusmodi virtutes. Est enim alius modus, quo pars animæ speculatiuæ perficitur per intellectum, qui est habitus principiorum, quo aliqua ex ipsis nota fiunt: & alius, quo cognoscuntur conclusiones ex huiusmodi principiis demonstratæ, siue primo demonstratio procedat ex causis inferioribus, sicut scientia; siue ex causis altissimis sicut sapientia. Cum autem distinguuntur scientiæ, quia sunt habitus quidam, oportet, quod distinguantur penes obiecta, idest penes res, de quibus sunt scientiæ & sic à Philosopho in Metaphysica distinguuntur tres partes Philosophiæ speculatiuæ.

Ibid. ad 3. Ad secundum dicendum, quod septem artes liberales non diuidunt sufficienter Philosophiam speculatiuam, sed vt dicit Hugo de S. Vict. in 3. sui Didascalon prætermissis aliis, Logica, & Mathematica numerantur, quia his primum erudiebantur, qui Philosophiam discere volebant, & ideo in triuium, & quatriuium distinguuntur, eo quod his quasi quibusdam viis viuax animus ad secreta Philosophiæ introeat. In hoc etiam consonat verbum Philosophi, qui Dicit in 2. met. quod modus sciendi debet quæri ante scientias: & Commen ibidem dicit quod logicā, quæ docet modum omnium scientiarum debet quis ante omnes alias scientias addiscere, ad quam pertinet Triuium. Dicit etiam in 6. eth. quod Mathematica potest sciri à pueris, non physica, quæ experimentum requirit. Ex quo datur intelligi, quod primo logica, deinde Mathematica debet addisci, ad quam pertinet quatriuium. Et ita his quasi quibusdam viis præparatur animus ad alias Philosophicas disciplinas. Vel ideo hæ inter alias scientias artes dicuntur, quia non solam habent cognitionem, sed opus aliquod, quod est immediate ipsius rationis, vt construere, syllogizare, orationem formare, numerare, mēsurare cursus syderum, computare. Aliæ vero scientiæ vel non habent opus, sed cognitionem tantum, sicut scientia diuina, & Naturalis, vnde nomen artis habere non possunt cum ars dicatur ratio factiua, vt dicitur 6. eth. vel habent opus corporale, sicut Alchimia, Medicina, & huiusmodi; Vnde non possunt dici artes liberales, quia huiusmodi actus sunt hominis ex parte illa qua non est liber, scilicet ex parte corporis; scientia vero moralis quamuis sit propter operationem, quia tamen illa operatio non est actus sciētiæ, sed est actus virtutis, vt patet 5. eth. non potest dici ars, sed magis in illis operationibus se habet virtus loco artis; & ideo veteres definierunt virtutem esse artem bene, recteque viuendi, vt dicit August. 10. de ciu.

Ad tertium dicendum, quod aliqua scientia dupliciter continetur sub alia, vno modo, vt pars eius, quia scilicet subiectum eius est pars aliqua subiecti illius, sicut planta est quædam pars corporis naturalis, vnde & scientia de plantis continetur sub scientia naturali vt pars. Alio modo continetur vna scientia sub alia, vt ei subalternata, quando scilicet in superiori scientia assignatur propter quid eorum, de quibus scitur in scientia inferiori solum quia: sicut Musica continetur sub Arithmetica Medicina igitur non ponitur sub Physica vt pars, subiectum enim medicinæ non est pars subiecti scientiæ naturalis secundum illam rationē; qua est subiectum medicinæ; quamuis enim corpus sanabile sit corpus naturale, non tamen est subiectum medicinæ, prout est sanabile à natura, sed prout est sanabile per artem, sed quia in sanatione, quæ fit per artem, ars est ministra naturæ, quia ex aliqua naturali virtute sanitas perficitur auxilio artis, inde est, quod propter quid de operatione artis oportet accipere ex proprietatibus rerum naturaliū, & propter hæc medicina subalternatur Physicæ, & eadem ratione Alchimia, scientia de Agricultura, & aliæ huiusmodi. Et sic relinquitur, quod Physica secundum se, & secundum omnes suas partes est speculatiua, quamuis aliquæ operatiuæ aliquo modo subalternentur ei. Ibid. ad 5.

Ad quartum dicendum, quod licet subiecta aliarum scientiarum sint partes entis, quod est subiectum Metaphysicæ, non tamen oportet quod aliæ scientię sint partes eius; accipit enim vnaquęque sciētia vnam partem entis secundum specialem modum considerandi distinctum à modo, quo consideratur ens in Metaphysica. Vnde proprie loquendo, subiectum illius non est pars subiecti Metaphysicæ, sed secundum hanc rationem ipsa est specialis scientia aliis condiuisa. Sic autem dici posset pars ipsius Metaphysicæ scientia quę est de potentia, vel actu, vel quę est de vno, & huiusmodi, quia ista habent eundem modum considerandi cum ente, quod est subiectum Metaphysicæ. Ibid. ad 6.

Ad quintum dicendum, quod illę partes exigunt eundem modum tractandi cum ente in communi, quia etiam ipię non dependent à materia, & ideo Ibid. ad 7.

ſcientia de ipſis non diſtinguitur à ſcientia de ente in communi. Differentię vero illę, corporei, & incorporei, animati, & inanimati non ſunt differentiæ per ſe rerum, inquantum ſunt ſcibiles, & ideo penes eas ſcientiæ non diſtinguuntur.

p. met. l. 5. Ad ſextum dicendum, quod verba illa, (ſola hæc) dupliciter poſſunt intelligi, vno modo, vt demonſtrent in genere ſcientiarum omnem ſcientiam ſpeculatiuam, & tunc verum eſt, quod ſolum hoc genus ſcientiarum propter ſe ipſum quæritur; vnde & ſolę illę artes liberales dicuntur, quæ ad ſciendum ordinantur: illę vero, quæ ordinantur ad aliquam vtilitatem per actionem habendam, dicuntur mechanicæ, ſiue ſeruiles. Alio modo, vt ſpecialiter demonſtrent Metaphyſicam, ſiue ſapientiam, quæ eſt circa altiſſimas cauſas, inter quas eſt etiam finalis. Et ſic eſt verum, quod ſola Metaphyſica eſt proptie ſui gratia: nam cum illa conſideret vltimum, & vniuerſalem finem omnium, omnes aliæ ſcientię in eam ordinantur, ſicut in finem.

Ad ſeptimum dicendum eſt, quod quia intellectus, quantum de ſe, eſt immaterialis, non poteſt dari quartum genus rerum, nec quarta ſcientia præter prędictas tres, vt dictum eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum Diſtinctio ſcientiarum ſpeculatiuarum ſumatur ex varia abſtractione.

op. 70. q. 5. a. p. arg. 7. VIdetur quod diſtinctio ſcientiarum ſpeculatiuarum non ſumatur ex varia abſtractione. Dicit enim Philoſophus 3 de ani. t. 38, quod ſcientię ſecantur ſicut res, ergo diſtinctio illarum debet ſumi à rebus, & non ab abſtractione.

arg 8. 2 Præterea eſſe abſtractum, vel non abſtractum ſunt differentiæ accidentales rebus, quę ſciuntur: Animatum vero, vel inanimatum ſunt eſſentiales: ſed diſtinctio ſcientiarum ſumi debet a differentiis eſſentialibus, ergo ſcientiæ ſpeculatiuæ non diſtinguuntur ex abſtractione

2. met. l. 10. 3 Præterea ſi per impoſſibile non eſſet materia, adhuc intelligentiæ eſſent ſcibiles, nam cognoſcibilitas ſequitur naturam rei, vt eſt in ſe, vt docet Philoſophus 2. met. t. 4. ergo ſcientiarum diſtinctio non ſumitur à materia vel motu.

p. p. & 2. p. ad 2. op. 70. q. 5. a. 3. c. 4 Præterea numeri dimenſiones, & figuræ, de quibus agit mathematicus, ita ſunt in materia ſicut reliqua accidentia, & qualitates, de quibus tractat ſcientia naturalis. & tamen ſcientia naturalis diſtinguitur à Mathematica, ergo ſcientiæ ſpeculatiuæ non diſtinguuntur per abſtractionem à materia.

p. poſt l. 41. 5 Præterea ſecundum Philoſophum p. poſt ſcientiæ diſtinguuntur ſecundum diuerſa principia, & media; ſed hæc conſequuntur diuerſas naturas rerum, non autem diuerſas abſtractiones, ergo.

p. p. q. p. ar. p. ad 2. op. 70. q. 5. a. 3. ad 7. 6 Præterea eadem concluſio probatur à Phyſica, & Mathematica, vt quod terra ſit rotunda; ſed hoc eſt vtramque ſcientiam conſiderare obiectum æqualiter abſtractum, ergo.

op. 70. q. 5. a. 4. ad 5. & 5. p. met. initio 6. met. l. p. 7 Præterea ad Metaphyſicam ſpectat agere de Deo Angelis, ente, & ſubſtantia, ſed abſtractio Dei, & Angelorum eſt diuerſa abſtractione ſubſtantiæ, & entis, nam hæc duo non abſtrahunt à materia, alioqui nullum ens inueniretur, quod haberet materiam, illa vero duo omnino abſtrahunt à materia, ergo ſcientiæ non diſtinguuntur per abſtractiones.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 6. met. initio, & 11. met. ſum. 3. c. p. diuidit ſcientias ſpeculatiuas ex variis abſtractionibus.

2 Præterea ita ſe habet ſubiectum ad ſcientiam ſicut obiectum ad potentiam; ſed obiectum non diuerſificat potentias niſi ſub ratione cognoſcibilis ergo nec ſubiectum diuerſificabit ſcientias, niſi ſub ratione ſcibilis: ſed ratio ſcibilis, vt dictum eſt, ſumitur ex varia abſtractione à materia, vel motu, ergo ſcientiæ diſtinguuntur ex varia abſtractione. p. p. q. p. a. 7. c. q. 12. a. 4. & 5.

Reſpondeo dicendum, quod ſcientiæ ſpeculatiuæ debent diſtingui ſpecie, vel genere ex abſtractione generica, vel ſpecifica, & conſequenter ex obiecto, vt ſcibile eſt: ſicut enim habitus, & potentiæ, cũ diſtinguuntur per obiecta, tantum diſtinguuntur per illas differentias, quæ ſunt per ſe obiectorum, vt obiecta ſunt, ita & ſcientiæ ſpeculatiuæ, quippe quarũ ſubiecta ita ſe habent ad ipſas, ſicut obiecta ad potentias, tantum diſtingui debent per differentias ſpeculabilium, inquantum ſpeculabilia ſunt ſpeculabili autem, vt ſpeculabile eſt, cum ſit obiectum potentiæ intellectiuæ perfectæ per habitum ſcientiæ ſpeculatiuæ, ex parte intellectus, cuius eſt proportionata materia, per ſe conuenit eſſe immateriale, neque adeo abſtractum à materia. Cum enim intellectus noſter ſit immaterialis, non percipit res niſi modo immateriali, & ideo vt res ſit intelligibilis, debet eſſe abſtracta à materia: intelligibile enim, & intellectum oportet eſſe proportionata, & vnius generis, cum intellectus, & intelligibile ſint vnum: ſic enim ea, quæ ſunt maxime ſeparata à materia ſunt maxime intelligibilia; ex parte vero ſcientiæ conuenit eſſe neceſſarium, & conſequenter immobile. Cum enim ſcientia ſit de perpetuis, & immutabilibus, materia vero ſit radix omnis mutabilitatis, neceſſario debet res ad hoc vt ſit ſcibilis, eſſe abſtracta a materia & motu, & ſic manifeſtum eſt, quod ſcientiæ ſpeculatiuæ debent diſtingui per varias abſtractiones à materia, tamquam per differentias per ſe ſpeculabilium. op. 70. q. 5. a. p. c. p. phyſ. l. p. & 16. p. me. l. p. p. p. q. p. a. 7. c. p. poſt l. 41. q. p. prol. ſent. a. 3. c.

Ad primum ergo dicendum, quod ſcientiæ diuiduntur per res, vt ſcibiles ſunt, ſenſus autem Philoſophi eſt, quod ſcientia, & ſenſus condiuiduntur in res, id eſt diuiduntur in actum, & potentiam, quemadmodum & res, quia nimirum ſcientia, & ſenſus ſe habent ad ſcibilia, & ſenſibilia in potentia, ſcientia vero, & ſenſus in actu ordinantur ad ſenſibilia, & ſcibilia in actu. Ibid. ad 7. & 3 de ani. l. 13. Ibid ad 8.

Ad ſecundum dicendum, quod eſſe abſtractum, vel non abſtractum ſunt differentiæ eſſentiales rerum, inquantum ſunt ſcibiles.

Ad tertium dicendum, quod ſubſtantiæ immateriales dupliciter poſſunt tractari, vno modo, vt ſunt ſecunda principia omnium entium, ſecundo vt ſunt res quædam, primo modo ſumptæ licet ſint in ſe maxime ſcibiles, & notæ, noſter tamen intellectus ſe habet ad illas, ſicut oculus noctuæ ad lumen ſolis, nam per lumen rationis naturalis non poteſt ad illas peruenire niſi per illarum effectus, quo fit, vt propterea à Philoſophis hoc tantum modo, & in Metaphyſica, quæ eſt ſcientia de ente, tractentur; ſecundo vero modo ſumptæ tractantur in Theologia, non quidem tamquam pars ſubiecti, ſed tamquam manifeſtantes ſubiectum, & ideo ſi per impoſſibile materia, & effectus materiales à Philoſophis lumine naturali ſciri non poſſent, (ſcitur enim quodlibet quatenus eſt intelligibile) eatenus vero eſt intelligibile, quatenus eſt proportionatum intellectui; eſt autem proportionatum intellectui, quatenus eſt vnius generis cum illo: vt ſicut intellectus eſt abſtractus à materia, ita ſit intelligibile, eſſent tamen in ſe ſcibiles in potentia reſpectu noſtri, & noſter intellectus eſſet cognoſcitiuus earum. op. 70. q. 5. a. 4. & ad 5. p. & 6. met initio.

:c.in ob. Ad quartum dicendum, quod entia Mathematica oon possunt qoidem considerari sioe substaotia vt subiecta quantitari, atque adeo sine materia affecta quantitate, quę diciturmateria intelligibilis, possuot tamen considerari sine materia seositbili, idest sine materia, vt subiecta qualitatibos sensibilibus, vt calido, frigido, duro, molli: quamquam prædicta entia considerantur vt abstrahunt à materia intelligibili in particulari, considerantur enim per ordinem ad materiam intelligibilam in communi.

p.post. l. 41. Ad quintum dicendum, quod scientiæ distinguuotur secundum diuersa priocipia, & media in genere scibili, noo genere rei, idest secundum principia, & media diuersa secundum abstractionem à materia.

i.c. in ob. Ad sextum dicendum, quod quia diuersa ratio cognoscibilis diuersitatem scientiarum inducit, licet eaodem conclusionem astrologus, & naturalis demoostreot, non tamen eodem modo, nam astrologus illam demonstrat per medium mathematicum, idest à materia sensibili abstractum, oaturalis vero per medium circa materiam consideratum.

i.c. in ob. Ad septimom dicendum, quod subiectum Metaphysicæ est ens; de Angelis vero agit, tamquam de secundis principiis eorum, saltem per motum orbium Porro eos, & substantia dicuntur abstrahere à materia secundum esse, & rationem, noo quia de eorum ratione sit esse sine materia, & motu, sicut de ratione equi est esse sine ratione, sed quia de ratione eorum noo est in materia, & motu esse, quamuis quandoque sint in materia: sicut animal abstrahit à ratiouali, quamuis aliquod animal sit rationale.

ARTICVLVS III.

Vtrum Metaphysica præmineat omnibus scientiis speculatiuis.

pp.q.p. art. 3 arg. 1. op. 70. q. 5. a. p. ad 9. q. 5. a. p.c. Videtur quod Metaphysica non præmineat omnibus scienois speculatiuis. Inferioris enim scieotiæ est accipere sua principia à superiore scieotia, vt patet in musica respectu Geometriæ; sed Metaphysica accipit sua principia à scienoa naturali, & à mathematica, nam ad cognioonem substantiarum separatarum iodiget cognoscere numerum, & ordioem corporum cælestium, eorundemque motum, quod noo est possibile sine astrologia, & physica. Dices, quod licet Metaphysica sumat sua principia à naturali, & à Mathematica, rursum harum principia sumuntur, & probantur à Metaphysica.

Ibid. 2 Contra circulus in demonstratione nullo modo admittendus est at is daretur, si Metaphysica supponeret ea, quæ io aliis scientiis probantur, & tamen ipsa probaret illarum principia, ergo Metaphysica accipit principia ab aliis scientiis, non coorra, & per consequens ipsa non præminet aliis scientiis speculatiuis.

p.p.q.p. ar. 5 arg. 2. 3 Præterea certitudo pertinet ad dignitatem scientiæ, sed io certitudine superatur Metaphysica à reliquis duabus scientiis speculatiuis; à Mathematica quidem, quia ratione maioris certitudinis processus disciplinabilis dicitur proprius illius, à physica vero, quia huius subiectum est magis sensatum, ergo Metaphysica non præminet scientiis speculaoiuis.

p.1.q.66. a. 6. arg. 1. 4 Præterea quanto cognitio est perfectior, tanto est maior, & nobilior; sed perfectiorem cognitionem habere possumus de rebus humanis, de quibus est physica, quam de rebus diuinis, de quibus est Metaphysica, cum res diuinæ sint incompreheosibiles iuxta illud Iob. 36. ecce Deus magnus, vincens scientiam nostram, ergo Metaphysica non est nobilior aliis scientiis speculatiuis.

Sed contra est, quod Philosophus p. met. Metaphysicam cæteris scientiis speculatiuis dignitate anteponit: vnde & sex illi proprietates assignat, in quibus longissime cæteris antecellit & 6. eth. c. 2. dicit io dignitate ita se habere Metaphysicam respectu cæterarom scieotiarum omnium, sicut se habet ciuilis respectu scieotiarum practicarum. p. met. l. 2. & 6. eth. l. 6.

2 Præterea quaodo plura ordinantur ad vnom, oportet vnum eorum esse præemineus aliis, tamquã regulans regulatis; sed omnes scientiæ ordinantur ad vnum, puta ad hominis perfectionem, quæ est Deus, ergo necesse est, vt vna earum sit regulatrix, & domina omnium; sed hæc est sola Metaphysica, nam eatenus aliqua scientia est regulatrix, & domina, quatenus est maxime intellectualis, idest quatenus versatur circa maxime intelligibilia, hoc autem cooueuit soli Metaphysicæ; cum enim agat de primis rerum causis, de ente in communi, & iis, quæ consequuntur ens & de substantiis abstractis, versatur circa maxime intelligibilia tam ea ordine intelligendi, quam ea comparatione intellectus ad sensum, & ex ipsa cognitione intellectus, ergo Metaphysica præminet cæteris scientiis speculatiuis. p metaph. in procemio.

Respondeo dicendum, quod Metaphysica principalissima est inter scientias tum operatiuas, tum speculaoiuas Inter operatiuas quidem, quia finis harum, quod est bonum humanæ vitæ, ad pauciora se extendit, quam finis Metaphysicæ, quod est bonum totius vniuersi, scientiarum autem illa est præstantissima, cuius finis est optimus. Inter speculatiuas vero, quia illis antecedit in tribus, secundum quæ vna scientia dicitur simpliciter alia præstantior, nimirum quantum ad subiecti separabilitatem, quantum ad eiusdem oobilitatem, & quantum ad vniuersalitatem scientiæ. Nam quoad primum Metaphysica considerat entia magis abstracta; considerat enim ens inquantum ens, quod dicitur separatum à materia secundum esse, & rationem, negatiue, quia scilicet potest esse sine materia, & considerat Deum, & intelligentias, quæ suot abstractæ à materia positiue, quia nunquam sunt, vel esse possunt in materia, cum tameo cæteræ scientiæ considerent entia concerneotia materiam, siue sensibilem, vt physica, siue intelligibilem, vt mathematica. Quoad secundum vero physica agit de corpore naturali, Mathematica vero de quantitate; at Metaphysica, cum agat de ente in communi, necesse est, vt etiam agat de Deo, & Angelis, quæ sunt vniuersalia, & prima principia, & causæ entis io communi, eiusdem enim sciẽtiæ est considerare causas proprias alicuius generis & genus ipsum; nam scieotia non perficitur nisi in cognitione causarum, vt dicit Philosophus p. phys. initio, & conseqneoter agit de his, quæ sunt nobilitate omnibus entibus superiora. Quod demum attinet ad tertium, certissimum est nullam scientiam operatiuam esse scientiam vniuersalem: Inter speculatiuas vero manifestum est quod quælibet Mathematicarum sciẽtiarum est circa vnum aliquod genus determioatum vniuersalis autem scieotia communiter de omnibus est, vnde nulla Mathematicarum est communis omnium entium: sed de naturali etiam manifestum est, quia si naturales substantiæ, quæ sunt substantiæ sensibiles, & mobiles, sunt primæ inter entia, oportet, quod naturalis scientia sit prima inter scieotias, quia secundum ordinem subiectorum est ordo scientiarum: si autem alia substantia est præter substantias naturales, quæ sit separabilis, & immobilis, oecesse est etiam scientiam ipsius esse, quæ sit prior naturali,

Margin notes: p. eth. l. 2. 2. met. l. 7. — p. met. in procem. 6. met. l. p. — op. 70. q. 6. ar. p. p. met. in procem. & eodẽ op. q. 5. a. 2. ad 1. a. 4. c. & ad 3. 6. met. l. p. 11. met. l. 7.

& ex eo, quod est prima, oportet, quod sit vniuersalis; eadem enim est scientia, quæ est de primis entibus, & quæ est vniuersalis, nam prima entia sunt principia aliorum. Cum ergo dentur huiusmodi entia, vt ostenditur 8. phys. & 12. met. & de illis agat Metaphysica, dicendum est illam dignitate cæteris omnibus scientiis speculatiuis antecellere.

l.c.12 o.:

Ad primum, ergo dicendum, vt est responsum in obiectione.

Ad secundum dicendum, quod licet Metaphysica secundum nos sit posterior aliis scientiis, quia vtitur pluribus rebus determinatis in illis, ipsa tamen simpliciter prior est secundum naturam, ac proinde illis simpliciter dignior. Neque sequitur vllus circulus, nam principia, quæ accipit scientia naturalis à Metaphysica, non probant ea, quæ eadem Metaphysica accipit à naturali, sed probantur per aliqua principia per se nota, præterea, effectos sensibiles, ex quibus procedunt naturales demonstrationes, sunt notiores quoad nos in principio, sed cum per eos peruenimus in cognitionem causarum primarum, ex illis apparet nobis propter quid illorum effectuum, ex quibus causæ probantur demonstratione quia.

p.p.q.p. art. 5 ad p.

Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet id, quod est certius secũdum naturam, esse quod ad nos minus certum propter debilitatem nostri intellectus, qui se habet ad manifestissima naturæ, sicut oculus noctuæ ad lumen solis, vt dicitur 2. met. t. p. Ea igitur, quæ considerantur in Metaphysica, sunt certiora secundum se, quæ vero considerãtur in physica, & Mathematica sunt certiora secundum nos, & ideo illa simpliciter his digniora sunt. Vel dic, quod licet concedamus Metaphysicam esse scientiam minus certam quam sit physica & Mathematica, non tamen inde sequitur, quod ab illis dignitate, & nobilitate vincatur; nam cum vna scientia præfertur alteri, vel quia certior est, vel quia habet nobilius subiectum, licet vbi est æqualitas in nobilitate obiecti, ea, quæ est certior, præferatur alteri; quando tamen ea, quæ est certior, superatur ab alia in nobilitate obiecti, est simpliciter illa minus digna, & nobilis, vt contingit in proposito; nam Metaphysica tractat de rebus altissimis, & præstantissimis, secus vero physica, & Mathematica, desiderabilius autem est, vt dicit Philosophus p. de part. animal. c. 5. paruum aliquid cognoscere de talibus rebus, quam multa de rebus ignobilioribus, & magnum est, vt idem dicit p. cæli t. 60. posse aliquid cognoscere de rebus cœlestibus, quales sunt illæ, quę sunt Metaphysicæ considerationis etiam debili, & topica ratione; & ex his patet ad quartum argomentum, vt etiam dictum est.

op.70.q.5. ar. ad 3 a 4 c. & ad 5.p. 2.q 66.ar 5 ad 3. 6. met. l.7 p met. in procem.

q. 2.art.5. ad 3.

ARTICVLVS IV.

Quænam scientiarum speculatiuarum sit certior.

Videtur quod Metaphysica sit certior. Dicit enim Philosophus p. post. t. 41. quod scientia, quæ non est de subiecto, idest de materia sensibili, est certior illa, quæ est de subiecto; sed Metaphysica non est de subiecto, sicut sunt reliquæ scientiæ, nam physica considerat materiam sensibilem, & Mathematica intelligibilem, ergo Metaphysica est certior aliis scientiis.

p. post l. 41. op. 48. tr. vlt c. 5, op. 70. q. 6 a. p.

2 Præterea Philosophus 4. met. t. 8. dicit, qood propterea tractatio primi principij certissimi ad primum Philosophum, seu metaphysicum spectat, quia est certissimus in sua cognitione, ergo.

4 met. l. 6.

3 Præterea tota certitudo scientiæ est ex certitudine principiorum: tunc enim conclusiones certo sciuntur, quando resoluuntur in principia, sed principia physicæ, & mathematicæ sunt accepta a Metaphysica, & fundantur in eius principiis, ergo Metaphysica est certior reliquis.

q. 2 de ver a. p. ad 13. & 17.

4 Præterea quo scientia est vniuersalior, est prior; quo vero est prior, est certior: sed Metaphysica est sciẽtia magis vniuersalis, nam ad eius subiectum addunt subiecta cæterarum scientiarum, ergo Metaphysica est certior reliquis scientiis.

p. met. l. 2. op. 70. q. 5. art p. ad 9.

Sed contra est, quod scientia illa, quæ est de paucioribus est certior, quam quæ est de pluribus, vt dicitur p. met. & p. post. t. 41. sed Metaphysica non est huiusmodi, nam vt dicitur p. met. t. 2. cum sit vniuersalis, scit omnia, ergo Metaphysica non est certior aliis.

p. met. l. 2.

1 Videtur quod Physica sit certior. Quia quanto aliquid magis capitur sensu, à quo nostra cognitio oritur, tanto est certius; sed naturalia capiuntur sensu magis, quam Mathematica, & Metaphysica, ergo physica est certior, quam mathematica, & metaphysica.

op. 70 q 6. ar. p. ad 1. & p

2 Præterea scientia est certior, cuius principia sunt certiora: sed principia naturalis quippe propinquiora sensibilibus, sunt huiusmodi, ergo physica est certior reliquis.

6. met. l. p

3 Præterea certior est sensus, quam imaginatio, & intellectus, cum hæc ab illo pendeant: sed in Physica iudicatur secundum sensum, in mathematica vero secundum imaginationem, & in metaphysica secundum intellectum, ergo physica est certior, quam methaphysica, & mathematica.

p. d. 19 q. 5. ar. 2, ad 2 op 53. op. 70. q. 6. ar p. a. 3 6. met. l. p.

Sed contra est, quia secundum Philosophum in p. post. illa scientia est minus certa, quæ est ex additione, quam quæ non, sicut geometria, quam Arithmetica: sed physica est magis ex additione, quam mathematica, & metaphysica, ergo physic non est certior aliis.

op. 70 q 6. art p. c.

1 Videtur quod Mathematica sit certior. Dicit enim Philosophus 2. met. quod certitudo mathematica non est quærenda in omnibus, & in pluribus locis mathematicas scientias ratione certitudinis vocat disciplinas, ergo mathematica est certior.

2. met. l. op 70. q 6. a p.

2 Præterea Ptolomeus in principio Almagesti asserit solum genus mathematicum esse firmum, & stabile, quippe cuius demonstrationes per indubitabiles vias factæ sunt, ergo mathematica est certior aliis scientiis.

ibid.

3 Præterea consideratio mathematica est magis abstracta à materia & motu, quã physica, minus tamen remota est à sensu à quo nostra cognitio desumitur, quam metaphysica, ergo mathematica est certior physica, & metaphysica.

ibid.

Sed contra est, quod dicit Philosophus p. post. t. 41. quod illa scientia est certior, quæ non dicit materiam: sed mathematica dicit materiam, saltem intelligibilem, metaphysica vero non dicit vllam materiam, ergo mathematica non est certior omnibus scientiis speculatiuis.

p post. l. 41.

Respondeo dicendum, quod dupliciter potest vna scientia esse certior alia, vno modo simpliciter, & secundum naturam, alio modo secundum nos, & primo quidem modo scientia eatenus est certior simpliciter, quantenus est notior, & prior simpliciter. Quoniam vero tripliciter potest aliquid dici prius, & notius alio, vel quia ipsum est causa, aliud vero effectus; vel quia ipsum est forma, aliud materia, vel quia ipsum est vniuersalius pauciora sub se actu continens, aliud vero particularius actu plura continens,

op. 48 tr. 3 c 13 op. 70 q 6. a. p p post l. 41 p. met. l. 2.

nam

nam causa est prior, & notior effectu, & similiter forma, quam materia, principium enim cognoscendi materiam est ex forma. & vniuersale minus vniuersali propterea scientia potest esse tribus modis certior, & prior simpliciter alia primo, quia ipsa dicit causam, & propter quid, alia vero dicit effectum, & quia, & hoc modo subalternans est certior subalternata, vt geometria, quam Chirurgia: hæc enim scit quod vulnera circularia tardius sanantur, non autem scit propter quid, sed huius cognitio pertinet ad geometriam, quæ considerat rationem circuli, secundum quam non appropinquant sibi per modum anguli, ex qua propinquitate contingit, quod vulnera triangularia citius curantur, & circularia difficilius: Secundo quia vna est magis abstracta à materia sensibili, quam altera, & hoc modo mathematicæ puræ, quæ omnino abstrahunt secundum rationem à materia sensibili, vt Geometria, & Arithmetica, sunt certiores, quam mathematicæ mediæ, quæ scilicet principia mathematica applicant ad materiã sensibilẽ sicut perspectiua quæ applicat principia Geometriæ, puta lineã ad visum, & Harmonica, seu musica quæ applicat principia Arithmeticæ ad sonos sensibiles, & omnes mathematicæ sunt certiores physica, quæ non abstrahit à materia sensibili, metaphysica vero est certior omnibus mathematicis, & physicis, quia abstrahit à materia sensibili, etiam in communi sumpta, & secundum esse, & rationem quod non faciunt mathematicæ. Tertio quia vna est ex paucioribus, & altera ex pluribus seu ex additione, quo- modo geometria est minus certa, & consequenter posterior Arithmetica, & hoc modo metaphysica, quæ considerat, vt dictum est, rationem entis in communi, est certior quam cæteræ scientiæ speculatiuæ, quæ considerant rationem entis secundum determinationem aliquam, seu aliquod determinatum genus entis. Secundo vero modo scientia dicitur certior secundum nos, quæ minus remota est à sensibus, magis tamen abstrahens à materia sensibili, quippe quæ ob sui transmutationem est causa incertitudinis, & hoc modo mathematica est certior naturali, & metaphysica, naturali quidem, quia huius consideratio in materia, motuque versatur, consideratio vero illius abstrahit ab vtroque. Ex eo enim quod consideratio naturalis est circa materiam, à pluribus dependet, puta à consideratione materiæ & formæ, & dispositionum materialium, & proprietatum, quæ consequuntur formam in materia; vbicunque autem ad aliquid cognoscendum oportet plura considerare, est difficilior cognitio. Vnde in p. post. dicitur, quod minus certa scientia est, quæ est ex additione. Ex eo vero, quod eius consideratio est circa res mobiles, quæ non vniformiter se habent, eius cognitio est minus certa, quia eius demonstrationes ex maiori parte sunt ex hoc, quod contingit aliquando aliter se habere. Et ideo quanto aliqua scientia magis appropinquat ad singularia, sicut scientiæ operatiuæ, vt Medicina, Alchimia, & moralis, minus possunt habere de certitudine propter multitudinem eorum, quæ consideranda sunt in talibus scientiis, quorum quodlibet si omittatur, frequenter erratur propter eorum variabilitatem. Est autem Mathematica certior, quam Metaphysica, quia ea, de quibus est Metaphysica, sunt magis à sensibus remota, à quibus nostra cognitio sumit originem, & quantum ad substantias separatas, in quarum cognitionem insufficienter inducunt ea, quæ à sensibus accipiuntur, & quantum ad ea, quæ sunt communia omnibus entibus, quæ sunt maxime vniuersalia, & sic maxime remota à particularibus cadentibus sub sensum; Mathematica vero sub sensum cadunt, & imaginationi subiacent, vt linea, figura, numerus & huiusmodi; & ideo intellectus humanus, à phantasmatibus accipiens facilius eorum cognitionem accipit, & certius, quam intelligentiæ alicuius, vel etiam quam quidditatis, substantiæ, vel aliorum, quæ consequuntur ens, vt ens, vt sunt potentia, & actus, & huiusmodi. Et sic manifestum est, quod Metaphysica est simpliciter certior, quam scientia naturalis, & quam Mathematica, & hæc, quam Naturalis, sed secundum nos Mathematica in certitudine superat reliquas duas; vnde & ipsa dicitur maxime disciplinabiliter procedere, quod est demonstrare, & per certitudinem procedere, & Physica est certior quam Metaphysica. Et sic patet ad quatuor argumenta primæ quæstiunculæ, quæ nihil aliud probant, quam Metaphysicam esse certiorem simpliciter reliquis scientiis, vt dictum est.

(Margin: a1.q.5.a. 1. 4. met. p. physic. l. 1.)

Ad argumentum ergo sed contra dicendum, quod vniuersale comprehendit plura in potentia, sed pauciora in actu, tanto vero aliqua scientia est certior, quanto pauciora actu requirit ad sui subiecti considerationem, sic enim operatiuæ scientiæ sunt incertissimæ, quia oportet quod considerent multas singularium operabilium circunstantias. (Margin: p met. l. 5.)

Ad primum secundæ quæstiunculæ dicendum primo in vniuersali, hoc, & reliqua duo tantum probare, quod cum physica versetur circa materiam sensibilem, est simpliciter incertior reliquis duabus, quæ ab illa abstrahunt, vel secundum esse, & rationem, vt Metaphysica, vel secundum rationem tantum, vt Mathematica. Quia tamen eius principia pendent à sensu à quo omnis intellectiua cognitio desumitur, ideo secundum nos est prior, & certior, quam Metaphysica, est tamen incertior quam mathematica quia sensus, secundum quem iudicatur in physica, magis immediate versatur circa res mobiles, quam imaginatio, secundum quam iudicatur in Mathematica. Dicendum secundo in particulari ad obiectionem, quod licet naturalia sensui subiaceant, non tamen propter sui fluxibilitatem habent magnam certitudinem, cum extra sensum fiant, sicut habent mathematica, quæ sunt extra motum in materia sensibili secundum esse, & sic sub sensum, & imaginationem cadere possunt, & sic patet ad secundum. (Margin: l. c. in a.; l. c. p. arg.)

Ad tertium dicendum, quod in physica dicitur iudicari secundum sensum, quia in illa considerantur ea, quæ sunt in materia, & cum materia sensibili, nam discursus, qui fit circa illa, non est sensus, sed intellectus. (Margin: l. c. in met.)

Ad argumentum sed contra dicendum, quod probat physicam esse minus certam simpliciter, vt dictum est. (Margin: l. c. in c.)

Ad argumenta tertię quæstiunculæ, & ad argumentum sed contra dicendum, quod tantum probant, quod mathematica, quia minus abstrahit à materia, quam Metaphysica, & magis, quam scientia naturalis, est simpliciter certior, & secundum naturam prior, scientia naturali, est autem incertior, & posterior secundum naturam metaphysica. Rursus vero, quia magis ad sensibilia accedit, quam Metaphysica, magisque remota est à mobilitate, & fluxibilitate sensibilium, quam Physica, ideo secundum nos est certior, & prior, quam physica, & Metaphysica. Vnde, & primo loco inter scientias speculatiuas pueris addiscenda post logicam tradebatur. (Margin: l. c. in c.; op. 70. q. 5. a. p. ad 3.)

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter diuidatur Scientia practica, in Actiuam, & factiuam.

6 met 1.p. 6. ethi.l.p. VIdetur quod prædicta diuisio sit inconueniens. Quia scientia cythatizandi, & cæteræ artes Ludicræ neque sont speculatiuæ, quia non quæruntor propter seipsas; neque sunt actiuæ, quia agere est secundum operationem immanentem in ipso agente, sicut est eligere, & intelligere, coiusoiodi noo sont cythatizare, & saltate; neque sunt factiuæ, quia facere est secundum opetationem transeuntem exterius ad materiæ transmutationem, sicut secare, vrere, cuiusmodi etiam non sunt prædictæ.

11. 48. a p. a^g p. & 2. 2 Prætetea scientia regnatiua, & militatis non sunt factiuæ, vt patet, neqoe actiuæ, nam contra distinguuntur à ciuili, & Oeconomica à quodam Philosopho græco, ergo inconuenienter diuiditur scieotiæ practica in actiuam & factiuam.

6 met.l.p. p.eth.l.p. Sed contra est, quod Philosophus 6. met. t p dividit scientiam, practicam in actiuam, & factiuam.

2 Prætetea scientia vel est propter se, vel propter operationem, si primum; est scientia speculatiua, si secundum, vel hæc operatio est immanens in
a.met.l.p. agente, & proptie dicitor actio, & ad hanc ordinatur
6.met.l.p. scientia actiua, vel est transiens, transmutans mate-
p.post.l p. tiam, & propriè dicitur factio, & ad hanc ordinantur scientiæ factiuæ, quæ proinde dicuntur artes mechanicæ.

Respondeo dicendum, quod conuenienter, & sufficienter diuiditur scientia practica in actiuam, & factiuam. Nam sicut dicit Philosophus initio metaph.
p.eth.l.p. sapientis est ordinare. Ordo autem quadrupliciter ad rationem comparatur, est enim quidam ordo, quem ratio non facit, sed solum considerat, sicut est ordo rerum natoralium, alios autem est ordo, quem ratio considerando facit in proptio actu, puta cum ordinat suos conceptus ad inuicem, & signa conceptuum, quæ sunt voces significatiuæ. Tertius est ordo, quem ratio considerando facit io operibus voluntatis. Quartus demum est, quem ratio considerando facit in exteriotibus tebus, quatum ipsa est causa, vt in arca, & domo Et quia consideratio rationis per habitum perficitur, secundum hos diuersos ordines, quos proptie ratio considerat, sunt diuersæ scientiæ, nam ad Philosophiam specularinam spectat considerate ptimom ordinem, Secundum vero ad scientiam rationalem, Tertium ad Philosophiam moralem, seu ad scientiam actiuam. Quartum ad artes mechanicas, seu scientiam factiuam.

Ad primum ergo dicendum, quod ars saltandi, & cytharizandi ad factiuas teducitur, nam operatio transiens in exteriorem materiam, quæ dicitur fa-
6. met. l. p. ctio, est duplex, alia quæ transit in exteriorem materiam, quæ solum assumitur ad visum, vt cum assumitur equus ad equitandum, & cythara ad cythatizandum; Alia vero transit in exteriorem materiam assumptam, vt mutetur in aliquam formam, sicut cum artifex facit lectum, vel domum.

Ad secundum dicendum, quod regnatiua est
1 d.3.q 1.a.2. species politiæ, vt dicitur 3. polit. c. 5. & 8. eth. c. 10.
c.12.48 a p. vnde ad ciuilem reducitur; similiter & militaris, sub
ad 3.q 50 a. qua comprehenditur equestris, à Philosopho ve-
g arg 2 & ad 4. & a 4. rum cum contra distinguitur regnatiua, & militaris à ciuili, & Oeconomica, sumuntur istæ duæ, vt sunt partes prudentiæ, non autem, vt sunt scientiæ.

QVÆSTIO XXXV.

De Diuisione scientiæ in subalternantem, & Subalternatam.

Deinde considerandum est de diuisione scientiæ in Subalternantem, & Subalternatam.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR QVATVOR.

1 *Vtrum rectè diuidatur scientia in subalternantem, & subalternatam*

2 *Vtrum scientia subalternata distinguatur essentialiter à subalternante.*

3 *Vtrum scientiæ practicæ subalternentur speculatiuis.*

4 *Vtrum Metaphysica subalternet sibi cæteras scientias.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum rectè diuidatur scientia in Subalternantem, & Subalternatam.

VIdetur quod non rectè diuidatur scientia in subalternantem, & subalternatam, Quia ista p.post.l.11.
diuisio sumitur à Philosopho p.post. ex eo maxime, op 48.11.3.
quod subalternans scit propter quid, subalternata c.12.
vero quia; sed hoc videtur falsum, nam qui scit propter quid, necessario scit etiam quia, ergo hæc diuisio non est conueniens.

2 Prætetea dicit Philosophus p. post. t 30. quod scientia perspectiua est subalternans, & subalternata; sed nullum membrum diuisionis coincidit cum alio membro, ergo non rectè diuiditur scientia in subalternaotem, & subalternatam. Ibid.

3 Prætetea cuiuslibet scientiæ principium est
intellectus; sed subalteroatæ principiom oon est in- q.p prol ad
tellectus, sed fides. ergo nomen scientiæ non compe- Ann.a p a g
rit subalternatæ, & consequenter non erit talis diui- 2 op 10 q 2.
sio conuenienter tradita. a.2 arg. vlt.

4 Prætetea principia in scientiis sunt omnibus
nota, & indubitabilia, sed principia subalternæ neu- a.3.ad An.ar
trum habent, ergo non est scientia, & sic non erit g.5.op 7 e.l
conuenienter diuisa scientia in subalternantem, & c p p.q.p a.
subalternatam. 2.arg.p.q. 14 de ver g.

5 Prætetea scientiæ distinguuntur penes diuersi- q.ad 3.
tatem principiorum, quam comitatur diuersitas generis scibilis formalis; sed eadem sunt principia,
idemque formale subiectum subalternantis, & sub- p.post.l.17
alternatæ; nam subiectum subalternatæ se habet, ad 25.41.op.48
subiectum subalternantis tamquam materiale ad c.14.
formale, ergo non rectè diuiditur scientia in subalternantem, & subalternatam.

Sed contra est, quod Philosophus p post. t.23.
30. & 41. diuidit scieotiam in subalternantem, & p.post. l. 17
subalternatam. 25.41.

Respondeo dicendum, quod rectè diuiditur

scientia in subalternantem, & subalternatam. Cuius ratio est, quia aliquę scientiæ sic se habent, quod vna est sub altera: Hoc autem contingit duobus modis, vno quando subiectum vnius scientiæ est species subiecti alterius superioris, sicut animal est species corporis naturalis & ideo scientia de animali est sub scientia naturali. Alio modo, quando subiectum inferioris scientiæ non est species subiecti superioris scientiæ, sed comparatur ad illud, sicut materiale ad formale, & hoc modo proprie sumitur scientia subalternans, & subalternata, & ita etiam sumitur à Philosopho p. post. cum ait vnam scientiam esse sub altera secundum quem modum se habet perspectiua ad geometriam hæc enim est de linea, & aliis magnitudinibus, illa vero est circa lineam determinatam ad materiam, id est circa lineam determinatam ad visum, seu visualem, linea autem visualis non est species lineę simpliciter, sicut nec triangulus ligneus est species trianguli, non enim ligneum est species trianguli, & similiter se habent machinatiua ad Stereometriam, & musica ad Arithmeticam; nam mẽsure corporum simpliciter comparantur ad mensuras lignorum, & aliarum materierũ, quæ requiruntur ad machinas per applicationem formalis ad materiale, & musica applicat numerum formalem, quem considerat Arithmetica, ad materiam, id est ad sonos, & similiter se habet scientia naturalis, quæ considerat signa apparentia serenitatis, vel tempestatis, ad Astrologiam, quæ considerat situs, & motus astrorum. Ex his autem licet colligere quid sit subalternatio scientiarum, nihil enim aliud est, quam subiecto vnius scientiæ ad aliam in principiis, & in subiecto formali, nam scientia subalternata procedit ex principiis notis in scientia subalternante, & est de eodem subiecto formali, de quo illa nisi quod subalternata applicat tale subiectum ad materiam à qua abstrahit subalternans.

Ad primum dicendum cum Philosopho p. post. t. 30. quod non necessario is, qui scit propter quid, scit etiam quia, sed sępe qui sciunt propter quid, nesciunt quia, nam considerantes vniuersale multoties nesciunt quædam singularia propter hoc, quod hoc non intendunt per considerationem; sicut qui scit omnem mulam esse sterilem, nescit de illa, quam non considerat. Et similiter mathematicus, qui demonstrat propter quid, nescit quandoque quia, quoniam non applicat principia superioris scientiæ ad ea quæ demonstrantur in scientia inferiore. Vel dic cum eodem Philosopho p. post. t. 23. quod subiectum, & medium tripliciter se habere possunt ad scientias; vel enim spectant tantum ad vnam scientiam, & sic illa scientia scit & propter quid, & quia; vel spectant ad duas scientias, & tunc cum passio insit subiecto propter medium, illa scientia considerabit propter quid, ad quam pertinet medium, cuius per se est passio, quæ demonstratur; illius vero scientiæ ad quam pertinet subiectum, non erit propter quid sed tantum quia.

Ad secundum ergo dicendum cum Philosopho p. post. t. 30. quod non est absurdum eandem scientiam esse subalternantem, & subalternatam, non tamẽ respectu eiusdem scientiæ, sed respectu diuersarum. Quare potest perspectiua comparata ad Geometriam esse illi subalternata, comparata vero ad scientiam de iride esse ipsius subalternans. Cum enim scientia de iride sit pars scientiæ naturalis, assumit principia perspectiuæ ad aliquam conclusionem probandam, & sic applicat illam ad determinatam materiam; vnde fit, vt de illa conclusione solum sciat quia, perspectiua vero sciat propter quid; vt verbi gratia dicit physicus conuersionem visus ad nubem aliquo modo dispositam ad solem esse causam iridis, propter quid autem sumit à perspectiuo.

Ad tertium dicendum, quod ad rationem scientiæ duo requiruntur: vnum ex parte conclusionis, quod scilicet ex aliquibus principiis necessario deducatur; aliud ex parte principiorum, quod scilicet sint certa. Sed hoc dupliciter contingit in variis scientiis; quædam enim sunt, quarum principia sunt simpliciter nota in illa scientia, & hæ dicuntur primæ scientiæ, quæ nimirum ex primis principiis immediate procedunt, sicut patet in Geometria, & Arithmetica. Alię vero sunt, quarum principia sunt certa in superiori scientia, sicut principia perspectiuæ in Geometria; perspectiuus enim certus est de suis principiis per viam credulitatis, credens, & supponens ea à Geometria. Scientiarum ergo primarum proximum principium est intellectus, secundarum vero proximũ est credulitas principiorum aliis suppositorum, primum vero est intellectus, perficitur enim certitudo istarum scientiarum, cum per viam resolutionis in ipsum intellectum principiorum perueniunt. Vel dic, quod ad perfectæ scientiæ rationem requiritur, vt eius principium sit intellectus, in hoc sensu, vt nimirum eius principia proposita sint intellectui, & intellectus illis assentiatur, & illa iudicet, sed ad rationem imperfectæ scientiæ, qualis est scientia subalternata comparata ad scientiam subalternantem, sufficiunt prima duo, hæc enim sufficiunt ad Theologiam nostram quæ est subalternata Theologiæ beatorum, & Dei.

Ad quartum dicendum, quod in primis scientiis principia sunt omnibus per se nota, & indubitabilia. In secundis vero scientiis, licet proxima principia non sint in illis nota, sufficit tamen, quod vel sint nota in primis, vel quod per resolutionem deueniatur ad intellectum primorum principiorum, & ita continuentur secundæ scientiæ cum primis. Non enim inferior sciens dicitur talis respectu eorum, quę supponit, sed respectu conclusionum quas ea principiis suppositis de necessitate deducit.

Ad quintum dicendum, quod scientia subalternans, & subalternata non sunt scientiæ formaliter distinctæ, sed tantum materialiter, & ideo non est mirum, si subalternata vtatur principiis notis lumine subalternantis, & versetur circa idem omnino subiectum formale, circa quod illa, quod tamen ipsa ad materiam applicat, à qua illa abstrahit.

ARTICVLVS II.

Vtrum scientia subalternata distinguatur essentialiter à subalternante.

VIdetur quod scientia subalternata distinguatur essentialiter à subalternante. Dicit enim Philosophus 4. met. t. 4. quod Philosophia est similis mathematicæ, quod sicut hæc habet partes, ita & illa; sed partes Philosophiæ, quæ sunt physica, metaphysica, & mathematica, distinguuntur essentialiter, ergo & partes mathematicæ, puta Geometria, perspectiua, Arithmetica & musica; sed harum scientiarum duæ sunt subalternantes, puta Geometria, & Arithmetica, duæ subalternatæ, perspectiua, & musica, ergo subalternans, & subalternata essentialiter distinguuntur.

a Præterea Philosophus p. post. t. 30. vocat mathematicas subalternantes, & subalternatas quasi vniuoca, ergo simpliciter distinguuntur genere,

Margin notes: [illegible] (beside opening lines); 1 p. q. [illegible] op. 70. q. [illegible] & 7 q. 14 de ver. ar. p. ad [illegible] op. 48 tr. 3. c. 12. p. post [illegible] (beside "Astrologiam … subalternata"); c. 12 ob. (beside Ad primum); p. post. l. 27. (beside "Vel dic cum eodem Philosopho"); l. c. 12 ob. (beside Ad secundum); l. c. la ob. (beside Ad tertium); 3. d. 24. q. 1 a. 1. quæst. p (beside "Vel dic"); l. c. in ob. (beside Ad quartum); l. 2. in ob. & op. 48. tr. 3. c. 12. (beside Ad quintum); 4. met. l. [illegible] p. post. l. 4[illegible] (beside Videtur); p. post. l. [illegible] (beside "a Præterea").

vel specie: sed quæ sic differunt, essentialiter distinguuntur, ergo.

p. post. l. 55. & 41 op. 48. ic 4. c. 31. 3 Præterea medicina subalternatur Geometriæ, vt patet in ea conclusione, quod vulnera circolaria tardius curantur; sed medicina essentialiter distinguitur a Geometria; Similiter ars frænefactiua, vt dicitur p. ethic. c. p. subalternatur equestri, & mechanica Politicæ, sed hæ omnes scientiæ, vt patet, inter se distinguuntur essentialiter, ergo & ita distinguuntur scientia subalternans, & subalternata.

3 d. 33. q. p. a. 2. 1 quæst. 4. q. 14 de verit. a. 9. c. 4 Præterea si esset aliqua scientia, quæ non posset reduci ad principia naturaliter cognita, non esset eiusdem speciei cum aliis scientiis, quæ id possunt, nec vniuoce scientia diceretur de illis, & consequenter essentialiter inter se differrent: Cuius ratio est, quia quæcunque sciuntur proprie accepta scientia, cognoscuntur per resolutionem in prima principia quæ per se præstò sunt intellectui; sed scientia subalternata vt sic, vt dictum est, non resoluitur in talia principia, cum credat principia sibi tradita, ergo scientia subalternans, & subalternata essentialiter distinguuntur.

q. p. prol. ar. 3. c. op. 70 q. 5 a. 2. c. 6. met. l. p. p. phyl. initio p post. l. 41. & 25. op. 4. a. 3. 5 Præterea scientiæ speculatiuæ essentialiter distinguuntur ex diuersitate essentiali abstractionum; sed inter speculatiuas illæ, quæ sunt subalternæ, habent abstractionem essentialiter diuersam ab abstractione subalternantium, nam hæc abstrahunt à materia sensibili, vt dictum est, illæ vero concernunt materiam sensibilem, ergo subalternanter essentialiter distinguuntur à subalternatis.

p. post. l. 41. 6 Præterea scientia subalternans est certior, & prior secundum naturam scientia subalternata, vt Geometria, quam perspectiua, & Arithmetica, quam Musica: sed illæ scientiæ distinguuntur essentialiter, quæ differunt in certitudine, certitodo enim pertinet ad rationem scientiæ, est enim cognitio certa, & euidens, vt dicitur p. post t. 5. ergo scientia subalternaos, & subalternata essentialiter distinguuntur.

p. post. l. 25. Sed contra est, quod Philosophus p. post. t. 30. dicit scientias subalternatas esse alterum quoddam secundum substantiam à subalternantibus: sed quæ distinguuntur secundum alterum, & non secundum aliud, distinguuntur tantum accidentaliter, ergo scientia subalternans, & subalternata non distinguuntur essentialiter.

p. 1. q. 4 a 2. ad 2. a. 2. ad 2. 4. q. 2 a. 1 ad 5 p post l. 17. 25. 41. op. 48 tr. 1. c. 12. 14. de verita. 35. ad 6. Respondeo dicendum, quod scientia subalternata non differt essentialiter, seu formaliter à subalternante. Cuius ratio est, quia diuersitas formalis, & essentialis scientiarum sumitur ex diuersitate principiorum, seu mediorum, & subiectorum formalium. Si enim duæ scientiæ procedont, vel ex issdem principiis & mediis vel altera ex alteris, non erunt scientiæ formaliter: & essentialiter diuersæ, Cum enim medium sit ratio obiecti scientiæ, si medium spectat ad superiorem scientiam, per se etiam spectabit, vt dicitur p. post. t. 23. passio, quæ in inferiori scientia demonstratur per medium superioris, & per consequens nihil erit, per quod essentialiter inter se distinguantur. Similiter etiã non distinguuntur formaliter illæ scientiæ, quæ conueniont in eodem subiecto formali: ita enim se habet subiectum ad scientiam, sicut obiectum ad potentiam, potentiæ vero distinguuntur ex obiecto formali; at scietiæ subalternatæ procedunt ex principiis, & mediis subalternantium, & habent idem subiectum formale, quod illæ, ergo non distinguuntur essentialiter, nec formaliter: distinguuntur tamen materialiter, & accidentaliter; nam scientiæ subalternæ, vt dictum est, applicant subiectum formale subalternantis ad determinatam materiam, vt perspectiua applicat lineam, quæ est tam in ipsa, quam in Geometria, cui ipsa subalternatur, formale subiectum, ad materiam sensibilem, puta ad visum; & Musica applicat numerum ad sonos, cum tamen Geometria circa lineam, vt sic, & Arithmetica circa numerum, vt sic versentur sine vllo ordine ad materiam sensibilem.

op. 70 q. 5 ar. p. c. a. 3. c. & ad 6. & 7. p post. l. 15. & 25. Ad primum ergo dicendum, quod Philosophia est similis mathematicæ in hoc, quod vtraque habet partes: distinguuntur autem, quod omnes partes Philosophiæ sunt formales, & formaliter inter se distinctæ, vt patet ex abstractionibus formalibus diuersis illarum, ex quibus sumitur diuersitas formalis scientiarum speculatiuarum: partes vero mathematicæ non omnes sunt formales, nam aliquæ sunt tales, vt subalternantes, aliquæ vero sunt materiales, vt subalternatæ, quę applicant subiectum formale subalternantis ad materiam sensibilem.

l. c. in ob. Ad secundum dicendum, quod subalternans, & subalternata dicuntur à Philosopho vniuocæ, quia in oomine generis, & speciei conuenire possunt: nam ars nautica, quæ subalternatur Astrologiæ, dicitur scientia mathematica, & Astrologia, & similiter musica vocalis respectu musicæ scientialis Addit vero Philosophus, fere, quia hoc non contingit in omnibus, sed in pluribus.

Prima duo modi habe- tur l. c. lec. praeced. art. Ad tertium dicendum, quod quadrupliciter potest vna scientia subalternari alteri. Vno modo proprie, & reliquis improprie. Primo modo proprie, quando subiectum inferioris scientiæ se habet ad subiectum superioris, vt materiale ad formale, quomodo se habet subiectum perspectiuæ ad subiectum Geometriæ, cui proprie illa subalternatur. Secundo improprie, quando subiectum vnius scieotiæ se habet ad subiectum alterius, sicut species ad genus, quomodo scientia de animalibus dicitur subalternari scientiæ de corpore naturali. Tertio etiam op. 48. tr. 1. c. 12 p post. l. 25. & 33. improprie, & secundum quid, quando aliquæ scientiæ non habent subiectum materialiter sumptum sub formali: in aliqua tamen conclusione vna sumit principia alterius, vt patet in medicina respectu geometriæ: non enim subiectum medicinæ sumitur sub subiecto geometriæ, eo modo, quo sub illo sumitur subiectum perspectiuæ: & ideo à Philosopho p. post. t. 3. negatur, quod illæ sint simpliciter subalternatæ, sed tamen ad aliquam conclusionem probandam sumit medicina principia Geometriæ, vt ad illam, quod vulnera circularia tardius curantur, de qua medicus scit tantum quia, nam id expetitur, sed geometer scit propter quid, nam ad illum pertinet cognoscere, quod circulus est figura sine angulo, vnde partes circularis vulneris non appropinquãt sibi, quæ est causa formalis, cur cũ difficultate sanetur. Quarto etiam improprie, quado vna scientia est subalternata ratione finis, non ratione subiecti, vel principiorum, & hoc modo frænefactiua est sub equestri, & hæc sub militari & sub ciuili. p. eth l p. & 2.

p p. q. p a. 7. c. q. 14. de veri a. 10. c. & a. 9 ad 3. 2. q 171. a. 6 q. p prol. ad Ann. art. p. ad 2 & 3. Ad quartum dicendum, quod scientia est duplex vna perfecta, qualis est scientia magistri, alia imperfecta, qualis est scientia discipuli, ad illam requiritur, vt sciens deducat conclusiones ad prima principia naturalia, & huius generis est scientia subalternans; ad hanc vero sufficit, vt ex creditis principiis sciat euidenter colligere conclusiones, & sic disponatur ad perfectionem scientiæ, quam habet præceptor, ad quam tuoc perueniet, quando resoluet conclusiones in sua principia, sicut facit præceptor, & huius generis est scientia subalterna, cuius certitudo

ſimiliter perficitur, ita vt habens illam attingat perfecte ad rationem ſciendi, quando per viam reſolutionis deueniet ad intellectum primorum principiorum, & ſic continuetur cum ſcientia ſubalternante, quomodo ad ſui perfectionem continuatur ſcientia, quam addiſcit diſcipulus eum ſcientia præceptoris.

Ad quintum, & ſextum dicendum, quod ſcientiæ (op 70 q. 5 ar 3. ad 6. & 7.) ſubalternatæ formaliter conueniūt in eodē ſubiecto formali, atque adeo in eadem abſtractione ſubiecti formalis, & in eadem certitudine cum ſubalternantibus, diſtinguuntur tamen materialiter, quia ſubalternatæ applicant formale ſubiecti ſubalternantis ad materiam a qua abſtrahunt ſubalternantes; quod enim eſt formale in ſubalternatis, mathematicum (l. c. in c & q 3 a. 1 c.) eſt, quod vero materiale, eſt phyſicum; diſtinctio autem eſſentialis ſcientiarum ſumitur, vt dictum eſt, ex ſubiecto formali non ex materiali.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſcientiæ practicæ ſubalternentur ſpeculatiuis.

(op 70 q 5. ar. p. ad 3. & 3. p. eth l. 19.) VIdetur quod ſcientiæ practicæ ſubalternentur ſpeculatiuis. Dicit enim Philoſophus l. de ſanit. & morbo, & p eth. c. 13. quod medicina ſubalternatur phyſicæ: ſed medicina tota eſt practica, phyſica vero ſpeculatiua, ergo ſcientia practica ſubalternatur ſpeculatiuæ.

2 Præterea medicina ſecundum philoſophum p. (p post l. 17. 25 41.) poſt. t. 30. de aliqua ſua concluſione ſcit tantum quia, de qua ſcit geometria propter quid, at hoc eſt proprium ſcientiarum ſubalternantium, & ſubalternatarum, vt dicitur p. poſt. t. 23. 30. 43. ergo medicina ſubalternatur Geometriæ. & per conſequens ſcientia practica, cuiuſmodi eſt medicina, ſpeculatiuæ, cuiuſmodi eſt Geometria.

3 Præterea dicit Philoſophus p. poſt. t. 30. quod (p post l. 25.) Mechanica ſubalternatur Stereometriæ, & nautica Aſtrologiæ; ſed Stereometria, & Aſtrologia ſunt ſcientiæ ſpeculatiuæ, Mechanica vero & nautica practicæ, ergo.

4 Præterea dicit Philoſophus p. eth. c. 13. quod oportet (p. eth. l. 19.) ciuilem ſcientiam quodammodo ſcire ea, quæ ad animam ſpectant, quemadmodum oculum, & totum corpus debet ſcire is, qui curaturus eſt, ergo ſicut medicina ratione talis cognitionis ſecundum Philoſophum ſubalternatur phyſicæ, ita ratione ſimilis cognitionis eidem ſubalternatur ciuilis, quæ eſt ſcientia practica.

Sed contra eſt, quod Philoſophus p. & 6. met. di- (p. post l. 17 & 16 & l. c. in q 39 a. 3. c.) ſtinguit ſcientiam in practicam, & ſpeculatiuam, tamquam in ſcientias formaliter primo diuerſas; at ſecundum eundem p. poſt. t. 20. & 30 ſubalternæ, & ſubalternantes non diſtinguuntur formaliter, ſed tantum materialiter, ergo ſcientiæ practicæ non ſubalternantur ſpeculatiuis.

Reſpondeo dicendum, quod ſcientiæ practicæ (l. c. q. 33 a. 3.) propriæ non ſubalternantur ſpeculatiuis, vt manifeſtum eſt ex dictis: nam cum eſſentialiter inter ſe (l. c. in præce. art.) practicæ, & ſpeculatiuæ ex proprio, & intrinſeco fine ſcientiæ diſtinguantur, ſcientia vero ſubalternans, & ſubalternata non niſi accidentaliter, & materialiter inter ſe differant, vt dictum eſt, impoſſibile eſt practicam ſcientiam vlli ſpeculatiuæ proprie ſubalternari: quod vt etiam manifeſtius appareat, ſciendum eſt, dupliciter dici ſcientiam aliquam ſubalternatam alteri: vno modo, ratione medij, ſeu principiorum, quia nimirum in vna ſcientia aſſignatur propter quid eorum, de quibus in inferiori ſcientia (op 70 q. 5 a. 2. ad 5. p. poſt. l. 25.) ſcitur tantum quia: & hoc non facit ſubalternationem proprie, & ſimpliciter dictam, ſed tantum improprie, & ſecundum quid: nam ſecundum Philoſophum p. poſt. t. 30. medicina non eſt ſimpliciter ſubalternata Geometriæ: & tamen medicina ſcit tantum quia huius concluſionis, circularia vulnera tardius ſanantur, Geometria vero ſcit propterquid. Alio modo ratione ſubiecti, quia ſcilicet ſubiectum vnius eſt ſub ſubiecto alterius. Verum hoc dupliciter contingit, vno modo, quando ſubiectum vnius eſt ſub ſubiecto alterius, tamquam ſpecies ſub genere, quomodo ſe habet ſcientia de plantis ad ſcientiam naturalem, & hoc modo ſcientiæ proprie inter ſe non ſubalternantur, vt patet in exemplo allato. Alio modo, quādo ſubiectū vnius eſt ſub ſubiecto alterius, tamquam materiale ſub formali, quia ſcilicet ſubiectum inferioris ſcientiæ ſe habet ad ſubiectum ſuperioris, tamquam materiale ad ſuum formale; & hoc dupliciter etiam poteſt contingere: vel enim vtraque ſcientia verſatur circa idem ſubiectum formale ſub eadem ratione cognoſcibilitatis, quæ eſt ratio obiecti vt obiectum eſt, ſed vna applicat tale ſubiectum formale ad materiam: & hæ ſcientiæ proprie ſubalternantur adinuicem: & ſecundum hunc modum ſe habent perſpectiua, & Geometria, Muſica, & Arithmetica. (q. 2. de ver a. 8. c.) Vel vtraque verſatur circa idem ſubiectum, ſed ſub diuerſa ratione cognoſcibilitatis, & ſic, cum talis diuerſitas inducat eſſentialē diuerſitatem in ſcientiis, vt dictum eſt, inter ſe eſſentialiter diſtinguentur, & per conſequens ſimpliciter, & proprie non ſubalternabuntur ad inuicem, & ſecundum hunc modum ſe habent medicina, Alchimia, Agricultura, & ſimiles reſpectu ſcientiæ naturalis, & quæcunque practicæ reſpectu cuiuſcunque ſcientiæ ſpeculatiuæ, vt ſunt Mechanica reſpectu Stereometriæ, & muſica reſpectu Aſtrologiæ. Vnde manifeſtum eſt, quod non niſi improprie, & ſecundum quid ſcientiæ practicæ ſubalternari poſſunt ſpeculatiuis, non autem proprie, & ſimpliciter; & ex his patet ad prima tria obiecta.

Ad quartum dicendum, quod ſcientia dupliciter (l. c. in ab.) poteſt dici ſubalternari. Vno modo improprie, quatenus ea, quæ ad vnam ſcientiam pertinent, aliqualiter cognoſcenda ſunt ab altera, quia conducunt ad cognitionem ſubiecti ipſius, vel ad finem ipſi proprium conſequendum: & hoc modo ſcientia ciuilis, & medicina dicuntur ſubalternari ſcientiæ naturali: nam cum ſcientia ciuilis agat de fœlicitate, & de virtute humana propter fœlicitatem, neceſſario debet aliqualiter cognoſcere ea, quæ pertinent ad animam, cuius operatio eſt virtus. Alio (l. c in c. huius & præced. art.) modo proprie, quando vna ſcientia pendet ab alia in principiis, & in ſubiecto formali, deque ſuis concluſionibus ſcit tantum quia, ſupponens propter quid illarum in ſcientia ſuperiori, & hoc modo non ſubalternatur vlla ſcientia practica vlli ſpeculatiuæ ob diuerſitatem rationis cognoſcibilis, quæ eſt in illis, quæ diuerſitas diuerſitatem eſſentialem in ſcientiis inducit, quæ non eſt inter ſcientiam ſubalternantem & ſubalternatam.

ARTICVLVS IV.

Vtrum metaphysica sibi subalternet omnes scientias.

p.eth l p & 2 p post.l 25 3 c g c.25. ratione 6. VIdetur quod metaphysica sibi subalternet omnes scientias Dicit enim Philosophus p. eth. c. 2. quod scientiæ practicæ sunt sub ciuili, & hæc sub Metaphysica, sed vnam scientiam esse sub altera est vnam subalternati alteri, vt dicitur p post. t. 30 ergo Metaphysica subalternat sibi reliquas scientias tam practicas, quam speculatiuas.

l.c.art p & 2 4 met l.p & 5.7 met l 4 21 met l 4. op 70 q 5 a. p.c 3 c g.c. 28 p phy l.l 5. 2 Præterea scientia subalternatur alij, quatenus accipit principia ab illa, vt dicitur p. post. t.30. eiusque subiectum formale applicat ad materiam, vt dictum est; sed hoc modo se habent scientiæ speculatiuæ ad Metaphysicam, nam & accipiunt sua principia ab illa, & subiectum formale illius, quod est ens vt ens, applicant ad materiam, Naturalis quidem ad materiam sensibilem, mathematica vero ad intelligibilem, ergo.

l c.a p. p.met,l a. 3 Præterea omnis scientia vel est subalternans, vel subalternata, hanc enim diuisionem affert Philosophus p. post. t. 30. Sed metaphysica non est subalternata vlli scientiæ practicæ, vel speculatiuæ, vt patet ex conditionibus, quas illi assignauit Philosophus p. met. ergo est sibi subalternans alias scientias practicas, & speculatiuas.

4 met l 2. p post l.15. Sed contra est, quod Philosophus 4. met. t. 4. dicit, quod Philosophia est similis Mathematicæ in eo, quod sicut hæc habet partes, ita & illa; sed partes omnes mathematicæ non subalternantur vni parti, vt patet ex eodem Philosopho p. post. t 30. ergo nec scientiæ speculatiuæ subalternantur metaphysicæ.

l c,ia r.& 3. art.huius q. Respondeo dicendum, quod nulla scientia siue practica, siue speculatiua proprie subalternatur Metaphysicæ, vt manifestum est ex dictis: Nam ad subalternationem proprie dictam requiritur, vt scientia subalternans, & subalternata formaliter conueniant, & differant tantum secundum materiam, ac proinde accidentaliter, at scientiæ practicæ, vt dictum est, differunt essentialiter à speculatiuis propter diuersam rationem cognoscibilitatis, quæ essentialem distinctionem in scientiis inducit; & ob eandem rationem, vt etiam dictum est. Physica, Metaphysica, & Mathematica, quæ sunt partes Philosophiæ speculatiuæ, distinguuntur inter se essentialiter, ergo dicendum est nec practicas, nec speculatiuas scientias proprie subalternari posse scientiæ diuinæ, seu Metaphysicæ.

p.eth.l.p. p post l 25. p.met,l p. Ad primum ergo dicendum, quod dupliciter contingit vnam scientiam collocari sub alia, vno modo, per subordinationem, alio modo, per subalternationem; & quidem ad primum modum sufficit vnius artis, vel scientiæ finem esse sub fine alterius, quomodo frænefactiua dicitur esse sub equestri, & equestris sub militari, & militaris sub ciuili; & similiter ars artificis operantis manu ad artẽ architectonicã, vt carpentaria ad nauifactiuam & hæc ad naualem; ad secundum vero requiritur dependentia in mediis, & in op 70 q 5 a. p.c.& a 3.ad 6. subiecto formali, non vt res est, sed vt subiectum est. Quia ergo scientiæ practicæ sunt sub ciuili, & ciuilis sub Metaphysica priori tantum modo, vt dictum est, ideo non sunt proprie subalternæ scientiæ Metaphysicæ.

Ad secundum dicendum, quod dupliciter potest fieri ab aliqua scientia inferiori applicatio subiecti formalis superioris scientiæ ad materiale, vno modo, ita, vt materiale consideret materialiter, & formale subiecti superioris scientiæ formaliter, quomodo musica applicat numerum ad sonos, considerat enim ipsos sonos materialiter, & formaliter ipsum numerum, seu sonos, quatenus sunt secundum numerum proportionabiles; & hoc modo omnis subalternata proprie dicta applicat subiectum formale subalternantis ad suum subiectum tamquam ad materiale. Alio modo, vt consideret ipsum materiale formaliter, & formale subiecti superioris scientiæ materialiter, quomodo si musica consideraret numerum, inquantum est sonorus, seu sonum, vt sonus est; & talis applicatio facit quidem aliquam subordinationem inter scientiam inferiorem & superiorem, non tamen facit subalternationem proprie dictam, nam talis subordinatio stat cum distinctione essentiali, & formali, ob rationes formales subiectorum formalium vtriusque diuersas: & hoc modo se habent physica, & mathematica respectu metaphysicæ, nam metaphysica formaliter versatur circa ens, vt ens, & reliquæ duæ non versantur formaliter circa particularia entia, vt sunt entia, & materialiter vt sunt talia entia, sed versantur formaliter circa particularia entia, vt talia entia sunt, vt dicit philosophus 11. met. sum. 1. c p. & 2. op 70 q 5 a 3.ad 6. 11,met.l 5 & 6.

Ad tertium dicendum, quod diuisio scientiæ in subalternantem, & subalternatam tantum est scientiarum, quarum vna est sub altera, vt dictum est, quod non conuenit omnibus scientiis. l.c.a.p.&

QVÆSTIO XXXVI.

De scientia per comparationem ad opinionem.

Post illa, quæ de scientia absolute sumpta tractata sunt, considerandum restat de scientia per comparationem ad opinionem, & ad ipsum scientem.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR DVO.

1 *Vtrum scientia differat ab opinione.*
2 *Vtrum in eodem homine de eadem conclusione possit simul esse scientia, & opinio.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum scientia differat ab opinione.

VIdetur quod scientia non differat ab opinione. Quia tam sciens, quam opinans consequuntur p post l. 44.

ſcientiam, & opinionem per aliqua media, quoſque perueniant ad aliqua immediata; ſicut enim contingit opinari quia ita eſt, ita contingit opinari propter quid ſit ita: propter quid autem ſignificat medium, ergo ſcientia non differt ab opinione.

ibidem. 2 Præterea ſi ſcientia differt ab opinione, maxime, vt docet Philoſophus p. poſt. t. 44. quia ſcientia eſt neceſſariorum, opinio contingentium, ſed hoc eſt falſum, nam de propoſitione neceſſaria poteſt haberi opinio, vt docet Philoſophus ibidem, ergo ſcientia, & opinio non differunt.

p.1.q.4.a.2. 1.q.1. ſed contra, & ad 2. & q.67.a.3. c. p. poſt.l. 44 3 Præterea habitus diſtinguuntur ex medio, vel obiecto: ſed neutro modo differunt ſcientia, & opinio, quia hæc poteſt eſſe de neceſſariis, ſicut illa: & idem medium, ſi clare videtur connexum concluſioni, facit ſcientiam, ſi non ita clare, facit opinionem, ergo ſcientia, & opinio non differunt.

p. poſt. l. 44 1 Sed contra eſt, quod Philoſophus p. poſt. t. 44. diſtinguit ſcientiam ab opinione cum dicit, ſcibile autem, & ſcientia differunt ab opinabili, & opinione.

1. d. 16 q. 2. a. p. c. p. 2. 17. a. 1. ad 3. 2 Præterea ſcientia eſt virtus, non autem opinio, vt dicit Philoſophus 6. eth. virtus enim determinate ſe habet ad bonum, & non ad malum: verum autem eſt bonum intellectus, ſicut falſum eſt malum eiuſdem: at opinio poteſt eſſe veri, & falſi, ergo ſcientia differt ab opinione.

Reſpondeo dicendum, quod ſcientia eſt habitus eſſentialiter diſtinctus, & differens ab opinione. Cuius ratio eſt, quia habitus eſſentialiter diſtinguuntur, & differunt per obiecta formalia, ſunt autem obiecta formalia ſcientiæ, & opinionis interſe maxime diuerſa, nam obiectum formale ſcientiæ, vt dicitur p. poſt. t. 44. eſt neceſſarium, quod ſcilicet impoſſibile eſt aliter ſe habere; vnde ſcientia dicitur à Philoſopho 6. ethic. c. 6. quod ſit de vniuerſalibus, & neceſſariis exiſtimatio; cuius ratio eſt, quia vt docet Philoſophus p. poſt. t. 15. demonſtratio, cuius effectus eſt ſcientia, procedit per cauſas neceſſarias; opinionis vero obiectum formale eſt contingens, quod ſcilicet poteſt aliter ſe habere, vt probat Philoſophus p. poſt. t. 44. primo quia cuiuſlibet veri vel eſt intellectus, vel ſcientia, vel opinio; ſed dantur quædam vera contingentia, quorum neque eſt ſcientia, neque intellectus, ergo circa illa erit opinio. Secundo quia opinionem eſſe contingentium eſt quoddam confeſſum, & conſentaneum his, quæ apparent; opinio enim videtur ſonare aliquid debile, & incertum. Tertio quia id patet experientia; nullus enim quando opinatur quod impoſſibile ſit aliter ſe habere, reputat ſe opinari, ſed tunc reputat ſe ſcire, quando autem opinatur, quod ſic eſt, & quod nihil prohibet aliter ſe habere, reputat ſe opinari, ac ſi opinio ſit talis, id eſt contingentis, ſcientia autem ſit neceſſarij. Vnde manifeſtum eſt, quod ſcientia eſſentialiter differt ab opinione.

[Margin: p. poſt. l. 44. 6. eth. l. 5. — p. poſt. l. 13. — p. poſt. l. 44.]

p. poſt. l. 44. Ad primum ergo dicendum, cum Philoſopho p. poſt. t. 44. quod dupliciter poteſt quis procedere per media vſque ad immediata. Vno modo, ita vt illa media non arbitretur vt contingentia aliter ſe habere, ſed arbitretur ea ſic habere, ſicut definitiones, quæ ſunt media, per quæ demonſtrationes procedunt, & tunc non erit opinans, ſed ſciens. Secundo modo ita, vt procedat ad immediata per aliqua media vera, quæ tamen vel non inſint illis, de quibus dicuntur, per ſe, ſicut definitiones, quæ prædicantur ſubſtantialiter, & ſignificant ſpeciem rei, vel non accipiat ea, quæ ſic inſunt, tunc habebit opinionem, & non ſciet vere quia, & propter quid ſimul. ſi tamen procedat vſque ad immediata, tunc enim per immediata opinabitur, & non ſciet. Si vero non procedit per immediata, ſed per mediata, tunc non opinabitur propter quid, ſed opinabitur ſolum quia, nam & ſcientia, quæ non eſt propter quid, & immediata, non eſt ſcientia propter quid, ſed quia.

Ad ſecundum dicendum, quod cum contingens ſit duplex, vnum, quod eſt tale natura ſua, id eſt quod natura ſua non poteſt eſſe euidens, vt complexum contingens; aliud, quod accipitur vt tale, ſiue ſit tale, ſiue non, quando nimirum contingentia non concurrit vt conditio cognita opinabilis, ſicut concurrit in contingenti primo modo, ſed concurrit vt modus cognitionis; opinio non ſolum eſt de contingenti priori modo, quia ſic non omne, quod quis nouit, contingeret opinari, ſed etiam de contingenti poſteriori modo; ſic enim optime diſtinguitur a ſcientia, quæ eſt de neceſſariis acceptis vt ſunt neceſſaria. p. poſt. l. 44. Vide Caiet. in cap. 25. p. poſt.

Ad tertium dicendum, quod ſcientia, & opinio diſtinguuntur ex parte obiecti, & medij, non quidem materialiter, ſed formaliter accepti, nota per ordinem ad ſubiectum clare, & obſcure, ſeu ſine formidine viſum: nam idem obiectum, vel medium neceſſarium, ſi ſit clare cognitum, facit ſcientiam, ſi obſcure, & notatum vt contingens, facit opinionem. poſt. l. 44.

ARTICVLVS II.

Vtrum in eodem homine de eadem concluſione poſſint ſimul eſſe ſcientia, & opinio.

VIdetur quod in eodem homine de eadem concluſione ſimul eſſe poſſint ſcientia, & opinio. 3. d. 31. q. 1. a. p. q. p. ad 4. Quia cognitiones illæ tantum repugnant in eodem ſubiecto, quæ ſunt de eodem obiecto, & ſecundum idem medium, vt patet in fide, & viſione beatifica: fides enim aſſentit primæ veritati propter ſe, & ſimiliter viſio gloriæ, & propterea non poſſunt ſimul eſſe in beato: ſed ſcientia, & opinio verſantur circa idem obiectum, ſed non circa idem medium, ergo poterunt ſimul eſſe.

2 Præterea ſicut imperfectio cognitionis veſpertinæ non opponitur perfectioni cognitionis matutinæ, quin ſimul vtraque poſſit eſſe in eodem angelo, vt dicit D. Auguſt. l. 4. ſuper Gen. c. 21. ita nec imperfectio medij dialectici opponitur perfectioni medij demonſtratiui, quin ſimul eſſe poſſit cognitio per vnum medium cum cognitione per aliud de eodem obiecto: ſed ſcientia, & opinio non videntur differre niſi per hoc, quod ſcientia eſt cognitio per medium neceſſarium, opinio vero eſt cognitio per medium probabile, ergo ſcientia, & opinio poſſunt ſimul eſſe in eodem homine de eadem concluſione. p. p. q. 58. a. 7 ad 2. & 3. — 3. d. 31. q. 2. a. p. q. p. ad 4.

3 Præterea quando duæ cognitiones, quarum vna eſt imperfecta, & altera perfecta ita ſe habent, quod vna ſpecie conuenit cum alia, non poſſunt ſimul ſtare, ſecus vero ſi differant ſpecie, quomodo ſimul ſtare poſſunt in Chriſto Domino ſcientia rerum in verbo, & in proprio genere: ſed ſcientia, & opinio ſunt tales cognitiones, quod vna eſt imperfecta, & altera 3. d. 14. q. p. a. p. q. 5. ad 2.

perfecta, & inter se specie differunt, cum differant, vt dictum est, ex obiecto formali, ergo simul stare possunt.

1. 2. q. 67. art. 3. arg. sed contra & in c. 4 Præterea adueniente perfecto tantum tollitur imperfectum, quod ei opponitur: sed opinio non opponitur scientiæ, nam illa est cognitio per medium probabile, hæc per demonstratiuum: cognitio vero per medium probabile non opponitur cognitioni per medium demonstratiuum, ergo scientia, & opinio possunt stare simul in eodem homine de eadem conclusione.

p. p. q. 58. a. 7. ad 3. p. post. l. 44. 3. p. q. 9. a. 3. arg. 2. 1 Sed contra est, quod Philosophus p. post. t. 44. dicit, quod scientia, & opinio non possunt simul esse in eodem obiecto.

2 Præterea opinio, quæ est per syllogismum dialecticum, disponit ad scientiam, quæ est per syllogismum demonstratiuum, sicut imperfectior modus cognitionis disponit ad perfectiorem: sed habita perfectione non est vlterius necessaria dispositio, sicut habito termino non est necessarius motus, ergo habita scientia non remanet opinio, ergo non possunt simul esse in eodem de eadem conclusione.

p. 2. q. 67. a. 3. Caiet. ibid. Respondeo dicendum, quod in eodem homine de eodem obiecto non possunt simul esse scientia, & opinio. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod cum opinio sit imperfecta cognitio, scientia vero perfecta, dupliciter potest dici aliqua cognitio imperfecta, vno modo, ex parte medij, quæ nimirum procedit per medium imperfectum, vt est omnis cognitio habita per syllogismum topicum, alio modo ex parte subiecti, quæ scilicet constituit subiectum absolute in esse imperfecto, seu quod in idem redit, exigit subiectum absolute imperfectum, id est priuatum cognitione perfecta obiecti, vt patet in fide, spe, & motu, motus enim hoc ipso, quod inest subiecto, constituit ipsum in esse possibili potentiali respectu termini, & per consequens in priuatione actuali termini. Similiter fides, & spes constituunt subiectum in priuatione crediti, & sperati, fides enim est assensus determinatus non videntis vt sic, spes vero est appetitus non habentis vt sic. Ex parte medij differunt secundum perfectum, & imperfectum cognitio, quæ est de aliqua conclusione per medium demonstratiuum, & per medium probabile: ex parte vero subiecti differunt secundum perfectum, & imperfectum scientia, & opinio. De ratione enim scientiæ non solum est quod id, quod scitur, sit impossibile aliter se habere, & per consequens sit cognitio obiecti necessarij per medium necessarium, sed etiam quod existimetur impossibile aliter se habere, vt dicitur p. post. t. 5. & 44.

p. post. l. 4. & 44. p. 2. q. 67. a. 3. c. 2. 2. q. 9. a. 5. ad 4. q. 14. de ver. a. 9. ad 6. & per consequens quod habeat firmam inhæsionem cum visione intellectuali; habet enim certitudinem procedentem ex intellectu principiorum. vnde fit, vt tollat formidinem oppositæ partis; de ratione vero opinionis similiter non tantum est, quod sit cognitio per medium probabile, sed etiam quod id, quod est opinatum, si tamen ex sua natura sit necessarium, &

Caiet. 2. 2. l. c. impossibile aliter se habere, existimetur possibile aliter se habere, & consequenter quod accipiatur vnum cum formidine alterius oppositi, sicque non habeat firmam inhæsionem; cuius ratio est, quia cum bonum sit ex integra causa, malum autem ex singulis defectibus, si ad hoc, quod aliquis sit sciens, exigitur, quod impossibile sit aliter se habere, & secundum se, & secundum scientis existimationem id, quod scit; ad hoc quod sit opinans, sufficit quidquid horum deficiat, vnde si sit conclusio in se necessaria, non poterit esse opinio circa illam, nisi existimetur possibilis aliter se habere, & consequenter accipiatur cum formidine conclusionis oppositæ. Manifestum est autem, quod perfectum, & imperfectum non possunt simul esse secundum idem, sed ea, quæ differunt secundum perfectum, & imperfectum secundum aliquid idem, possunt esse in aliquo alio eodem. p. 1. 67. a. 3. c. Sic igitur cognitio perfecta, & imperfecta ex parte medij impossibile est, quod conueniant in vno medio, possunt tamen conuenire in vno obiecto, & subiecto, & sic potest vnus homo cognoscere eandem conclusionem per duo media, quorum vnum sit probabile, & alterum demonstratiuum, quod eo manifestius constare poterit si consideretur cognitio per medium necessarium secundum rationem perfectæ, & imperfectæ cognitionis, & secundum rationem dispositionis, quam habet cognitio per medium probabile ad cognitionem per medium necessarium. Si enim vtraque consideretur, quatenus vna est imperfecta, & p. 2. q. 62. a. 3. ad p. altera perfecta, quia perfectio adueniens tantum tollit imperfectionem sibi oppositam, imperfectio autem cognitionis per medium probabile non opponitur perfectioni cognitionis per medium necessarium, sed ei substernitur, vna non tollitur per alteram; sicut quia imperfectio potentiæ substernitur perfectioni formæ, non tollitur potentia per aduentum formæ, sicut tamen hac præsente tantum tollitur priuatio, quæ opponitur formæ; ita per aduentum cognitionis demonstratiuæ tantum tollitur priuatio illius, quæ erat in intellectu simul cum cognitione per medium probabile. Si vero consideretur cognitio per medium probabile, vt est dispositio ad cognitionem per medium demonstratiuum cum dispositio dupliciter se habeat ad perfectionem, vno modo, sicut via ducens ad illam, alio modo sicut quidam quasi effectus consequens talem perfectionem; adueniente perfectione non remanet dispositio ducens ad illam tamquam via, sed remanet dispositio, quæ est veluti effectus illam consequens, vt patet in calore, qui adueniente forma ignis, ad quam suscipiendam per illum materia disponebatur, remanet, non vt via ad ipsum, sed vt effectus ab illa causatus. Sic ergo in proposito, quia opinio ex syllogismo dialectico causata est via 3. p. q. 9. a. 3. ad 2. ad scientiam demonstratiuam, quæ per demonstrationē acquiritur, acquisita scientia non remanet ipsa, sed remanet cognitio per medium probabile; nam hæc est consequens scientiam demonstratiuam, quæ est per causam, veluti effectus illius. Nam ille, qui Cap. 5. d. 25. q. vn. a. 3. ad 9. contra secunda. cognoscit causam, ex hoc etiam magis potest cognoscere signa probabilia, ex quibus procedit syllogismus topicus, & similiter est impossibile, quod cognitio imperfecta, & perfecta ex parte subiecti sint simul in eodem subiecto; opinio autem, vt dictum est, de sui ratione habet imperfectionem ex parte subiecti, vt scilicet opinans non videat id, quod opinatur: scientia vero de sui ratione habet perfectionem ex parte subiecti, vt scilicet sciens videat id, quod scit. Vnde manifestum est, quod impossibile est, quod scientia p. 2. 67. a. 3. maneat simul cum opinione in eodem de eadem conclusione.

p. 2. 67. a. 3. c. Ad primum ergo dicendum, quod non solum repugnant in eodem subiecto illæ cognitiones, quæ versantur circa idem obiectum, & medium, sed etiam illæ, quæ versantur circa diuersa media specie, quarum tamen vna dicit imperfectionem ex parte subiecti, & altera perfectionem, vt contingit in opinione, & scientia, vt dictum est, nam opinio priuat, Capr. 3. d. 25. q. vn. a. 3. ad 3. 1. 6 contra secundum. & tollit visionem intellectualem in subiecto, quam in illo ponit scientia, vnde includunt priuationem,

& habitum

& habitum circa idem subiectum, quæ simul esse implicat.

p. 1. 67. a. 3. c. 14. de Vera. 9. ad 6. Ad secundum dicendum, quod aliud est cognitio per medium probabile, seu assensus dialecticus: aliud cognitio, vel assensus opinatiuus, seu opinio: nam illa tantum dicit imperfectionem ex parte medij, hæc autem præter hanc imperfectionem dicit etiam imperfectionem ex parte subiecti, nam superaddit illi formidinem in subiecto respectu alterius partis, quam ab illo excludit scientia, & consequenter ponit in subiecto priuationem visionis intellectualis obiecti, quam ponit scientia. Cai. 3. p. q. 9. a. 3. ad 2. Cap. 3. d. 15. q. vn. a. 3. ad 3. 6. contra secundum. Propterea vero opinio ponit talem formidinem, & priuationem, quia opinio de sui ratione est dispositio, & via ad scientiam. Cum enim in via non habeamus species proprias rerum, ex accidentibus deuenimus in cognitionem illarum, quæ quia per se primo non ducunt in cognitionem substantiæ, & quidditatis rei, cum plerumque accidentia, & signa externa non sint ita necessario connexa, vt sunt maxime propria talis naturæ, non 3. p. q. 7. a. 3. ad 2. nisi opinatiuam cognitionem gignere possunt: de ratione autem dispositionis & viæ est, vt præsente termino, & perfectione cesset, vt patet in motu, qui cessat præsente termino, ad quem est via.

Ad tertium dicendum sicut dictum est ad p. & secundum.

p. 1. 67. a. 3. c. Ad quartum dicendum, quod opinio, & scientia non opponuntur in eo, quod vna est cognitio per medium probabile, altera est cognitio per medium demonstratiuum, atque adeo ex parte medij, sed opponuntur ex parte subiecti, nam vna ponit in subiecto formidinem alterius partis, & priuationem visionis intellectualis, altera vero vtramque excludit, & expellit à subiecto, vnde sicut impossibile est, quod cognitio imperfecta, & perfecta ex parte medij conueniant in vno medio, ita impossibile est, quod cognitio imperfecta, & perfecta ex parte subiecti sint simul in eodem subiecto, & per consequens scientia, & opinio, quæ hoc modo inter se opponuntur, non possunt esse in eodem homine.

QVÆSTIO XXXVII.

De scientia per comparationem ad scientem.

Deinde considerandum est de scientia per comparationem ad scientem.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR QVATVOR.

1. *Vtrum scientia sit in nobis à natura.*
2. *Vtrum homo appetitu naturali innato appetat scientiam.*
3. *Vtrum homo appetitu naturali elicito appetat scientiam.*
4. *Vtrum difficultas intelligendi oriatur partim ex rebus, partim ex intellectu.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum scientia sit in nobis à natura.

Videtur quod scientia sit in nobis à natura. Natura enim non deficit in necessariis: sed scientia est necessaria ad bene intelligendum, sicut & omnis habitus ad bene operandum, ergo scientia inest nobis à natura. p. 1. q. 51. a. p. arg. 3.

2 Præterea intellectus principiorum est à natura, vnde & prima principia dicuntur naturaliter cognita: sed eadem videtur esse ratio scientiæ, ergo similiter & hæc est à natura.

3 Præterea nullus potest verum respondere, nisi de eo, quod scit, sed aliquis etiam idiota non habens scientiam acquisitam, respondet verum de singulis, si tamen ordinate interrogetur, ergo antequam quis acquirat scientiam, habet illam à natura insitam. p. p. q. 84. a. 3. arg. 3.

1 Sed contra est, quod Philosophus 2. ethic. c. p. dicit quod virtus intellectualis plurimum ex doctrina habet, & generationem, & incrementum, vnde & experientia, & tempore indiget: sed scientia est virtus intellectualis, vt dicitur 6. eth. cap. 2. & 3. ergo scientia non est in nobis à natura. 12. q. 47. a. 3. arg. sed contra.

2 Præterea dicit Philosophus 6. ethic. cap. 11. quod nemo est sapiens à natura; sed sapientia est quædam scientia, ergo scientia non inest nobis à natura. 6. eth. l. 9.

Respondeo dicendum, quod sicut in naturalibus quidam posuerunt omnes formas corporales esse totaliter ab intrinseco, dicentes latitare formas in materia, & illas ab agente naturali de occulto ad manifestum extrahi, quatenus remouet ea, quæ prohibebant formas illas apparere. (p. 2. q. 51. & 63. a. p. c. p. p. q. 84. ar. 4. 5. 6. q. 10. de verit. a. 6. c. 3. d. 35. q. p. ar. 2. q. p. & 2. c.) Quidam vero senserunt tales formas esse totaliter ab extrinseco, dicentes omnes formas esse ab intelligentia agente, & ab agẽtibus naturalibus tantum fieri dispositiones ad prædictas formas. Quidam vero dixerũt, quod partim sunt ab intrinseco, quatenus scilicet præexistũt in materia in potentia, & partim ab extrinseco, quatenus reducuntur ad actum per agens. Ita circa scientias quidã dixerunt illas esse totaliter ab intrinseco, ita scilicet, quod naturaliter præexistunt in anima, sed per disciplinam, & exercitium impedimenta scientiæ tolluntur, quæ adueniunt animæ ex corporis grauitate, sicut cum ferrum clarificatur per limationem, & hæc fuit opinio Platonicorum, alij vero dixerunt, quod sunt totaliter ab extrinseco idest ex influxu intelligentiæ agentis, vt posuit Auicenna. Alij dixerunt, quod secundum aptitudinem scientiæ, sicut & virtutes sunt in nobis à natura, non autem secundum perfectionem, vt dicit Philosophus 2. eth. c. p. & hoc verius est. Ad cuius manifestationem oportet considerare, quod aliquid dicitur homini naturale dupliciter, vno modo, ex natura speciei, alio modo, ex natura indiuidui, & quia vnumquodque habet speciem secundum formam suam, indiuiduatur vero secundũ materiam, forma vero hominis est anima rationalis, & materia est corpus; id, quod cõuenit homini secũdum animam rationalem, est ei naturale secundum rationem speciei. Id vero, quod est ei naturale secundum determinatam complexionem corporis, est ei naturale secundum naturam indiuidui. Quod enim est naturale homini ex parte corporis secũdum

speciem ; quodammodo refertur ad animam, inquantum scilicet tale corpus est tali animæ proportionatum. Vtroque autem modo scientia est homini naturalis, secundum quandam inchoationem, & quidem secundum naturam speciei, inquantum in ratione hominis insunt naturaliter quædam principia scibilium naturaliter cognita, quæ sunt quædam seminaria virtutum intellectualium: Quia enim ipsa natura animæ intellectualis conuenit homini, quod statim cognito quid est totum, & quid est pars, cognoscat quod omne totum est maius sua parte; intellectus principiorum, & scientia, cuius principium est talis intellectus, dicuntur esse habitus naturales; secundum naturam autem indiuidui scientia est homini naturalis, quatenus ex corporis dispositione aliqui sunt dispositi, vel melius, vel peius ad intelligendum, complementum autem habitus scientiæ est ex doctrina, vel inuentione, sicut complementum virtutum moralium, quæ sunt naturales secundum inchoationem, & secundum naturã speciei, tum ratione principiorum similiter naturaliter cognitorum, quæ sunt seminaria omnium agendorum, tum quatenus inest in voluntate appetitus boni, quod est secundum rationem, & naturam indiuidui, quatenus aliqui sunt dispositi ex propria corporis cõplexione ad castitatẽ, alij ad mansuetudinẽ, vel quid simile, est ex assuefactione, vel infusione, vt docet Philosophus 2. eth c. p. cum dicit, quod neque natura, neque præter naturam virtutes in nobis acquiruntur, sed cum idonei ad ipsas suscipiendas natura simus, assuetudine perficimur. Sicque manifestum est, quod scientiæ sicut & virtutes morales sunt in nobis à natura secundum aptitudinem, & inchoationem, non autem secundum perfectionem, & simpliciter.

(3 d. 33 q. p. a. 1 quæst. p. ad 3.) Ad primum ergo dicendum, quod aliter prouidit natura homini, aliter brutis; his enim quia carent ratione, prouidit natura de necessarijs ad finem consequendum, homini vero, quia habet rationem, quæ collatiua est, per quam potest ex principiis naturaliter cognitis colligere conclusiones, non prouidit de omnibus necessariis proxime, & completiue ad finem, sed remote tantum, originaliter, & secundum inchoationem in ipsa ratione.

(p. 2. q. 54 a. 4 arg sed contra.) Ad secundum dicendum, quod intellectus principiorum dicitur à natura, non quia pars talis habitus sit à natura, & altera pars sit ab extra, & ita eius inchoatio sit à natura, eius vero perfectio ab extra, nam hoc repugnat indiuisibilitati habitus; cum enim hic sit qualitas, est forma simplex, quæ non constituitur ex partibus; neque quia tota illa qualitas intellectus sit congenita, & coæua intellectui; nam hoc repugnat puræ potentiæ, qua intellectus in principio est sicut tabula rasa, in qua nihil scriptum est, vt dicit Philosophus 3. de ani. t. 14 sed quia ex ipsa natura animæ intellectualis conuenit homini, quod statim cognito quid est totum, & quid est pars, cognoscat quod omne totum est maius sua parte, scientia vero, si dicatur habitus naturalis, non dicitur nisi ratione cognitionis, quam statim à principio quis virtute luminis intellectus agentis habet de principiis vniuersalibus omnium scientiarum. (p. 2. q. 51 a. p. c.) (p. p. q. 117. a. p.)

(p. p. q. 48. a. p. c.) Ad quartum dicendum, quod ordinata interrogatio procedit ex principiis communibus per se notis ad propria, per talem autem processum scientia causatur in anima addiscentis. Vnde cum verum respondet de his, de quibus secundo interrogatur, hoc non est, quia prius ea nouerit, sed quia tunc ea de nouo addiscit; nihil enim refert, vtrum ille, qui docet proponendo, vel interrogando procedat de principiis communibus ad conclusiones; vtrobique enim animus audientis certificatur de posterioribus per priora.

ARTICVLVS II.

Vtrum homo appetitu naturali innato appetat scientiam.

Videtur quod homo appetitu naturali innato non appetat scientiam. Homo enim appetit scientiam appetitu intellectiuo; sed hic distinguitur ab appetitu naturali innato, ergo homo non appetit scientiam appetitu naturali innato. (p. p. q. 78 p. ad 3 p. 30. a p. ad 3)

2 Præterea si homines appetitu naturali innato scire desiderarent, cum naturale desiderium vanum esse non possit, omnes homines studium scientiæ impenderent, quod tamen est contra experientiam, ergo. (p. met. l. p.)

3 Præterea ea, quæ sunt naturalia, non sunt laudabilia, nec vituperabilia, vt dicit Philosophus 3. eth. c. 5. sed laudantur homines de virtutibus animi, vt docet idem Philosophus 2. eth. c. 5. & consequenter laudantur de scientia, ergo appetitus scientiæ non est naturalis innatus. (p. 2. q. 21 a. 2 arg. p. a. c. l. 5)

4 Præterea naturale desiderium non est impossibile, alioqui esset inane, & vanum; sed vt dicit Philosophus 5. polit. c. 2. impossibile est aliquos eruditi, ergo homo non appetit scientias appetitu naturali innato. (p. eth l. 2 p. polit l. 2)

5 Præterea natura est determinata ad vnum, ergo & naturalis appetitus scientiæ determinatus ad vnam scientiam, sed non omnes homines appetunt eandem scientiam, imo sunt aliqui omnino inepti ad vnam, qui tamen ad aliam sunt aptissimi, vt videre est in pueris, qui, vt dicit Philosophus 6. ethic. c. 8. mathematici esse possunt, non autem morales, aut physici, ergo (p. 2 q. 10 a. p. arg. 3. 6. c. l. 7.)

Sed contra est, quod Philosophus p. metaph initio dicit, quod omnes homines natura scire desiderant. (p. met. l. p.)

Respondeo dicendum, quod homines appetitu naturali innato appetunt scientiam. Cuius ratio potest esse triplex. Prima est, quia vnaquæque res naturaliter appetit perfectionem sui, vnde & materia dicitur appetere formam sicut imperfectum appetit suam perfectionem; Cum igitur intellectus, à quo homo est id, quod est, in se consideratus sit in potentia omnia, nec in actum eorum reducatur, nisi per scientiam, quia nihil est eorum, quæ sunt, ante intelligere, vt dicitur 3. de ani. sic naturaliter vnusquisque desiderat scientiam, sicut materia formam. Secunda est, quia quælibet res naturalem inclinationem habet ad suam propriam operationem, sicut calidum ad calefaciendum, & graue vt moueatur deorsum: propria autem operatio hominis, inquantum homo, est intelligere, per hoc enim ab omnibus aliis differt, vnde naturale desiderium hominis inclinatur ad intelligendum, & consequenter ad sciendum. Tertia est quia vnicuique rei desiderabile est, vt suo principio coniungatur; in hoc enim vniuscuiusque perfectio consistit; vnde & motus circularis est perfectissimus, vt probatur 8. phys. t. 77. quia finem coniungit principio: substantiis autem separatis, quæ sunt principia intellectus humani, & ad quas (p. met. l. p.)

humanus intellectus se habet vt imperfectum ad perfectum, non coniuogitor homo nisi per intellectum, vnde & in hoc vltima hominis fœlicitas consistit, & ideo nataraliter homo desiderat scientiam.

l.c.in ob. Ad primum ergo dicendum, quod duplex est appetitus, vnus aoimalis consequens appreheosionem, vel sensitiuam, vel intellectiuam, & hic in natura intellectuali est actus elicitus à voluntate, & in natura sensitiua a sensu; alter est naturalis, qui non sequitur apprehensionem, & est inclinatio cuioslibet potentiæ in proprium bonum: & hoc modo inclinatio intellectus in scientiam, quæ est bonum proprium, & perfectio ipsius, dicitur appetitus naturalis innatus.

p met l p. Ad secundum dicendum, quod sicut frequenter qui finem aliquem desiderat, à prosecutione finis ex aliqua causa retrahitur, vel propter difficultatem perueniendi, vel propter alias occupationes; sic etiam licet omnes homines scientiam desiderent, nõ tamen omnes scientiæ studium impendunt, quia ab aliis detioentur, vel a voluptatibus, vel à necessitatibus vitæ præsentis, vel etiam propter pigritiam vitant laborem addiscendi.

22.166.art.2 ad 3. Vel dic, quod in homine respectu scientiæ est contraria inclinatio, quia ex parte animæ inclinatur ad hoc, quod cognitionem rerum desideret: ex parte vero naturæ corporalis inclinatur ad hoc, vt laborem acquirendi scientiam vitet, & ideo non est mirum, si plorimi scientiæ studiom negligant, id enim est secundum inclinationem corporis, non autem animæ.

p 1.21 a.2 c. & 3n.21 p. ad 3. Ad tertium dicendum, quod laudantur homines de actibus existentibus in potestate voluntatis, qualis est appetitus elicitus voluntatis, seu appetitus aoimalis, non autem appetitus naturalis innatus, nam hæc est inclinatio potentiæ in actum, non autem actus.

l.c in c art. præced. Ad quartum dicendum, quod sicut impossibilitas, quæ est io aliqoibus ad discendum particulares quasdam scientias, non conuenit illi ratione speciei, sed ratione indiuidui, ratione cuius aliqui sunt inclioati ad scientiam, aliqui ad virtutem moralem, puta ad temperantiam, aliqui ad fortitudinem, ita quod aliquos impossibile sit disciplina erudiri, & bonos fieri, prouenit non ex natura animæ rationalis, sed ex dispositione naturali corporis, quam ex figura cælesti causari necesse est dicere, quamuis necessitatem non imponat his, quæ operantur secundum intellectum.

l.c in ob. Ad quintum dicendum, quod semper naturæ respondet vnum proportionatum naturæ, quia naturæ in genere respondet aliquid vnum in genere, & naturæ in specie acceptæ respondet vnum in specie, naturæ autem indiuiduali respondet aliquid vnum indi- 10 resp. ad 4. uiduale. Cum ergo intellectus sit quædam vis immaterialis, sicut & voluntas, respondet illi oaturaliter aliquod commune, scilicet verum, vel ens, vel quidquid est huiusmodi, sicut etiam voluntati respondet aliquod vnum commune, puta bonum: sub bono autem communi multa bona particularia continentur, ad quorum nullum intellectus, sicut & voluntas 6 eth. l.7. determinatur. quod vero quidam inepti sint ad aliquas scientias, aliqui apti, oritur, vt dictum est, ex ratione indiuidui, & in particulari, quod iuuenes sint inepti ad moralem, atque adeo prudentes esse non possint, causa est, vt dicit Philosophus 6. ethic. c. 8. quia prudentia est circa singolaria, quæ sunt nobis cognita per experientiam; iuuenis autem non potest esse expertus, quia ad experientiam requiritur multitudo temporis; quod vero pueri mathematici esse possint, non metaphysici, vel physici, causa est secundum philosophum ibidem, qoia mathematicalia cognoscuntur per abstractionem a sensibilibus, quorum est experientia, & ideo ad cognoscendum talia non requiritur multitudo temporis; metaphysicalia vero, quippe quæ excedunt sensum, & imaginationem, non attingunt mente, licet ore dicant, quia nondum habent intellectum exercitatum ad tales considerationes, tum propter paruitatem temporis, tum propter multas mutatiooes naturæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo appetitu naturali elicito appetat scientiam.

q.3.prol. sent. ad Ann. arg. sed contra. Videtur qnod homo appetitu naturali elicito non appetat scientiam. Quod enim quis odit, non appetit appetitu naturali elicito; sed sæpe veritatem, cuius cognitio est scientia, homines oderunt iuxta illud ad Gal. 4. ergo inimicus factus sum vobis verum dicens, ergo homines non appetunt scientiam appetito naturali elicito.

2 Præterea id, qood est naturale alicui, inest illi semper, sicut igni esse calidũ; sed nullus actus elicitus in- p.2.q.10.a.p. arg.2. est homini semper, ergo homo appetitu elicito naturali non appetit scientiam.

3 Præterea oatura est determinata ad vnum; sed vo- ibid. arg.3. luntas se habet ad opposita, ergo non potest homo naturaliter velle scientiam.

4 Præterea ea, quæ appetunt naturaliter aliquid, PP.q 60.a p arg 2. magis aguntur, quam agant, nihil enim habet dominium suæ naturæ, sed homines agunt non aguntur, cum sint liberi arbitrij, ergo noo appetunt appetitu naturali elicito scientiam.

5 Præterea appetitus naturalis elicitus est tantum ibid. a.2.c. & finis vltimi, sicut appetitus elicitus mediorum; sed q 82.a.2 c. & scientia non est vltimus finis hominis, sed est mediũ q 22. de ver. ad vltimum finem, ergo homo oon appetit appetitu naturali elicito scientiam.

Sed contra est, qood Philosophus p. met. c. p. dicit, quod omnes homines naturaliter scire desiderant, quod maxime intelligit de desiderio elicito, quo magis amamus in omnes sensus sensum visus, quia est perfectius cognosciriuus cæteris, ob maiorem spiritualitatem in sua operatione, cum spiritualius, & immaterialius immutetur, & est plurium differentiarum demonstratiuus.

Respondeo dicendum, quod dupliciter dicitur aliquid alicui naturale, vno modo ratiooe principij, quia scilicet est secundum inclinationem naturæ, reduciturque in illam tamquam in primom principium, siue actiuum, siue passiuom, & hoc modo appetitus elicitus hominis erga scieotiam est naturalis homini, est enim secundum inclinationem intellectus, & voluntatis naturalem, & reducitur in ipsam animam, tamquam in primum priocipium, cum scientia sit eius mediata perfectio ab ipsa naturaliter appetita. Secundo ratione modi agendi, puta cum determinatione, seu oecessario. Cum enim dupliciter voluntas ad aliquid determinetur, vel secundum exercitium actus, quia nimirum potest illud agere, & non agere, vel secundum specificationem actus, quæ est ex obiecto, quia scilicet ita determinatur ad aliquid, vt non possit in eius oppositum. Voluntas neutro modo appetitu elicito naturali, seu necessario appetit scientiam, noo quidem priore, nam eo modo voluntas in nullum obiectum tendit.

Sicut enim aliquis potest de quocunque obiecto non cogitare, ita & potest actu non velle illud; neque posteriore modo, quia voluntas tantum mouetur necessario quo ad specificationē ab obiecto sibi proportionato, à quo scilicet vincitur eius possibilitas, eique redditur subiecta, quodque est fundamentum immobile, super quo fundatur omnis volitio mobilis aliorum particularium volitorum, cuiusmodi est vniuersale bonum secundum omnem considerationem bonum; atque adeo quod est perfectum bonum, nihil ei deficiens, vt est beatitudo, non autem scientia; nam cum hæc sit particulare bonum, habet adiunctum defectum cuiuscunque alterius boni, ratione cuius, quia vt sic habet rationem non boni, nequit scientia omnino superare potentiam voluntatis, quod tamen necessario requiritur ad hoc, vt illam necessario secundum specificationem moueat, & consequenter potest voluntas illam repudiare, sicut & approbare, quatenus est bonum quoddam; potest enim in idem ferri secundum diuersas considerationes, & sic manifestum est, quod voluntas non appetit scientiam appetitu elicito naturali, sed libero, si modum agendi voluntatis spectemus, appetit autem appetitu naturali elicito, si spectemus naturalem inclinationem ipsius, primumque principium talis appetitus, quod est natura, puta anima.

q. 1 prol. ad 6. a. 2. 3. c.

Ad primum ergo dicendum, quod veritas dupliciter potest considerari, vno modo, secūdum se ipsam, & hoc modo quilibet amat veritatem, quilibet enim cognitionem veritatis desiderat, quæ est ipsius Dei participatio, alio modo, secundum effectum suum, qui est manifestare, & quantum ad hoc, aliquis odit veritatem, inquantum scilicet veritas manifestat eius iniquitatem, quam latere volebat, & sic veritas diligitur vt manifestata, odio autem habetur vt manifestans; & hoc vult D. Aug. lib. 10 confess. cum ait, quia falli nolunt, & fallere volunt, quia nimirum amant veritatem, cum se ipsam indicat, & oderunt eam, cum eos ipsa indicat. Vel dic, quod veritas est cuilibet secundum se amabilis, & appetibilis, per accidens tamen potest esse alicui odibilis, inquantum per illam homo impeditur ab aliis, quæ magis amat.

22. q. 15. a. p. ad 3.

p. 2. q. 10. a. p. ad 2.

Ad secundum dicendum, quod in rebus naturalibus id, quod est naturale quasi consequens formam tantum, semper actu inest, sicut calidum igni; quod autem est naturale consequens materiam non semper actu inest, sed quandoque secundum potentiam tantum, nam forma est actus, materia vero potentia, motus autem est actus existentis in potentia, & ideo illa, quæ pertinent ad motum, vel quæ sequuntur motum in rebus naturalibus, non semper insunt: sicut ignis non semper mouetur sursum, sed quando est extra locum suum, & similiter non oportet, quod voluntas, quæ de potentia in actum reducitur, dum aliquid vult, semper actu velit, sed solum quando est in aliqua dispositione determinata.

Ibid. ad 3. & l. 2 in c. huius art.

Ad tertium dicendum, quod voluntati quia est potentia immaterialis, respondet vnum commune bonum, sub bono autem communi multa particularia bona continentur, ad quorum nullum voluntas determinatur.

pp. 60 a. p. ad 2.

Ad quartum dicendum, quod omnia, quæ sunt in toto mundo aguntur ab aliquo præter primum agēs, quod ita agit, quod nullo modo ab alio agitur, in quo est idem natura, & voluntas; & ideo non est inconueniens, si homo agatur, inquantum inclinatio naturalis est sibi indita ab autore suæ naturæ, non tamen sic agitur, quod non agat, & per consequens actu elicito appetit aliquid, cum habeat liberum arbitrium.

Ad quintum dicendum, quod particularia bona se ad bonū in cōmuni, sicut media ad finem, sicut habēt ergo voluntas non fertur necessario in bona particularia, ita nec in media ad finem, præsertim illa, sine quibus haberi potest finis, quæ scilicet non sunt necessario connexa cum fine, cuiusmodi est scientia respectu beatitudinis, quæ est finis humanæ vitæ, secus vero esse, viuere, & intelligere.

pp. q. 82 a. c. q. 22. de ver. & l. su per cit. ad 1.

ARTICVLVS IV.

Vtrum difficultas intelligendi sit partim ex rebus, partim ex intellectu.

Videtur quod difficultas intelligendi non sit partim ex intellectu. Dicit enim Philosophus 2. met. expresse, quod causa difficultatis intelligendi non est in rebus; sed in intellectu nostro.

2. met. l. p.

2 Præterea si difficultas intelligendi est ex rebus, maxime quia habent minimum de entitate, vt sunt motus, Tempus, Vacuum, Materia; sed hoc modo etiam essent huiusmodi res difficiles intellectui diuino. Quod si dicas esse tantum difficiles per ordinem ad intellectum humanum.

q. 2. de verit. a. 5. arg. 12.

3 Contra intellectus noster cognoscit rem per similitudinem acceptam à re, intellectus vero diuinus per similitudinem, quæ est causa rei; sed maior conuenientia requiritur inter similitudinem, quæ est causa rei, & rem ipsam, quam inter aliam similitudinem. Cum ergo defectus materiæ, & similium entium sit in causa, cur non possit esse in intellectu nostro tanta similitudo, quæ sufficiat ad eius facilem cognitionem, multo fortius erit in causa, cur non sit in intellectu diuino similitudo materiæ ad ipsam facile intelligendam.

ibid. arg. 13.

4 Præterea quod conuenit rei secundum se, conuenit illi cuicumque comparetur, sed cognoscibilitas conuenit rei secundum se; eatenus enim aliquid est cognoscibile, quatenus est ens, vnde ens est proprium obiectum intellectus, atque adeo primum intelligibile, ergo si quæ sunt minimæ entitatis, sunt difficile cognoscibilia in se, erunt etiam talia respectu intellectus diuini, at hoc est falsum, vt patet, ergo difficultas cognoscendi res minimæ entitatis non est à rebus.

pp. q. 5. a. 1. c.

5 Præterea dicit Philosophus p. cæli t. 117. quod quanto minus est sensibile, tanto excellentiore virtute sensitiua indiget ad hoc, vt sentiatur; sed eodem modo se habet intellectus respectu intelligibilis, ergo difficultas intelligendi minus intelligibile non erit ex obiecto, sed ex intellectu, qui non est perfectus.

de sensu. l. 8. p. cæli l. 25.

6 Præterea eandem rem vnus intellectus magis, & facilius intelligit alio, sed idem inquantum idem non est causa contrariorum, ergo difficultas non est ex rebus, sed ex intellectu.

pp. q. 12. a. 6. ad 2. 85. a. 7. c. 4. d. 4. 4. q. 2. a. 4. ad p. q. 2. de ver. a. 2. ad 11.

7 Præterea quod ea, quæ secundum se sunt maxime sensibilia, difficile sentiantur à nobis, prouenit ex hoc, quod excellentiæ sensibilium corrumpunt sensum; sed excellentiæ intelligibilium non corrumpunt intellectum, vt dicitur 3. de ani. t. 7. ergo ea, quæ secundum se sunt maxime intelligibilia, sunt etiam maxime intelligibilia nobis, & consequenter difficultas in illis intelligendis non est ex reb. sed ex nostro intellectu.

pp. 88 a. p. ad 3. 2. met. l. p. q. 16 ani. a. 16. arg. 1.

Sed contra est, quod Philosophus 2. met. docet, quod difficultas intelligendi est duobus modis, licet principaliter sit ex intellectu, non ex rebus.

2. met. l. p.

1 met. l. p. op 44. c. p.

Respondeo dicendum, quod difficultas intelligendi partim oritur ex imperfectione intellectus nostri, partim ex defectu rerum. Ad cuius manifestationem considerandum est, quod dupliciter est aliquid difficile ad intelligendum, vel secundum se, vel secundum nos. In omnibus enim, quæ consistunt in quadam habitudine vnius ad alterum, potest impedimentum dupliciter accidere, vel ex vno, vel ex alio; sicut si lignum non comburatur, hoc vno modo contingit, quia ignis est debilis; vel quia lignum non est combustibile: & similiter oculus impeditur à visione alicuius visibilis, aut quia est debilis, aut quia visibile est tenebrosum. Sic ergo cum cognitio veritatis consistat in habitudine intellectus ad intelligibile, poterit contingere, quod sit difficilis, vel propter defectum, qui est in ipsis rebus. Et quod quantum ad aliquas res, eas nimirum, quæ habent esse deficiens, & imperfectum, vt Motus, Materia, Vacuum, & similia, Difficultas in cognoscendo veritatem illarum, oriatur ex ipsis rebus probatur, nam vnumquodque est cognoscibile inquantum est actu. non autem inquantum est in potentia, vt dicitur 4. met. t. 12. & 9. met. t. 20. & manifeste apparet, primo inductione, cum in sensibilibus, non enim visus percipit coloratum, in potentia, sed coloratum in actu, sicut nec actu percipit partes continui, vt docet Philosophus de sensu c. 6. inquantum sunt in potentia, id est quatenus nondum sunt separatæ, sed tantum percipit illas in potentia; vnde necesse est, quod minima pars aliqua lateat, puta millesima; sicut de sono paruum aliquid latet audientem, puta diesis, quod est minimum in melodia, distantia scilicet inter tonum, & semitonum; & ita est in aliis sensibus, quod ea, quę sunt omnino parua latent omnino sensum, quia sunt sensibilia in potentia, non autem in actu, nisi quando separantur; tum in mathematicis, nam descriptiones geometriæ, vt dicitur 9. met. t. 20. per inuentionem cognoscuntur secundum dispositionem figurarum in actu, geometriæ enim inueniunt verum, quod quærunt, diuidendo lineas, & superficies, diuisio autem reducit in actum, quod erat in potentia: Si enim omnia essent diuisa, secundum quod requirit intentio veritatis, manifestæ, essent conclusiones quæsitæ, sed quia in prima pertractatione figurarum sunt in potentia huiusmodi diuisiones, ideo non statim fit manifestum, quod quæritur, vt si quæratur, quare triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, non potest id demonstrari, nisi ita disponatur figura, vt id manifestum sit videnti dispositionem figuræ, puta nisi producatur angulus, qui fit extra, producto vno latere trianguli.

p. q. 87. a. p. c. de sensu l. 15. 2. met. l. p. 5. met. l. 10. 13. a. de ani. l. 9. Caiet. p. p. l. c.

p. p. l. c.

Tertio in intelligibilibus, manifestum enim est, quod intellectus inquantum est cognoscitiuus rerum materialium, non cognoscit nisi quod est actu; inde enim est, quod non cognoscit materiam primam nisi secundum proportionem ad formam, vt dicitur p. phys. t. 69. & in substantiis immaterialibus, secundum quod vnaquæque earum se habet ad hoc, quod sit in actu per essentiam suam, ita se habet ad hoc, quod sit per essentiam suam intelligibilis, vt patet inducendo in omnibus intelligentiis. Prima enim quia est actus purus, nulli omnino potentiæ admixtus, & completus secundum totam latitudinem entis, continens scilicet in sua actualitate omnia actu eminentissimo, est intelligibilis per se ipsam continens omnia intelligibilia; & sic per essentiam suam non solum intelligit se, sed etiam omnia alia, & nihil extra se intelligere potest. Aliarum vero intelligentiarum, puta Angelorum essentiæ, quia sunt actus, non tamen puri, nec completi, propterea ex eo, quod actus sunt in genere intelligibilium, per se ipsas intelligibiles sunt; ex eo vero, quod non sunt actus puri, sed potentiæ permixti non continent omnia intelligibilia in se ipsis actu, & consequenter licet per suas essentias se intelligant. non tamen omnia per suas essentias cognoscere possunt, sed cognoscunt alia à se per earum similitudines. Animæ demum humanæ essentia, quia est pura potentia in genere intelligibilium, ideo illa neque sui ipsius, neque aliorum cognitionem per se ipsam facere nata est.

p. p. l. c.

Secundo idem patet ratione; tum quia eatenus aliquid est ens, & verum, quatenus est actu; non enim domus, vel album sunt talia, nisi actu habeant rationem domus aut albi: nihil autem potest cognosci nisi ens, & verum, & consequenter nisi actu sit: sic non potest cognosci domus, & album, nisi sit actu domus, & actu album, secus autem si sint in potentia: tum quia, vt docet Philosophus 9. met. t. 20. intellectus actus est, & ideo ea, quæ intelliguntur, oportet esse actu, obiectum enim debet esse proportionatum potentiæ, & propterea ex actu cognoscitur potentia, inquit Philosophus ibidem, facientes enim aliquid actu cognoscunt, vt patet in mathematicis descriptionibus, vt dictum est.

9. met. l. 10.

Quia ergo illa, quæ habent esse deficiens, & imperfectum, vt tempus, vacuum, & alia prædicta propter imperfectionem sui esse secundum seipsa sunt parum cognoscibilia, vt dicit Boetius in lib. de duabus naturis, ideo difficile cognoscibilia sunt ab intellectu, quod ex eo euidentius etiam constare potest. quod dupliciter potest in aliquo actu attendi difficultas, vel ex resistentia materiæ circa quā operatur agens ad virtutem agentis, quod solum est in his, quæ mutuo agunt, & patiuntur: vel quatenus materia, circa quam est actio, elongatur ab actu: quanto enim potentia magis elongata ab actu inuenitur, tanto est maior difficultas in actione agentis circa illam. Cum ergo entia materialia, & potentialia maxime elongentur ab actu, necesse est, quod difficilius cognoscantur ab intellectu, qui res intelligit, secundum quod sunt in actu.

q. 3. de pot. a. 4. ad 16.

Quod vero quantum ad alias res, quæ nimirum sunt maximæ entitatis, vt quę sunt a materia separatæ, difficultas cognoscendæ veritatis illarum oriatur ex defectu, & imperfectione nostri intellectus, non ex ipsis rebus, ita vt illæ secundum se quidem maxime sint cognoscibiles, non tamen quoad nos, probatur, quia, vt docet Philosophus 2. metaphysic. ita se habet intellectus noster ad manifestissima naturę, cuiusmodi sunt entia abstracta, sicut oculi vespertilionum ad lucem solis: cuius ratio est, quia cum intellectus noster possibilis sit in potentia ad omnia intelligibilia, & ante intelligere non sit in actu aliquod eorum, ad hoc quod actu intelligat, oportet quod in actū reducatur per aliquas species.

p. d. 17. q. p. a. 4. c. 9. 12. & 18. de ver. a. 2. c. op. 70. q. 1. a. p. c. 2. met. l. p. pp. q. 88. a. p. & 2. c. & ad p.

Quia vero anima humana est vltima in ordine substantiarum intellectiuarum minime participans de virtute intellectiua, est enim secundum naturam suam actus corporis, licet eius potentia intellectiua non sit actus organi, vnde & habet naturalem aptitudinem ad cognoscendam corporalium, & sensibiliū veritatem, quæ sunt minus cognoscibilia secundum suam naturam propter eorum materialitatem, licet cognosci possint per abstractionem specierum à phantasmatibus, & vendicat sibi naturaliter hunc cognoscendæ veritatis modum, quatenus est forma corporis, cum quæ sunt naturalia, semper maneant, impossibile est, quod anima corpori vnita cognoscat de veritate rerum, nisi per species acceptas à sensibus illustratas lumine intellectus agentis, quia, sicut dicit Philosophus 3. de ani. l. 32. Sicut se habent colores ad visum, ita se habent phantasmata ad intellectum: Cum ergo non possint per sensus recipi species perfecte repræsentantes res à materia abstractas quia tales species sunt improportionabiles, & quasi alte-

tius generis à prædictis rebus, inde est quod intellectus noster difficile potest illas cognoscere. Vnde manifestum est, quod difficultas cognoscendi partim est ex ipsis rebus, partim ex intellectu nostro, quamuis principaliter, vt dicit phil. 2. metaph. sit ex parte intellectus, quia alioqui si esset, inquit, ex parte rerum, sequeretur, quod illa magis cognosceremus, quæ sunt magis cognoscibilia secundum naturam suam, quæ nimirum sunt maxime in actu, entia scilicet immaterialia, & immobilia, quæ tamen sunt nobis maxime ignota.

2.met.1.p. Ad primum ergo dicendum, quod sensus Philosophi est, quod quamuis difficultas cognoscendæ veritatis forsan possit secundum aliqua diuersa esse dupliciter, videlicet ex parte nostra, & ex parte rerum, non tamen principalis causa difficultatis est ex parte
In fine c. rerum, sed ex parte nostra, quod statim probat argumento dicto.

q.2.de ver. Ad secundum dicendum, quod illa, quæ habent es-
a.5.ad 12.& se deficiens, secundum hoc deficiunt à cognoscibili-
in c. tate intellectus nostri quod deficiunt a ratione agendi: non autem ita est de intellectu diuino, quippe qui non accipit scientiam à rebus, vt manifeste patet ex diuersa habitudine, quam habet ad rem similitudo rei, quæ est in intellectu nostro, & similitudo rei quæ est in intellectu diuino: illa enim quæ est in intellectu nostro, est accepta à re, secundum quod res agit in intellectum nostrum; Quia vero res materialis habet esse in potentia, & non in actu, omne autem agens eatenus agit, quatenus est actu, ideo res materiales non agunt in intellectũ nisi mediante forma: at vero similitudo rei, quæ est in intellectu diuino, est factiua rei secundum quodcũque esse habet in se, siue forte, siue debile, & ideo perfectissime, & facillime Deus per illam cognoscit res materiales, sicut difficillime noster intellectus easdem cognoscit per suam.

Ad tertium dicendum, quod in intellectu diuino, qui est causa materiæ, potest esse similitudo materiæ tum factiua, tum cognoscitiua illius: at in intellectu nostro non potest esse similitudo sufficiens ad materiæ cognitionem, vt ex dictis patet.

Ad quartum dicendum, quod ea, quorum ratio consistit in proportione, & habitudine ad aliquid, non possunt esse eadem quantum ad omnia, sicut patet, quod non est idem sanum, & bonum hominibus, & piscibus; vnde oportet, quod circa singula animalia sit altera ratio consideranda, quid sit bonum vnicuique. Quia ergo ratio cognoscibilitatis consistit in proportione, & habitudine ad potentiam co-
ibid.ad 13. gnoscitiuam, sicut ratio appetibilis ad appetitum, cognoscibile enim est, cuius est potentia cognoscitiua, sicut intelligibile est, cuius est intellectus, vt dicitur 5.met.t.20. ideo non est eadem ratio cognoscibilitatis, & intelligibilitatis in rebus respectu omnium intellectuum, nam eatenus est aliquid cognoscibile ab intellectu humano quatenus habet virtutem agẽdi, & mouendi ipsum; eatenus vero est cognoscibile
6.eth.l.6. ab intellectu diuino, quatenus est terminus, & effectus cognitionis ipsius; nam scientia, quam Deus habet de rebus, est similis scientiæ artificis, est enim causa rerum, sicut artifex artificiatorum; at scientia nostra est causata à rebus, non illarum causa; quando 1.p.q.14.[illegible]
ergo dicitur, quod vnumquodque est cognoscibile, quatenus est ens, verum est causaliter, propter fundamentum respectus intelligibilitatis in re ad intel- 5.met.l.17.
lectum, sicut & appetibilis ad appetitum: nihil enim est intelligibile, & appetibile, nisi ens, nam in omnibus appetitur quoddam esse, & ens est primum intel- q.1.de verit.
ligibile, & obiectum proprium intellectus: vnde ens a.5 c. & ad
fundat respectum intelligibilis ad intellectum, & ap- 12.& 13.p.p.
petibilis ad appetitum: est autem falsa prædicta q.14.a.11.
propositio, si sumatur formaliter: nam aliquid est formaliter intelligibile, & appetibile per respectum intelligibilitatis, & appetibilitatis, sicut Petrus verbi gratia est per generationem actiuam causaliter pater, est autem formaliter per respectum paternitatis, vt dictum est.

Ad quintum dicendum, quod non est eadem ratio p.p.q.[illegible]
de visu, & de intellectu, nam cum visus sit potentia c.& ad 4 op
organica, potest debilitari, & confortari ex diuersa 42.c.2.
dispositione organi, & similiter visio potest reddi facilis, vel difficilis ex tali dispositione, & non tantum ex parte visibilis sic, vel sic distantis, aut tantæ quan- Capr. p.d. 3.
titatis, intellectus autem inorganicus est, & ideo non q.1.ad 1.cõ.
variatur facilitas, vel difficultas intelligendi rem ma- tra primam.
terialem ex parte intellectus, sed, vt supra dictum est ex parte rei potentialis parum motiuæ intellectus, q.13.a.p ad
nostri. Vel dic, non esse eandem rationem mi- 4.
nimi sensibilis per comparationem ad visum, & 2.met.l.p.
rei materialis per comparationem ad intellectum, pp.q.[illegible]
nam minimum sensibile non separatum à cæteris p.arg.1.q. de
partibus sensibilis latet quemcomque sensum, licet ani.art.16
perfectum, separatum vero cognosci potest a sensu, arg.5.
quia habet potentiam, & virtutem actiuam ad immutandum ipsum: vnde quando aduenit sensus perfectior sentietur actu: at res materiales non sunt motiuæ intellectus nostri: & ideo siue adueniat perfectior intellectus, siue minus perfectus, non poterunt ab illo intelligi.

Ad sextum dicendum, quod hæc duo simul stare l.c.in solu-
possunt, quod idem intellectus difficilius intelligat tione se-
rem habentem esse imperfectum, & potentiale, quã cundi.
rem habentem esse perfectius: & tamen quod eandem rem imperfectam vnus minus difficile intelli-
gat, quam alter, ratione meliorum sensuum, & orga- de sen.[illegible]
norum, vel ratione fortioris intellectus, seu maioris capacitatis in intellectu: sicut idem magnus ignis facile combuet sicca, & difficile humida: & tamen hæc minus difficile comburet, quam alius ignis non ita magnus.

Ad septimum dicendum, quod requiritur aliqua l.c.in obiect.
proportio obiecti ad potentiam cognoscitiuam, & & l.c.in c.
actiui ad passiuum, & perfectionis ad perfectibile: huius art.
vnde, quod excellentia sensibilia non capiantur à sensu, non sola ratio est, quia corrumpunt organa sensibilia, sed etiam quia sunt improportionata potentiis sensitiuis, & hoc modo sunt improportionata intellectui humano secundum præsentem statum
entia abstracta, vt non possint ab eo nisi difficillime l.c.in ob.
intelligi. Hæc dicta sunt ad maiorem Dei præpotentis gloriam, ad Beatissimæ Virginis honorem, & ad Angelici Doctoris, Sancti Thomæ laudem.

LAVS DEO.